

HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ, VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK!
ÜLVİ BÜNYADZADƏ: ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ
BEYNƏLXALQ KONFRANSIN MATERIALLARI

HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ,
VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK!

ÜLVİ BÜNYADZADƏ:
ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ

BEYNƏLXALQ KONFRANSIN

MATERIALLARI

Bakı - 20 noyabr 2018

А н 9
Мөн, Бунядзаде Чифи Тусиф
огу, кәдәтәндә мик дәрәс өз
кәдәтәндә гарикәндә анд
игирәи: бир елиң, бир миллиәттин
адикә тәлиә етдирәи кә
заман унутмајагавал; Азәрбајған
торкагының гурурдан, гүртәдә
јағрулуң адикә игирәс тутага.
Бу ага ләтә: бирәс етдирәи бутун
гүртәдә гарикә дурәдәи; өз азәр-
бајғанли каривәһә, бәдәкәиә,
кәдәкәиә, хәл-кәдәкәиә, диләдә.
рәиңә ага азәрбајғанли гәлиңә
ләјиг өзү алага, торкагың, а-
гәлиңә, јалтагың өзүң јалк
бурамајага, кәјин бакагың
ојурә алаң өз азәрбајғанли
"Мәң иш тәдәс етдирәи.
"Мәң кәдәкәиә гәлиңә гәлиңә, еј, ага-
ләк сүрә, елиң гәлиңә ләтә бәрәш
ләк сүрә, елиң гәлиңә.
Мәң: Ф. - Б. Чифи 10.09.89.

**HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ,
VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK!**

**ÜLVİ BÜNYADZADƏ:
ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ**

**BEYNƏLXALQ
KONFRANSIN**

M A T E R İ A L L A R I

03 noyabr 2018-ci il

**“ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİM”
KİTABINDAN SƏHİFƏLƏR**

**Bakı –2018
Elm və təhsil**

Elmi redaktor

və nəşrə hazırlayan: Almaz ÜLVİ (Binnətova)
filologiya elmləri doktoru

Rəyçilər: Muxtar İMANOV
akademik, filologiya elmləri doktoru

Mərziyyə NƏCƏFOVA
filologiya elmləri doktoru

İsmayıl MƏMMƏDLİ
professor, filologiya elmləri doktoru

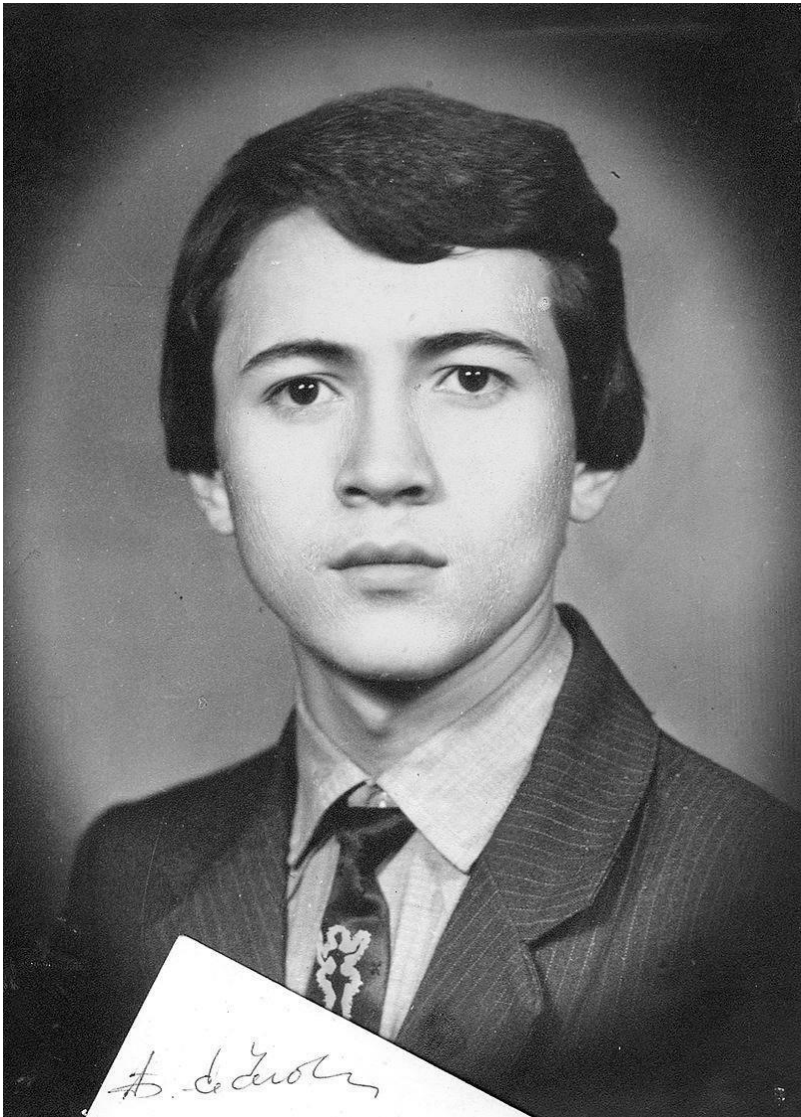
Əsgər ZEYNALOV
professor, filologiya elmləri doktoru

Redaktor : Sevinc ƏDALƏTQIZI

Məsul katib: Şahnaz NƏSİBLİ

“Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik! – Ülvi Bünyadzadə: şəxsiyyəti və ədəbi irsi” adlı Beynəlxalq Konfransın materialları və “Ülviləşən Ülvim” kitabından səhifələr. Elmi redaktor fil.e.d Almaz Ülvi- Bakı, Elm və təhsil, 2018, 484 səh (şəkili).

©Almaz Ülvi

“20 Yanvar Şəhidi” fəxri adının verilməsi haqqında
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
FƏRMANI

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 31 mart 1998-ci il tarixli, 695 sayılı fərmanına uyğun olaraq qərara alıram:

1990-cı il yanvarın 20-də keçmiş SSRİ silahlı qüvvələrinin Bakıya və respublikanın bir neçə rayonuna hərbi təcavüzü zamanı yüksək vətəndaşlıq nümunəsi göstərərək həlak olmuş aşağıdakı Azərbaycan Respublikasının vətəndaşlarına "20 Yanvar Şəhidi" fəxri adı verilsin.

31. Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
HEYDƏR ƏLİYEV

Bakı şəhəri, 17 yanvar 2000-ci il, № 259

*(Bu Fərmanda 138 Şəhidin adı qeyd edilmişdir,
onlardan biri də Ülvi Bünyadzadə)*

HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ, VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK –

ÜLVİ BÜNYADZADƏ: ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ

mövzusunda beynəlxalq konfrans

2018-ci il may ayının 28-də müsəlman Şərqində ilk parlamentli Respublikanın – Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illiyi tamam oldu. 100 illik bu dövlətin tarixində milli düşüncəli çox şəxsiyyətlərin xüsusi rolu, mübarizəsi, izi vardır.

Bu müqəddəs yolda kimisi Qazi, kimisə də Şəhid oldu. Nəticə olaraq milli mübarizlər məqsədlərinə nail olmuşlar - kimin döyünən ürəyi sevinmiş, kimininsə də ruhu.

Azərbaycan Milli Müstəqilliyi, Milli Mücadiləsi yolunda həm mənəvi dünyası, həm də cismani ömrü ilə adını əbədiyyətə yazmış bir ad da var - milyonların qəlbində yer almış şəhid-şair Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə.

O, Milli mübarizə, Azərbaycan azadlığı, Müstəqilliyi uğrunda mübarizə meydanına “And” içərək atıldı. *“Bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam...”* qayəli Ülvi *“lazım olarsa, cismimizi belə yandıрмаğa hazır olmalıyıq”* – dedi və bu yolda Şəhid oldu. O, bu “And”ını cib dəftərçəsinə yazmışdı. Özünün-özünə “And”ı idi.

Ülvi Bünyadzadənin ilk yaradıcılıq fəaliyyəti poeziya aləmi ilə bağlı olmuşdur. Uşaq yaşlarından bu sənətə öz duyğusu, hissi, duyumu ilə meyl etmiş və getdikcə həyatı müşahidələri, düşüncələri ilə buna daha da bağlanmışdır. Ülvinin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşir, bu, vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissi ilə əlaqədardır. Ülvi ədəbi yaradıcılığı üzərində ciddi çalışmışdır. Həmin illərin bəhrəsi olaraq bu gün əlimizdə onun zəngin, rəngarəng və orijinal ədəbi irsi vardır. Ülvinin əsərlərində ana xətt - Vətən müqəddəsliyi,

azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur.

“Ancaq bir yerdə birləşib mübarizə aparmaqla qalib gəl mək olar” - məktublarında da, publisistik yazılarında da, şeirlərində də, nəsrində də ancaq bu cür duyğularla yaşayırdı.

1990-cı ilin 10 yanvar tarixində qələmə aldığı bir publisistik məqaləsində yazmışdı: *“Azərbaycan xalqının milli müstəqilliyi və demokratiya uğrunda apardığı mübarizə bu gün özünün tarixə qanla yazılacaq, əbədi həkk olunacaq günlərini yaşayır. Günü-gündən mövcud hərbi-polis rejiminin iç üzü açılıb tökülür, onun birdəfəlik dağılması üçün zəmin hazırlanır. O da aydın olur ki, azərlərin indi tam çılpəqlığı ilə görünən milli faciəsi on ilin, iyirmi ilin deyil, bir neçə əsrin bəhrəsidir”*.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik tarixində şəhid – şair Ülvü Bünyadzadənin Milli Azadlıq Mücahid – varis olaraq öz yeri, izi, tarixi mücadiləsi, öz uca taxtı vardır.

Azadlıq eşqilə şeirlər qoşan, Vətən təəssübü ilə Şəhid olan Ülvü Bünyadzadə cəmi 20 illik həyatı ilə Azərbaycan tarixində, Azərbaycan ədəbi-mədəni həyatında silinməz izlər qoymuşdur.

***Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!***

– *Ülvü Bünyadzadə: şəxsiyyəti və ədəbi irsi*” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransda Ülvü Bünyadzadənin həyat və yaradıcılığından bəhs edən məruzələr, haqqında müxtəlif illərdə Azərbaycanın tanınmış yazıçı və şairlərinin qələmə aldıkları məqalələr diqqətə alınmışdır.

ÜLVİ İŞİĞINDA UNUDULMAZ SƏTİRLƏR

Ülvini lap çoxdan tanıyıram. Tez-tez rayon qəzetində məqaləsini oxuduqca hiss edirdik ki, o, istedadlı oğlandır. Yaxşı yadımdadır, “Qoşqar” ədəbi birliyinin növbəti məşğələlərinin birində bir məktəbli oğlan çıxış etdi. Həmin ciddi şeirlərin müəllifi məlum oldu ki, imzasına rast gəldiyimiz Ülvü Bünyadzadədir. Dərəkə Ülvü özünün təhlil və mühakimə qabiliyyəti ilə fərqləndi.

Namazalı PAŞAYEV

“Qoşqar” ədəbi birliyinin sədri, şair, Daşkəsən, 1987

“Min ilin yüz şairi”ndən biri. Türkiyədə... mən “Min ilin yüz şairi” adlı Azərbaycan şeiri antologiyası hazırladım. Buraya “Dədə Qorqud”dan ta şəhid – şairimiz Ülvü Bünyadzadəyə qədər bütün şeir tariximizin ən qiymətli nümunələrini təmsil edənləri daxil etdim. Həmin kitabı latın əlifbası ilə hazırlayıb, ön söz də yazaraq mədəniyyət nazirinə təqdim etdim.

ANAR, *xalq yazıçısı*

*O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu.
Ülvü balam şahid oldu,
El yolunda öldü, getdi.*

Yusif KƏSƏMƏNLİ

Ülvünün atası, 21 yanvar 1990

*Bir yenilməz qəhrəmandı Bozatta.
Bir sevimli şair idi elatda.
Biz Ülvünün simasında həyatda
Koroğlunu, Füzulini itirdik.*

Hüseyn ARİF, *xalq şairi*

...Şəhidlər Xiyabanı qarşısında gələcək nəslin and mərasiminin miqyası və mahiyyəti daha böyük mənə kəsb edəcəkdir. Bu

mənanın nədən ibarət olduğunu, bəlkə də heç kəs didərgin bir ailənin şəhid övladı, 20 yanvar gecəsinin 20 yaşlı qurbanı Ülvi qədər dürüst ifadə edə bilməz. Həlak olandan sonra bibisi Almazın onun xırdaca bloknotundan tapdığı “And”ın mətnini hər kəs öz adı və soykökü adından Şəhidlər Xiyabanı məbədğahında desə, öz vətəndaşlıq borcuna sədaqətini ifadə etmiş olar. Bundan Ülvinin də, bütün şəhidlərimizin də ruhu şadlanar.

Qasım QASIMZADƏ

Professor, filologiya elmləri doktoru

*Ülvinin “And”ını oxudum, Almaz,
Gördüm ki, danışan bayaq, Ülvidi.
Bəlkə həyatımız yuxudu, Almaz,
bəlkə yatan bizik, oyaq Ülvidi?!*

Nəriman HƏSƏNZADƏ, *xalq şairi*

Bu gün biz Azərbaycan Yazıçıları və Qurultayımızın qonaqları Şəhidlər Xiyabanını ziyarət etdik, şəhid məzarlarına əklillər qoyduq. Bu gün Yazıçılar Qurultayında ilk səslənən adlar sırasında mən gənc şəhid – şairin Ülvi Bünyadzadənin adını çəkmək istəyirəm. Bu şərəfli haqqı o, faciəvi qismətiylə və bütöv bir nəslin manifesti kimi səslənən misralarıyla qazanıb:

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Gənclərimizin belə erkən yaşlarından bu qədər qeyrətli, namuslu, vətənpərvər olmaları ilə fəxr edirik, amma bu iftixar hissiylə bərabər onların dünyadan belə tez və nakam getmələrinə də yanib yaxılıraq. Gənclərimizin həqiqi və ən yüksək təmsalı Ülvidir.

ANAR, *xalq yazıçısı*

*Sağlığında gəlmədin... Bilmədim bir şair var –
Qələmini qanına batırıb yazır.
Düzər misralarını “Azad Azərbaycan” adlı
arzuların dağına.*

HİDAYƏT, *şair, dramaturq*

*Birinci kitabını görmədən, nakam gedən
Ülvi Bünyadzadənin həsrətinə and olsun.
Dünyadan 20 il 3 ay 27 gün.
Qismətinə and olsun!
And olsun uruscanı, ərəbcəni, farscanı
dərhal öyrənməyinə!
Böyük şairliyinin
Kiçik görünməyinə.*

Xəlil Rza ULUTÜRK, *xalq şairi*

Yazıçılar İttifaqının plenumlarında, iclaslarında “öz hüquqlarını” müdafiə edən İttifaqın üzvü olmağa can atan (və olan) “formal” ədəbi gənclik susdu, indiyə qədər bu cür cəhdlərdə olmamış qeyri-formal ədəbi gənclik öz liderlərini yetirdi-faciəli şəkildə həlak olmuş Ülvi Bünyadzadə ən gənc şeirimizin ən istedadlı nümayəndələrindən biri kimi öz poetik şəxsiyyətini təsdiq etdi və necə deyərlər, gənc yazıçı fenomenini yaratdı.

Nizami CƏFƏROV, *akademik*

Məşhur fransız riyaziyyatçısı Evarist Qalua ölümündən 3 saat əvvəl riyaziyyatla məşğul olur və 21 yaşında – Ülvi yaşında həlak olur.

Əsgər ZEYNALOV, *professor*

O Qanlı Yanvar günlərində şəhidlərə qarışanda, O Dünyasını Yanvar Şəhidlərinin arasında tapanda bilmirdik ki, şeir yazır, tərcümələr eləyir, bilmirdik ki, onun qələmindən bir neçə hekayəsi ilə yanaşı dəyərli bir povest də çıxıb. Ülvi Bünyadzadənin ölümündən qabaq yazdığı vəsiyyət bu gün müqəddəs bir “And”a çevrilib.

Budur, həmin əsərin redaktəsi mənə tapşırılıb. Bəlkə də müəllif aramızda olsaydı, əsər başqa cür redaktə olunardı. Lakin.

Povestin redaktəsi zamanı mənə elə gəlirdi ki, Ülvi Bünyadzadənin ruhu da iş otağımdadır. “Qansızlar” povesti qəhrəmanın qəfil ölümü ilə bitir. Və bu qəhrəmanın ölümü ilə müəllifin

taleyi arasında oxşarlıq var. Kim bilir, bəlkə Ülvi hələ sağlığında ikən nəsə hiss eləyibmiş, bəlkə hələ o zaman onun ürəyinə nəsə damıbmış... Kim bilir. Onsuz da doğma Göyçəni tərk eləyən gündən çox şeydən üz döndəribmiş.

Əsəri redaksiyamıza təqdim eləyən Almaz xanıma – Ülvinin bibisinə bəribaşdan minnətdarlığımızı bildiririk.

Məmməd ORUC, *xalq yazıçısı*

Ülvi Bünyadzadə keçən əsrin 90-cı illərində, Milli Azadlıq Hərəkatının iştirakçısı, Azadlıq Meydanındakı dekabr mitinqlərinin fəallarından idi. İçindəki azadlıq duyğuları onu rahat buraxmayınca şeirdə də bərkidi, zərif, kövrək misralarını oda, alova çevirdi:

Məni belə aciz görmə qəbirdə,

Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.

Ülvi şəhid olmasaydı, indi Azərbaycanın tanınmış şairlərindən biri idi.

Vaqif YUSİFLİ

filologiya elmləri doktoru, tənqidçi

O gecənin güllə xofundan, ölüm qorxusundan keçib əbədiyyətə qovuşan Ülvi qardaşımız - Ülvi Bünyadzadə hara getdiyini irəlicədən bilirdi. Belə olmasaydı, o, məşhur “And”-ını yazmazdı. Ülvinin “And”-ı bizim hamımızın o axşam ölümə bilə-bilə getməyimizə ən dəyərli sübutdur. Biz Salyan kazarmasına, XIQızıl Ordu meydanına, Abşeron kəndinə, Aeroport yoluna... yox, azadlığa (yoxsa, əcələ?) doğru gedirdik. Görəsən niyə?

Nizaməddin MUSTAFA, *tənqidçi*

Dəyərli dostum İmdat bəy, "20 Yanvar"-da şəhid olan gənc şairimiz Ülvi Bünyadzadənin “Ömür yolu” adlı poemasını Azərbaycan türkcəsi, Türkiyə türkcəsi, gürcü, rus və ingilis dillərində eyni kitabda yayımlamaq istəyirik. ... bu poemanı Türkiyə türkcəsinə sizin uyğunlaşdırmanızı xahiş edirəm. Kitab "20 Yanvar" 18-

ci ildönümündə nümayiş olunacaq, ona görə vaxtımız az, sizdən tələsik cavab gözləyirəm.

Səlim BABULLAOĞLU, *şair, tərcüməçi*

Ülvi Bünyadzadənin məzarı önündə sükuta qərq olmuşuq. Dostum kədər qarışıq pıçıltı ilə:Qəbri nurla dolsun. Namərd gül-ləsi vaxtsız apardı bu istedadlı gənci. Poetik yadigarını – bizlərə ərnağan qalmış şeirlər kitabını oxumuşam. Oxuyub heyfsilən-mişəm. Heyfsilənmişəm ki, belə bir oğulu itirdik.

Əbülfəz NAXÇIVANLI, *şair*

Azərbaycanlı dost şair və “Dünya ədəbiyyatı” jurnalının baş redaktoru Səlim Babullaoğlu 2009-cü ildə mənə bir məktub göndərmişdi;...Səlim bəyin məktubunu oxuyan kimi, məktuba əlavə olunan şeiri açmış və bütün işlərimi bir kənara qoyub şeiri Türkcəyə uyğunlaşdırmaya başlamışdım. Bu gənc şairin, 1979-cü ildə başlayan Rusiyanın Əfqanıstan işğalına, Qırmızı Orduda iştirak edən və bir heç uğrunda Heratda, Qəndaharda torpağa düşən azərbaycanlı oğulların əziz xatirələrinə ithafən yazdığı o möhtəşəm dastanı, o gecə Türkiyə türkcəsi'ne uyğunlaşdırıb Səlim bəyə göndərmişdim.

İmdat AVŞAR,

şair, tərcüməçi, Türkiyə

“Умр йўли (достон)” Bu nə ağrı, bu nə sənətkarlıq, bu nə möcüzədir, bacım. Kim bu Ülvi? Necə yazıb, hansı ürəklə yazıb, qəlbinə heç yazığı gəlmədimi, anaların ürəyini necə oxşaya bilib? Söz tapmıram, deməyə, dilimizə çevirdim, bir nüsxə də sənə göndərirəm.

Xasiyyət RÜSTƏM, *özbək şairəsi*

“Өмүр жол (поэма)”nu okudum. Əsəri qırğızcaya çevirdim, çox gözəl bir əsər - faciədir, oxunması belə çox ağrılı.

Altunbəy İSMAİLOV, *qırğız şairi*

“Жизненный путь (поэма)” əsəri rus dilinə çevirəndə çox ağ-
rıdım - əsgər ruhun acı taleyinə yandım.

Qiya PAÇXATAŞVİLİ, *tərcüməçi*

“Ömür yolu (poema)”nı okudum. Çok güzel. Kederli
satırlar.... Acınlı vakialar. Tamam bizim Kırımtatar şairlerin
poemalarına benzey. Aynı taleyi yaşayan insanlarıq, sebab
budur. Bu poemanı Kırım da bastırmak kerek. Kırım okuyıcıları
tanış olsun. İnşallah eger mümkün olursa, razı olsanız biz onu
burada dərc etirik bence maraqlı mövzu, ebet. Mevzu pek
merkalı. Şu zamanlarını, o devirni yaşlar - genç nesiller bilse çok
yahşı olur. Çok deren manalı! Mutlaq neşr ederik!

Refat ABDUCEMİL, *Kırımtatar şairi*

“Lifetime (poem)” -Əsəri ürək ağrısı ilə tərcümə etdikdən
conra bir ingilis dilli pakıstanlıya oxudum ki, görün poetik tərcü-
məm necə alınıb, əsəri başdan – ayağacan gözyaşı ilə dinləyən
həmkarıma – “sağ ol” - dedim. Deməli, tərcümə uğurlu alınmış ki,
gözyaşları içində boğuldu.

Sevil GÜLTƏN, *tərcüməçi*

“Sicocxlis gza (poema)” - Almaz hanım, poema çok duy-
gusal özəliklə oğlu kaybedən annenin imgesi: aaa, demek, Ulvi
gürce de harfləri oğrenmiş, harika, çok sevindim.

Mzisa BUSKIVADZE,
gürcü tədqiqatçı-alim, türkoloq

Əziz dostum-bacım Almaz xanım, Ülvi Bünyadzadənin
“Ömür yolu” poemasının ilkin tərcümə variantını göndərirəm.
Rica edirəm, mənə bir az da möhlət verin ki, bu əsərin tərcüməsi
üzərinə yenidən qayıdım. ... Mənə yenidən vaxt verdiyiniz üçün
təşəkkür edirəm. beki, Allahın yardımınan gorusürüz. Sizi
kalbim en paalı erina yadım.

Qalina SİRKELİ-KRİSTİOGLO, *Qaqauziya şairəsi*

ÜLVİ BÜNYADZADƏ: ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ

Almaz ÜLVİ (BİNNƏTOVA)

Filologiya üzrə elmlər doktoru

*AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
Bakı,almazulvi1960@mail.ru*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, ADR - 100, şəhid–şair, poeziya, pyeslər, poema, nəsr, Azərbaycan ədəbiyyatı, müstəqillik dövrü, milli mübarizə*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, ADR -100, martyr - poet, poem, prose, Azerbaijani literature, independence period, national struggle*

Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде, ADR – 100, шехид-поэт, поэзия, стихи, пьесы, проза, Азербайджанская литература, период независимости, национальная борьба*

Bakıda xüsusi hərbi vəziyyət elan edilmədən 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə xalqımıza qarşı cinayətkarlıqlar törədilmiş və respublikamızın suveren hüquqlarını qəddarcasına tapdalamış, qanlı müsibətlərdə həlak olanlardan biri də Azərbaycan Dillər Universitetinin (keçmiş SSRİ-nin (Sovet Sosialist Respublikalar İttifaqının) 50 illiyi adına Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutu) ingilis dili fakültəsinin tələbəsi, Bakı Dövlət Universitetində (BDU-da) fəaliyyət mərkəzi seçilən Şimali Azərbaycan Azad Tələblər İttifaqı (ŞAATİ) idarə heyətinin üzvü, vətənpərvər şair Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə idi.

Yanvarın 19-ü axşamüstü Ülvi Bünyadzadə Xalq hərəkatında olan cəbhədaşları ilə birlikdə 4-cü mikrorayondakı “Pioner” kinoteatrı ərazisində olmuşdur. Həmin gün, gecə saat 24 radələrində XI Qızıl Ordu meydanı tərəfdən güllə açıldığını eşidən Ülvi Bünyadzadə Xalq hərəkatının “Pioner” kinoteatrındakı qərar-gahdan bayıra çıxır. Göydə parlayaraq uçuşan “ulduzlar”ı diqqətlə müşahidə edərək, onların gerçək güllələr olduğunu dərk edir

və tez içəriyə qayıdaraq orada olan adamlara - dostlarına deyir ki, “mən əsgərlikdə olanda görmüşəm, atılan fişənglər gerçək güllələrdir, bayıra çıxmayın, mən də indi qayıdıram” – deyərək stolun üstündəki “səsucaldanı” götürüb bayıra çıxır. Binaın həyətinə tərəf şütüyən tankın (BTR-in) qabağına gedərək əlindəki “səsucaldan”la sovet əsgərlərinə tərəf qışqırır: “Qırmayın mənim xalqımı! Onlar əliyalındırlar, silahsızdırlar! Burada qadınlar, uşaqlar var. Çəkilin, atmayın tankınızı, topunuzu”. Maşın adı çəkilən binaya çatmamış, səs gələn tərəfə tuşlanan tankın lüləsindən atəş açılır. Ülvinin ağzına yaxın, sol çənəsindən güllə keçir, içini doğrayıb tökülür və arxa tərəfdən – ürəyindən dəlib çıxır. Bu an yanvarın 20-nə keçən 20-ci dəqiqədə baş verir (dəqiq vaxtını “20 yanvar Dövlət Komissiyası”nda hazırlanmış “Ülvi Bünyadzadə” qovluğundan oxumuşdum). Amma bu sənədi oxumamışdan əvvəl həməm anı canımda hiss etdim və qışqıraraq həyətdəki insanlara “Ülvini vurdular”– deyə imdat istədim...

Azadlıq eşqilə şeirlər qoşan mübariz şair Ülvi müstəqil Azərbaycan uğrunda şəhid olur. Vətən təəssübü ilə şəhid olan Ülvi Bünyadzadə cəmi 20 illik həyatıyla Azərbaycan tarixində, Azərbaycan mədəniyyətində hansı izləri qoymuşdur? Bu sualın cavabı olaraq onun həyat və yaradıcılıq fəaliyyətini araşdıraraq.

HƏYATI: Ülvi Bünyadzadə 1969-cu ilin 23 sentyabrında ustad aşiq Ələsgər yurdunun – qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdır. Beş yaşından yazıb-oxumağı bacaran Ülvi altı yaşında ilk şeirini yazmışdır:

*Yavaş-yavaş qar yağır,
Yerə çökür ağır-ağır.
Hər tərəfi qar bürüdü,
Uşaqlar xızəyə yüyürdü.*

Ülvinin körpə könlünün ilk poetik pıçıltısı, ilk zümzüməsidir bu misralar. Gördüklərini, yerli-yerindəcə düzüb-qafiyələndirib. Bəli, bu hələ qafiyənin nə olduğunu bilməyən altı yaşlı Ülvinin ilk şeir tapıntısıdır.

Ülvi Bünyadzadə ibtidai təhsilini Kəsəmən kənd orta məktəbində, orta təhsilini isə Daşkəsən şəhərində almışdır (Ülvinin on

yaşı olanda atasının işi ilə əlaqədar olaraq ailəlikcə Kəsəmən kəndindən Daşkəsən şəhərinə köçmüşdülər).

Ülvinin poeziya həvəsi ötəri olmamışdır. Əksinə, bu, qəlbin də getdikcə artan tələbata çevrilmişdi. O, 13 yaşında öz yaşdılarına ithaf etdiyi şeirində yazırdı:

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Bu şeir Ülvinin poetik yaradıcılığının özül daşındır. Orta məktəbdə oxuduğu illərdə Ülvi ədəbiyyata və elmi biliklərə son dərəcə böyük maraq göstərmişdir. 12-13 yaşlarından sonra, ümumiyyətlə, bütün şagirdlik həyatı boyunca vaxtaşırı olaraq şeirləri, müxtəlif səpgili bədii və publisistik yazıları ilə mətbuatda (rayon qəzeti “Daşkəsən”də) çıxış etmişdir. Eyni zamanda rayonda fəaliyyət göstərən “Qoşqar” ədəbi birliyinin üzvlüyünə qəbul edilmişdir. Orta məktəbdə oxuduğu illərdə Ülvi həm də yeddillik musiqi təhsili almışdır (onun şagirdlik həyatındakı ictimai fəaliyyəti haqqında illər əvvəl “Günəşinə qovuşan Ülvim” məqaləsində yazmışdıq).

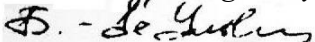
Elmə, sənətə son dərəcə böyük həvəs göstərən Ülvi 1987-ci ildə ADU-nun (keçmiş APXDİ) ingilis dili fakültəsinə daxil olmuşdur. Təhsilə bağlandığı ilk günlərdə aydın fikirliliyi, həyata nikbin baxışlarıyla dərhal müəllim və tələbələrin dərin rəğbətini qazanmış, qrup nümayəndəsi seçilmişdir. Dərs əlaçısı və fəal ictimaiyyətçi kimi tezliklə bütün İnstitutda tanınmışdır. İnstitut qəzetində dərc edilən yazılarını müəllim və tələbələr hörmətlə qarşılayırdılar.

1987-1989-cu illər Ülvi Bünyadzadənin qısa ömrünün ən məhsuldar dövrü olmuşdur.

1988-ci ilin iyun ayından 1989-cu ilin sentyabr ayına qədər hərbi xidmətdə olmuşdur. Ülvi əsgəri xidmətini yüksək səviyyədə yerinə yetirdiyinə görə hərbi hissədə Sov.İKP üzvlüyünə qəbul edilmişdir. Oradan göndərdiyi məktublarında, şeir və qeydlərində vətənə məhəbbətini bildirirdi.

1989-cu ilin sentyabr ayında SSRİ Müdafiə Nazirinin həmin dövrdəki qərarına əsasən o, tələbə olduğu üçün vaxtından 9 ay əvvəl hərbi xidmətdən tərxis olundu və APXDİ-nin (indiki Azərbaycan Dillər Universiteti) II kursunda təhsilini davam etdirmək üçün Bakıya qayıtdı. Bu vaxt Bakıda mitinqlər keçirilirdi. Sentyabr ayının əvvəllərində Kanskdan Bakıya qayıdan Ülvi həmin gün mitinqdə iştirak etmiş və uydurma “Dağlıq Qarabağ problemi”nin xalqı üçün yaratdığı sıxıntıların, iztirabların, gərginliklərin daha da dərinləşdiyinin şahidi olmuşdur. 1989-cu il sentyabr ayının 10-da Ana torpağı, doğma xalqı qarşısında övladlıq borcunu şəərəflə, ləyaqətlə yerinə yetirəcəyini vicdani borc bilərək öz müqəddəs “And”ını yazmış və onun həyatını həmin “And”dan ayırı təsəvvür etmək olmaz.

“And: Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycantaorpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcəbatimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.1989”

Bu “And” Azərbaycan xalqının milli azadlıq mübarizəsində əzəmətli himndir. Ülvi 20 il yaşadı. Kişi kimi yaşadı, kişi kimi getdi. O, bu xalqın azadlıq mübarizəsi yolunda əyilməz bayrağı oldu. Qəhrəmanlıq tarixi oldu. Bu torpağın çörəyi halalın olsun, Ülvi!Ülvinin hansı duyğular ovqatında yaşadığı yuxarıdakımöh-təşəm "And"ından bəllidir. Dediği mənada yaşamaq hər oğulun işi deyil,axı! İllah da dünyanın bir-birinə çırpılan vədəsində. Düş-mən gülləni gözüne sıxdığı məqamda da, lap “ölüm” anında da.

Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasının bütün sovet xalqlarının həyatında oynadığı mənfi rolu başa düşərək Bakıya qayıt-

dıqdan sonra Azadlıq meydanında (dekabr) mitinq zamanı kommunist biletindən imtina etdiyini bildirmiş, elə oradaca ovçunun içində nümayişkarənə şəkildə yandırmışdır. O dövr üçün bu çox böyük risq idi. “Xalqı bu mübarizədə gedilən yoldakı qələbəyə inandırmaq üçün lazım olsa, bütün cismimizi yandıрмаğa hazır olmalıyıq” – demişdi. Yanvarın 19-da gecə Bakıya girən işğalçı, rus ordusunun yolunu kəsmiş, dinc piketin gülləbaran edilməsinə dözməyərək, sinəsini xalqına tuşlanmış gülləyə sipər etmiş Ülvinin soyuq nəşini yanvarın 20-də Semaşko adına xəstəxananın morqundan tapan cəbhə dostları, tələbə yoldaşları və müəllimləri axşamüstü ailəsinə təhvil verdilər.

Ülvi Bünyadzadə Bakıda Şəhidlər Xiyabanında (40-cı qəbr) dəfn olunmuşdur. O, həyatını Azərbaycan xalqının, Azərbaycan torpağının azadlığı uğrunda qurban vermişdir.

YARADICILIĞI: Ülvi Bünyadzadənin ilk yaradıcılıq fəaliyyəti poeziya aləmi ilə bağlı olmuşdur. Uşaq yaşlarından bu sənətə öz duyğusu, hissi, duyumu ilə meyl etmiş və getdikcə həyatı müşahidələri, düşüncələri ilə buna daha da bağlanmışdır. Ülvinin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşir, bu, vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissiylə əlaqədardır. Ülvi ədəbi fəaliyyəti üzərində ciddi işləmişdir. Yaşadığı illərin bəhrəsi olaraq bu gün əlimizdə onun zəngin, rəngarəng və orijinal ədəbi irsi qalmışdır. Ülvinin əsərlərində ana xətt – vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur. Şair qəlbində baş qaldıran Milli Azadlıq eşqinin müqəddəs yolda çarpışmaqla məşələ dönəcəyinə inanır. Bu, 70 il ərzində gəldiyimiz “hamarlanmış yol” yox, milli mənliliyini təsdiqləyən, vətən şərəfini ucaldan yol, cığır olmalıdır. “*Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik*” ideali ilə yaşayan şair 15 yaşında ikən Vətənə üz tutub:

Sən mənim yolumda bir məşəl kimi,

Yanırsan, məni də yandırmaq üçün.

Döyünən qəlbimin yatan səsini,

Yuxudan oyatmaq, çaxdırmaq üçün.

– misralarını yazsa da, mübarizə yolunu seçdi. Bu, Ülvinin milli vətəndaşlıq mövqeyini, qətiyyətini sübut edirdi. “Qoşqar”

ədəbi birliyin sədri, şair Namazalı Paşayev 1987-ci ildə Ülvinin ali məktəbə daxil olması münasibətilə “Daşkəsən” qəzetində dərc etdirdiyi “**Ülvi**” məqaləsində yazmışdır: “Ülvini lap çoxdan tanıyıram. Tez-tez rayon qəzetində məqaləsini oxuduqca hiss edirdik ki, o, istedadlı oğlandır. Yaxşı yadımdadır, “Qoşqar” ədəbi birliyinin növbəti məşğələlərinin birində bir məktəbli oğlan çıxış etdi. Həmin ciddi şeirlərin müəllifi məlum oldu ki, imzasına rast gəldiyimiz Ülvi Bünyadzadədir. Dərnəkdə Ülvi özünün təhlil və mühakimə qabiliyyəti ilə fərqləndi. O vaxtdan onunla dostlaşdıq.

Redaksiyaya birgə gedib-gəldik, tapşırıqlar aldığımız. Qəzetin növbəti nömrələrinin birində onun yazılarını oxuduqca bildirdim ki, bu gün məktəbli olan Ülvi sabah özünə aydın yol seçməyi bacaracaqdır. O, həmişə arzu edirdi ki, gələcəkdə tərcüməçi olsun. İngilis dilindən tərcümə etdiyi kiçik hekayələr də, yumorlar da həmin arzusunun təsirindən idi. Ülvi ingilis dilidərlərindən fərqlənər, əla qiymətlər alardı. Ümumiyyətlə, dil öyrənməyə çox böyük həvəsi vardı”.

Bu məqalə dərc olunanda Ülvi tələbə adını yenidən almışdı. Sevinirdi, bu yazı da onun sevincinə sevinc qatmışdı.

Ülvi müəllimləri, yoldaşları tərəfindən həmişə böyük hörmətlə, məhəbbətlə sevilmişdir. Məktəb illərində hazırlanan bütün tədbirlər Ülvinin təşkilatçılıq və ssenarisi əsasında aparılırdı. O, yoldaşları arasında özünü bədii yaradıcılıqla ciddi məşğul olan bir şair-yazıçı kimi qabarıq büruzə verməzdi. Hamının könlünü ürəyindən gələn qaynar hərərətli 3-4 misra şeirlə alardı. Sərbəst mühakiməli, yüksək təfəkkürünə görə yoldaşlarından qeyri-adi dərəcədə fərqlənərdi. Bədii sənət haqqında söhbətlərini isə atası yaşda olan kişilərlə, “Qoşqar” ədəbi birliyinə toplanan şair və yaradıcı ziyalılarla edərdi. “Bir tikə məktəb usaqı” olduğu halda, çəkinmədən onlarla ciddi mübahisələr edərdi, oxuduqları yazılara öz tənqidi münasibətini bildirərdi.

Ülvinin mətbuatda ilk şeiri “Qoşqar”ın təqdimatıyla dərc olunmuşdur. Şeir dodaqdəyməz şəkildədir: lirik, gözəl, bir az kövrək, bir az titrək, bir az həssas və yanıqlı hisslərdən ibarətdir.

Səyyaddan sayalanan,

*Ahli-nalalı ceyran.
Gəldi səyyada sarı,
Qaldı yaralı ceyran.*

Onda musiqi duyumu güclü idi. Və təsadüfi deyil ki, bir çox milli musiqi alətlərimizdə gözəl ifaları ilə məktəbdə keçirilən ayrı-ayrı yığıncaqlarda, görüşlərdə müəllim və şagird kollektivinin dərin rəğbətini qazanmışdı. O, qarmon, tar, saz, piano, kamança və s. musiqi alətlərində çalmağı bacarırdı. Ülvinin musiqi istedadına heyranlığını Naxçıvan Televiziya və Radio Şirkətinin sədri, şair Elman Həbib (indi haqq dünyasında olan Elman Həbibə allah rəhmət eləsin) bir məqaləsində belə bildirir: “Ülvi. Onunla qardaşım gildə tanış olmuşduq. Qardaşım ilə Ülvinin əmisi Hüseyn həkim qonşu idi. Ad günündə, xudmani məclisimizdə hərə öz sözünü deyirdi... Kimsə dedi ki, Ülvi pianoda bir xalq mahnısı çalsın. O, utancaq-utancaq qalxıb piano arxasına keçdi. Ülvi həmin andan yaddaşımda yaşamağa başladı. 18 yaşı vardı. Qonur gözləri, çatılmamış, qartal qanadları kimi gərilmiş qara qaşları ağbəniz çöhrəsinə bir qədər kölgə salanda qəribə ciddi görkəm alardı. Məclis boyu ağzını açıb bir kəlmə kəsməyən bu gəncin sinəsi altında necə sirli xəzinə varmış, allah. Bizim aşiq musiqisi, el havacatları pianoda necə səslənərmiş, ilahi. Bayaqdan dillənməyib susub duran bu Ülvi balanın ürəyi nə imiş, Tanrı. Barmaqlarınə oyun eləyirdi, “Göycə gölün”dən başladı, “Divani”dən adladı, “İrəvan çuxurunda” ayaq saxladı. “Sarı tel”ləri bir-bir saydı – “Ayaq Saritel”, “Orta Saritel”, “Baş Saritel”, “Yanıq Kərəmi”, “Naxçıvani”... Aşiq havaları pianoda dəyişdikcə ovqatımız da dəyişdi. O vaxt dəfələrlə gövrəldim. Çalırdı, yorulmaq bilmirdi, qəlbinin həyəcanı tükənmirdi. Ülvi yadımda beləcə qalıb. 18 yaşında, bığ yeri yenicə tərleyən bir cavan, yeniyetmə kimi, bir də xalqımızın dərdini müdrikcəsinə ürəyinin dilində danışan istedad sahibi kimi. O vaxt məclisdə heç birimiz bilmirdik ki, Ülvi həm də şairdir”.

Ülvi ərəb, fars, latın, özbək dillərində (sərbəst öyrənməklə) yazıb-oxumağı, ingilis və rus dillərini isə mükəmməl bilirdi. Bunların köməkliyi ilə də tariximizə aid xeyli yazılı mənbələrlə tanış

olmuşdu. Xüsusi qeydlər dəftəri tutmuşdu. Bu qeydlər bəlkə də gələcəkdə ən sanballı bir tarixi əsərin bünövrəsi idi.

Millətimizin müstəqil Azərbaycan dövləti yaratmaq mübarizəsi yolunda Ülvi bütün fikrini bir səmtə yönəltdi: fəal, sıravı cəbhədaş oldu. Bütün ali məktəb tələbələri arasında böyük nüfuz qazandı. 1989-cu il idi, əsgəri xidmətdən yenicə qayıtmışdı. Gənc-lər arasında azadlıq və milli müstəqillik uğrunda təbliğat aparən Ülvi bir qrup fəal, qeyrətli, Vətən sevgili tələbələrlə Bakı Dövlət Universitetində tanış oldu. Az sonra həmin qrup (müxtəlif ali məktəb tələbələrini təmsil edən) BDU-da Şimali Azərbaycan Azadlıq Tələbələr İttifaqının təsis konfransını keçirdilər. İttifaqın Proqramı və Nizamnaməsini Ülvi bir gecəni yatmayıb səhərəcən işlədi, səhər tezdən isə səliqə ilə üzünü çıxarıb (*o zamanlar kompyuter yox idi. Ülvinin heç yazı makinası dayox idi. gözəl əl xətti vardı*) konfransa apardı. Bu iş əslində onun üçün yeni deyildi.

Hələ əsgəri xidmətdə olarkən qulluq etdiyi raket hissələrinin birində yaratdığı “Xətai” təşkilatının Proqram və Nizamnaməsini də təkbaşına hazırlamışdı və müzakirə zamanı onlar təşkilatın üzvləri tərəfindən bəyənilmişdi.

“Xətai” təşkilatın yaradıcısı və rəhbəri olan Ülvi qulluq etdiyi hərbi hissədə xeyli tərəfdar toplamış və məqsədlərini onlara açıqlamışdır. Üzvlərin məqsəd və vəzifələri Azərbaycanda gedən hadisələri İttifaq fonunda dərinləndirən və hərtərəfli təhlil edərək həmin hərbi hissənin və digər hərbi hissələrin əsgərləri arasında kütləvi təbliğat apararaq bütün respublikalara vətənimiz barədə, onun öz suveren hüquqları uğrunda mübarizəsi haqqında, torpağımıza uzanan qara əllərin təhrikçiləri barədə həqiqətləri, xalqımızın dostcanlı, qonaqpərvər və sülhsevər bir xalq olduğunu anlatmaq və Azərbaycanın tarixi barədə müəyyən təsəvvür yaratmaqdan ibarət idi.

Bu haqda Ülvi məktublarının birində yazır: *“Daha bir hadisə barədə. Burada xidmət edən azərbaycanlılar (mənim təşəbbüsümlə) “Xətai” adlanan bir dərnək təşkil etmişik. 20 nəfər üzvü var, namizədlər yenə az deyil. Məqsədimiz Azərbaycanda baş verən hadisələri, ümumiyyətlə, onun dərdlərini, çatışmazlıq-*

larını muzakirə etmək, qərar çıxarmaq, şuramızın adından müəyyən ölçülər götürməkdir... Özümüzün Proqram və Nizamnaməmiz var. Hamımız təntənəli surətdə and içmişik. Görək bu böyük işimizin axırı nə olacaq. Məni şuramızın sədri seçiblər”.

Bunlar Ülvinin uzaq Sibir torpağından Vətənimiz sarıdan keçirdiyi nigarançılıqlarının əks-sədasıdır, vətəndaş qayğısıdır. Respublikada baş verən bütün hadisələrə öz münasibətini məktubları vasitəsilə hökmən bildirərdi. Hər xırda şey haqqında olan narahatçılıqlarını öyrənməyə çalışırdı. Başqa respublikalarda gədən ictimai-siyasi prosesləri izləyir, müqayisə edir, bir vətən fədaistək soyuq Sibir torpağında çırpınırdı. Vətən ağrılarını daim içində, könlündə gəzdirən Ülvi başqa bir məktubunda qayğılı-qayğılı yazdı: *“Xeyli vaxtdır ki, məktub almadığıma məyus olmuşam. Mən burada, Pribaltikada yaranan milli cəbhənin, Belorusiyada yaranan xalq Cəbhəsinin, Beynəlmiləl cəbhənin (bundan bəlkə də xəbər yoxdur), Ermənistan tələbələr İttifaqının proqramları ilə yaxından tanış olmuşam. Təsəvvür elə ki, Estoniya iyunun 1-dən təsərrüfat hesabına keçir. Bu, artıq respublikanın öz siyasi suverenliyini qazanmağın inamını artırır.*

Onu nəzərə alaq ki, bu iqtisadi müstəqilliyin ardınca siyasi müstəqillik gəlir. Çox təəssüf edirəm ki, bu cür cəbhə-ittifaqlar, müstəqil qələbə qrupları və s. hələ də bizdə yoxdur. Bu günkü tələblərimiz dünənkilərdən çox da irəli gedə bilməyib. Doğrudur, Topxana uğrunda 20 günlük mitinq özü böyük hadisədir. Ancaq mitinqlər daha çox hisslərlə, emosiyalarla oynayır, qazanılan isə çox az şey olur. Məsələn, qonşu respublikada tələbə İttifaqı (SAS) mübarizə forması kimi mitinqlərdən imtina edir, dil, mədəniyyət, iqtisadiyyat müstəqilliyi uğrunda mətbuat mübarizəsi edir, qeyd edirlər ki, SSRİ-nin bütün paytaxt şəhərlərində (o cümlədən, Moskvada) nümayəndəlikləri (mənim sözümlə konsulluğu) olmalıdır. Bu açıq-aşkar SSRİ-dən ayrılmağı bir tələb kimi qarşıya qoymur, ancaq məntiq aydındır. Mübarizə forması isə mitinqlər yox, mətbuatda ideoloji təbliğatdır. SAS-ın öz qəzeti var. Erm. Kommunist Gənclər İttifaqı

Mərkəzi Komitəsi buna yardım göstərir. Bu tələblər qarşıya elə şəkildə qoyulub ki, etiraz eləməyə heç bir əsas qalmır. Müharibədən sonrakı illəri, xüsusən 70-80-ci illəri “durğunluq” dövrü adlandırıdılar. Ancaq əslində bu dövr “Milli oyanış – özünü dərk etmə” illəri idi. Milli ideologiyada baş verən bu inqilabi inkişaf ilk dəfə ədəbiyyatda – “altmışıncılar” deyilən nəslin fəaliyyətində də təzahür etdi. Nəsrdə də, poeziyada da “kökə qayıdış” hiss olunmağa başlayırdı. Bu vəziyyət təkcə Azərbaycanda deyil, SSRİ-də yaşayan bütün qeyri-rus millətlərin yaşadığı torpaqlarda yetişmişdi. Ümumittifaq siyasi böhranı, inqilabi partlayışı gözlənilirdi ki, bu da indiki Rumıniya hadisələrinə bənzər bir çevriliş ola bilərdi. Lakin bu vaxt Qorbaçov hakimiyyət başına gəldi. O öz “yenidənqurması”, “aşkarlığı” ilə bu partlayışın qarşısını müvəqqəti olaraq aldı, bolşevizmə məlakə donu geyindirməyə çalışdı. Lakin bunun üstü tez açıldı və hamı “durğunluq” dövrünün “Qorbaçov bataqlığı” dövrü ilə əvəz olunduğunu dərk elədi. Ümumxalq hərəkətimizin məqsədi bu “bataqlığı” yox eləməkdən, ən son nəticədə Azad, bütöv Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurmaqdan ibarət idi”.

Həmin zamanın qarışıq, ictimai-siyasi böhranlı günlərində əsgərlikdən qayıdan (1989, sentyabr) Ülvi Bünyadzadə Xarici Dillər İnstitutunda Azərbaycan Xalq Hərəkətinin (və ya Azərbaycan Xalq Cəbhəsi deyə bilərik) dayaq dəstəsinin və yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, ŞAATİ-nin yaradılmasında fəal iştirak edirdi. O, AXC-nin institutdakı dayaq dəstəsinin fəaliyyət proqramını hazırlayanlardan biri olmuşdur. İnstitutda tələbələrə intəhsil şəraitinin yaxşılaşdırılmasında və tədris proqramında xalqımızın mənaviyyatına və psixologiyasına yabançı olan qalıqların, tör-töküntülərin çıxarılması uğrunda fəal mübarizə aparmışdır.

Onun Azadlıq mübarizəsi meydanlarında, yığıncaqlarında dərin məzmunlu, yüksək məntiqli çıxışları həm tələbələri, həm müəllimləri, həm də bütün iştirakçıları heyran edərdi. Xalqa yabançı ünsürlərə qarşı barışmaz mövqe tutaraq həmişə, hər yerdə öndə olmağa can atardı. “Ülvi bütün varlığı ilə xalqına, torpağına bağlı idi. Onun sinəsində döyünən vətən idi. Damarlarında çağ-

layan xalqının qeyrəti, ləyaqəti idi. Ayırı-ayrı musiqi alətlərində çalanda da, yüzlərlə bədii əsərlərini yazanda da, ürəyindən axıb gələrək barmaqlarında köklənən nəğmələrini nota köçürəndə də, günün aktual məsələlərinə toxunanda da xalqının, torpağının köksünə sığınar və bu təmasdan doğan ilhamla çalırdı, yazıb-yaradırdı” (M.Nəbiyev).

“Əlbəttə, təəssüflənirəm ki, o, hadisələrin Bakıda canlılaşdı olmamışam. Digər tərəfdən isə hadisələr kənardan daha obyektiv şəkildə müşahidə olunur. Bax, elə buna görə də deyirəm ki, çox şeydə başqa millətlərdən geridə qalıraq. Azərbaycanda “Türk gəncləri ittifaqı”nı, “Tələbələr cəmiyyəti”ni, xüsusilə “Cənubi Azərbaycanla birləşmək uğrunda mübarizə cəmiyyəti” və s. yaratmaq vaxtı çatıb. Bu məsələlər ancaq aşağıdan başlamalıdır, yuxarılar isə öz köməyini (mətbuat və s.) onlardan əsirgəməməlidir. İran Sovet İttifaqı ilə əlaqədən imtina edir. Ancaq mənə elə gəlir ki, müstəqil şəkildə yuxarıda adlarını çəkdiyim cəmiyyətlər İranla bir millətin adından çıxış edib Cənubi Azərbaycan barədə bəzi məsələləri həll edə bilər. Nə isə, fikirləşdikcə adam çox dərinliklərə gedib çıxır...”

Ülvinin bu məktubunun yazıldığı tarix, məzmunundan göründüyü kimi, ermənilərin Qarabağ torpağını “qamarlamaq” istədikləri dövrün ilk vaxtlarına təsadüf edir. Və təbii ki, Ülvi uzaq Sibir torpağında olsa da Vətənin başına açılan oyunlara biganə qala bilmirdi. Arayırdı-axtarırdı, mübarizədə iştirak etmək üçün yollar seçirdi. Düşmən olan daşnak ermənilərin sirlərini, mübarizə formalarının üstün cəhətlərini öyrənirdi. Hələ o vaxtlar Azərbaycanı iki yerə bölən tikanlı məftillərin ağrısı Ülvinin sanki ürəyindən keçirdi. Ülvi – Azadlıq fədaisi olan bir şair yarı bölünmüş Azərbaycanın dərindən kənarda qala bilərdimi?

O taydan Savalan, bu taydan Qoşqar,

Buludlar başından körpü salıbdır.

Bu mənfur dirəklər, acı tikanlar,

Bilmirəm heç kimdən miras qalıbdır.

Ülvi duyumuna görə tarix o dirəkləri, “acı tikanları” salanların qəbirlərini də mühakimə edəcəkdir. Daşkəsənin kəsilib

tökülən meşələrindən də, Əfqanıstanda həlak olan oğullarından da o, eyni ürək yanğısıyla danışır.

Bu mübarizədə gəncləri real, qüvvətli, cəsur və güclü qüvvə təkli görürdü, gözünü onların gücünə dikirdi. Hələ “cəbhə”, “birliklər” yaranmadığı bir dövrdə də bunlar Ülvinin könlündən keçən planlar idi. “Ancaq bir yerdə birləşib mübarizə aparmaqla qalib gəlmək olar” – deyə məktublarında da, publisistik yazılarında da, şeirlərində də, nəsrində də ancaq bu cür duyğularla yaşayırdı. 1990-cı ilin 10 yanvar tarixində qələmə aldığı bir publisistik məqaləsində yazmışdı: “Azər xalqının milli müstəqilliyi və demokratiya uğrunda apardığı mübarizə bu gün özünün tarixə qanla yazılacaq, əbədi həkk olunacaq günlərini yaşayır. Günü-gündən mövcud hərbi-polis rejiminin iç üzü açılıb tökülür, onun birdəfəlik dağılması üçün zəmin hazırlanır. O da aydın olur ki, azərlərin indi tam çılpıqlığı ilə görünən milli faciəsi on ilin, iyirmi ilin deyil, bir neçə əsrin bəhrəsidir...”.

Ülvinin sevib-sevələdiyi tələbələrlik əşyalarını, qələmini, yazı dəftərini, kitablarını, hamıdan gizlətdiyi, - “cızma-qara” şeirlərini, hekayələrini, məktublarını, ingiliscədən çevirmələrinin əlyazmalarını, - bütün ədəbi irsini göz bəbəyi kimi qorunur.

Qarabağdı mənim dinim – imanım,

O torpağın nişanəsi, iziyəm.

Məni belə aciz görmə qəbirdə,

Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.

- deyən eşqini xatırlamamaq olmur:

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,

Bu yolun, şaxtasından,

soyuğundan mən qorxmuram.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,

Bu yolun, acısından, ağrısından,

“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.

Bu şeirini 1989-cu ildə hərbi xidmətdə olduğun uzaq, soyuq Sibirdə yazmışdı, "Xətai" dərnəyi yaratdığı şəhərdə. Azərbaycan milli-azadlıq mübarizəsi tarixində onun bu duyğuları, düşüncələri,

qətiyyəti, Şəhid adı ilə öz yeri var. Özü də ən uca yerdə, ən ülvə nöqtədə!

Göz açdığı dədə-baba ocağı - Göyçə mahalı, Kəsəmən kəndi düşmən tapdağında qalanda dözmədi. Ürəyi qan ağladı. Qarabağda müharibə qılgıncıları közərəndə coşdu. Bir vaxtlar sovet ordusunun Əfqanıstan torpağına təcavüzünü, bizim o müharibəyə yollanan oğullarımızın nakam aqibətini gözləri önünə gətirdi. Topxana meşəsinin ağacları doğrananda Əfqanıstan dağlarının əks-sədası qəlbinə doldu: "Ömür yolu" poemasını yazdı, hər sətir üstə titrədi:

*Yox, yox, ulu torpaq,
Sənin uğrunda həmişə,
hər yerdə mərd olacağın.*

Qərrib bir ruhun səsi uzaq Sibirdə hoyuna yetdi:

*Aman, qardaş, doğrudurmu, deyirlər,
Gecə-gündüz qan tökülür yurdunda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid uçur, dam sökülür yurdunda.*

Bu şeirlərini, eləcə də "Qansızlar" povestini, bir çox hekayələrini, tərcümələrini oxuyanda gözlərim önündə poladdan tökülmüş sərt baxışlı bir əsgərə dönür. Ciddiliyindən, sərtliyindən, qətiyyətindən, cəsarətindən min ilin tökmə kişilərinə bənzəyir.

Ülvinin həm də çiçək qəlbi, şəhli sevgi hissləri vardı. Gözəllərə biganə qalmayan qaynar baxışları vardı. Eşq girdabında çırpınan ürəyi vardı:

*Bir qız gördüm - od baxışlı,
Orta boylu, uzun saçlı.
Mənə baxıb güldü, qaçdı –
Belə gülüş görməmişdim.*

Baxışı sənin qəlbini titrədən o bəxtəvər qız indi neynir, görəsən? Ömrünün köç karvanını qurmamış sevdiyi o gözələ yoxsa öz əlvidasını da demişdi?

*Bu yerlərdən bahar çağı keçərdik,
Çiçəklikdən sənə çiçək seçərdik.
Ovuc-ovuc bir çeşmə su içərdik,*

Ağ suyunda üzən buza, əlvida.

Ülvi belə Ülvi idi. Çiçək zərifliyiylə tərپəşən şehli misraları hər kəsin ürəyində yox yerdən sevgi hissləri oyadır -

Titrəyən dodağın şeir istəyir,

Baxıb təmənnana, ay həsəd çəkir.

Yanır ürəyində elə bir od ki,

Bu oda, atəşə yay həsəd çəkir.

Belə sevgi şeirləri yazan 20 yaşlı gənc Ülvi Azərbaycan Azadlığı uğrunda ömrünü, torpağını qızıl qanına boyadı. Qızıl qanına boyandı ki, gələcək nəsil azadlıq xoşbəxtliyini yaşasın. Bax, heç olmasa o xoşbəxtlikləri üçün Ülvi və ülvilər daim anılacaq, seviləcəklər. Doqquzuncu sinifdə oxuyanda yazdığı şeirdən bir misra ilə bu yazıya nöqtə qoyuram. "Bənövşə baya-tıları" – özünün də çox xoşuna gəlirdi, mənim də –

Bahar nə şirin şeymiş,

Ətri bənövşədəymiş.

Ömrüm sənin eşqindi,

Eşqin də bənövşəymiş.

Bəli, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik tarixində belə zəngin, mənalı özkeçmişini olan şəhid – şair Ülvi Bünyadzadənin Milli Azadlıq Mücahidi kimi varis olaraq öz yeri, öz uca taxtı vardır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Ülvi duyğularım (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "Gənclik", 1990, 55 səh.
2. Bünyadzadə Ülvi. Bir ölümün acığına (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "Gənclik", 1993, 256 səh.
3. Bünyadzadə Ülvi. Ömrüm sənin eşqindi (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "Mütərcim", 1998, 256 səh.
4. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
5. Bünyadzadə Ülvi. Omür yolu (poema), 2 dildə – (toplayanı, redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvi (Azərbaycan və gürcü dillərində). - Tbilisi. 2009. 68 səh.
6. Bünyadzadə Ülvi. Omür yolu (poema). 5 dildə – Azərbaycan, türk,

- ingilis, rus və gürcü dillərində. (toplayanı, redaktoru və son sözünün müəllifi A.Ülvi. Ön sözünün müəllifi Qənirə Paşayeva). - Bakı, “Mütərcim”, 2009. 100 səh.
7. Буньядзе Ульви. Жизненный путь. Стихи и поэма(перевел на русс. языкаГия Пачхаташвили). - Баку, “Elm və təhsil”, 2014. 64 стр.
 8. Bünyadzadə Ülvi. Əfqanıstan ağrıları (poema və povest). - Azərbaycan, türk, özbək, qırğız, tatar, ingilis, rus, gürcü dillərində (redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi. - Bakı , “Elm və Təhsil”, 2015. 192 s.
 9. Bünyadzadə Ülvi. Qəhərlənmiş könlüm: dünya ədəbiyyatından tərcümələr / şeirlər, hekayələr (redaktoru və ön sözün müəllifi fil.e.d.A.Ülvi (Binnətova). - Bakı , “Elm və təhsil”, 2015. 120 səh.
 10. Paşayev Namazalı. Ülvi (oçerk). - “Daşkəsən” qəzeti, 15 sentyabr 1987 – ci il.
 - 11.Həsənov Zaman. Ülvilərin Ülvisi. - “Daşkəsən” qəzeti, 30 yanvar, 1990-cı il
 - 12.Arif Hüseyn. Ülvi (poema). - "Azərbaycan gəncləri" qəzeti, 1990.
 - 13.Həbib Elman. Kövrək duyğular. – Bakı, 525-ci qəzet, 20 yanvar, 2017. səh.8 - 9.
 - 14.Ülvi Almaz. Günəşinə qovuşan Ülvim. – Bakı, “Azərbaycan” jurnalı, 1995-ci il, №12
 - 15.Ülvi Almaz. Ülviləşən Ülvim. – Bakı, “Ədəbiyyat və incəsənət”,16 fevral 1990-cı il
 - 16.Ülvi Almaz. Ülvi Bünyadzadənin tərcümə dünyası. – Bakı, “Ulduz”dərgisi, 2015, №1,
 - 17.Ülvi Almaz. ÜlviBünyadzadənin edebi kişiligi ve irsi. – Türkiyə, "Telmih" dergisi, 2017, 5-ci sayı, səh.79-83.

A.ULVI (BİNNATOVA)

ULVI BUNYADZADEH – PERSONALITY AND LITERARY HERITAGE

Summary

2018 May 28 marks the 100th anniversary of the establishment of the first parliamentary republic of the Azerbaijan Democratic Republic

in the Muslim East. A lot of people made a history during these years. Many were martyred, others became veterans.

Ulvi Bunyadzadeh is one of the brave historical figures of Azerbaijan Democratic Republic between 1918-1920. He succeeded to be eternal not only by becoming a martyr, but also by having rich inner world.

Ulvi Bunyadzadeh started his literary activity by writing poems. A childhood desire – passion for the poetry grew stronger and stronger year by year and it became his life purpose.

*We were born for life,
We must die for Motherland!*

All his poems are about patriotic love to his country and to its citizens. He was dedicated and worked hard on his literary capabilities. As a result of those fruitful years, today we have rich and original literary heritage.

In 2019 he would celebrate his 50th anniversary if he was alive. With his short but meaningful life Ulvi succeeded to have his name written in the history of Azerbaijan and also to be remembered with honour.

А.УЛЬВИ (Биннатова)

УЛЬВИ БУНЯДЗАДЕ – ЛИЧНОСТЬ И ЛИТЕРАТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ

Резюме

28 мая 2018 года отмечается 100-летняя годовщина провозглашения создания первой парламентной республики в мусульманском Востоке - Азербайджанской Демократической Республики. Многие личности сыграли особую роль, оставили глубокий след в истории этой 100-летней республики. Кто-то стал шехидом на этом святом пути, а кто-то победителем. Народные борцы за свободу добились своей цели - чьи-то сердца обрадовались, а чьи-то души.

Ульви Буньядзаде – историческая личность, наследник и борец за свободу между АДР, созданной в 1918-1920 гг. и нашей независимой Азербайджанской Республикой!

Ульви Юсиф оглу Буньядзаде - поэт-шехид, навеки вписавший свое имя в сердца миллионов людей не только физически, но и духовно. В начале своего творческого пути Ульви Буньядзаде занимался поэзией. Он увлекался поэзией с детских лет и со временем еще больше занялся поэтическим творчеством. Все стихи и сочинения Ульви сочетаются с его характером и тесно связаны с его любовью к родине, родной земле, родному народу. Ульви серьезно занимался литературным творчеством. Результатом этих лет является его богатое, красочное и оригинальное литературное наследие. Главной темой произведений Ульви является священная тема Родины, свободы и воспевание образа сына-гражданина.

*Мы рождены для жизни,
Умрем за Родину!*

Ульви Буньядзаде, имевшему достойное место в истории Азербайджанской Демократической Республики, которой исполняется 100 лет, в 2019 году исполнится 50 лет. Ульви Буньядзаде, сочинивший свободолюбивые стихи и в 20 лет отдавший свою жизнь за родину, оставил не изгладимый след в литературно-культурной жизни Азербайджана и в истории Азербайджанской государственности.

GƏNCLİYİN ÜLVİ MƏQAMLARI

Könül BÜNYADZADƏ

*AMEA-nın müxbir üzvü
fəlsəfə üzrə elmlər doktoru*

Açar sözlər: *gəncliyin fəlsəfəsi, Ülvi Bünyadzadə, qorxu və cəsarət, ilahi dünya, mənəvi istəklər*

Key words: *philosophy of youth, Ulvi Bunyadzadeh, fear and daring, divine world, spiritual wishes*

Ключевые слова: *философия молодости, Ульви Буньядзаде, страх и отважность, божественный мир, духовные стремления*

Giriş: Gənclik həyatın nə başlanğıcı, nə də sonudur, sadəcə arada bir mərhələdir. O, hər kəsin keçdiyi bir zaman kəsiyi olduğuna görə, kifayət qədər məlum, açıq-aşkardır. Bununla yanaşı, yalnız özünün də xəbəri olmadan onunla vidalaşandan sonra insan anlayır ki, gənclik nə isə qeyri-adi, özündə gizli bir hikmət saxlayan və çox vaxt açılmadan qalan bir fenomen imiş. Axı, əslində, gənclik uşaqlığın sonu, yetkinlik çağının başlanğıcıdır. Hər nə qədər mücərrəd görünsə də, öz çərçivəsi, öz qanunları var. Bəlkə də bu səbəbdən gəncliyin təsvirinə şeirlər həsr edilib, rəsmlər çəkilib, ən incə, ən zərif şeylərə bənzədilib, gözəlliyi min bir söz və rəng naxışları ilə çatdırılıb. Bununla belə, bir var görünən, duyulan bir şeyi tərənnüm etmək, bir də var hər kəsin gördüyü bir şeyin görünməyən tərəflərini təhlil etmək. Ən çətini isə hər insanın özünə məxsus, təkrarsız, orijinal görünən şeyin bütün tarix boyu dəyişməyən əsl mahiyyətini açıqlamaq, ortaq cəhətlərinə işıq salmaq, yəni onun fəlsəfəsini təqdim etməkdir.

Gənclik – müdrilik çağı...? Uşaqlıqdan fərqli olaraq, yetkinliyin səviyyəsi gənclikdən bilavasitə asılıdır. Yetkinlik, gənclik kimi nadir hallarda qayıdıb sıfırdan başlaya bilər, əvvəlki biliklərindən, vərdislərindən fərqli yol tuta bilər. Buna görə də, gənc nə qədər “mükəmməl” olarsa, yəni özünü, öz potensialını

kəşf etmiş, gedəcəyi yolu dəqiq müəyyənləşdirmiş, nəyə qadir olduğuna inanmış olarsa, bir o qədər kamil yetkin olar. Leonardo da Vinçinin dediyi kimi: “Gənclikdə elə bir şey qazan ki, qocalığın illər ərzində verdiyi zərəri qarşılaya bilsin. Anlayanda ki, qocalığın qidası müdriklikdir, gənclikdə elə et ki, qocalıq qidasız qalmasın”. Dahi rəssam incə bir məqamı vurğulayır: *qocalığın qidası məhz gənclikdə toplanır, müdriklik gənclikdə tanınır.*

Nəzərə alsaq ki, bu dünyada heç nə təsadüfi deyil, hər nəfəsin öz mənası, öz missiyası var, deməli, gənclik çağı da gəldigedər bir mərhələ ola bilməz. Onun əsl nahiyətini bilmədən yaşamaq bütöv həyat kitabının əhəmiyyətli səhifələrini oxumadan ötməyə bənzəyir. İlk baxışda gənclik bir keçidə – yeniyetməliklə yetkinlik çağı arasında yerləşən yüngül, gözəl, xoş ətirli, qısamüddətli bir fasiləyə bənzəyə bilər. Lakin daha diqqətli təhlildən belə məlum olur ki, gənclik uşaqlıq və yeniyetməliyin yekunu, yetkinliyə hazırlıq mərhələsidir. Özündə sonu və başlanğıcı ehtiva edən, insanın bütün həyatını təyin edən, istiqamətləndirən bilən bir məqamdır. İnsan həyatı müəyyən sikkələrdən ibarətdir və birinin necə bitməsi növbəti sikkənin başlanmasına bilavasitə təsir göstərir. Beləcə insan həyatı onun idrak prosesinə, dünyagörüşünə uyğun olaraq get-gedə genişlənən çəvrələr boyunca inkişaf edir. Gənclik bu sikkələrdən biridir. Məsələ burasındadır ki, gəncliyə qədərki dövrdə çəvrələr təbiətin qanunu ilə genişlənir, gənclikdən bu inkişafın hansı istiqamətdə gedəcəyini, tənəzzülə yoxsa tərəqqiyə aparacağını təyin edir. Onun dərkindən asılı olaraq yeni çevrə ya eyni trayektoriya üzərindən keçəcək, ya da daha geniş radiusla davam edəcək. Deməli, onun dərkindən asılı olaraq, insan ya bütün potensialı ilə irəliləyir, ya da elə zahiri keyfiyyətləri ilə kifayətlənib açılmamış xəzinə kimi qalır. Çünki gənclik bir növ insanın potensialının, yaradıcılıq enerjisinin mənbəyinin açılmasıdır. Bu mənbəni dərindən tanımaq, dərk etmək onu tərəqqi üçün istifadə edilməsini şərtləndirir. Əks halda, çox vaxt “gənclik havası” adlandırılan bu güclü enerji şəxsiyyəti məhv edən dağıdıcı qüvvəyə çevrilir. Məhz gənclikdə bəlli olur ki, insan uşaqlıq və yeniyetməlikdə

hansı bilik bazasına sahiblənib, hansı əxlaq və estetik zövqlə tərbiyələnilib, hansı radiusda düşünmə qabiliyyəti və dünyagörüşü qazanıb. *Gənclik qurulacaq insan abidəsinin postamentini qiymətlərindirən, möhkəmləndirən və üzərində ucaldılacaq abidənin miqyasını təyin edən mərhələdir.* Deməli, həyatın bütün gələcək istiqamətini həll edən belə bir məsuliyyətli dövrün – gəncliyin fəlsəfəsi mütləq yazılmalı, müzakirəyə çıxarılmalıdır. Müəyyən mənada, təqdim etdiyimiz kitab gənclər üçün Haqqa gedən yolu tanımaqda və o yolla irəliləmək üçün vaxtında və yerində bir bələdçi rolu oynaya bilər.

Gəncliyin fəlsəfəsini araşdırarkən müraciət etdiyimiz gənc yaşda öz sözünü deyib bitirən, öz missiyasını tamamlayan və maddi dünya ilə vidalaşan gənc mütəfəkkirlərə, şairlərə, hətta sərkərdələrə də “İsa ömürlü” gənclər demək olar. Onlar da sanki müəyyən bir sözü demək, bir əməli eləmək üçün mükəlləf olunurlar, qısa ömür ərzində onu həyata keçirib gedirlər. Bəzən onların yaşının gəncliyi, yaxud həyatla erkən vidalaşmaqları ön plana keçəndə, bir təəssüb hissi yaranır: ömür vəfa etsə, daha nələr yarırdı? Ancaq bu şəxslərin qoyub getdiyi əməl, yaxud söz mirasını anlayanda görürsən ki, heç nə yarımçıq qalmayıb, hər şey bitmiş, bütöv şəkildə təqdim edilib. İsa Məsih ona həvalə edilən dini çatdırıb rahatca qeybə çəkildiyi kimi, bu gənclər də öz “xəzinələrini” tam xərcləyərək, Allahın onların vasitəsi ilə bəşəriyyətə çatdırmaq istədiyini çatdırıb gedirlər. Burada əhəmiyyətli olan sözdür, illər deyil. Eyni zamanda, deyilmiş sözün məhz gənc yaşda dərk edilmiş bir həqiqətin izharı olmasıdır. Sanki buna görə də həmin şəxslərin özləri də öz yaşlarını deyil, vaqif olduqları həqiqətin vaxtında çatdırılmasını düşünürlər.

Qısa ömürdə böyük missiya: Ülvi qısa müddətə sığdırılmış bir hikmətdir, yaş müddəti eyni gəlməsə də, “İsa ömürlü” bir şairdir. O hikməti açmaq üçün gəncliyin öz hikmətini bilmək lazımdır. S.Xəlilov yazır: “Tarixdə çox nadir hallarda şairin və ya filosofun əsas yaradıcılıq ideyası, çağırışları onun şəxsi həyat nümunəsi ilə üst-üstə düşür, real təcəssümlə tamamlanır. Belə olanda, ideya hələ kifayət qədər inkişaf edib öz zirvəsinə

çatmamış bir həyat həqiqəti bu zirvəni fəth edir” (1). Bu, qısa gənc bir ömürə sonsuz müdrikliyi sığdırmaq, dəli-dolu nəfsi dərin düşüncə ilə cilovlamaq, zəif, gənc çiyinlərdə bəşəriyyətin ağır yükünü çəkmək, gəncliyin mənfi, naqis hesab edilən keyfiyyətlərini ən müqəddəs zirvəyə qaldıra bilmək qüdrəti və bunun Allah tərəfindən insana bəxş edilən nemətlərdən, lütfərdən biri olması haqqında təhlildir. Bu, dünənə, yaxud bu günə aid bir həqiqət deyil. Bu, insanın mahiyyətində ta a yaranışından var olub ona insanlığını anladan, xatırladan bir həqiqətdir. Belə bir səbəbdən biz məkanı, zamanı, milliyyəti heçə sayaraq həm Şərqə üz tutmuşuq, həm Qərbə, orta əsrləri, yeni dövrü bir-birinə qatıb *indi*-də dayanmışıq. Çünki Allah birdir. Əbu Turxan demiş, “qütblər zirvədə birləşir”.

Bu məqalədə Ülvinin şəxsiyyət və yaradıcılığının yalnız bir neçə cəhətinə diqqət yetiriləcək. Qeyd etdiyimiz kimi, bu cəhətlər yalnız Ülviyə deyil, bütün gəncliyə xas bir hikmətdir. Məqsədimiz həm də gələcək tədqiqatlar üçün qida verməkdir. Sadəcə burada bələdçimiz Ülvi olacaq.

Qurani Kərimdə deyildiyinə görə, insan hələ doğulmamışdan qabaq Allah onunla əhd bağlayır: “Mən Sizin Rəbbinizəm-mi?” “Bəli, Rəbbimizsən!” (Quran 7/172). Bundan sonra O, yalnız Özünün bildiyi bütün adları insana öyrədir və insan Allah Təalanın verdiyi əmanətə sahib çıxır, onu yüklənir. Aldığı bu ilahi lütfərin nəticəsi və təzahürü kimi, yaradılmışlar arasında yalnız insan Yaradandan yaradılana doğru uzanan yaradılış prosesini dərk etmək, təkrar ilahi aləmə qayıtmaq qabiliyyətinə malikdir. İnsan özündə Allah Təalanın zati istisna olmaqla bütün ilahi sifətlərini ehtiva edir, çünki öz şəxsinə baxıb, öz yaradılışını anlayıb bu adları Ona verib. Ən nəhayət, o, Mütləq Yaradanın mülkündə özü bir nisbi yaradandır. Bütün bunlardan belə nəticə çıxarmaq olar ki, hər insanın həyatının iki cür portretini çəkmək mümkündür: zahiri və batini. Zahiri portretini Ülvi təqribən belə təsvir edir:

*Ağlamaq insanın ilk adətidir,
Danışmaq həyatla ilk vəhdətidir.*

*Hər şey ilk olsa da, ömrü uzunu,
Bir yalnız ölməyi son heyrətidir (2,62).*

Ancaq bu təsvirdə həm də insanın mahiyyəti əks olunub: ilahi aləmdən qopub maddi dünyaya düşən insanın göz yaşlarından tutmuş, bu dünyanın kəşfindən keçərək təkrar ilahi aləmin qapıları önündə yaşadığı heyrətə qədər.

Gənclik maddi dünya ilə yanaşı, ruhunun da imkanlarını öyrənmə çağıdır. Məsələn, sufi mütəfəkkir Mövlana və fransız alim Blez Paskal hər ikisi qamış obrazına müraciət edib. Birində öz ilahi aləmdəki vətəninin həsrətini çəkən, həqiqətlər agah olan (Mövlana) qamış, biri də nəhəng dünya qarşısında öz acizliyini, tənhalığını görüb, qorxuya düşən qamış. Belə nəticə çıxartmaq olar ki, Mövlana bu həqiqətlərə artıq yetkinlik zamanında və Şəms Təbrizi kimi bir ustadın bələdçiliyi ilə, tədricən çatmışdı. Paskal isə uşaq vaxtında istedadı ilə parlarsa da, gördüyü ən adi məişət hadisəsinin mahiyyətini düşünsə də, hətta 11 yaşında qab-qacağın toxunuşundan yaranan səsləri dinləyərək məşhur “Səslərin traktatı”nı yazsa da, yalnız 31 yaşında gecəyarısı aldığı ilahi bir nurlanma ilə ruhunun imkanlarını tanıdı və bütün həyatı andən dəyişdi. Maddi dünyanın dar çərçivəsindən qəfil geniş aləmə çıxan bir gənc təbii ki, belə bir qorxu, təşviş yaşamalı idi. Bu, onun qamış obrazında çox aydın təsvir edilib. Məsələn, şahidlərin dediyinə görə, 37 yaşında Paskal artıq dünyagörmüş, yorğun bir qocaya bənzəyirmiş. Yuxarıda vurğuladığımız kimi, gənclik böyük bir xəzinənin açılmasıdır, biliklərin toplanması, həm dünyanın, həm ilahi aləmin, həm də öz Mən-inin kəşfi dovrüdür. Hazırlıqsız gənc isə əzab çəkir, sınınamaq üçün bütün gücünü-qüdrətini toplayır... və ruhunun köməyi düzgün yol seçib, davam edə bilir. Bu isə onu gənc yaşında qocaldır, dəliqanlı vaxtında müdrikləşdirir. Qarşısındakı kainatın nəhəngliyindən yaranan təşvişi, yorğunluğu Ülvinin misralarında da görmək mümkündür:

*Mən bir koram,
kor bir rəssam, kor bir şair,
Kor bir insan,
Bu cahanı görürəmmi, görmürəmmi?*

Bəs nə üçün?(2,43)

Bəlkə də bu səbəbdən – yükün ağırlığına və dərkinə dözməyən, malik olduğu biliklərlə gənliyi arasında harmoniya tapa bilməyən vunderkindlər (möcüzə uşaqlar) əksər hallarda gənclik dövründə fərqli həyat yolu seçir, indiyə kimi olanları sanki qıfıllayaraq fərqli bir həyat yoluna üstünlük veriblər. Məhz gənclik dövrü qərar verir buna!

Düşüncələrinə diqqət çəkəcəyimiz daha bir şəxsiyyət Haqqını çox erkən yaşda – 17 yaşında tanıyan və cəmiyyətin bütpərəst əqidəsinə baxmayaraq Onu tanıتماğa başlayan İbrahim əleyhissalamdır. O, gənc yaşında yaşadığı tərəddüdlər, bir-birinə zidd düşüncələr özünü dərk etmək istəyən hər bir gəncə məxsusdur. İçindəki bu ziddiyyətlər onun xarakterinə də bir dəyişkənlik, qeyri sabit addımlar əlavə edə bilir. O içində fırtınaların kökünü ətrafında, təbiətdə axtarır. Eyni təzadlar özünü, ətrafını dərk etmək istəyən və təzadları görənlər hər bir gənc hiss edir. Məsələn, Ülvinin – öz missiyasını dərk etməyə çalışsan, öz məninə axtaran bir gəncin gözü belə görünür:

Ən dərin dərlər, müdhiş yarğanlar,

Əlçatmaz dağların özülü olur.

Gülüslər, haraylar, ahlar, amanlar,

Həmişə yan-yana düzülü olur (2,22).

Öz mənəvi dünyasına nüfuz edənə qədər, ziddiyyətlərin həqiqi mahiyyətini anlayıb seçim edənə qədər o, ətrafa sanki rentgen baxışlarla baxır, adi gözlə görünməyən rəngləri seçir, adi qulaqla duyulmayan səsləri eşidir, harmoniyaları duyur, heç kəsin unamadığı yerdə sevinc və ya qəm görür. Yalnız ziddiyyətlərin mənbəyini və mənasını tapandan və mənəvi dünyası durulandan sonra sakitləşir, toparlanır, hadisələrə fərqli prizmadan baxa bilir və seçimini edir. Başqa sözlə desək, üzərinə düşən missiyaları yüklənir. Bundan sonra bu dünyanın hər şeyini öz rəngində görəngən cilahi vəhdətin parçalanmasını da, zahiri parıltının, yaxud çirkabın əsl mahiyyətini görünməz etdiyində çox aydın görür.

Bitməyən axtarışlar: Gəncliyin diqqət çəkən kiçik, ancaq əhəmiyyətli bir detalı var – maddi dünyada qazandığı nailiyyətə,

miqyasından asılı olmayaraq, göstərdiyi laqeydlik və yeni axtarışa meyl. Qədim Şumer dastanında Bilqamis minbir əziyyətlə tapdığı çiçəyi götürmək əvəzinə hisslərinin cazibəsinə qapanır və nəticədə çiçəyi itirir. Yaxud Makedoniyalı İsgəndər nə qədər zəfər qazansa da, geri dönmür, yalnız irəli gedir. Janna D'Ark qalib gəldiyi döyüşlərin sonunda artıq başqa, daha çətin döyüşlər axtarır. Gənc tapdığıнын onu bir İnsan olaraq tamamlamadığını duyur. İçindəki möhtəşəm missiyanın bu maddi nəticə ilə bitmədiyini hiss edir və axtarışını davam etdirir. Ülvinin bir şeirindəki qəhrəman dəryanın dalğalarını “*at kimi minib çapır*”, dalğaların bağrını yarıır, ancaq etdiklərinin bir izi qalmadığını görəndə ruhdan düşür, bu maddi dünyanın ağuşunda boğulur:

*...görür ki, fırtına
Suda o açan izi,
Asanlıqla yox edir,
Asanlıqla gizlədir.
Bundan sonra insanın
Qol-qanadı süst olur –
Açdığı izlər kimi,
Kədərli gözlər kimi,
Fırtınada boğulur (2,41-42).*

Axtara axtara özünü kor bir quyuda görəən Rüştü Onur Yusif peyğəmbəri gözlədiyi kimi, hər bir gənc ruhunu sakitləşdirən o qüvvəni gözləyir:

*Ben bir tarik-i dünya
Ne ev ne bark
Ne çoluk çocuk sahibi.
Bütün malım mülküm
Ellerim ayaklarım
Ve gözlerim.
Kupkuru bir kuyudayım ki
Yusuf'u özlerim (3).*

Bəli, hər bir gənc daim axtarışdadır, ancaq onu nəticə yox, prosesin özü cəlb edir: nə axtardığını bilmədən axtarır, döyüşür və yalnız ruhunun təsdiq etdiyini tapanda, onu “kor quyudan çıxaran

həqiqəti tapanda” rahatlanır və yetkinlik dövrü başlayır. 17 yaşlı İbrahim peyğəmbərin ay, günəş, ulduzlar arasında vurnuxa-vurnuxa Haqqı tapdığı kimi. Bu sonsuz axtarışlar *yalnız ruhun tələbləri ödəyəndə, ruh İlahi aləmdən aldığı hikmətlə tamamlananda insan bütövləşir*. Bu, ilahi qüdrətin köməyi ilə qüvvətlənmək, ali bir ağılın yardımı ilə öz təfəkküründə hansı isə gizli bir qapını açıb həm ümumiyyətlə varlıq aləminin, həm də öz varlığının qaranlıq guşələrini işıqlandırmaq, dərk etməkdir. Bu qapı ilk dəfə gənclik çağında açılır, insan ilk dəfə rəşadət təfəkkürünün üstündə daha bir düşüncə qabiliyyətinin olduğunu gənclik çağında şahidi olur. Düzdür, bu “qapının” açılması üçün xüsusi mistik təcrübələr də var, ancaq gənclərin həyatının təhlili göstərir ki, ilahi kəlam istədiyi ürəkdə, istədiyi zaman səslənə bilər, “Ol” deyir və olur. İlahi bir istəklə Domremi kəndindən olan 16 yaşlı Janna D’Ark özünü Fransanın xilaskarı kimi gördü və İngiltərə ilə Yüzillik müharibəyə gedib gördüyünü reallaşdırdı. Bu səsin mənbəyini bilməsə belə, məhz ürəyindən, içindən gəldiyinə görə gənc üçün doğma olur, onun arxasınca getməyə bilmir. Ülvinin “Sirlə səs” adlı şeirində deyildiyi kimi:

*Nə xoş duyğu,
Nə sirlə səs.
Bu yağışın səsinə mən
Bilmirəm ki,
nə yaxşıdı heç, nə pis.
Ancaq onu bilirəm ki,
Bu səs, mənim ciyərimə
təzə nəfəs gətirir.
Ürəyimə sirlə həvəs gətirir (2,55).*

Axı insan maddi varlıq olmaqla yanaşı, həm də ruhi varlıqdır və onun maddiyyat fəvqində yardım axtarması, oradakı hikmətləri dərk etməyə cəhd etməsi əslində təəccüblü deyil. Onun öz şəxsiyyətini bütövləşdirmək üçün lazım olan həqiqətləri maddi dünyadan keçib ruhi aləmdə tapması anlaşılandır.

Gənc ruhunun sonsuz bir qüvvə, tükənməz bir mənbədən qaynaqlandığını da hiss edir. Eyni zamanda, mən – bir andır,

məhdud bədəndə ilahi başlanğıcın ara-sıra özünü büruzə verdiyi an. Kyerkeqor bu anı belə təsvir edir: “An – elə bir ikimənalılıqdır ki, burada zaman və əbədiyyət bir-birinə toxunur və bununla da müvəqqətilik anlamı yaranır ki, burada zaman dönə-dönə əbədiyyəti ayırır, əbədiyyət isə dönə-dönə zamana nüfuz edir, içindən keçir” (4,184). Bu anın verdikləri gözəl şeirlər, ecazkar tablolar, dərin hikmətli əsərlər şəkildə ortaya çıxır. Bu anın hökmüdür ki, 20, 30 yaşında bir gənc min illərin hikmətindən xəbər verə bilər. Bu anın insan həyatındakı əhəmiyyətini hiss edən Ülvı yazır:

*İnsan ömrü –
dəqiqələr, saniyələr...
Bu anların biri boşsa,
İnsan ömrü
bu boşluqdan,
soyuq çəkər (2,42).*

Bu anın sehridir ki, ona bənd olan gənc bir daha ondan aralanmaq istəmir, onun arzusu ilə yaşayır. Bu anın qüdrətidir ki, gəncdə bəşəriyyət qarşısında bir cavabdehlik yaradır – *gənc özündə bəşəriyyəti xilas edə biləcək bir güc, yenilik gətirə biləcək bir əzm hiss edir.* İki hiss qarışır bir-birinə: güclü enerji və sonsuzluqla əlaqə imkanı. Ziddiyyətin dialektikasının tələbi, hökmü ilə gəncəxtərişə çıxır – bu ikisini birləşdirən, hər ikisini tam əhatə edə bilən bir şeyin axtarışına. Bu, naməlum, sonu görünməyən bir axtarışdır və ilk addımını atan gənc əvvəlcə qarşıda duran bu yolun uzunluğundan qorxur. Ülvı yazır:

*Yollara baxıram gözüüm qaralır,
Görəsən hayana gedir bu yollar?
Vallah, qınamayın, sona çatınca
Ayağı demirəm, ürək yorular.
Hayanadı bu yollar? (2,61)*

Deyilənlər bir reallıqdır. Bununla yanaşı, bizim müraciət etdiyimiz gənclərdə tam əks keyfiyyətlərin varlığından danışırıdık. Belə məlum oldu ki, gənclik əbədiyyət və maddiyat arasında düzgün tarazlığı tapmaqla güclü enerjisi ilə yanaşı, həm də müdriqliyin

qatını kəşf edir. O, terrorçu qrupa yem olmaqla yanaşı, həm də cəmiyyətdə, hətta bəşəriyyətdə çox kəskin dəyişikliklər, inkişafda bir sıçrayış etməyə qadirdir. Deməli, gənclik dövründə çox əhəmiyyətli bir məqam var, onun mahiyyətinin açılması zəruridir və bunun üçün yenə də tarixdə adını yazdırmış şəxsiyyətlərə müraciətdən.Tarixi bir fakta diqqət yetirmək istərdik. Özünü kəşf etmək üçün gəncin mütləq bir bələdçiyə ehtiyacı olur və bu bələdçi nə qədər mükəmməl biri olursa, həmin gəncin tarixdəki rolu da bir o qədər möhtəşəm olur. Makedoniyalı İsgəndər – Aristoteldən, Şah İsmayıl Xətai – Şəmsəddin Lahici, Fateh Sultan Mehmed – Ağ Şəmsəddin... Bu yoldə hər kəsə bələdçi olan peyğəmbərlər, dahilər... Ülvinin şeirlərindən birində deyilir:

*İnsanlar dən kimidir,
Torpağa düşmüş bir dən.
Hər ikisi can alır
Bu ulu təbiətdən (2,52).*

Bəli, bir gənc bütün potensialı ilə hazır dayanır, onun hansı keyfiyyətinin önə çıxacağı, bu dəndən bir qızılgül, yoxsa qanqal bitəcəyi onun ustadından və mühitindən asılıdır.

Gəncliyə xas olan daha bir xüsusiyyət yeni dünya qarşısında hiss etdiyi qorxu və onunla mübarizə aparən cəsərdir. Əslində bu mübarizədə cəsəret üstün gəlir və o, irəli gedir. Makedoniyalı İsgəndər ömründə bir dəfə yürüşə çıxdı, ömrü boyu heç bir məğlubiyət tanımadı və yalnız ölüm onu dayandırdı. Oxşar mənzərəni Fateh Sultan II Məhmədin də həyatında görmək mümkündür. Osmanlı İmperiyasının yeddinci sultanı, 21 yaşında o dövrün nəhəng dini və ticari mərkəzlərindən olan Konstantinopolu fəth edən və 1000 illik Bizans İmperiyasını süquta uğradan bu şəxs 30 il boyunca öz qəhrəmanlığı ilə adlar qazandı. Yaxud 15 yaşında taxta çıxıb yalnız ərazisinə görə deyil, yürütdüyü siyasəti ilə də tarixdə yeni bir şərəfli səhifə açan, şair ruhlu Şah İsmayıl Xətai. Fərqli bir dövrdə yaşayan, qoşun aşında durmasa da, söz qoşununu idarə edən Ülvi də qyni mübarizəni yaşayır:

*Axtarın elmin nər balasını,
Versin haqsızların haqq bəlasını.*

*Söküb ürəklərin kin qalasını,
Təzədən şəfqətlə qura ağılaya (2,14).*

İçində gedən mübarizə o dərəcədə böyükdür ki, ölüm deyilən bir keçidin həmənin yanında olsalar da, ondan heç qorxmurlar. Cismani ölüm onlar üçün nədir ki! S.Xəlilov yazır: “Şair üçün bir böyük yol var: son məqsədə, ideala aparın yol! Bu uzaq yolun yolçusu üçün ölüm sanki bir məqam, məntəqədir. Burada bir anlıq dayanıb yenidən yola çıxırlar, ta əbədiyyətə qədər!” (1). Bəli, söhbət məhz cismani ölümdən düşəndə onlar rişxənd edir, onun gücsüzlüyünə gülürlər. Bu gülüş özlərinin ölümdən güclü olduqlarını görməkləri zaman yaranır və haqlı gülüşdür. Məsələn, Kyerkeqor “Qorxuanlamı” əsərini özünün “yelibeyin əsərləri” sırasına daxil edirdi (4,8). Yaxud Ülvi yazır:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram (2,56).*

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, bu qorxu şəxsi məhvindən yaranan qorxu deyil, daha yüksək, düşündürücü bir qorxudur. Çiyinlərindəki yüklə və ya içlərində alışıb yanan odla yaşadığı cəmiyyətin tələbləri bir-birinə zidd gəldikcə gəncin qorxusu da artır: bu yükü çəkə bilməmək qorxusu, ona verilən məsuliyyəti doğrulda bilməmək qorxusu. Kyerkeqor belə hesab edir ki, “narahatlıq – həyata, bizim şəxsi gerçəkliyimizə həqiqi münasibətdir və ... bu, xristian üçün çox ciddi şeydir...” (4,251).

Bu mübarizədə öz rolunun əhəmiyyətini bilən, özünü bu zamanədə bu xalq üçün təsadüfi olmadığını anlayan gənc belə sözlər yazı bilər:

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm,
Atam, anamzəmanədi,
Mən zəmanə uşağıyam (2,55).*

İçindən başlayan bu mübarizə xalqı üçün qəhrəmanlıqla bitir. Qəhrəmanlıq sadəcə bir neçə saniyəlik cürətdir və ona yalnız gənclər qadirdir, çünki onların düşüncəsi davamlı və ətalətli olmur, əksinə hər saniyədə öz varlığının fərqli tərəflərini üzə

çıxara bilirlər. Onlar öz gücünü bildiklərinə görə, inanıb tünkün qarşısına əliyalın çıxa bilirlər, silahın önünə atlaya bilirlər, yanar odun içindən pişiyi xilas edə bilirlər. Məsələn, üz bəüz dayandığı xain düşmənlə deyil, onun arxasında da yanan hansı isə gözə görünməyən qara bir qüvvə ilə mübarizə aparmalı olan XX əsrin sonlarının Azərbaycanı da gənc şair Ülvi deyir:

*Qarabağdı mənim dinim-imanım
Bu torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm (2,100).*

Çünki belə bir idrak səviyyəsinə qalxan gənc dərk edir ki, onun varlığı əslində bir missiyadır və bu məsuliyyətin arxasınca sona qədər gedir.

*Bir insan ki, xalq oduna qalana,
Alovu sönsə də, közü qalacaq.
Bir insan ki, o eşq ilə yarada,
Özü qalmasa da, izi qalacaq (2,42-43).*

Bu yolun gedişi həyatın özü, insanlığın mahiyyətinin dərkidir. *Gənc bu yolu keçdikcə müdrikləşir. Təfəkkürünün fəlsəfə qatına yüksələ bilir.* Tarixə nəzər salanda gənclər daha çox düzgün, yüksək mənəviyyətli ideal tapırlar, nəinki bu gün. Səbəb bundadır ki, tarixdə məhz illərin sınağından keçmiş şəxsiyyətlər qalır. Bunu gənc dərk edir və buna görə özü də tarixdə qalmaq üçün çalışır:

*Bilirəm: qıgılcım, alov tək deyil,
Alovun peşəsi şafəq saçmaqdır.
Düz yolda çarpışmaq igidlik deyil,
İgidlik balaca cığır açmaqdır (2,61).*

Nəticə: Kiçik bir məqalə çərçivəsində bir Ülvinin timsalında sadəcə bir xüsusiyyəti araşdırdıq – qəhrəmanlığa gedən yolun mənbəyini, bir də bu yolun üzərindəki bəzi detalları. Düzdür, eşq kənarda qaldı, yaradıcılıq axtarışları, cəmiyyətlə çarpışmalar toxunulmadan qaldı. Ancaq nəzərə alsaq ki, biz gəncliyin ən vacib məqamını – öz ruhundan başlayıb ta Haqqa qədər uzanan, heç vaxt əlaqə basmayan, əsrlər boyu dəyişmədən sabit qalan yolu təhlil etmişik, o zaman başqa qaranlıq məqamlara da işıq düşər.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Xəlilov S. Ülvi hissərdən şəhidlik zirvəsinə / Xalq qəzeti, 20 yanvar, 2009-cu il.
2. Bünyadzadə Ü. Bir ölümün acığına. - Bakı, Gənclik, 1993, s. 62.
3. Rüşti Onur. İtiraf. <https://www.antoloji.com/itiraf-25-siiri/> (23.03.18)
4. Кьеркегор С.Страх и трепет. М., Республика, 1993, с. 184

K.Bunyadzadeh

THE BLESSED MOMENTS OF YOUTH

Summary

The paper looks into some moments of the philosophy of youth on the basis of the poems of Ulvi Bunyadzadeh. The author of the paper presents this period not only as a carefree period of the life but as the door to the wisdom and the first opportunity of the human being to meet his spirit. The article refers to the historical personalities who could immortalize their name in history. There are prophets, leaders, poets, also some heroes of myths among these personalities. The paper analyses the spiritual wishes of the youth, as well as the importance of the connection to the divine world and the role of the fear and courage in the personal improvement of the youth.

K. Буньядзаде

СВЯТЫЕ МОМЕНТЫ МОЛОДОСТИ

Резюме

В статье на основе стихов Ульви Буньядзаде рассматриваются некоторые моменты философии молодости. Автор представляет молодость не как относительный, беззаботный период жизни, а как дверь к мудрости и как первая возможность человека ознакомиться со своим духом. В статье обращаются к таким личностям, кто смог познать самого себя и увековечить свое имя в истории. Среди них есть пророки, полководцы, поэты и мыслители, а также некоторые герои мифов и легенд. В статье анализируются духовные стремления молодежи, важность связи с божественным миром, роль страха и отважности во внутреннем совершенствовании.

ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN TƏRCÜMƏLƏRİNDƏ ƏSAS MOTİVLƏR

Afaq YUSİFLİ

*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Gəncə Dövlət Universiteti, yusifli.afaq@mail.ru*

Açar sözlər: *tərcümə, poeziya, bədii nəsr, yumoristik təhkiyə*

Keywords: *translation, poetry, artistic translation, humorous insistence*

Ключевые слова: *перевод, поэзия, художественная проза, юмористический пересказ*

XX əsrin başlanğıcında milli ideologiyamızın yaradıcılarından olan Ə.Hüseynzadə mənəvi təkamülün başlıca amillərindən biri tərcümə ədəbiyyatının mövcud olmasının, yox yerdən sistemli şəkildə yaradılmasının vacibliyini xüsusi vurğulayırdı.

Ə.Hüseynzadə yazırdı: “... Avropa mühərrirlərinin açarını ələ alıb bunları bir-bir tərcüməyə, ya təhvilə qeyrət etməliyiz. Bir qism yeni gənc mühərrirlərimiz zətən belə münasib görürlər və böylə hərəkət edirlər” (3,191).

Ü.Bünyadzadənin həmin yeni gənc mühərrirlərdən olması müzakirə mövzusu olmayacaq bir faktdır. Fenomenal ədəbi zövq, filoloji duyumla seçilmiş və tərcümə edilmiş bu nümunələrin ümumi cəhəti təsvirçi süjetlərin deyil, düşündürücü, müzakirəyə rəvac verəcək əsərlərin olmasıdır.

Ç.Makkey, T.Hud, R.Kiplinq, P.B.Şelli, C.Bayron, A.S.Puş-kin, R.Sauti, Ş.Gilman, Ç.Kinqzli, İ.Mixayliçenkonun poetik irsindən edilmiş tərcümələrin əsas istiqamətlərini aşağıdakı kimi ümumiləşdirmək olar:

- daha çox bir anın, bir hissənin tərənnümünə həsr olunmuş poetik nümunələrin tərcüməsinin üstünlüyü;

- XX əsrin 70-80-cı illərində Azərbaycan poeziyasında hökmran olan məhəbbət həsrəti, axıra qədər yaşanmamış duyğuların kəndərində tərəddüd etmə və “kədərlənmə” motivinin möv -

cudluğu;

- azadlıq duyğularınının tərənnümü və zəhmət adamının kədərli, lakin məğrur obrazınının təcəssümü.

Əsasən ingilis romantik poeziyasınının nümunələrini tər-cümə edən Ü.Bünyadzadəni eyni zamanda XX əsr rus poeziya-sınının şair-bəstəkarlarından biri kimi tanınmış İ.Mixayliçenkonun “Xoşbəxtlik” şeiri cəlb edir. Tərcümə çox maraqlıdır, rus dilinin grammatik quruluşunun uğurlu çevirməsi nəinki şeirin ideyasını, həm də məzmununu saxlamağa və oxucuya çatdırmağa imkan vermişdir. Lakin söhbət təkə uğurlu tərcümədən getmir, fikri-mizcə, Ü.Bünyadzadənin tərcümə üçün seçdiyi əsərlər onun yaradıcılıq axtarışlarınının təkəni və ünvanıdır. “Xoşbəxtlik” şeirinin tərcüməsinə onun öz yaradıcılığından postskriptum kimi səslənən bir parça çox maraqlıdır:

Bu xoşbəxtlik haradadı görəsən,

Qəm atını qapısına sürəsən.

Bir səs deyir, çox özünü üzmə gəl,

Tapmayacan nə qədər ki, dirisən (1,67).

Əsrlərə yol gedən “qəm karvanının” Azərbaycan-Türk ya-zarları həmişə poeziyalarında bəşəri suallara cavab axtarıblar. Ülvi də (yaşadım olduğu üçün ona belə müraciət etmək cəsarətində bulundum) yaradıcılığında, ədəbi zövqünü və bədii axtarış-larını nümayiş etdirən tərcümələrində bəşəri suallara cavab axtarır: xoşbəxtlik, arzu, cəsarət və azadlıq məfhumlarınının poetik-fəlsəfi anlamını aydınlaşdırır. Mən Ü.Bünyadzadəni nakam bir taleyi olduğu üçün kədərli yazdığını və ya kədərli və pessimist olduğu üçün kədərli tale yaşadığını sübut etmək fikrindən çox uzağam. Onun yaşadığı mühit və əslində bizim hamımızın yaşadığı, milli faciələrimizi – 20 Yanvar faciəsini, I Qarabağ savaşını törədən mühit qəhrəmanlıqdan danışsa da, həqiqi milli qəhrəmanlarımızı tərənnüm etməyə imkan vermirdi, azadlıqdan danışsa da, milli azadlıqdan bir kəlmə belə danışılmırdı. Yüz minlərlə, milyonlarla insan azadlığı da, qəhrəmanlığı da sovet ideologiyasınının təqdim etdiyi çərçivədə dərk və qəbul edirdi. Yalnız Ülvi Bünyadzadə kimi seçilmiş təfəkkürə malik yazarlar

üçün azadlıq gəlişi gözəl, qafiyə xatirinə şeirə salınan söz deyil, yaşam məqsədidir:

*Bir insan ki, xalq oduna qalana,
Alovu sönsə də, közü qalacaq.
Bir insan ki, o eşq ilə yarada,
Özü qalmasa da izi qalacaq (1,33).*

Və sanki düşüncə və duyğularının tərcümanı olan Puşkin şeirini tərcümə edərək, XIX əsr rus şairinin deyil, öz ideallarının tərənnümünü verir:

*Yanırıq azadlıq anları üçün,
Ürəyimiz qeyrət üçün döyünür.
Dostum, qəlbimizin hər döyüntüsü,
Xalqa həsr olunub deyə öyünür (1,177).*

İstər tərcümə etdiyi azadlıq mövzulu şeirlərində, istərsə də orijinal poetik yaradıcılığında Ülvü Bünyadzadə üçün Vətən, yurd sevgisi, vətənin bütövlüyü ideyası çox önəmlidir. Düzdür, Bütöv Azərbaycan ideologiyasının əsaslarının qoyulması Ülvünün anadan olmasından bir az əvvəl, əsasən XX əsrin 50-ci illərinə aiddir: “Həmin dövrü milli təfəkkürün oyanışı ilə səciyyələndirmək olar. “Bütöv Azərbaycan” ideologiyası hər kəsin düşüncəsini çulğalamışdı” (7,7). Ancaq buna baxmayaraq, “Düşüncələrim” şeiri bütövlükdə milli özünüdərkini Ülvü Bünyadzadə üslubu kimi qəbul edilməlidir:

*O taydan Savalan, bu taydan Qoşqar,
Buludlar başında körpü salıbdı.
Bu mənfur dirəklər, acı tikanlar,
Bilmirəm heç kimdən miras qalıbdı (1,33).*

R.Kiplinqin “Əgər..”, T.Hudun “Sükut”, P.B.Şellinin “Axşam”, C.Bayronun “Könlüm qəhərlənib” şeirləri tərcümə üçün təsadüfi seçilməyib. Yəni biz burada tərcümə xatirinə tərcümədən danışa bilmərik. Ü.Bünyadzadənin poetik tərcümələrinin yuxarıda qeyd etdiyimiz üç istiqaməti onun poetik yaradıcılığının təsiri ilə seçilmişdir və özünü təsdiqin dünya ədəbiyyatına istinadı kimi qəbul edilməlidir. Tərcüməçi və yazar kimi Ülvü Bünyadzadə üçün insan və onun cəmiyyətdəki yerinin aydınlaşdırılması

məsələsi də çox önəmlidir. İnsan və onun əməyi Ülvi üçün təbiətin mövcudluğu, həyatın gedişatı qədər real və qanunauyğundur. Bəlkə də, “Fəhlə” şeiri bəzilərinə sovet reallığından doğan növbəti şüar xarakterli poetik parça kimi görünə bilər, lakin Ülvinin şeirlərindəki fəhlə, çoban, aşıq, əsgər, müəllim, həkim həyatın bütün rəngarəngliyini əks etdirən metaforik obrazlardır. Onlar o qədər yaradıcı, ümumbəşəri, zamansız və məkansız obrazlardır ki, insanlıq fəlsəfəsindən başqa hər hansı bir ideologiyaya xidmət etmək imkanından məhrumdurlar.

*Gecədir, həyat yatıb,
Nə dan yeri sökülüb,
Nə də quşlar oyanıb.
Ancaq hələ səs gəlir,
Fabriklərdən, zavoddan.
Fəhlə orda yaradır,
Başqa dan yeri – oddan (1,43).*

Sanki şairin bu fikirlərinə refren kimi səslənən tərcümələri də yaradıcı əməyin daşıyıcıları olan toxucuların, balıqçıların bədii metaforik obrazını bizə ingilis şeirinin axarında, lakin Azərbaycan təfəkkürü və üslubi imkanları ilə təqdim edir.

Tərcümə ədəbiyyatının orijinala mümkün qədər yaxınlığı onun ideya-məzmununun saxlanmasında ən ümdə şərt olduğundan, yazıldığı dildən birbaşa tərcümə həm onun keyfiyyətini, həm də əhəmiyyətini müəyyənləşdirir. Ü.Bünyadzadənin tərcümələrinin orijinaldan olması həmin tərcümələrin dəyərini daha da artırır. Tərcümə ədəbiyyatı nadir hallarda Ü.Bünyadzadənin irsində olduğu kimi həm nəzm, həm də nəsrə olan tərcüməni özündə birləşdirir. Özü də tərcümələrin peşəkarlığının yüksək səviyyədə olması Ülvi Bünyadzadənin həm nasir, həm də şair kimi istedadından xəbər verir.

Ülvi Bünyadzadənin daxili mənini aşkar edən bir qeydi çox maraqlıdır: “...bir obraz var ki, o, nəinki, mənim ən çox sevdiyim, həm də daimi oxşamağa çalışdığım ədəbi qəhrəmanımdır: ingilis yazıçısı Etel Lilian Voyniçin "Ovod" əsərindəki Ovod obrazı” (2,4). Ovodu oxuyan bütün yaşlıları kimi onu sevən və ona bən-

zəməyə çalışan Ülvi... Kaş ki, biz onu sevməsəydik... İllər sonra Ovodun bir fikrinin fərfinə vardım, Cemma ilə söhbət edən Ovod gənc ikən həlak olmuş Arturun uşaqlıq şəklinə baxaraq və əslində onun kim olduğunu bilmədən belə deyir: *“Bu cür incə üzli, zərif dodaqlı insanlar böyüməsələr yaxşıdır... Bizim qəddar dünyamızda belə insanlara yer yoxdur, çünki onlar əzabı əzab kimi, həqiqətsizliyi həqiqətsizlik kimi çox dərindən yaşayırlar”* (6,118). Sən sərt Ovodu sevsən də, onun zərif və incə Artur haqqında dediyi fikirlərə tamamilə uyğunsan, qəddar dünyada sənə kimi əzabı oyun kimi deyil, əzab kimi yaşayanlarayer yoxdur!!!

Bütövlükdə, Ülvi Bünyadzadənin nəinki tərcümə, həm də orijinal yaradıcılığı Ovod obrazının metaforik təsiri altındadır desək, yanılmazıq. Sovet cəmiyyətində çox tirajlanan, təbliğ olunan məşhur romanlardan biri olan “Ovod”un qəhrəmanı XX əsrin 60-70-ci illərdə dünyaya gəlmiş gənclərin ideali idi. Apardığı mübarizə, cəmiyyəti silkələyən və buna görə təqib olunan pamfletlər müəllifi olması əsərin qəhrəmanı Ovodu Ülvi Bünyadzadənin də sevimlisinə çevirmişdi. Sözsüz ki, ömür vəfa etsəydi, Ülvi bu romanı mütləq tərcümə edəcəkdə, özünəməxsus şəkildə və öz ideallarına uyğun... Bu bir təxmindir, əlbəttə. Lakin tərcümə etdiyi metaforik xarakter daşıyan nəsr nümunələri və yumoristik hekayələr bunu sübut edir. Çünki Ülvi Bünyadzadənin ideali elan etdiyi Ovodda bunun hamısı vardı: bir az sarkazm, bir az yumor, sonsuz azadlıq eşqi və mübarizə əzmi...

İngilis yazarı O.Uayldın nağılları silsiləsinə daxil olan “Bülbül və qızılgül” hekayəsi tərcümə üçün təsadüfən seçilməyib. Burada Ülvi Bünyadzadənin istər tərcümə, istərsə də orijinal yaradıcılığında rast gəldiyimiz bütün istiqamətlər əks olunub. Azadlıq arzusu və mübarizlik, şərə müqavimət və alın yazısına üsyan və təbiidir ki, hər şeydən öncə ətraf aləmin metaforik qavrayışı... Məhəbbət simvolu olan qırmızı qızılgül, əbədi Aşiq-Bülbül, şərin təcəssümü İblis, müdriklik və xəbərdarlığın rəmzi Qarğa, bir də ki, arzularını həyata keçirə bilmədiyi üçün kədərinə boğulan İnsan-Tələbə bu kiçik hekayənin qəhrəmanlarıdır. Şər tərəfindən tələyə salınan, lakin əzmkarlığını itirməyən Bülbül

əslində Ülvi Bünyadzadənin məhəbbət lirikasında dəfələrlə təkrarlanan, qəlb çırpıntılarını zərif sətirlərə köçürən lirik qəhrəmana bir illüstrasiyadır.

*Bu dünyada qocalmayan,
Eşq yolunda yananlardı (1,14).*

Bülbül Aşiq-Tələbəyə kömək etmək üçün ağ qızılgülü öz qanı ilə qırmızıya boyayır. Metaforanın nə qədər şəffaf olması təəccübləndirməyə bilmir, illər sonra Ülvi və onun şəhidlik zirvəsinin qonşuları öz günahsız canları və qanları ilə qərənfilə şəhidliyin, mübarizənin, azadlığın simvoluna çevirdilər, necə ki, Bülbül qırmızı qızılgülü qanı ilə boyayaraq məhəbbətin simvoluna çevirdi.

Çox qəribədir ki, nəinki orijinal poetik yaradıcılığı, bədii nəsr, həm də xüsusi məramla seçilmiş tərcümə əsərlərinin hər biri Ülvi Bünyadzadənin gələcək taleyinə, şəhidlik zirvəsinə yüksəlişinə işarə edir. Onun bu dünyanın deyil, bizim üçün sirlərlə dolu olan başqa bir dünyanın insanı olduğuna dair xəbərdarlıqlar edir. Lakin burada bədbinlik, qorxu, narahatlıq yoxdur, əksinə, həm orijinal yaradıcılığında güclü bir nikbinlik, həm də tərcüməçilik fəaliyyətində dərin bir öncəgörmə yumoru vardır. B.Şou, M.Tven, İ.Averyanovdan etdiyi tərcümələrdə Ülvi Bünyadzadə mətnin dilinə məxsus olan yumoristik əhvali-ruhiyyəni Azərbaycan dilinin qrammatik quruluşuna və üslubi imkanlarına əsasən ifadə edir. Burada bir cəhəti də qeyd etmək lazımdır ki, çox bəyəndiyi, şeirlərində dəfələrlə yaradıcılığına heyranlığını bildirdiyi S.Vurğun üslubunda tərcüməçilik edən gənc yazar bəzi tərcümələrdə olduğu kimi orijinal dilin qrammatik və üslubi elementlərinin əsiri olmur, mətni sırf Azərbaycan dilində ifadə edərək qərribə bir şəkildə dil mühitini, aforistik və frazeoloji deyimləri dil paralelləri ilə çatdırır. “Vaqifin şirin dilini yaşadan” ustadının – Səməd Vurğunun yolu ilə gedir.

Rus filosofu və pedaqoqu L.Averyanovun “Necə məşur olmaq olar?” yumoristik hekayəsini də, bizcə, Ülvi Bünyadzadə təsadüfən, sadəcə tərcümə etmək üçün seçməyib. Yaşadığı cəmiyyətdə azadfikirliliyin məqbul sayılmadığı, əzbərlənmiş və

çeynənmiş ədəbi, elmi, fəlsəfi fikirlərin daha üstün olduğunu göstərə bilmək üçün bu parçanı tərcümə edib. Ülvi Bünyadzadənin və minlərlə Azərbaycan gəncinin arzularını yarıda qoyan sovet ideologiyası üçün yeni fikir, yeni yanaşma qorxulu və qəbul edilməz idi. Axı azadfikirlilik, başqa cür düşünmək sovet cəmiyyətinin əsaslarını dağıda bilirdi. Yalnız standart düşüncə, hamı kimi olmaq, eyni cür fikirləşmək sovet ideologiyasını yaradan məmurlar üçün xoş və qəbul edilən idi. Hekayənin qəhrəmanı mətbuat aləminə kiçik bir məqalə ilə daxil olur, məqaləsi redaktə olunur. Sovet standartlarına uyğunlaşdırılır və məşhurlaşır. Ruslar demişkən, irəlilədikcə daha çox əldə edən məqalə müəllifinin əvvəlcə məqalələri, sonra kitabları çap olunur, ona mətnindən belə xəbərdar olmadığı elmi əsərlər aid edilir, elmi dərəcələr verilir və nəhayət, əsərlərinin külliyyatını buraxdırır, bütün bunları o deyil, sovet ideoloji maşınının çarxları, simasız və adsız məmurları edir. Metaforik şəkildə sovet cəmiyyətində azadfikirli, elmtutumlu əsərlərin deyil, simasız ideologiyaya xidmət edən psevdo-elmi əsərlərin məşhurlaşdığını əks etdirən bu hekayə Ülvi Bünyadzadənin yaradıcılıq ruhuna çox yaxın idi. Heç bir vəchlə riya və saxtılığı qəbul etməyən Ülvi Bünyadzadənin “Əziz dostum, onu da deyim ki, mənəim Martin İden kimi yüksələcəyim dərya da balıq sövdəsidir” (1,7) qeydi sübut edir ki, o, real, mübariz, şöhrəti məhrumiyyətlərlə əldə edilmiş yaradıcılığın tərəfdarıdır. Cə Londonun qəhrəmanı kimi yazarılığı və mübarizliyi ilə şöhrət tapan bir sənətkar olmaq arzusundadır. Arzularını həyata keçirməyə imkan verməyən amansız taleyə baxmayaraq, onun sözü də, izi də nəinki onu sevənlər və xatırlayanlar durduqca yaşayacaqdır, mən əminəm ki, Ülvinin sözü də, şeiri də, izi də Azərbaycan adlı məmləkət qədər əbədidir.

*Arzum budur həyatda,
Nə dərd, nə qəm olaydı.
Məndən sonra dünyada,
Bircə şeirim qalaydı (1.67).*

P.S. *Həyatımın ən qaranlıq günlərindən birində Allahın lütfü olan təsadüflə məsamın üstünə bir kitab qoyuldu. Paulo Koelyonun “Beşinci dağ” romanı. Həmişə çox sürətlə oxusam da, mənə elə gəldi ki, bu kitabı bir anın içində oxudum və anladım ki...Hər bir insanın ömründə elə anlar olur ki, onun həyat yolunu bədbəxtlik kəsir. Bu, doğma yurdun dağıdılması, haqsız ittiham, əzizinin ölümü, onu ömürlük şikəst edə biləcək xəstəlik ola bilər. Həmin anda Allah insanı sual qarşısında qoyaraq sınağa çəkir: “Nə üçün sən özünün qısa, əzab və məhrumyyətlərlə dolu həyatından dördəlli yapışmısan? Sənin mübarizənin mənası nədədir?”*

Bu suala necə cavab verəcəyini bilməyənlər qədərləri ilə barışırlar. Öz mövcudluğuna mənə və izahat verməyə çalışanlar isə Allahın onları nahaq yerə məhkum etdiyini düşünərək öz talelərinə üsyan edirlər. Onda səmavi bir atəslə alışanlar külə döndərməyən, lakin əvvəlki divarları yandıraraq yox edən yanğından xilas olaraq özlərinin əsl qabiliyyətlərini aşkar edirlər.

Qorxaqlar və cəsarətsizlər heç vaxt bu atəşi öz qəlblərinə yaxın qoymazlar, onlar yalnız hər şeyin əvvəlki kimi olmasını istəyirlər ki, öyrəşdikləri kimi sakit və adi həyatlarını yaşasınlar. Yalnız cəsurlar inanılmaz bir qətiyyətlə keçmişə yandıraraq hər şeydən, hətta Allahdan imtina edirlər ki, irəliləyə bilsinlər.

Cəsarət inadkarlıqdan ayrılmazdır. Allah bu bəndəsini məmnuniyyətlə seyr edir, çünki O, məhz bunu istəyirdi: hər kəs öz həyatına cavabdeh olmalıdır. Yaradılışın başlanğıcında Yaradan öz qullarını əvəzsiz bir nemətlə – minlərlə qərarın içərisindən ən doğru olanını seçə bilmək və həmin qərarı həyata keçirə bilmək qabiliyyəti ilə silahlandırmışdı.

Yalnız qəlbində səmavi atəşi daşıyanlar Allaha qarşı çıxmaq cəsarətinə malikdirlər. Yalnız onlar Allaha, Onun Məhəbbətinə qayıtmaq yolunu tanıyırlar, çünki bilirlər ki, Onun göndərdiyi bədbəxtlik cəza deyil – sınaqdır.

Allah öz sonsuz şəfqəti ilə insanı ona görə qaçılmaz olacaqların uçurumuna məhkum edir ki, yaratdığı taleyini qəbul etməsin, Seçsin və Seçilmiş Olsun!

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvı. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvı). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
2. Ülvı Bünyadzadə. Qəhərlənmiş könlüm: dünya ədəbiyyatından tərcümələr (red. və ön sözün müəllifi A.Ülvı). Bakı, Elm və təhsil, 2015. 120 s.
3. Ə.Hüseynzadə. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Şərq-Qərb, 2007, 479 s.
4. Azər Turan. Əlibəy Hüseynzadə.Moskva:"Salam press",2008.280 s.
5. R.Əliyev. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Bakı: "Mütərcim", 2008. 360 s.
6. E.L.Voyniç. Ovod : roman Bakı, Şərq-Qərb, 2006. - 288 s.

A.YUSİFLİ

THE MAIN MOTIVES IN TRANSLATIONS OF ULVI BUNYADZADEH

Summary

The martyr Ulvi Bunyadzadeh, one of the young poets of the country perished on 20 January 1990 while defending the freedom and independence of Azerbaijan. Today we have rich and original literary heritage consisting of poems, verse novels, proses.

In the article the main principles of U. Bunyadzadeh's activity as a translator are analyzed. The poetical translations of the young writer and the main motives in the translation of prose are being investigated. The poems and the translations from different languages of U.Bunyadzadeh are compared with his original works; the theme and idea of the relationship are discussed as well.

A.ЮСИФЛИ

ОСНОВНЫЕ МОТИВЫ ЛИТЕРАТУРНЫХ ПЕРЕВОДОВ УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ

Резюме

В статье рассматриваются направления в переводческой деятельности Ульви Буньядзаде . Основные мотивы поэтических и прозаических переводов молодого писателя являются главным предметом анализа данной статьи. Сопоставление тем и идей переводов с собственным оригинальным творчеством Ульви Буньядзаде является основной целью данной статьи.

ƏDƏBİYYATIN ŞƏHİD BALASI

(ÜLVI BÜNYADZADƏNİN UNUDULMAZ XATİRƏSİNƏ)

Afaq ŞIXLI

*Şair – publisist
Rusiya Federasiyası, MOSKVA*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, Milli Qəhrəman, şəhid, Vətən, Azərbaycan*

Keywords: *Ulvi Bunyadzadeh, national hero, Alley of Martyrs, motherland, Azerbaijan*

Ключевые слова: *Ульви Бунядзаде, национальный герой, мученик, Родина, Азербайджан*

23 sentyabr 1969-cu il - 19 yanvar 1990-cı il.

Budur bir ömür - iki tarix! Qısa, göz-açılı yumunca ötüb keçən, lakin hələ də və bundan sonra da yaddaşlarda, qəhrəmanlıq səhifələrində yaşayacaq bir ömür!

...Ülvinin şəhid olduğu, eləcə də onun kimi yüzlərlə cavanlarımızın şəhid olduğu 1990-cı ildə mənim 21 yaşım vardı - Ülvi kimi. Bəli, biz bir ildə dünyaya gəlmişik.

Mənimlə yaşlı bir gəncin həyatına son qoyan o dəhşətli gecədən sonra mən hələ 23 ildir daha yaşadım. 23 il daha zamanım oldu nələrisə etməyə, nələrəsə çatmağa, arzularımın bəhrəsini görməyə, dünyanın gözəlliklərini seyr etməyə... Onunsa buna zamanı olmadı!

Ülvi, öz qələmiylə insanları sevməyə, sevilməyə, daha yaxşı və daha ədalətli, mübariz və cəsur olmağa çağırırdı, elə o yaşlarında:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun
şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.*

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun,
acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram”.*

Bunlar, onun 1989-cu ildə qələmə aldığı sözlərdir.

6 yaşından şeir yazan, 20 yaşındaykən povestlərin, poemaların, hekayələrin müəllifi olan bu gənc, yaşasaydı, neçə ünlü bir şair, publisist olacaqdı! Yaşasaydı, bir qızı xoşbəxt edəcək, vəsfinə muncuq kimi misralar düzəcəkdi... Yaşasaydı, özünə bən,gözəl, istedadlı, yüksək mənəviyyətli övladları dünyaya gələcəkdə yaşamadı, sevmədi, sevilmədi..., amma gözəl şair ola bildi!

Nədəndirsə, mənimlə bir ildən olan sənət adamlarına xüsusi məhəbbətim var. Bu sıradan: şair və publisist Qulu Ağsəsin, yazıçı Aygün Bünyadzadənin, musiqiçi Əzizə Mustafazadənin adlarını çəkə bilərəm. Bəlkə bu ona görədir ki, biz eyni dövrün, ilin, eyni düşüncələrin məhsullarıyıq?! Eyni mühitin və zamanın yetirmələriyə?! Bu dövrün bütün dəyişiklikləri və düzəlişləri bizim üstümüzə sınaqdan çıxıb?!

Qismətimizə dolaşıq bir dövrən düşdü. Öncə, fikirləri çərcivəyə salan, lakin haradasa, murdarlıqlardan və meşşanlıqdan uzaq Sovet dövrü, sonra onun süqutu, dağıntılar, yenidənqurmalar, yerdəyişmələr, sonra 20 yanvar, şəhidlər, torpaqlarımızın işğalı, yenə də şəhidlər, şəhidlər..., qaçqınlar, qan bahasına düşüncələrimizdə tapdığımız, mənəviyyatımızda itirdiyimiz müstəqilliyimiz və qələbənin hələ də gəlməyən sorağını gözləmələr...

Bu başibəlalı ildə Azərbaycanın Laçın rayonunun Qaragöl ərazisinin, Qubadlı rayonunun Çayzəmi ərazilərinin, Qazax rayonunun Kəmərlı kənd ərazilərinin, Kəlbəcər rayonunun Zod qızıl yatağı ərazilərinin bir hissəsi SSRİ Mərkəzi Komitəsinin qərarı ilə Ermənistanı verilir. Necə də asanmış candan can ayırmaq sanki?! Bəs torpaqlarımızın hər qarışını qoruyan və qurban gedən yaşdılarımız olan şəhidlər kimlərdir? Tanıyırdıq mı?

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə – Şair, publisist, 20 Yanvar Şəhidi

Aqıl Məmmədov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid

Firudin Həsənov – şəhid
Bəylər Ağayev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhidi
Faiq Ağayev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhidi
Gəray Məmmədov - "İgidliyə görə" medalı ilə təltif edilmiş Qarabağ müharibəsi şəhidi
Əliyev Həbil Mikayıl oğlu - "Azərbaycan bayrağı" ordenli şəhid
Hikmət Muradov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhidi
Həmid Xəlilov - Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, şəhid
Həsənqulu Qasimov – Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, şəhid
Kazım Məmmədov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhidi
Mahmud Abbasov – Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, şəhid
Natiq Əhmədov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Xocalı soyqırımını şəhid
Ramazan Çirinqov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, şəhid
Ruslan Polovinko – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhidi
Rövşən Abdullayev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid
Rövşən Rzayev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı, şəhid
Sadıq Hüseynov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; Qarabağ müharibəsi şəhid
Sərdar Səfərov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid
Vüqar Abdullayev – Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, şəhid
Vüqar Hüseynov – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid
Yusif Əliyev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid
Zeynal Abdullayev - şəhid
İlyas Cabbarov – Qarabağ müharibəsi şəhid
Şövqiyyar Abdullayev – Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı; şəhid
Ərəstun Kərimov – Qarabağ müharibəsi iştirakçısı, şəhid
Və daha kimlər...

Ximkidə yaşayan bir həkim həmkarım, Rusiyadakı soydaşlarına hər çür yardım və dəstək verən gözəl insan – Məhsəti xanım keçən il, 20 yanvar gecəsinin anımı tədbirində öz taleyindən mənə bir qəribə əhvalat danışmışdı: “Bakıda yaşayırdıq. 20 yanvar gecəsi, hər yan al qana boyandığında hamilə idim. Qorxudan və həyəcandan ağrılarım başladı və ilk oğlum elə həmin gecə dünyaya gəldi - Bakının və bakılıların qəlbi qan ağlayarkən! Sevinmək istəyirdim, ana olmuşdum, lakin sevinməyi özümə ar bilirdim, çünki yüzlərlə ana oğul itirmişdi. O şəhidlər bizim idi. Hamımız onların ana-bacısıydıq, necə sevinə bilərdim ki? Və, həyat elə gətirdi ki, düz 20 il sonra, həmin oğlum 8 mart günündə qəzada öldü. Qadınlar günündə, bütün qadınlar sevinərkən – mən ağlayırdım. Və mən indi, həmin oğlumu şəhid hesab edirəm. Çünki şəhid anası olmaq qürurdur. O 20 yanvar günündə dünyaya gəlməklə, elə həmin ölümünə imza atıbmiş. Bəlkə də cəfəngiyatdı, amma bu mənə təskinlik verir! Və mən həmin gündən, öz ömrümü gənclərin, azərbaycanlı balalarımızın rifahına həsr etməyi qərara almışam!” Məhsəti xanımın bu sözlərini qələmə almaqla istəyim nədir? Kifayət xanım və bütün şəhid anaları! Kimsə sizə övladlarınızı əvəz edə bilməz. Amma biqeyrət, əlində təsbeh, ayağında çəkələk tinlərdə nəşə çəkən, öz evindən oğurluq edib, ana-bacılarımıza sataşan, namus nə olduğunu bilməyərək namusa and içənlərin anası deyilsiniz!

Vətəni, Anasını, Millətini sevən Oğulların anasıdır! Başınızı dik tutun! Əlbəttə bu yetənəksiz bir təsəlli sayıla bilər, lakin baxın! Mübarizlərimiz hələ də öz canlarını Vətənə qurban edirlərsə, deməli burada kimlərinə anlama bilmədiyi bir həqiqət, bir möcüzə, bir tapıntı var. Bu hər adama nəsihət olan xoşbəxtlik deyil. Şəhid olmağa – vətən boyda ürək gərək! Şəhid olmağa – vicdan, qeyrət, namus gərək! Şəhid olmağa – qismət gərək!

Ülvinin son illər yaşadığı küçəyə (babasının evi yerləşən küçəyə) "*Ülvi Bünyadzadə küçəsi*" adı verilib. Həmin evin divarına "*Burada 20 yanvar şəhidi, şair Ülvi Bünyadzadə yaşamışdır*" yazılı barelyef-lövhə vurulmuşdur.

Bir neçə gün sonra şair Ülvinin 44 yaşına olacaqdı - həyatının

ən gözəl və ən məhsuldar dövrü. Hər birimizin anası olan müqəddəs Ədəbiyyatın şəhid balasına “Allah rəhmət eləsin!” deyirəm! Sözlərimi isə onun xatirəsinə həsr etdiyim “Şəhid qardaş!” şeirimdən bir parçayla bitirirəm (şeir, bir zamanlar Ülvinin oxuduğu Xarici Dillər Universitetdəki Ülvi Bünyadzadə muzeyində türk və fransız dillərində saxlanılır):

*...Arzuları, diləkləri nakam qalan
Şəhid qardaş!
Mənim ilə yaşıd qardaş!
Mən sənənin də əvəzinə yaşayıram...
Acılardan tar-mar olan bu sinəmdə
iki ürək daşıyıram.
Rahat uyu!
Yazacağam ikimizin yerinə mən!
Yazacağam Vətənimdən, millətimdən...
Hər nə yazsam düz yazacam...
Namərdlərin sinəsinə basacağam köz, yazacam!
Dönməyəcəm öz yolumdan!
Elə mən də şəhid olum - söz yolunda!
Qoy, bir kimsə deyəmməsin
hisslərimdə yalançıyam.
Bilsinlər ki, Nizamilər kökündənəm,
Nəsimilər soyundanam!
Üsyançıyam!
Üsyançıyam!*

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. **Ülvi Bünyadzadə.** Ömrüm sənənin eşqindi: şeirlər (tərtib ed, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi), Bakı, "Mütərcim", 1998, 256 səh.
2. **Ülvi Bünyadzadə.** Sənənin oxşarın bənövşədi: seçilmiş əsərləri (tərtib edən, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi), Bakı, "CBS" 2005, 495 səh.

A.SHIKHLI

THE MARTYR'S SON OF LITERATURE

Summary

The article mentions the 20th January martyr, poet, publicist, translator Ulvi Bunyadzadeh's glorious lifestyle. He is presented as a patriot, as a brave hero of the Azerbaijani literature who by his bravery made a vivid history in the chronicle of heroism of Azerbaijan.

The article more clearly reveals the citizenship and the patriotic spirit of the poet giving examples with the works of the young martyr-poet . National Heroes who have sacrificed their lives for the sake of Azerbaijan's territorial integrity are also remembered in the article.

A.ШЫХЛЫ

МУЧЕНИК СЫН ЛИТЕРАТУРА

Резюме

В статье освещенный славный образ жизни мученик 20 января, поэта, публициста, переводчика Ульви Буньязаде и многогранный творческий путь. Поэт мученика в качестве примера показан абзац из стихотворения “Я не боюсь пройти долгий путь”. Он показан как патриотический, истребитель, отважный герой. Ведется экстенсивная беседа о любви молодого поэта к родине, от его бессмертного мученичества. Кроме того, в статье страшная боль и страдания в ночь на 20 января языком свидетеля, в дополнение к Ульви Буньязаде также упоминаются наши национальные герои, жертвовавшие своей жизнью за территориальную целостность Азербайджана.

ŞƏHİDİM GÖZ YAŞIM

(ÜLVİ BÜNYADZADƏ YARADICILIĞINA BİR NƏZƏR)

Aynur SƏFƏRLİ

*Bakı Dövlət Universiteti, dissertant
Azərbaycan dilçiliyi kafedrasının müəllimi
Seferli_1988@bk.ru 070 845 11 95*

Açar sözlər: *şəhidlik zirvəsi, tələbə şəhid, “Ömür yolu” poeması, Ülvinin “And”ı, Şəhidlər xiyabanı”, 40-cı məzar*

Anahtar kelimələr: *şehitlik zirvesi, öğrenci şehit, “Ömür yolu” poeması, Ülvi “And”ı, Şehitler caddesi, 40-cı mezar*

Ключевые слова: *пик мученичества, студенческий мученик, стихотворение «Жизненный цикл», «Клятва» Ульви, Аллея мученика, 40-я могила*

Şəhidlər... bu sözü eşitdikcə daxilimdən qəfil titrəmə keçir, ürəyimin başı göynəyir, yanıb-yaxılıram, gözlərim dolur, isti göz yaşlarım yanaqlarıma iz salır. Əsrlərdir küsdürülən, əzilən taleyimizin qara aynası olan şəhidlər və şəhidlik zirvəsi zülməti boğaraq, qaranlıqları yararaq bizi işıqlı dünyaya aparən yoldur.

*Döyüşlərdə yağrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.*

Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığının özül daşı olan bu misralar onun bütün yaradıcılıq ruhunu ifadə edir. 23 sentyabr 1969-cu ildə Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Kəsəmən kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açan Ülvi Bünyadzadə beş yaşından yazıb-oxumaqla qalmamış altı yaşında ilk şeirini yazmışdır (1). Eyni zamanda yaşadığı rayonda fəaliyyət göstərən “Qoşqar” ədəbi birliyinə üzv olan, müxtəlif səpkili bədii və publisistik yazıları ilə “Daşkəsən” qəzetində çıxış edən Ülvi həm də yeddi illik musiqi təhsili almış, qarmon, tar, saz, piano, kamança kimi musiqi alətlərində ifa etməyi bacarmışdı (6). Ərəb, fars, latın, özbək, rus, ingilis dillərini bilən Ülvi qısa ömrünün ən məhsuldar dövrünü

1987-1989-cu illərdə yaşamışdır. Bakıda Şəhidlər xiyabanında 40-cı qəbrdə dəfn olunmuş Ülvinin ədəbi irsinə 200-dən çox şeiri, “Ömür yolu” poeması və “Qansızlar” povesti (hər iki əsər Əfqanıstanda döyüşən həmvətənlərimizə həsr olunub), 40-a yaxın hekayəsi, 5 pyesi, 20-ə yaxın dünya ədəbiyyatından orijinal tərcümələr (İngilis və rus dillərindən), 7 ədəbi və ictimai məzmununda məqaləsi, bibisi Almaza, dostları Məhəbbət və Cavidə yazdığı xeyli məktubları və s. daxildir. Yaradıcılıq fəaliyyətinə poeziya aləmi ilə başlayan Ülvinin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşib, vətənə, torpağa, elə-obaya məhəbbət hissi ilə yoğrulub. Vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü onun əsərlərinin ana xəttini təşkil etmişdir. *“Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik”* ideali ilə yaşayan şairin aşağıdakı misraları onun milli vətəndaşlıq mövqeyini, qətiyyətini sübut edirdi:

*Sən mənim yolumda bir məşəl kimi,
Yanırsan, məni də yandırmaq üçün.
Döyünən qəlbimin yatan səsini,
Yuxudan oyatmaq, çaxdırmaq üçün.*

“Qoşqar” ədəbi birliyinin sədri, şair Namazlı Paşayev 1987-ci ildə Ülvinin ali məktəbə daxil olması münasibətilə “Daşkəsən” qəzetində dərc etdirdiyi “Ülvi” məqaləsində yazır: “Ülvi ni lap çoxdan tanıyıram. Tez-tez rayon qəzetində məqaləsini oxuduqca hiss edirdik ki, o istedadlı oğlandır. Yaşşı yadımdadır, “Qoşqar” ədəbi birliyinin növbəti məşğələlərinin birində bir məktəbli oğlan çıxış etdi. Həmin ciddi şeirlərin müəllifi məlum oldu ki, imzasına rast gəldiyimiz Ülvi Bünyadzadədir. Dərnəkdə Ülvi özünün təhlil və mühakimə qabiliyyəti ilə fərqləndi. O vaxtdan onunla dostlaşdıq. Redaksiyaya birgə gedib-gəldik, tapşırıqlar aldıq. Qəzetin növbəti nömrələrinin birində onun yazılarını oxuduqca bilirdim ki, bu gün məktəbli olan Ülvi sabah özünə aydın yol seçməyi bacaracaqdır. O, həmişə arzu edirdi ki, gələcəkdə tərcüməçi olsun. İngilis dilindən tərcümə etdiyi kiçik hekayələr də, yumorlar da həmin arzunun təsirindən idi. Ülvi İngilis dili dərslərində fərqlənər, əla qiymətlər alardı.

Ümumiyyətlə, dil öyrənməyə çox böyük həvəsvardı (4).

Məktəb illərində hazırlanan bütün tədbirlər müəllimləri və yoldaşları tərəfindən hörmətlə, məhəbbətlə sevilən Ülvinin təşkilatçılığı ilə aparılırdı. O sadəlövhlüyündən dolayı yoldaşları arasında özünü bədii yaradıcılıqla ciddi məşğul olan bir şair-yazıçı kimi qabarıq büruzə verməzdi. Hamının könlünü ürəyindən gələn qaynar hərarətli 3-4 misra şeirlə alardı. Sərbəst mühakiməli, yüksək təfəkkürünə görə yoldaşlarından qeyri-adi dərəcədə fərqlənərdi. Bədii sənət haqqında söhbətlərini isə atası yaşda olan kişilərlə, “Qoşqar” ədəbi birliyinə toplanan şair və yaradıcı ziyalılarla edərdi.

Əminliklə deyə bilərik ki, millətimizin müstəqil Azərbaycan dövləti yaratmaq mübarizəsi yolunda Ülvi bütün fikrini bir səmtə yönəltdi: fəal, sıravı cəbhədəş oldu (7). Enerjili, həyəcanlı və işıqlı, bildiyini bölüşən, bilmədiyini öyrənməyə can atan şair ruhlu gənc Ülvi gözəllik aşiqi idi. Şahidi olduğu hansısa bir gözəlliyi şeir kimi ifadə etməyə qədər çox həyəcanlı olarmış. Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığının ağırlığını təşkil edən “Ömür yolu” poemasını 1989-cu ildə uzaq Sibir torpaqlarında əsgəri xidmətdə olarkən yazmışdır.

Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığına nəzər yetirərkən bu poema barədə danışmamaq mümkün olmur. Əfqanıstan hadisələrinin təcəssümü Sovet ordusunun Əfqanıstan torpaqlarına işğalçı niyyətlə daxil olmasından bəhs edən poemada türkdilli xalqların nümayəndələrinin – Azərbaycan türkünün, qazağın, özbəyin, tatarın, qırğızın Sovet ordusunun tərkibində Əfqanıstana hücum etməsindən bəzi detalları qələmə alaraq əks etdirmişdi. Qardaş deyən Əfqan xalqının haqlı giley-güzarlarını dinləyən “lirik mən” xəyalən öz torpaqlarına qayıdır və orada Əli, Səməd, Vaqif və Məhər adlı Azərbaycan gənclərinin nakam ruhlarının şahidi olur (5, s.3).

Birinci ruh “lirik mən”dən rica edir ki, onu gözləyən anasının yanına getsin və tək övladının oğlunun taleyini ehmalla, təmkinlə ona xəbər versin, baş verənləri anlatsın. Aldandıqlarını, işğalçı niyyətli olmadıqlarını ona söyləsin. İkinci ruh da eyni rica

ilə ondan kömək umur. O, yana-yana “lirik mən”ə dərđini danışır: toy günü 40 arşınlıq eyvanlarında onu qəflətən yaxaladıqlarını, qonşu ölkənin onların yardımına ehtiyacı olduqlarını dedilər. Sonra tutub bura gətirdilər. Burada bildim ordumuzun niyyətini. Gec idi. Burada evlərini yandırıb uçurduğumuz bir gənc ana soruşdu ki,

*“Sən kimsən?
Yoxsa bu torpağın yarasını
sağaltmağa gələn həkimsən?
Biz ki, sənin torpağını tanımırıq uzaqdan da.
İncimişik özbəkdən də,
tataran da,
qırğızdan da,
qazaxdan da.
Beynəlmiləl deyə-deyə
hardan-hara gəlibsiniz?
Yoxsa bizi qeyrətsiz, maymaq millət bilibsiniz?
Öz torpağın ona-buna paylanır.
Qeyrətin var, get al geri”.*

Bu sualların qarşısından xəcalətdən öldüm, aldandığımızı duydum, amma gec idi. Anama ölüm xəbərini özün apar və ustufca anlat. Üçüncü ruhun dərđi lap dözülməz idi. Od tutub yanırıdı, qovrulurdu:

*Aman qardaş,
Doğrudurmu deyirlər,
Gecə-gündüz qan tökülür yurdumda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid uçur, dam sökülür yurdumda.
Qarabağdı mənim dinim – imanım,
O torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm (5,132).*

Sonra dərđini “lirik mən”ə anladan ruh söhbətinə davam edir: “Vətən səni əsgər “borcunu ödəməyə” - çağırır dedilər. Vətən adının şirinliyini bildiyimdən elə həməən əsgər şinelini

geyindim, öyündüm ki, Vətənə gərək oldum. Amma bura gələn-
dən sonra öyrəndim ki,

Xəyanətin qulu olmuşam

Aman, qardaş,

Qədir də oxusun. Alışırım,

“Sona bülbül” dedikcə.

Mən də ona göndərəcəm ərnağan,

Qəbrim üstə “Xarı bülbül” bitdikcə. ...

“Topxana”da xoş günlərim keçibdi

.Danış görüm,

“Cıdır düzü” dururmu?

“Qarabağın bülbülləri”

yenə də Arif kimi zəngulələr vururmu?

Vətən deyib bura gələn oğullar,

İndi, deyir vətəninə sayılmır?!

Deyirlər ki, bizimkilər hələ də yuxudadı,

ayılmır ki, ayılmır.

Bu millətin, gözlərinin yaşını

görən niyə birdəfəlik silmirlər?

“Namus” deyən daşnaklar, öz dilində

“Namus” yazı bilmirlər.

Qarabağa məndən “salam” deyərsən,

Yad eyləsin, qoy ruhumu bir gözəl.

Əhvida, qardaşım, sənə yaxşı yol!”

Bu ürək parçalayan misralardan sonra “Qarabağın harayı” adlı ağı-bayatıdan sıralanan yeni bir bölmə gəlir poemada. Ülvi bu poemada millətimizin başına açılan oyunları poetik, dərd bükümlü, dərd sətirli nəğmələrlə danışır. Şairin poetik sənətkarlığı, fitri istedadı öz işini görmüşdü. Bu əsər ona görə təsirli, ona görə axıcı və ona görə bir nəfəsə oxunur ki, sanki hər kəsin içində alovlanan ocaqdan götürülmüş çınqıllar tonqalıdır. Hərə öz çır-çırpısını, öz atəşini aydınca seçə bilir. Poemanı oxuduqca “Əfqanıstana gedən oğullar əvəzinə içinə qara daş qoyulmuş tabutlar gələrdi kaş” deyirik. Sovet məmurunun birbaşa iştirakı ilə həməən tabut torpağa basdırılardı ki, onların alçaq, məkrli fitnələri

faş olmasın. Ata-analar da ölüncə qara-qura, qarma-qarışıq yuxular içində çabalayar, göynəyərdilər. Ülvi bu poemanı uzaq Sibir torpaqlarında yazarkən, Bakıda Topxana uğrunda mitinqlər gərdirdi. Uydurma “Dağlıq Qarabağ hadisələri” çoxdan başlamışdı. Ermənilər yalan məlumat-informasiyalarını dünyanın hər yerinə yayırdılar. “Bizimkilər” isə hələ də Moskvaya, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasına, onun rəhbərlərinə inanır, onlardan kömək gözləyir, ümidlərini onlara bağlayaraq, heç bir təşəbbüs və ya müdafiə xarakterli işə əl atmırdılar. Talanan Qarabağ, işğal olunan Qarabağ könüllü xalq dəstələrinin və yerli əhalinin ümidinə qalmışdı. Bakıda gedən mitinqləri Ülvi Bakıdan onun ünvanına göndərilən mətbuat vasitələrindən öyrənirdi. O, hələ Bakıda tələbə olarkən baş verən hadisələri, onların mahiyyətini gözəl dərk etmişdi ki, indi daşnak erməninin yalan təbliğatınıntüğyan etməsinə dözə bilmirdi. Onun ölümündən qabaq yazdığı “And”ı müasir gəncliyə çağırış sədasi olacaqdır:

“AND: Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yögrulmuş adını müqəddəs tutacağam, bu ada ləkə vurmaq istəyənlər bütünlü ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacağam, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacağam, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.1989” (10).

1988-ci ildə hadisələr yenidən cərəyan etməyə başladı və çox qısa bir zamanda Göyçə eli bütünlüklə ermənilərin işğalına məruz qaldı. Nəticədə bu gün də eyni iddia Qarabağ torpaqlarına tamah salan erməni daşnakları böyük dövlətlərin güc-qüvvəsinə söykənərək məqsədlərinə çatmaq, yeni işğalçı niyyətlərini davam etmək istəyirdilər. Lakin sovetlər sisteminin içindən çökməsi ilə xalq imperiya zəncirindən qopduğunu hiss edincə torpaqları

uğrunda mübarizəyə qalxdı, mitinqlər etdi, öldürdü, öldürüldü, bir qarış torpağından keçməyəcəyini bəyan etdi. Lakin daşnaklar dünya gücünə arxalandı və torpaqlarımızın 20%-i işğal etdi.

Ülvi Xarici Dillər Universitetində (indiki Azərbaycan Dillər Universiteti) oxuyurdu. Şəhid olduğu gün barədə: “İmtahan vaxtı imiş. O, imtahanı vaxtından əvvəl verib. Elə həmin gün Ülvi şəhid olub. Yadımdadır ki, Xarici Dillər Universitetinə kimi onu piyada gətirdilər. Həmin vaxt izdihamın içində itdim. Gördüm hər kəs bizim kimidir. Biz tək deyilik. Bu məni qorxudan xilas etdi. Şəhidlər xiyabanına kimi Ülvini piyada apardıq. Gördüm ki, insanlar piyada keçir. Ömrümdə o qədər qərənfil və insan görməmişdim. Bunlar mənim daşlaşmış xatirələrim oldu (10).

Gənc şairin həyat və yaradıcılığı barədə xeyli sayda Azərbaycan və xarici mətbuatda məqalələr dərc olunmuşdur. Bibisi Almaz Ülvi onun 6 kitabını nəşr etdirmişdir, haqqında 2-3 kitab, onlarla məqalələr yazmışdır: (“Poeziyada milli-azadlıq duyğuları”, “Ülviləşən Ülvim” (kitablar), “Göyçə mahalı. Kəsəmən: Bir kəndin tarixindən səhifələr”, “Ədəbi duyğularım, Portretlər, düşüncələr, qeydlər”, “Əbədiyyət ömrü yaşayan ədəbiyyat memarı”, “Müharibə ağrıları, Publisistik düşüncələr, ədəbi qeydlər”).

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Kəngərli Qulu. "Qara Yanvar şəhidləri", Bakı, "Gənclik", 1992
2. Ömür yolu (poema), 2 dildə – (redaktoru və ön sözünün müəllifi A.Ülvi), Azərbaycan və gürcü dillərində. Tbilisi. 2009-cu il.
3. Ömür yolu (poema). 5 dildə – Azərbaycan, türk, ingilis, rus və gürcü dillərində. (redaktoru və son sözünün müəllifi A.Ülvi. Ön sözünün müəllifi Qənirə Paşayeva), Bakı, "Mütərcim", 2009.
4. Paşayev Namazalı. Ülvi. “Daşkəsən” qəzeti, 15 sentyabr 1987- il
5. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi (nəsrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
6. Ülvi Almaz. "Göyçə mahalı Kəsəmən" I kitab. Bakı, "CBS", 2011
7. <http://www.sherg.az/pre.php?id=40506>
8. <http://modern.az/az/news/144126#gsc.tab=0>

9. <http://eqoist.blogspot.com/2014/01/ulvi-bunyadzad-n-d-lyazmas.html>
10. <https://azvision.az/news/109415/olumunden-sonra-anasina-sebr-dileyen-sehid-sair—musahibe+video.html>

A.SAFARLI

ŞEHİDİM GÖZ YAŞIM

(ÜLVİ BÜNYADZADE YARATICILIĞINA BİR NAZAR)

Özet

Şehitler...bu kelimeyi duyduğumda aniden içimden bir titreşim geçiyor, yüreyimin başı sızıyor, yana-ayakıla gözlerim doluyor. Genç Ülvi doğduğu bölgede fealiyyet gösteren “Qoşqar” adlı edebi birliyyinin üyesi olmuştu. Çeşitli yazılarıyla “Daşkesen” qazetesinde iştirak etmişdi. O, yedi yıllık muzik eğitimi almış, tar, saz, piyano, kamanca gibi müzik aletlerini çala bilmiştir. Arapça, farsça, latince, özbekçe, ingilizce, rusça bilmiştir.Ülvi'nin kısa ömrünün en üretken olduğu dönem 1987-1989 yılları arasında geçmişti. "Ömür yolu" şiiri ve "Qansızlar" povestinin (her iki eser Afghanistan'da savaşan vatandaşlarımızı ithaf edilmiştir) onun sanatında özel bir yeri vardır.

40'a yakın hikayesi, 5 piyesi, 20'ye yakın dünya edebiyatından orijinal çeviriler (İngilizce ve Rusça dillerinden), 7 edebi ve sosyal bağlamda makalesi, halası Almaz, arkadaşları Muhabbet ve Cavide yazdığı hayli mektupları da Ülvi yaratıcılığının behresidir.

Ölümünden önce yazılan "And" gençleri mübarizeye çağırıyor. Genç bir şairin hayatı ve yaratıcılığı hakkında hayli kitap, yurtiçi ve yurtdışında makaleler yayınlanmıştır.

A.САФАРЛИ

СЛЕЗЫ ШЕХИДА

(ОБЗОР ТВОРЧЕСТВО УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ)

Резюме

Мученики ... когда я слышу это слово, они внезапно качают головой, моя голова вспыхивает, горит, а глаза полны. Я член литературного союза «Гошкар», работающего в районе Юнга Ульви. Дашкесанская газета с разными стилями.

Он обучалась в течение семи лет музыкального образования и умела играть на таких музыкальных инструментах, как элмон, смола, саз, фортепиано, каманча.

Он свободно говорит на арабском, персидском, узбекском, английском, русском языках. Самый производительный период его короткой жизни - 1987-1989 годы.

Стихотворение «Пожизненное» и «Бескровный» роман (обе работы посвящены нашим соотечественникам, сражающимся в Афганистане) занимают особое место в его творчестве.

Около 40 историй, 5 пьес, около 20 оригинальных переводов из мировой литературы (английский и русский), 7 статей в литературных и социальных эссе, а также множество писем, написанных Алмазом, и друзей в любви и кавитации - продукт творчества Ульви. «Клятва», написанное до его смерти, является своего рода призывом к молодежи.

Опубликованы много книг о жизни и творчестве молодого поэта, статей в стране и за рубежом.

20 YANVAR ŞƏHİDİ ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN PUBLİSİSTİKASI: MİLLİ İSTİQLAL VƏ MİLLİ ÖZÜNÜDƏRK

Aynurə PAŞAYEVA
Pəri HƏSƏNLİ
Töhfə ƏMRAHLI

*AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu,
Bakı, Azərbaycan, aynure8@mail.ru*

Açar sözlər: Ülvü, Bünyadzadə, mətbuat, 20 Yanvar, istiqlal

Key words: Ulvi, Bunyadzadeh, Mass Media, 20 January, Independence

Anahtar sözlər: Ülvü, Bünyadzadə, basın, 20 Ocak, istiklal

1988-ci ildən etibarən sovet dövrünün ideoloji təbliğat tələbi özünü tamamilə fərqli istiqamətdə – azadlıq çağırışı, millilik, türkçülük, azərbaycançılıq, milli kökünə qayıdış istiqamətində göstərməyə başladı. Milliözünüdərk hissi, milli məfkurə uğrunda mübarizə və milli münəqişələrin publisistikaya gətirilməsi günün tələbinə çevrilmişdi. Patriotik pafos, hisslərin cəlqin ifadəsi, çağırış, ictimai-siyasi və sosial mühitin xaos vəziyyəti və onun doğurduğu inkarçılıq hissi, üsyan intonasiyası, etiraz hissi publisistikanın başlıca xüsusiyyətinə çevrildi.

Milli özünüdərk, milli istiqlal uğrunda xalqı mübarizəyə səsləyən, uzaqgörənliklə tarixi keçmişimizə işıq tutaraq gizlin problemləri açan Ülvü Bünyadzadənin publisistikası Müstəqil Azərbaycan tarixində bu gün də aktuallığını qoruyub saxlayır. Ülvü Bünyadzadənin poeziya yaradıcılığı haqqında fil.e.d. Almaz Ülvü, fil.e.d. Məziyyə Nəcəfova, fil.e.d. Elnarə Akimova, fil.f.d. Nərgiz Cabbarlı, Flora Xəlilzadə və başqalarının müxtəlif səpkili tədqiqatları vardır. Ancaq onunpublisistikası çox az işlənmişdir. 1990-cı il Qanlı 20 Yanvargecəsində müstəqilliyimizi, istiqlalımızı şəərəflə, qürurla tarix səhnəsində öz qanı ilə yazanlardan biri də gənc Ülvü Bünyadzadə idi. Ülvü Bünyadzadə hər şeydən öncə yalnız sözü ilə deyil, əməli ilə Azərbaycan tarixində milli istiqlal ruhlu,

vətənpərvər vətəndaş olduğunu sübuta yetirdi.

“Əziz oxuculara” adlı məqaləsində (1,274) Qanlı 20 Yanvar gecəsinin olacağından xəbər verir, xalqın milliözünüdərk tarixinə nəzər salır. Bunun mənbəyini azərbaycanlı maarifçilərinin Rusiyaya meyl etməsi, əsrin əvvəllərində türkcülüyün ümumxalq hərəkatına çevrilə bilməməsi, milli şüurun zəif olması, ancaq 70-80-cı illərdə milli oyanış dövrü adlandırması, 90-cı illərdə milli qələbəyə inam, milli ideologiyanın yüksək səviyyədə olmasına böyük ümid əksini tapmışdır. Ülvi Bünyadzadə publisistikasında birbaşalılıq və ünvanlılıq güclüdür, tənqid hədəfləri konkretidir. Heç bir şərhə ehtiyac olmadan konkret hədəfi aydın göstərilməsi, publisistik mühakimələrdə analitik təhlillər aparılması, müəllifin cəsəətli, dərin müşahidə, nəticə hasil etmək qabiliyyəti olduğundan xəbər verirdi.

O, “Partiya bizə lazımdırımı?” (1,278) məqaləsində yalnız Kommunist partiyasının xalqı 70 il aldatdığını deyil, eyni zamanda mənəvi genosidin köklərini də diqqətə çatdırır: “Stalinin “köçürmə” siyasəti, gənc nəslin tərbiyəsindəki laqeydlik, yad ünsürlərin mədəniyyətimizdə kök atması və faktlar bu gün keçmişin, kökün unudulması, insanların manqurtlaşması kimi faciələrə gətirib çıxarmış, Məhsəti türklərinin fəlakətlərinə, Dağlıq Qarabağ hadisələri ilə əlaqədar tökülən qanlara, mənəvi və fiziki iztirablara səbəb olmuşdur”(1,280). Ülvi Bünyadzadə təhsil aldığı Azərbaycan Dillər Universitetində tələbələri, eyni zamanda xalqı hər zaman sovet rejiminə qarşı etirazını məktublarında bildirmişdir.

Ülvi Bünyadzadə üçün Vətən sevgisi hər şeydən öndə dayanırdı. Bunu “Ənənələr yaşayır” məqaləsində görmək olar. Məhəbbət Əhmədovun şeirləri ilə fransız şairi Pol Elivarın poeziyasının müqayisəsi fonunda gənc şairin yüksək vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı şeirlərini üstün tutması, “Ədəbiyyat dərnəyi” yaradılmasının əhəmiyyətini diqqətə çatdırması onun yüksək vətənpərvərlik sevgisindən xəbər verirdi.

Ülvi Bünyadzadə ədəbiyyata çox həssas tellərlə bağlı şəxs idi. Onun “Ən çox sevdiyim ədəbi qəhrəman” adlı məqaləsində (1,289) ingilis yazıçısı Etel Lilian Voyniçin “Ovod” əsərini yüksək qiymətləndirir. “Onun Vətənə” xalqa bağlılığı, həssaslığı və qayğı-

keşliyi, tutduğu yolda dönməzliyi və əyilməzliyi...” (1,290).Ovod haqqında səciyyəlonən bu keyfiyyətlər Ülvi Bünyadzadəni tarixə qazandıran eyni ifadələr oldu. Məhz Ülvi Bünyadzadənin dönməzliyi və əyilməzliyi onu cəsəretli publisist, milli azadlıq ideyalarının fəal müdafiəçisi etdi.

Ü.Bünyadzadənin bibisi Almaz Binnətovaya yazdığı məktublardan da aydın olur ki, o, həmçinin ədəbi prosesi yaxından izləyən, mütalifə edən əsgər olmuşdu. Ülvi Bünyadzadə uzaq Sibirdə Kansk şəhərində hərbi xidmətdə olmasına baxmayaraq yenə də vətənin istiqlalı üçün düşünən vətənpərvər azərbaycanlı gənci idi.

Başqa millətləri 1989-cu ildə öz dil, mədəniyyəti uğrunda mətbuat vasitəsi ilə mübarizə aparması Ülvi Bünyadzadənin milli oyanış fikirlərini gücləndirir. Bunun vacibliyini məktublarında dəfələrlə qeyd etmişdi. Hətta o, əsgərlikdə olan zaman 20 nəfər üzvdən ibarət, “Xətai” adlanan təşkilat yaradıb: “Məqsədimiz Azərbaycanda baş verən hadisələri, ümumiyyətlə, onun dərdlərini, çatışmazlıqlarını müzakirə etmək, qərar çıxarmaq, Şuramızın adından respublika mətbuatında MK-ına göndərməkdir” (1,310).

Onu məktublarında düşündürən, milli azadlıq mübarizəsinə sövq edən digər məsələ 1988-ci ildə azərbaycanlıların qədim İrəvan torpağından deportasiyası idi. Hər dəfə bu məsələdə narahatlığını ürək yangısı ilə bildirdi: “İndi o yerlərdə heç kimim qalmayıb. Mən o gözəl Göyçəyə, dağlarla əhatə olunan uşaqlıq dünyama Allah bilir bir də qayıdacağammı?” (1,314).

Hətta Cavidə yazdığı məktubda Ermənistandakı zəlzələnin mifoloji əsaslarını göstərərək qeyd edirdi: “Ermənistandakı zəlzələ məsələsinə gələndə isə qardaş, istəyirsənsə mənə gül, istəyirsənsə ağılsızlıqda lağa qoy, bu zəlzələ nə yeraltı qazların, nə də digər təbii hadisələrin nəticəsi deyil, azərbaycanlıların qarğışı tutdu onları” (1,323).Ülvi Bünyadzadə 20 yaşlı gənc olmasına baxmayaraq çox axıcı publisistik üslubu var. Bu publisistikada xaoslar, kataklizmlər içərisində özünə doğru mövqe tutmuş milli azadlıq yolunda büdrəməyən gəncin Vətən eşqi, erməni vandalizminə nifrətin gücü, gənc nəsle örnək ola biləcək ən ali hisslərlə zəngindir. Həqiqətən, Ülvi Bünyadzadə yalnız vətənpərvər şəxsiyyət kimi

deyil, eyni zamanda geniş dünyagörüşlü ziyalı, yüksək intellektual səviyyəli nümunəvi qəhrəmandır. Onun 1989-cu ildə yazdığı “And” yüksək ləyaqətli vətənpərvər hislərin bariz nümunəvi, gələcək nəsillər üçün böyük örnəkdir:

A N D: Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuşadını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütününsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim. İmza: B. Ülvi. 10.09.1989(2,9).

Ülvi Bünyadzadə bu andı öz həyatı və əməli ilə təsdiq etdi. Tanınmış jurnalist Flora Xəlilzadə bu haqda yazırdı:

“Oğullarımızın istəyi bu idi ki, torpağımız bütövləşsin, Azərbaycan həqiqi mənada azadlığa çıxsın. Onlar əqidə uğrunda şəhid olsalar da, azadlığa uzanan yollarda əbədi çırağa döndülər” (3,32-33). Almaz Binnətova bu haqda yazırdı: “Qanlı yanvar gecəsində düşmən gülləsi Ülvimin ömrünə nöqtə qoydusa da, uzaq yola çıxan Vətən sevgisinin həyatda qoyduğu izləri heç vaxt silə bilməyəcək...” (2,15). O, yad təsirlərə, fitvaya uymayan, əsl Azərbaycan övlədir. Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığı müasir dövrdə bəzən yad ünsürlərə uyaraq milli ənənələrdən uzaqlaşma təhlükəsi yaşayan, vətənpərvərlik hissənin aşılmasına ehtiyac duyulan cəmiyyətdə bu gün də aktualdır. Çünki Ü.Bünyadzadə kimi 20 Yanvar şəhidi olan şərəfli gənclərimiz bu gün dünyada fəxrlə səsləndirdiyimiz Müstəqil Azərbaycan uğrunda canlarını fəda etdilər. Buna görə soyqırım tariximizin bir hissəsi 20 Yanvar faciəsini araşdıran zaman Ü.Bünyadzadə yaradıcılığının tədqiqi böyük əhəmiyyət daşıyır.

QEYD: Bu iş Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Elmin İnkişafı Fondunun maliyyə yardımı ilə yerinə yetirilmişdir – Qrant № EIF/GAM-4-BGM-GİN-2017-3(29)-19/15/5.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırl., red.və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
2. Almaz Ülvi Binnətova. Ülviləşən Ülvim // "Gənclik" jurnalı, 1990, № 5, s.15
3. Flora Xəlilzadə. Bir ölümün acığına...// "Azərbaycan qadını" jurnalı, 1992, №1, s.32-33.
4. Almaz Ülvi Binnətova. Poeziyada milli azadlıq duyğuları. – Bakı, "Ağrıdağ", 1998, 115 səh.

A.PAŞAYEVA, P.HESENLI, T.EMRAHLI

20 OCAK ŞEHİTİ ULVİ BÜNYADZADE'NİN GAZETECİLİKFAALİYETİ: MİLLİ İSTİKLAL VE MİLLİ ÖZÜNÜDERK

Özet

Kanlı 20 Ocak 1990'da, genç Ulvi Bunyadzadeh bağımsızlığımızı onurlandıran, bağımsızlığımızı onurlu bir şekilde tarih sahnesine taşıyanlardan biriydi. 1980'ler, milli özünüderk ve milli istiklal saygısının hissettiği bir zamandı. Bu zamanda gazetecilikde kendisini belli etdi. Araştırmada, Ulvi Bunyadzadeh'nin "Sevgili okurlar", "En sevdiğim edebiyat kahramanı", "Partinin bize ihtiyacı var mı?", "Gelenekler yaşıyor", onunla ilgili diğer medyalardaki makaleler araştırmaya celb olunmuştur. Ulvi Bunyadzade yaratıcılığı günümüzde vatanseverlik duygusunun aşılmasına ihtiyaç duyulan toplumda bu gün de geçerlidir.

A.PAŞAYEVA, P.HESENLI, T.EMRAHLI

20 JANUARY MARTYR ULVI BUNYADZADEH'S PUBLICITY: NATIONAL INDEPENDENCE AND NATIONAL IDENTITY

Summary

On the 20th of January, in 1990, the university student Ulvi Bunyadzadeh was one of those who sacrificed for our independence. In this research, U.Bunyadzade's articles as "Dear readers", "My favorite literary hero", "Party-do we need it?", "Traditions are living" and different articles in other media resources about him were investigated. Socio national content and patriotism as a common main idea is analysed in the article by the author in the frame of Ulvi Bunyadzadeh's articles .

**ŞEHİTLER HIYABANI'NDA ÖMRÜNÜN
BAHARINDA SOLAN BİR CAVAN ŞAİR:
ULVİ BÜNYADZÂDE**

İmdat AVŞAR

şair-yazıçı
TÜRKİYE, Ankara

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə. "20 Yanvar", Şəhidlər Xiyabanı, "Ömür Yolu" poema, şeir, şəhid şair, Övliyə Çələbi*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh. "20 January", Alley of Martyrs, "The Path of Life" epic, poetry, martyr poet, Evliye Chelebi*

Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде. «20 января», мученики Хиябани, эпос «Путь жизни», поэзия, мученик-поэт, Овлия Челеби*

Azerbaycanlı dost şair ve Dünya Edebiyatı dergisinin baş redaktörü Selim Babullaoglu, 2009 yılında bana bir mektup göndermişti. Mektubunda, "20 Yanvar" olaylarında şehit düşen, ömrünün baharında kara toprağa yar olan bir cavan şairden bahsediyordu. İşte o mektup.

"Selam İmdat Bey; "20 Yanvar" da şehid olan cavan şairimiz Ulvi Bünyadzâde'nin "Ömür yolu" adlı poemasını Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Gürcüce, Rusça ve İngilizce olarak aynı kitapta yayımlamak istiyoruz. Şimdi size bir emekdaşlık teklif ediyorum, bu poemayı Türkiye Türkçesine sizin uygunlaştırmanızı rica ediyorum. Bu konuda bize yardımcı olmanızı rica ediyorum. Not: Kitap "20 Yanvar'ın" 18. Yıldönümünde yayımlanacak, o yüzden vaktimiz az, sizden acele cevap bekliyorum. İmza: Selim Babullaoglu...

Selim Bey'in mektubunu okur okumaz, mektup ekindeki şiiri açmış ve bütün işlerimi bir kenara koyup şiiri Türkçe'ye uygunlaştırmaya başlamıştım. Selim Bey'in mektubuna cevap yerine, şiirin Türkiye Türkçesi'ne çevrilmiş halini göndermek istiyordum. Bu genç şairin, 1979 yılında başlayan, Rusya'nın

Afganistan işgalinde, Kızıl Ordu'da yer alan ve bir hiç uğruna Herat'ta, Kandahar'da toprağa düşen Azerbaycanlı oğulların aziz hatıralarına ithafen yazdığı o muhteşem destanı, o gece Türkiye Türkçesi'ne uygunlaştırıp Selim Bey'e göndermişim.

*Ecel sizi kefenleyip
Yuvanızdan nere saldı?
Adlarınız hangitaşta,
Hangi yurtta batıpkaldı?*

Diye, sesleniyordu genç şair, Afganistan'da helak olan Azerbaycan oğullarına. Belki de kendisine sesleniyordu üzerinden geçecek tank paletlerini bilmeden, göğsünü deşecek kurşunları görmeden. Şimdi Ulvi Bünyadzâde'nin kabri başında, o şiirin mısralarını hatırlamaya çalışıyorum.

*Adınızı okuyorum...
Ali, Samet, Vagif, Meher...
Ben sizleri görmesem de,
Ruhunuzu arıyorum,
Seher,akşam, akşam,seher.*

Ben de Şehitler Hıyabanı'nda, yas tutan, karalar bağlayan mezar taşlarında yine bu isimleri okuyorum şimdi. O mezar taşlarından biri de bu genç şaire ait. Baştaşındaki kitabe, bir anda son bulan kısacık ömrü özetliyor:

Ulvi Bünyadzâde. Doğumu: ...1969. Ölümü: 20 Yanvar 1990. Bir de not: O sıralar, Devlet Yabancı Diller Enstitüsünde öğrenim görüyordu... Tahsil hayatı da ömrü gibi yarım kalmış bir şairin mezarı başında ruhuna bir Fatiha yollayıp onun şiirinden, anasına seslendiği bölümü okuyorum. Ulvi Bünyadzâde, az önce mezar taşında onun adını okuduğumu biliyor sanki. Bu şiiri okuyan aslında onun ruhu... ve bana sesleniyor:

*Sen
Benim adıma
Hiç rastlamadın.
Adsız uyuyorum bu garip yerde.
Ben,
Sana söylemem*

Adımı asla.
Beni sağ biliyor,
Bekliyoranam.
Sen de söyleme,
Bırak beklesin,
Ana yüreği,
Dayanamaz bu derde.
Bakıyorum,her gece,
Kabrim ıslanıyor.
Herhalde ağlıyor anam gizlice.
Hiçolmazsabir gün rüyamda rastlasam,
Desem:Ağlama, ay ana,
Ben çok iyiyim.
Bir tek sensin benim tasam,
Niye her geceçıkıp
Yollarıma bakarsın?!
Niye bahtsız yatıp,
Bahtsız kalkarsın?!
Kardeşim de yok ki, ona tapşırım.
Belki... Sen olasın...
Benim kardeşim.
Eğer razı isen,
Şimdi git bize
Sen avut anamızı,
Sen, başın için!

O an, bu şehit şairin, “20 Yanvar”dan beri kararlar bağlayan anasının yanına gitmek geçiyor içimden, varıp oğlunu bu topraklar için toprağa tapşırın o mübarek ananın ellerini öpmek, eteğine kapanmak ve sinesine baş koyup ona eş olup ağlamak... Birden bir şüphe uyanıyor içimde. Kim bilir bu şairin anası, bu derde dayanamayıp çoktan hakka yürümüştür. Yanımdaki dostlara sormuyorum, o ananın sağ olduğunu belki bir gün yanına varıp ellerinden öpeceğimi onu teselli edip avutacağımı ümit ediyorum. O ana acaba şimdi neredir diye soruyorum kendi kendime. Ulvi Bünyadzâde sesleniyor o an, duyuyorum:

*Onun adresini bulmak istersen,
Dolaş Azerbaycan'ı.*

Ozavallı anayı,

Kendin bul, kendin tanı.

Başında

Yağlığı

Geceler gibi kapkara,

Kederli gözleri

Bakar yollara.

Daha

Kesmemiştir ümidini o.

Belki Eğmemiştir düz geddini o.

Sen öyle bilirsin ki,

Oana tektir?!

Değil, Canımkardeşim!

Senin bir yanlığın var.

Sayısını bilmem,

Ama oğul derdi ile yanan

Belki yüzlerce anavar.

Oğul isen söz ara,

Teselli için;

Yalandan de ki,

Oğlun yaşıyor.

Çünkü o, anadır.

Anayıreği

Sen, ta ötelerden gelirken bilir,

Bekler ki,

Bu gelen

Bana neler diyecek?

Bu gelen niye gelir!

Bir şehidin anasının yanına varsanız, onu teselli etmek için neler söylediniz? Ben de sizin gibiyim şu an, söyleyecek söz bulamıyorum. Ve yine o şiirin mısraları dökülüyor dilimden.

Siz söyleyin,

o ananın yanına

*Gitsem mi,
gitmesem mi?
Bir yiğit ruhuna
Söz verdim ama,
Bana namert deyin,
Yüreksiz, korkak deyin,
Gidipsöylemeyeceğim,
Söylemeyeceğim!!!
Ben duymak istemiyorum
Böyle bir anağıdı.
"Balam benim gülümdür,
Gülümdür, bülbülümdür.
Ölürse ana ölsün,
Bala ölse zulümdür".*

Bu topraklarda bir daha balalar ölmesin, bu bayrak ilelebet bu göklerde dalgalansın diye dualar edip adı gibi ulvi bir makama erişen Ulvi Bünyadzâde'nin mezarı başından, hüznle ve içim kan ağlayarak ayrılıyorum.

Şehitler Hıyabanı'nda, şehit mezarları arasında dolaşırken, biraz ilerde, bir mezar taşı dikkatimi çekiyor. İlahi! Bu mezarda bir garip var: Adı, sanı yitik bir garip. Baştaşında ne doğum tarihi yazılı, ne ana, baba adı. Yürek yakan bir kimliği var bu şehidin, o kara taşa adı yerine bir kelime yazılı: "Namalûm!" Bu adsız şehitten geriye kalan tek bilgi mevcut: Ölümü 20 Yanvar 1990... Burda yatan oğul kim? Ya anası, babası, kardeşleri? Bu mezardaki "yok hükmünde" bir şehit. Kendisinden yadigâr bir tek mezarı var. Belki de bu mezarda yatan oğul, 1918 yılında Kafkas İslam Ordusu'nun bir neferiydi. Yıllar önce şehit düşmüş ve Hıyaban'da bir mezarda yatıyordu. 20 Yanvar'da Rus tanklarının Bakü sokaklarına hücum edişini görünce, ruhu gökyüzünden inip bir bedene girerek yeniden savaşmaya başlamış ve bir tankın önüne yiğitçe dikilmişti. Belki binlerce mermi geçmişti bedeninden, çelik tank paletlerinin altında un ufak olmuştu kemikleri, bu yüzden kimse onun kimliğini tespit edememişti. O ikinci kez şehit olmuştu, ikinci kez gömülmüştü Şehitler Hıyabanı'-

na...Mezarın nur ile dolsun ey “Namalûm” şehit, sizlerin tutuşturduğu bağımsızlık meşalesi sonucu dalgalanan özgür bayraklar, bu toprakların her yanında, sizin kanınızla yıkandığı için ışık saçıyor...

İ.AVŞAR

**FADED LIFE OF YOUNG MARTYR POET:
ULVI BUNYADZADEH**

Summary

The paper writes about turkish poet-writer Imdat Avshar's thoughts of the martyr poet Ulvi Bunyadzadeh. At the beginning, the author relives the letter written by the chief editor of the World Literature magazine Selim Babullaoglu and how it caused his acquaintance with Ulvi Bunyadzadeh. In the subsequent parts of the article, extracts from Ulvi Bunyadzadeh's poems were given as the examples to show the similarity of the martyr poet's life with the lives of the heroes described in his poems. At the end, the author also shares his sad feelings about martyrs, especially, the one whose name is unknown and who reminded him another poem of Ulvi's.

И.АВШАР

**УГАСШАЯ ЖИЗНЬ МОЛОДОГО ПОЭТА-МУЧЕНИКА:
УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ**

Резюме

В статье описываются мысли турецкого поэта-писателя Иmdat Авшара о поэте-мученике Ульви Буньядзаде. В начале, автор освежает в памяти письмо, написанное главным редактором журнала “Мировая Литература” Селимом Бабуллаоглу, описывающее его знакомство с Ульви Буньядзаде. В последующих частях статьи даются отрывки из стихов Ульви Буньядзаде, свидетельствующие о сходстве судьбы поэта-мученика с судьбами героев, описанных в его собственных произведениях.

В завершении, автор делится своей печалью по поводу мучеников, в частности того, чьё имя остаётся неизвестным и кто, так напоминает ему еще одно стихотворение Ульви.

ÜLVİ BÜNYADZADƏ ŞEİRLƏRİNDƏ SÖZÜN POETİKASI

İsmayıl MƏMMƏDLİ

Filologiya elmləri doktoru, professor

*AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun
Tətbiqi dilçilik şöbəsinin müdiri*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, poeziya, poetika, sözün rəngi, üç gül, şəhid*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, poetry, poetic words, literally the color, three flowers, martyrs*

Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде, поэзия, поэтика, цвет слова, три цветка, мученик*

Belə deyirlər ki, Ulu Tanrı ön bəndəsinə vergi, istedad, qabiliyyət verəndə bol-bol, müqayisəyəgəlməz dərəcədə əta edir, bağışlayır. Bu mənada millətimizin, türk dünyasının təkrarsız şairi, şəhid şairimiz, yazığımız, dramaturqumuz, tərcüməçimiz, politoloq övladımız Ülvi Bünyadzadə belə şəxsiyyətlərdəndir. Ülvi Bünyadzadə, dedik ki, həm şair, nasir, həm də politoloq, tərcüməçi idi. O öz ana vətəninə qanından, canından çox sevən fədakar bir vətəndaş idi, vətən oğlu, şəhid oğul idi.

Ülvi Bünyadzadənin adını çəkəndə, onu xatırlayanda, onu yad edəndə, onun poetik dünyasına daxil olanda Göyçə mahalını, neçə yüz illər boyu ana yurdumun həmişə qızıl qiymətində olmuş qədim torpağımızın adını çəkməmək, anmamaq xəyali-mahal olardı, bağışlanmaz günah olardı.

Azərbaycanımızın dolanbac, keşməkeşli, dilbər təbiətli (həm də boranlı-qarlı), axarlı-baxarlı, sazlı-sözlü, bayatılı-qoşmalı, laylı-oxşamalı, bu gün isə (yüz ilə yaxındır ki) düşmən tapdağında qalan Göyçəm. Əzəli torpaqlarımız! Nigaran, yaralı Vətən. Nisgilli, narahat ellərim. Ulularımızın – Miskin Abdalın, Mirzə Qədim İrəvaninin, Hüseynqulu xanın, Aslan Sultan Şadlının,

Aşıq Alının, Aşıq Ələsgərin, Aşıq Vəlinin, Aşıq Ələsgər oğlu Bəşirin, Səməd ağanın, Abbasqulu bəy Şadlinskiyin, Aşıq Nəcəfin, Mirzə Bəylərin, Böyük Ağanın, Hacı Nağının, Məşədi Hübətənin, Məşədi İsanın, Kor Tanrıverdinin, Qaçaq Pirverdinin, Qayabaşılı İsgəndərin, Topal Orucun, Kalvayı Abbasəlinin, Allahverdi Məmmədoğlunun, yüzlərlə başqa şərəfli, səcdəyə layiq yurddaşlarımızın hamısının narahat, incidilmiş ruhları doluşan Oğuz ellərim! Sənin övladlarının böyük, müqəddəs və şərəfli borcu yağı düşmənin işğalından, erməni işğalından, daşnaq-dığa caynağından səni xilas etməkdir, qurtarmaqdır. Elə bizim dağ vüqarlı, yenilməz qeyrət sahibi olan gənc şairimiz, gənc şəhidimiz Ülvi də həmin məslək, həmin amal uğrunda rus-erməni təcavüzkarlarının gülləsinə tuş gəldi. Tariximizdə – qəhrəmanlıq tariximizdə əbədiləşdi, özünün həmişə tərəvətli, həmişə yaşar sənəti ilə, poeziyası ilə, doğma dilimizdə yazıb-yaratdığı 148 şeiri, 3 pyesi, 1 poeması, 9 hekayəsi ilə, əcnəbi dillərdən etdiyi 19 tərcümə nümunələri ilə ədəbiyyatımızda, mədəniyyətimizdə tarixləşdi.

Ülvi Bünyadzadənin şeirlərini oxuduqca, onun poetik dünyasına daxil olduqca mənim bu poeziyada diqqətimi daha çox sözlərdəki məna gözəlliyi özünə cəlb etdi.

Vaxtilə ölməz şairimiz Səməd Vurğun yazırdı: “Mən bütün əsərlərin, hər şeydən əvvəl, məna gözəlliyi qarşısında pərəstiş etməyə adət etmişəm. Çünki heç bir gözəlliyyənin ömrü məna gözəlliyinin ömrü qədər uzun ola bilməz (1,349).

Xalq şairi “Böyük sənət əsərləri uğrunda” adlı məqaləsində yazırdı ki, müxtəlif əsərlərdə, müxtəlif ölkələrdə, müxtəlif tarixi şəraitdə yaranan hər bir həqiqi ədəbiyyatın əsl ruhu, əsl gözəlliyi onun məna gözəlliyi olmuşdur. Hər böyük ədəbiyyat böyük mənalar ədəbiyyatıdır. Sözü qüdrəti hüdudsuzdur.

Çünki söz hüdudsuz olan insan idrakının ifadəsi deməkdir. Atılan hər güllənin, açılan hər top atəşinin müəyyən məsafəsi var, hər şeyin öz ölçüsü, öz siqləti var, lakin idrak üçün nə məsafə, nə hüdud, nə də siqlət vardır. Əsl ədəbiyyat üçün də heç bir hüdud olmadığı kimi, əsl yaradıcı üçün də “fatehlik” sözü, yaxud “mən

məqsədə, qayəyə çatdım” sözü ola bilməz”. Sənətkar şairin, ustad söz sərrafının söylədiyi bu hikmətli sözləri Ülvü Bünyadzadə “Üç gül” şeirində rəngləri öz poetik düşüncəsi ilə, poetik qənaəti (həm də kəşfi deyə bilərik) ilə təqdim edir.

*Ağca gül – tər-təmiz uşaq ürəyi,
Bir uşağın “evcik” boyda arzusu...
Barmaq soran ağca əmlək quzusu...
Qızılgül – qızların qızlıq istəyi,
Gəlinlik örpəyi, bəyin otağı...
Sarı gül – payızın sarı leysanı,
Babamın tütünü, tütünlü bığı,
Günəşin üfüqdə əriyən çağı...*

Ülvü Bünyadzadənin “Üç gül” şeirində “Ağca gül”, “Qızıl gül”, “Sarı gül” söz birləşmələrinin ifadə etdiyi ilkin mənələrə yeni poetik düşüncə, tamamilə yeni baxış, yeni yanaşma, yeni və fərqli münasibət diqqətçəkəndir. Daha sonra şair şeirlərində çatdırdığı mətləbləri oxucusuna müraciətlə çatdırır və onu bədii notlarla, gerçəkliliklə, yeni ifadə tərzilə təqdim edir:

*Ülvü, sevilməmək günah deyildir,
Sevməmək günahdı, sev, qadan alım...*

Daha başqa bir poetik parça

*Qocalmaz, sevgi qocalmaz...
Bu dünyada qocalmayan,
Eşq yolunda yananlardı...*

Gənc şair “sevməmək günahdı, sev, qadan alım”... “Bu dünyada qocalmayan, eşq yolunda yananlardı” – deyərkən sevgini heç də dar anlamda götürmür, əsl insana xas olan məziyyət, keyfiyyət kimi qəbul edir. Ülvü Bünyadzadənin şeirlərində:

*Bir himə bəndəm,
Bənövşə rəngli çaylar,
Bənövşə rəngli yaşlar,
Yandırar gözlərimi,
Sevgi qubarı sıxsın,
Qoyma sıxsın məni*

Sevgi divarı.

Bu sətirlərdə xalq dilinə, ana dilimizin söz xəzinəsinə, deyimlərə yeni baxış vardır. Məhz şair buna görə də müqayisələr, bənzətmələr əsasında oxucusuna mətləblərini bədii şəkildə çatdırmağa müvəffəq olur.

*Gözdən yaş tökülər,
Bu bir qaydadır,
Ürəkdən yaş axsa,
Silmək olmayır.*

Bu misralarda qarşılaşdırma aparılmaqla şair poetik tapıntıya nail olmuşdur. Ülvi Bünyadzadə poeziyasında bir incə məqamla da rastlaşdıq.

Xalq dilinin yığcamlığı, canlı danışqda sözlərin, qrammatik şəkilçilərin qənaətə uğraması poetik ifadə tərzini daha münasib bir donda verməyə imkan yaradır:

*Bir səs deyir, çox özünü üzmə gəl,
Tapmayacan, nə qədər ki, dirisən.*

“Azadlığın nəğməsi”, “Gözlərin”, “Dilbərim”, “Ağacın göz yaş”, “Olaydım kaş”, “Hayıf ki”, “Eşidin, ey insanlar”, “Dəymə, amandır”, “Sözü yoxdur sevginin”, “Düşmənlərim”, “Kəndimiz”, “Bayrağım”, “Ceyran”, “Qartal” və başqa başlıqlarla yazılmış şeirlər təbii yaşantıların, müşahidələrin məhsulu kimi hər bir şəxsə də məmnunluq yaradır.

Ülvi Bünyadzadənin poetik, şeiriyyət dünyası haqda çox danışmaq, yazmaq olardı.

Əlbəttə, bunun üçün davamlı araşdırmalar aparmağa, peşəkarların tədqiqatlarına zəruri ehtiyac duyuram.

Ümumiyyətlə, belə bir qənaətə gəlmək istərdik ki, gənc şair anadilli poeziyamızın ən dəyərli, həmişəyaşar ənənələrindən bəhrələnməklə şeirimizə yeni ruh, yeni nəfəs, vətəndaşlıq mövzusu, dərin ictimai məzmun, həmişə öz dəyərini, aktuallığını qoruyub saxlayan məfkurə istiqaməti gətirəcək, ədəbiyyatımızda azərbaycanlılıq ideologiyasının güclənməsində, formalaşmasında və həmişə davam edə biləcək bir prosesə çevrilməsində aparıcı rol oynayacaqdır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.

İ.Mammadli

POETIC WORDS OF THE POEM ULVI BUNYADZADEH

Summary

When I read poems of Ulvi Bunyadzadeh his poetry attracted my attention. His poetic world is rich with more meaningful words, poetic expressions as well. In the poem "Three flower", he presents his poetic ideas with poetic thought, as well as poetic consciousness (and can also be called discoveries). In this poem, new poetical thinking, completely new look, new approach, new and distinctive attitudes to the original meanings used by "White flower", "Golden flower" and "Yellow flower" are remarkable. In this article we tried to analyse the poetic words and expressions used by Ulvi Bunyadzadeh to describe their poetic importance.

И. Мамедли

ПОЭТИКА СЛОВА В СТИХОТВОРЕНИИ УЛЬВИ БУНЯДЗАДЕ

Резюме

Наш молодой поэт, наш великий мученик Ульви Буньядзаде всегда жил в нашей истории - наша героическая история всегда егосвежий, с вечным искусством, с поэзии на нашем родном языке как он написал и создал почти 200 стихов, 7 пьес, 1 поэм, 14 рассказу (неопубликованный 40), переведенный с 19 стихи и рассказу иностранных языков в нашу литературу, в нашу мораль.

Когда я читал стихи Ульви Буньядзаде в его поэтический мир, в этой поэзии мое внимание привлекло красоту смысла большего количества слов. В стихотворении «Трицветок» представлены цвета

с небольшой поэтической мыслью, поэтической сбережениями (но и открытостью можем сказать). В этом стихотворении подчеркивается новое поэтическое мышление, совершенно новый облик, новый подход, новое и своеобразное отношение к оригинальным значениям, выраженным «Белый цветок», «Золотой цветок» и «Желтый цветок».

Молодой поэт извлечет выгоду из самых ценных, вечно зеленых традиций поэзии нашего родного языка, принесет новую поэзию, новое дыхание, тему гражданства, глубокий социальный контент, всегда ведет идеологию сохранения своей ценности и значимости, превращая нашу литературу в процесс укрепления, формирования и продолжения национальной идеологии. Будет играть определенную роль.

ÜLVI BÜNYADZADƏ NƏSRİNDƏ ARA SÖZ VƏ SÖZ BİRLƏŞMƏLƏRİNİN İŞLƏNMƏ TEZLİYİNİN ARAŞDIRILMASI PROBLEMI

Günel MƏMMƏDOVA

*AMEA Humanitar Elmlər Bölməsinin aparıcı mütəxəssisi,
Bakı Slavyan Universitetinin filologiya üzrə fəlsəfə doktorantı
g.memmedova2010@gmail.com*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, nəsr əsərləri, povest, hekayə, pyes, ara sözlər və birləşmələr*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, prose, stories, introductory words and words combination*

Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде, проза, повести, рассказы, пьесы, вводные слова и сочетания слов*

“..... faciəli şəkildə həlak olmuş Ülvi Bünyadzadə ən gənc şeirimizin ən istedadlı nümayəndələrindən biri kimi öz poetik şəxsiyyətini təsdiq etdi və necə deyərlər, gənc yazıçı fenomenini yaratdı”.

Akademik Nizami Cəfərov

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən olan, gənclik çağlarından öz vətəni, milləti üçün misilsiz xidmətlər göstərmiş Məmməd Əmin Rəsulzadə 28 May Respublika Günü münasibəti ilə çıxışı zamanı gəncliyə vəsiyyətində inamla söyləyirdi: *“Ey gənclik! Sənin öhdəndə böyük vəzifə var. Səndən əvvəlki nəsil yoxdan bir bayraq, müqəddəs bir ideal rəmzi yaratdı. Onu min müşkülətlə ucaldaraq dedi ki: Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!*

Əlbəttə ki, sən onun bu ümidini qırmaq, bu gün parlament binası üzərində Azərbaycan türklərinin yanıq ürəklərinə enmiş bu bayrağı təkrar o bina üzərinə sancacaq və bu yolda ya qazi ya da şəhid olacaqsan!” (4).

Azərbaycanda milli müstəqillik uğrunda mübarizə günlərində 20 yaşlı tələbə-şair Ülvi Bünyadzadənin özünün özünə verdiyi Andı (şəhid olandan sonra bibisinin cib dəftərçəsindən götürərək mətbuatda nəşr etdirdiyi) sanki bu müraciətə cavab idi:

“AND:Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm.

Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.1989”.

Ötən əsrin 80-90-cı illərini milli təfəkkürün oyanışı ilə səciyyələndirmək olar. “Bütöv Azərbaycan” ideologiyası hər kəsin düşüncəsini çulğalamışdı. Bu həyəcan gəncləri, xüsusilə tələbələri öz ağışuna almışdı. Onlar ayrı-ayrı ziyahların ətrafında birləşir, milli mövzuda söhbətlər aparılır, müzakirələr keçirilirdi.

Əlbəttə, cəmiyyət arasında milli ruhun, təfəkkürün get-gedə aparıcı qüvvəyə çevrilməsi, ən əsası isə, bu oyanışın, özünə-qaydış prosesinin nəinki baş qaldırması, hətta sürətlə inkişaf etməsi kimlərin isə xoşuna gəlmirdi və ona hər vasitələrlə mane olurdular.

1990-cı ilin yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə Sovet İttifaqının qoşunları xüsusi hərbi vəziyyət elan edilmədən qanunsuz olaraq Bakı şəhərinə hücum edərək azadlıq uğrunda mübarizə aparən xalqımıza qarşı cinayətkarlıqlar törətmiş və respublikamızın suveren hüquqlarını qəddarcasına tapdalamışlar.

O qanlı gecədə həlak olanlardan biri də keçmiş Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunun tələbəsi, vətənpərvər şair Ülvi Bünyadzadə idi. Hələ uşaq yaşlarından poeziyanı çox sevən Ülvi

özü də cəmi 20 il davam edən qısa, ancaq şərəfli ömründə neçə-neçə şeirin müəllifi oldu.

Azadlıq eşqilə şeirlər qoşan mübariz şair Ülvü müstəqil Azərbaycan uğrunda şəhid olur.

Daha öncə xalqımızın adı kimi ülvü bir mövqeyə çatan digər Ülvü övladı, əməkdar artist Ülvü Rəcəb də 1937-ci ildə Sovet hökumətinin haqsızlığının qurbanı olmuşdu. Hüseyn Cavidobrazlarının səhnə təcəssümünü özünəməxsus ustalıq və sevgi ilə yaradan, Azərbaycan teatrında öz məktəbini gələcək nəsillərə ərməğan edən Ülvü Rəcəb 1937-ci il repressiya qurbanı oldu. “Xalq düşməni” damğası ilə azadlıqdan məhrum edilən gənc aktyor 1938-ci ildə güllələnir. Lakin həqiqət min arşın quyunun dibinə düşsə də, onu nə gizlətmək, nə də məhv etmək olar. 1956-cı ildə bəraət alan Ülvü Rəcəb öz yoxluğunda da sənəti ilə ondan sonra gələnlərin həyatına yeni işıq saldı. Yaddaşdan-yaddaşa keçdi, xatirələrdə yaşadı.

Ülvü Bünyadzadənin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşir, bu, vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissiylə əlaqədardır. Ülvü ədəbi fəaliyyəti üzərində ciddi işləmişdir. Həmin illərin bəhrəsi olaraq bu gün əlimizdə onun zəngin, rəngarəng və orijinal ədəbi irsi qalmışdır. Ülvünün əsərlərində ana xətt – Vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur.

Ülvü şeirlə yanaşı hekayədə də gücünü sınayıb. Nəsr qovluğunda “Bəla”, “İnsan”, “Dünyaya qış gəlibdi”, “Köhnə otağın nağılı”, “Məktub”, “Etiraf” və s. hekayə əlyazması və “Qansızlar” adlı bir povesti var. 16 yaşında yazdığı “Tale” adlı yarımçıq hekayəsində əsərin qəhrəmanının 20 yaşında Bakının bir qaranlıq bir gecəsində millətinin və öz başına gələcək faciəni olduğu kimi qələmə alıb.

Tərcümə etdiyi hekayələr, şeirlər və bir pyes Ülvü qəlbinin dünya ədəbiyyatına olan sevgisidir və öz eşq dünyasının kəhkəşanında bəzədiyi topa ulduzlardandır.

Ülvü Bünyadzadənin nəsr əsərlərinin dilini tədqiq edərkən maraqlı məqamlara rast gəlmək mümkündür. Bu məqamlardan

biri də müəllifin öz pyeslərində müraciət etdiyi ara sözlər və birləşmələrdir.

Bəs ara sözlər və birləşmələr nədir?

Ümumiyyətlə, ara sözlər və birləşmələr daxil olduğu cümlənin üzvləri ilə qrammatik cəhətdən bağlı olmur, cümlə üzvü vəzifəsində çıxış edə bilmir, əsas cümlə ilə mənaca bağlanaraq danışanın (və ya yazanın) söylədiyi fikrə münasibət bildirir. Aid olduğu cümlənin üzvləri ilə qrammatik (sintaktik) cəhətdən bağlı olmadığı üçün ənənəvi qrammatikalarda bu cür sözlər və birləşmələr “Qrammatik cəhətdən cümlə üzvləri ilə bağlı olmayan sözlər və birləşmələr” adlandırılır.

Ara sözlər və birləşmələr cümlədə söylənilən fikrə çox müxtəlif çalarlarda münasibət bildirir, ona görə də aşağıdakı mənə növlərinə ayrılır:

1. Yəqinlik bildirənlər: əlbəttə, sözsüz, şübhəsiz, həqiqətən, doğrudan, doğrudur, düzdür, əsla, qətiyyən, qeydsiz-şərtsiz və s. Bu qrupa daxil olan ara sözlər işin icra olunub-olunmayacağını, hadisənin baş verib-verməyəcəyini qətiyyətlə bildirir.

2. Güman, şübhə bildirənlər: güman ki, çox güman ki, ehtimal ki, bəlkə, bəlkə də, görünür, deyəsən, ola bilsin ki, yəqin ki, gərək ki, ola bilər ki, çox ola bilər ki və s.

3. Söylənilən fikrin təbii, adəti üzrə olduğunu bildirənlər: adətə görə, adəti üzrə, həmişə olduğu kimi, bir qayda olaraq, təbii ki və s. Ara sözlərin bu qrupu hadisələrin müəyyən qaydaüzrə, təbii şəkildə baş verdiyini bildirir.

4. Söylənilən fikrə hissi-emosional münasibət bildirənlər: heyf, heyf ki, təəssüf, təəssüf ki, şükür, şükür ki, əcəba, xoşbəxtlikdən, bədbəxtlikdən, qəribədir ki, inanılası deyil ki, tərs kimi, guya, guya ki, elə bil, elə bil ki, sanki, az qala və s. Bu qrupa daxil olan ara sözlər və birləşmələr şadlıq, sevinc, təəssüf, təəccüb, qorxu, həyəcan, razılıq və s. ifadə edir.

5. Mənbə, istinad bildirənlər: mənəcə, mənim fikrimcə, deyilənə görə, eşitdiyimə görə, bu baxımdan, məlumdur, deyir, dədə-baba demiş, atalar demişkən, sən bilən və s.

6. Ümumiləşdirmə, nəticə, nitqin hissələri arasında əlaqə

bildirənlər: beləliklə, ümumiyyətlə, deməli, nəhayət, xülasə, vəssəlam, məsələ, xüsusən, bununla bərabər, bununla yanaşı, bununla birlikdə, əvvələn, birincisi, ikincisi, əsasən, əksinə, demək, deməli, bir tərəfdən, ikinci tərəfdən, hər şeydən əvvəl, təxminən, başlıca olaraq, başlıcası, bir sözlə və s. Bu qrupa daxil olan ara sözlər və birləşmələr ümumiləşdirmə, nəticə bildirmə imkanlarına malikdir və fikrin sırasını, bir-birinə zidd olan cəhətlərini, aktuallığını, hadisələrin yekununu və s. ifadə edir.

7. Fikrin ifadəsi üsuluna münasibət bildirənlər: qısa, qısa desək, kobud desək, başqa sözlə, doğrusu, daha doğrusu, sözün doğrusu, düzü, sözün düzü, düzünə qalsa, açığı, sözün açığı, öz aramızda, açığını desək, dediyim kimi, əslində, əslinə baxsan, hər halda və s. Bu qrupa daxil olan ara sözlər və birləşmələr danışan şəxsin fikrin seçilmiş ifadə tərzinə münasibətini, hadisəni hansı yöndən, obyektiv reallığa, mövcud şəraitə nə dərəcə münasib ifadə etdiyini göstərir.

8. Çağırış, diqqət bildirənlər: görürsən(mi), (görürsünüzü), bilirsən(mi) (bilirsinizmi), eşidirsən(mi) (eşidirsinizmi), başa düşürsən(mi) (başa düşürsünüzü), inanırsan(mi) (inanırsınızmi), təsəvvür edirsən(mi) (təsəvvür edirsinizmi), eşit (eşidin), əgər bilmək istəyirsənsə (əgər bilmək istəyirsinizsə), bağışla (bağışlayın), tutaq ki, yaxşı, çox gözəl və s. Ara sözlərin və birləşmələrin bu qrupu müsahibin diqqətini söhbətə cəlb etmək, onun söhbətdə daha diqqətlə iştirakını təmin etmək məqsədi daşıyır və buna görə də əksərən formaca ikinci şəxsdə olur (3).

Ülvi Bünyadzadənin povest, hekayə və pyeslərində istifadə etdiyi ara sözləri və birləşmələri araşdırarkən çox maraqlı nəticələrə rast gəlmək mümkündür.

Müəllif özünün həm “Qansızlar” povestində, həm hekayələrində, həm də pyeslərində daha çox güman, şübhə, çağırış, diqqət bildirən ara sözlərə və söz birləşmələrinə müraciət etmişdir:

1. *Yəqin ki, səbəbini hamınız başa düşürsünüz ki, nəyə sevinirdim* (“Qansızlar” povestindən) (1,87).

2. *Bəlkə də “sona çatmaq” anımının özündən gələn bir kədər idi, bu kədər* (“Məktub” hekayəsindən) (1,108).

3. Bəxtiyar, *deyəsen*, qaranlıq çökdü

Daha bəsdı, gedək evə (“Uğursuz məhəbbət” pyesindən) (1,114).

Araşdırmalar onu göstərir ki, Ü.Bünyadzadə özünün nəsr əsərlərində say etibarilə daha çox güman, şübhə bildirən ara sözlərə və söz birləşmələrinə – hekayələrində 8 dəfə, “Qansızlar” adlı yeganə povestində 5 dəfə, pyeslərində isə 4 dəfə müraciət etmişdir.

İkinci yerdə çağırış, diqqət bildirənlər ara sözlər və söz birləşmələri durur. Əlbəttə ki, Ülvinin həm şeirləri, həm də nəsr əsərləri daha çox azadlıq sevgisi ilə vətənpərvərlik ruhunda yazıldığı üçün onlarda daha çox çağırış, diqqət bildirən ara sözlərə və söz birləşmələrinə müraciət etməsi heç də təsadüfideyildir. Bu qrup ara sözlərə və söz birləşmələrinə pyeslərində 10dəfə, hekayələrində isə 4 dəfə rast gəlirik:

1. *Yaxşı, balalarım, siz gedin.*

Hər nə bacarırsınız, çalışın edin (“Məhəbbətin manifesti” pyesindən) (1,124).

2. *Görürsünüzmü nə düz deyib:*

Vurğunu da salar yada,

Düz ilqarlı bizim dağlar (“Sarı” hekayəsindən) (1, 114).

Əlbəttə, müəllif öz əsərlərində yalnız güman, şübhə və çağırış, diqqət bildirən ara söz və söz birləşmələrindən istifadə etməmişdir. Onun nəsr əsərlərində biz həmçinin yəqinlik bildirən, söylənilən fikrin təbii, adəti üzrə olduğunu bildirən, ümumiləşdirmə, nəticə, nitqin hissələri arasında əlaqə bildirən, yalnız bir dəfə müraciət etdiyi fikrin ifadəsi üsuluna münasibət bildirən (*daha doğrusu*) ara sözlərə və söz birləşmələrinə də rast gəlirik:

1. *Əlbəttə, belə danışmaq asandır* (“Məktub” hekayəsi) (1,108).

2. *Məsələn, Mahmud müəllim kərtənkələlər haqqında kitab üzrə öləri məlumat verdikdən sonra özünün “təcrübəsinə” əsasən kərtənkələlər haqqında qısaca belə dedi:*

– *Kərtənkələlərin əcdadı indi nağıllarda oxuduğunuz əjdahalar olub. Onların qüvvətli nəfəsləri bir neçə yüz metrlikdən hiss*

olunurdu. O öz ovunu bu nəfəsi ilə kamına çəkib diri-diri udurdu. Get-gedə əjdahaların kökü kəsilib, hazırda onların nəslini davam etdirən timsahlar, varanlar və kərtənkəllərdir. Mahmud müəllim adətən dərsin sonunda həmin heyvanla insanın münasibətini də qısaca bildirərdi. "Ya zərərli heyvandır, onları məhv etmək lazımdır, ya da onları qorumaq lazımdır" deyərdi.

3. *Dayan, qaçma, gözəl yar,*

Niyə elə qışqırırdın.

Neçə vaxtdı mən səni,

İzləyirəm, nəhayət,

Sevindirdin sən məni ("Uğursuz məhəbbət" pyesindən)

(2,113).

Ülvi Bünyadzadənin nəsr əsərlərini ayrı-ayrılıqda araşdır-
dıqda onun kiçik həcmli "Qansızlar" povestində ümumilikdə
müxtəlif mənə növlərini özündə birləşdirən 27 ara söz və söz
birləşməsinə müraciət etdiyini görürük:

1. *Görünür xəlvətdə sədrdən tapşırıq alırdı (1,82).*

2. *Nəhayət, Qorxmaz kişinin "UAZ"ı tərpendi. Maşının
dalınca yüzlərlə əl uzanıb dağların diş göynədən şəffaf suyunu
maşın gedən yola səpdilər (1,86).*

3. *Bax, beləcə onların arasına ayrılıq düşdü (1,92).*

4. *Deyəsən o da inəyi, quzuları sürüyə qarışdırmışdı (2,93).*

Müəllifin "İnsan", "Etiraf" və "Sarı bülbül" kimi kiçik
həcmli hekayələrində ara sözlər və söz birləşmələrinə rast
gəlməsək də, onun "Sarı", "Köhnə otağın nağılı", "Sədaqət", "Qış
gəlibdir dünyaya" və digər hekayələrində müxtəlif mənə
növlərinə aid ara sözlərlə qarşılaşırıq. Müəllifin daha çox hansı
hekayədə ara sözlər və söz birləşmələrindən istifadə etdiyinə fikir
versək, görürük ki, daha çox "Məktub" (10 dəfə), "Sarı" (6 dəfə) və
"Köhnə otağın nağılı" (4 dəfə) hekayələrində ara sözlər və söz
birləşmələrindən daha çox istifadə etmişdir:

1. *Əlbəttə, belə danışmaq asandır. Ancaq gəl, bax görüm
necə vermirsən ("Məktub" hekayəsi) (1,108).*

2. *– Necə? – Deməli, indi on yaşın var? ("Sarı" hekayəsi)
(1,97).*

3. *Ümumiyyətlə, evimizdə hamı, hətta atam da gəvə toxumağı bacarırdı* (“Köhnə otağın nağlı”) (1,101).

Ülvi Bünyadzadənin pyeslərində ara sözləri və söz birləşmələrini tədqiq edərkən bir daha şahid oluruq ki, dram əsərlərinin dilində ara sözlər və söz birləşmələrindən daha az istifadə edilir.

Düzdür, müəllifin “Dilqəm” pyesində heç bir söz və söz birləşməsinə rast gəlməsək də, “Uğursuz məhəbbət” və “Məhəbbətin manifesti” pyeslərində yetərli sayda ara sözlər və söz birləşmələrini görmək mümkündür:

1. *Bəxtiyar, deyəsən, qaranlıq çökdü*

Daha bəsdir, gedək evə (“Uğursuz məhəbbət”) (1,114).

2. *Dayan, qaçma, gözəl yar,*

Niyə elə qışqırırdın.

Neçə vaxtdı mən səni,

İzləyirəm, nəhayət,

Sevindirdin sən məni (“Uğursuz məhəbbət”) (1,117).

3. *Bilirsənmi, axmaq qız, nə deyirsən,*

Mən Əli bəy, Sən bəy qızı, o nökar.

Bir fikirləş nə danışırısan, Ülkər (“Məhəbbətin manifesti”, 1,124)

Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin fikrincə: “Yazıçı üçün dil onun ürəyinin tərcümanıdır. Ədəbiyyata gətirilən sözü yazıçı elə işlətməlidir ki, o, hamı üçün anlaşılıq olsun. Xalqın ruhu ilə, canlı danışığı dili ilə mayalanmış əsərlər həmişə ümumxalq rəğbətini qazanır”. Bu baxımdan Ülvi Bünyadzadənin pyeslərindəki axıcılıq, rəvan təhkiyə və poetik deyim onun milli folklorə və xalq dilinə dərinlən bağlılığı ilə əlaqədardır.

Onun əsərlərinin dili aydın və obrazlıdır, zəngin ifadə vasitələrinə və lüğət tərkibinə malik bir dildir. Yüksək estetik dəyəri və bədii siqləti ilə seçilən bir dildir. Müəllifin zəngin xalq düşüncəsindən qaynaqlanan bədii əsərlərinin dilindəki həzinlik, obrazlılıq, təbiilik və musiqilik onun poetik ruhunun bulaq kimi saflığından və böyük ədəbi istedadından xəbər verir. Ülvi Bünyadzadənin “Ömür yolu” poemasının proloquna nəzər salaq:

Sizinlə burdaca ayrılıram mən.

Hələlik deyirəm.

Əlvida? Yox! Yox!
Sizin qəbrinizin üstünə qanla
Mən sual qazıram.
bəs nida? Yox! Yox!
Bir də yazıram ki, sizin ömrünüz,
Dan yeri görməmiş qüruba endi.
İgid qardaşlarım, vallah bilmirəm.
Bu necə ömürdü, bu necə gündü.
Zəifdi qüdrətim, kütdü qələmim.
Ürək dolub-daşır, yaza bilmirəm.
Mən də sizin kimi həyat yolunda,
Azmaq istəyirəm, aza bilmirəm.

“.... Mən bu gün də o adı daşıyan hər kəsə xüsusi bir diqqət-
lə, qısqançlıqla yanaşıram. Bu səbəbdən mən bütün Ülvilərdən
yalnız millətinin adını ucaldan xeyirxahlıq, gözəl əməllər, mərdlik
gözləyirəm və görəndə çox sevinirəm. Çünki bu adın daşdığı
mahyyəti, məsuliyyəti bilirəm, onun necə ali bir şəkildə və
dəqiqliklə təzahürünün şahidi olmuşam” – Yusif Bünyadzadə.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvü. Sənin oxşarın bənövşədi : Seçilmiş əsərləri (nəşrə hazır., red. və ön söz müəllifi A.Ülvü). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
2. Bünyadzadə Ülvü. Ömrüm sənin eşqindi. Bakı, “Mütərcim”, 1998, 256
3. <http://www.qkazimov.gen.az/arxiv/57.htm>
4. <http://senet.az/ey-g%C9%99nclik-s%C9%99nin-ohd%C9%99nd%C9%99-boyuk-bir-v%C9%99zif%C9%99-var-m%C9%99h%C9%99mm%C9%99d-%C9%99min-r%C9%99sulzad%C9%99/>

G.MAMMADOVA

RESEARCH PROBLEM FREQUENCY OF INTRODUCTORY WORDS AND COMBINATIONS IN PROSE OF ULVI BUNYADZADEH

Summary

Author in the article analyzed introductory words and combinations of words used by young poet-martyr Ulvi Bunyadzadeh, who died

for freedom and independence of Azerbaijan in his prose works. Author of the article founded, that in his stories, novels and plays, U. Bunyadzadeh basically addressed the introductory words and combinations of words, which mean a call to draw attention to the message. This is not accidental. Because Ulvi Bunyadzadeh in his poems and prose works sang his love for his homeland and commitment to his nation.

Г.МАММАДОВА

**ПРОБЛЕМА ИССЛЕДОВАНИЯ ЧАСТОТНОСТЬ
ВВОДНЫХ СЛОВ И СЛОВСОЧЕТАНИЙ
В ПРОЗЕ УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ**

Резюме

В статье автор проанализировал вводные слова и сочетания слов, которых использовал в своих прозаических произведениях молодой поэт-шехид Ульви Буньядзаде, умерший за свободу и независимость Азербайджана. Обнаружил, что У. Буньядзаде в своих рассказах, повестях и пьесах в основном обратился к вводным словам и сочетаниям слов, которые означают призыв с целью привлечения внимания к сообщению. Это не случайно. Потому, что Ульви Буньядзаде в своих стихотворениях и прозаических произведениях воспевал свою любовь к родине и приверженность к своей нации.

ÜLVİ BÜNYADZADƏ YARADICILIĞINDA YOL VƏ YOLÇU

Lütviyyə ƏSGƏRZADƏ

*Filologiya elmləri doktoru
Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu*

Açar sözlər: *Azərbaycan, 20 Yanvar 1990-cı il, şəhid şair Ülvü Bünyadzadə, yol və yolçu*

Key words: *Azerbaijan, January 20, 1990, martyr poet Ulvi Bunyadzadeh, road and passenger*

Ключевые слова: *Азербайджан, 20 января 1990 года, мученик-поэт Ульви Буньядзаде, дорожный и пассажирский*

1990-cı il Yanvar ayının 19-dan 20-nə keçən gecə Azərbaycan xalqı azadlıq eşqi ilə, əliyalın Rus ordusunun qarşısına çıxdı. 70 il itaət göstərmiş xalqın ayağa qalxması, azadlıq istəyi ilə meydanlara çıxması “böyük qardaşımız” bildiyimiz kəsləri hiddətləndirdi, sovet ordusu döyüş hissələrini geniş xalq kütlələrinə qarşı yeritdi. Bu, Azərbaycanda misli görünməmiş faciənin – 20 Yanvar faciəsinin yaşanmasına səbəb oldu. Xalqımızın rus tankları önündə mübarizliyini, məğrurluğunu və əyilməzliyini nümayiş etdirdiyi 20 Yanvarda qanlı faciə yaşandı, günahsız insanlar qətl edildi.

Xalqımız mümkünsüzü mümkün edərək özünü təsdiq etdiyi 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvarı eyni zamanda, Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil oldu. Qan bahasına olsa da uzun illərdən bəri arzusunda olduğumuz müstəqilliyimizə qovuşduq. Xalqın azadlığını, şərəf və ləyaqətini uca tutan Vətən övladları canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucaldı. Azərbaycan xalqının sınağa çəkildiyi, qəhrəman oğulların əbədi yaşamaq naminə ölmə qənsər gedərək şəhid olduqları o müdhiş gecə - 20 Yanvar xalqımızın qan yaddaşına çevrildi. Şəhidlərimiz 20 Yanvarı xalqımızın müstəqillik, istiqlal və hürriyyət uğrunda apardığı milli azad-

lıq hərəkətinin zirvəsi kimi Azərbaycan tarixinə həkk etdilər. Ümummillî lider Heydər Əliyevin dediyi kimi, “Bu təcavüz xalqımızı mənəvi cəhətdən cox sarsıtısa da, itkilərə məruz qoysa da, onun mənliyini tapdalaya bilmədi, qürurunu sındıra bilmədi, qəhrəmanlıq salnaməsinə yeni bir səhifə kimi yazıldı. Tariximizin bu səhifəsi imperiya güllələrinin səmindən açılma da, şəhidlərimizin qanı ilə əbədi olaraq yazıldı. Bakımızın sinəsində “Şəhidlər Xiyabanı” yarandı. Şəhid bacısı Könül Bünyadzadə Azərbaycanın rus tankları altında əzildiyi, ancaq qalxıb dirçəldiyi 20 Yanvarı xarakterizə edərək yazır: “Sovet İmperiyası özünü qoruyub saxlamaq istəyirdi. Bütün bunlar siyasi proseslər idi. Bütün belə proseslər qanlı qurbanlar tələb edir. Mən buna fəlsəfi cəhətdən yanaşmam. İlk uşaq doğulanda ağlaya-ağlaya doğulur. 20 yanvarda da bütün Azərbaycan ağladı. Çox qurbanlar verdik. 20 yanvarda Yeni Azərbaycan doğuldu. Böyük qurbanlar hesabına... Azərbaycan ağlaya-ağlaya yenidən doğuldu” (13).

“Azərbaycanın yenidən doğulduğu” 20 Yanvarda şəhid olanlar arasında gənc, ömrünün baharında olan, 1989-cu il 10 sentyabrda Ana torpağı, doğma xalq qarşısında övladlıq borcunu şəərəflə, ləyaqətlə yerinə yetirəcəyini vicdan borcu bilərək öz müqəddəs “And”ını yazmış Ülvi Bünyadzadə də vardı.

Sov.İKP-nin bütün sovet xalqlarının həyatında oynadığı mənfi rolunu idrak edən Ülvi Bünyadzadə 1989-cu ilin sentyabr ayında SSRİ müdafiə nazirinin həmin dövrdəki qərarına əsasən, tələbə olduğu üçün vaxtından 9 ay əvvəl hərbi xidmətdən tərxis olunub və APXDİ-nin II kursunda təhsilini davam etdirmək üçün Bakıya qayıtmışdı. Ülvi sentyabr ayının əvvəllərində Kanskdan Bakıya qayıdan zaman Bakıda mitinqlər keçirilirdi. Həmin gün mitinqdə iştirak edən və uydurma “Dağlıq Qarabağ probleminin” xalqı üçün yaratdığı sıxıntıların, iztirabların, gərginliklərin daha da dərinləşdiyinin şahidi olan Ülvi Azadlıq meydanında mitinq zamanı kommunist biletindən imtina edir. Bununla da ürəyi soyumur, nümayişkarənə şəkildə partiya biletini yandırır. Gənc Ülvi Bünyadzadənin bu hərəkəti o dövr üçün çox böyük risk idi. Partiya biletini yandıran, “xalqı bu mübarizədə gedilən yoldakı

qələbəyə inandırmaq üçün lazım olsa, bütün cismimizi yandırmağa hazır olmalıyıq” – deyən, yanvarın 19-da gecə Bakıya ^{girən} işğalçı rus ordusunun yolunu kəsərək dinc piketin gülləbaran edilməsinə dözməyərək, sinəsini xalqına tuşlanmış gülləyə sipər edən Ülvi Bünyadzadə o gecə şəhid olur. Yanvarın 20-də axşamüstü dostları, tələbə yoldaşları və müəllimləri onun nəşini Semaşko adına xəstəxanadan tapırlar.

Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə azadlıq təşnəsi ilə rus tanklarının qarşısına əliyalın çıxaraq şəhid olanlar gənc şəhid şairimiz Ülvi Bünyadzadə kimi “can verib, nam aldılar.” Ölərək əbədiyyən yaşamaq haqqı qazandılar.

Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığında yol və yolçu: Ülvi Bünyadzadənin yazdığı şeirləri oxuduqca həyəcanlanırsan, kövrəliyərsən, sanki taleyini yazmış – deyə fataliscəsinə “yanıb-yanıb yaxılaraq” heyrətlənirsen. “Vaxt” və “baxt”ın hökmranlığı haqqında” düşünürsən. “Görəsən kimin baxtına nə çıxacaq” ifadəsini ara-sıra işlədirik. İnsanın baxtına çıxan ən vacib şey – Vaxtdır. Çox şey insanın özündən, iradəsindən, əzmindən asılıdır. Amma mühümdən-mühüm, vacibdən-vacib üç şey insanın özündən asılı deyil: valideynləri, daha geniş götürsək – soyu, kökü, milləti – bu bir. Vətəni, doğulduğu, üstündə boya-başa çatdığı torpaq, el-oba – bu iki. Yaşadığı, ömür sürdüyü Vaxt – bu da üç” (11,3). Bu insanın özündən asılı olmayan “mühümdən-mühüm, vacibdən-vacib üç şey: valideynləri, daha geniş götürsək – soyu, kökü, milləti”, “Vətəni, doğulduğu, üstündə boya-başa çatdığı torpaq, el-oba”, “yaşadığı, ömür sürdüyü Vaxt” (11,3) şəhid şair Ülvi Bünyadzadə taleyində də əsas amillərdəndir. Kaş ki, Ülvi 1989-cu ilin sentyabr ayında tələbə olduğu üçün vaxtından 9 ay əvvəl hərbi xidmətdən tərxis olunmasa və Bakıda mitinqlərin getdiyi bir zamanda Bakıya dönməsəydi... Ülvini 9 ay əvvəl Kanskdan Bakıya gətirən vaxt isə, azadlıq uğrunda şəhid olması isə bəxtidir - alın yazısıdır. “Bənövşə ömrü” yaşayan Ülvi Bünyadzadə 20 Yanvarda “Eşqini, İlhamını, Torpaq, Vətən, Millət uğrunda mübarizəsini tarixləşdirən şah əsərini Şəhid adı ilə yazdı” (6,1). “Şəhidlər Xiyabanı”ndakı 40-cı məzarda əbədilik yaşamaq üçün

öz yerini tutdu.

Ülvi Bünyadzadəni iç dünyasına yol salmaq, hislərini, Vətən eşqi ilə alışıb yanan gənc qəlbinin həyacanlarını duymaq üçün yazdığı şeirlərdən tanımaq həm duyğuludur, həm də qürurlu. Adam var ki, yüz yaş yaşayır, ancaq əsrə bərabərlik yaşamında özündən sonrakı nəsillərə ərmağan edəcəyi bir şeyi qalmır. Adam da var ki, Allah onun qismətinə əsrin dördüdə birindən də az ömür payı yazır, ancaq həmin adam özündən sonra bu qısa ömrünə sığdırılacağına inana bilmədiyin qədər zəngin bir irs qoyub gedir. 20 yaş yaşamasına baxmayaraq 1990-cı ilin 20 Yanvarında, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədiyi müdhiş gecədə, həlak olaraq Azərbaycanın tarixinə parlaq səhifə yazan, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açan Vətən oğullarından olan Ülvi Bünyadzadə də özündən sonra zəngin irs qoyub gedib. Bu mənada, A.Səhhətin “məsləkim tərcümeyi-halımdır” sözləri Ülvinin boyuna biçilib.

1969-cu ildə Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Kəsəmən kəndində anadan olan Ülvi Bünyadzadə Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunun ingilis dili fakültəsinin II kurs tələbəsi idi. Şeirlər yazır, tərcümələr edirdi. Haqsızlığa, ədalətsizliyə qarşı barışmaz idi. Ülvi “ülviləşən məsləki”, eyni zamanda tərcümeyi-halı olan “And”nda yazır: *“Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm: bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl- nəcəbətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına, olursa olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzünü görməyim.”*

“And”nda da göründüyü kimi, “damarlarında axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olmaq və öz azərbaycanlı “mən”imi

təsdiq edəcəyinə and içən Ülvi artıq öz yolunu seçmişdi” (12,31). Başdan-başa istedad olan Ülvi Bünyadzadənin yaradıcılığını 200-dən çox şeiri, “Ömür yolu” poeması, “Qansızlar” povesti (Hər iki əsər Əfqanıstanda döyüşən həmvətənlərimizə həsr olunub), 40-a yaxın hekayəsi, 5 pyesi, 20-yə yaxın dünya ədəbiyyatından original tərcümələri (ingilis və rus dillərindən), 7 ədəbi və ictimai məzmununda məqaləsi, bibisi Almaza, dostları Məhəbbət və Cavidə yazdığı xeyli məktubları və s. əhatə edir. Şeir yazdığı kimi, musiqi ilə də həmdərd, aşına olan Ülvinin güclü musiqi duyumu da vardı. O, qarmon, tar, saz, piano, kamança və s. musiqi alətlərində çalmağı bacarırdı. Bir çox milli musiqi alətlərimizdə gözəl ifaları ilə məktəbdə keçirilən ayrı-ayrı yığıncaqlarda, görüşlərdə müəllim və şagird kollektivinin dərin rəğbətini qazanmışdı. Ülvinin musiqi istedadına heyranlığını mərhum şair Elman Həbib bir məqaləsində belə dilə gətirir: “Ülvi. Onunla qardaşım gildə tanış olmuşduq. Qardaşım la Ülvinin əmisi Hüseyn həkim qonşu idi. Ad günündə, xudmani məclisimizdə hərə öz sözünü deyirdi... Kimsə dedi, Ülvi pianoda bir xalq mahnısı çalsın. O, utancaq-utancaq qalxıb piano arxasına keçdi. Ülvi həmin andan yaddaşım da yaşamağa başladı. 18 yaşı vardı. Qonur gözləri, çatılmamış, qartal qanadları kimi gərilməmiş qara qaşları ağbəniz çöhrəsinə bir qədər kölgə salanda qərribə ciddi görkəm alardı. Məclis boyu ağzını açıb bir kəlmə kəsməyən bu gəncin sinəsi altında necə sirlə xəzinə varmış, Allah! Bizim aşiq musiqisi, el havacatları pianoda necə səslənərmiş, İlahi! Bayaقدan dillən-məyib susub duran bu Ülvi balanın ürəyi nə imiş, Tanrı!? Barmaqları nə oyun eləyirdi, “Göyçə gülü”ndən başladı, “Divani”dən adladı, “İrəvan çuxuru”nda ayaq saxladı. “Sarı tel”ləri bir-bir saydı, “Ayaq saritel”, “Orta Saritel”, “Baş Saritel”, “Yanıq Kərəmi”, “Köhnə Naxçıvani”... Aşiq havaları pianoda dəyişdikcə ovqatımız da dəyişdi. O vaxt dəfələrlə kövrəldim. Çalır, yorulmaq bilmirdi, qəlbinin həyəcanı tükənmirdi. Ülvi yadımda beləcə qalıb. 18 yaşında, bığ yeri yenicə tərləyən bir cavan, yeniyetmə kimi, bir də xalqımızın dərini müdrikəsinə ürəyinin dilində danışan istedad sahibi kimi. O vaxt məclisdə heç birimiz

bilmirdik ki, Ülvi həm də şairdir” (9). Bəli, Ülvi həm də şair idi. Öz taleyini yazan şair. Taleyini, başına gələcəkləri duyan Ülvi sanki şeirlərində taleyini misralara pıçıldayırdı. Hələ 13 yaşında ikən öz yaşlılarına ithaf etdiyi şeirində “gələcəyə qaranquş” olacağını dilə gətirən, “həyat üçün doğulan Ülvinin “Vətən üçün ölməliyik” hökmünü verməsi insanın qəlbini rıqqətə gətirir. Ülvinin “poetik yaradıcılığının özül daşı” olan şeirdəki bu misraları oxuyanda 13 yaşında şahlıq taxtı-tacına sahib olmaq üçün döyüşə atılan Şah babamız Xətayini anmamaq olmur:

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik! (6,25).*

Poeziyaya bu duyğularla gəlmişdi, Ülvi Bünyadzadə. Hansı hiss idi, 13 yaşlı Ülviyə bunları yazdıran? Təbii ki, Vətən, millət eşqi, Azadlıq, müstəqillik duyğusu. Ülvi Bünyadzadənin yaradıcılığı şəxsiyyətini, şəxsiyyəti yaradıcılığını xarakterizə edir. Gənc Ülvinin əsərlərində əsas xətt olaraq Vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur. Qəlbində baş qaldıran Milli Azadlıq eşqinin müqəddəs yolda çarpışmaqla məşələ dönəcəyinə inanan Ülvi “70 il ərzində gəldiyimiz "hamarlanmış yol" yox, milli mənliliyini təsdiqləyən, Vətən şərəfini ucaldan yol, cıgır olmalıdır” düşüncəsində idi. “Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik” ideali ilə yaşayan Ülvi Bünyadzadə üçün yolun fəlsəfəsi buradan başlayır. Ülvi yolu tanıyan yolçu idi. O, “hamarlanmış yol”la getməkdənsə, özü yol açmaq, millətə, vətəninə yol olmaq istəyirdi. Çıxdığı yolu da bilirdi, nə üçün yola çıxdığını da...“Görəsən hayana gedir bu yollar? – deyən, uzun yollara çıxmaqdan qorxmayan, ancaq yolun sonunu görə bilməyən, daha doğrusu yolun nəhayət-sizliyindənəyörulan Ülvi yazır:

*Görəsən hayana gedir bu yollar?
Vallah, qınamayın, sona çatınca
Ayağı demirəm, ürək yorular (5, 301).*

Bunları yazanda Ülvi yolun başında idi. “Görəsən haya-

na gedir bu yollar?” – deyərək öz-özündən sual edən Ülvinin həyat yolunun sonunda şəhidlik vardı. Sanki o, bu yolun sonundan da xəbərdar kimi, “o biri ucunda “ölüm” olduğunu bilsə belə yola çıxmaqdan qorxmadığını bəyan edirdi:

*Bu yolun, acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür,
Dünənimdən, bu günümdən,
sabahımdan ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan...(5,302).*

Ülvinin elə misraları var ki, sanki o, “olum”la “ölüm” arasındakı missiyasını bilir, taleyini, “atasına”, “anasına oğul ola bilməyəcəyini”, “bir ocağın çırağı ola bilməyəcəyini” diləgətirir:

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm.
Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam (6,24).*

Ülvi Bünyadzadənin missiyası “atasına”, “anasına oğul”, “bir ocağın çırağı ola bilmək” – deyildi, Azərbaycan adlı bir ölkənin, bir elin, bir xalqın “oğul”u olmaqdi. Bir evdən çıxıb bir elin oğlu olan, Vətən uğrunda şəhid olan Ülvi Bünyadzadə vətənə oğul oldu. Bütün azərbaycanlı anaların övladına, əzizinə, and yerinə, qürur yerinə çevrildi. Yaradıcılığında Bayraq, Vətən, Yurd – Qarabağ sevgisi qırmızı xətlə keçən Ülvi üçün Bayraq Vətən, Vətən Bayraq deməkdir. Şeirlərindən birində Ülvi bayrağı, “ürək qanı”, “ürəyinin ilhamı”, “şan-şərəfim”, “adım, sanım”, “sevimli Azərbaycanım” adlandırır:

*Sənsən mənim ürək qanım, bayrağım.
Qurub-tikən ürəyimin ilhamı,
Sevimli Azərbaycanım – bayrağım!
Şan- şərəfim, adım, şanım, bayrağım! (6, 49).*

Ülvi Bünyadzadə onun yüksək duyğularla Əfqanıstan dö-yüşçülərinə həsr etdiyi poemanı oxuyanda adama elə gəlir ki, po-

ema Əfqanıstan döyüşçülərinə deyil, Qarabağa yazılıb. 20 Yanvar şəhidi, şair Ülvi Bünyadzadə “Ömür yolu” (8,29) poemasında “Qarabağ”ı “dini – imanı” adlandırır. Ülvinin 1989-cu ildə uzaq Sibir torpaqlarında əsgəri xidmətdə olarkən yazdığı, “Sovet ordusunun Əfqanıstan torpaqlarına işğalçı niyyətlə daxil olmasından bəhs edən bu əsərdə türkdilli xalqların nümayəndələrinin də Azərbaycan türkünün, qazağın, özbəkin, tatarın, qırğızın Sovet ordusunun tərkibində Əfqanıstana hücum etməsindən bəzi detalları qələmə alıb. Qardaş deyən əfqan xalqının haqlı giley-güzarlarını dinləyən “lirik mən” xəyalən öz torpaqlarına qayıdır. Torpağında baş verən hadisələri göz önündən keçirir. Sonra xəyalən yenə əfqan torpaqlarına qayıdır və orada Əli, Səməd, Vaqif və Məhər adlı (5, 127) dörd Azərbaycan gəncinin nakam ruhlarının söhbətlərinə şahid olur. Birinci ruh “lirik mən”dən rica edir ki, onu gözləyən anasının yanına getsin Vətən övladının - oğlunun taleyini ona xəbər versin: bir az ehmallı, bir az təmkinlə anaya baş verənləri anlatsın. Aldandıqlarını, işğalçı niyyətli olmasını ona anlatsın. İkinci ruh da eyni rica ilə ondan kömək umur. O yana – yana “lirik mən”ə dərdsini danışır: toy günü 40 arşınlıq eyvanlarında onu qəflətən yaxaladıqlarını, qonşu ölkənin onların yardımına ehtiyacı olduqlarını dedilər. Sonra tutub bura gətirdilər. Burada bildim ordumuzun niyyətini. Gec idi. Burada evlərini yandırıb uçurduğumuz bir gənc ana soruşdu ki - Sən kimsən? (5,132) Milli ruhda yazılmış poemada Ülvi rus imperiyanın “beynəlmiləl” siyasətinə etiraz səsini ucaldır. Gənc ananın sorusunu - “incikliyi” – haqlı görür:

*İncimişik özbəkdən də,
tatardan da, qırğızdan da,
qazaxdan da.
hardan hara gəlibsiniz?
Yoxsa bizi qeyrətsiz,
maymaq millət bilibsiniz? (5,132).*

Rus ordusu tərkibində başqa ölkələrə savaşa getməkdənsə, “Qeyrətin var, get al geri” “ona-buna paylanan” “öz torpağını” (5, 132). Gənc ananın bu sualların qarşısında ”xəcalətdən öldüm,

aldandığımızı duydu, amma gec idi. Anama ölüm xəbərini özün apar və ustufca anlat. “Od tutub yanan”, “qovrulan” Üçüncü ruhun dərdi daha dözülməz idi:

*Aman qardaş, doğrudurmu deyirlər,
Gecə-gündüz qan tökülür yurdumda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid uçur, dam sökülür yurdumda.
Qarabağdı mənim dinim – imanım,
O torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın öziyəm (5,136).*

XX əsrin sonlarında torpaqları işğal olunan Azərbaycan Ülvinin misralarında belə möhürlənir. Dərdini “lirik mən”ə anladan ruh söhbətinə davam edir: “Vətən səni əsgər “borcunu ödəməyə” - çağırır dedilər. Vətən adının şirinliyini bildiyimdən elə həməni əsgər şinelini geyindim, öyündüm ki, Vətənə gərək oldum. Amma bura gələndən sonra öyrəndim ki, “*Xəyanətin qulu olmuşam*” (5,136). Ülvinin “*Aman, qardaş*” - nidası, “*Deyirlər ki, bizimkilər hələ də, yuxudadı, ayılmır ki, ayılmır*” təəssüfü və “*Qarabağa salam*” (5,137-138) göndərməsi o qədər həyacanlıdır ki...Ülvi Bünyadzadə poemada “millətimizin başına açılan oyunları poetik, dərd bükümlü, dərd sətirli nəğmələrlə anladır. Şairin poetik sənətkarlığı, fitri istedadı öz işini görmüşdü. Bu əsər ona görə təsirli, ona görə axıcı və bir nəfəsə oxunur ki, sanki hərəkəsin içində alovlanan ocaqdan götürülmüş çınqıllar tonqalıdır” (8,25-37).

Şəhid bibisi, professor Almaz xanım Binnətova “Karabağ Benim Dinim – imanım” (Ülvi Bünyadzadənin Yaratıcılığında Karabağ Motifi) adlı məqaləsində yazır: “Ülvi bu poemanı uzaq Sibir torpaqlarında yazarkən, Bakıda Topxana uğrunda mitinqlər gedirdi. Uydurma “Dağlıq Qarabağ hadisələri” çoxdan başlamışdı. Ermənilər yalan məlumat-informasiyalarını dünyanın hər yerinə yayırdılar. Bizimkilər isə hələ də Moskvaya, Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasına, onun rəhbərlərinə inanır, onlardan kömək gözləyir, ümidlərini onlara bağlayaraq, heç bir təşəbbüs və

ya müdafiə xarakterli işə əl atmırdılar. Talanan Qarabağ, işğal olunan Qarabağ könüllü xalq dəstələrinin və yerli əhalinin ümidinə qalmışdı. Bakıda gedən mitinqləri Ülvi Bakıdan onun ünvanına göndərilən mətbuat vasitələrindən öyrənirdi” (8,25-37).

Vəordudan tərxis olunan Ülvi Bakıya gəlir-gəlməz mitinqlərə qoşulur. Azadlıq üçün meydana axışan xalqı ilə birlikdə olur. Əliyalın Sovet ordusunun qarşısına çıxanlar arasında gənc cəngavər Ülvi Bünyadzadə də vardı. O gecə Ülvi şəhid oldu.” Ülvinin bacısı Könül Bünyadzadə Femida.az-a verdiyi müsahibəsində gəncliyin fəlsəfəsini xarakterizə edərək deyir: “Gerçəkliklə, yaşadığı cəmiyyətlə uyuşmayan ruh özü də bilir ki, bu qeyri-adi bərabər bir mübarizədir. O, narahatdır, qorxur, lakin içindəki ilahihiss daha güclüdür. Bu, əliyalın düşmənin üzərinə yeriyən qəhrəmanın qorxusudur. Bu, insanlığa yönəlik, acizlikdən doğan bir nifrət deyil. Bu, inkişafa, ucalığa qarşıdurən quruluşa nifrətdir. Bu, geriliyə, müqəddəsliyə təhlükə yarıdan hər şeyə üsyandır. Bu, içindəki bütün nuru, işığı heç cürə bütövlükdə insanlara çatdırma bilməyən özünə qarşısyandır. Bu üsyan gəncdə möhkəm bir iradə, mübarizə əzmi, cismani ölümün dik gözlərinə baxmaq cəsarəti yaradır, çəkil dəmiri döyəcləyib qılınca çevirdiyi kimi, qorxu da bu gənci cilalayıb bir cəngavərə çevirir.” Ülvi Bünyadzadə də gəncliyi, ömrünün baharında - 20 yaşında idi. Qəlbindəki Azadlıq eşqi, “mübarizə əzmi, cismani ölümün dik gözlərinə baxmaq cəsarəti” 20 Yanvarda “Uzaq yollara çıxmaqdan yorulmayan” Ülvi Bünyadzadəni də “cilalayıb cəngavərəçevirdi.”

Nəticə: Millətin “varolma və yoxolma” mübarizəsi olan 20 Yanvarda azadlıq mücahidləri əliyalın rus tanklarının qabağına çıxdı. 20 yaşlı Ülvi Bünyadzadənin yolu Şəhidlik adlı yüksəklikdə son buldu. Müqəddəs kitabımızda bizlərə buyrulur ki, “Siz “Həzrəti insan”sınız. Özünüzü tanıyın. Hər şey sizdə başlayır. Məxluqatın onurğa sütunu olduğunuzu unutmayın. İnsan həm yoldur, həm yolçu. Yolçu yolu tanımaq istəyirsə, özünü tanımalıdır. Məziyyətlərini, üstünlüklərini, alışqanlıqlarını, məsuliyyətlərini, hüquqlarını...” (13,3). Şəhid şair Ü. Bünyadzadə yaradıcılığında yol da var yolçu da. Bu yol haqq yoludur, ədalət yoludur, ən

əsası da azadlıq yoludur. Bu yolun yolçusu isə qısa həyatında uzun yol keçən azadlıq mücahidi – şəhid şair Ülvü Bünyadzadədir. Azadlıq uğrunda şəhid olmuş, adı gənclərimizə örnək olan şəhid-şairimiz Ülvü Bünyadzadə yaradıcılığı “həm yol, həm yolçu olan insana özünü tanımaqda”, “məziyyətlərini, üstünlüklərini, alışqanlıqlarını, məsuliyyətlərini, hüquqlarını...” və “məxluqatın onurğa sütunu olduğunu öyrətməkdədir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvü. Ülvü duyğularım (toplayanı, nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvü). Bakı, Gənclik, 1990.
2. Bünyadzadə Ülvü. Əfqanıstan ağırları (poema və povest/Azərbaycan, türk, özbək, qırğız, tatar, ingilis, rus, gürcü dillərində). Bakı, Elm və təhsil, 2015.
3. Bünyadzadə, Ülvü. Bir ölümün acığına (toplayanı, redaktoru və ön sözünün müəllifi A.Ülvü). Bakı, Gənclik, 1993.
4. Bünyadzadə Ülvü. Ömrüm sənin eşqindi (toplayanı, redaktoru və ön sözünün müəllifi A.Ülvü). Bakı, Mütərcim, 1998.
5. Bünyadzadə Ülvü. Sənin oxşarın bənövşədi: seçilmiş əsərləri (redaktoru və ön sözün müəllifi A.Ülvü). Bakı, CBS, 2005.
6. Bünyadzadə Ülvü. Ömür yolu. (poema, 2 dildə, ön sözünün müəllifi Almaz Ülvü, Azərbaycan və gürcü dillərində). Tbilisi, 2009-cu il,
7. Bünyadzadə Ülvü. Ömür yolu (poema, 5 dildə, Azərbaycan, türk, ingilis, rus və gürcü dillərində, son sözünün müəllifi A.Ülvü, Ön söz müəllifi Qənirə Paşayevadır). Bakı, Mütərcim, 2009.
8. Binnətova, Ülvü. A “Qarabağ mənim dinim – İmanım” (Ülvü Bünyadzadənin yaradıcılığında Qarabağ Motivi)” *İnsan və toplum Elmləri Araşdırmaları Dərgisi I, 2013, s. 25-37*
9. Həbib Elman. Kövrək duyğular //525-ci qəzet.20 yanvar, 2017.
10. İslamoğlu M. Tövsiyələr-1. Bakı, 2010.
11. Ülvü Almaz. Mühəribə ağırlarım, portretlər, düşüncələr, qeydlər, söhbətlər, I kitab, Bakı, Nurlan, 2005.
12. Ülvü Almaz. Ədəbi duyğular, portretlər, düşüncələr, qeydlər, söhbətlər, II kitab, Bakı, Nurlan, 2008.

13. Femida.az. 20 Yanvar hadisələrində şəhid olan istedadlı gənc şair
Ülvi Bünyadzadənin bacısı Könül Bünyadzadə ilə müsahibə.

L.ƏSGƏRZADƏ

ÜLVİ BÜNYADZADƏ YARADICILIĞINDA YOL VƏ YOLÇU

Xülasə

Bütün şeirləri, yazıları xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşən, poeziyaya azadlıq duyğularıyla gəlmiş gənc Ülvi Bünyadzadənin əsərlərində əsas xətt olaraq Vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş - oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur. Qəlbində baş qaldıran Milli Azadlıq eşqinin müqəddəs yolda çarpışmaqla məşələ dönəcəyinə inanan Ülvi Bünyadzadə üçün yolun fəlsəfəsi buradan başlayır. Ülvi yolu tanıyan yolçu idi. Çıxdığı yolu da bilirdi, nə üçün yola çıxdığını da...

Məqalədə şəhid şair Ülvi Bünyadzadənin yaradıcılığında "yol" və yolçu 20 Yanvar 1990-ci il ictimai siyasi hadisələri çərçivəsində araşdırılır.

L.ƏSGƏRZADƏ

THE PATH AND THE PASSENGER IN THE WORKS OF ULVI BUNYADZADEH

Summary

The main feature of the works of young poet Ulvi Bunyadzadeh, who combines poetry with poetry with all his poems, writings, is the essence of holiness, freedom of expression, and the image of a virtuous citizen - son. This philosophy of way for Ulvi Bunyadzadeh, who believes that the love of National Liberation, which is in the heart of his heart, will flare up in a holy path. He was a passer-by who knew the way. He knew the way he came out, and why he set off on the road ...

In the article, the "path" and the passenger are investigated within the framework of public political events on January 20, 1990, in the work of martyr poet Ulvi Bunyadzadeh.

POEZİYADA ŞƏHİDLİK –ŞƏHİD ÜLVİ POEZİYASI

Mərziyyə NƏCƏFOVA

*Filologiya üzrə elmlər doktoru, dosent
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Ədəbiyyat Institutunun aparıcı elmi işçisi*

Açar sözlər: *Azərbaycan, Ülvi Bünyadzadə, Şəhid, şeir, publisistika, milli müstəqillik*

Anahtar kelimeleri: *Azerbaycan, Ulvi Bunyadzade, Şehid, şiir, publisistika, milli bağımsızlık*

Keywords: *Azerbaijan, Ulvi Bunyadzadeh, Martyrs, poems, publicist, national independence*

Ucalığa can atmaq insanın qanında, genində, təbiətindədir. O, uşaqlıq illərində tez böyümək, boya-başa çatmaq, ağıla-kamala dolmaq, öz bacarıq və qabiliyyətini, bilik və hünərini göstərmək istəyir. Lakin mənəvi ucalığın ən ali zirvəsinin şəhidlik olması təəssüf ki, hər kəsin dərk etdiyi həqiqətə çevrilməyib.

Düşüncələrdə bu inanca birmənalı baxış hələ də özünün təşəkkül mərhələsinə yüksəlməyib. Vətənin bütövlüyü, azadlığı, istiqlalı yolunda barışmaz mübarizə aparan, canını, həyatını fəda edən cəsurlar, igidlər, qəhrəmanlar əslində ölmür, əksinə, ölüm-süzlük qazanır, əbədiyyət səltənətinə daxil olur, şəhidlik zirvəsinə yüksəlir. Bununla belə, "... bəşər tarixi boyu igidlik, qəhrəmanlıq mühüm dəyər kəsb etmişdir. Seyid Məhəmmədhüseyn Şəhriyara məxsus "Təkcə igidlik və cömərdlik sitayişə layiqdir. Onlar dünyaya durduqca öz dəyərini itirməz" kəlmələri təsadüfi deyilməmişdir.

Unutmaz tarixin böyük günləri.

Dünyaya mərd gəlib, mərd gedənləri!

Bu aforizm isə Səməd Vurğuna məxsusdur.

Mərdlik tarix boyu insan mənəviyyatına xas olan ən gözəl keyfiyyətlərdən sayılmışdır. İnsanlar igid şəxslərin mərd olduğuna inam bəsləmiş, "igid mərd olar" deyimi yaranmışdır.

“Vətənin keşiyini igidlər çəkmiş, onlar xalqın başının üstünü fəlakət alanda ilk olaraq meydana atılmışdır” (1,172).

20 Yanvar hadisələri ərəfəsində ilk şəhidlər, ilk qurbanlar verildikdən sonra şəhidlik məfhumu gündəmə gəldi, aktualıq kəsb etdi, insanları düşündürməyə başladı, anlamağa, statusunu dəyərləndirməyə vadar etdi. Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin “Şəhidlər” poemasında sözün mənə çalarlarını izləyən Elçin Mehrəliyev “Şəhidlər” – xalq mübarizəsi haqqında lirik təhkiyə kimi” məqaləsində yazır: “Şəhidliyin mənası barədə şairin poemadakı düşüncələri axarında bu ideya çox mühüm və əsas ideya təsiri bağışlayır. Şair bu hadisəni milli oyanış, imperiya zülmünə qarşı etirazın ən yüksək məqamı kimi başa düşür və mənalandırır. Şəhidlik – millətin qəlbində qorxu hissənin, vahimənin məhvi deməkdir. Şəhidlik – özünü dərk etmək deməkdir. Poemanın əsas fikri bədii qayəsi də elə budur. Lakin B.Vahabzadə tapdığı fikri bir dəfə ifadə etməklə kifayətlənmir, onu davam və inkişaf etdirir, vahimə ideyanın müxtəlif, çeşidli aforistik formalarını da həmin fəsildə səsləndirir. Məsələn, aşağıdakı bəndlər də bu mənada olduqca gərəklidir:

Bu ölüm, bu qırğın dərslərsən bizə,

Deməyə boş yerə candan keçdilər.

Onlar şəhid olub millətimize

Qorxmamaq dərslərini təlim keçdilər (2, 85).

İctimai-siyasi ziddiyyətlərlə dolu cəmiyyətdə yaşayan xalqımız əsrlər boyu öz şərəf və ləyaqətini qorumaq üçün böyük ideallar – azadlıq, milli müstəqillik uğrunda mübarizələr aparmış, ağır çətinliklərlə üzləşsə də sınımamış, əksinə, qəlbində, qanında qaynayan hürriyyət, istiqlal eşqini daha da alovlandırmışdır. Zaman-zaman təkrarlanan milli faciələrlə, soyqırımları ilə üz-üzə qalsa da təbiəti etibarilə mərd, döyüşkən, qorxmaz, güclü xarakterə malik olan cəsur oğullarımız, mərd igidlərimiz hətta düşmənlə qeyri-bərabər vuruşmalarda belə özlərini od-alovun, ölümün ağışına atmaqla da mənəvi qələbəni təmin etməyi, qalib gəlməyi bacarıblar.

Aşkarlıq, demokratiya şəraitində – dövrün ictimai-siyasi,

tarixi hadisələrinin gedişatı çökməkdə olan sovet imperiyasına yeni faciələr törətməyə imkan verdi. Ancaq xalqın azadlıq eşqini, həmrəylik və birliyini asanlıqla boğmağın mümkün olmadığını görən rejim 1990-cı il yanvarın 20-də ağılasığmaz cinayət törətdi: Azərbaycanın paytaxtı Bakı şəhərinə rus ordusu təcavüz edərək dinc əhalini qanına qəltan etdi. Azadlıq yolunu seçən xalq bundan qorxmadı, əksinə igid oğul-qızları topun-tüfəngin qabağına gedərək Vətən, torpaq, azadlıq uğrunda şəhid oldular. Ə.Racinin bir mərsiyəsindən aşağıdakı misralarə şəhidlərə ehtiramın, sayğının ən yaxşı nümunələrindən biridir.

Qan içənlə eyləyim həqq ilə bir razü niyaz,

Budur əhdim ki, quram burda gərək məclisi-raz.

Can verən vəqtdə meydanda qılam baci namaz,

Dəstamazım ola bu şərt ilə, öz qanım ilən (3, 53).

1990-cı il 20 yanvar tarixinin faciəvi qəhrəmanları ümum-xalq müqəddəratı və mənafeyi uğrunda mübarizlər, ölüm anında məqsədindən dönməyərək, canından keçən azadlıq fədailəri idi. Bu faciə demokratiya və milli müstəqillik uğrunda mübarizə yolu keçən insanların milli-mənəvi dünyasının təntənəsi, unudulmaz qələbəsi kimi tarixə yazıldı.

Amma bu faciə tarixə qanlı hərflərlə yazılsa da, əsas olan, vacib olan azadlıq mübarizəsinin ictimai tarixi məzmunu idi. Milli özünüdərk prosesində yaranmış faciələr – 20 Yanvar, Dağlıq Qarabağ uğrunda vuruşmalar, aparılan döyüşlər, qələbələr və məğlubiyyətlər bəşəri hisslər əhatəsində ən ali məqsəd kimi poeziya nümunələrində öz əksini tapa bildi. Bu poeziya – azadlıq nəğməsi, qələbəyə çağırış təntənəsi, müstəqillik şərqisi kimi ədəbiyyat tarixinə öz izini qoydu.

Ümumiyyətlə, demokratiya və milli müstəqillik uğrunda mübarizə, təkcə siyasi mitinqlər meydanında yox, xalq həyatının bütün sahələrində – iqtisadiyyatda, mədəniyyətdə, ədəbiyyatda da get-gedə özünə əsaslı yer alırdı.

Tarix boyu yurdun sərhədlərinə, sınır boylarına düzülən sadə şəhid məzarları rahat yataqda ölməkdən üstün tutulub. Övladı Vətən uğrunda şəərəflə qurban gedən analara başsağlığı

yerinə gözyadınlığı veriblər!... Türk şairi Atsızın məşhur misralarında deyildiyi kimi:

İnsan böyüyür beşikdə,

Məzarda yatmaq üçün.

...Qəhərəmanlar can verir.

Yurdu yaşatmaq üçün!” (4, 91).

Çağdaş poeziyamızda şəhidlik mövzusu şairlərimizin əsas mövzu obyektlərindən birinə çevrilmişdir. Bu şeirlər onların ruhuna ehtiram poeziyası idi. Şəhid həyatını və ölümünü əks etdirən poetik əsərlər, ədəbi tarixi salnamələr, o ağır, kədərli analarımızın real durumunu təsvir etməklə yanaşı həm də bu reallıqlar haqqında əfsanələrin də yaranmasına yol açmış olurdu. Çünki xalqın tarixini yaşadan onun şəhidləri, şəhidləri Vətənin qan yaddaşına hopduran isə xalqın özüdür. Qarabağın qara taleli dinc insanlarını, qəhrəmanlarını, o cümlədən faciələrini təcəssüm etdirən belə şeirlərdə Azərbaycanın gerçək ictimai-siyasi mənzərəsi, ölüm-dirim təhlükəsi ilə təhdid edilən xalqın kontrastlı boyalarla sərgilənən cazibədar portreti görüntülənirdi.

Bu dövrdə şəhidlik mövzusunda yazan şairlərimizdən Məmməd Aslan “Ağla, qərənfil, ağla!”, Mirzə İbrahimov “Vətən şəhidlərinə”, “İgid şəhidlər”, Nəbi Xəzri “Qanlı yanvar”, Nəriman Həsənzadə “Burda”, “Almaz”, Fikrət Qoca “O gecə”, Hüseyn Arif “Ülvi”, Zəlimxan Yaqub “Altında”, “Vətən nə çəkdi”, “Yoxdu”, “Şəhid Qanı”, “20 yanvar günü”, “Güllə”, Mirvarid Dilbazi “Şəhidlər qəbristanında”, “Onun bu torpağı”, Fikrət Sadiq “Bircə bu qalmışdı”, “Bir il keçdi”, Mədinə Gülgün “Bu şəhid balaların ölən çağı deyildi”, Hökümə Bülluri “Qaməti əyildi Heydər babanın”, Əlibala Hacızadə “Şəhidlər yuxuma girir”, Tofiq Mütəllibov “Dözüm dərəsi”, “Yumruqlar bir olsa”, Vidadi Babanlı “Başsağlığı”, Əli Vəkil “Şəhid bayatları”, Hikmət Ziya “19-dan 20-nə keçən gecə”, “Naməlum məzarlar”, “Kimdir şəhidlər”, “Laylay”, Aşıq Çobanoğlu “Şəhidlər xiyabanı”, Alı Mustafayev “Qərənfil yağışı”, “Şəhidlər”, “Ayaq saxla”, “Dəli bir ağlamaq keçir könlümdən”, Müzəffər Şükür “Habil çalarkən”,

“Mərsiyə”, Məmməd Namaz “Körpə şəhidlərə layla”, “Torpağa yazıldı”, Ramiz Məmmədzadə “O gecə”, Tofiq Qaraqaya “Son damla”, Zivər Ağayeva “Ağlama, ay ana”, Oqtay Rza “Elçin türbəsi”, Ələkbər Salahzadə “İz”, “Qərənfil nağılı”, Çingiz Əlioğlu “And”, Abbasğa Azərtürk “Şəhidlər”, Xəzəngül “Hara köçür dünya”, Rafiq Yusifov “Qərənfilə dəyən güllə”, “Qan gölündə”, Əbülfəz Naxçıvanlı “Şəhidlər xiyabanı”, Musa Ələkbərli “Şəhidlər xiyabanı”, Aslan Kəmərlı “Başın sağ olsun”, İslam Sadiq “Gül açdı”, Həmid Abbas “Atalara sözü” və b. şeirlərini dövrü mətbuatda, kitablarda çap etdirərək zamanın nəbzini tutdular, poetik fikir insanların dərini yüngülləşdirməyə, mübarizə əhval-ruhiyyəsini yüksəltməyə xidmət etdi. Poeziyaya azalan maraq, öləziyən sevgi dirçəlməklə yanaşı insanları da bir-birinə yaxınlaşdırdı, milli birliyin təməlini möhkəmləndirdi.

Almaz Ülvi “Şəhidlik zirvəsi” məqaləsində yazır: “Şəhidlik ruhun gerçəklik anlamı olan eşqdən doğulur. O eşqdən ki, torpağa, yurda, xalqa gətirdiyi kamil inamla qəlbə ülviləşib. Gənc bir şəhid şairin nəğməsindəndir: “Ölüm insanların son heyətidir!” Son heyətdən heykəlləşən müqəddəs ölüm isə Şəhidlikdir. Bu məqam hər kəsə nəsib olurmu?” (5,23).

Hər kəsə nəsib olmayan şəhidlik haqqında yazılanlar da eyni keyfiyyətdə, eyni xarakterdə deyildir. Məsələn, faciələrin törədildiyi ilk vaxtlardan etibarən şəhidlik mövzusu ədəbiyyatımızda, o cümlədən poeziyamızda iki istiqamətdə inkişaf etdirilir. Bunlardan biri şəhidlərə deyilən ağı, şeirlərdə matəm motivinin güclü olmasıdır, ikincisi, şəhidliyin qəhrəmanlıq səviyyəsində təqdimatından ibarətdir və belə münasibət şeirlərdə adətən matəm ovqatı deyil, qürur, ümid və inam hissələrinin ifadəsi kimi daha qabarıq olur.

Müasir poeziyada şəhidlik mövzusunun yaranmasına Şəhidlər rəvac verdilər. Ancaq bu şəhidlər arsında çox gənciykən poeziyasında qəhrəmanlığı, vətəni vəsf edən şəhidlərimizdə oldu. Bu 20 yanvar şəhidi, ürəyində qəhrəmanlıq nəğməsi yaradan Ülvi Bünyadzadə idi. Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 23 sentyabr 1969 – cu ildə Göyçə mahalının Basarkeçər rayonun Kəsəmən kəndində

ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdır. Beş yaşında yazıb- oxumağı bacaran Ülvi altı yaşında ilk şeirini yazmışdır. Şagirdlik illərində yazdığı şeirləri və publisistik yazıları “Daşkəsən” qəzetində çap etdirmiş, elə o zamanlardan rəğbət qazanmışdır. Eyni zamanda rayonda fəaliyyət göstərən “Qoşqar” ədəbi birliyinin üzvlüyünə qəbul edilmişdir. Ülvi şeirlərinə diqqət edəndə hələ uşaq yaşlarından bir qəhrəman ruhunun olduğunu görürük:

*Mən qorxmuram uzaq yola şıxmaqdan,
Bu yolun,
 şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
 Acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür,
Dünənimdən,
 Bu günümdən, sabahımdan
Ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünkü,
 Dünyadakı bütün yollar,
 Anamın təndir evinin qabağından
Ötür keçir (6).*

Həyatda heç bir çətinlikdən qorxmayan Ülvi gənc olmasına baxmayaraq, poeziyasında oxucularına dərin fikirlər, fəlsəfi düşüncələr bəxş edir. Azad olmaq, vətən məhəbbəti, torpaq uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmaq Ülvi poeziyasının ana xəttini təşkil edir. Onun “Azadlığın nəğməsi”, “Əsgər şeirlərindən”, “Vətən üçün ölməliyik”, “Səbr”, “Eşidin ey insanlar”, “Ana yatan Torpağa” və s. şeirlərində artıq azadlıq uğrunda bir şəhid oğul doğulduğunu görmək olurdu. Hələ orta məktəbdə oxuduğu anlarda “Vətən üçün ölməliyik” şeirini yazan Ülvi öz həmyaşıdlarından seçilirdi və onlarda Vətənə sevgi hissləri aşılamaqla Vətəni qorumağı, lazım gələrsə onun yolunda şəhid olmağa hazır olmağı

aşılırdı.

*Biz öz ömür sazımızda
“Dilqəmi”ni bilməliyik.
Leylimizin ürəyini
Məcnun kimi sevməliyik.
Bisütunu biz də yaraq
Çənsiz Çənlibel quraq
Sazımızda ağlayaraq,
Biz həyatda gülməliyik.
Döyüslərdə yoğrulmuşuq
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq
Vətən üçün ölməliyik (6).*

Bu ideyaynan yaşayıb yaradan gənc şair Vətən üçün lazım gələrsə öl bilməyi poetik bir biçimdə dostlarına, oxucusuna çatdırırsa da eyni zamanda bir vətəninin sevdalısı kimi onun üçün əvvəla qurub – yaratmağı, onu qorumağı dərk edirdi. Ülvi-nin bayrağımıza olan sevgisidə özünəməxsus çəkildə ifadə olunub, qurub yaratmağ eşqinin bayrağından güc aldığını poetik ifadələrlə söyləyən gənc şairin ürək çırpıntılarını belə bu şeirdə hiss etmək olur.

Bayrağımızı “qabar tutan əllərinin məlhəmi adlandıran şair, bayrağımızın onunla hər çətin məqamda həmdəm olduğunu qürur hissi ilə, iftixarla söyləyir.

*Döyüslərdə dönməz ayağım oldun,
Zülmətlərdə sonsuz mayağım oldun,
Yarğanlarda ölməz dayağım oldun.
Çətin gündə ilk həyanım, bayrağım!
Sənsən mənim ürək qanım, bayrağım!*

Doğulub boya-başa çatdığı Daşkəsənin sərvəti ilə fəxr edir, oradakı insanların zəhmətkeşliyi, əməksevərliyi gəncə ilham verirdi. Dünyaya göz açdığı Daşkəsən torpağının bar- bərəkəti onu qürurlandırır. Doğulduğu torpağa sevgisi “Daşkəsən” şeirində əksini tapmışdır.

Doğma Azərbaycanın

*Kiçik bir guşəsisən.
Ancaq sənin qüdrətin
Necə böyükdür, bilsən.
Halal əmək sevənlər,
Qəlbində məskən salıb.
Şöhrətini, adını
Yüksəklərə qaldırıb.*

Daşkəsənlə bağlı şeirlərində bu obanın sazlı-sözlü olması, ecazkar təbiəti, dağlı- bulaqlı olmasını da qələmə alırdı. Bu şeirlərin hər biri gəncin vətənə olan sevgisinin , vətən sevdalısı olmasından xəbər verirdi.

*Yazlı, yazlı Daşkəsən,
Gözəl, nazlı Daşkəsən
Uca dağlı, yamaclı,
Sədəfli sazlı, Daşkəsən.*

Aşıq Ələsgərin sazından – sözümdən zövq alan gənc – Ələsgər elinin cənnət olmasından, sözlə -sazla ucalmasından fəxr edirdi. Ülvi 1988 –ci ilin iyunundan 1989-cu ilin sentyabr ayına qədər hərbi xidmətdə olmuşdur. Hərbi xidmətini yüksək səviyyədə yerinə yetirdiyinə görə hərbi hissədə Sov. İKP üzvlüyünə qəbul edilmişdir. Əsgərlikdən döndüyü gecə mitinqdə iştirak etmiş və “Dağlıq Qarabağ probleminin xalqı üçün yaratdığı sıxıntıların, izzətlərin, gərginliklərin daha da dərinləşdiyinin şahidi olmuşdur. 10 sentyabr 1989 –cu ildə Ana torpağı, doğma xalq qarşısında övladlıq borcunu şərəflə, ləyaqətlə yerinə yetirəcəyini vicdan borcu bilərək öz müqəddəs andını yazmışdır. Bu and Ülvinin şeirlərinin ümumiləşmiş ideyasıdır. Bu andda Şəhidliyə gedən bir Azərbaycan gənci durur. Daha doğrusu 1989-cu illərdə Hüseyn Arif poeziyasından gələn ideya durur. Əslində Vətən müdafiəsinə çağırış motivli yazılar elə 1988-ci ildən səda salmalıydı. Ülvinin yazdığı And Şəhidliyə aparan bir cığır idi. Yəqin ki, bu Andı yazanda Ülvi dəqiq bilirdi ki, onun açdığı cığırda yüzlərlə Azərbaycan gənci Müstəqilliyimiz uğrunda, Qarabağ torpaqları uğrunda onun ardınca, onun açdığı cığırda irrəliləyəcək, Vətən, azadlıq, müstəqillik uğrunda canlarını, qanlarını əsirgə

məyəcəklər.

Ülvinin hərbi xidmətdə olarkən yazdığı “Ömür yolu”poeması isə başdan-başa Vətən sevgisindən, torpağa olan məhəbbətindən yoğrulub. Poemanın başlığında “Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə ithaf olunur” yazılıb. Proloqdan məlum olur ki, şair gecə yata bilmir. Onu yatmağa qoymayan Əfqanıstanda həlak olan Azərbaycan oğulları və övladlarını itirən anaların nisgilidir. Şair çox düşünür, amma bu faciyyəyə bir ad qoya bilmir. Üzlərini görmədiyi Azərbaycan oğullarının – Əlinin, Səmədin, Vaqifin ruhu onu didib, parçalayır. Onların ruhu şairlədir. Budur, şair birinci ruhla dərdləşir. Bu səhifəlik parçada elə bir duyma, hiss etmə gücü var ki, sanki bu ifadələr gənc birinin deyil ağsaqqal bir Azərbaycanlı kişinin ifadələridir. Burada uyuyan adsız bir qəbir danışır. Şairə duyğularını anladır, anasını- onun yuxularına girən, qəbrində narahat edən göz yaşlarını anladır. Sonda anasını, qardaşı olmadığı üçün şairə tapşırır.

Qardaş da yoxdur ki, ona tapşırım.

Bəlkə.... sən olasan...

Mənim qardaşım.

İndi ki, razısan,

Onda get bizə

Ovut anamızı , sən mənim başım (6).

“Əks-səda” adlı parçada ana təsvir olunub. O ana ki, Azərbaycanda tək deyil, yüzlərcə, minlərcədi. Qara bağlamış ana. Gözləri yollardan yığılmayan Şəhid anası. Parçanın sonunda şair qərar qəbul edir. “Qoy mənə nə deyirlər desinlər, istər qorxaq, istər namərd desinlər. Mən getmək istəmirəm, görmək istəmirəm bir ana dağın” parça bayatıyla tamamlanır. Bu poemanın təsir gücünü daha da artırır.

“Balam mənim gülümdür,

Gülümdür, bülbülümdür,

Ölsə analar ölsün,

Bala ölmək zülümdür”(6).

Üçüncü ruhla söhpətdə Qarabağ hadisələriylə bağlı məsələlərə müdaxilə edilir. Ruh torpaqlarda gedən müharibəni xəbər alır. Hadisələrin doğru olub – olmadığını xəbər alan şəhid oğul Qarağın tarixini dananları öz sevgisi ilə ittiham edir. Kiçik bir bənddə bir şəhid sevgisi, şair sevgisi ilə birləşərək, ən dəyərli poetik ifadəyə çevrilir.

*Qarabağdı mənim dinim-imanım,
O torpağın Nişanəsi, iziyəm.
Məni belə Aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm... (6).*

Şair Qarabağ bülbüllərin yada salır, Qədirin “Sona bülbüllər”i arzulayır, “Xari bülbül”ü yada salaraq vətənə məftunluğunu ifadə edir. “Qarabağın harayı” adlanan hissə də həsrət, ayrılıq motivi üzərində qurulub.

Elə poemanın epiloqunda da şair bu necə ömür? – deyə sual edir. Onun tapılmayan sualları çoxdur. Azərbaycan övladlarının Əfqanıstanda şəhid olduqları şairi sarsıldır. Özünə suallar yağdırır, cavab tapmayanda onlara borcunu şeir yazmaqda görsə də yaşananların ağırlığının şeirə sığmadığını, qüdrətinin zəif olduğunu, qələminin küt olduğunu deyir.

*Zəifdi qüdrətim, kütdü qələmim.
Ürək dolub-daşır, yaza bilmirəm.
Mən də sizin kimi həyat yolunda,
Azmaq istəyirəm, aza bilmirəm (6).*

Ülvinin əsərlərindən bir Azərbaycan sevdalısı olduğu aydınlaşır. Və oda bəlli olur ki, ağıl kəsən gündən “Vətən üçün doğulmuşuq, torpaq üçün ölməliyik” şüarı altında böyüyüb, boya – başa çatmışdır. Vətən deyib, yazıb yaratmış, Azadlıq deyib əbədiyyətə qovuşmuşdur, Şəhidlik zirvəsini fəth etmişdir. Şəhidlik vətənpərvərliyin ən uca zirvəsidir... . Bu şərəfə ən müqəddəs şəxslər laiq olar.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Qocayeva Sevinc. Azərbaycan divan ədəbiyyatında qəhrəmanlıq motivləri. – Bakı: “Dil və ədəbiyyat”, 2008, №2, s.172-173

2. Mehrəliyev Elçin. Şəhidlər xalq mübarizəsi haqqında lirik təhkiyə kimi. – Bakı: “Xəbərlər”, 2000, s.77-87.
3. Raci Ə. Mərsiyyə. Dahilərin göz yaşsı. – Bakı: Elm,1990, 112 s.
4. Rüstəmxanlı S. Zaman məndən keçir.– Bakı, Azərneşr,1995,592
5. Ülvi Almaz. Şəhidlik zirvəsi. – “Millət” qəzeti, 1996, 20 yanvar.
6. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
7. Binnətova, Almaz Ülvi. Poeziyada milli azadlıq ideyaları. – Bakı, Ağrıdağ, 1997, 115 səh.

M.NACAFOVA

ŞİİRDE ŞEHİTLİK - ŞEHİT ULVİNİN ŞİİRİ

Özet

Türk halkı hep vatanperver olmuş, hep vatan uğruna canlarını kurban vermişler. Şehidlik türk halkının en ali zirvesi olmuştur. Şu meqalemde de Azərbaycan halkının bağımsızlık döneminde yaşadığı kahramanlıktan bahs edecek, sizleri Şehid Ülvi Bunyadzadeh ile tanışdıracam. Ülvi Azərbaycanın kahraman oğlu ve çox genc yaşında sayqı kazanmış aydını ve kıymetli şairidi. Sizlere Ülvinin Şiirlerini taqdim edecek ve şu şiirlerde vatan sevdasından bahs edecem.

M.NACAFOVA

MARTYRDOM IN POETRY – POETRY OF MARTYR ULVI

Summary

Turkish people always gave their lives for the motherland and be patriotic all. The highest peak of the turkish people is martyrdom. In this article I will introduce you to the heroism of the Azerbaijani people in the years of independence, with the heroism of the martyr Ulvi Bunyadzadeh.Ulvi is a hero of Azerbaijan, who won respect at an early age, as well as a young poet. I'll tell you about Ulvi's poems and about his love for his homeland, expressed in these verses.

ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN MƏKTUBLARINDA İCTİMAİ MƏZMUN

Mülayim BAĞIROVA
Azərbaycan Dillər Universiteti

Açar sözlər: şair, şəhid, yaradıcılıq, məktub, Vətən, dost

Key words: poet, martyr, creativity, letter, homeland, friend

Ключевые слова: поэт, творчество, письмо, родина, друг

Azərbaycan ədəbiyyatının xüsusi bir qanadı mövcuddur ki, ora buruq, qolu qanadı-qırılmış, yetərinçə kam almamış, ürək dolusu milli və bəşəri kəlam söyləməyə hacət tapmamış, lakin Azərbaycanın milli ədəbiyyat tarixində şərəfli yer tutmuş milli bəşəri ruhlu şair-yazıçıları şamil etmək olar. Belə şairlərdən biri 20 Yanvarın qanlı, bozuntul buludları arasında cismani varlığımızdan uzaq düşsə də bizə milli mədəni tariximizi zənginləşdirən əsərlərini qoyub gedən və daim sonsuz bir həsrət, dərin bir intizarla andığımız Ülvü Bünyadzadədir. 20 Yanvar qətliamının 20 yaşlı bu gənc qəhrəmanı öz qırqısa, 20 illik həyatına o qədər çox şey sığdırdı ki, onun yaradıcılığını tədqiq edən hər kəsdə dərin heyrət və heyranlıq doğurmaya bilmir. Ülvü Bünyadzadə, sanki, dünyadan vaxtsız köçəcəyini və düşmən tankları qarşısında sipər olarkən qəhrəmancasına şəhid olacağını hiss edirmişcəsinə yazdı, daim yazdı, qısa ömründə saysız-hesabsız mütaliələr etdi.

Azərbaycan ədəbiyyatının incilərini oxudu, dünya ədəbiyyatının klassiklərini mənimsədi və bütün bu möhtəşəm miras əsasında ucalaraq öz dərin məzmunlu və yaşı nəzərə alındıqda, sadəcə müdhiş bir heyranlıq doğuran əsərlərini qələmə aldı. Məhdud yaradıcılıq illərinə 200-dən çox şeir, 40-a yaxın hekayə, bir poema və povest, 5 pyes, dünya ədəbiyyatından tərcümələr, ictimai məzmununda qələmə alınmış məqalələr və çoxlu sayda məktublar (4) sığdırmağı bacaran bu Vətən oğlu, əgər sağ qalsaydı və öz möhtəşəm yaradıcılıq eşqini ansız, xain bir ölüm nəfəsi söndürməsəydi, nələr yazardı, milli və bəlkə də, dünya ədəbiyyatında hansı ənyüksək zirvələrə gələrdi, təsəvvür etmək olmur.

Ülvi Bünyadzadə, Azərbaycanın Şəhid oğlu, Şəhid şairi son illərində SSRİ-də gedən daxildən çürümə prosesindən xəbərdar idi və canından da çox sevdiyi və daim uğrunda şəhid olması arzuladığı Vətənin azadlığa qovuşacağı günü səbirsizliklə gözləyirdi. Bu iti zəkali, savadlı, yaradıcı gənc çox erkən yaşlarından şeirlər yazmışdı, sonralar başqa janrlarda da qələmini sınamışdı və biz bu gün onun bu sönməyən yaradıcılıq eşqinə, bu tələskən ilhamına minnətdar olmalıyıq, yoxsa onun nəfis yaradıcılıq dünyasına baş vurmaq üçün əlimizdə bu qədər material olmazdı (3).

Dövrünün həm bəşəri, həm də milli problemləri onu daim düşündürürdü və bu düşüncələri biz daha qabarıq şəkildə məqalə və məktublarında görürük. 1988-89-cu illərdə hərbi xidmətdə olduğu müddətdə gənc və alovlu şairin ürəyi daim vətənlə və öz sevdikləri ilə döyünmüş, çoxlu sayda məktublaşmalar eləmiş və bu yolla qürbət həsrətini azacıq da olsa səngidə bilmişdir. Bir çox məktubları ünvanına çatmış, bəziləri isə cib dəftərində qalmış, ünvensız və kədərli sözlər bu kağız parçalarını da yaxıb keçmişdir.

Ü.Bünyadzadənin məktublarının əsas ünvanı sevimli bibisi, özünə yaxın bir həmdəm, bir can dostu kimi gördüyü Almaz xanımdır, bundan əlavə, öz ürək çırpıntılarını, doğma torpağı ilə bağlı nigarançılıqlarını yaxın qohumlarına, öz ictimai-siyasi fikirlərini tələbə yoldaşları, dostları Məhəbbətə, Cavidə, Cavidana yazdığı mütəmadi məktublarda dilə gətirmişdir.

Məktubların məzmunu ilə tanış olduqda ilk növbədə onlardakı sərrast dil üslubu, səlislik, axıcılıq, dili dərininə bilməyin verdiyi qüdrət və yeri gələndə işlədilən təşbehlər, bənzətmələr bu gənc şairin qələminin - yaşı az olmasına baxmayaraq - nə qədər kəskin, iti olmasından xəbər verir. Azərbaycan dilində ədəbiyyatın azlığından şikayət edən Ülvi öz bibisi Almazdan xahiş edir ki, ona ərəb dilində qəzetlər göndərsin, belə ki, bu çətin xidmət illərində də Ülvi mütaliədən dayanmamış, dünya klassiklərini (məs.Tolstoyu), müxtəlif dillərdə qəzetləri (o, ingilis, rus dillərini təmiz bilirdi və ərəb, fars, latın, öz-bək dillərini xeyli mənimsəmişdi) daim oxumuş və dünyanın, vətənin hazırki halı ilə maraqlanmışdır. Şəkiyə bibi, Hüseyn dayı və s. kimi sevimli qohumlarına yazdığı məktublar, əsasən, məişət mövzu-

sunda olsa da, daha çox bibisi Almazla yazışmalarında onun daxili dünyasına geniş işıq saçılır. Sibirin sərt iqlimini təsvir edərkən yazdığı şeiri bibisinə bu cür təqdim edir:

*Bu torpağa Allah qarğayıb nədir,
Günəşi buz, adamları buzdu, buz.
Gecəsi də, gündüzü də bilinmir,
İkisindən biri qara, biri boz... (1,23).*

Dostu Cavidə yazdığı məktubunda Ülvi nə üçün məktublaşdığını, məktub yazmağı sevdiyini bu cür açıqlayır: “Mən adətən kiməsə məktub yazanda, ya aldığım məktuba cavab vermək səbəbi, ya sadəcə olaraq, mövcud əlaqəni itməyə qoymamaq səbəbi, ya da dolmuş ürəyimi boşaltmaq, canlı fikir, düşüncə mübadiləsi aparmaq səbəbi üzündən yazıram”.

Digər dostu Cavidə yazdığı məktubda isə məsələni bu cür izah edir: “Adətən məktubu iki mühüm səbəbə görə yazırlar. Birincisi, sadəcə olaraq əlaqəni kəsməmək, bir qədər də xırdalasaq, məktub yazmaq xatirinə yazırlar, ikincisi isə hansısa bir tələbatı və ehtiyacı (çox vaxt mənəvi tələbatı və ehtiyacı) ödəmək xatirinə” (1,170).

Ülvi Bünyadzadə öz vətəni ilə qopmaz, möhkəm ürək telləri ilə bağlı idi və ölkəsindəki ictimai-siyasi, sosial proseslər onun diqqətindən kənar qala bilməzdi. Bibisi Almaz yazdığı məktubların birində o, Baltıqyanı ölkələrdə (Belarusiya, Estoniya) yaranan cəbhə-ittifaqlarından, tələbə qruplarından ürəkdolusu bəhs edir, qonşu ölkələrdə yaranan, mitinq yolu ilə yox, mətbuatda təbliğat yolu ilə aparılan mübarizə üsullarından bəhs edir və çox təəssüf ki, ölkəsində bunların nümunəsini görmədiyini qeyd edir. Millətinin digər millətlərdən geridə qalmasını istəməyən gənc şair Azərbaycanda “Türk gənclərinin ittifaqı”, “Tələbələr cəmiyyəti”, “Cənubi Azərbaycanla birləşmək uğrunda mübarizə cəmiyyəti” və s.-nin yaradılmasını arzulayır (1,173).

Vətəninə duyduğu dərin həsrəti, torpaq qoxusunun intizarını dostu Cavidə yazdığı məktubda ürəkağrısı ilə dilə gətirir: “*Mənim bütünlüqumlarım Ermənistandan köçüb gəlirlər. İndi mənim Göyçəmdə 1 nəfər qohumum qalmayıb, ayaqyerim qalmayıb ki, əsgərlikdən sonra gedim doğma yerlərə baş əyim – mənim uşaqlığım keçib*

orada. Oradakıaviakatastrofalar barədə televiziya deyilənlərdən savayı heç nə bilmirəm.” Məktublarında bu hərərlə döyünən qəlb bir çox mətləblərə toxunur.

Dostu Cavidə yazdığı məktubunda fəlsəfə ilə bağı görüşlərindən bəhs edir, dostunu da, özünü də birləşdirən bir məfhum kimi materialist dünyagörüşdən danışır və əlavə edir: “...bizi materializməidealizm iti bucağından, romantika aynasından baxmaq cəhəti birləşdirir. Bizim həm ikimizin dəçox böyük çatışmamazlığı budur ki, bəlkə də inkişafımızdan aşağı səviyyədə fəaliyyət göstərrib, əsl fanatikcəsinə nəinkibaşqalarını, hətta özümüzü belə inandırırıq ki, bizi böyük, qlobal məsələlər maraqlandırır, biz böyüyük, dahiyik,halbuki, ən xırda bir çətinlik bizi pis vəziyyətdə qoya bilər.

Deməli, sənə mən materialist yox, göylə gedən durna, yaxud göyərçin, sərçə... qarğayıq”(1,171).

Digər bir məktubunda dostuna onun sadəcə qlobal böhranlardan, ekoloji fəlakətlərdən və s. danışdığı üçün giley-güzar edir, bu məsələlərin əhəmiyyətli olduğunu qeyd etməklə birlikdə, onun üçün daha vacib məsələdən – “Azərbaycanımızı geri qoyan ətalət-tənbəllik bataqlığı”ndan danışmağın əhəmiyyətini bildirir.

Ümumən götürdükdə isə, Ülvi Bünyadzadənin daxili dünyasına geniş işıq saçan, yaradıcılığının bir qolu hesab olunan dərin məzmunlu və müdrikcə yazılmış məktubları nəzərə çarpan ictimai əhəmiyyət kəsb edir. Gənc şairin vətəni ilə bağı narahatlıqlarını, vətəndaş təəssübkeşliyini, aktual mövzulara fərdi münasibətini onun məktublarının əsas qayəsi hesab etmək olar.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
2. A.Ülvi. Ülviləşən Ülvim (məqalələr). - Bakı, Ağrıdağ, 1998, 256 s.
3. Nizami Cəfərov. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ədəbiyyat və incəsənət” qəz., 14 dekabr, 1990-cı il
4. Almaz Ülvi. Poeziyada milli azadlıq duyğuları. Bakı, Ağrıdağ, 1997, 117 səh.

5. https://az.wikipedia.org/wiki/%C3%9Clvi_B%C3%BCnyadzad%C9%99

M.BAĖIROVA

SOCIOPOLITICAL CONTENTS OF ULVI BUNYADZADEHS LETTERS

Summary

The martyr Ulvi Bunyadzadeh, who had always been seeking for martyrdom and died with his desire to see his homeland gain independence, is one of the most talented, phenomenal young poets of the country. The main focus of the article is on the contents of Bunyadzadeh's letters addressed to his relatives, friends and the young whose writings in the media caught public attention. These letters, which are examined in the context of sociopolitical events developed around his country during the struggle of the independence, offer insight into the patriotic spirit of the poet and reveal his citizenship.

M.BAĖIROVA

ОБЩЕСТВЕННО- ПОЛИТИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ В ПИСЬМАХ УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ

Резюме

Представленная статья посвящена анализу писем молодого поэта шехида Ульви Буньядзаде, находящихся в центре внимания, благодаря своему актуальному и общественно-политическому содержанию.

Поэт с глубокой болью в сердце выражает свои общественно-политические мысли, глубокую тоску по Родине, по запаху родной земли в письмах из далекой Сибири, посвящённых своим друзьям ,однокурсникам, родственникам , молодежи, привлекая внимание опубликованными в прессе статьями, из родного Баку. Основная суть статьи заключается в письмах, раскрывающих внутренний мир Ульви Буньядзаде и считающихся одним из ветвей творчества поэта.

ÜLVİ BÜNYADZADƏ OBRAZININ AZƏRBAYCAN VƏTƏNPƏRVƏRLİK LİRİKASINDA ƏHƏMİYYƏTİ VƏ ÖZƏLLİKLƏRİ

Salidə ŞƏRİFOVA

filologiya üzrə elmlər doktoru, dosent

*“Qurbanlar o zaman rahat yatır ki,
tökülən qandan nəsililər müdrikləşir
və tarixdə, xalqın qan və gen
yaddaşında ondan iz qalır...” (1).*

Açar sözlər: *Azərbaycan ədəbiyyatı, Ülvi Bünyadzadə, şəhid, obraz, Ana Vətən mövzusu*

Anahtar kelimələr: *Azərbaycan edebiyatı, Ulvi Bunyadzadə, şəhid, imaj, Ana Vətən'in teması;*

Keywords: *The Azerbaijani literature, Ulvi Bunyadzadə, the martyr, image, the theme of the Home Land*

Ülvi Bünyadzadə obrazına Azərbaycan ədəbiyyatında sayca çox müəllif müraciət etmişdir. Bu obrazın açıqlanması Vətən mövzusu ilə sıx əlaqəli şəkildə baş vermişdir. Maraqlı bir amildir ki, Ülvi Bünyadzadə ümumiləşdirilmiş obraza çevrilmişdir: Azərbaycan naminə canını, həyatını qurban verməyə hazır olan vətənpərvər şəxs obrazı. Ülvi Bünyadzadə obrazının açıqlanması zamanı onun gənc vəfat etməsi həm Azərbaycanın, həm də onun yaxınlarının itkisi olması yazarlar tərəfindən xüsusi vurğulanır. Eyni zamanda bu itki ələcsizlik kimi yox, bir hünər yolu kimi işıqlandırılır. Bu yolun sonu – şəhidin Ana Vətən qoynuna qayıtması və Vətənin varlığında yeni bir formada daimi həyata nail olması.

Azərbaycan xalqının yaddaşında qanlı olaya çevrilmiş və hər il 20 Yanvar anım günü kimi qeyd edilən bu tarixi hadisə milli dövlətçiliyin bərpa edilməsinin başlanğıc anı kimi ədəbiyyatımızda əks etdirilmişdir. 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrini

təsvir edən müəlliflər konkret obraz vasitələri ilə olayları qiymətləndirərək, şəhid obrazlarını yaratmağa qadir olmuşlar.

Ülvi Bünyadzadənin şəhidlik zirvəsinə yüksəlməsi ədəbiyyatımızda dolğunluğu ilə öz əksini tapmışdır. Bu istər Ülvi Bünyadzadənin qələminə məxsus bədii və publisist yazılarda, istərsə də Ülvinin bədii ədəbiyyatda ömrünü əks etdirməyə qadir olan saysız-hesabsız məqalə, şeir, poema, hekayə, povest, dram əsəri, əfsanə, bayatı və s. özünü göstərmişdir.almaz Ülvi bu amili belə işıqlandırmışdır: *“Ülvi ömrünə söz işığı Ülvi ünvanlı, Ülvi duyğulu, Ülvi düşüncəli, Ülvi sevgili 300-500-dən çox məqalə, şeir, poema, hekayə, povest, dram əsəri, əfsanə, bayatı... yazılıb. Ehtiramımı bildirmək istədiyim o yazı müəlliflərinin adlarını bir-bir sadalaya da bilərəm. O, imza sahibləri 8 milyondur... 45 milyondur... Həmin milyonların hər birinin doğma adı ölüncə ürəyimin başında əziz tutulacaq. Allah eşqinə ovundurucu kövrək kəlmələri ruhumun ayəsi olacaqdır. Ülvi sevgisinə ehtiram naminə Ülvili ağır günlərimizdə bizə söykək olan bütün insanlara səmimiyyətlə”*. Ülvi Bünyadzadənin həyat yolu Hüseyin Arifin, Nəriman Həsənzadənin, Xəlil Rza Ulutürkün, Hidayətin, Musa Ələkbərlinin, Məmməd Namazın, Eldar İsmayılın, Səmayə Əliyevanın, Zəki İslamın, Məhəmməd Nəbisoyun, Zivər Əzizqızının, Əli Vəkilin, Tamilla Şəfəqin, Xan Füzuli Aslanoglundun, Məhəbbət İlhamlının, Sevil Hüseynovanın, Asəf Orucoğlundun, Gülgəz Babayevanın, Əhməd Bağirovun, Aygün Dilbərinin, Gülnigar Rəhimlinin, Nurlana İsmayılovanın, Müsahib Həbiboglundun, Şahin Ülvinin, Sabir Mustafanın və digər qələm sahiblərinin poetik nümunələrində əksini tapmışdır. Məhz həmin poetik nümunələrdə Ülvi Bünyadzadənin “şair və Şəhid”, “şair və Vətən”, “şair və Zaman” və s. vəhdətində obrazı dolğun təsvir edilir. Abdulla Suvar “Əfqanıstan ağırlarından qəhərlənmiş könlü” adlı yazısında Ülvi Bünyadzadənin adının vətənsəvər, mübariz insanlarla birgə, yanaşı çəkilməsinə toxunmuşdur: “O, bütün zamanların ən gənc və istedadlı şairi kimi yaddaşlarda qalacaq. O, bəlkə də xoşbəxtlərdəndir ki, ölümü ilə ölməzliyə yol açdı, adını bir millətin tarix salnaməsinə yazdıra bildi”.

Xalq şairi Hüseyn Arifin Qan yaddaşımıza yazılan tariximiz olan “Qanlı Yanvar” faciəsinin qurbanı Ülvi Bünyadzadəyə həsr etdiyi “Ülvi” (1991) poemasında istedadlı gəncin ömür yolu oxucunun gözündə canlandırılmış, zaman, insan, dünya münasibətləri əksini tapmışdır. Şair həyat-ölüm, xeyir-şər, enişli yoxuşlu həyat kimi qarşıdurmaları bədii-fəlsəfi müstəvidə nəzərdən keçirmişdir:

*Oxudum “Ömür yolu”nu,
Nə sehrli yoldu bu.
Bərkdən keçən, boşdan keçən,
Enişli, yoxuşlu bu yol (2,152).*

Qeyd etmək olar ki, müasir Azərbaycan ədəbiyyatında şəhidlik obrazı Vətən və vətənpərvərlik mövzusu ilə sıx bağlanmışdır. Şəhid obrazı kimi Ülvi Bünyadzadənin obrazının yarıdılması və şəhidin kimliyi ədəbi-bədii kontekstdə aşkarlanaraq cəmiyyətə təqdim edilir. Azərbaycan ədəbiyyatı kontekstində təsdiqlənərək özünü doğruldur. Yanvar hadisələri zamanı şəhid olmuş Ülvi Bünyadzadənin bədii obrazını yaşatmağa qadir olan şəhidlik obrazı səviyyəsində özünü təsdiq ədəbiyyatda mühüm amil kimi dəyərləndirilməlidir:

*O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu.
Ülvi balam şahid oldu,
El yolunda öldü getdi (2,145).*

Məhz Yusif Kəsəmənlinin “Getdi” (1990) şeirində Ülvinin el yolunda şəhidlik zirvəsinə yüksəlməsi ilə tarixə çevrilməsi vurğulanır. Bu baxımdan, unudulmaz tarixi səhifəyə çevrilmiş 20 Yanvar hadisələrinin ədəbiyyatda, yəni ədəbi nəslin yaradıcılığında özünəməxsus səciyyəsi ilə diqqəti çəkir, çox dəqiq, canlı, real təsvirini yarada bilir. Əli Vəkilin “Qanlı gecə” poemasında 20 Yanvar hadisəsində şəhidlik zirvəsinə yüksəlməyi bacarmış şəxslərin şöhrət qazanaraq tarixə həkk olunmaları qeyd edilmişdir:

*Qeyrətlilər, fədailər
Qovuşdular ölməzliyə.*

Bir gecənin şəhidləri
Şöhrət oldu yerə, göyə (2,178).

Poeziyada Ülvi Bünyadzadə obrazı Vətən, vətənpərvərlik anlayışlarının bədii poetik dərk edilməsi kimi təbliğ edilərək, baş vermiş hadisələrin hissi-emosional tərzdə təsviri diqqəti cəlb edir. Bu özünü Musa Ələkbərlinin insanda fədakarlıq, qəhrəmanlıq və məğlubedilməzlik hissi yaradan şəhidliyi “Şəhidlər Xiyabanında” (1992) şeirində göstərmişdir. Şeirdə Ülvi Bünyadzadənin qəbrinin ziyarət edilməsini ürək ağrısı ilə təsvir edən şair qələmə alır:

Qəbrin üstə Ülvi balam,
Döndüm ağılara, ağılara.
Necə deyim ah çəkənə,
Ahın dağlara, dağlara (2,161).

Məlumdur ki, bədii obraz estetik dəyər təmsil edərək insan həyatının real lövhələrinin bədii əksidir. Bədii obrazla bədii əsərin ünsür və ya bədii bir hissəsi başa düşülür. Bu zaman müəllif tərəfindən təsvir edilən fraqment müstəqil həyat və məzmununa malik ola bilər. Obraz bədii əsərdə müəllif ideyalarının və bədii təfəkkürünün təzahür formalarından biri kimi varlığın mahiyyətini, əşyaların vəziyyətini və ya mövcud üsullarını, əşyaların dinamikası və ya bir qrup əşyaların bir-birilərinə qarşılıqlı meyl etməsini ifadə edir. Obrazı yaratmaq üçün müəllif müəyyən qrup insanlara, əşyalara və proseslərə xas xüsusiyyətlərin ümumiləşdirilmiş şəkildə əks etdirilməsinə cəhd edir. Obraz fərdi cizgiləri ilə başqa obrazlardan fərqli cəhət və fərdi xüsusiyyətlərini əks etdirir. İlk növbədə, estetik kateqoriya olan obraz sənətə xas mənimsəmə yollarını və həqiqətə çevrilməni xüsusilə səciyyələndirir. Bu baxımdan da, ədəbiyyatımızda yaradılmış Ülvi Bünyadzadə obrazı yalnız Ülvinin deyil, həmçinin milli oyanış prosesində mühüm rol oynamış Qanlı 20 Yanvar hadisələrində şəhid olmuş insanların ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Bu obraz vasitəsilə də şəhidlik qəhrəmanlığın ən yüksək zirvəsi kimi tərənnüm edilir. Poeziyada Ülvi Bünyadzadə obrazı nakam getmiş insanların ümumiləşdirilmiş obrazı kimi də təsvir edilmişdir.

Qasım Binnətov “Ülvim hanı” (1990) şeirində Ülvinin itki

sinə ürək-ağrısı ilə yanaşaraq, dünyadan nakam getmiş insanın ümumiləşdirilmiş obrazını yaratmağa nail olur. Məhz Ülvinin simasında arzularının yarım qalmasını poetik dillə oxucuya ürək ağrısı ilə çatdırır:

*Yarın düşdü yaman oda,
Başına gəlib xata.
Şahid oldu! Bu dünyada
Demirsənmi, qalanhanı? (2,143)*

Eldar İsmayıl da Qasım Binnətov kimi qələmə almış olduğu “İçində” şeirində Ülvinin simasında arzu və diləklərin yarım qalmasını işıqlandırmaqla, əsil səbəbkarı axtarır:

*Bir igidə bir dünyanı darıydı?
Gidi dünya, qulağınmi karıydı?!
Öz arzusu, öz diləyi varıydı,
Arzuların, diləklərin içində! (2,163)*

Hüseyn Arif “Ülvi” (1991) poemasında poeziya yaddaşında Ülvi Bünyadzadənin konkret bir zaman daxilində keçdiyi ömür yolunun şərəfli olmasını işıqlandırmaqla yanaşı, nakam qalması amilini ürək ağrısı ilə açıqlayır. Hüseyn Arif Azərbaycan xalqının azadlıq hərəkatını, mübarizəsini də bir sənətkar kimi bədii sözün işığında qiymət verməyə nail olur. Bununla yanaşı şəhid olmuş Ülvinin kama çatmamasını vurğulamaqla, Vətən uğrunda canından keçmiş insanların ömürlərini yarım qalmasının necə ağır olmasını çatdırmağa nail olur:

*Yarıda saxladın məhəbbətini,
Nə məqsədə çatdın, nə kama yetdin.
Bir el gözəlinin səadətini
Özünlə apardın, özünlə getdin (2,158).*

Maraqlı məqamlardan biri də, Xan Füzuli Aslanoğlunun “Ülvi, sən” şeirində Ülvinin nakam obrazını ədəbiyyatımızın nakam şairi Mikayıl Müşfiq obrazı ilə müqayisə etməsi, onlar arasındakı oxşar cəhətə diqqət yetirməsidir:

*Bir gülləyə yağdı tökdü qanını,
Sən Vətənə qurban verdin canını.
Qovuşmadın, sevgin kəssin yanını,*

Müşfiq kimi nakam getdin Ülvi, sən! (2,173)

Ülvi Bünyadzadəyə həsr edilmiş poetik nümunələrdə onun əqidə uğrunda qurban getməsi də özünü göstərmişdir. Əqidə uğrunda canından keçmiş insan kimi dəyərləndirilən Ülvi Bünyadzadənin canlı obrazı Əhməd Bağirovun “Məsləkin uğrunda qurban getmisən” (1990) şeirində əksini tapmışdır:

*Bu ölüm sənincün ölüm deyil heç,
Məsləkin uğrunda qurban getmisən.
Vətənə yad ayaq dəyməsin deyə,
Sən şirin canından, qardaş, keçmisən (2,178).*

Xalq şairi Hüseyn Arif isə “Ülvi” (1991) poemasında Ülvinin keçdiyi qısa ömür yolunda əqidəsinə sadıq qalması və əqidəsi uğrunda ölümə hazır olmasının tam mənzərəsini oxucu gözündə öz dünyagörüşü və bədii təfəkkürü baxımından yanaşaraq canlandırmağa nail ola bilmişdir. Bədii yaradıcılıqla məşğul olan gənc Ülvinin şeirlərində, qələmə aldığı yazılarda Vətən üçün qurban getməyə həmişə hazır olması şair tərəfindən vurğulanır:

*Kitabını vərəqlədim,
Şüşə qəlbim çilik-çilik.
“Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik” (2,152).*

Müasir Azərbaycan poeziyasında milli istiqlal və azadlıq ideyalarını yenidən bərpa edilməsində əvəzsiz xidmətləri olmuş Xalq şairi Xəlil Rza Ulutürk də Ülvi Bünyadzadənin nakam ömür yaşamasına toxunaraq, Ülvinin lirik-fəlsəfi, hissi-intellektual dünyasını açıqlamağa nail olmuşdur:

*Birinci kitabını görmədən, nakam gedən
Ülvi Bünyadzadənin həsrətinə and olsun.
Dünyadan 20 il 3 ay 27 gün.
Qismətinə and olsun! (2,195)*

Məhz Xəlil Rza Ulutürkün poetik nümunəsində sevinc və məhrumiyyətləri yaddaşında yaşadan poeziyada ölüm mövzusu həm fiziki, həm maddi, həm mənəvi, həm psixoloji, həm də fəlsəfi planda diqqəti cəlb etməkdədir.

Onu da vurğulamalıyıq ki, Xəlil Rza Ulutürk konkret ola

raq, Ülvi Bünyadzadənin yaşadığı ömrü şeirində qeyd edə bilir. Xəlil Rza Ulutürk Ülvi Bünyadzadənin şəhid kimi həyat yoluna nəzər saldığı kimi, doğma oğlu Təbrizin də şəhid olmasını “Ağrı” şeirində əks etdirmişdir. Xalq şairi X.R. Ulutürk şəhidlik mövzusunda müraciət edərək şəhid itkisi fonunda şəhid itkisinin bədii ifadəsinə nail olmuşdur.

Tarix elmləri namizədi Səmayə Əliyeva “Ülviləşən Ülvi-mə” (1990) şeirində Ülvi Bünyadzadənin əqidə uğrunda mübarizə aparmasını, şəhidin “And”ının dillər əzbəri olması faktı ilə təsdiqləyir. Məhz Ülvi Bünyadzadənin qələminə məxsus “And”ın gənclərin manifestinə çevrilməsi faktı Səmayə Əliyeva tərəfindən poetik dillə təqdim edilir:

*“Ənalhəqq” söyləyən Nəsimi kimi,
“And”ın ürəkləri qanadlandırır.
O “And” sənindir sə dünən, can bala,
Bu gün milyonların dilində əzbər (2,163).*

Poeziyamızda şəhid olanların itkisinin yalnız doğmalarının deyil, xalqının da ağır itkisi olmasının təsviri də diqqətdən yayınmır. Məmməd Namazın Ülvi Bünyadzadənin simasında şəhidlərin yalnız doğmalarının deyil, xalqının da ağır itkisi kimi təsvirini poetik fikirləri ilə poetik məcazlar, ifadələr, bənzətmələr vasitəsilə “Torpağa yazılan şeir” (1992) nəzm nümunəsində oxuculara çatdırır:

*Necə dözdük
Biz necə
Bu həsrətə, bu dağa...*

*Biz kağıza yazdıq
Şeirimizi,
Sən – torpağa... (2,162).*

Şəhidliyin hamıya nəsib olmaması faktı, canlarını Vətən yolunda qurban verməyin heç də hamıya nəsib olmamasını haqlı olaraq vurğulamış Almaz Ülvi “Şəhidlik zirvəsi” adlı məqaləsində bunu belə əks etdirmişdir: “Şəhidlik ruhun gerçəklik anlamı olan eşqdən doğulur. O eşqdən ki, torpağa, yurda, xalqa

gətirdiyi kamil inamla qəlbə ülviləşib. Gənc bir şəhid şairin nəğməsindəndir: “Ölüm insanların son heyrətidir!” Son heyrətdən heykəlləşən müqəddəs ölüm isə Şəhidlikdir. Bu məqam hər kəsə nəsis olarmı?»

Məhəmməd Nəbisoyun “Azadlıq yolunda” (1990) poetik nümunəsində Vətən yolunda, azadlıq uğrunda canlarından keçənlərin həyatlarının məhv olmaması vurğulanır, azadlıq timsalında yaşamaları lirik dillə oxucuya çatdırılır:

*Atır Azərbaycan azadlığa can,
Yolunda can qoydu nə qədər qurban.
Sən tək şəhidlərin məzarlarından,
Azadlıq günəşi doğacaq, Ülvi.
Zülməti o günəş boğacaq, Ülvi (2,166).*

Xalq şairi Nəriman Həsənzadə Ülvi kimi şəhidlik zirvəsinə ucalanları Vətənin yetişdirdiyi faktına toxunaraq lirik dillə qeyd etməsi təqdirəlayiqdir. Məhz Ülvinin keçdiyi yolun hünər yolu olması Nəriman Həsənzadə tərəfindən xüsusi olaraq qabardılır:

*Qulaq as, gör kimdi, mahnı oxuyur,
nəğməyə çevrilib hünər yolları.
İndi Ülviləri tək ana doğmur,
indi Vətən doğur mərd oğulları (2,159).*

Sevil Hüseynovanın “Ülvinin xatirə muzeyindədir” şeirində Ülvi Bünyadzadənin həmişəyaşar obrazı Babək, Xətai kimi tarixi qəhrəmanlarla müqayisə edilərək, onlar kimi tarixin səhifələrinə adını həkk etdirə bilməsi poetik dillə qələmə alınır:

*Babək əqidəli ölməz igidlər,
Xətai qeyrətli dönməz igidlər,
Göydəki günəş tək sönməz igidlər
Ülvinin xatirə muzeyindədir (2,175).*

Şeirdə bir şəhid itkisi fonunda yüzlərlə şəhid itkisi təsvir edilmiş, acı ilə yüklənən duyğuların bədii ifadəsi əksini tapmışdır.

Şəhidləri Vətənin qoynuna alması amili poeziyamızda incəliklə açıqlanmışdır. Aşef Orucoğlunun Ülvi Bünyadzadəyə həsr etdiyi “Sən” (1990) şeirində Vətən uğrunda şəhid olanları Vətənin şəhid deyə qoynuna alması, mavi gözlü Xəzərin isə ağı deməsi

işıqlandırılmışdır:

*Deyirlər “Azadlıq” oldu son sözün,
Xalqın yolunda şam tək söndün sən.*

*Vətən şəhid deyib qoynuna aldı,
Xəzər ağı dedi, səma qaraldı (2,176).*

Şəhidlərin qəlblərdə, yaddaşlarda yaşaması amili ədəbiyyatımızda geniş işıqlandırılmışdır. Ülvi Bünyadzadənin qəlblərdə, həmçinin xalqın tarixində, yaddaşında yaşadığını, ölmədiyini Xalq şairi Nəriman Həsənzadə nəzm dili ilə “Almaz” (1991) adlı poetik nümunəsində qələmə alır:

*Ülvinin “And”ını oxudum, Almaz,
gördüm ki, danışan bayaq, Ülvidi.
Bəlkə həyatımız yuxudu, Almaz.
bəlkə yatan bizik, oyaq Ülvidi?! (2,159)*

N. Həsənzadənin Ülvi Bünyadzadəyə həsr etdiyi poetik nümunədə Ülvinin milli vətənpərvərlik mövqeyini dövrün poeziyasının arenasına çıxartmağa nail ola bilmişdir. Belə ki, şəhidlərə həsr olunmuş poetik nümunələri özündə matəm motivlərini güclü şəkildə əks etdirirsə, bir tərəfdən də şəhidliyi qəhrəmanlıq səviyyəsində təqdim etməyə qadir olur. Poetik nümunələrdə matəm ovqatı ilə bərabər qürur hissləri qabardılır.

Əməkdar incəsənət xadimi Hidayət “Qələmini qanına batıran şair” (1992) şeirində Ülvi Bünyadzadənin xalqın yaddaşında qəhrəman kimi əks olunması ilə yanaşı, milli mənəvi dəyərlərin itmədiyini də qabartmağa nail ola bilmişdir. Hidayət Ülviyə ağı demir, əksinə qəhrəman kimi tərənnüm edir. Ülvi Bünyadzadənin şair olması faktına toxunsa da, şəhidlik zirvəsinə şair olmaqdan tez çatmasını, fiziki ölümü deyil, mənəvi ölüm problemini qabardır:

*...Qətlin şeirindən tez çatdı cahana
Qətlin meydan oxudu
Yalançı pəhləvantək
Yalan atını minib
Dünyaya meydan “oxuyana”.*

*Şeir in açdı qapımı –
Ağın qarayla vuruşu (2,160-161)*

Azərbaycanın bütövlüyü və xalqının azadlığı uğrunda canından keçmiş hər bir şəhidin ömür yolu keçmişdən gələcəyə örnək olan şanlı tarixdir. Şəhidliyə dəyər vermək insanda vətənpərvərlik hissinin möhkəmlənməsinə, gənc nəslin soykökünə, vətən torpağına, öz adət-ənənələrinə sədaqət ruhunda tərbiyə olunmasını inkişaf etdirərək təbliğ edir. Şəhidlik zirvəsinə ucalanların xatirəsini yaşatmaq ədəbiyyatın ən bariz vəzifəsinə çevrilmişdir.

“Ürəyində-Azad Azərbaycan adlı məmləkətin sətirləri” (Hidayət) olan Ülvi Bünyadzadəyə həsr edilmiş poetik nümunələr bir daha onu vurğulayır ki, bu dünyada yaşamaq o vaxt dəyər kəsb edər ki, insan tanrı qapısına yollananda günahları üçün xəcalət çəkməsin. Şəhidlər özlərinin ölümləri ilə ölümsüzlük qazanırlar. Bədii ədəbiyyatda şəhidliyin dərkini və təbliği məhz bütöv Azərbaycan anlayışının dərkini tarixi inkişaf yolu keçmiş prosesidir.

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYAT:

1. Y. Qarayev. Tarix: yaxından və uzaqdan. Bakı, “Sabah”, 1996. 712 səh. (səh.613)
2. Üviləşən Ülvim (məqalələr). - Bakı, “Ağrıdağ”, 1998, 256 səh.
3. Ülvi Bünyadzadə. Sənin oxşarın bənövşədi: seçilmiş əsərləri (tərtib ed., redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi) Bakı, "CBS" 2005, 495 s.

S. ŞARİFOVA

ULVİ BUNYADZADEH İMAJININ AZERBAIJAN VATANSEVER LİRİKASINDA ÖNEMİ VE ÖZELLİKLERİ

Özet

Azərbaycan edebiyatında çox sayıda yazar Ulvi Bunyadzadəyə hitap etmişdir. Bu görüntünün ortaya çıxışı, Ana Vatan'ın temasıyla yakından bağlantılıdır. Ulvi Bunyadzadənin genelleştirilmiş bir nesne haline gelmesi ilginç bir gerçektir: Azərbaycan uğruna yaşamını ve hayatını feda etməyə hazır vatansever bir imge.

Yazarlar, özellikle, Ulvi Bunyadzadeh'nin imajı sırasında genç kaybının hem Azerbaycan'ın hem de akrabalarının kaybı olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda bu kayıp endişe olarak değil, vahşetin bir yolu olarak aydınlatılır. Bu yolun sonu, şehidin Ana Vatan'a dönüşü ve Ana Vatan'da yeni bir varoluş biçimine ulaşılmasıdır.

S. SHARİFOVA

**İMPORTANCE AND SPECİFİCFEATRUES
OF ULVI BUNYADZADEH'S İMAGE İN AZERBAİJAN
PATRİOTİC LYRİC**

Summary

Numerous authors have addressed to UlviBunyadzadeh in Azerbaijani literature. The exposure of this image has been closely linked to the theme of the Home Land. It is an interesting fact that UlviBunyadzadeh has become a generalized object: a patriotic image ready to sacrifice his life and life for the sake of Azerbaijan.

It is especially emphasized by writers that the loss of his young disclosure during of UlviBunyadzadeh's image is the loss of both Azerbaijan and its relatives. At the same time, this loss is illuminated not as anxiousness, but as a way to the brutality. The end of this path is the return of the martyr to the Home Land and the achievement of a new form of existence in the Home Land.

ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN SÖZ DÜNYASI

Səba NAMAZOVA

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Gəncə Dövlət Universiteti, seba8080@mail.ru

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, poeziya, yaradıcılıq, şair, ədəbi aləm*
Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, poetry, creativity, poet, literary world*
Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде, поэзия, творчество, поэт, литературный мир*

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik! (1,9)*

Ülvi Bünyadzadənin vaxtilə sinif yoldaşlarına xitabən qələmə aldığı şeirindən misraları oxuyarkən onun əsrarəngiz çalarlarla zəngin olan poeziya dünyasının sehrinə dalmamaq mümkün deyil. O misralar əslində şairin bütünlüklə ədəbi fəaliyyətini xarakterizə etməyə, onun yaradıcı ruhunu daha dərindən anlamağa kömək edir.

Yeri gəlmişkən, K.Bünyadzadə də bu məqama işarə edərək yazır: “Gənclik fəlsəfəsini adlarla bağlı düşüncələrlə başlamağım təsadüfi deyil. Bu fəlsəfənin qapıları ilk olaraq mənim üçün Ülviyə səbəb açıldı. Mən Ülvi sözünün mənasını əvvəllər bilirdim – ucalıq, saflıq. Lakin bu adın tarixçəsini öyrənəndən sonra yuxarıda dediklərimin həqiqət olduğuna bir daha əmin oldum: hər insan öz adının canlı maddi təzahürüdür” (2,7).

İstedadlı şair, publisist, nasir, tərcüməçi, əsl vətənpərvər Ülvi Bünyadzadə obrazı yadigar qoyub getdiyi əsərlərindən bizə yaxşı tanışdır. Onların hər birində millətsevər bir gəncin qəlb çirpintiləri duyulur:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolunşaxtasından,*

*soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür,
dünənimdən, bu günümdən, sabahımdan
ötür keçir (1,55-56).*

Elə xarakterindəki bu qorxmazlıq sayəsində də misralarında səsləndirdiyi kimi, poeziyamızdan gen düşərək qəfil düşmən gülləsinə qurban getdi.

Ülvi Bünyadzadə iyirmi illik qısa, ancaq mənalı ömründə ən müxtəlif janrlara müraciət edərək çeşidli yaradıcılıq istiqamətlərində məharətlə qələmini sınaı. O, çoxsaylı şeirlər, nağıllar, nəğmələr, tərcümələr, hekayə və povestlər, pyeslər, məktublar, publisistik yazılar qələmə aldı. Əsərlərini sonsuz ilhamla, incə təblə yazıb-yaratdı, bizə əmanət qoyub dünyadan köçdü. Özündən sonra bu nadir istedad sahibinin ədəbi aləmdə həmişəlik izi, əbədiyaşar sözü qaldı!..

Ülvi Bünyadzadənin arzuları da bir insan, vətəndaş, bu torpağın şair oğlu kimi, həzin duyğulara köklənərək bədii sözə çevrilmişdi:

*Arzum budur həyatda,
Nə dərd, nə qəm olaydı.
Məndən sonra dünyada,
Bircə şeirim qalaydı (1,62).*

Bu yerdə qeyd edək ki, güclü şeiriyyətə sahib olan müəllifin iyirmi yaşlı gənc olduğu qürur doğurmaya bilməz!

Ülvi Bünyadzadənin yarımçıq qırılan ömrü əsərlərində davam edir, nəzər saldıığımız hər poetik nümunə dünyadan nakam köçən şairin həyat hekayəsindən bizə soraq verir...

Bu baxımdan “Ömür yolu” adlı əsərində də Ülvi Bünyadzadə qətiyyətlə oxuculara səslənmişdi:

Qarabağdı mənim dinim-imanım,

*O torpağın
nişanəsi, iziyəm.
Məni belə
aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də
Qarabağın özüyəm (1,100).*

Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində dünyaya göz açmış Ülvi Bünyadzadə lap erkən, hələ beş yaşından yazıb-oxumağı bacarmış, altı yaşında ikən ilk şeirini qələmə almışdı. Artıq 12-13 yaşlarından etibarən onun şeirləri, müxtəlif səpkili bədii və publisistik yazıları vaxtaşırı “Daşkəsən” qəzetinin səhifələrində dərc edilmişdi. Ailəsi ilə birgə Daşkəsəndə yaşayan Ülvi elə burada fəaliyyət göstərən “Qoşqar” ədəbi birliyinin də üzvü olmuşdur.

Onun coşqun yaradıcılıq istedadı yalnız ədəbiyyat sahəsi ilə məhdudlaşmamışdı. Belə ki, orta təhsil illərində yeddiillik musiqi məktəbində təhsil almış Ülvi Bünyadzadə qarmon, tar, saz, piano və kamança kimi musiqi alətlərində çalmaqı da bacarırdı.

Ülvi Bünyadzadə ərəb, fars, latın, özbək dillərinə bələd olmaqla yanaşı, ingilis və rus dillərini də mükəmməl bilirdi. O, APXDİ-nin ingilis dili ixtisasında oxumuş, həmin müddətdə də istər təhsildə, istərsə də ictimai həyatda aktivlik nümayiş etdirmiş, çeşidli yazıları ali məktəbin qəzetində mütəmadi dərc olunmuşdu. 1990-cı ilin 20 yanvarında isə xain düşmən gülləsi onun həyatına son qoydu.

Qısa ömründə zəngin, məhsuldar yaradıcılıq sərgiləyən Ülvi Bünyadzadə 200-dən çox şeirin, Əfqanıstanda döyüşmüş həmvətənlərimizə həsr olunmuş “Ömür yolu” poeması və “Qansızlar” povestinin, 40-a yaxın hekayənin, beş pyesin müəllifidir. Onun 20-yə yaxın dünya ədəbiyyatı nümunələrindən etdiyi orijinal tərcümələr, 7 ədəbi və ictimai məzmunlu məqaləsi, bibisi Almaz xanıma, dostları Məhəbbət və Cavidə yazdığı xeyli sayda məktubları yaradıcılığının çoxçeşidliliyinə işarə edən məqamlardır.

Gənc yazarın 1990-cı ildən etibarən “Ülvi duyğularım” (1990), “Bir ölümün acığına” (1993), “Ömrüm sənin eşqindi” (1998), “Sənin oxşarın bənövşədi” (2005), 2 dildə “Ömür yolu”

(poema) (2009), “Əfqanıstan ağrıları” (poema və povest) (Azərbaycan, türk, özbək, qırğız, tatar, ingilis, rus, gürcü dillərində) (2015), “Qəhərlənmiş könlüm: dünya ədəbiyyatından tərcümələr /şeyrlər, hekayələr” (2015) kimi kitabları işıq üzü görmüşdür. Bu kitabların hər birini toplayıb tərtib edən, nəsrə hazırlayan, redaktoru və ön sözün müəllifi Almaz Ülvidir.

Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizlərdən olan Ülvi Bünyadzadənin hər anı şərəf doğuran həyatına işarə edən Zülfüqar Şahsevənlə yazırdı: “Qədim yurdumuz Göyçədə doğulmuşdun. Zərli kəpənək qanadlarının titrəyişindən, pıçıltı-pıçıltı açılan çiçəklərin şehli baxışlarından, ağappaq bahar yağışlarından, ay nurundan, gün işığından keçib gəlmişdin... Asfalt yolların altında darıxan günəşə, işığa can atan otlara, daş altında bitən çiçəklərə bənzəyirdi ömrün. Sən bu ömrü misra-misra yaşayırdın...” (3,6)

Ülvi Bünyadzadə həssas şair qəlbindən keçənləri bədii sözün qüvvətilə belə dilə gətirirdi:

*Bir insan ki, xalq oduna qalana,
Alovu sönsə də közü qalacaq.
Bir insan ki, o eşq ilə yarada,
Özü qalmasa da, izi qalacaq (1,42-43).*

Beləcə, istedadlı şair sələflərinin açdığı çoxəsrlik poeziya yoluna doğru uğurla yönəldi, o nəhayətsiz yolda öz cığırını açdı, söz xəzinəmizi əsərləri ilə daha da rəvnəqləndirdi.

Bu, böyük bir ədəbi məharət, Ülvi Bünyadzadə imzalı yaradıcı təfəkkürün məhsulu idi...

Elə özünün də şeyrlərindən birində ifadə etdiyi kimi:

*Dünyamızda bir yol da var –şeyr yolu,
Bu yolu yaradanlar, sonradan
Nizamilər, Vurğunlar olub (1,46).*

Bənzərsiz yaradıcılığa malik, “Ədəbiyyatın şəhid balası” (4) – deyə xatirəsini hər zaman hüznə andığımız Ülvi Bünyadzadədən bəhs edərkən qəhərlənib kövrək hislərə dalanda yenə onun misralarını xatırlayıram:

*... Bir ocağın ətrafında
Mənə ehsan paylaşınlar.*

*Qoy lap məni "bəxtsiz" deyə,
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ü. Bir ölümün acığına. Bakı: Gənclik, 1993, 256 s.
2. Bünyadzadə K. Gəncliyin fəlsəfəsi. Bakı: Nurlar, 2009, 256 səh.
3. Şahsevənli Z. Daş altında bitən çiçək. Kitaba ön söz. Bünyadzadə Ü. Bir ölümün acığına. Bakı: Gənclik, 1993, səh. 3-6
4. Şıxlı A. Ədəbiyyatın şəhid balası. Yeni səs informasiya portalı – yenises.ru
5. Bünyadzadə Ülvü. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvü). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.

S.NAMAZOVA

ULVI BUNYADZADEH'S WORLD OF WORDS

Summary

Talented poet Ulvi Bunyadzadeh, who became martyr for the sake of Azerbaijan's independence, was killed by enemy's bullet at the age of 20 and thus inscribed his name forever in the history of our national struggle, found path to the hearts of millions of people with his works.

The writer, whose heart was beating for the sake of independence, with his creativity takes a special place in the literary and cultural life of Azerbaijan.

Poetry occupies an important place in Ulvi Bunyadzadeh's literary activity. Since childhood showing an unlimited interest in creativity, he subsequently gave himself up to this sublime feeling.

His rich, original literary heritage in the field of poetry, prose, journalism is placed to speak about it.

And most importantly, love for homeland, a sense of freedom lay at the heart of Ulvi's poetic activity.

МИР СЛОВА УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ

Резюме

Талантливый поэт Ульви Буньядзаде, ставший шехидом во имя независимости Азербайджана, получивший вражескую пулю в 20-ти летнем возрасте и тем самым вписавший навеки свое имя в историю нашей национальной борьбы, своими произведениями нашел путь к сердцам миллионов людей.

Этот писатель, чье сердце билось во имя независимости, своим творчеством занимает особое литературно-культурной жизни Азербайджана.

Поэзия занимает важное место в литературной деятельности Ульви Буньядзаде.

Еще с детских лет проявив безграничный интерес к творчеству, он впоследствии своим существом отдался этому возвышенному чувству.

Его богатое, оригинальное литературное наследие в сфере поэзии, прозы, публицистики дает основание говорить об этом.

А самое главное –любовь к родине, чувство свободы лежали в основе поэтической деятельности Ульви.

GƏNC ŞAIR, TƏLƏBƏ, MİLLİ QƏHRƏMAN ŞƏHİD ÜLVİ BÜNYADZADƏ

Sevil PİRİYEVA KARAMAN

*Ankara Universiteti
Dil Tarih və Coğrafiya Fakulteti*

Açar sözlər: Ülvü Bünyadzadə, Azərbaycan, 20 Yanvar, tələbə, şair, şəhid
Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, Azerbaijan, January 20, student, poet,
martyr*

Anahtar kelimeler: *Ulvi Bunyadzadeh, Azerbaijan, 20 Ocak, öğrenci,
şair, şehit*

1989-cu ildə Azərbaycana ilk səfərim idi. Bakıda və Naxçıvanda aldığım bir neçə günlük təhsil həyatımda Azərbaycan xalqının qonaqpərvər, xeyirxah olduğunu gördüm. Və buradan ayrılmaq istəməsəm də, ailəm Qazaxıstanda olduğu üçün qayıtmağa məcbur idim. Qayıtdıqdan bir neçə müddət sonra bir gün məktəbdən evə gəldiyimdə hər zamanki kimi televizor olan otağa girib xəbərləri dinləmək istədim. Gördüm ki, evdə olan atam, anam, bacı, qardaşlarım hamısı səssiz-sədasız televizordan xəbərləri diqqətlə dinləyirlər. Onların belə səssiz incikli vəziyyətdə dinləmələri qəlbimdə qorxu yaratdı. İçimə bir şübhə doldu. Heç nə demədən keçdim ekran qarşısına. Diktör heç ağılıma gəlməyən hadisələr haqqında danışdı. Gördüklərimə inanmadım. Dünən gördüyüm Bakı deyil, elə bil dünən gördüyüm Azərbaycan xalqı deyil. Bakı ağlayırdı. Bakıdan qanlı yaş axırdı. Geri döndüm rəhmətlik atama baxdım onun gözləri yaşarıb. Səssizcə oğrun-oğrun anamın üzünə baxdım, o da için-için ağlayırdı. “Nə xəbərdi” - deyə soruşmaq yersizdi. Çünki hər şey ortadaydı. Bakı qırmızı qərənfilə bürünmüşdü.

Bəli. O gecə. 20 Yanvar gecəsi yağdı düşmən gülləsi neçə-neçə günahsız canları aldı. Neçə-neçə gənclərimiz şəhid oldu. Azərbaycan xalqı şəhid oldu. Qazaxıstanda bizim qəlbimiz

göynədi. Onların içində bu gün və həmişə yad etdiyimiz gənc yaşında şəhid olan Ülvi qardaşımız da var idi. Ülvi Bünyadzadə bu gün yaşasaydı Azərbaycan elmində, ədəbiyyatında, musiqisində çox böyük töhvələri olardı. Onun adı Böyük şəxsiyyətlərin arasında yer alardı. Çünki o, yenicə 20 yaşına keçmiş olsa da yüzlərcə şeirlər, poema, hekayələr, povest, pyeslər, məqalələr və bir çox tərcümələrin müəllifi oldu. Onun şeirlərini oxuduqca məktəbdə dərs aldığımız zaman Yesenin, Puşkinin, Lermontovun, Abayın, Xəlil Rzanın şeirlərindən heç də geri olmadığını dərk etmək mümkündür.

Ülvi beş yaşından oxumağa yazmağa başlamışdı. O ilk şeirini altı yaşında yazmışdı. Bəli, Ülvinin yazdığı şeirlərində özündən çox-çox irəliyi görərək yazdığına şahid olursan. Onun şeirlərini oxuduqca özünü həmin şeirin içində hiss edirsən. Burada Ülvinin bir neçə şeirlərinin üzərində durmaq yerinə düşər düşüncəsindəyəm.

Onu da qeyd edək ki, ümumiyyətlə istər yazılı olsun, istərsə də şifahi olsun, xalq bayatıları insanın yaşam tərzinin keçmişdən gələcəyi göstərən uzun bir yolun nişanıdır. Bayatılar, dastanlar şeirlər, nəğmələr böyük şairlərin müdrik çağlarının məhsuludur.

Eləcə də deyə bilərik ki bayatılar bir forma kimi yaşın, həyatın kövrəkliklərini gələcəyə çatdıran folklorun bir növüdür. Keçmişdəki ulularımızın bütün yaşam tərzini, görüb eşitdikləri bayatıların ruhuna hopmuşdur.

Ülvi Bünyadzadənin yazdığı bayatıları bu mənada kövrəkliyin, Vətən sevgisinin, həyat eşqinin bir nümunəsi olduğunu açıqca deyə bilərik. Onun bayatılarından biri –

*Bənövşə
Bahar nə şirin şeymiş,
Ətri bənövşədəymiş.
Ömrüm sənə eşqindi,
Eşqin də bənövşəymiş.*

Və yaxud da bir başqa bayatıya fikir verək.

Olaydım kaş...

*Qönçə idin pardaxlandın,
Elə qönçə qalaydın kaş.
Döniüb bir ağ göyərçinə,
Çiynim üstə qonaydın kaş.*

Azərbaycan xalqı, ümumiyyətlə, bütün Türk xalqı tarixən böyük savaşlardan, ağrılardan keçib. Torpaqlarımıza zaman-zaman yağdı düşmənlər göz dikib. Ancaq bütün ağrılara, düşmənlər maraqlarına baxmayaraq mərd, igid oğulların sayəsində ulularımız heç bir düşmənlərə baş əyməyiblər. Və həmişə qələbə qazanıblar. Ülvinin yazdığı bütün bayatılar, dastanlar Azərbaycan ədəbiyyatındakı Qəhrəmanlıq, eşq dastanları “Törəyiş”, “Şu”, “Ərqənəkən”, “Kitabi-Dədə Qorqud”, “Oğuz Kağan”, “Manas”, “Alpamış”, “Canqar”, “Corabatır”, “Edige”, “Koroğlu” dastanları kimi məhəbbət, vətən sevgisi, qəhrəmanlığın göstərgəsidir. Bu dastanlar sadəcə olaraq hansısa bir tarixin, tarixi hadisənin əks-sədəsi deyil, böyük zamanları, qəhrəmanlıqları ümumiləşdirən əsərlərdir.

Ülvinin 1987-ci ildə hərbi xidmətə getməzdən əvvəl yazdığı şeirində özünün gələcəyindən xəbər verir,

*Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın,
Qoy ən əziz dostlarımsa
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında
Mənə ehsan paylaşınlar.
Qoy lap məni «bəxtsiz» - deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

Bu şeirini oxuduqca onun uzaq qörənliyini görmək mümkündür. Və anasına, hətta özü uşaqkən övladları bildiyi Azərbaycan gənclərinə yazdığı bu misralar insanın içinə axır. Əsgərliyə alınma and içmə mərasimindəki əlyazmasını oxumaq yerinə düşər: *A N D: "Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk vəson dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutma-*

yacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.1989".

Ülvinin daha bir şeiri isə,

Əlvida

Deyirəm vüsalın nə azmış ömrü,

Gedirəm, əlvida, gözəl, əlvida.

Gəlmişəm son dəfə biz qoşa gəzək.

Bizdən qalan qoşa izə, əlvida.

Ülvi Bünyadzadə orta məktəbdə oxuduğu illərdə Ülvi həm də yeddi illik musiqi təhsili alması onu daha dərindən vətənə bağlanmasına səbəb olmuşdur. O, hətta qarmon, tar, saz, piano, kamancha kimi Azərbaycan milli musiqi alətlərində çalması çox gözəl bacarırdı.

Eyni zamanda Ülvi ərəb, fars, latın, özbək dillərində sərbəst danışması öyrənməklə bərabər yazıb-oxumağı, ingilis, rus dillərini isə mükəmməl dərk etmişti. 1987-1989-cu illər Ülvi Bünyadzadənin qısa ömrünün ən çox çalışdığı dövründə Azərbaycan ədəbiyyatında böyük iz bıraxdı. O, həmçinin vətənə bağlı olduğunun nişanəsidir.

Bəli O, 19 yanvar 1990-cı ildə gecə Bakıya girən Sovet ordusunun yolunu kəsdi, dinc piketin gülləbaran edilməsinə dözməyərək, sinəsini xalqına tuşlanmış gülləyə sipər etdi və saat 00.20-də qəhrəmancasına şəhid oldu. Yanvarın 20-də axşam çağı onun tələbə yoldaşları, dostları və müəllimləri onun cəsədini araşdırıb-axtarıb Semaşko adına xəstəxanadan tapmaları onun dostları müəllimləri qarşısında necə hörmətə sahib olduğunu göstərir.

Ülvi yaşadığı qısa bir ömür yolunda düşündürücü əsərlər

yazmışdı. Onun ədəbi irsinə 200-dən çox şeirlər toplusu, "Ömür yolu" poeması və "Qansızlar" povesti, 40-a yaxın hekayə, 5 pyes, 20-yə yaxın dünya ədəbiyyatından etdiyi original tərcümələr, 7 ədəbi və ictimai məzmunlu məqalə, ailəsinə və dostlarına yazdığı məktublar və s. yazıları daxildir.

Və son olaraq oxumaq istədiyim "Dilbərim" şeirinin son dördlüyü isə belədir:

*Dedim: "Ay qız, anam gəlsin nişana"
Gözlərini süzdün yana, dilbərim.
Dedim: "Sənsən gözəlliyin ilk barı,
Qoyma sıxsın məni sevgi qubarı.
Ülvinin qəbrinə qoyarsan barı,
Bir bənövşə, sən, ey sona dilbərim".*

Oxumadan keçə bilmədiyim daha bir şeiri olan "Zarafat" şeirində həyat dolu sevgi, eşq, məhəbbət dolu insan ruhunu görmək mümkündür.

*Bir qız gördüm od baxışlı,
Ortaboylu, uzunsaçlı.
Mənə baxıb güldü, qaçdı,
Belə gülüş görməmişdim.*

Daha çox təsirli, kövrəldən şeirlərindən biri

*Qocalmaz sevgi qocalmaz...
Sevgi dolu, kədər dolu,
Aylar, illər ötür keçir.
Özümüzdə heç bilmədən,
Ömrümüzdən ömür keçir.
Cavanlaşır balacalar,
Qocalansa cavanlardı.
Bu dünyada qocalmayan,
Eşq yolunda yananlardı.
Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Ürək, ümid qocalmasa.
Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Onu qocaldan olmasa.*

Ülvi elə uşaqlıq vaxtından şeirə həvəsi olub. O bu gün həmin yazdığı şeirlərini Azərbaycan ədəbiyyatına böyük bir irs qoyub getmişdir. Məsələn, daha bir şeiri isə,

Gəraylı

*Aşıq, telli saz götür,
Olub keçəndən danış.
Dostunu düşmənindən,
Ayırıb seçəndən danış.
Koroğlu nərəsindən,
Kərəmin naləsindən,
Məhəbbət badəsindən,
Şərbət içəndən danış.
Bəy gəlinin solunda, .
Qolu zərif qolunda,
Ülvi, yarın yolunda,
Candan keçəndən danış.*

Və beləliklə, nə yazıq ki Azərbaycanın gələcək, böyük şairi, ədəbiyyatçısı Ülvi Bünyadzadə 20 Yanvar gecəsi şəhidlik məqamına yüksəldi. O, o gecə Ülvi oldu. Ona “20 Yanvar şəhidi” fəxri adı verilmişdir. Tanrıdan bütün 20 Yanvar şəhidlərinə rəhmət diləyirəm! Və son olaraq bu konfransa Türkiyədən qatılaraq bütün Azərbaycan şəhidləri və böyük ürəkli balaca Ülvinin ruhu qarşısında özümü borclu bilir, baş əyirəm.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Ülvi Bünyadzadə. “Əfqanıstan ağırları”. Bakı, “Elm və təhsil”, 2015.
2. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
3. “Ülviduyğularım” (nəşrə hazırlayanı, redaktoruvə önsözün müəllifiA.Ülvi). Bakı, “Gənclik”, 1993.
4. İmdadAşşar. “Əfqanıstanağırları. Evliya Çelebininizinde” kitabından. Türkiyə-Bakı, 2011.
5. Ömür yolu (Poema). 5 dildə - Azərbaycan, türk, ingilis, rus və

gürcü dillərində (redaktoru və son sözünün müəllifi A.Ülvi. Ön sözün müəllifi Qənirə Paşayevadır). Bakı, “Mütərcim”, 2009.

S.PIRIYEVA-KARAMAN

**YOUNG POET, STUDENT, NATIONAL HERO,
MARTYR ULVI BUNYADZADEH**

Summary

In the article is mentioned with the heroism of one of the youngest Azerbaijani children on January 20 by the January 20 martyr Ulvi Bunyadzadeh. At the same time, his short stories and poems were added to the Azerbaijani literature in his short period of time.

It was noted that Ulvi Bunyadzadeh is a good example for young people of Azerbaijan and generally all the Turkish world. And in the article, examples from Ulvi's writings, poems and when he was summoned to the military, there were examples from manuscript of the oath ceremony.

С. ПЫРИЕВА-КАРАМАН

**МОЛОДОЙ ПОЭТ, СТУДЕНТ, НАЦИОНАЛЬНЫЙ ГЕРОЙ,
ШЕХИД УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ**

Резюме

В статье рассматривается героизм один из самых молодых азербайджанских детей 20 января шехида 20 января Ульви Буньядзаде. В то же время его короткие жизни добавленные произведения и стихи в литературу Азербайджана примеры было написано.

Было отмечено, что Ульви Буньядзаде был хорошим примером для азербайджанской молодежи и вообще турецкой мировой молодежи. И в статье были показаны примеры из стихотворений, из баятов написанный Ульви, и рукописи церемонии присяги на военной службе.

ŞƏHİDLİK VƏ ÖLMƏZLİK YOLUNUN ƏBƏDİ YOLÇUSU ÜLVİ BÜNYADZADƏ

Sevinc ƏDALƏTQIZI

*Yazıçı, publisist
TƏBRİZ*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, Ana Vətən, şəhidlik, ölməzlik*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, motherland, martyrdom, immortality*

Ключевые слова: *Ульви Буньядзаде, отчизна, мученичество, бессмертие*

Həyat üçün doğulub, Vətən üçün ölməyi özünə böyük şərəf bilərək, soyuq, saxtalı, ağırlı, acılı, ölüm qoxulu, ölüm yuxulu uzaq bir yola çıxmaqdan əsla çəkinməyən, ömür telləri çox gənc yaşında qırılmış, şəhidlik zirvəsində ülviləşmiş Vətən oğlu – Ülvi Bünyadzadə ölümsüzlüyə gedən yolun sonsuz, əbədi yolçularından birinə çevrilmişdir. Heyrətamiz şeirlərinin atəşli misralarında ürəyi Vətən eşqi ilə çırpınıb duran gənc şairimiz Ülvi Bünyadzadə Vətən uğrunda ölməyi həyatda hər şeydən üstün tutub, azadlıq bayrağını öz canı, qanı bahasına göylərə ucaldanlardan biri oldu. O, Tanrı dərğahında öz məsləki, şüuru, amalı, əqidəsi naminə müqəddəs bir ada layiq görüldü. “Şəhidlik- Ölməzlik” rütbəsini qazandı. Əlbəttə, Ülvi kimi Vətən uğrunda ölməyə dəyərmis...

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 1969-cu il sentyabrın 23- də Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Kəsəmən kəndində dünyaya gəlmişdir. Şeirə, sənətə olan sonsuz marağı hələ lap uşaqlıqdan haqqlamışdı. Ülvi ilk qələm təcrübəsiylə özünü 5 yaşında olarkən Göyçədə qarlı bir qış günündə sınamışdır. Onun körpəcə məsum, kövrək qəlbində bu böyük-lükdə dünyaya sığmayacaq qədər arzuları, istəklərivardı. Təbii ki, canından çox sevdiyi vətəni, xalqı, miləti üçün.

Ülvi yaradıcılığı iki əsas məfhumla bağlıdır. Vətən və sevgi məfhumu ilə. Sevgi məfhumu Ülvinin poetik misralarına bir

şəffaf su tək çilənib. Bu misralar kök atıb, yetərinəcə böyüyüb, püxtələşib və onun qəlbinin dərinliyində baş qaldırılmış ilahi bir varlığa çevrilib. Ülvi bu ilahi varlıqla qanad çalıb, söz dəryasında üzüb, xəyalları pərvaz edib, öz qəlbinin hiss və həyəcanını bəyaz kağıza köçürüb:

*Arzum budur həyatda,
Nə dərd, nə qəm olaydı.
Məndən sonra dünyada,
Bircə şeirim qalaydı.*

Ülvi bir şair uzaqgörənliyi ilə özündən sonra dünyada təkəcə şeirinin qalmasını arzulayırdı. Ülvinin bahar ömrü qarlı qışa çevrilsə də, onun çox erkən, vaxtsız sönən gəncliyindən bahar ətirli misraları öz təravətini itirmədən yadigar qaldı bizlərə.

Azərbaycan ədəbiyyatında sevgi məfhumuna dair yüzlərcə əsər öz yerini tapsa da, Ülvinin qələmi öz möhrünü qeyri-adi fəlsəfi düşüncələriylə vuranlar sırasındadır.

Ülvi Bünyadzadə lirik - romantik şairdir. O, romantikanın bütün özəlliklərini poetik duyğularında böyük ruh yüksəkliyi ilə canlandıran eşq şairi, məhəbbət aşığıdır. Ülvinin ülvi məhəbbətdən yoğrulmuş poeziyasının ecazkar sehri onun lirik, romantik səpgili poetik misralarının daxilində duyulur. Bu misralarda Ülvinin şair qələmi sevgini, məhəbbəti ülvi anlama çevirir:

*Sevginin əzəldən mənası sirrdir,
Sevgisiz yaşamaq ölümlə birdir.
Ülvi, sevimləmək günah deyildir,
Sevməmək günahdı, sev, qadan alım.*

Ülvinin şair hissləri sevgisiz həyatı ölümlə bərabər tutur. Onun şair qələmi sevgini dünyada müqəddəs, isti bir varlıq hesab edir. Şairin qənaətinəcə, hər kim ki həyatda sevməyibsə, bir kəsə könül verməyibsə, sevgi oduna alışıb-yanmayıbsa, deməli özünə günah qazanıb. Əlbəttə ki, şair ülvi sevgini uca tutaraq, sevim-sevimləyin, qarşılıqlı sevginin çox gözəl bir hiss olduğunu vurğulayır. Şair özünü sevimləməkdə deyil, sevməməkdə günahkar görür. Odur ki, Ülvi sevgini hər yerdə, hər zaman ilkin olaraq görmək istəyir və onun sonu olmayacağını, dünyada əbədi

olaraq qalmasını diləyir:

*Sevgilim, gəl eşqimizin adına,
Könüllərdən silinməyən ad qoyaq.
Mənim laləm, “məhəbbət”in yanına
“İlk”dən başqa özgə bir söz yazmayaq.*

Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığında sevgi məfhumu ilə yanaşı təbii ki, Ana Vətən məfhumu da ön plandadır. Ülvi doğulub, böyüyüb, boya-başa çatdığı qədim Göyçə mahalının əsrarəngiz, canlı təbiətini öz şeirlərində sanki bir rəssam fırçası ilə çəkmiş, ona müxtəlif çalarlar geydirmiş, bu canlı tablonu rəngarəng boyalarla əks etdirmişdir. Bu şeiri dinlədikcə sanki bircə anlıq ruhun bədəndən ayrılıb əfsanəvi Göyçə gölünün ətrafında dolanıb, o səfalı yerləri, büllur çeşmələri, gümüşü, yalçın qayaları, qoyunlu, quzulu dərələri, yaşıl donlu meşələri, cənnət yaylaqları, bir sözlə, Dədə Ələsgərin Ulu Göyçəsini Ülvinin müşayiəti ilə seyrə çıxırısan.

*Dağlar başı ağ ləçəkdi,
Qoynu dolu gül-çiçəkdi,
Göyçə gölü nə göyçəkdi
Ələsgərin Göyçəsində.
Arzu, istək çiçəklənir,
Ürək əməllə bəslənir,
“Çoban-bayatı” səslənir
Tütəklərin meh səsində,
Ələsgərin Göyçəsində.*

Göyçənin səfalı, güllü-çiçəkli, sərin yaylaqlarının qoynunda bir çoban tütəyinin avazı var bu şeirdə, insanların yurd içində arzu-əməllərinin çiçəklənməsi, qanad çalması var bu şeirdə, başıçalmalı, qoca dağların əksi var bu şeirdə, Dədə Ələsgərin telli sazının sözü-söhbəti, çal-çağır var bu şeirdə. Bir sözlə, Ulu Göyçəmizin bütünlüklə özü var bu şeirdə.

Ülvinin Ana vətənə olan sonsuz sevgisi onun qaynar, coşqulu misraları ilə sanballı şəkildə təsvir edilmişdir. Bu qaynar misralarda Ülvi doğma yurdumuzun zaman-zaman yadelli işğalçılar tərəfindən başına gətirilən ağlasığmaz müsibətlərdən, bəla-

lardan, faciələrdən də yan keçməmiş, xalqımızın böyük sarsıntı ilə keçirdiyi ağırlı, acılı günləri kövrək duyğularla qələmə almışdır:

*Bu şanlı torpağın bəxti kəm oldu,
Otura ağlaya, dura ağlaya.
Qaragöz qızların qisməti buymuş,
Kətməni bəxtinə vura ağlaya.*

Bədxah qonşularımız doğma torpağımızın bir hissəsinə yiyələnəndə Ülvi uzaq Sibir torpağında hərbi xidmətdə idi. O, dostuna ünvanladığı əsgər məktubunda deyirdi: “Mən o gözəl Göyçəyə, dağlarla əhatə olunan uşaqlıq dünyama Allah bilir bir də qayıdacağammı? Ermənistandan Azərbaycana son bir ildə köçkünlərin içində mənim o mahalda yaşayan doğmalarım, tanışları da var. Mənə nə deyirsən de, ancaq Ana Torpağı atdıqlarına görə onları qınaya bilmirəm”.

Ülvinin ecazkar qələmindən büllur göz yaşı tək süzülən Vətən həsrətli misraları, Göyçə elinin yadelli işğalçılar tərəfindən zəbt edilməsi, şairin uşaqlıq illərini yaşadığı öz doğma ocağına həsrət qalması onun dərini birə beş artırır. Lakin şair ümidini itirmir, doğulub, böyüyüb, boya-başa çatdığı Ulu Göyçəsinə bir gün dönəcəyini güman edirdi. O, xoşbəxt günün soracağında ikən müqəddəs yurduna dönəcəyi günü sonsuz ümidlərlə zənn edirdi:

*Hələ Ulu Göyçə bir vaxt gələcək,
Cavab istəyəcək tutub yaxandan.
Haraya qaçsan da məzar olacaq,
Qarabağ sənə də “Hinger Poqosyan”.
Bax, onda gedəcəm Göyçə elinə,
Qanlı tarixini yazacam bir-bir.
Yəqin çatacağam o xoşbəxt günə,
Hələ səbr edirəm, mən hələ səbr...*

Təəssüf ki, Ülvinin səbr etdiyi və gözlədiyi o xoşbəxt günə nə o, nə də ki biz gəlib çatmışıq. Nə qədər ki, Ulu Göyçəmiz namərd əlindədir, biz o xoşbəxt günü qanımızla da yazmağa hazır olmalıyıq. Azərbaycanın azadlığı, suverenliyi uğrunda canından keçmiş Ulu Göyçənin şair oğlu Ülvi Bünyadzadə kimi!

“Ana Vətən” kəlməsi Ülvinin nəbzində vururdu, ürəyində

döyünürdü, varlığında yaşayırdı. Vətən həsrəti isə Ülvinin göz yaşlarına çevrilib, yanaqlarında parlayırdı. Axı Ülvi vətəni sevmək üçün gəlmişdi dünyaya. Gəlmişdi ki, vətəni uğrunda canını qurban versin. Ta ki körpəlikdən qanına, canına hopmuş inanılmaz Vətən sevgisi onun bu həyatda məsləkini, amalını müəyyənləşdirməyə bir vəsilə oldu.

Bütün ömrü boyu vətəninin, xalqının azadlığını düşünərək bu müqəddəs məslək naminə çaba göstərüb də el yolunda şəhid olacağını öncədən duymuş, öncədən sezmişdi. Arzuladığı şəhidlik yoluna başıuca, alnıaçıq çıxmaq üçün. Çünki Ülvinin Ana Vətən qarşısında bir övlad borcu var idi və o, borcu yerinə yetirməyə yamanca tələsirdi. Bəli, şəhid olmağa tələsirdi Ülvi...

Ülvi gənclik duyğularının ən şirin anlarını, ömrün bahar çağını, çilgün, qaynar həyat yaşantılarını həzin misralara çevirir, bir sevgi işığında taleyinə yazılacaq günləri pıçıldayır. Zaman keçir, Ülvinin gizli pıçıltıları, bəyaz kağıza köçürdüyü həzin misralar bir şair uzaqgörənliyi ilə yarımçıq qalacaq ömründən, bəxtsiz taleyindən xəbər verir. Şair sanki öz ölümünü öncədən duyur, nə zamansa ölümün acığına fani dünyaya yenidənqayıda-çağını bildirir:

*Anam da, övladlarım da,
Məni qəmgün xatırlasın.
Qoy ən əziz dostlarım da
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında,
Mənə "ehsan" paylaşınlar.
Qoy lap məni "bəxtsiz" -deyə,
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm
Bir ölümün acığına.*

Ancaq həyatdan əbədi getmiş bir insanın yenidən həyata qayıdacağı əlbəttə ki, nağıl misalıdır. Ülvinin həyata yenidən qayıdacağını nağıl hesab etsək də biz bu nağılı nə zamansa gerçək qəbul etməliyik. Axı şair bir ölümün acığına gəlməliyəm deyir. Biz isə gözləyirik...

Bahar gəncliyini bircə an belə düşünməyərək tükür-pədicisi,soyuq nəfəsli qara yanvar rüzgarının ağışuna atılaraq Azərbaycan xalqının azadlıq sevdasını mənən öldürməyə çalışan azğınlaşmış “Qırmızı imperiya”nın ağır zirehli tank tırtılları önündə sinəsini dağ kimi sipər etdi. Bəli, onunçün sipər etdi ki, gecənin qaranlığında ildırım surətiylə vətənin köksünə atılan güllələr vətəninə, xalqına deyil özünə tuşlansın. Yetər ki, vətənin bağrından qan axmasın. Çünki vətənin Ülvi kimi igid, qəhrəman oğulları ölməyib ki...

Ülvi hərbi xidmətdən qayıdandan sonra vətənə yazdığı andına həyatının son anınadək sadıq qaldı. 1990-cı ilin qanlı 20 yanvar gecəsi Ülvi Bünyadzadə vətənə layiqli oğul olduğunu öz şəhidliyi ilə sübut etdi. Ülvi bu yolda qorxub-çəkinmədən ölümün gözüne dik baxdı. Bir zamanlar bizə qardaş olan rus ordusunun odlu gülləsi onun bitib-tükənməyən arzularına, istəklərinə, yaşamaq-yaratmaq həvəsinə əbədi nöqtə qoydu. Ancaq o güllə Ülviyə tuşlanmaqla onu öldürmədi, əksinə əbədi yaşatdı. Tanrı dərğahında diri hesab edilən şəhid titulu ilə. Yüzlərlə Vətən övladları kimi Ülvinin də torpağa axıdılan məsum qanı ilə yazıldı azadlığımız, müstəqilliyimiz o gecə. Axı Ülvi xalqın oğlu idi. Bunu sağlığında özü də deyirdi. Həyatda şərəfli ölümü hər şeydən üstün tuturdu Ülvi. Şərəfli ölüm də sonda qisməti oldu.

Hər kəs şəhidlik zirvəsinə yüksəlmək istər. Fəqət bu zirvəyə yüksəlmək üçün böyük hünər göstərməli, vətəninə cani-qəlbədən sevməli, onun üçün odlardan, alovlardan keçməyə hazır olmalıdır. Budur şəhidlik anlamı!

Söz yox ki, sən Azərbaycan adlı bir məmləkətin müstəqillik təməlini qoymuş Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin və onun yolçusu sayılan Əhməd Cavadın, doğma torpağını yağılar əlində deyil, azad, fırvan görmək istəyən Hüseyn Cavidin, Mikayıl Müşfiqin varisisən, Ülvi! Buna qətiyyəən şübhəmiz yoxdur. Getdiyın yol elə pak, elə müqəddəs bir yoldur ki... Vaxtilə Rəsulzadənin qaldırdığı üçrəngli bayrağımızı azadlıq səmasında yenidən dalğalanan görmək diləylə cismini odlara yaxmağa bütün varlığınla hər an hazır idin. Və sənın vaxtilə öz məsləkin,

vicdanın qarşısında içdiyin müqəddəs andın da Rəsulzadənin Azərbaycan-Türk gənclərinə xitab etdiyi çağırış andına xüsusi cavabdır desək, yanılmırıq. Sənin “And”ın da Rəsulzadənin andı kimi Azərbaycan gəncinin özünü, milli kimliyini, milli şüurunu və milli mənəviyyatını asanlıqla dərk etməsi üçün həyata vəsiqəsidir sanki.

Bu yazımı isə sənin fikrinə şərik çıxıb da sözünə qüvvət verərək, tarix yaddaşına əbədi həkk edilmiş, adın kimi ölməz, ülvi misralarınla tamamlamaq istərdim:

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Ülvi Bünyadzadə. “Əfqanıstan ağrıları”. Bakı, “Elm və təhsil”, 2015.
2. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
3. “Ülviduyğularım” (tərtibdəni, redaktoru və önsözün müəllifi A.Ülvi). Bakı, “Gənclik”, 1993.
4. İmdad Avşar. “Evliya Çelebinizinde” kitabından. Türkiyə-Bakı, 2011.
5. Ömür yolu (Poema). 5 dildə - Azərbaycan, türk, ingilis, rus və gürcü dillərində (redaktoru və son sözünün müəllifi A.Ülvi. Ön sözün müəllifi Qənirə Paşayeva). Bakı, “Mütərcim”, 2009.

S.ADALATQIZI

ULVI BUNYADZADEH, THE ETERNAL TRAVELER OF MARTYRDOM AND IMMORTALITY

Summary

There were patriots, brave Ulvi Bunyadzadeh among hundreds of patriotic sons who sacrificed their lives for the regained inde-

pendence of Azerbaijan on the night of January 20, 1990. Student of the Azerbaijan Pedagogical Languages Institute, young poet, translator, publicist Ulvi Bunyadzadeh became one of those who wrote our independence on the road to victory. Ulvis endless patriotic love is a special example to todays Azerbaijani youth.

С.АДАЛАТКЫЗЫ

**УЛЬВИ БУНЪЯДЗАДЕ, ВЕЧНЫЙ ПУТЕШЕСТВЕННИК
МУЧЕНИЧЕСТВА И БЕССМЕРТИЯ**

Резюме

Были патриоты, смелые Улви Буньядзаде среди сотен патриотических сыновей, которые пожертвовали своей жизнью за восстановленную независимость Азербайджана в ночь на 20 января 1990 года. Студент Азербайджанского Института Педагогических Языков, молодой поэт, переводчик, публицист Улви Буньядзаде стал одним из тех, кто написал нашу независимость на пути к победе. Патриотическая любовь Улви – особый пример сегодняшней азербайджанской молодежи.

ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN YARADICILIĞINDA VƏTƏNPƏRVƏRLİK MÖVZUSU

Solmaz HƏYATOVA

*AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

Açar sözlər: Vətən, şeir, əsgər, qəlb, insan, əhali

Key words: homeland, poem, soldier, heart, human, population

Ключевые слова: родина, стих, солдат, душа, человек, население

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə, saat 23.30-da Bakı şəhərinə keçmiş Sovet İttifaqının qoşun hissələri fəvqəladə vəziyyət elan edilmədən yeridilmişdi. Dinc əhaliyə divan tutulmuş, yüzlərlə insan qətlə yetirilmişdi. Onlarla oğullarımız sinələrini işğalçı rus ordusunun tanklarından xalqımıza tuşlanmış güllələrinə sipər etmişdilər. Belə oğullardan biri də Ülvü Yusif oğlu Bünyadzadə idi. O, 23 sentyabr 1969-cu ildə Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Kəsəmən kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdı. Ülvünün qəlbi yaşamaq-yaratmaq həvəsi ilə çırpınırdı. Ona görə də uşaq yaşlarından, 6 yaşı olanda ilk şeirini yazmışdı. İbtidai təhsilini Kəsəmən kəndində, orta təhsilini (1986) isə Daşkəsən şəhərində almışdı. 12-13 yaşlarından, ümumiyyətlə, bütün şagirdlik həyatı boyunca vaxtaşırı olaraq şeirlərini, müxtəlif səpgili bədii və publicistik yazılarını “Daşkəsən” qəzetində çap edilmişdi. Rayonda fəaliyyət göstərən “Qoşqar” ədəbi birliyinin üzvlüyünə qəbul edilmişdi. Musiqini çox sevdiyi üçün, o, qarmon, tar, saz, piano, kamança kimi musiqi alətlərində çalmağı bacarırdı. Allah-təala ona gözəl istedad bəxş etmişdi. Tərbiyəsi, istedadı, boy-buxunu, gözəlliyi də var idi.

O, dilləri çox sevirdi. Ona görə də ingilis, rus, qazax, özbək dillərini yaxşı bilirdi. Onun 1987-1989-cu illər ömrünün ən məhsuldar çağı idi. Belə məhsuldar vaxtda onun əsgərlik dövrü başla-

yır. O, əsgərliyini vətəndən uzaqda – Krasnoyarsk vilayətində Kansk şəhərində çəkmişdi. Ülvi əsgərlikdə olan zaman intizamlı olmasına görə partiya sıralarına qəbul edilmişdi.

Ülvi yazırdı: “Mən əsgərlikdə olduğum vaxtı ordunun rəhbərliyi müsəlman əsgərlərinə diqqəti azaldaraq, onları silaha yaxın qoymayaraq ancaq qab-qacaq yumağa, daş, ağac daşımağa və s. adi fəhlə işlərinə təhkim edirdilər. Ancaq dar ayaqda hərbi hazırlıqsız ölüm yoluna göndərmələrinə şairin ürəyi ağrımışdı, qəlbi yaralanmışdı. Ülvi demişkən, mən rus dilini bildiyim üçün köhnə uzaqvuran hərbi raketləri Sakit okeana tuşlayaraq məhv etməklə yenilərini öyrənməklə məşğul olurdum. Ayrışçılıqları gördükcə bir əsgərin iki qardaşının əfqançı olaraq həlak olmalarını qəlb ağrısı ilə qəbul etmişdi. Təsadüfi deyil ki, müəllif hər iki əsərdə uşaq vaxtı eşitdiklərini, əsgəri xidmətdə olarkən gördüklərini – müşahidələri əsasında qələmə almışdı. İstər “Ömür yolu” və istərsə də “Qansızlar” poemasında o, diqqəti bir məsələyə yönəltməyə çalışmışdı. Əfqanıstana ən çox türkəsilli xalqları – Azərbaycan, özbək, tatar, qırğız, türkmən, başqırd və s. gəncləri göndərirdilər. Bu əsərlərin meydana çıxmasında məqsəd o idi ki, şair burada göstərir ki, müsəlmanları bir-birinə qırdırırdılar. Heç ağına belə gəlməzdi ki, uzaq əfqan elində baş verənlər bir gün öz torpağında baş verəcək. Vəhşi ermənipərəst rus ordusu tərəfindən bacı-qardaşları gülləbaran ediləcək.

Qarabağda şəhidlərin sayı artacaq, Xocalı yerlə yeksan olacaq. Buna görə də Azərbaycan tarixinə bu faciə qara ləkədir. Qanlı yazılmış, əsrlər boyu yaddaşımızda iz buraxan bir faciədir.

Əfqanıstan xalqının başına gətirilən bəlalar Ülvi qələmindən yan keçə bilməzdi. Orada vuruşan Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə “Ömür yolu” poemasını həsr etmişdi. O, ürək yangısı ilə yazır:

*Ürəyimin ağrısından,
Yatammadım neçə gecə.
Taleyiniz gəlib keçdi
Göz önümdən bircə-bircə.*

*Əcəl sizi qılıqlayıb,
Yuvanızdan hara saldı?
Adlarınız hansı daşda
Hansı yurda batıb qaldı?*

Əfqanıstana həsr etdiyi şeirlərin çoxunda onların öz vətənlərinə olan sevgisi, məhəbbəti hiss olunur. Müəllifin yaşantıları ilə tanış olmaq, həm də ədəbi nümunə olaraq yüksək sənətkarlığına şahid olmaq gərəkdir. Eyni zamanda belə bir tarixi olayın ədəbi məzmunu ilə də tanış olmaq maraqlıdır. Doğrudur, bu əsərlər bir neçə dəfə nəşr edilib. Amma aktual məzmunu həmin əsərlərin təkrar gündəmdə qalmasına səbəb olub.

Əfqanıstana xidmətə yollanan əsgərlər dünyasını dəyişəndən sonra orada qərib ruhlarla azərbaycanlı oğullarımızın ruhları ilə görüşür:

*Qeyrətsizlər
Yad torpağı qorumaq yox,
Dağıtmaq üçün göndərdilər
bura məni
Əfqanıstan-Azərbaycan
gətirdilər hara məni?*

Bu şeirlərdə yurd sevgisi, torpağa – vətənə bağlılıq özünün bədii ifadəsini tapa bilmişdir. Müxtəlif millətlərin nümayəndələrindən olan əsgərlər Əfqanıstan torpağını qorumaq üçün orada vuruşurdular.

Bu dövlətin oğullarının adını qeyd edir, onların nakam talelərinə acıyır. Ona görə də “Ömür yolu” poeması aktual olduğu üçün bir neçə dilə - qazax, qırğız, özbək, türk dillərinə tərcümə edilmişdir.

*Əsir düşdüm
Soruşdular: Sən kimsən?
Bu torpağın yarasını
Yoxsa sağaltmağa gələn həkimsən?
Biz ki, sənın torpağını
Tanımırıq uzaqdan da
İncimişik*

*özbəkdən də
tatardan da.
qırğızdan da
qazaxdan da
türkməndən də
Beynəlmiləl deyə-deyə
Hardan-hara gəlibsiz? (1, 9)*

Ülvinin gənc yaşlarından yazdığı şeirlər tarixi proseslərə, siyasi gərginliklərə, müharibələrə və s. hadisələrə şahid obraz simasında təqdim olunur.

O, şeirlərində sətiraltı yaşadığı dövrün siyasi proseslərindən doğan fəlakətləri də ifadə etməyə çalışmışdır:

O, dünyada sülhün, əmin-amanlığın tərəfdarı idi.

*Bu gün ürək sözlərim,
Poladdan paltar geyir.
Qanad taxıb istəkdən,
Çəkinmədən söyləyir,
Dünyanı bir düymədən
“Eşidin, ey insanlar”
Asılı sananlara:
Sülh gərəkdə xalqlara!
Sülh gərəkdir xalqlara!(2, 58)*

Kim idi Ülvi Bünyadzadə? Bu gün Şəhidlər Xiyabanında şərəflə, ləyaqətlə uyuyan, vətəninə, xalqını dərin məhəbbətlə sevən gənclərdən biri. Bu adın qarşısında hər gün minlərlə insan gəlib keçir, onların ruhlarına dualar oxuyurlar. Ülvi adı özü çox mötəbərdir. Ülvi sözünün mənasında ucalıq, təmizlik, ən ali hisslərlə yaşamaq, yanmaq və ən nəhayət, bu hisslərlə şəhid olmaq, tanrıya doğru ucalmaq hissləri var idi. Hər dəfə Şəhidlər Xiyabanına gedərkən bu adın qarşısında dayanaraq ən cavan gənclərin ölümünə ürəyim ağrıyırdı. Və bir gün bilməzdim ki, mən Ülvi haqqında ürəyim param-parça ola-ola məqalə yazacağam.

Ülvi çox gənc idi. Şəhidlik uca bir zirvədir. Onu seçmirlər. Ona doğru gedirlər. Bu sözün mənasında Tanrıya doğru ucalmaq

hissləri vardır.

Ülvi çox gənc idi. O, yaşamaq, yaratmaq, yazmaq, poeziya-ya baş vurmaq, dünya ədəbiyyatı incilərində parlamacağı düşünürdü. Lakin bunların heç biri olmadı. Vətən hissi, vətənə olan məhəbbət eşqi, onu daha çox yüksəklərə qaldıran vətənpərvərlik hissi Ülviyə pərvanə kimi göylərin yeddinci qatına qaldırdı. Vətən yolunda pərvanə kimi yandı. Ucaldı, poeziya çırağında əriyib göylərə qalxdı. Onun ölmək haqqı yox idi. Lakin 1990-cı il yanvarın 19-u günü onun qətlinə fərman verildi. O, elə bil ölməyə tələsdı. Cəllad sovet qoşunları Bakıya girən günü o çox narahat idi. Əliyalın insanların topun, tufəngin, tankın qarşısına çıxanların içərisində Ülvi də var idi. O, vətəni, xalqını sevənlərdən biri idi.

Ona görə torpağını sevdiyi üçün idi ki, o, “And”ını əvvəlcədən yazmışdı. Elə bil ki, ölümünü əvvəlcədən bilirdi. Ülvi tankın, topun qabağına əliyalın, kişi kimi çıxdı. Millətinin azadlığı yolunda şəhidliyə köklənib, əməliylə, qəlbiylə meydana kor-koranə yox, düşünüb gedib. Şəhid olmağa gedib. Şəhid adını bir daha əbədləşdirməkdən ötrü gedib.

Ömrünün dönüş dövrünü yaşayan Ülvi əslində qələmdən qaçmadı. “And”ını yazdı, ömrünün mənasını təsdiqlədi. Özünə konkret həyat yolu seçən “And” ilə bütün yazılarında duyğuları ilə özünü tanıdı: Bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam” – dedi.

Ülvinin Vətən sevgisi doğulduğu kənddən ulu Göyçədən başlayır. Yazılarında vətəninə - Göyçəsinə bağlılıq sadəcə bağlılıq deyil, yurd-yuva yanğısıdır. Ömrünü Azərbaycan azadlığı, milli müstəqilliyi ilə bölüşdürməyə hazır olan gənc şairin yazılarında başlıca ölçü budur.

Yer üzünün bütün insanlarını, obasının, dağının, torpağının azadlığını düşünərək Azərbaycan torpağının xilasına səsləyirdi:

Bizim yerdə Günəş gülümsəyəndə

Torpaq da öz al rənginə bələnir.

Bu yerdə qar gözləri üşütmür,

Burda qar da çiçək kimi ələnir.

Ülvi Bünyadzadə zəngin dünyagörüşü, fitri istedadı, yorul-

maz və qaynar ürəyi ilə nəyə qadir olduğunu bildirdi. Onu da bildirdi ki, Ülvi o gecə elə-belə yol üstünə çıxmayıbmış. Məhz Azərbaycan demokratiyası, azadlığı uğrunda ağılla, şüurla mübarizə apararaq vətənə o anda gərəkli oğul kimi çıxaraq şəhid oldu.

Ülvi Bünyadzadə əsgərlikdə olan zaman anasına yazdığı məktublar içərisində onun “Səbr” adlı bir şeiri də vardır. O, bu şeiri ilə bütün oxucularına səbirli olmağı arzu edir və özünü də səbirli olmağa çağırır. O yazır: “*Ay ana, sənin oğlun son zamanlar çox səbirsiz olub, amma bir gün olar ki, mən olmaram, gələcəyi azad görmək istəyəm qəbrim səbrlə duracaqdır.*”

*Deyirlər səbrlə yaşa dünyanı
Səbrlə dolansan dünya sənindir.
Səbrlə dinlədim, şirin laylanı,
Ay ana, səbirsiz olmuşam indi.
O dərya səbrində bir zərrə olum,
Necə böyük imiş səbrin, ay ana.
Səbirsiz olsa da sənin gül oğlun,
Səbrlə duracaq, qəbrim, ay ana! (2, 58)*

Ülvi bir qədər sonra başqa bir şeirində qəlbi ağrıya-ağrıya yazır:

*İnsanlıq mal deyil pulla adına,
İnsanlıq insanın özündə olur.
Həya manat deyil, cibə salına,
İnsanın həyası üzündə olur (2, 62).*

Bu şeirdə Ülvinin insanlıq haqqında fikirləri öz əlvanlığı ilə öz əksini tapır. İnsana olan hörməti, məhəbbəti, insanda olan həya, abır, insanlığın ucalığı öz ifadəsini tapır.

Başqa bir şeirində isə ürəyindən keçənləri aşağıdakı şəkildə ifadə edir:

*Ey həkim, əl saxla, bir dayan görək,
Saxla neştərini, vurma sinəmə.
Özgənin ürəyi nəyimə gərək,
Öz xəstə ürəyim bəsimdi mənə.
Olsam da dünyada bir qərib qonaq,
Minnətli dil altda mən itməmişəm.*

*Mal-qoyun alveri görmüşəm, ancaq
Ürək alverini eşitməmişəm.*

Ülvi böyük şəxsiyyət idi. O, düzlüyü, ağılla yaşamağı sevirdi. Onun dünyadan bir istəyi var idi. Mal-pul onu heç vaxt maraqlandırmırdı. O, yaşamağı, pis işlərdən uzaq olmağı hamıya arzulayırdı. Minnətli çörək yeməkdən uzaq olmaq, bu dünyada qərrib qonaq olduğunu heç vaxt yadından çıxarmırdı. Şeirində əks etdirdiyi kimi hər şeyin alverini eşitməmişəm, amma ürək alverini eşitməmişəm. Ülvi məhz belə gənc idi, vətəninə, elinə, ailəsinə, obasını sevən bir insan idi.

Ülvi öz Vətən borcunu şərəflə, ləyaqətlə yerinə yetirəcəyini vicdan borcu bilərək öz müqəddəs “And”ını sağlığında yazmışdı:

*Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu həyatımda ilk və son dəfə
öz vicdanım qarşısında and içirəm: bir elin, bir millətin adını
təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam, Azərbaycan torpağının
qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu
ada ləkə vurmaq istəyənlər bütün ünsürlərə qarşı çıxacağam; öz
azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə,
damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı,
alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin
bahasına olursa-olsun azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm.*

*Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi
mənə haram olsun, Vətən üzvi görməyim.*

İmza: B.Ülvi. 10.09.1989.

Bu and təsadüfdən yaranmamışdı. İllərdir ki, quduzlaşmış qarğa-quzğunlar doğma torpağımız üstündə qara buluda çevrilib, yararlı tikə kimi Qarabağı caynaqlarına keçirmək istəyirdilər.

Qarabağın sahibi olan Azərbaycan xalqı isə buna heç vaxt, nəyin bahasına olursa-olsun razı ola bilməz və ola bilməyəcəkdir. Bu xalqın qeyrətli, namuslu oğul və qızları bir qarış torpağından belə keçməyəcəklər. Ülvinin “And”ı da belə bir qeylü-qallı dövrdə müqəddəs bir duyğudan yarandı. Uzaq Şərqdə Vətən üçün çırpınan oğul özünü Azərbaycana – Bakıya atəşə aşıq olan kimi atdı. Oradan göndərdiyi və poemada işlətdiyi sətirlərə diqqət edək:

*Aman qardaş, doğrudurmu deyirlər,
Gecə-gündüz qan tökülür yurdunda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid üçün dam sökülür yurdunda.
Qarabağ mənim dinim-imanım,
O torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə
Qəbirdə də Qarabağın öziyəm (4).*

Şəhidlər “Ruhları göylərdə, qanları isə hər gün torpağımızda neçə-neçə şəhid gülü bitirəcəkdir. Şəhidlərimiz haqqında düşünəndə hər bir oxucunun qəlbi dağa dönür. Nə yaxşı ki, bizim vətənpərvər övladlarımız var. Ülvi Bünyadzadənin yazdığı “And”ı bu gün qəbul etməsək tarix bizlərdən inciyər. Azərbaycan tarixində şəhidlərimizin qanı ilə yazılmış qara ləkəni təmizləməkdən ötrü nəyin bahasına olursa-olsun “Qarabağı” düşmənlərdən azad etməliyik.

Ülvi Bünyadzadə zəngin dünyagörüşü, fitri istedadı, yorulmaz və qaynar ürəyi ilə nəyə qadir olduğunu bilirdi. Onu da bilirdi ki, Ülvi o gecə elə-belə yol üstünə çıxmayıbmış. Məhz Azərbaycan bütövlüyü uğrunda, azadlığı uğrunda ağılla, şüurla mübarizə apararaq vətənə o anda gərəkli oğul kimi çıxaraq şəhid oldu.

Ülvi, məzarın nurla dolsun. Sizlərin alovlandırıdığı müstəqillik məşəli nəticəsində dalğalanan azad bayraqlar, bu torpaqların hər yanında, şəhid qanı ilə yuyulduğu üçün hər tərəfə gur, heç vaxt sönməyən işıq saçır...

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Ülvi Bünyadzadə. “Əfqanıstan ağrıları” (redaktoru və ön sözün müəllifi A. Ülvi). Bakı, “Elm və təhsil”, 2015.
2. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A. Ülvi). - Bakı, “CBS”, 2005, 495 səh.
3. Ülvi Bünyadzadə. “Ülvi duyğularım” (toplayanı, nəşrə hazırlayanı, redaktoru və önsözünü müəllifi A. Ülvi). Bakı, “Gənclik”, 1993.

4. İmdad Avşar. “ Evliya Çelebininizinde” kitabından. Türkiyə-Bakı, 2011.
5. Ömür yolu. (Poema). 5 dildə - Azərbaycan, türk, ingilis, rus və gürcü dillərində. (Redaktoru və son sözün müəllifi A.Ülvi. Ön sözün müəllifi Qənirə Paşayeva). Bakı, “Mütərcim”, 2009. 100 s.

S.HAYATOVA

THE THEME OF PATRIOTISM IN THE LITERARY ACTIVITY OF ULVI BUNYADZADEH

Summary

In 1990 on the night from January 19 to January 20 at 23³⁰ USSR armed forces was sent into the streets of Baku without declaring a State of Emergency. On the night the civilians were inflicted and more than hundred people were murdered. Our sons made a shield from their bodies to the calibres of tanks directed to people by hostile Soviet army. One of them was Ulvi Yousif Bunyadzadeh.

C.ХАЯТОВА

ПАТРИОТИЧЕСКАЯ ТЕМАТИКА В ТВОРЧЕСТВЕ УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ

Резюме

В ночь с 19 на 20 января 1990 года в 23³⁰ в город Баку были введены без объявления чрезвычайного положения войсковые части армии бывшего Советского союза.

Мирное население было подвергнуто насилию, обстрелу. Сотни людей были застрелены на улицах города.

Десятки сыновей устроили живой забор. Заграждение против танков русской армии и приняли удар на себя. Одним из таких сыновей и был Ульви Юсиф оглы Буньядзаде.

GƏNCLİYİMİZİN VƏ POEZİYAMIZIN ÜLVİ SƏHİFƏSİ

Səhla MƏCİDOVA

filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,

Şirvan şəhər 16 nömrəli tam orta məktəb,

Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi

e-mail: shahla.majidova@mail.ru

Açar sözlər: vətən, Ülvi, şeir, şəxsiyyət, tarix, əbədiyyət

Anahtar kəlimələr: vatan, Ulvi, şiir, şəxsiyyət, tarix, sonsuzluk.

Ключевые слова: родина, Ульви, поэзия, личность, история, вечность

XX əsrin əvvəllərində bəşər tarixinə I Dünya müharibəsi ilə bərabər, müxtəlif ölkələrdə inqilabi dalğaların geniş yayılması və dünyanın altıda birinə sahib olan rus imperiyasının devrilməsi də yazıldı. Bu hadisələr Azərbaycandan da yan keçmədi. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın rus imperiyasının əsarətindən qurtarması və müstəqil dövlət elan etməsi onun əsrlərdən bəri qazandığı ən böyük uğuru oldu. Bu, həm də Şərqdə ilk demokratik respublika olmasına görə də əhəmiyyətli idi. Ancaq cəmi 23 ay ömrü olan bu dövlət yenə də Rusiyanın işğalı nəticəsində öz müstəqilliyini itirir və Sovet İttifaqına daxil edilir. Lakin əsrin axırlarında baş qaldıran etirazlar nəticəsində Sovet İttifaqı dağılır və keçmiş sovet məkanında yaşayan dövlətlər yenidən öz müstəqilliyinə qovuşur. Azərbaycan da yenidən müstəqilliyini elan edir.

Bu dəfəki müstəqillik də böyük mücadilələr hesabına və azadlıq uğrunda ölümün gözüne dik baxan mərd oğul və qızlarımızın qanı ilə qazanılır. Bu yolda ilk qurbanlarımız isə 1990-cı ilin 20 yanvarında baş verən və Vətən tarixinə qanlı yazılan 20 Yanvar faciəsinin şəhidləri olur. Xalqımızın xatirəsini əziz tutduğu 20 Yanvar şəhidləri arasında gənc şair Ülvi Bünyadzadə də var.

Ülvi Bünyadzadə haqqında ilk yazı o zaman jurnalist-araş-

Araşdırmaçı Almaz Binnətovanın (hazırda filologiya üzrə elmlər doktoru Almaz Ülvi) 16 fevral 1990-cı ildə o dövrün ən nüfuzlu mətbu orqanı “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində dərc olunmuşdu. Bu yazıda hər şeydən əvvəl diqqəti cəlb edən Ülvinin şəhid olmasından üç ay əvvəl yazdığı “And”ı idi. Bu “And”a o, bütün əqidəsini köçürmüşdü və şəhidliyi ilə əqidəsini sübuta yetirmişdi. O zaman şəhid Ü.Bünyadzadənin “And”ı dillərdə əzbər oldu, daha sonralar gəncliyin andına çevrildi.

Ülvinin həyat kitabını vərəqlədikcə, fəaliyyətinə, yaradıcılığına nəzər yetirdikcə istər-istəməz bir sual doğur: bu qədər işi az vaxtda necə edə bilib, nə zaman edib, necə bütün bunlara nail ola bilib? Bu gənc heç dincəlməyibmi? Həqiqətən, qısa ömür yolunda çox məhsuldar işləyən Ülvi çox işlərə nail oldu; ədəbi yaradıcılıqla məşğul oldu, tərcümələr etdi, təşkilat yaratdı, vətənin dar günündə uzaqlarda ürəyi vətənlə döyündü. Doğrusu, elə eyni zamanda başqa bir fikir də düşüncəyə hakim kəsilir: tərcümələrini oxuyanda elmimizin görkəmli bir xadimini, şeirlərini oxuyanda ədəbiyyatımızın istedadlı bir şairi itirdiyini fikirləşməmək də olmur. Əslində itirdi demək heç düzgün də deyil, əgər elmimizi və ədəbiyyatımızı Ülvi daha böyük töhfələrdən məhrum etdisə, o, öz varlığını tariximizin və gəncliyimizin şanlı səhifəsində öz imzası, öz andı ilə əbədiləşdirdi. Ülvi adını elm və ədəbiyyat tarixindən əvvəl, Vətən tarixinə qızıl hərflərlə yazdı.

Gənc şair Ülvi Bünyadzadənin poeziyasında ilk diqqəti cəlb edən onun vətənpərvərliyi. Gənc olmasına rəğmən, o, şeirlərində sanki vətəndən uzaq yaşayan, qərblə Vətən sevgisinin, Vətən torpağının həsrətini illərlə özündə daşıyan ahıl bir insanın nisgilini əks etdirir. Bəlkə bu hadisələr olmasa idi, o, görkəmli yazıçı, filoloq, tərcüməçi, diplomat, dövlət xadimi olacaqdı, ancaq şeirlərində yenə də vətənpərvərliyi bütün hissələrini geridə qoyacaq, öndə olacaqdı. Onun ürəyindəki Vətən sevgisi, vətənpərvərliyi bütün siyasi quruluşları aşır keçəcək, yaradıcılığının ana xəttini təşkil edən bu mühüm dəyər, eyni zamanda gənclik şövqü ilə alışıb yanan düşüncələri zamanın fəvqündə dayanacaqdı.

Gənclik bir millətin, bir dövlətin inkişafı üçün təməl daşı-

dır. Bir millətin mövcud olması üçün onun sağlam, vətənpərvər gəncliyinin olması ölkənin, dövlətçiliyin, müstəqilliyin daha da möhkəmləndirilməsi, gələcəyin etibarlı təminatı, intellektual səviyyəli kadrların yetişməsi, onların aparıcı qüvvəyə çevrilməsi deməkdir. Tarix boyu Azərbaycan gəncliyi müstəqilliyimizin əldə edilməsində, vətənimizin yadelli işğalçılardan qorunmasında, ölkəmizin çiçəklənməsi və inkişafında böyük rol oynamışdır. Onların əksəriyyəti Vətən tarixində öz səhifəsini yazma da bilmişdir. Bu tarixdə Azərbaycan gənci və övladı kimi Ülvi Bünyadzadənin öz səhifəsi, öz təsdiqi vardır.

Ülvinin bütün yaradıcılığında gəncliyin məğrur səsi duyulur. O məhz özündən başlayaraq böyük işlərin əsasını gəncliyin öhdəsinə buraxır, sonsuz bir həvəslə sabaha inamını izhar edir,:

Sən ömrün ən dərin mənası gənclik,

Müşfiqin, Cəfərin nəfəsi gənclik.

Səsimi səsinə mən də qatıram,

Ey böyük sabahın gur səsi gənclik (1,121).

Bəli, Ülvi Bünyadzadə səsini Müşfiqin, Cəfərin səsinə qatdı. Ancaq təəssüf ki, illər əvvəl yazılmış şeir öz münəccimliyini etdi. Hətta onlardan da az ömrü olan, cəmi 20 il həyat sürən Ülvi yaradıcılığını onlar kimi insani duyğulara, müqəddəs hisslərə köklədi, onlar kimi əqidəsini sona çatdırdı, getdiyi yoldan geri dönmədi və düşmən qarşısında əyilmədi. Ülvi o dövr Azərbaycan gəncliyinin ideallarını özündə cəmləşdirən bir şəxsiyyətə çevrildi.

Heydər Əliyev nitqlərinin birində demişdir: “Vətənpərvərlik böyük məfhumdur. Bu, sadəcə orduda xidmət etmək deyil, vətənə sadıq olmaq, vətəni sevmək, torpağa bağlı olmaq - budur vətənpərvərlik”. Həqiqətən də, vətənpərvər olmaq təkcə döyüşlərdə iştirak etmək demək deyil, vətənin inkişafı, tərəqqisi, çiçəklənməsi üçün əlindən gələni etmək deməkdir. Bu, yaşından asılı olmayaraq, vətəninə sevən hər bir vətəndaşın daxili dünyasının səsidir. Bu baxımdan Ülvinin şeirləri sözdən çox şüara çevrilərək oğullarımıza ünvanlanıb. Hələ 13 yaşında (1982-ci il) olarkən onun sinif yoldaşlarına yazdığı şeiri onun işıqlı ideallarından xəbər verirdi, bu yaşda artıq səfərbərliyini bəyan edirdi:

*Biz öz ömür sazımızda
"Dilqəmi"ni bilməliyik.
Leylimizin ürəyini
Məcnun kimi sevməliyik.
Bisütunu biz də yaraq,
Çənsiz Çənlibellər quraq.
Sazımızda ağlayaraq,
Biz həyatda gülməliyik (1,50).*

Bu yaşda uşağın həyat fəlsəfəsinin məğzini Vətən üçün yaşamaq, vətən üçün yaratmaq təşkil etməsi onun hansı ruhda böyüməsindən, tərbiyəsindən irəli gəlirdi.

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik! (1,50)*

Ülvi torpağını sevən, qoruyan, hər qarışından ötrü son nəfəsinədək döyüşən bir igid, bir vətəndaş olduğu kimi, həm də sülhün şairi, sülhün carçısı idi. Maraqlıdır ki, müharibənin od-alovunu görməyən, dəhşətlərindən keçməyən insanın müharibə nifrəti şeirdə ən gözəl şəkildə inikas olunub. Çox gözəl metafora verərək subyektı təbiətin özünü verir, təbiətin sinəsinə dağçəkənlərə sərt ismarış göndərir:

*Siz ey qara qanlara
Susayan ac murdarlar!
Eşidin, bu obalar,
Bu ulduzlar, bu göylər,
Çaylar, dənizlər, göllər
Sülh deyir, sülh istəyir.
Eşq olsun "Sülh" deyənə!
Alqış, min alqış yenə! (1,58-59)*

Ülvinin Vətən tarixinin qanlı səhifələrini əks etdirən şeirlərindən biri də "Hələ səbr edirəm"dir. Şeirdə Göyçənin tarixindən söhbət açılır, daha sonra Göyçə əhlinin başına gətirilən dəhşətlər yada salınır. Bu dəhşətləri yaşamış yaşlı bir insanın şahidi olduğu və danışdığı əhvalatı Ülvinin ürək ağrısı və düşməne son-

suz nifrəti ilə nəql etməsi hələ də inləyən Göyçənin intiqamının alınmadığını söyləyir, düşmən tapdağı altında qalmış Göyçəni azad etməyə çağırır. Mənfur ermənilərin zaman-zaman satqınlığını, qansızlığını tarixi hadisənin şahidliyi ilə verdiyi bu şeirdə nikbinliyini itirməyən Ülvi mütləq Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi Göyçəyə gedəcəyinə inanır:

*Bəlkə unudubdu Zori Balayan,
Qan içən babası qanda boğulub.
Başqa torpağına göz dikən zaman,
Bax onda, bax onda, boğulub.
Hələ ulu Göyçə bir vaxt gələcək,
Cavab istəyəcək tutub yaxandan.
Haraya qaçsan da məzar olacaq,
Qarabağ sənə də “Hinger Poqosyan”.
Bax onda gedəcəm Göyçə elinə,
Qanlı tarixini yazacam bir-bir.
Yəqin çatacağam o xoşbəxt günə,
Hələ səbr edirəm, mən hələ səbr (1,87).*

Bir şeirində özünü “zəmanə uşağı” adlandıran Ülvi “Düşüncələrim”də yenə də Vətən tarixinə biganə qala bilmir. O taylı-bu taylı Azərbaycanın dərdi ürəyində qubara dönsə də, bu dərd onun qəddini bükmür, yenə də ümidlə sabaha boylanmağa sövq edir:

*Hicran dərdi mənə ağır olsa da,
Gözümdən tökülən qanlı yaş deyil.
Təbrizim o tayda küskün qalsa da,
Bilir ki, ürəyim dilsiz daş deyil.
Bilin, daşdan deyil mənim ürəyim,
Ələsgər sazının havasıdı o.
Demə nə danışım, demə, nə deyim,
Şəhriyar şeirinin nəvasıdı o (1,63).*

Poeziyasında diqqəti çəkən ikinci cəhət fəlsəfi məzmunlu əsərləridir. Müxtəlif mövzularda fikirlərini əks etdirdiyi əsərlər oxucusu üçün onun daxili dünyasını bir daha işıqlandırır. Ülvinin fəlsəfi məzmunlu şeirlərinin də özünəməxsus poetikası var. “Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan” adlı şeiri də məhz bu cəhətinə

görə fərqlənən əsərlərdəndir. Bu şeirdə onun cəsarəti, çətinliyə, əziyyətə sinə gərərək öz amalı, məqsədi üçün axıracan vuruşu bütün əzmi, iradəsi ilə ifadə olunub. Bu şeiri onun amalının poetik inikası da adlandırmaq olar:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun
şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun
acısından,
ağrısından,
«Ölüm» adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür,
Dünənimdən,
bu günümdən,
sabahımdan ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünkü dünyadakı bütün yollar,
Anamın təndir evinin
qabağından
ötür keçir (1,49).*

Ülvi bahar nəfəsli şair idi, onun bahar ətirli şeirləri hissələrinin tərcümanına çevrilərək sətirlərə süzülür, ürəklərə yol tapır. Məsələn, bir şeirində özünü novruzgülünə bənzədən Ülvi qəlbində incə duyğuların da yer aldığını dilə gətirir:

*Mən novruzgülyəm,
Nəğmə dolu ürəyəm.
Sarı simtək
Köklənmişdən kövrəyəm (1,24).*

Başqa bir şeirində ürəyi “təbiətin möcüzəsi” adlandırır:

*Bir parça ət deyil döyünən ürək,
Alışandı ürək, yanandı ürək.
Böyük təbiətin möcüzəsidə,*

Alovlar içində donandı ürək (1,122).

O, ürəyi o qədər müqəddəs, məhrəm hesab edir ki, ora yad ünsürün daxil olmasına razı olmur, ürəyin işinə müdaxiləni “cinayət” kimi qəbul edir. Həkimlərin insan ürəyini cərrahiyyə əməliyyatı vasitəsilə başqasının ürəyi ilə dəyişməsinə heç cür anlamaq istəmir:

*Ey həkim, əl saxla, bir dayan görək,
Saxla, neştərini vurma sinəmə.
Özgənin ürəyi nəyimə gərək,
Öz xəstə ürəyim bəsimdi mənə (1,58).*

Ülvi əksər şeirləri fəlsəfi xarakter daşıyır. Bütün mövzulara fəlsəfi prizmadan baxan Ülvi poeziyasında dünya, həyat, insan, şəxsiyyət haqqında düşüncələrini poetik dillə ifadə edib.

Ülvinin Ukraynanın böyük şairi T.Şevçenkoya həsr etdiyi və onun “Vəsiyyət” şeirinə cavab kimi səslənən şeiri də onun taleyi ilə birbaşa bağlıdır. O, şeirə Şevçenkunun “Vəsiyyət”indən bir parça da əlavə edib. Şairin həyatını həsr etdiyi xalqına sevgisini tərənnüm edən bu şeirdə Ülvi sanki öz həyatını təsvir edib:

*Bir insan ki xalq oduna qalana,
Alovu sönsə də, közü qalacaq.
Bir insan ki o eşq ilə yarada,
Özü qalmasa da, izi qalacaq...*

O, şeirini bu sözlərlə bitirir:

*Dünyamızda dünya yaradanların,
Kainatın bağrını yaranların,
Qalacaq sənin tək sözü, qalacaq,
Xalq gözündə zirvəyə qalxanların (1,64-65).*

Yəqin ki, bu sözlərdən sonra şeirin Ülvinin özünə nə qədər aid olmasını söyləməyə ehtiyac yoxdu.

Bəzən adların insanların həyatında mühüm rol oynadığı və hətta taleyinə təsiri haqda fikirlər yazılır. Düşünürəm ki, müəyyən məqamlarda bu fikirlə razılaşımaq olar. Ülvinin adının belə sanki taleyi ilə bir mistik əlaqəsi var.

Ərəb dilində leksik mənası ali olan bu sözün dilimizdə çox çaları var və məzmunundan asılı olaraq incə, zərif, kövrək, müqəd-

dəs, əlçatmaz, məsum sözlərinin sinonimi kimi də işlənir.

Bu mənə çalarlarının hamısını Ülvinin şəxsiyyətinə və poeziyasına da şamil etmək olar.

Ülvi öz ülviliyini (hər şeydən əvvəl, ali hissləri) fikri, düşüncəsi ilə poeziyasına ötürdü və ona əbədilik qazandırdı.

Əbədilik qazanmış Ülvi Bünyadzadə hələ neçə gənc qəlbi öz Ülvi poeziyası ilə fəth edəcək.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.

Ş.MECİDOVA

GENCLİYİMİZİN VE ŞİİRİMİZİN ULVİ SAYFASI

Özet

XX yüzüylün başlangıcında bağımsızlığına kavuşan Azərbaycan Cumhuriyyəti az sonra Rusyanın işğali sonucunda bağımsızlığını kaybetti. 70 yıl sonra Sovyetler Birliyinde başlanan olaylar nedeniyle SSSD-de yaşayan halklar mücadeleye kalktılar.

Azərbaycan yeniden bağımsızlığını ilan etti. Yalnız bu mücadelede Azərbaycan devleti büyük kurbanlar ve itkiler verdi. İlk mücadele 1990-ların ilk günlerinde başladı ve kanlı faciə ilə sonuçlandı.

1990 yılında 19 ocakdan 20-e geçen gecede Rusyanın silahlıları tarafından sokaklara özgürlük amacıyla çıkmış dinç, silahsız insanlar kurşunlandılar. Bu kanlı gecede 134 insan şehit oldu, yüzlerle kişi yaralandı.

Bu kanlı faciada şehit olmuş insanlardan biri üniversite öğrencisi Ulvi Bünyatzadə hem de genç şair, tercüman idi. Maalesef, ömrü kısa olan bu başarılı gencin çok değerli yazıları kaldı. İsmi kızılı harflerle Vatan tarihine yazan şairin şiirleri de vatan sevgisi, vatanseverliyi ile zengindir. Hem ismi, hem ölümünden az evvel yazdığı "Yemin"i, hem de şahsiyyəti ve şiirleri ile ölümsüzlüğe kavuşan Ulvi Bünyatzadənin yaratıcılığı bu bildiride şerh edilmişdir.

**СТРАНИЦА УЛЬВИ (СОКРОВЕННАЯ)
НАШЕЙ МОЛОДОСТИ И ПОЭЗИИ**

Резюме

В начале XX века Азербайджанская Демократическая Республика объявила о независимости Азербайджана. Но через два года Советская Россия опять захватила Азербайджан и только после 70 лет Азербайджан вновь приобрела свою независимость. Но и на этот раз Азербайджан приобрел независимость не без жертв и на этом пути было пролито много крови наших отважных соотечественников-патриотов.

Начатое в конце 80-х движение свободы в Азербайджане встревожило Россию и в начале 1990-го года ввела свою кровавую армию в Азербайджан и в ночь с 19-го января на 20-ев Баку произошла трагедия. Армия расстреляла мирных и безоружных людей, вышедших на улицы с требованием независимости.

В результате этой трагедии погибли 134 мирных и безоружных протестантов, сотни людей были ранены.

Один из павших в этой кровавой трагедии Ульви Буньядзаде – студент 2-го курса, молодой поэт и начинающий переводчик. В своей короткой жизни Ульви успел написать главное убеждение жизни в своей «Клятве».

Поэзия Ульви тоже полна патриотическими мотивами. В этой статье рассматривается творчество Ульви Буньядзаде.

ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN HƏYAT VƏ ÖLMƏZLİK EŞQİ

Yaşar QASIMBƏYLİ

*filologiya üzrə elmlər doktoru,
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun
baş elmi işçisi, yashargasimov@mail.ru*

Gəncliyin poeziyasında, adətən, bir-birinə bənzər və müş-tərək yaşantılar çox olur. Amma bəzən çox az-az rast gəlinən və eyni zamanda, poetik gənclik üçün son dərəcə səciyyəvi olan duyğu və iztirabların mövcudluğu da inkaredilməzdir. Ülvi Bünyadzadənin qısa və mənalı yaradıcılığını məhz bu cür hadisələrdən saymaq olar. Ola bilsin ki, Azərbaycan poeziyası tarixində bu dərəcədə nadir lirik yaşantılar və poetik qəlbin müqayisəyə gəlməyən iztirabları son dərəcə az və ya yoxdur. Amma dünya poetik fikri tarixində ədəbi gəncliyin görünməmiş və qeyri-adi duyğular axını hətta bir çox böyük bədii istedadların tərəcəməyihəlinə da öz silinməz izlərini qoymuşdur. Ülvi Bünyadzadə poeziyası öz taleyinə, mahiyyətinə və estetik məzmununa görə oxşarsız poetik-fəlsəfi reallıqlar tipinə mənsubdur.

Gənc Ülvi Bünyadzadənin poeziya səmasında sanki bir ölüm kabusu pərvaz edir. Onun yeniyetmə və duyğulu misraları arasında qeyri-adi dərəcədə yaxın və “doğma” ölüm nəfəsi sezilməkdədir. Qəribədir, cavan qələm sahibi, odlu-alovlu ürək o soyuq nəfəsi necə və hansı cürətlə hiss edirdi, şüuraltı və şüurun stixiyası məcrasında ifadə etməyə can atırdı:

*Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın.
Qoy ən əziz dostlarımsa
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında
Mənə ehsan paylaşınlar.
Qoy lap məni “bəxtsiz” –deyə*

*Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

Bu misraları yazarkən Ülvinin cəmi 16-17 yaşı olub. Görəsən, öz qəmgin taleyini gənc şair niyə bu qədər aydınlıqla duyur və təsəvvür edirdi? Ümumən, onun şeirlərini, xüsusən, ilk qələm təcrübələrini oxuyarkən amansız və cavabsız suallar qəlbinizi rahat buraxmır. Siz gənc şairin qəribə və heyrətamiz yaşantılarını yaşamaqda, onun qeyri-adi duyğularını qəlbinizdən keçirərkən hədsiz çətinlik çəkirsiniz. Məsələn, aşağıdakı ilk sevgi şeiri də sizin qəlbinizə adət etmədiyiniz və gözləmədiyiniz yaşantılar axını ilə daxil olur. Sizin ömrünüzdə ilk sətrindən son misrasına qədər əbədi ayrılıq ovqatı ilə yoğrulmuş sevgi şeirini oxumadığınıza qətiyyətlə və inamla əminlik bildirmək istəyirəm:

*Deyirəm vüsalın nə azmış ömrü,
Gedirəm, əlvida, gözəl, əlvida.
Gəlmişəm son dəfə biz qoşa gəzək,
Bizdən qalan qoşa izə, əlvida.*

*Bu yerlərdən bahar çağı keçərdik,
Çiçəklərdən sənə çiçək seçərdik.
Ovuc-ovuc bir çeşmə su içərdik,
Ağ suyunda üzən buza, əlvida.*

*Mən Ülviyəm, ülvi sözə aşıqəm,
Saf ürəyə, büllur üzə aşıqəm.
Gözlərintək ala gözə aşıqəm,
Sevdiyim o ala gözə, əlvida.*

Bəli, Ülvi Bünyadzadə mistik düşüncələr və duyğular şairidir. Maraqlıdır ki, qəzavi-qədər məntiqi və diqtəsi ilə təkə o özünün ən məhrəm, ən gizlin və sirli duyğularını ifadə etməyib. Həm də öz qısa ömrünü yaşayıb. Sanki o öz həyatının sonunu, xüsusən, ömrünün son illərinin yaxınlaşdığını bilə-bilə, ölümün yavuz nəfəsini duya-duya, cazibəsini görə-görə yaşayıb.

*Ağlamaq insanın ilk adətidir,
Danışmaq həyatla ilk vəhdətidir.*

*Hər şey ilk olsa da, ömrü uzunu
Bir yalnız ölməyi – son heyrətidir.*

Yüz yaşlı qocanın da ölüm – son heyrətidir. Bəs 20 yaşlı gəncin necə?!... Ülvinin şeiriyyətindəki adi və soyuq məntiqlə izah etmək mümkünsüz görünən psixoloji duyular, qəribə mənəvi təzad və sarsıntılar Sizi sonsuz düşüncələr aləminə aparır:

*Ülviyəm, özümə yuva hördüm ki,
Bəxtimlə yaşayım axıra tək.
Səbəbin bilmədim, amma gördüm ki,
Bir uşaq səsi ilə hönkürür bəxtim.*

Gənc şairin kövrək duyğuları, hiss və həyəcanları qəlbinizi titrədir. Xüsusən, son misranın fəryadı, ondakı fövqəlntiusiyanın ehtiva miqyasları adət etdiyimiz idrak qanunlarına tabe olmur. Necə yəni “Bir uşaq səsi ilə hönkürür bəxtim”?! Ülvi öz uşaq bəxtinin hönkürən səsinə, yeniyetmə taleyinin hıçqırıqlarını sövqi-təbii ilə eşidirmiş. Mən səmim-qəlbədən inanıram ki, o, həmin səsləri aydınca eşitməsəydi, yaza bilməzdi. Bəlkə də elə, əsl şair, ən təbii şair heç kimin eşitmədiklərini eşidən, heç kimin görə bilmədiklərini – görəndir. Həm də fitri şair, anadangəlmə şair – öncəgörəndir.

Ülvinin 12-13 yaşlarında öz sinif yoldaşlarına xitabən yazdığı bu şeiri də onun həyatının mahiyyətini və sonunu şərtləndirən andının təsadüfi olmadığını göstərmirmi?

*Biz öz ömür sazımızda
“Dilqəmi”ni bilməliyik.
Leylimizin ürəyini
Məcnun kimi sevməliyik.*

*Bisutunu biz də yaraq,
Çənsiz Çənlibellər quraq.
Sazımızda ağlayaraq
Biz həyatda gülməliyik.*

*Döyüslərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün dğulmuşuq,*

Vətən üçün ölməliyik.

Ülvi Bünyadzadənin ömrü də, ölümü də son dərəcə sirlidir. Onun hətta vətənpərvərlik məzmunu ilə, ictimai pafos və yaşantılarla yoğrulmuş şeirləri də bu sirliliyi gizlədə bilmir. Gənc şairin “Vətənə borcumu verməyə gəldim” (1989) rədifli şeiri də müəllifin təhtəşüurla ifadə və izhar etdiyi duyğu və düşüncələrin tam və dolğun izahı olmaqdan çox uzaqdır. Yəni, gənc şairin qəlbini saran iztirab və sarsıntıların soyuq və adi mühakimələrə sığmaması onun bütün poeziyasında nəzərə çarpmaqdadır:

*Səndən ayrılısam da ana, ay ana,
Mən sənə borcumu verməyə gəldim.
Vətənə borcumu verməyə gəldim.*

*Bu bahar görüşüb sevişdiyim qız,
Darıxma, vaxt ötər dönüb gələrəm.
Sənin çiçək kimi tər yanağndan,
Həsrəti, hicranı özüm silərəm.*

*Bilirəm, ən ağır günümdə, gülüm,
Həyata sən məni səsləyəcəksən.
Bilirəm, sevgilim, yolumu mənim,
Gecə də, gündüz də gözləyəcəksən.*

*Ulu anamızdan qalan mirasa –
Bu böyük inama bir də baş aydım.
Vətənə borcumu verməyə gəldim.
Vətənə borcumu verməyə gəldim.*

Bu yaşantıların mənası və gənc müəllifin poetik qərarı aydındır. Amma eynən həmin ildə yaşanmış və yazılmış aşağıdakı duyğu və düşüncələr məntiqi heç bir adi yaşama və təlqinə uyğun gəlmir. Sanki müəllifin özü də anlaşılmaz, qarşısı alınmaz bir qəzavü-qədər in və intusiyanın təhriki ilə bizə və özünə olacaqları, başımıza gələcəkləri söyləyirdi!... Aşağıdakı misralar sanki Dədə Qorqud hikmətləri qədər sanballı, əzəmətli və qətiyyətli. Bu misraların doğuluşu və yazılışı barəsində şairin bibisi, filologiya elmləri doktoru, prof. Almaz Ülvinin

şəhadəti və fikirləri son dərəcə qiymətlidir: “20 Yanvara bir neçə gün qalmışdı. Ülvi axşam mənə bir “vəsiyyətnamə” şeir verdi ki, oxu. Oxudum və tikə-tikə cırıb atdım. Heç nə demədi. Gözləri doldu, başını yellədi, getdi yatmağa. Səhər dərəcə gedən vaxt həmin “vəsiyyətnamə”ni yenə verdi və dedi ki, saxla bunu. Hirsle dedim ki, “Yaxşı biz heç, niyə özünə “kor çıraq” deyirsən, necə yəni “yanmayacaq işığam” – elə demə, bibin sənə qurban olsun – deyə yalvardım. Öpdün məni. “Sən mənim tər-təmiz ürəyimsən” - dedin. Bəs o ürəyi niyə çiliklədin? Amma bunu da cırıb atdım. İndi özümə bağışlaya bilmirəm. Sonralar həmin “Vəsiyyətnamə”-nin cəmi 6 misrasını tələbə yoldaşının cib dəftərçəsindən yazdım”. Almaz xanımın yazıya aldığı həmin şeirin son misraları, həqiqətən, son dərəcə dəhşətlidir:

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm.*

*Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam.*

*Atam-anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.*

Ülvi Bünyadzadənin poeziyasını və taleyini dərindən dərk etmək, bu təkrarsız və özünəməxsus poetik tərcümeyi-halın məntiqini, mənasını anlamaq nöqtəyi-nəzərindən Almaz xanımın aşağıdakı mülahizələri də həyatı və diqqətəlayiqdir: “...Ülvi tək-cə o gecə tankın, topun qabağına əliyalın, Kişi kimi gedib deyə igid deyil. Ülvi gözünü dünyaya açandan Millətinin Azadlığı yolunda Şəhidliyə hazırlanıb. Əməli ilə, qəlbi ilə. Meydana kor-koranə yox, düşünüb gedib.Şəhid olmağa gedib”. Ülvi Bünyadzadənin həyatı və taleyi, bütün mübarizə yolu və gənclik iztirabları ilə yoğrulmuş nəfis, zərif və kövrək şeiriyyəti bu son dərəcə məhrəm duyğu və düşüncələri inadla, israrla təsdiq etməkdədir!..

ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİMİZİN “ÖMÜR YOLU”

Yeganə HÜSEYNOVA

*Gəncə Dövlət Universiteti,
Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı kafedrası
Dissertant, Baş müəllim
yeganesabirhuseynli@gmail.com*

*Açar sözlər: Vətən, Azərbaycan oğulları, şair, şəhid, torpaq
Key words: Motherland, sons of Azerbaijan, poet, martyr, land
Ключевые слова: Родина, сыновья Азербайджана, поэт, шехид,
земля*

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik*

- sözləri gənc Ülvi Bünyadzadə üçün şüara çevrilmişdir. Cəmi iyirmi bahar görmüşdü Ülvi. Nədir ki, iyirmi yaş?

Yaşasaydı hələ 49 yaşında olacaqdı, yəni, ömrünün ən gözəl illərini yaşayacaqdı, yaşamadı, getdiyi yolun onu ölümə aparacağını bilə-bilə yolundan dönmədi. Ülvi Bünyadzadə sanki öz həyatını qələmə alıb əsərlərində. Bəlkə də həyatının necə sonuclandıracağını bilirmiş...

*Ürəyimin ağrısından,
Yatammadım neçə gecə.
Taleyiniz gəlib keçdi,
Göz önümdən bircə-bircə.
Əcəl sizi qılıqlayıb,
Yuvanızdan hara saldı?
.....Diri tankı, diri topu,
Axı harda görmüşdünüz?
Tək-tükünüz yuxularda
Onu hərdən “atmışdınız”,
Onu hərdən “sürmüşdünüz”. (səh.69)*

Nümunə gətirdiyimiz bu misralar gənc şair Ülvi Bünyadzadənin “Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə” ithaf olunmuş “Ömür yolu” əsərindəndir. Şair əsərdə Əfqanıstanda həlak olan Azərbaycan oğullarından üçünün ruhu ilə qarşı-qarşıyadır, onlarla söhbət edir. Hara və nə səbəbə gətirildiklərini son anda öyrənən Azərbaycan oğullarının birçə nigarançılıqları var – o da Qarabağdır. İkinci ruh deyir ki, məni burda tənbeh edirlər, nədən “tapdaq altında qalan Qarabağını qorumaqdansa günahsız bizlərin üstünə gəlmisiniz?”- deyirlər. Əfqanlar azərbaycanlılardan, tatarlardan, özbəklərdən, bir sözlə müsəlman “qardaşlarından” küsüblər. Əfqanlar hardan bilsin ki, bu müsəlman qardaşlar buraya səbəbini bilmədən, aldadılaraq gətiriləblər. Əcəl onları yuvalarından uzaqlara atdı. Məhz buna görə də adlarının hansı daşda, yurdda batıb qalması da məlum deyil. Azmı oldu o dövrdə anaların üstünə boş tabutların gəlməsi, oğulların qolsuz, ayaqsız, ürəyində qəlpə, beynində zədə ilə Azərbaycana geri qayıtması? Çox təəssüflər olsun ki, hələ də Əfqanıstan müharibəsinin zərbəsini özündə daşıyanlar var vətənimizdə.

Silah tutmağı öyrənməmiş silah atmağa göndərilir Azərbaycan oğulları. Şair ürək ağrısı ilə yana-yana bu gənclərin bu vaxta kimi əllərinə aldıkları silahın sapand, ağac, quş tüfəngi olduğunu yazır. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi həmin dövrdə analar çox tabut qucaqladı, amma səssiz-səmirsiz qucaqladı. Çünki bir vaxtlar Əfqanıstan müharibəsində həlak olanlara, yas tutmağa da qadağa qoyuldu. Birdən o şanlı sovet ölkəsinin adına kölgə düşər deyər.

Qeyd etmək yerinə düşərdi ki, 10 illik (1979-1989) Əfqan müharibəsi ilə bağlı istər bədii hekayələr, istərsə tarixi əhəmiyyət daşıyan yazılar çox yazılıb. Sovet imperiyasının ədalətsiz siyasətinin qurbanlarından birincisi əfqan müharibəsi olub desək yanlışdır. Əfqanıstanın daxili sabitliyini qorumaq adı altında oraya göndərilən hərbiçilərin içində azərbaycanlılar da var idi. Ülvi Bünyadzadə “Ömür yolu” poemasını və “Qansızlar” povestini Əfqanıstanda döyüşən həmvətənlərimizə həsr etmişdir.

Ülvi dühasının və təxəyyülünün işığında yazılmış “Ömür

yolu” əsəri sovet vəhşiliyinin qaranlıq məqamlarını bədii lövhələrlə eks etdirir. Adətən tarixi mövzularda yazılmış bədii əsərlərdə tarixi həqiqətlər bədiiliyə xidmət etmək üçün dəyişdirilir, təhrif oluna bilər. Bir sözlə mövzu yazıçı üçün bəhanə olur, yazıçı tarixi öz həqiqətinə uyğunlaşdırmağa çalışır. Ülvədə isə əksinədir.

Əfqanıstan Şairin qanayan yarasıdır, ona görə də bütün hünərini bu tarixə bədii işıq salmağa səfərbər edib. Xüsusilə ruhlarla verilən söhbətlər əyani şəkildə o dövrün gerçəkliyini ortaya qoyur. Əfqanların əsirlikdə olan azərbaycanlıya dedikləri həqiqətin sərt güzgülüdür yetər ki, diqqətlə baxasan. Məlumdur ki, Əfqanıstana daha çox qarşın xalqların nümayəndələri göndərilirdi. Bu bir müharibə siyasəti idi, əfqanlardan kəskin fərqlənən məsinlər deyər ölümə, öldürməyə gedən qardaşların: özbəklərin, tatarların, qazaxların, azərbaycanlıların faciəsi idi. Bu siyasət bildiyimiz kimi XIX əsrdə də hökm sürürdü. Rusların türklərlə müharibəsi zamanı ordunun önündə həmişə azərbaycanlıların olması danılmaz faktır.

Eləcə də sovet dövründə qardaşı qardaşla üz-üzə qoymaq, yaralanan və ölənlərin azərbaycanlılardan olması onlar üçün əhəmiyyətli deyildir. Gənc şair ürək ağrısı ilə qeyd edir ki, torpağı yadlara satılan millət öz vətəninə qorumaqdansa, günahsız xalqa özü də bilmədən silah çəkməyə gətirilib. Əsərdə “Biz sənənin torpağını tanıyırdıq sən bizdən nə istəyirsən, get öz torpağını qor”- deyər eyham vuran, müsəlman qardaşlarından küsdüyünü dilə gətirən əfqan xalqının müsibətini ürək ağrısı ilə duyuruq. Daha bir qələmə alınan rəzalət isə heç bir hərbi hazırlığı olmayan, silah-sursat tanımayan gəncliyin qardaş torpağına aparılıb ədalətsiz müharibədə məhv edilməsidir. Bütün bunlar şairin qələmində bədii portretindən incə cizgiləri ilə verilib.

*“Al, çax, fələk,
Silahını al, çax, fələk.
Namərdə meydan verdin,
Namərddən alçax, fələk”*

Elə bil öz gələcəyini görürmüş, özü üçün yazıb bu poemanı gənc şair. Birinci ruha qardaşlıq edib, onun anasını ovunduracağı

halda, özünü Vətən yolunda canını qurban verdin. Sən hələ nə yaşamışdın, nə görmüştün ki, bu dünyada? Kim sənə qardaş olub, yerini dolduracaq, anana oğul olub onu ovunduracaq Ülvi?

Ülvi fikirləşir ki, birinci ruha söz verib ki, ana ilə görüşəcəm, amma getsinmi, bu görüşə ya yox? Axı necə getsin, balasının yolunu gözləyən, hər gün, hər gecə gözlərini yola dikən anaya getsin nə desin? Desinmi oğlun gəlməyəcək, gözləmə ana? Analar övladlarının xoş gününü, xoş güzəranını görməyi arzu edirlər həmişə. Onlar övladlardan gələcək qara xəbərə hazır deyillər, bəs bu gənc şair necə xəbər versin ovladının yoxluğunu gözüni yollara dikmiş yol gözləyən anaya? Oğulsan gəl indi sən bu ananı ovut, oğlunun sağ-salamat olmasını yalandan anaya de. Axı analar duyurlar, hiss edirlər, gələn qonağı görəni kimi ana hər şeyi biləcək, duyacaq. Oxucu sən şairi qınama, kim nə deyir desin, lap qorxaq deyin, istərsə namərd deyin o, bu xəbəri verə bilməz anaya. Çünki qəhrəmanımız nə yalan danışa bilməz, nə də “Ölsə analar ölsün, bala ölmək zülümdür”- deyən anaya övladının ölüm xəbərini çatdırmağa, ana fəryadını eşitməyə hazır deyildir, çətindir ananın göz yaşlarını silmək, hönkürtüsünü eşitmək, tərsə getdiyinin şahidi olmaq. Bütün bunları onun, gənc Ülvinin, ürəyi qaldıra bilməz.

İkinci ruh torpağından, evindən, ata-anasından qoparılıb bu yad yerdə ölümünə təəssüflənir. Özü üçün ev tikməyə, güzəran qurub toy etməyə çalışan bir gəncin bütün xəyallarını alt-üst edir sovet hakimiyyəti. Nədənini, niyəsini bilmədən yad torpaqlara gətirilir, kimi və nəyi qoruyur bu gənc? Onun məqsədi tamamilə başqa idi: Özünün “tikan əksə də gül bitirən” torpağını əkib-becərməyini, sarı-qırmızı güllər əkib həyatını yaşıllaşdırmağı, qırx metrlik eyvanında toy edəcəyini düşünən bu gəncin ağına da gəlməzdi ki, qərrib bir torpağın ağışında “qırx arşınlıq bir quyu”ya salınacaq. Əsir düşən gənc hələ də əkdirdi gülləri və sevdiyi qızı düşünür. Aradan tam on il keçsə də qonşu qızın xəyalıyla danışır. Əsir düşən gəncdən “Sən kimsən?” deyə soruşanda cavab verə bilməmək sovetlərin acı həqiqətidir. Bəlkə həkimsən, bu millətin yarasına məlhəm olacaqsan? Yox məlhəm

olmağı bacaran oğul, get təhlükədə olan öz ölkəni qoru sən:

*Öz torpağın
ona buna paylanır,
Qeyrətin var, get al geri.
Yox, mən sənəninmürəm.
Qoymaq olmaz səni diri.
Görürsənmi – ay el oğlu,
gəlib harda
Qeyrətsizə döndüm necə.*

Yaşamaq üçün tamamilə başqa bir həyat fikirləşən gənci ölüm vətəninə uzaqlarda, həm də “qeyrətsiz”- biri kimi yaxalayır. Halbuki onu qeyrətsizlər aldadıb gətirib, o gələndə nə biləydi ki, yad torpağı dağıtmaq üçün gəlir. Ümidi hər yerdən üzülən gənc firavan çağlarını yada salır, kəndinə, torpağına, elinə-obasına salam deyir.

*Mən
sənə qeyrətsiz demirəm,
oğlum.
Təki qeyrətsizlər sənə oxşasın.
“Qeyrətli kişilər” sən ölən günü
Gəldilər kəndə ki,
Qonşular yazıqdı...
Guya dost kimi
Onlara əl tutub
yer bağışlasın.
Sənin bağ torpağın
getdi orada.
Mənim də “səngərim, qalam”
saraldı,
uçdu arada.
Qeyrətli kişilər
kişi donunda –
Qeyrətsiz qadından yaman olublar.
Qazaxda,
Tovuzda,*

*Laçında...
oğlum,
Qonşular üz basıb,
Dərə keçib, düz basıb,
Min yerə məktub yazıb,
Neçə dağımızı birdən alıblar.
Məncə oğul,
bu sövdada
bizim “qeyrətlilər”
çox-çox naşıdı.
Burda gəlib
dərd çəkməkdən –
Orda yatmaq çox yaxşıdı.*

Gənc şair ulu torpağının, vətəninin uğrunda mərd olacağına, qan töküüb verilən hər qarışı alacaqlarına söz verir. Rüşvətlə, yalanla sözü keçənlərin bir gün sonu olacağını deyir qardaşımız. Vətənə namərd çıxmazlar, əgər Vətənin harayına yetməzsənsə Babəklər, Koroğlular haray çəkər, qınayar Vətən oğlunu. Vətən üçün şəhid olmaq özü uca bir mərtəbədir. Bəli, bütün yüksəkliklərdən ucada dayanan bir zirvə var: Şəhidlik zirvəsi. Bu zirvəyə qalxmaq hər kəsə nəsib olmur. Yalnız müqəddəs amallar uğrunda çarpışan, qorxu nə olduğunu bilməyən, Vətən və xalq yolunda canını fəda etməkdən çəkinməyən cəsarətli, ləyaqətli insanlar yüksələ bilərlər bu uca zirvəyə. Bu yüksəkliyə ucalan insanlar ölmürlər, əksinə ölümləri ilə bir əbədilik qazanırlar. İllər ötüb, qərinələr dolaşsa da, şəhidlər heç vaxt unudulmur, həmişə minnətdarlıq duyğuları ilə yada salınır, xatirələrinə dərin ehtiram bəslənilir. Azadlığı, müstəqilliyi, babalardan miras qalan torpağı uğrunda oğlunu, qızını şəhid verən xalq xoşbəxt xalqdır. Şəhidlik adi ölüm deyil, Vətən, torpaq, böyük amallar uğrunda candan keçmək, özünü şüurlu şəkildə qurban vermək deməkdir. Şəhidlik verilmiş ömür payını gələcək nəsillərin xoşbəxtliyinə bağışlamaqdır. Müqəddəs Quranda buyrulur ki, şəhidlik və qazilik peyğəmbərlərdən sonra gələn adlardır.

Gözlərindən qəm yaşını sil, yaşa.

Yaşa Vətən, milyon-milyon il yaşa.

Yaşamağın mənasını bil, yaşa!

– deyir şair.

“Ölüm insanların son heyrətidir”-deyən şair günahsız yerə, bir heç uğruna canını tapşıran oğulların gözlərindəki son ifadəni təsvir edir.

Üçüncü ruh aldadıldığını, “Vətənin çağırışına” gəldiyini deyir. Vətən oğlu nə bilsin ki, ona öz torpağı, vətəni, yurdu dogma, əziz olduğu kimi, əfqanlı üçün də öz vətəni şirindir. Aldadılıb gətirildiyi bu yerlərdə çox narahatdır, yad torpaqda ruhu da dinclik tapmır. Qarabağın sorağını eşidib, hər gün məscidlər sökülür, damlar uçulur- deyə nalə çəkir.

Qarabağdı mənim dinim – imanım,

O torpağın nişanəsi, iziyəm.

Məni belə aciz görmə qəbirdə,

Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.

Qürbətdə sümükləri sızlayan ruh Qədirin səsi üçün darıxıb, onu dinləmək, onun səsinin altında uyumaq istəyir, gəncdən xahiş edir ki:

Aman, qardaş,

Qədirə de

oxusun.

alışram,

“Sona bulbul” dedikə.

Mən də ona göndərəcəm armağan,

Qəbrim üstə

“Xarı bülbül” bitdikə.

O, Qarabağ üçün narahatdır, Topxananı, Cıdır düzünü düşünür. “Qarabağ bülbülləri”nin Arif (Arif Babayevə işarədir) kimi zəngülələrini yaddan çıxarmayıb. Vətənə aid heç nə yaddan çıxmaz, unudulmaz. Amma Ruh həm də ona görə narahatdır ki, onlar unudulublar, onları “sayan” yoxdur. Halbuki onlar “Vətən deyib bura gəliblər”.

Deyirlər ki, bizimkilər hələ də

Yuxudadı.

*Ayılmır ki, ayılmır
Bu millətin Gözlərinin yaşını
Görən niyəbirdəfəlik silmirlər.
“Namus” deyən daşnaklar,
öz dilində
“Namus” yaza bilmirlər.
Qarabağa məndən “salam” deyərsən,
Yad eyləsin,
Qoy ruhumu bir gözəl.
Əlvida, qardaşım,
Sənə yaxşı yol!
Bir də gəlsən xoş xəbərlə qayıt gəl.*

Ruh onu – gənc şairi gözləyəcək, O bir də bura gələsi olsa şad xəbər gətirəcək. Gənc şair yenidən ruhların ziyarətinə getməli, Vətənin “namus” bilməyən namussuzlardan təmizləndiyini onlara xəbər verməlidir.

*Sizin hamınızı
Gördük ekranda.
Biriniz harasa
tələsik qaçır,
Deyirlər, tanıdıq
vurulan anda.
Əfqan cavanları
yaxın dost bilib,
Bəlkə də
onlara deyibsən
dayan!
Axı əsgərliyə təzə
gedibsən.
Bilmirdin nə imiş
qırğın, ölüm, qan...*

Şair bir döyüşçünün Əfqanıstana necə gətirildiklərini nəql edir. Döyüşçü onlara cəmi on altı gün təlim keçirildiyini və on altıncı günün sonunda bir mayorun onlara “əsil məsələni” izah etməsini söyləyir. Yenicə təlimdən çıxan oğullar bir obaya gəlir

və bu obada heç kimlə rastlaşmırlar. Bu balaca obada nə əkən, nə biçən var, bir sözlə heç kim gözə dəymir. Bir daxmaya gəlirlər, daxmada balasını əzizləyən ana ilə rastlaşırlar. Ana əsgərləri görəndə balasını gizlətməyə yer axtarır. Yazıq ana şaşqınlıqdan nə edəcəyini bilmir, gah onlara çörək təklif edir, gah balasını gizlətməyə yer axtarır. İndi gülsünmü ağlasınmı bu ana? Gələnlər onu inandırmağa çalışır, and-aman edirlər ki, onlarla işləri yoxdur. Onda anada haqlı olaraq bir sual yaranır:

*Elə isə nə gəzib,
Axtarırsız bu kənddə.
Elə isə de görüm,
Kim aparıb ərimi,
Atamı, qardaşımı?!
Onların əvəzinə
Kəsəydiniz başımı.
Sizə pislik etmişdi?
Ya sərhad basa-basa
Kəndinizə getmişdi?
Ahım sizi qoyarmı,
Sağ qalasız dünyada?
Gedin,
burdan tez gedin!*

Şair bu misraları yazanda elə bil 1990-cı ilin 19 yanvarında Vətən üçün əliyalın tankın qarşısına çıxan oğulları əvvəlcədən görürdü.

Hər şeydən xəbərsiz paltar sərən qadınımı deyək, körpə Larisanımı, gənc Ülvimizimi, işdən yorğun evinə qayıdan atadanımı, ya “biz silahsızdıq, bizə güllə atmazlar” deyib, “böyük qardaşlarımız”a inanan məsumlarımızdanmı nümunə göstərək dediklərimizə?.

1988-ci ildə mənfur millət özlərinin yalançı iddialarını həyata keçirməyə addım atanda Ülvi özünə söz verdi, and içdi ki: “Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın

qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm.

Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.89".

Vədinə xilaf çıxmadı, gənc şair. O, vətəni və amalı uğrunda canını qurban verdi. Rahat yat qardaşım! Nə qədər ki, Vətən var – Sizlər yaşayırınsınız deməkdir.

Şəhidlər ölməz!

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Bünyadzadə Ülvi. Sənin oxşarın bənövşədi : seçilmiş əsərləri (nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön söz müəllifi A.Ülvi). - Bakı, "CBS" 2005,495 səh.
2. "Ülvi duyğuları" (tərtib edəni, nəşrə hazırlayanı, redaktoru və ön sözünün müəllifi A.Ülvi), Bakı, Gənclik, 1990, 55 səh.
3. Almaz Ülvi. "Ülviləşən Ülvim" (məqalələr). Bakı, 1998, 256 s.

Y.HUSEYNOVA

"LIFE WAY" OF OUR ULVI

Summary

There are many stories related to the Afghan War, whether artistic or historical. One of the victims of the unjust policy of the Soviet empire was the Afghan war. There were also the name of Azerbaijanis under protecting the internal stability of Afghanistan. Ulvi Bunyadzadeh devoted his poem "Life way" and the story of the "Bloody" story to our compatriots fighting in Afghanistan. The "Life Lane", written in the light of Ulvi's imagination, reflects the darkness of

the Soviet brutality with artistic boards. Historical works, typically written on historical subjects, are historically translated and distorted to serve art. The title is an excerpt for the writer, trying to adapt the history to the reality. Afghanistan is a bleeding wound to the poet, and he has also mobilized his entire strength to illuminate this history.

Our main purpose is to highlight the main idea of the poem, the realities which hidden in Afghanistan war policy.

Е.ГУСЕЙНОВА

“ЖИЗНЕННЫЙ ПУТЬ” НАШЕГО УЛЬВИ

Резюме:

Есть много историй, связанных с афганской войной, будь то художественной или исторической. Одной из жертв несправедливой политики советской империи была афганская война. Были также азербайджанцы под защитой внутренней стабильности Афганистана. Ульви Буньядзаде посвятил свое стихотворение «Жизненный путь» и рассказ о «Бескровные» истории нашим соотечественникам, сражающимся в Афганистане. «Жизненный путь», написанный в свете воображения Ульви, отражает мрачность советской жестокости с художественными советами.

Исторические работы, обычно написанные по историческим предметам, исторически переводится и искажается, чтобы служить искусству. Одним словом тема для писателя, который пытается адаптировать историю принтера к его реальности является причиной для совмещения к своей правде. Ульви противоречит. Афганистан - кровотокающая рана поэта, и он также мобилизовал всю свою силу, чтобы осветить эту историю. Это была военная политика, которая была направлена представителям нации, чтобы убивать, чтобы они не отличались от афганцев.

ÜLVİ BÜNYADZADƏ POEZİYASINDA MÜRACİƏT OLUNAN MÖVZULAR

Zümrüd MƏNSİMOVA

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

*AMEA Rəyasət heyəti, ictimai elmlər bölməsinin
elmi katibi, zumrudibrahimqızı@gmail.com;*

Açar sözlər: *Ülvi Bünyadzadə, məhəbbət lirikası, insani dəyərlər, sevgi, təbiət təsviri*

Key words: *Ulvi Bunyadzadeh, love lyric, human values, description of nature, love*

Ключевые слова: *Ульви Бунядзаде, любовная лирика, человеческие ценности, описание природы, любовь*

Tarix boyu “Torpaq əgər uğrunda ölən varsa vətəndir” kəlamını müqəddəs bilib elimizi, Vətən torpaqlarımızı böyük sevgi, əyilməz vüqarla qoruyan qeyrətli oğullarımız az olmayıblar..

Tarix boyu Azərbaycan xalqı yadellilərin haqsız və yersiz hücumlarına məruz qalmış haqqı olanı nahaqqa verməmək üçün yüzlərlə igid, mərd oğullarımız sinələrini xalq, Vətən uğrunda sipər etmiş, torpaqlarımızın bütövlüyü, yenilməzliyi onların həyat və yaşam amalına çevrilmişdir.

Düşüncəsində, dilində, ürəyində, Vətən, Xalq kəlmələrini əskik etməyən, daima əziz bilən qeyrətli sənəsi sözlü “*həyat üçün doğulmuşuq, vətən üçün ölməliyik*” - deyən oğullarımızdan biri də adı kimi özü də pak və Ülvi olan xalqın müstəqilliyi, azadlığı uğrunda əbədi ülvyyəyə qovuşan Ülvi Bünyadzadə olmuşdur.

Onun həyatı, ölümü, düşmən gülləsinə tuş gəlməsi hər kəsə aydındır. Bizim bu məqalədə əsas məqsədimiz Ülvi Bünyadzadə poeziyasına, şeirlərinə nəzər salmaq, orada olan Ülvi dünyasının yaratdığı rəngləri canlandırmaqdan ibarətdir.

Mirzə İbrahimov doğru olaraq belə bir qənaətə gəlmişdir ki, xalq içində xalqın sözünü çatdıra biləcək qüdrətli bir sənətkarın,

şairin yetişməsi üçün, yaradılan hər bir nümunədə həm xalq yaradıcılığının rolu, həm də yazılı ədəbiyyatla qarşılıqlı əlaqə və təsirdə inkişafı əsaslıdır” (5,12-14).

Ülvi Bünyadzadənin hələ gənc yaşlarında yazıb-yaratdığı şeirlərində Azərbaycan şifahi və yazılı ədəbiyyatında yer alan bütün mövzulara təsadüf etmək mümkündür. İstər vətənpərvərlik, istər təbiət, istər ictimai siyasi, istər məhəbbət, vətənpərvərlik, istərsə də bəşəri dəyərləri özündə dolğun şəkildə əks etdirən nümunələrə rast gəlmək mümkündür.

Almaz Ülvi qeyd edir ki, “Ülvi Bünyadzadə ədəbi irsi içərisində həm ideya məzmunu həm də dil üslubu, həm də baş vermiş tarixi hadisəni dərk etmə və obyektiv yanaşma baxımından onun poeziyası, nəsrinə çox dəyərlidir” (2,5).

Ömrünün gənc çağlarında meydanlarda xalq hərəkatının, müstəqillik, azadlıq duyğularının genişləndiyi məqamında, 20 yanvar hadisələri zamanında düşmən gülləsinə tuş gələn Ülvi Bünyadzadə şeirlərinin birində özü haqqında belə deyir:

*Mən Ülvüyəm, ülvi sözə aşıqəm,
Saf ürəyə, büllur üzə aşıqəm.
Gözlərin tək ala gözə aşıqəm,
Sevdiyim o ala gözə, əlvida (4).*

Dünyaya, sevdiyi gözələ, böyüyüb boya başa çatdığı Vətən torpaqlarına əlvida deyən Ülvi həm də şeirlərində xalqı mübarizəyə birliyə səsləyirdi. Afaq Şıxlı haqlı olaraq qeyd edir ki, Ülvi elə gənc yaşlarında öz qələmiylə insanları sevməyə, sevilməyə, daha yaxşı və daha ədalətli, mübariz və cəsur olmağa çağırırdı (7).

Ömrünü Azərbaycan xalqının azadlığı uğrunda qurban verən Ülvi Bünyadzadə şeirlərində də bu ideyaları təbliğ etməkdən sanki yorulmur.

Onun şeirləri ilə yaxından tanış olarkən Ülvinin şifahi xalq ədəbiyyatını, aşiq yaradıcılığını, aşiq şeiri şekillərini, yazılı ədəbiyyatı dünya klassiklərini necə dərinlən bələd olduğunu, özününkü olana necə böyük sevgiylə məhəbbətlə yanaşdığının şahidi oluruq. Gerçək söz ki, Vətən, torpaq, xalq üçün doğulanlar, Vətən xalq

üçün əbədiyyata qovuşurlar. Onun yaradıcılığına nəzər salarkən daha çox aşağıda adları çəkilən mövzulara daha müraciət etdiyini görürük:

- *Vətənə məhəbbətin tərənnümü*
- *Təbiətə sevgi*
- *Məhəbbətin tərənnümü*
- *Bəşəri ideyaların tərənnümü*
- *Fəlsəfi və həyati şeirləri (4).*

Onun bütün şeirlərinin özülünü əvvəldən axıra romantika, təmiz saf sevgi, vətənə məhəbbət, xalq, azadlıq, müstəqillik uğrunda mübarizəyə səsləmək, dünyəvi və bəşəri dəyərlərin ifadəsi təşkil edir.

O şeirlərində vətənə, xalqa, insana, insanlığa əvəzsiz dəyər verməklə yanaşı, həm də bütün sadalananların simasında şeiriyyətə ayrı-ayrı canlı obrazlar gətirir. O istər sevgi, istər təbiət, istər vətənpərvərlik və s. müraciət etdiyi bütün mövzularda yaratdığı incilərdə ilk növbədə “vurğun” Vətən oğlu, sevgi dolu bir aşıqın kədəri yangısı ölməzliyi ən təmiz Ülvi hisləri, duyğuları önəmsəyir. Onun şeirlərində küskünlük, kədərlə yanaşı, həyata bağlılıq, möhkəm iradə, mübarizlik ruhu da duyulur. Hər halıyla onu vətənsevər, günəşin üzünə gülərək gözlərini belə qırpmadan baxan bir həyatsevər aşıq kimi görürük:

*Bizim yerdə günəş gülümsəyəndə,
Torpaqda öz al rənginə bələnir.
Bizim yerdə qar gözləri üşütmür,
Bizdə qarda çiçək kimi ələnir (4).*

Burada təbiətlə insan arasında çox böyük bir bənzətmə yaratmış, qarlı qışın soyuğu, yaratdığı fəsadlar önə çəkilməmiş, əksinə Vətən torpağına qışda yağan qarın belə insan ruhuna bəxş etdiyi ürək oxşayan gözəlliyindən, o əvəzsiz gözəlliyi çox böyük rahatlıqla istəklə nəfəsiylə dünyanı görən baxışlarıyla içinə qaranəfəs somuran, soyuq qar dənəciklərinin yaz gülləri kimi üzərinə ələndiyini təsvir edən azad insan duyğularından danışır.

Həyati şeirlərində, xüsusən dağlara müraciətlə yazılmış amma əsasında yenə insan duyğularını, hislərini önəm verən, bir

qəriblik, bir özgəlik, sıxıcılıq, təbiətlə insan arasında bir qarşıdurma yaratmışdır.

*Bir bahar bir ömür onu tərək etdi,
Hayandan gəlmişdi, hayana getdi.
Bilmədi, bilmədi, o ömür bitdi,
Yollara boylan ib darıxdı dağlar (4).*

Onun məhəbbətdən bəhs etdiyi şeirlərində, duyğular, hislər çox böyük səmimiliklə, gözəlliklə, içdən gələn saf bir istəklə təsvir olunur:

*Yarpaq kimi hey əsirəm,
İlk görüşə tələsirəm.
Tapmayacam, sehri-sirrəm.
İlk görüşə tələsirəm.*

Bəzən də təbiət hadisələrini insan düşüncəsi, duyğuları arasında qarşılıqlı və maraqlı bir təzad yaratmış olur. Maraqlı cəhət odur ki, Ülvü Bünyadzadənin müraciət etdiyi mövzuların hər birinin əsasında sevgi durur, insana, insanlığa, xalqa, bəşəriyyətə olan güclü, gələcəyə inamlı, əvəzolunmaz bir sevgi, istək durur.

*Sən bir tufan, mən bir yelkən
Taleyimlə oynayırsan.
Mən yandıqca atəşimin
Şəfəqinə boyanırsan (4).*

O poeziyanı, şeiri, sənəti ürəkdən sevən, ona bağlı olan bir el, Vətən oğludur. Ülvü Bünyadzadənin ilk yaradıcılıq fəaliyyəti poeziya aləmi ilə bağlı olmuşdur. Uşaq yaşlarından bu sənətə öz duyğusu, hissi, duyumu ilə meyl etmiş və getdikcə həyatı müşahidələri, düşüncələri ilə buna daha da bağlanmışdır (8).

*Hara getsəm qədəminə
Bahar yaşıl xalı sərrib.
Ulduzlar da səndən ötrü
Sayrışırlar qərib-qərib(4).*

Onun məhəbbət lirikasında bir axıcılıq musiqiyə uyarlıq, dürüstlük, bədbinlik, küskünlüklə yanaşı, bir sonsuz ümüd, əzəli və əbədi bir eşq yaşayır. Onun sevgi romantikası sanki sevinclə kədərlə qoşa doğulub. O, həm sevməkdən həm də sevməməkdən

çox qorxur. O insan ömründən sürətlə ötüb keçən illərinə heyfslənir. Zamanı saxlamaq olmaz fəlsəfəsinin özündə belə qərribə bir hikmət olduğunu xatırlayan, dərk edən şair, bütün bunları həyatın öz axarına buraxır və bu dünyada ölməz, əbədi və əzəli olan yalnız saf təmiz eşqdır deyə düşünür.

*Sevgi dolu, kədər dolu,
Aylar, illər ötür keçir.
Özümüzdə heç bilmədən,
Ömrümüzdən ömür keçir (4).*

O yalnız eşq yolunda yananların heç vaxt qocalmadığını düşünür. Ona kimsə naxələf çıxmazsa, qarşılıq duymazsa o eşq heç vaxt qocalmaz deyir, Vətən oğlu...

*Cavanlaşır balacalar,
Qocalansa cavanlardı.
Bu dünyada qocalmayan,
Eşq yolunda yananlardı.*

Və yaxud

*Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Ürək, ümid qocalmasa.
Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Onu qocaldan olmasa (4).*

Ülvi Bünyadzadə sevən ürəyini, “Alovlar içində belə donandı ürək” deməklə, əslində maraqlı bir təşbeh yaratmış olur.

*Bir parça ət deyil döyünən ürək,
Alışandı ürək, yanandı ürək.
Böyük təbiətin möcüzəsidi,
Alovlar içində donandı ürək (4).*

Sevginin əzəldən mənası sirdir deyən şair sevgidə də mərdlik, mərdanəlik, cəsarət, hünər göstərmək lazım olduğunu düşünür. Əsl sevginin gizliyə pək olacağını düşünür:

*Hər həvəs, həyəcan məgər sevgimi?
Aldatma özünü, nə də ki, məni.
Bilim ki, sevdiyim sevmək bacarır,
Məni sevmirsənsə, sev bir özgəni (4).*

O, şeirlərində bədii ifadə vasitələrindən yeri yerində istifadə

etməyi bacaran şairlərimizdəndir. Xeyirlə şərin mübarizəsini, qartalın, sarın qarşılaşmasıyla bağlı bənzətmələr yaratmışdır.

*Xeyirə şər atıb rüsvay edir şər,
Xeyirin xeyrini şərə deyincə.
Köksünü odların üstünə sərir,
Qartal ağrısını sara deyincə (3,44).*

Və yaxud

*Elə bil ki, dağ çaydı,
Çay nədir ki, selə taydı.
Kaş xatası çıxmıyaydı,
Bu qız görən hara gedir?*

Və yaxud

*Küsəndə gözlərin elə baxır ki
Səni küsdürəni elə yaxır ki.
Sıx qulac saçların elə axır ki...
Şəlalə duruxur, çay həsəd çəkir (4).*

Vətənimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan, bu gün də düşmən tapdağında qalan qədim yurd yerlərinə çatmaq arzusu, istəyi onun poeziyasının əsasını təşkil edir. Şair gərək eldən gələn ağrını öz ağrısı, öz dərdi hesab etsin. Xalqın düşdüyü vəziyyəti, yaşadığı gerçək həyatı yaratdığı şeiriyyətə gətirsin və bununla ən azından gələcək nəsillər üçün tarixdə bir iz qoymuş olsun. Folklorşünas alim Vaqif Vəliyev haqlı olaraq qeyd etmişdir ki, “Bir el şairi, bir el sənətkarı həmişə xalqın güzəranını, arzu və istəklərini həqiqətə uyğun şəkildə təsvir və tərənnüm etməlidir (9,23).

*Göyçə gölü yaraşıqdı qoynuna,
Şərin mehli, buz bulaqlı kəndimiz.
Şah dağları mirvaridir boynuna,
Uca dağlı, göy yaylaqlı kəndimiz (4).*

Ülvi Bünyadzadə vətəni böyük məhəbbətlə sevməklə, onun yolunda canından keçməklə yanaşı, el adətlərini bilən, o dəyərlərə hörmətlə yanaşan, şairlərimizdən olmuşdur. O yeri gəldikcə poeziyasında vətənidən üz çevirən, yad qızlarını vətənin gözəllərinə dəyişən, sevgilərinə üz çevirən, onları rus gözəllərinə

çox asanlıqla dəyişən vətən oğullarını öz dilləriylə tənqid hədəfinə tutur:

*Unut getsin mənim sevgi nağlımı,
Səadət yolları sənə bağlımı?
Rus qızları oğurlayıb ağılımı,
Gözləmə, gözləmə, məni gözləmə.*

Və yaxud

*Göydə qalar əllərini uzatsan,
Neynim axı, ünüm yetmir, uzaqsan.
Qız qalarsan, qarıyarsan, yazıqsan,
Gözləmə, gözləmə, məni gözləmə(4).*

Onun poeziyası əvvəldən sona xalqın başa düşə biləcəyi dildə, xalq ruhunda yazılmışdır. Onun məişət sözlərini asanlıqla şeiriyətə gətirməklə sözü xalq ruhuna, xalq deyiminə daha da yaxınlaşdırmış olur.

*Baxışın könlümü sinəmdən dərdi,
Qəsd etdi, odların üstünə sərdi.
Gözlərdən yaş ilə tökülən dərdi,
Görübümü bir daşqın, sel, qadan alım?!*

Və yaxud

*Hərdən kəndimizə yolum düşəndə,
Uşaq tək sevinib uşaqlaşırım.
Qağamı, cicimi qucaqlayanda,
Dünyanın özüylə qucaqlaşırım(4).*

Ülvi Bünyadzadə üslubu xalq yaradıcılığı üslubuna çox yaxındır. O aşıq şeiri şəkillərini dodaqdəyməzi, deyişməni, gəraylını, qoşmanı yaxşı mənimsəmiş və yeri gəldikcə özü də öz rəngarəng nümunələrində qələmini sınıamışdır.

*Dedim: "Sonam, getmə dayan",
Dedim: "Bəxtim, yatma oyan".
Dedim: "Köçsəm bu dünyadan",
Köks ötürüb anasısan (4).*

Yeri gəldikcə xalq ruhunda yazan Ülvi Bünyadzadə bütün el sənətkarlarını yada salır, onlara dərin hörmət və etiramla yanaşır.

Bənövşə özün öyər,

*Vaqifdən qoşma deyər.
Qurbanidən, Vurğundan
Xatirələr söyləyər (4).*

Dastan qəhrəmanlarını xatırlayır, onlarda olan müsbət keyfiyyətləri gənclərimizə tanıdır. Bu tip şeirlərinin böyük əksəriyyəti musiqi ahənginə uyuşur.

*Koroğlu nərəsindən
Kərəmin Əslisindən,
Məhəbbət badəsindən,
Şərbət içəndən danış (4).*

Onun poeziyasında aşiq yaradıcılığında olduğu kimi ustad sözündən, ustad kəlamından geniş istifadə edilmişdir.

*İnsanlığ mal deyil pulla adına,
İnsanlığ insanın özündə olur.
Həya manat deyil, cibə salına,
İnsanın həyası üzündə olur.*

Və yaxud

*Ülviyəm, söz aldım bir aybənizdən,
Məni heyran edən o xumar gözdən.
Yalana bənzəyən doğrudan, düzdən,
Doğruya bənzəyən yalan yaxşıdı (4).*

Onun şeirlərində vətən mövzusu əsaslı yer tutur. Onun vətənpərvərlik ruhunda yaratdığı nümunələrində gənclərə istinadən yazılmış “*Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik*” – misralarının vətəni yerli-yersiz tərk edən oğullarımıza ən tutarlı cavab və sözün həqiqi mənasında canlı görk olmalıdır.

*Döyüشلərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq.
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadənin bütün yaradıcılığı - istər poeziyası, istər nəsi, istərsə də digər əsərləri mübarizlik və ümumbəşəri ideyalar üzərində köklənmişdir. Bu əsərlərdə Vətən müqəddəsliyi, milli azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş-oğul obrazının tərənnümü ana xətti təşkil edir (1).

*Bisütunu biz də yaraq,
Çənsiz Çənlibellər quraq.
Sazımızda ağlayaraq
Biz həyatda gülməliyik.*

Və yaxud

*Biz öz ömür sazımızda
“Dilqəmi”ni bilməliyik.
Leylimizin ürəyini
Məcnun kimi sevməliyik (4).*

Azərbaycan bayrağını uca tutan, onu canı qədər çox sevən şair “Bayrağım” şeirində sevgisini, ehtiramını belə bildirir:

*Xalqım uca adın ilə öyünsün,
Həmişə bir dalğalansın, döyünsün:
Sevimli Azərbaycanım – bayrağım!
Şan-şərəfim, adım, şanım, bayrağım (4).*

Vətənsəvər şairimizin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə sanki eyni bir vəhdətdə birləşir, bu da çox təbii ki, onun vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissiylə əlaqədar olmuşdur.

“Ülvinin əsərlərində ana xətt - Vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur. Şair qəlbində baş qaldıran milli azadlıq eşqinin müqəddəs yolda çarpışmaqla məşələ dönəcəyinə inanır” (8).

Onun yaradıcılığında bəşəri dəyərlərin əksi özünəməxsus şəkildə yer tutur. O hər yerdə sülh istəyir, mehribanlıq, barış istəyir olsun. Eşidin, ey insanlar şeirində dünyaya nifaq salan insanları bir-birinə qarışdıran kəslərə üzünü tutaraq deyir:

*Siz ey qara qanlara
Susayan ac murdarlar,
Eşidin! Bu obalar,
Bu ulduzlar, bu göylər,
Çaylar, dənizlər, göllər,
Sülh deyir, sülh istəyir.
Eşq olsun “Sülh” deyənə!
Alqış, min alqış yenə (4).*

Akademik Muxtar İmanov qeyd edir ki, “Öz xalqı ilə yanaşı, özgə xalqları da sevmək, öz dini ilə yanaşı, özgə dinlərə də hörmət və ehtiram bəsləmək folklorun bizə aşladığı, təlqin etdiyi mühlüm bəşəri dəyərlərdəndir. Əcdadlarımızın bizə miras qoyduğu bu cür bəşəri dəyərləri qorumaq bizim borcumuzdur (6).

*Axtarın elimin nər balasını,
Versin haqsızların haqq bəlasını,
Söküb ürəklərin kin qalasını,
Təzədən şəfqətlə qura, ağlaya (4).*

Ülvinin özünün qeyd etdiyi kimi, “*Bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam*”. O düşmən tapdığına çevrilmiş doğma elləri, həmyerliləri üçün darıxmış, yollarının üzərində mamır bağlamış, vətəninin hər daşı, yurd yerləri üçün sanki çox qəribsəmişdir.

*Verirlər yadlara az nemətimi,
Payız nemətimi yaz nemətimi,
Yaltaqlar yurdumun naz nemətini
Uduzub isrəyir cura ağlaya (4).*

Amma şair qəlbi doğma yurd yerlərinin bir gün qapılarını öz əzizlərinə açacağına çox inanır. O sonuc olaraq həm də nikbin şairdir.

*Hamı şəndir, xoşbəxtdir,
Bu dövrən nə qəşəngdir.
Qəhrəman bir şəhərdir,
Azadlığın nəğməsi (4).*

Ülvinin vətəni doğrayıb tökməyə can atan düşmənlərə nifrəti ölçü-biçisizdir.

*Dedilər ki, Vətən səni çağırır.
Yola düşdüm, Vətən adı şirindir.*

Bütün şeirlərində fəlsəfi düşüncələri önəmli yer tutur. Ətrafındakı insanları sağlam ruhda sağlam düşüncədə olsun istəyir.

*Açmadım gözümü, açmadım ki, mən
Gözümə görünən göz dağım olsun,
Açdım ki, dünyada insanam deyən
Ağır çağlarımda dayağım olsun (4).*

Bəzən bu tip şeirlərində bədbinlik, həyatdan küskünlük də hökm sürür.

*Ülviyəm, özümə yuva hördüm ki,
Bəxtimlə yaşayım axıra təki.
Səbəbin bilmədim, amma gördüm ki,
Bir uşaq səsiylə hönkürür bəxtim (4).*

Ölüm motivləri ilə həyata bağlılıq, həyat sevgisi onun şeirlərinin əsasını təşkil edir. İki əks qütbə duran amil onun poeziyasında müəyyən bir çalar qatır, tərsənəlik yaradır. Onun fəlsəfi şeirləri insan duyğularını sanki dindirir, düşündürür, pis əməllərdən çəkindirib, yaxşısını özümüzə təbliğ etməyi önəmsəyir.

*İnsanın ömrü,
dəqiqələr, saniyələr...
Bu anların biri boşsa,
İnsan ömrü,
bu boşluqdan,
soyuq çəkər (4).*

İnsan bəzən başına gələcəkləri içində bir hiss kimi yaşayır. Onun gerçək olmasını ağına belə gətirməsə də yenə də şeirə, sözə vurğun, həssas insan bu hisləri ölümdən öncə şeirlərinin misralarına hopdurur.

*Arzu deyir, qartal kimi süzəsən,
Ürək deyir, bir az endir düzə sən,
Alındadı taleyinin yazısı,
Ha çalış ki, yetişəsən yüzə sən (4).*

Yaratdığı incilərində Vətən, xalq deyə üsyan edən Ülvi Bünyadzadə Vətən üçün xalq üçün bir namərd gülləsi ilə əbədiyyətə qovuşdu. Şeirlərinin birini sanki özünə, fani dünyada yaşayacağı qısa bir ömrünə həsr etmişdir. Hansı ki o, az və dəyərli ömürdə Ülvi sözü, Ülvi düşüncəsi özündən sonra gələn nəsillər üçün çox dəyərli bir örnək olacaqdır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT:

1. Almaz Ülvi (Ülvi Bünyadzadə. “Qəhərlənmiş könüm” (dünya ədəbiyyatından tərcümələr) kitabına bir neçə söz) <http://inform.az/index.php?newsid=19783>.

2. Bünyadzadə Ülvi. “Əfqanıstan ağırları”. Bakı: 2015, Elm Təhsil, 189 səh, 191 səh, səh-5
3. Bünyadzadə Ülvi. “Ülvi duyğularım.” Bakı: 1990 s.44
4. Bünyadzadə Ülvi. “Sənin oxşarın bənövşədi”. Seçilmiş əsərləri. Bakı, “CBS”, 2005. 496 səh. <http://www.kitabxana.net/files/books/file/1361729143.pdf>
5. İbrahimov M. “Aşıq poeziyasında realizm.” Bakı: Gənclik,1966.121 s. səh-12-14
6. İmanov Muxtar. “Azərbaycan folklorunda multikulturalizm.” <http://www.science.gov.az/news/open/5690>
7. Şıxlı Afaq. “Ədəbiyyatın şəhid balası”. <http://yenises.ru/sosial/1129-edebiyatn-shehd-balas.html>
8. <http://khazar.cls.az/more/text/11317>
9. Vəliyev Vaqif. “Azərbaycan folkloru”. Bakı:1985, 351 səh, s-23

Z.MANSIMOVA

TOPICS ADDRESSED TO ULVI BUNYADZADEH POETRY

Summary

According to this article, the most addressed subjects of patriotic poet Ulvi Bunyadzadeh's poetry were investigated. In his poetry, patriotism, love, nature, rheumatism, human and worldly values, vital and philosophical values are widely found. Our main goal in the article is to draw on how these values are reflected.

З.МАНСИМОВА

ПРИКЛАДНЫЕ ТЕМЫ В ПОЭЗИИ УЛЬВИ БУНЬЯДЗАДЕ

Резюме

В этой статье часто рассматриваются наиболее задаваемые вопросы в поэзии патриотического поэта Ульви Буньядзаде. В его поэзии широко отражаются патриотизм, любовь, природа, романтика, человеческие и мирские ценности, жизненные и философские ценности. Наша главная цель в этой статье - опираться на то, как отражены эти ценности.

**МУСТАҚИЛ ОЗАРБАЙЖОН ДАВЛАТИ
ТАРИХИДАВОРИС ШАХСИЯТ:
ШАҲИД-ШОИР УЛВИЙ БУНЁДЗОДА**

Олмос УЛВИЙ (Биннатова)

филология фанлари доктори

*Озарбайжон Фанлар Академияси Низомий номидаги
Адабиёт институти “Озарбайжон-Туркменистон-
Ўзбекистон ишъбасининг мудири, Халқаро Бобур фондининг
Боқудаги филиали раиси, almazulvi1960@mail.ru*

Sirdaryaxan UTANOVA (tarjiması)

fil.fanlari nomizadi, dosent

*Özbekiston Fanlar Akademisinin
Til, Adabiyet va Folklor İnstitutu*

Калит сўзлар: *Улвий Бунёдзода, АДР – 100, шаҳид – шоир, поэзия,
поема, пьеса, наср, Озарбайжон адабиёти, мустақиллик
даври, Миллий қураш, ворис мужоҳид*

Key words: *Ulvi Bünyadzade, ADR - 100, martyr - poet, poem, poema,
pyesler, prose, Azerbaijani literature, independence period,
national struggle*

Ключевые слова: *U.Bünyadzadeh, ADR – 100, шехид - поэт, поэзия,
стихи, пьесы, проза, Азербайджанская литература, период
независимости, национальная борьба, наследник моджахеда*

*“Мен, Бунёдзода Улвий Юсуф ўгли, ҳаётимда биринчи
ва охири дафъа ўз виждоним қаршисида онт ичаман: бир
элнинг, бир миллат номининг тамсилчиси эканимни ҳеч
қачон унутмайман; Озарбайжон тупрогининг гурурдан,
гайратдан йўзрилган номини муқаддас тутганча, бу номга
доғ туширмақни истаган бутун унсурларга қарши туражак-
ман; ўз Озарбайжонлик борлигимга, виждонимга, масла-
гимга, насл-насабимга, томирларимда оқайтган Озарбай*

жон қонига лойиқўғил бўлиб қоламан, қўрқоқликни, олчоқликни, ялтоқликни ўзимга яқин йўлатмаяжакман, ҳар қандай ҳолда ҳам,ўз Озарбайжонлик "мен"имни тасдиқ этаман. Агар ваъдамга хилоф иш тутсам, майли, онамнинг сути, элимнинг нонименга ҳаром бўлсин, Ватан юзини кўрмайин.

Имза: *Б. - B. Ulviy* Б. Улвий. 10.09.1989”

Улвий Бунёдзода ўлимидан 4 ой аввал ёзган бу "Онт"и Озарбайжон халқининг миллий озошлик курашида буюк бир гимн кабидир. Унинг қандайин туйғулар оғушида яшаганлиги юқоридаги мухташам "Онт"дан маълумдир. Ҳа, унинг ўз айтганлари каби амалда ҳам яшай олмақ ҳар ўғилга ҳам насиб этмас! Улвий Бунёдзода жами 20 йил умр кўрди. У ўзи туғилиб ўсган халқининг озошлик учун кураши йўлида эгилмас байроқ бўлди, қахрамонлик тарихи бўлди.

У миллий кураш йўлида шаҳид бўлди, аммо шоир ўлароқ қайта туғилди. Унинг аввалбошда ҳаммадан бекитганлари – қоралама шеърлари, ҳикоялари, мактублари, инглизчадан таржималари, қўлёзмалари – бутун адабиймероси ўлимидан кейинкенг китобхонлар аудиториясига ошкор бўлди. Улвий ҳали ҳаёт экан, 10-15 шеъри ва 2-3 ҳикояси, 3-4 публицистик мақоласи, 2-3 адабий-танқидий қарашлари ва бир неса ахборот-маълумот мазмунидаги мақолалари чоп этилган эди. Улвийнинг “Умр йўли” поэмасида ёзганлари:

Қорабоғдир маним диним –имоним,

У тупроқдан нишонаси, изиман.

Мани бундоқ ожиз кўрма қабрда,

Қабрда ҳам Қорабоғнинг ўзиман.

Ватан, тупроқ иси-ла йўғрилган мисраларнинг ишқи инсонда ўлимсизлик ишқини уйғотади. Бу сатрлар ортидан худди шунга ўхшаш бошқа бир шеърини хотирламаслик мумкин эмас:

Мен кўрқмасман узоқ йўлга чиқмоқдан,

Бу йўлнинг

зулматидан, совуғидан кўрқмасман.

Ман кўрқмайман узоқ йўлга чиқмоқдан,

*Бу йўлнинг машаққатидан, оғригидан,
«Ўлим» отли уйқусидан қўрқмасман.*

Бу шеъри 1989 йилда ҳарбий хизматда бўлиб турган ери – узоқ, совуқ Сибирда, “Хатойи” деб аталувчи тўғарак яратган ўлкада ёзган. Озарбайжон миллий-озодлик кураши тарихида Улвийнинг туйғулари, тушунчалари, қатъияти, Шаҳид номи билан ўз ўрнига эга. Ўзи ҳам энг юқорида, энг Буюк нуқтада! 1969 йилда кўз очган ота-боболари макони – Гўйжа вилояти, Касамаман кенти душман талон-тарожида қолганда чидамади. Юраги қон йиғлади. Қорабоғ чўғ-учқунлари анҳорларда шиддат билан оқди. Бир вақтлар совет ҳарбий қўшинларининг Афғонистон тупроғига тажовузидини, бизнинг ўша муҳорабага юборилган ўғилларимизнинг бахтсиз қисматларини кўз ўнгига келтирди. Тўпхона ўрмонининг дарахтлари майда-майда бўлакланганда, Афғонистон тоғларининг акс-садоси юрагига тўлди: “Умр йўли” поэмасини ёзди, ҳар сатр устида титраб ёзди:

*Йўқ, йўқ, буюк тупроқ,
Сенинг зафаринг учун ҳамиша,
Ҳар ерда мард бўлажакмиз.*

Мусофир бир руҳнинг саси узоқ Сибирда “лирик мен”-нинг чақириқларига уланиб кетди:

*Омон, қардош, тўғримикан? Айтарлар:
Кеча-кундуз қон тўкилар Юртимда.
Қорабоғнинг тарихини танирлар
Масжид учар, том бузилар юртимда.*

Улвийнинг Ватан туйғуси ила тўлик, юрт муҳаббати ила суғорилган мисралари, шеърлари бисёр. Бу шеърлари, хусусан, “Қонсизлар” повестини, бир қанча ҳикояларини, таржималарини ўқиганда, кўз ўнгимизда пўлатдан яралган метин қарашли бир аскар ростланади. Жиддиятида, кучли иродасида, қатъиятида, жасоратида минг йилнинг туғма қобилиятли кишиларига ўхшайди. Улвийнинг ҳам чечак янглиғ нозик қалби, шабнам каби покиза севги ҳиссиётлари бор эди. Гўзалларга бегона бўлмаган қайноқ боқишлари бор эди. Сен

айтмаки, ишқ гирдобида беҳол, типирчилаб қолгани юраги бор деб:

*Бир қиз кўрдим – ўт боқишли,
Ўрта бўйли, узун сочли.
Менга боқиб қулди, қочди –
Бундоқ кулгу кўрмагандим.*

Боқишлари ёш шоирнинг қалбини титратган у бахтиёр қиз энди нетар, кўрасан? Йўқса, умрининг яшаш карвонини қурмаган севикли ўшал маҳбубага ўз алвидосини айтармиди?

*Бу ерларда баҳор чоғи кезардик,
Чаманзордан сенга гуллар сочардик.
Ҳовуч-ҳовуч бир чашма сув ичардик,
Оптоқ сувда оққан музлар, алвидо!*

Гулнинг назокати янглиғ тебранган шудрингдек тоза мисралари ҳар кишининг юрагида ҳеч қутилмаганда севги ҳисларини уйғотади. Қаранг, ўша онларда Улвий шунчалар комрон бўлади:

*Титраган дудогинг шеър истайир,
Боқиб таманнойингга ой ҳасад қилар.
Ёнар юрагингда бўйла бир олов,
Бу ўтга, оловга ёй ҳасад қилар.*

“Сендан айрилмоқ бўлмас, Улвий, сенга тўйиб бўлмас. Не яхшисанки, дунёмизда мавжудсан, айни дамда ҳам борсан, сабоҳ ҳам борсан. Ишон, сен бунга, Улвий. Чунки келажак авлод сени ўқийди, Сендан намуна келтирадилар. Сен Озарбайжон Озодлиги йўлида умрингни, тупроғини қизил қонинг-ла бўядинг. Қизилқонингила шундай бўядингки, келажак насллар озодлик бахтиёрликда яшасин. Қара, ҳечбўлмаса ўша хушбахтликлари учун Оналар сени севажаклар, Улвий. Тўққизинчи синфда ўқиётганинда “Бинафша баётлари” номли шеър ёзган экансан-эй! Ўша шеъринг менга жудаям хуш келарди. Мазкур шеър ўзингга ҳам ёқарди:

*Баҳор қандай тотли эмиш,
Атри бинафшадаймиш.*

*Умрим сенинг ишқингдир,
Ишқинг ҳам бинафшаймиш.*

Улвий Бунёдзода Бокуда Шаҳидлар Хиёбонида (40-қабр) дафн қилинган. У ҳаётини Озарбайжон халқининг, Озарбайжон тупроғининг озодлиги йўлида қурбон қилди.

Ижодий уфқлари: Улвий Бунёдзоданинг илк ижодий фаолияти поэзия олами билан алоқадор бўлган. У болалик чоғларидан бу санъат дунёсига ўз туйғуси, ҳиссиётлари, кечинмалари билан кучли майл кўрсатди ва ўшандан то умрининг сўнггига қадар ҳаётини мушоҳадалари, тушунчалари билан бунга яна ҳам маҳкамроқ боғланди. Улвийнинг жамики шеърлари, ёзганлари унинг характери билан ваҳдат(бирлик) ҳосил қилади, бу – ватанга, она тупроққа, эл-юртга муҳаббат ҳисси билан чамбарчасдир. Улвий адабий ижод устида жиддий ишларди. Ўша баракали ва мунтазам меҳнат, ижод ва яратувчилик билан ўтган йилларнинг меваси ўлароқ бугун қўлимизда унинг бой, ранго-ранг ва оригинал адабий мероси бебаҳо маънавий мулк бўлиб қолди. Улвийнинг асарларидаги энг асосий чизиқ – ватан муқаддаслиги, озодлик туйғуси ва ғайратли ватандош ўғил образининг тараннуми асосий мавқе эгаллайди.

*Яшаиш учун тугилгандик,
Ватан учун ўлажакмиз!*

Шоир қалбида чўлланган Миллий Озодлик ишқининг муқаддас йўлда курашиш билан машъалага дўнажагига ишонади. Бу, 70 йил давомида босиб келганимиз “текисланган йўл”, йўқ, миллий ўзлигини таниган, ватан шарафини юксалтирган йўл, шунчаки йўлакча эмас.

*Яшаиш учун тугилгандик,
Ватан учун ўлажакмиз!*

Ҳоёси билан яшаган шоир 15 ёшида Ватанга юз тутуб:

*Сен менинг йўлимда бир машъал каби,
Ёнарсан, мени ҳамёндиarmoқ учун.
Титроқ қалбимда ётган овозни, -*

мисралариниёзса-да, мубораза йўлини танлади. Бу Улвий-

нинг миллий ватандошлик мавқеини, қатъиятини тақозо этарди. "Қошғар" адабийуюшмасининграиси, шоир Намозали Пашаев 1987 йилда Улвийнинг олий мактабга киришимуносабати ила "Daşkəsən" газетасида нашр эттирган **"Улвий"** мақоласида қуйидагиларни ёзганди: *"Улвийни анча олдинроқдан танийман. Тез-тез район газетасида мақоласини ўқир эканман, англардимки, у гоят истеъдодли ўғлон. Яхши эсимда бор, "Қошғар" адабийуюшмасининг навбатдаги машғулотларидан бирида бир мактаб ўқувчиси чиқиши қилди. Ўша ондаёқсавияси пишиқ шеърларнинг муаллифи маълум бўлди –бу ўша Улвий Бунёдзода имзоси билан ижод қилаётган шоир экан. Тўғаракда Улвий ўзининг таҳлил ва муҳокама қабилляти билан бошқалардан яққол фарқланди. Ўша вақтлардан бошлаб у билан дўстлашдик. Редакцияга бирга келиб-кетдик, топшириқлар олдик. Газетанинг навбатдаги сонларидан бирида унинг ёзганларини ўқигач, билдимки, бугун мактаб ёшида бўлган Улвий эртагаўзининг ойдин йўлини тўғри танлай олади. У ҳамшиша келажакда таржимон бўлишни орзу этарди. Ўша ёруғ орзуларнинг таъсири бўлса керак, инглиз тилидан кичик ҳикоялар, юморлар таржима қилиб, чоп эттира бошлаганди. Улвий инглиз дили дарсларига алоҳида меҳр қўйган, машғулотларга мунтазам қатнар, умуман олганда, тил ўрганишига айрича бир ҳаваси бор эди".*

Улвий араб, фарс, лотин, ўзбек тилларида (ўзи мустақил ўрганган) ёзиб-ўқий олар, инглиз, рус тилларини эса мукамал биларди. Ва буларнинг ёрдами билан эса тарихимизга оид бир қанча ёзма манбалар билан танишишга мушарааф бўлганди. Хусусий қайдлар, конспектлар дафтари тутган эди. Бу қайдлар келгусида яратилажак монументал бир тарихий асарнинг хамиртурушлари эди, балки.

Улвий муаллимлари, йўлдошлари тарафидан ҳамшиша катта ҳурмат, муҳаббат-ла севилган эди. Мактаб йилларида тайёрланган, ўтказилган кўплаб тадбирлар Улвийнинг ташкилотчилиги ва сценарийси асосида олиб бориларди. У

хамроҳлари, тенгдошлари орасидаўзининг бадийиждорлиги биланжиддий машғул бўлган бир шоир-ёзувчисифатидаалоҳида ажралиб олиб, қандайдир қобикда юришни истамасди. Ҳаманинг кўнглиниюракдан чиқариб ёзган қайноқ ҳароратли 3-4 мисра шеъри билан олишга уринади. Мустақил мулоҳазалилиги, юксак тафаккур соҳиби бўлганидан, атрофидаги йўлдошларидан ғайриоддий даражада фаркланиб турарди. Бадий санъат ҳақидаги суҳбатларни эса отаси тенги кишилар билан ёхуд "Қашғар" адабийуошмасида йиғилган шоир ва иждор зиёлилар билан қиларди. "Ушоққина мактаб боласи" бўлгани ҳолда, тўхталиб қолмасдан, тутилмасданулар биланжиддий мувоҳасалар қилар, ўқиганлари юзасидан ёзувчиларга ўз танқидий муносабатини билдирарди. Улвийнинг илк шеъри "Қошғар"нинг тавсияси ила матбуотда чоп этилганди. Ўша шеър тил тегизиб бўлмайдиган шаклда: лирик, гўзал, бироз юмшоқ, бироз титроқ, бироз ҳассос ва ёниқ хислардан иборатдир.

Сайёддан даво топган,

Оҳли-нолалижсайрон.

Келди сайёди сари,

Қолди яралижсайрон.

Улвийнинг мусиқий сезимлари кучли эди. Ва бир қанча миллий мусиқий асбобларимизда гўзал ижролари билан мактабда ўтказилган турли-туман йиғинларда, тадбирларда муаллим ва ўқувчиларнинг чуқур эътиборин қозонгани тасодифий эмасди. У гармон, тор, соз, пианино, скрипка ва бошқа мусиқий асбобларга чала оларди. Улвийнинг мусиқий истеъдодидан ҳайратланган Нахчивон Телевидения ва Радио Ширкатининг раиси, шоир Элман Ҳабиб 1993 йилда ёзган бир мақоласида шундай тонуғлик беради: "Улвий. Унинг-ла укамникида танишган эдик. Укам билан Улвийнингтоғаси Ҳусайн табиб кўшни эди. Туғилган кунларларда, оилавий мажлисларимизда ҳар доим ўз сўзини айтарди... Бир кун тадбир иштирокчиларимиздан бир Улвий пианинода бир

халқ куйини чалсин. У тортиниб, хижолат бўла-бўла туриб, пианино ортига ўтди. Улвий ўша ондан ҳеч хаёлимдан кетмай қолди. 18 ёшга кирди. Қўнғир кўзлари, ҳеч синмас, бургут қанотлари кабикерилган қора қошлари оқ юзличеҳрасига бир қадар соя солганда, ажабо, кўркамлашиб кетради. Мажлис охирига қадар оғзини очиб бир калима айтмаган бу навқирон йигитнинг кўксида қанчалар сирли хазиналар яширин бормиш, Аллоҳ! Бизнингшошиқона руҳдаги куйларимиз, халқона наволаримиз пианинода қандай гўзал эшитилар экан, Илоҳо! Ҳалигина бир оғиз сўз ҳам қотмасдан, жим турган бу Улвийнинг юрагини недан яратгансан, Танграм! Бармоқларичолғу устида рақс этарди гўё.

"Göyсә gölü"ндан бошлади, "Divani"дан номлади, "İrəvan çuxuru"да оёққа турди. "Sarı tel"ларни бир-бир санади, "Ayaq sarıtel", "Orta Sarıtel", "Baş Sarıtel", "Yanıq Kərəmi", "Naxçıvani"... Муҳаббат оҳанглари пианинода юракларни аллаларди, қалбим сел бўлиб оқди, бир неча бор кўзларимга ёш келди, юрагим бўшашди. У чаларди, толиқиш, чарчаш нелигини билмасди, қалбининг ҳаяжони туганмас булоқдек эди. Улвий ёдимда шундай муҳрланган: 18 ёшли йигит, мўйловлари эндигина сабза урган навжувон янглиғ, халқимизнинг дардини донишмандона юрагининг тилида сўзлатган улкан талант эгаси сингари. Ўша вақт мажлисда ҳеч биримиз Улвийнинг шоир эканлигини билмасдик".

Миллатимизнинг мустақил Озарбайжон давлати яратиш муборазаси йўлида Улвий бутун фикрини нуқтаган йўналтирди: фаол, оддий аскар бўлди. Барча олий мактаб талабалари орасида катта обрў-эътибор қозонди. 1989 йил эди, аскарлик хизматидан эндигина қайтган эди.

Улвий аскарлик йилларидаги мактубларининг бирида ёзади: *"Яна бир ҳодиса юзлди. Бу ерда хизмат қилаётган Озарбайжонликлар (менинг ташаббусим билан) "Хатоий" деб номланган бир тўғарак ташкил этдилар. 20 нафар аъзоси бор, номзодлар яна оз эмас. Мақсадимиз Озарбайжонда юзага келган ҳодисаларни, умуман, унинг дардларини,*

тўқнашувларни музокара этмоқ, қарор чиқармоқ, кенгашимиз номидан муайян чора таклиф қилмоқдир... Ўзимизнинг Дастур ва Низомимиз бор. Ҳаммамиз тантанали суратда онт ичдик. Кўрамиз, бу улуг шимизнинг охири нима билан тугайди?! Мени кенгаи раиси этиб сайладилар".

Булар Улвийнинг узоқ Сибир тупроқларида туриб Ватани сари интиқлиги, нигоронликларининг акс-садоси, чин ватандош қайғулари эди. Республикада юз бераётган бари ҳодисаларга ўз муносабатини мактублари воситаси ила шаксиз билдирарди. Ҳар масканда юз берган ҳодиса, кўнгилсизликларни ўрганиб чиқиш пайида бўларди. Бошқа республикаларда кечаётган ижтимоий-сиёсий жараёнларни кузатар, муқояса қилар, бир ватан фидойиси ўлароқ совуқ Сибир тупроқларида жон куйдирарди. Ватанининг оғриқларини доимо дилида, кўнглида изтироб билан кечирган Улвий бошқа бир мактубида қайғу-ҳасрат билан шундай ёзган эди: "Анчадан буён мактуб олмаганимга дилгир бўлдим". Муҳорабадан кейинги йиллари, хусусан 70-80- йилларини "турғунлик" даври деб номладилар. Бироқ аслида бу давр "Миллий уйғониш - ўзликни англаш" йиллари эди. Миллий идеологияда пайдо бўлган бу инқилобий инкишоф илк марта адабиёда – "60-лар" дейилувчи авлоднинг фаолиятида зуҳурланди. Насрда ҳам, поэзияда ҳам "кўкка қайтиш" ҳис этила бошлаганди. Бу муборазада ёшларни реал, қувватли, жасур ва кучли қувват мисоли кўрарди, кўзини уларнинг кучига тиккан эди. Ҳали "фронт", "бирликлар" пайдо бўлмаган бир даврда булар Улвийнинг кўнглидан кечган режалари эди. "Фақат бир ерда бирлашиб мубораза олиб бориш билан ҳолиб келса бўлади" - дея мактубларида ҳам, публицистик мақолаларида ҳам, шеърларида ҳам, насрида ҳам батамом шу каби туйғулари билан яшарди.

1990 йилнинг 10 январь санасида қаламга олган бир публицистик мақоласида шундай ёзган эди: "Озар халқининг миллий мустақиллиги ва демократия ғалабаси учун олиб борган муборазаси бугун тарихга қон билан ёзилади, миллат

абадий ҳақ олинажак кунларини яшамокда. Кундан-кунга мавжуд ҳарбий-полиция режимининг ички қуввати парчала-ниб бормокда, унинг бир дафъада кулаши учун замин ҳозир-ланмокда. Шу нарса ҳам аёнки, озарларнинг ҳозир тамомила очиқ-ошкора ила кўринган миллий фожиаси ўн йилнинг, йигирма йилнинг эмас, бир неча асрларнинг ҳосиласидир”. Озарбайжон Халқ Жумҳуриятининг 100 йиллик тарихида шаҳид-шоир Улвий Бунёдзоданинг Миллий Озодликнинг Мужоҳиди, вориси ўлароқ ўз ери, ўзигагина тегишли юаланд тахти бордир. Улвий Бунёдзоданинг шеърлари ва ҳикоялари (Усман Кўчқор), “Умр йўли” поэмаси (Хосият Рустам) ўзбек тилига ўгирилиб, алманах ва журналларда нашр этилган.

АДАБИЁТЛАР:

1. Бунёдзода Улвий. *Ülvi duyğularım* (нашрга тайёр., муҳаррир ва сўзбоши муаллифи А.Улвий). – Боку, "Gənclik", 1990, 55 б.
2. Бунёдзода Улвий. *Bir ölümün acığına* (нашрга тайёрловчи, муҳаррир ва сўзбоши муаллифи А.Улвий). - Боку, "Gənclik", 1993, 256 бет.
3. Бунёдзода Улвий. *Цмгъм сәнин есқинди* (нашрга тайёрловчи, муҳаррир ва сўзбоши муаллифи А.Улвий). - Боку, " Mütərcim", 1998, 256 бет.
4. Бунёдзода Улвий. *Sənin oxşarın bənövşədi* (тўплаб, тартиб берган, нашрга тайёрловчи, муҳаррир ва сўзбоши муаллифи А.Улвий). - Боку, " CBS" 2005, 495 бет.
5. Бунёдзода Улвий. *Omür yolu* (поема), 2 тилда – (тўловчи, муҳаррир ва сўзбоши муаллифи А.Улвий (Озарбайжон ва гуржитилларида). – Тбилиси. 2009.
6. Бунёдзода Улвий. *Omür yolu* (поема). 5 дилда – Озарбайжон, турк, инглиз, рус ва гуржи тилларида. (тўловчи, муҳаррир ва сўнгсўз муаллифи А.Улвий. Сўзбоши муаллифи Қанира Пашаева). – Боку, "Mütərcim", 2009.
7. Буньядзаде Ульви. *Жизненный путь*. Стихи и поэма (перевод на рус. яз. Гия Пачхаташвили). - Боку, Elm və təhsil, 2014. 64 стр.
8. Бунёдзода Улвий. *Əfqanistan ağıları* (поема ва повест). – Озарбайжон, турк, ўзбек, қирғиз, татар, инглиз, рус, гуржи

- тилларида (муҳаррир ва сўзбоши муаллифи филология фанлари доктори А.Улвий . – Боку , “Elm və təhsil”, 2015. 192 с.
9. Бунёдзода Улвий. Qəhərlənmiş könlüm: dünya ədəbiyyatından tərcümələr / шеърлар, хикоялар, (муҳаррир ва сўзбоши муаллифи филология фанлари доктори А.Улвий (Биннатова). – Боку , “Elm və təhsil”, 2015. 120 бет.
 10. Пашаев Намозали. Ülvi (очерк). - “ Дашкәсән” газетаси, 15 сентябр 1987 йил.
 11. Ҳасанов Замон. Ülvilərin Ülvisi. - “ Дашкәсән” газетаси, 30 январь, 1990 йил.
 12. Ориф Ҳусайн. Ülvi (поема). - "Azərbaycan gəncləri" газетаси, 1990 йил.
 13. Ҳабиб Элман. Kövrək duyğular. – Боку, 525-си газет, 20 январь, 2017. 8–9-бетлар.
 14. Улвий Алмаз. Günəşinə qovuşan Улвим. – Боку, “Azərbaycan” журналі, 1995 йил, №12.
 15. Улвий Алмаз. Улвилашан Улвим. – Боку, “ Ədəbiyyat və incəsənət”, 16 феврал 1990 йил.
 16. Улвий Алмаз. Ülvi Bünəyadzadənin tərcümə dünyası. – Боку, “Ulduz” жерналі, 2015, №1.
 17. Улвий Алмаз. Ülvi Bünəyadzadənin edebi kiçiligi ve irsi. – Туркия, "Telmih" журналі, 2017, 5-сон, 79-83-бетлар.

О.УЛВИЙ (Озарбайжон)
S.UTANOVA (Özbekiston)

МУСТАҚИЛ ОЗАРБАЙЖОН ДАВЛАТИ ТАРИХИДА ВОРИС ШАХСИЯТ: ШАҲИД-ШОИР УЛВИЙ БУНЁДЗОДА

Хулоса

2018 чи йил май ойининг 28-да мусулмон Шарқида илк парламентли Республика – Озарбайжон Халқ Жумхурияти ташкил топганлигининг 100 йил тўлди. 100 йиллик бу давлатнинг тарихида кўплаб шахсиятларнинг хусусий роли, курашлари, мақсад-ғояларининг изи сақланиб қолди. Бу муқаддас йўлда қай бирлари Ғозий, яна қайсилари Шаҳид бўлди. Аммо Миллий курашчилар мақсадларига эришдилар – кимнинг дукиллаб ураётган юраклари севинди, бошқа бирларининг эса руҳлари.

Улвий Бунёдзоданинг умри 1918-1920 йилларда майдонга келган Озарбайжон Демократик Республикаси(АДР) билан ҳозирги мустақил Озарбайжон Республикамиз орасида ворис мубориз, ворис мужоҳид, ворис тарихий шахсиятдир!

Озарбайжон Миллий Мустақиллиги, Миллий Мужодаласийўлида ҳам маънавий дунёси билан, ҳам жисмоний умри биланномини абадиятга ёзиб қўйган бир исм бор – миллионларнинг қалбиданўринолган шаҳид-шоир Улвий Юсуф ўғли Бунёдзода.

Улвий Бунёдзоданинг илк ижодий фаолияти поэзия олами билан алоқадор бўлган. У болалик чоғларидан бу санъат дунёсига ўз туйғуси, ҳиссиётлари, кечинмалари билан кучли майл кўрсатди ва ўшандан то умрининг сўнггига қадар ҳаётини мушоҳадалари, тушунчалари билан бунга яна ҳам маҳкамроқ боғланди. Улвийнинг жамики шеърлари, ёзганлари унинг характери билан ваҳдат(бирлик) ҳосил қилади, бу – ватанга, она тупроққа, эл-юртга муҳаббат ҳисси билан чамбарчасдир. Улвий адабий ижод устида жиддий ишларди. Ўша баракали ва мунтазам меҳнат, ижод ва яратувчилик билан ўтган йилларнинг меваси ўлароқ бугун қўлимизда унинг бой, ранго-ранг ва оригинал адабий мероси мавжуд. Улвийнинг асарларидаги энг асосий чизиқ – ватан муқаддаслиги, озодлик туйғуси ва ғайратли ватандош ўғил образининг тараннуми асосий мавқе эгаллайди.

*Яшаи учун тугилгандик,
Ватан учун ўлажакмиз!*

100 йиллик Жумҳуриятимиз тарихида ўз ўрни, изи, тарихий хизматлари бўлган 20 ёшли Улвий Бунёдзоданинг 2019 йилда 50 йиллиги нишонланади. Озодлик ишқи-ла шеърлар яратган, Ватаннинг чақирғи билан шаҳид бўлган Улвий Бунёдзода бор-йўғи 20 йиллик умр йўли билан Озарбайжон Давлатчилиги тарихида, Озарбайжон адабий-маданий ҳаётида ўчмас из қолдирди.

**A.ULVI
S.UTANOVA**

MÜSTƏQİL AZƏRBAYCAN DÖVLƏTİ TARİXİNDƏ VARİS ŞƏXSİYYƏT: ÜLVİ BÜNYADZADƏ

Xülasə

2018-ci il may ayının 28-də müsəlman Şərfində ilk parlamentli respublikanın –Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasının 100 illiyi tamam olur. 100 illik bu dövlətin tarixində çox şəxsiyyətlərin xüsusi rolu, mübarizəsi, izi olmuşdur. Bu müqəddəs yolda kimisi Qazi, kimisə də Şəhid oldu. Amma milli mübarizlər məqsədlərinə nail olmuşlar - kimin döyünən ürəyi sevinmiş, kimininsə ruhu.

Ülvi Bünyadzadə ömrü 1918-1920-ci illərdə yaranmış ADR ilə hazırkı müstəqil Azərbaycan Respublikamız arasında varis mübarizə, varis mücahidə, varis tarixi şəxsiyyətdir!

Azərbaycan Milli Müstəqilliyi, Milli Mücadiləsi yolunda həm mənəvi dünyası, həm də cismani ömrü ilə adını əbədiyyətə yazmış bir ad da var - milyonların qəlbində yer almış şəhid-şair Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə.

Ülvi Bünyadzadənin ilk yaradıcılıq fəaliyyəti poeziya aləmi ilə bağlı olmuşdur. Uşaq yaşlarından bu sənətə öz duyğusu, hissi, duyumu ilə meyl etmiş və getdikcə həyati müşahidələri, düşüncələri ilə buna daha da bağlanmışdır. Ülvinin bütün şeirləri, yazıları onun xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşir, bu, vətənə, torpağa, elə məhəbbət hissi ilə əlaqədardır. Ülvi ədəbi yaradıcılığı üzərində ciddi çalışmışdır. Həmin illərin bəhrəsi olaraq bu gün əlimizdə onun zəngin, rəngarəng və orijinal ədəbi irsi vardır. Ülvinin əsərlərində ana xətt - vətən müqəddəsliyi, azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş oğul obrazının tərənnümü əsas yer tutur.

Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!

100 illik Cümhuriyyətimiz tarixində yeri, izi, tarixi mücadiləsi olan 20 yaşlı nakam Ülvi Bünyadzadənin 2019-cu ildə isə 50 yaşı tamam olur.

Azadlıq eşqilə şeirlər qoşan, Vətən təəssübü ilə şəhid olan Ülvi Bünyadzadə cəmi 20 illik həyatı ilə Azərbaycan Dövlətçiliyi tarixində, Azərbaycan ədəbi-mədəni həyatında silinməz izlər qoymuşdur.

II HİSSƏ

ÜLVİ HEÇ UNUDULMADI, ÜLVİ HEÇ UNUDULMAZ DA!

20 Yanvar abidə-kompleksi – Bakıda 1990-cı il 20 yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış kompleks.

1990-cı il 20 yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsinə ucaldılmış bu kompleks Bakı şəhərinin Yasamal rayonundakı “20 Yanvar” dairəsində yerləşir. Kompleksin tikintisinə 2009-cu ilin oktyabrında başlanıb. Azərbaycan paytaxtında “20 Yanvar abidə-kompleksi”nin açılışı 20 yanvar 2010-cu ildə olmuşdur. Abidənin açılışını Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev edib.

Kompleksin ümumi sahəsi 1500 kvadratmetrdir. Xatirə kompleksinin mərkəzində hündürlüyü postamentlə birlikdə 8 metr olan əzəmətli abidə ucaldılıb. Memarı Ədalət Məmmədov, heykəltəraşları Cavanşir Dadaşov və Azad Əliyev olan kompleksin üzərində 20 Yanvar faciəsi zamanı həlak olmuş 147 nəfərin adı və soyadı, mərhum prezident Heydər Əliyevin “1990-cı il yanvarın 20-si Azərbaycanın tarixinə ən faciəli günlərdən biri, eyni zamanda xalqımızın qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur” sözləri qızılı hərflərlə həkk edilib.

ŞƏHİDLƏR DAĞI

Bu bir il nə tez keçdi, ilahi. Bu bir il nə uzun çəkdi.

Göz qırpmı kimi, an kimi qısa, ömür kimi uzun.

Elə bil dünən idi o müdhiş gecə. Elə bil yüz il bundan qabaq idi. Yüz il bundan qabaq tanklar, pulemyotlar, avtomatlar yox idi. Qəddarlıq, zülm, zorakılıq ki, var idi, “həqq-qəvinindir” inancı ki, var idi. Yüz ildə, iki yüz ildə, neçə əsrlər, min illər əvvəldə... Dünyada heç nə dəyişmirmiş, ilahi.

Qolu zorlu elə qolu zorludur, “zülmün topu var, gülləsi var”. Neçə igidimiz şəhid oldu o dəhşətli yanvar gecəsində. O gecədən əvvəlki gecələrdə və gündüzlərdə. O gecədən sonrakı səhərlərdə-axşamlarda. Bu ilin – 91-ci ilin yanvar qurbanları da ötən illərin, ayların matəm siyahısına əlavə olundu.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə açılan gecə Bakımızın neçə min illik yaşında ən uzun, ən müdhiş, ən faciəli gecəidi.

Rəsmi müharibə elan etmədən, hətta rəsmi bəyanat verilməsindən, fəvqəladə vəziyyət elan edilməsindən yeddi saat qabaq Sovet qoşunları Azərbaycan paytaxtına qarşı əsl hərbi əməliyyata başladılar – tanklarla, zirehli maşınlarla, ən müasir silahlarla. Yüzlərlə öldürülənlər, neçə yüzlərlə yaralananlar – o sıradan qocalar, uşaqlar, qadınlar, əlillər... Çoxu azərlər, amma həm də ruslar, tatarlar, yəhudilər. Tank tırtılları altında əzilmişlər, sinədən və arxadan vurulmuşlar, itkin düşmüşlər, həmişəlik şikəst qalanlar, sonrakı günlərdə, aylarda ağır yaralardan keçinənlər.

Yaşayış evlərinin, xəstəxanaların, hətta təcili yardım maşınının gülləbaran edilməsi. Avtobusda yol gedən, öz mənzilində oturan, eyvana, ya küçəyə çıxmış, küçədə avtomat-telefonla danışan neçə-neçə insanın qəfil qətli. Ölənlərin, yaralananların bədənlərindən çıxarılan mütəhərrik (yuvarlanan) güllələr. Ordunun öz ölkəsinin vətəndaşlarına qarşı belə amansız davranması insan beyninə sığışmır.

Şəhidlər dağı... Bu gün budağdan yalnız Bakı və Xəzər deyil, bütün Azərbaycan görünür – o taylı, bu taylı. Bu gün bura Azərbaycanın ən yüksək dağı, ən uca zirvəsidir.

Bu dağın zirvəsindən keçmişimizi də görürük, gələcəyimizi də. Tariximizin rəmzidir.

Şəhidlər dağı min bir əzab-əziyyətli, məşəqqətli, keşməkeşli tariximizin. İgidliyin, qeyrətin, qürurun rəmzidir. Şəhidlər dağı. İtkilərimizin, müsibətimizin rəmzidir – yalnız bir ayın, bir neçə günün deyil, illərin, əsrlərin dərd-qəmi, ağrısı, matəmi çöküb budağa – duman, çis çökən kimi, çən düşən kimi. Şəhid qəbirlərinin üstü götürülüb. Məzarlar səliqə-sahmana salınıb. Bu nəcib işdə əməyi olanların hamısı sağ olsun. Amma Şəhidlər dağının tariximizin, azadlıq mübarizəmizin möhtəşəm abidəsi kimi əbədiləşməsi üçün hələ çox işlər görmək gərəkdir.

Götürülmüş heykəlin yerində, onun özül daşının yanında üç şümal sütunun da ucaldığını xəyal ən təsəvvür edirəm. Bu üç sütunun üstündə üç od – üç məşəl yanır: Həm Bakımızın məşhur gerbi kimi, həm Odlar yurdunun rəmzi kimi, həm də Şəhidlər qəbiristanlığının əbədi alovu kimi.

Üç məşəlin, üç dilim alovun altında yerləşən muzeydə tamam başqa cür qurulur. Bura Şəhidlər muzeyidir. Burda Qara Yanvar günlərinin tükürpədicə əşyayı-dəlilləridə nümayiş etdirilir-tank tırtılları altında xıncım-xıncım əzilmiş maşın-bədbəxt alimlərin avtomasını, gülləbaran olunmuş təcili yardım karetası da, güllələrdən dəlik-deşik pəncərə şüşələri, çopur- çopur divarların maketi, məktəbli qızın çantası, qanlı pal- paltar da, acıdan- acı fotolar, adların qəmli siyahısı, sənədlərdə.

Amma bu muzey yalnız Qanlı Yanvar abidəsi deyil. 18-ci ilin mart qurbanlarına həsr olunmuş guşədə var burada. 20-ci ildə boğulmuş cümhuriyyətin faciəvi tarixidə əks olunub.

Vətəndən uzaqlarda “Azərbaycan, Azərbaycan” sözləri ilə can verən Məmməd Əmin Rəsulzadə, daşnak güllələrinə hədəf olmuş Fətəli xan Xoynlu, Həsənbəy Ağayev, Behbud xan Cavanşir, namərdcəsinə öldürülən Nəsim bəy Yusifbəyli, Azərbaycanın

İksəhiyyə naziri, Xəzər adasında güllələnmiş ana babam Xudadat bəy Rəfibəyli – uzun illərin ayrılığından, həsrətindən sonra bu muzeydə görüşüb qovuşurlar.

Xiyabani də burdadır, Pişəvəri də... Hüseyin Cavid də, Əhməd Cavad da, Mikayıl Müşfiq də. 37-ci ilin və başqa illərin neçə-neçə qurbanları, gedər-gəlməzdən qayıtmayanları da. Qətl günü üzünü tərtemiz tərəş edib, ağ köynək geyinən, səliqə ilə qalstuk bağlayıb edam yerinə qalxan Firudin İbrahimi də, Savakın sularında boğduğu Səməd Behrəngi də... şəhid qadınlarımız Mədinə xanım Qiyasbəyli də, Gülarə Göylüqızı da, Mərziyə Üsküyü də... Kürd qəhrəmanı Məhəmməd Qazi də... Bu muzeydə xalqların formal, rəsmi, boğazdan yuxarı dostluğu yox, halal qardaşlığı, həqiqi həmrəyliyi, tale birliyi əks olunmalıdır. 90-cı ilin Yanvar faciəsi haqqında mərkəzi mətbuatda ilk həqiqətləri söyləyən rus rejissoru Stanislav Qovoruxinin yazısı da bu muzeydə yer tapmalıdır, qazax dostumuz Oljasın təyyarə bileti. Bakının ağır günündə onu bura yetirən təyyarənin bileti... Tiflisin 1989-cu ilin 9 Aprel faciəsi də əks olunmalıdır bu muzeydə, Ermənistan zəlzələsindən sonra yardıma tələsən, hava qəzasında həlak olan və qəzaya uğradıqları yerdən an korluqla unudulanların xatirəsi də... Ayrıca bir lövhədə, Qobustan daşları kimi əbədi bir daşın üstündə - kənd, çay, dağ, meşə, bulaq adları yazılmalıdır.

Ermənistandan qovulmuş Azərlərin yurd yerləri, qədim dedə-baba məskənlərinin adları. Axı bu adlar da repressiyaya məruz qalmış adlardır. Muzeydə hər saatdan bir həzin musiqi səslənir. Üzeyir bəyin ölməz “Şəbi-hicran” xoru, böyük Füzulinin sözləri elə bil məxsusi Şəhidlər dağı üçün yazılıb:

*Şəbi-hicran yanar canım,
Tökər qan çeşmi-giryanım.
Oyadar xəlqi afganım,
Qara bəxtim oyanmazmı?*

Bu muzeydə bir guşə də var. Dairəvi salondur. Ortada, döşəmədə mis bir dairə qalxan kimi. Ətrafında dairəvi divarlar. Divarların üzərində böyük sənətkarlarımızın sözləri. Nəsimidən, Xətəidən, Vaqifdən, Vidadidən, Hadinin:

*Dağa dersən eşidər, sonra verər əks-səda,
Daşa dönmüzlərə əks eyləmədi fəryadım –*
beytinəcən, Sabirin:
*Ey dərbədar gəzib ürəyi qan olan cocuq,
Ey ehtişami-milləti talan olan cocuq.*
- misralarına qədər.

Bu gün Kərbəla meydanı Azərbaycandakı vətənpərvərlik meydanıdır. Yekə bir millətin dili, namusu, hüququ, vətəni təhlükədədir. Axıtmalı qanımız, ehsan etməli pulumuz varsa. Gözümüzün qabağında ürəklər parçalayan Azərbaycan matəmgahı durur” (Mirzə Cəlil).

Bu sarsıdıcı sözlərdən çağdaş şairlərimizin, yazıçılarımızın təsirli kəlamlarına can – bütün mətnləri dairəvi divarlarda həkk etmək olar, mərkəzdə, mis dairənin üstündə isə mənəcə ikicə sətir yazılmalıdır. Bu sətirlərin müəllifi-gənc şəhid-şair dahilərin, uluların, böyüklərin məclisində mərkəz yeri öz halal qanı ilə, taleyilə, qismətiylə qazanıb! Onun sətirlərinin saf həqiqəti qarşısında baş əyməliyik:

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Şəhidlər dağı, ürəklərə dağdan ağır dağ çəkən Şəhidlər dağı... Xalqın matəmi, hüznü, dərdi. Xalqın mütəlik, köləlik, əsarət üzərində qələbəsi...

Şəhərin aşığı məhəllələrindən, dəniz sahilindən başımızı qaldırıb yuxarı baxacağıq-çətin anlarımızda ucalardan uca tanrıya üz tutacağıq. Bir də Şəhidlər dağına, onun əbədi məşəllərinə tapınacağıq...

... Və bu saflaşma, təmizləşmə, müqəddəsləşmə anlarında qəlblərimizə kədərlə bərabər ümid, işıq, həyat duyğuları da dolacaq...

Yanvar, 1991

**“ƏFQANLAR”IN FACİƏSİ
VƏ YA
ONLARIN NAMƏLUM TALEYİ
BƏDİİ ƏDƏBİYYATDA**

Ülvi Bünyadzadənin ədəbi irsi içərisində həm ideya məzmun, həm dil-üslub, həm də baş vermiş tarixi hadisəni dərk etmə və obyektiv yanaşma baxımından “Ömür yolu” poeması və “Qansızlar” povesti çox dəyərlidir.

Hər iki əsərin mövzusu bu gün də canında, ruhunda “əfqan qurşunu” gəzdirən “əfqanların taleyi”nə - Əfqanıstanda həlak olmuş azərbaycanlı oğulların (eyni zamanda türk kökənli SSRİ vətəndaşlarının – azərbaycanlı, qazax, özbək, qırğız, türkmən, başqırd, tatar!) xatirəsinə həsr edilmişdir. Sovet Ordusuna xidmət etmək adı ilə uzaq Əfqanıstana göndərilən, oraya nə üçün getdiklərindən, nəyə, kimə “xidmət” edəcəklərindən xəbərsiz oğullarımızın acı taleyi faciə mövzusu kimi qələmə alınmışdır.

Bu qeydləri yazarkən uzaq illərin arxasında qalmış bir epizodu xatırladım. Kəndimizdən iki nəfər - Nazim Abbasovun və Firudun Hüseynov (məndən bir sinif aşağıda oxuyublar) Əfqanıstanda xidmət edirdilər. Yaman qorxulu, hətta bir ucu hər an ölümə bağlı yerdə xidmət etdikləri hamının nəzər-diqqətində oldu, hamı qayğılandı, narahatçılıq keçirdi. Onu da deyirdilər ki, Amerika yazıq əfqanlara divan tutur, humanist SSRİ ona görə əsgərlərini onlara köməyə göndərir. Bir yandan öyünürdük ki, bizim qəlbimiz (“SSRİ olan qəlbimiz”) götürmür ki, dinc əhaliyə divan tutulsun, digər tərəfdən də ortada həyat məsələsi dayanırdı. Bəs, Əfqanıstan hadisələrini görməyən humanist qəlblə sadə kənd adamlarını qorxuya salan nə olmuşdu? Əlbəttə, eldə-obada bu qorxuya səbəb hadisələr söylənirdi. Yaxın yerlərdən xəbərlər gəlirdi: Əfqanıstanda filankəsin oğlu 3- 4 ay bundan irəli həlak olub, bir komandır 5 - 6 nəfər əsgərilə onun tabutunu gətirib dəfn ediblər, dəfndən sonra yaylım atəşi açılıb (xatirəsinə ehtiram

olaraq!). Amma tabutun qapağını açıb son dəfə övladlarınınüzünü görməyə, vidalaşmağa izn verilməyib.

Belə hadisələrin birində balasının üzünü son dəfə görmək istəyən anaya ciddi etiraz edilir, qəti olaraq rədd edilir. Amma oğlunu son dəfə görmək istəyindən vaz keçməyən ana gecənin birində qəbiristanlığa gedib qəbri açır – balasını son dəfə qucaqlamaq, görmək, vidalaşmaq üçün. Ana dəmir tabutun içində oğul əvəzi qara daş görür, vahimələnir, dəli olur.

Məsələ yuxarılara çatanda kəndin rəhbəri ciddi cəza alır, işdən xaric edilir və s. Sonralar bu məsələdən şübhələnən tabut sahibləri gecənin birində gedib qəbri açarmışlar, eyni səhnəni görəndə üsyan etmək istəsələr də ağızlarına daş basarmışlar.

Bu hadisələr dəfələrlə təkrar olur, ən nəhayət hər kəsə aydın olur ki, Əfqanıstandan gələn tabutlarda oğul yox, əvəzində daş var. Bu məsələ-hadisə eldə-obada qoruq-qadağalara baxmayaraq yayılmışdı, hər yerdə pıçıltı ilə olsa da sözlənirdi.

Onda Ülvi balaca idi. Amma bu söhbətlərin şahidi olmuşdu. Sonra böyüdü, özü tələbə oldu, hərbi xidmətə yollandı, əsgər oldu. Müəllif hər iki əsərdə uşaq vaxtı eşitdiklərini, əsgəri xidmətdə olarkən gördüklərini - müşahidələri əsasında qələmə almışdı.

Bu əsərlərdə - istər “Ömür yolu” poemasında, istərsə də “Qansızlar” povestində Ülvi bir nüasa da diqqəti cəmləyir. SSRİ Ordusunun baş komandanı Əfqanıstana daha çox türkəsilli xalqları - Azərbaycan, özbək, tatar, türkmən, qazax, qırğız, başqırd, çuvaş, kumık, qaqaüz ... gənclərini göndərirmiş.

Burada bir neçə səbəb görünür: əvvəla, əfqanlar onları, - nisbətən əsmər bənizli gəncləri, - özlərindən ayırd edə bilməsinlər, ikinci, müsəlmanın müsəlmana olan nəfsi-hörmətinə bələdliklərindən qırğına çox yer verilməsin deyə, ən başlıcası isə, əfqan elə qoy öz dindaşının, dildaşının əli ilə məhv edilsin. Hər necə olsa da ölən də, qalan da müsəlmandır.

Bu ancaq mənfur imperiya siyasətinin məqsədi idi. Bəli, bu gün də hörmətlə yanaşdığımız əsgər “əfqanlar” belə meydana gəlmişdi.

Bəs, Ülvinin bu əsəri yazmaqda məqsədi nə olub?

Əsgərlikdə – sovet ordusunun əsgəri olarkən (1987, iyul – 1988, sentyabr, Krasnoyarsk, Kansk ş.), ordu rəhbərliyinin müsəlman əsgərinə “diqqəti”, onları silaha yaxın qoymayaraq ancaq qab-qacaq yumağa, daş-ağac daşımağa və s. belə deyək ki, adi fəhlə (bəlkə də, qul) işlərinə təhkim etmələri, amma dar ayaqda hərbi hazırlıqsız ölüm yoluna göndərmələrinə şair ürəyi ağrımışdı, qəlbi yaralanmışdı. Düzdür, Ülvi rus dilini gözəl bildiyindən, həm də bir il tələbə həyatı daşdığına görə fəhlə işlərinə cəlb edilməmişdi. Özü demişkən, köhnə uzaqvuran hərbi raketləri Sakit okeana tuşlayaraq məhv etməklə, yenilərini isə öyrənməklə məşğul olub

Əsgərlikdə belə məsələləri - ayrı seçkilikləri anladığca və bir əsgərin iki qardaşının əfqançı olaraq həlak olmalarını ürək ağrısı ilə yoldaşlarına danışması Ülvinin içini göynətmişdi, üstəlik, xidmətinin son aylarında SSRİ-nin içindən çöküşü ilə bağlı bir çox hadisələrin şahidi olması bu əsərləri qələmə almasına stimül vermişdi.

SSRİ dövlətinin “Əfqanıstan əməliyyatı”nın məlum tarixi xronikasına nəzər yetirərək:

1979-cu il dekabr 25-indən 1989-cu il fevralın 15-nə qədər, Sovet İttifaqının 40-cu ordusu Əfqanıstan ərazisində olduğu müddətdə beynəlmiləçilik missiyasını yerinə yetirərək 416 irimiq yaşlı hərbi əməliyyatlarda iştirak edib. 10-il müddətində SSRİ tərkibində olan keçmiş respublikaların 68 millətinin nümayəndəsindən ibarət 620 min nəfər hərbi əməliyyatlarda iştirak edib. Bundan əlavə 525 min əməkdaş SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsindən, 5 min nəfərə yaxını isə SSRİDİN-dən bu ölkədə xidmət edib.

Bunlardan 547 min nəfər döyüş əməliyyatlarında iştirak edib, 21 min nəfər işçi və qulluqçu əmək fəaliyyəti ilə məşğul olub. Əfqanıstanda ümumi döyüşlərdə və keçirilmiş hərbi əməliyyatlarda Sovet ordusunun 14453 nəfəri həlak olub, 292 nəfəri itkin düşüb, 5753 nəfəri isə müxtəlif dərəcələrdə bədən xəsarəti alıb. İtkilər bununla da bitməyib, Əfqanıstandan qayıtdıqdan

sonra da 3203 hərbiçisi aldıqları yaralar nəticəsində sonralar dünyasını dəyişib.

Əfqanıstanda ümumi döyüşlərdə və keçirilmiş hərbi əməliyyatlarda Sovet Ordusunun 86 hərbiçisi Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülüb (bunlardan 25 nəfəri ölümündən sonra), 200 minə yaxını isə müxtəlif döyüş orden və medallarla təltif olunub.

Sovet İttifaqı Əfqanıstan Demokratik Respublikasına dəstək olaraq 10 il müddətində təxminən 800 yüz milyon ABŞ dolları yardım göstərüb. Sovet İttifaqı Əfqanıstanda 40-cı ordunun saxlanması və hərbi əməliyyat xərcləri isə 3 milyard ABŞ dollarından çox olub. Sovet ordusunun Əfqanıstan müharibəsində 147 tank, 1314 zirehli transpartyor, 433 artilleriya sistemi, 118 təyyarə və 333 vertolyot itkisi olub.

Məlum Cenevrə razılaşmasına əsasən 40-cı Ordunun Əfqanıstandan çıxarılmasına 1988-ci il 15 mayda başlanıb və bu proses 15 fevral 1989-cu ildə başa çatıb. Bu gün məhz həmin günü MDB-yə üzv olan dövlətlərdə keçmiş Əfqanıstan döyüşçüləri bayram kimi qeyd edirlər.

Azərbaycandan 7500 nəfər döyüşçü Əfqanıstan müharibəsində iştirak edib. Onlardan 208 nəfəri hərbi əməliyyatlarda həlak olub, 450 nəfəri əlil olub, 7 nəfəri isə itkin düşüb. 1400 nəfər isə mülkü işlərdə xidmət edib. Böyük döyüş təcrübəsinə malik olan azərbaycanlı Əfqanıstan veteranları Azərbaycanın Milli Ordusunun yaranmasında xüsusi rolu olub və onların əksəriyyəti yenidən əllərinə silah alaraq Dağlıq Qarabağ uğrunda fədakarcasına döyüşüb. Qarabağda, torpaqlarımızın erməni işğalçılarından azad olunması üçün Azərbaycanın Milli Ordusunda ilk xüsusi təyinatlı döyüş batalyonu təşkil edərək döyüşə atılıblar. Onlardan 76 nəfəri şəhid, 45 nəfəri əlil olub, 6 nəfəri isə itkin düşüb. Əfqanıstan döyüşçülərindən Qarabağda torpaqlarımızın azad olunması uğrunda erməni işğalçılarına qarşı gedən qızgın döyüşlərdə göstərdikləri qəhrəmanlıqlara görə 7 nəfər Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı adına layiq görülüb, 37 nəfər Azərbaycan Bayrağı Ordeni, bir çoxları isə döyüş medalları ilə təltif olunublar. Hal-hazırda da keçmiş döyüşçüləri Azərbaycan Dövlətinin Silah

lı Qüvvələrində müxtəlif yüksək rütbəli vəzifələrdə xidmət edirlər.

Bunlar bizim “əfqanlar”ın acı taleyindən yaranmış qısa tarixi xronikadır.

Əsərlərin məzmunu haqda Bunları oxumaq, həm müəllifin yaşantıları ilə tanış olmaq, həm də ədəbi nümunə olaraq yüksək sənətkarlığına şahid olmaq gərəkdir. Eyni zamanda belə bir tarixi olayın ədəbi məzmunu ilə də tanış olmaq maraqlıdır. Doğrudur, bu əsərlər bir neçə dəfə nəşr edilib. Amma aktualməzmunu onu təkrar gündəmə gətirməyə şans verir.

Əfqanıstana “xidmətə yollanan” lirik “mən” orada qərib ruhlarla – azərbaycanlı oğullarımızın ruhu ilə “görüşür”.

*Qeyrətsizlər yad torpağı qorumaq yox,
dağıtmaq üçün göndərdilər
bura məni.*

*Əfqanıstan – Azərbaycan
gətirdilər hara məni?*

Nəhayət, “Ömür yolu” poemasını özbək, qazax, qırğız, tatar, qaqauz dostlarıma göndərdim ki, Ülvi bu əsərində sizin də oğullarınızın adını qeyd edir, onların nakam talelərinə ağrıyır -

*Əsir düşdüm.
Soruşdular: Sən kimsən?
Bu torpağın yarasını
Yoxsa sağaltmağa gələn həkimsən?
Biz ki, sənin torpağını
tanımırıq uzaqdan da.
İncimişik özbəkdən də,
tatardan da,
qırğızdan da,
qazaxdan da, türkməndən də.*

*Beynəlmiləl deyə-deyə
hardan hara gəlibsiz?*

Əsərin dostlarımin da diqqətini cəlb edəcəyinə inanmışdım, tərcümə edərək bir nüsxə də mənə göndərmələri isə sözsüz cavabları – sözsüz şərhləri oldu.

Özbək bacım, “Şöhrət” medallı şair rəfiqəm Xasiyyət Rüstəm

əsəri oxuyandan sonra yazdı ki, *“Bu nə ağrı, bu nə sənətkarlıq, bu nə möcüzədir, bacım. Kim bu Ülvi? Necə yazıb, hansı ürəklə yazıb, qəlbinə heç yazığı gəlmədimi, anaların ürəyini necə oxşaya bilib? Söz tapmıram, deməyə, dilimizə çevirdim, bir nüsxə də sənə göndərirəm”*.

Qırğız dostum Altunbəy İsmailov yazdı ki, *“əsəri qırğızcaya çevirdim, çox gözəl bir əsər-faciədir, oxunması belə çox ağrılı”*.

Altunbəyin tərcüməsi mənə gələn günü – 11 fevral 2014 günü - Ülvinin atası -əziz qardaşım Yusifin dəfn günü idi. Əsərin tərcüməsini poçtunda görəndə Altunbəyə *“sağ ol”* - demək əvəzinə yazdım ki, *“Altunbəy, Ülvinin atasının ürəyi dayandı, bu gün dəfn etdik, kaş əsəri dünən göndərəydin, ona da göstərəydin”*. Cavab yazdı ki, *“kaş ki..”*

Kırım tatar qardaşım gənc şair, tədqiqatçı dostum Refat Abdumcemil yazdı ki, *“Poema qeldi. Men okudım. Çok güzel. Kederli satırlar.... Acınlı vakialar. Tamam bizim Kırım tatar şairlərin poemalarına benzey. Aynı taleyi yaşayan insanlarıq, sebeb budur. Bu poemanı Kırım da bastırmaq gerek. Kırım okuyucuları tanış olsun. İnşallah eger mümkün olursa, razı olsanız biz onu burada dərc etirik bence maraqlı mövzu, ebet. Mevzu pek merkali. Şu zamanları, o devirni yaşlar - gənc nesillər bilse çok yaxşı olur. 31 iyulda növbəti məktubu aldım: “Almaz hanım! Ramazan Bayramı hayırlı və mübarek olsun! çox sağ olun! Poemanı okurkenim, eser hoşuma geldi! Çox dərin manalı! Mutlaq neşr edirik! Poemanın tərcüməsini göndərdim e-mailinizə”*.

Poemanın gürcü variantı ilə tanış olan və onu word proqramında üzünü köçürüb mənə göndərən gənc tədqiqatçı Mzisa Buskivadze yazdı: *“Almaz hanım, poema çok duygusal özellikle oğlu kaybeden annenin imgesi: (növbəti məktubunda yazdı ki, “aaa, demək, Ulvi gurcuca de harfleri öğrenmiş, harika, çok sevindim”*

Türkiyədən əziz dostum-qardaşım İmdat Avşar yazdı: *“azərbaycanlı dost şair və “Dünya ədəbiyyatı” jurnalının baş redaktoru Səlim Babullaoğlu 2009-cü ildə mənə bir məktub göndərmişdi; “20 Yanvar”da şəhid olan gənc şairimiz Ulvi Bün-yadzadənin” “Ömür yolu” adlı poemasını Azərbaycan türkcəsi,*

Türkiyə türkcəsi, gürcü, rus və ingilis dillərində eyni kitabda yayımlamak istəyirik. ... bu poemanı Türkiyə türkcəsinə sizin uyğunlaşdırmanızı xahiş edirəm.

Not: Kitab "20 Yanvar" 18-ci ildönümündə nümayiş olunacaq, ona görə vaxtımız az, sizdən tələsik cavab gözləyirəm. İmza: Səlim Babullaoglu ...Səlim bəyin məktubunu oxuyan kimi, məktuba əlavə olunan şeiri açmış və bütün işlərimi bir kənara qoyub şeiri Türkcəyə uyğunlaşdırmaya başlamışdım.

Səlim bəyin məktubuna cavab əvəzi olaraq şeirin Türkiyə türkcəsinə çevrilmiş halını göndərmək istəyirdim. Bu gənc şairin, 1979-cü ildə başlayan Rusiyanın Əfqanıstan işğalına, Qırmızı Orduda iştirak edən və bir heç uğrunda Heratda, Qəndaharda torpağa düşən azərbaycanlı oğulların əziz xatirələrinə ithafən yazdığı o möhtəşəm dastanı, o gecə Türkiyə türkcəsi'ne uyğunlaşdıraraq Səlim bəyə göndərmişdim".

İstedadlı tərcüməçi, əziz dostum Sevil Gültən deyir ki, "əsəri ürək ağrısı ilə tərcümə etdikdən sonra bir ingilis dilli pakistanlıya oxudum ki, görüm poetik tərcüməm necə alınıb, əsəri başdan – ayağacan gözyaşı ilə dinləyən həmkarıma – "sağ ol" - dedim. Deməli, tərcümə uğurlu alınıb ki, gözyaşları içində boğuldu.

Gürcü balası, şair dostum Qiya Paçxataşvili əsəri rus dilinə nəzərən "çox ağrıdığına-əsgər ruhun acı taleyinə yandığını" - bildirdi.

Bu kitab həm də Ülvi Bünyadzadə ömründən "Əfqan dostlarına" xatirə hədiyyəsidir.

Qaqaziyadan şairə Qalina Sirkeli-Kristioglunun məktubundan qeydlər: "Əziz dostum-bacım Almaz xanım, axşamınız xeyirli olsun. Biləsiniz ki, Siz kalbimin ən sevinçli erində. Ülvi Bünyadzadənin "Ömür yolu" poemasının ilkin tərcümə variantını göndərirəm. Amma, Sizdən rica edirəm, mənə bir az da möhlət verin ki, bu əsərin tərcüməsi üzərinə yenidən qayıdım".

Tam iki aydan sonra – 2016-cı il dekabrın 12-sində Qaqaziyanın şair qızı Qalina Sirkelidən ikinci məktub gəldi. "Almaz xanım, əsərin tərcüməsinin yenidən təkmilləşdirdiyim variantını sizə göndərirəm. Mənə yenidən vaxt verdiyiniz üçün təşəkkür edim.

rəm. Almaz xanım, beki, Allahın yardımınnan goruşürüz. Sizi kalbim en paalı erina yazdım”.

İnşallah, Qalina bacım!

Onu da qeyd etməyi özümə borc bilirəm ki, Əfqanların taleyini bədii ədəbiyyatda işləyən, onların acı həyatını şeirə, nəsrə köçürən bəlkə də ilk qələm sahibi Ülvidir. Uzaq Sibirdə xidmətdə olarkən yazanda hələ SSRİ dağılmamışdı, hələ yazar insanlarda bir SSRİ qorxusu vardı. Görünür Ülvi SSRİ-nin çöküşünü oralarda olanda duyubmu, ya Azərbaycandakı inqilab dalğası onu belə coşdurmuşdumu? Hər halda o, bu faciəni dərk etmişdi, gözəl qəlbi ilə istedadı birləşərək ortaya iki mükəmməl, əsil sənətkarlıqla yazılmış nümunəsi - əsər qoymuşdu. Poetik söz oynatmaları, lirik duyğular, xalq nəğmələri motivi, zümzümələr, ustadcasına və qəlb atəşindən qor alaraq yazılan misralar -

*Ömrüm səndən ayrı düşsə,
Bəxtim qara bağlar ağlar.
Öz oğlunu yad eyləyib,
Qoşqar kimi dağlar ağlar.*

*Gözlərindən qəm yaşını sil, yaşa.
Yaşa Vətən, milyon-milyon il yaşa.
Yaşamağın mənasını bil, yaşa.*

*Qəlbim duyur bu harayı,
Burda əmi, orda dayı.
Gecə-gündüz Araz çayı,
Ağlar çağlar, çağlar ağlar.*

*Gözlərindən qəm yaşını sil, yaşa,
Yaşa Vətən, milyon-milyon il yaşa.
Yaşamağın mənasını bil, yaşa.*

*Sənə namərd çıxsam əgər,
Babəklərim qan – yaş tökər.*

*Koroğlular kaman çəkər
Oxlar məni, saxlar, ağlar.*

*Gözlərindən qəm yaşını sil, yaşa.
Yaşa Vətən, milyon-milyon il yaşa.
Yaşamağın mənasını bil, yaşa.*

Uzaq Sibirdə Vətən üçün çırpınan oğul özünü Azərbaycana – Bakıya pərvanə atəşə aşıq olan kimi atdı. Oradan göndərdiyi və poemada işlətdiyi sətirlərə diqqət edək –

*Aman qardaş,
doğrudurmu deyirlər,
Gecə-gündüz
qan tökülür yurdumda.
Qarabağın tarixini danırırlar,
Məscid uçur, dam sökülür yurdumda.
Qarabağdı mənim
dinim – imanım,
O torpağın nişanəsi,
iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.*

ÜLVİNİN TƏRCÜMƏ DÜNYASI

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadənin bütün yaradıcılığı – istər poeziyası, istər nəsrı, istərsə də digər əsərləri mübarizlik və ümumbəşəri ideyalar üzərində köklənmişdir. Bu əsərlərdə Vətən müqəddəsliyi, milli azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş-oğul obrazının tərənnümü ana xətti təşkil edir.

Ülvinin tərcümələri – dünya ədəbiyyatından çevirdiyi əsərlərin əsas özəlliyi ondan ibarətdir ki, müəllif birbaşa orijinala müraciət etmişdir. Ülvinin yaşadığı sovetlər dönəmində, bütövlükdə ötən əsrin son 70 ilində nəşr olunan tərcümə əsərləri orijinaldan yox, rus dili vasitəsi ilə çevrilirdi. Yəni, dünya ədəbiyyatı nümunələri sovet psixologiyasına uyğun şəkildə tərcümə olunurdu, SSRİ xalqları da məcburən məhz belə şəkildə rus dilinə çevrilmiş əsərlərə müraciət etməli idi və edirdi.

Ülvi Xarici Dillər İnstitutunda oxuyurdu, tərcüməyə xüsusi marağı var idi. Hələ orta məktəbdə oxuduğu illərdə klassik Şərq ədəbi nümunələrindən olan tərcümələrini (təbii ki, rus dili vasitəsilə) rayon qəzetində (“Daşkəsən”) çap etdirirdi.

Əlyazmaları içərisindən yazdığı bir vərəq gələcəyi üçün qeyd-planları ilə rastlaşdım:

1. *Bünyadzadə Ülvi - X sinif – 1985 / 86-cı dərs ili*
2. *Yaşamaq fikrindəyəm.*
3. *Tərcüməçilik peşəsini bütün peşələrdən üstün hesab edirəm*
4. *Mənə belə gəlir ki, yalnız bu peşə vasitəsilə mən var gücümü xalq üçün səfərbər edə bilərəm.*
5. *Onlar hər şeyi mənim öhdəmə buraxıblar. Buna görə onlara minnətdaram. Atam mühəndisdir.*
6. *Musiqi dərnəyində məşğul oluram.*
7. *Bu səhədə müvəffəqiyyətim o olub ki, musiqini musiqiçi kimi qavramağı, sevməyi öyrənmişəm (nisbətən)*
8. *Ədəbiyyat fənnini daha çox sevirəm (xüsusilə də xarici ədəbiyyat).*

Müstəqil həyata atılmağın ilk addımlığında yazılmış bu qeyd-planı oxuyarkən bir gəncin sonsuz həyat eşqi, yaradıcılıq məhəbbəti, valideynlərinə sevgisi, yaradıcılıq dünyasına olan bağları, gələcək arzuları, xalqı üçün yararlı bir işə özünü səfərbər etməsi, musiqiyə olan diqqəti isə daxilində nur dolu aləmə qərq olması və s. kimi keyfiyyətlər ilə üz bəzəy qalırısan. Ülvi yazdığı bu “həyat-planları”ndan sonra cəmi 4 il yaşadı və görə biləcəyi işlərin hamısını artıqlaması ilə başa vurdu və uca bir məqamda köç etdi, Vətən üçün, Xalqı üçün Şəhid oldu. Sadəcə bu fani dünyanın gözəlliklərini dadmadı, təkcə buna ömrü yetmədi, nakam getdi.

Amma Ülvinin ən məhsuldar yaradıcılıq dövrü milli azadlıq mübarizəsi illərinə təsadüf etmişdir. O da bu fürsətdən istifadə edərək tərcümə üçün məhz orijinal əsərlərə üstünlük vermişdir. Yadımdadır ki, o, gecə-gündüz yaradıcılıqla məşğul olardı, hətta ingilis dilində nitqini daha da inkişaf etdirmək, sözləri düz tələffüz etmək üçün səsini – oxuduğu mətni maqnitofon lentinə yazar, sonra özü diqqətlə dinləyər, pozub yenidən yazardı, dinləyərdi... . Bir mətnin üzərində dəfələrlə çalışmaqdan yorulmazdı, xüsusi dil öyrənmə qabiliyyəti var idi, yəni öyrənmək istədiyi dili çox tez qavrayardı, söz ehtiyatını hər gün artırardı, bir sözlə, öz həyatında sanki böyük bir işlək mexanizm qurmuşdu.

20 yanvar hadisələrindən sonra onun əsərlərini toplayıb çap etmək istərkən, xeyli tərcümə əsərləri ilə də rastlaşdım. İnstitut illərində öyrəndiyi müəlliflərin ən dəyərli əsərlərinə müraciət etdiyini gördüm. Orijinaldan olduğuna şəkk-şübhəm yox idi. Çünki, İnstitut kitabxanasından götürdüyü kitabların arasından seçib tərcümə etmişdir, çevirmələr üzərində dəfələrlə işləməsinə heyrətlənməyə bilmədim. Bunlar - P.Sauti, J.Q.Bayron, P.B.Şelli, T.Hud, A.S.Puşkin, Ş.P.Gillman, Ç.Kinqzli, R.Kiplinq, İ.Mixayluçenko və Ç.Makkeyin poetik nümunələri, Mark Tven, J.Bernard Şou, O.Uayld, S.Moem və K.Mensfilddən nəsr əsərləri idi. Bu müəlliflərin adları hər kəsə tanışdır, hər kəsin sevə-sevə mütaliə etdiyi klassik sənətkarlardır. Dünya ədəbiyyatınındahiləridir.

Əlbəttə, bu addım cəsarət idi, özünənam idi. Bəlkə də o,

şəhid olmasa idi, heç bu əsərlər də ortaya çıxmıyacaqdı. Çünki, onun özünü yazar kimi təqdim cəhdini heç görmədim.

Tərcümə etdiyi əsərlər – hekayələr, şeirlər və bir pyes Ülvi qəlbinin dünya ədəbiyyatına olan sevgisidir və öz eşq dünyasının köhkəşanında bəzədiyi topa ulduzlardandır.

“Ən çox sevdiyim ədəbi qəhrəman” (1986) adlı bir yazısından oxuyuram: *“Əslində bədii ədəbiyyat bilavasitə həyata, cəmiyyətə deyil, həyatın, cəmiyyətin yaradıcısı və hərəkətverici qüvvəsi olan insanlara təsir etməyi bacarır. Ədəbiyyatımız yeni dünyanın yaranmasını əks etdirməklə bərabər, onun təşəkkülündə fəal iştirak etmiş, bu dünyanın adamını - öz ölkəsinin vətənpərvər adamı yetişdirmişdir.*

Şübhəsiz, oxuduğum hər bir əsərin müəyyən dərəcədə mənim dünyagörüşümə, mənəvi inkişafıma təsiri olub, bunların içərisində mənim sevdiyim əsərlər az deyil. R.Covanıyolinin "Spartak", J. Vernin "Səksən min kilometr su altında", V.Skottun "Kventin Dorvard", N.Ostrovskinin "Polad necə bərkidi", C.Cabbarlının "Almaz", S.Rəhimovun "Mehman", R.Həmzətovun "Mənim Dağıstanım" əsərləri xüsusi sevdiyim, dönə-dönə oxuduğum əsərlərdəndir. Spartak, Kventin Dorvard, Pavel Korçakin, Mehman surətləri mənim həmişə sevdiyim, xatırladığım obrazlar olub. Lakin bir obraz var ki, o, nəinki, mənim ən çox sevdiyim, həm də daimi oxşamağa çalışdığım ədəbi qəhrəmanımdır: ingilis yazıçısı Etel Lilian Voyniçin "Ovod" əsərindəki Ovod obrazı.

Əsər 1897-ci ildə yazılıb. Əhatə etdiyi hadisələr baxımından isə, o, XIX əsrin 30-40-cı illərinə gedib çatır. Lakin Ovod bizim bu günümüz, gələcəyimizdir.

Ovodu hansı keyfiyyətlərinə görə seçirəm? Ovod - mozalan deməkdir. Artur doğrudan da ovod kimi cəmiyyətin bütün çirkinliklərini, bu cəmiyyətin çirkin nümayəndələrini zəhərli tikanı - dili ilə sancır, qul kimi inləyən xalqın, müstəmləkəyə çevrilən İtaliyasının qisasını almağa çalışırdı.

Ovod bir jurnalist kimi son dərəcə mahirdir. O, real həyatı hadisələrdən və faktlardan çox dəqiq nəticələr çıxarmağı bacarırdı. Pamfletləri həm bədii, həm də siyasi baxımdan əsl

sənət nümunəsi kimi diqqəti cəlb edirdi. Ovod öz jurnalistlik fəaliyyətində obyektiv mövqə tuturdu. O, İtaliyanı istismar edən avstriyalıları ifşa etməklə bərabər, öz doğma atası, sevimli Montanellini də xalq düşməni adlandırır, tənqid edirdi. Ovodun Montanelli haqqında yazdığı pamfletlər çox amansız, qəddar xarakter daşıyırdı. Bunlara görə o, daxili əzablar, ruhi sarsıntılar keçirsə də, yolundan dönmür. Həyatını sonacan "İtaliyaya fəda edir, köləlikdən və dilənçilikdən xilas etməyə, avstriyalıları qovmağa... azad respublika yaratmağa" həsr edir.

Ovod həm də həssas, son dərəcə qayğıkeşdir. O, bütün dostlarını bir baxışdan başa düşür, qayğısını onlardan əsigəmir. Ovod sonuncu dəfə məhz bu keyfiyyətinə görə həbs olunur: o, yoldaşlarını xilas etmək üçün özünü düşməyə təslim edir. Ovodu bizə sevdirən məhz yuxarıda qeyd etdiyim keyfiyyətlərdir: onun Vətənə, xalqa bağlılığı, həssaslığı və qayğıkeşliyi, tutduğu yolda dönməzliyi və əyilməzliyi... Bu keyfiyyətlər müasir gəncliyə hava və su kimi gərəkdir. E.L.Voyniçin "Ovod" əsəri bu baxımdan öz iç dünyamızla səsleşir və qiymətli əsərlər sırasında durur". Bu yazını qəsdən bütöv təqdim etdim. Əslində orta məktəbdə ədəbiyyatdan buraxılış imtahanı üçün yazdığı bu inşa yazıda Ülvinin özü görünür: xarakteri, özünütəsdiqi, özünəinam hissi və s. kimi cizgiləri şəhidliyindən sonra vərəqlədiyim taleyində gördüm.

Tələbə olandan bir il sonra əsgəri xidmətə yollandı. Sibirdə xidmət edirdi. Oradan tələbə dostlarına göndərdiyi məktubları və-rəqləyirəm (20 yanvar hadisələrindən sonra dostları onlara göndərdikləri məktubları mənə bağışladılar).

İnstitutdan tanıdığı aspirant dostu Məhəbbət İhamliya göndərdiyi məktubdan sətirlər: "... *Məhəbbət, nəzərinə, səninlə yeni bir mövzuda mübahisəyə girişmək üçün, belə bir mövqeyimi çatdırım ki, mən həmişə "sənət-sənət üçün" ideyasına inanmışam, ancaq bu ideyaya əsaslanan sənəti sənət səviyyəsində görmüşəm. ... Ən dahi əsərlər, fikir versən görərsən ki, ancaq həqiqi sənət nümunəsi yaratmaq xətrinə (məna sinonimi kimi: ancaq özünün (sənətkarın) ali hisslərini ifadə etmək xətrinə) yaranan əsərlərdir. Kim ki, qarşısına xəlqi, partiyalı ədəbiyyat*

yaratmaq məqsədini qoyur, ondan sənətkar olmaz.“İ.Brodski “sənət-sənət üçündür” ideyasını əlində bayraq etmişdi, odur ki, vətəninə cəmi 4 şeiri çap olundu, sürgün olundu, xaricə köçməyə məcbur oldu. Bu şair ABŞ-da yazdı-yaratdı, çox keçmədi ki, Nobel mükafatına layiq görüldü. Bu məsələlər barədə sənin fikrini bilmək istərdim. Əziz dostum, onu da deyim ki, mənim Martin İden kimi yüksələcəyim dəryada balıq sövdasıdır, ancaq sən mənim üçün həmişə “Suinbern” olaraq varsan.”

Bir başqa məktubunda yazır: “... çünki burada özümə qarşı daha tələbkar olmuşam, boş vaxtlarımı daha çox oxumağa (mütaliə) və mükəmməl dil öyrənməyə (ingilis və rus dilləri) həsr edirəm. Bu 4 ayda oxuduğum əsərlərdən ən çox Frans Kafkanın “Zamok”, Ales Adamoviçin “Xatınskoj povest” əsərləri, bu yaxınlarda Lenin mükafatına layiq görülmüş “Tövbə” (“Poko-yenie”) filmi - Tengiz Abulaşvilinin filmidir - mənə böyük təsir edib. Burada habelə ingilis dili ilə də məşğul oluram. Ən yaxın dostum Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunun iqtisadiyyat fakültəsində (ingilis dili üzrə) oxuyur. Təsəvvür elə ki, o oğlanla ancaq ingilis dilində söhbət edirik, “News” qəzeti alırıq, orijinaldan kitablarımız da var. Nə isə, dərslə burada da məşğul oluram və hələlik heç bir çətinliyim yoxdur. Yazmağa gəlinə isə həmişəki kimi planlar çoxdur, oğul lazımdır girişsin. Görək, nə olur. Bilirsən, Məhəbbət, mənim düşdüyüm hissədə bu saat ciddi işlər gedir. Bildiyin kimi-strateji əhəmiyyətli raket hissələrində xidmət edirəm, dünyanı maraqlandıran ən global məsələlərin burada şahidi və sözün həqiqi mənasında iştirakçısı olmuşuq”.

Bir başqa məktubunda qrup yoldaşına yazır: “Cavidim, Avraam Linkolnun öyrəndiyiniz əsərini (“The Pass of Thunder”) mən I kursda oxumuşam. Əla əsərdir. Öyrəniləsi sözlər çoxdur. ... burada ən yaxın dostlarımdan biri M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetində, o bir isə Beynəlxalq Əlaqələr İnstitutunda oxuyur. Onu deyim ki, nə rus dilindən, nə də ingilis dilindən çətinlik çəkmirəm. Birinci ilə rus dilində, ikinci ilə ingiliscə danışırım. Yaxşı kitablarımız, qəzetlərimiz var.”

Yenə Cavidə yazır: İnstitut tələbəsiyəm - I akademik il başa

vurmuşam, di gəl ki, hələ də gələcəyimi nəyə sərf edəcəyimi dəqiq müəyyənləşdirə bilməmişəm. Böyük işlər görmək istəyirəm, hərdən elə həvəslənirəm ki, keçilməz dağ kimi bir məsələni bir anda həll edirəm, məsələn, iki sutkaya tamamilə naməlum bir əlifbada - ərəb əlifbasında sərbəst yazıb oxumağı öyrəndim. İndi bibimin göndərdiyi ərəb əlifbası ilə çıxan (hətta Stokholmda çıxan) qəzetləri oxuyuram. ... “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində işləyən bibim hər həftə məktub yazmasa da, qəzeti (o cümlədən, ingilis, ərəb, fars dillərində əlinə keçən qəzet-jurnalları) qoyur konvertin içinə və göndərir.

Sonra gürcü əlifbasını öyrəndim. İndi hərfləyə-hərfləyə oxuyuram, ancaq başa düşmürəm. Cavid, ingilis dilində göndərdiyin sözlər, frazalar və məktublar üçün də-bir təşəkkür.”

Bir başqa məktubunda şeir göndərir. Şeirini - “Dünyadakı bütün yollar anamın təndir evinin qabağından ötür keçir”- deyər sonuclayır, ardınca da yazır: “Alyaska yoluna çıxsam da, gec-tez gəlib “anamın təndir evinin” qabağından keçməli olacağam. Balaca şey deyil bu inam. Göndərdiyin, hekayəni də oxudum. Bəzi nəticələr çıxara bilmədim. Ancaq hər halda mənə belə gəlir ki, sən onu ingiliscədən tərcümə edibsən. Ola bilər ki, səhv edirəm.

“Bakı-Təbriz-İstanbul” qatarı məsələsinə gəldikdə isə deyər bilərəm ki, bu qatarın ilk sərnişinləri sənə nəvələrin olacaq, bizim yaşımız çatmaz o qatara. Sənə isə bu qatarın sərnişini olmaq fikri ilə yaşamağını alqışlayıram. Ümumiyyətlə, son hadisələr azərbaycanlıların milli qürur, milli qeyrət hissini qış yuxusundan oyadıb – alqışlamaq lazımdır”.

Ülvi dünyaya açılan qapıları, Bakı-Təbriz-İstanbul yolunun açılması üçün öz gənc – pöhrə canından keçdi, qurban verdi. İndi o yollarla gecə-gündüz dünyanın bütün nöqtələrinə, Ülvinin xüsusi vurğuladığı Təbrizə, İstanbula Azərbaycan yollarından şütüyərək gedib – gəlirik. Dünya ədəbiyyatını gedib dünyanın müxtəlif yerlərindən alıb gətiririk, oralarda yazırıq, tərcümələr edirik, oralarda çap olunuruq, o dillərdə danışıırıq. Ülvinin ömrünü qurban verdiyi idealları idi.

Cavidə yazır: “... burada Orta Asiyadan olan uşaqla-

rın danışıqına qulaq asıram. ... Bütün özbəklər, qazaxlar, qırğızlar, tatarlar və s. bir-birini çox asanlıqla başa düşürlər, sanki bir dildə danışırlar. Bizim dil onlarınkindən fərqlənir. Ancaq mən də onlarla öz dilimdə danışıram. Bir-birimizi başa düşürük.

Mənə ən qəribə gələn, həm də maraqlı görünən cəhət budur ki, onların dili qədim türk dilinə daha yaxındır. "Kitabi Dədə Qorqud"dan yadımda qalan müraciət formaları, fellər onlarda olduğu kimi qalıb, hansı ki, bizdə tamamilə başqa şəkildə işlənir. Məsələn, "Dədə Qorqud" bu sözlərlə başlanır: "Xanım hey!" Burada "hey" – müraciət xitabı bu saat özbəklərdə ən çox işlənir, bu zaman əsas vurğu onun üzərinə düşür. Azərbaycan dilindəki "hey"dən çox fərqli tələffüz olunur. Bizdə "hey" çağırış mənasındadır, onlarda ən adi müraciət ifadə edir. Eləcə də "ayıtdı – dedi" və s.

Cavid, Kamal Abdullayevin "Ədəbiyyat və incəsənət"dəki "Dönük peyğəmbər" polemik mülahizələrini oxudum – səhv eləmirəmsə, bu silsilədən IV məqələsidir. Oxumayıbsansa oxu. Oxuyanda, fikirləşirsən ki, müəllif elə şeylər yazıb, bu heç "Dədə Qorqud" əsərinin müəllifinin belə ağına gəlməyib. Bu həqiqətən belədir. Çünki burada xalq psixologiyasının təbii inkişafının çox dərin çalarları verilir. Aydın məsələdir ki, e.ə.-in insanı bu cəhətləri heç vaxt görə, araşdırma bilməzdi. Güclü məqələdir".

Bunları qeyd etməkdə məqsədim odur ki, Ülvi dil öyrənmək, bu sahə ilə məşqul olmaq üçün nə qədər çabalar göstərmiş. O vaxtlar dünyamız belə düz-düzəngah deyildi. Özü də təkcə maraq göstərdiyi ingilis dilinə yox, türk xalqlarının dillərinə də məhəbbətlə yanaşması diqqətimizdən qaçmır. Bir-iki nümunə də mənə göndərdiyi məktubuna diqqət edəcəyəm: "Almaz, bir daha sənə öz minnətdarlığımı bildirirəm - göndərdiyin "Ədəbiyyat və incəsənət", "Odlar yurdu" qəzetlərinə görə. Xüsusilə, üç dildə qəzet göndərməyin məni çox sevindirdi. Həmin gecə bir dəqiqə belə yatmadım. Səhərə qədər ərəb dilindəkiləri əzbərlədim, qəzetdəki bayatıları ərəbcə əvvəlcə köçürməyə, sonra isə müstəqil yazmağa başladım. Ərəbcə qəzetdən bəzi

sözləri "nəğmələşdirdim". Söz verirəm ki, yaxınlarda sənə ərəb dilində məktub yazacağam... İkinci sevindirici xəbər: Tolstoyun 12 cildliyinin növbəti cildini oxumağa başlamayımdır (rus dilində). Tezliklə "Hərb və sülh"ü oxumağa girişəcəyəm. Bu roman həm dil, həm də bəzi başqa cəhətlərdən mənə çox kömək edə bilər".

"Almaz, imkanın olsa, ərəb dilində qəzet göndər (göndərdiklərini çoxdan oxuyub qurtarmışam). Bir də bacarsan mənə bu əlifba ilə məktub yaz. Hüsnxətt qaydada yazı bilmirəm, çap hərfləri ilə yazıram".

"Almaz, mümkün edə bilsən, mənə türk əlifbası ilə yazılmış (istənilən səpgidə -- bədii, elmi, siyasi...) kitabça-broşura göndər, bir ədəd kifayətdir, bir də əski əlifbanı bütün hərfləri, səsləri, nümunə sözləri ilə göndərsən. Bilirəm, bu səndən çox vaxt tələb edə bilər. Ancaq bir də xahiş edirəm, imkanınca köməyini məndən əsirgəmə. Səndən mayın ortalarına qədər bu şeyləri gözləyirəm".

Tələbəlilik illərində oxuduğu İnstitutun "Bilik" qəzetində tərcümə sənətinə aid, dostu Məhəbbətin şeirləri üzərində "gəzişərək" "Ənənələr yaşayır" adlı bir məqalə (1988) çap etdirmişdi: "Tərcüməçi mütəxəssislərin hazırlanması sahəsində institutumuz böyük tarixi ənənələrə malikdir. Bu gün "Bilik" qəzetinin səhifələrində M.Əhmədov, X.Novruzov, C. Feyziyev, A.Hacıyeva və başqalarının imzaları, onların uğurlu tərcümələri və şəxsi yaradıcılıq nümunələri ilə rastlaşdıqca buna da inanırıq ki, həmin ənənələr indi də yaşayır, inkişaf edir, genişlənir. Məhəbbət fransız ədəbiyyatından nümunələr tərcümə edəndə də, özünün ən kövrək, gizli duyğularını poetik misralara çevirəndə də bütün xırda hisslərdən yuxarıda durur, ancaq və ancaq istedadına arxalanır. Aksiomadır ki, tərcümədə, əsər yazılan dilin poetik xarakteri və qanun-qaydaları, daxili dəyərləri, bu dilin daşıyıcılarının tarixi nəfəsi duyulmaqla bərabər, tərcümə olunan dilin poetik imkanları, melodik çalarları, milli ruhu da ehtiva olunmalıdır". Təqdim olunan bu qeydlər vasitəsilə Ülvinin tərcümə sənətinə olan marağını, çoxdankı həvəsini diqqətinizə yetirməkdir.

Ülvinin dünya ədəbiyyatından 17 müəllifdən 19 tərcümə əsəri əlimizdədir və onları bir kitabda – “Qəhətlənmiş könlüm” kitabında oxuculara təqdim etdik. Bir neçə də yarımçıq tərcümələri var. Amma onların müəlliflərini bilmədiyimdən yarıyarımçıq təqdim etmək istəmədik və arxivindədir, bəlkə də gələcək tədqiqatçılarına gərək olacaq, onlar tədqiq edəcəklər. Bir tərcümə pyesi də var. O da yarımçıqdır, tədqiqatçısı dəqiqləşdirər. Ülvinin tərcümələri ilk dəfə 1990-cı ildə məsləkdaşı, milli azadlığı mücahidi və şəhidi Aydın Məmmədovun təklifi ilə rəhbərlik etdiyi Tərcümə Mərkəzinin “Xəzər” dərgisinin V sayında dərc olunmuşdu. 1992-ci ildə “Azərbaycan” dərgisi də bir neçə tərcüməsini çap etdi.

Ülvinin indi təqdim etdiyim tərcümələri içərisində L. Averyanov adlı bir rus (hekayəni “Literaturnaya qazeta”dan götürüb) yazarın da “Necə məşhurlaşmaq olar?!” adlı hekayəsi var. 90-cı illərin əvvəllərində həmin hekayəni elə həmin qəzetin arasında bir neçə qaralama, nəhayət, səliqə ilə üzü köçürülmüş şəkildə Ülvinin yazılarının arasından götürmüşdüm. İqor Mixayliçenko adlı bir şairin “Xoşbəxtlik” şeirini o vaxtlar çox populyar olan “Oqonyok” dərgisindən tərcümə edib. Hər iki müəllif haqqında heç nə öyrənə bilmədiyimdən yalnız hekayə və şeiri (tərcümələri) təqdim etdik.

Ülvinin tərcümələri içərisində həvəslə oxuduğum Oskar Uayldın “Bülbül və qızılgül” hekayəsidir. 2005-ci ildə “Ulduz” dərgisinə bir məktub ünvanladım: “Ülvi, ... bu günlərdə sənin əlyazma qovluqlarını yenə araşdırırdım. Əlinin hənirtisini, körpə ürək döyüntünü vərəqlərində duyurdum. Nakamlığın ürəyimi şanşan etdi... .

Tərcümələrin diqqətimdə dayandı (yox, daha doğrusu, bütün əlyazmalarını sistemləşdirib, internet saytını açmaq niyyətində olduğumdan qovluqlarını bir-bir yenidən nəzərdən keçirirdim). Elə bu ərəfədə tərcümələr qovluğunda Oskar Uayldın "Bülbül və qızılgül" əsərini gördüm, götürüb elə oradaca oxudum. Sanki çoxdan idi ki, bu qədər maraqlı bir əsər əlimə kecməmişdi.

Həmin hekayəni bilirdim ki, dəyərli qələm ustası - yazıçı, jurnalist Elcin Şıxlı da tərcümə edib və nəşr olunub. Amma sənin tərcümən məni bir ayrı ovqata köklədi. Öz taleyinə oxşar obrazların həyatını çevirmisən: Sən torpağı qanına boyadın, Bulbul isə gülün ləçəklərini, Sən bülbül, Vətən isə qızılgül. Bir də sənin “Mənim ağ göyərçinim” hekayəni xatırladım. Sənin tərcümələrinin hamısı orijinaldan edildiyindən, az qala öz əsərlərin kimi görürəm”. Göndərdiyim bu məktubla bərabər həmin hekayəni – O.Uayld. “Bülbül və qızılgül” hekayəsini də “Ulduz” öz səhifələrində dərc etmişdi (2005, №3, səh.22-25).

Tərcümə etdiyi poetik nümunələrə nəzər yetirək: ingilis romantik şairi P.Sautinin “Volter Tayler” əsərindəki fəlsəfi-estetik fikirlər çox düşündürücüdür. İnsanam deyilənlərin əcdadı Adəm və Həvvadan törəyibsə, onda kölə kim, zülmkar kim olub və ya sonradan dünyanın doğru nizamını pozanlar kim olub, varlanıb harınlaşanlarımı, yoxsa bəs kim?

*Toxuyardı Həvva, işlərdi Adəm,
Bəs kölə, zülümkar kimiydi o dəm?*

Ağrılı və gerçək sualdır. Dünyanı iki yerə bölən, iki cəbhə törədən qüvvələr qınağa çəkilir: varlı və kasıb təbəqənin ziddiyyətli həyat tərzi sadalanır, Sauti kimi tərcüməçini də düşündürən suallar qarşısında lal heykələ dönmə “lirik mən”lərin poetik üsyanı:

*Kəndli qan-tər tökər, harınlar yatar,
Kəndli əkər, biçər, harınlar udar.*

Ülvinin tərcümələrindən ibarət kitabının adı, Bayronun “Könlüm qəhərlənib” şeirindən uyğunlaşdırılıb. Ülvi ömrünün nakamlığından qəhərlənən könülün sızlaya-sızlaya hasilə gətirdiyi ədəbiyyat çələngidir. Dünya ədəbiyyatının dahi Bayronundan Ülvinin seçdiyi iki nəğmə var:

*Könlüm qəhərlənib, köklə arfanı,
Diqqət kəsilməyə tabım var hələ.
İncə barmaqların həzin havanı,
Dindirib, ruhumu tez alsın ələ.*

Romantik bir qəlbin həzin pıçıltıları gerçəkdən də insan ru-

hunu oxşayır:

*Xəfif küləklər də, sular da sözlü, -
Nəğmələr pıçıldar qulağa gizli.
Hər gülün üstündə şəbnəmdən pərdə,
Ulduzlar görüşür uca göylərdə.*

İngilis zadəgan nəsindən olan P.B.Şellidən bəyəndiyi, seçdiyi “Axşam” şeiri də pomantik – lirik duyğular üzərində köklənib –

*Axşam mehi əsir çöldə, obada, -
Gur çayların oxşayaraq üzünü,
Oyatmayır ləpələrin özünü.*

Tomas Huddan olan “Keçmiş və indi” çevirməsini oxuyanda tərcüməçinin - Ülvinin öz “Köhnə otağın nağlı” adlı hekayəsini də xatırladım. Nostalji hisslər burulğanında cövlan edən lirik, romantik bir həyatla üzbəüz qalmalı olursan:

*Yurd salıb yaddaşımda -
Qızılgüllər rəngbərəng.
Bənövşələr, zanbaqlar,
Nur qaynağı hər çiçək,
Quş yuvalı yasəmən.*

Ömrünə oxşayan, nakam taleyini oxşayan “Sükut” şeirindən -

*Dərin uygulara dalmış cahan da, -
Yox həyatdan əsər, yox səsdən əsər.
Buludlar, kölgələr sükutla gəzər, ...*

A.S.Puçkindən etdiyi tərcüməyə - “Çaadayevə” şeirinə diqqət yetirək:

*Cavan aşiq həqiqi məhəbbətin
Görüş anlarını gözlədiyitək.
Müqəddəs azadlıq dəqiqəsini
Gözləyir qəlbimiz, gözləyir ürək.
Yanırıq azadlıq anları üçün,
Ürəyimiz qeyrət üçün döyünür.
Dostum, qəlbimizin hər döyüntüsü,
Xalqa həsr olunub deyə öyünür.
İnanıram, sən də inan, gələcək,*

*Həsrətində olduğumuz gələcək,
Rusiya öz dəhşətli yuxusundan
Sıçrayışla oyanacaq, qalxacaq.
Köhnə dünya xarabalıqlarından
Bizim ad günümüz qeyd olunacaq.*

Bax beləcə, üz tutduğu, qələmə aldığı əsərlərin çoxdan-çoxunda, istər şeirlərdə, istərsə də nəsrə də Ülvinin öz taleyi ilə, amalı, məqsədi, məramı, arzusu, diləyi, ən saf, ən ali istəyi ilə rastlaşsan: dünyanın nizam tərəzisi, lirik-romantik eşq dünyası, gözəl təbiət lövhələri, ətirli çiçəklərin çəmənzarlığı, azadlıq məhəbbəti ilə alışıb yanan - təşnə qəlbinin üsyanı, mübarizə yolları, azadlığa aşıq könlünün çırpıntıları, tufanı-qasırğası, dolub-boşalan buludları, yağışı -qarı, çəni-dumanı, zirvədə qıy vuran qartalın əzəməti, ceyran-cüyürün ürkək baxışları... . Bütün bunlar Ülvi qələmindən-qəlbindən süzülən hər sətirin, hər misranın, hər cümlənin, hər fikrin obrazları, ədəbi qəhrəmanlarıdır.

Ülvinin zəngin mütaliəsi vardı, onun bu qabiliyyəti ailə ənənəsindən irəli gəlirdi. Atası da dünya ədəbiyyatının ən məşhur əsərlərini dönə-dönə oxuyardı. Tam səmimi deyim ki, bəlkə də onun – atası şair təbli Yusif bəyin nəzərindən heç bir bədii əsər, ən yeni əsər belə qaçmırdı. Mütaliəsini necə deyərlər, heç əlindən yerə qoymurdu. Bəli, Ülvinin mütaliə məhəbbətinin qaynağı atası olmuşdu: aralarındakı ədəbi mübahisələr, ədəbi yeniliklərlə tanış olaraq hər söhbətində atasını heyrtləndirmək marağı və s. Oxuduğu əsərlərin təsiri, təbii ki, onun yaradıcılığında da özünü göstərirdi. Böyük rus şairi K.Simonovun Böyük Vətən Müharibəsi (1941-1945) illərində yazdığı şeirlər içərisində "Gözlə məni" şeiri müharibədə vuruşan bir əsgərin dilindən verilir). Ülvi isə bu şeirin təsiri ilə öz "Gözlə məni" (1987) şeirini yazmışdır – sanki öz nakam taleyinə yazdığı həmin şeiri - ağımlı budur –

*Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın.
Qoy ən əziz dostlarımsa
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında*

*Mənə ehsan paylaşınlar.
Qoy lap məni "bəxtsiz" - deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

İ.Mixayluçenkodan etdiyi "Xoşbəxtlik" şeirinin təsiri ilə yazdığı "Xoşbəxtlik" şeiri sanki illər əvvəl haradasa bir rus şairinin xoşbəxtlik soruşğunu tərcümə edir -

*Deyirsən, gəl söylə xoşbəxtlikdən,
Çoxdan buna cavab axtarıram mən.
Bunu sordum bir şairdən-müdrikdən,
Bir də sarı sünbül dolu zəmidən.*

- sonra isə öz yazdığı şeirlə sanki ona cavab verir:

*Bu xoşbəxtlik haradadır görəsən,
Qəm atını qapısına sürrəsən.
Bid səs deyir, çox özünü üzmə gəl,
Tapmayısan nə qədər ki, dirisən.*

Belə poetik təsirlərlə gənc qələm sahibinin .bir neçə şeirində rastlaşmaq mümkündür. Ülvinin dünya ədəbiyyatının dahilərindən etdiyi seçmə əsərlərin müəllifləri haqqında qısa bioqrafik qeyd - məlumatları və fotoları ilə birgə "Qəhərlənmiş könlüm"də oxuculara təqdim etdik.

“GÖZLƏ MƏNİ” ÜLVİNİN ÖZ ŞEİRİMİ, YOXSA TƏRCÜMƏSİMİ?

Böyük rus yazıçısı, ictimai xadim, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Lenin mükafatı və 6 dəfə SSRİ Dövlət mükafatı laureatı olan Konstantin Mixayloviç Simonovun (1915-1979) yaradıcılığından söz düşərkən, ilk olaraq “Gözlə məni!” («Жди меня!») şeirini xatırlayırıq. Halbuki indi qeyd etdiyim fəxri adlarının heç birini bu şeirə görə almayıb.

Böyük Vətən müharibəsinin başlanğıcından hərbi jurnalist kimi çalışmağa başlayan K.Simonov payız aylarında "Jdi menya" (“Gözlə məni”) şeirini yazır. O, bu şeirini öz sevgilisinə həsr etsə də, müharibədə vuruşan ərlərini gözləyən bütün qadınların andına çevrilir.

“Gözlə məni” şeiri poetik gücünün təsiri ilə dünyanın bir çox dillərinə, özü də dəfələrlə tərcümə olunaraq yayılmışdır.

Elə o illərdə Səməd Vurğun bu şeir haqqında fikirlərini belə ifadə etmişdir: “Konstan. Simonovun "Gözlə məni" şeiri milyonlarla adamı dərinədən həyəcanlandırdı. Çox saf və dərin bir səmimiyyətlə aşılannmış olanbu şeir Böyük Vətən müharibəsi iştirakçılarının bir çoxunu düşündürən fikirlərə sanki bir cavab idi". Qarşılıqlı olaraq, Səməd Vurğunun "Mən tələsmirəm", "Şair, nə tez qocaldın sən...", "Gödəkcə" şeirlərinin ruscaya şedevr tərcümələrinin müəllifi K.Simonovun Azərbaycan ədəbiyyatına sevgisini bircə misalla yada salmaq istəyirəm: “Səməd gözəl şair, mərd insan və ədalətli dost idi. O, həqiqi xalqlar dostluğunun, şairlər arasındakı dostluğun nə demək olduğunu çox gözəl bilirdi. Məhz buna görə də ölkəmizin hər yerində və onun hüdudları xaricində Səmədin çoxlu dostları vardı...”.

Təsadüfi deyil ki, şeir dərc ediləndən (14 yanvar 1942-ci il) dərhal sonra ayrı-ayrı xalqların ədəbiyyatlarında, o cümlədən Azərbaycan ədəbiyyatında da təsirli əks – sədələri eşidildi. Təbii ki, Azərbaycan ədəbiyyatında ondan geri qalmayan “Ana və

poçtalyon”u Süleyman Rüstəm yazdı. Yəni, Azərbaycan şeiri də bu kimi nümunələrlə zirvəyə doğru özünə çıxır açmışdı.

Nəğmə olub dodaqlarda səslənən “Gözlə məni” şeirinin Azərbaycan dilində xeyli sayda uğurlu tərcümə nümunələri vardır, yəqin ki, hələ olacaqdır da. Çünki araşdırma zamanı məlum oldu ki, nisbətən yaşlı nəsillə (Ə.Kürçaylı, X.R.Ulutürk, Anar, İsa İsmayilzadə, S.Məmmədzadə və s.) yanaşı müasir dövrümüzdə poeziya aləminə gələn gənclər də (S.Babullaoglu, Valeh Mirzə, X.Əfəndiyeva və s.) həmin şeirə müraciət etmiş, dilimizə tərcümə etmişlər.

Ötən əsrin 90-cı il ədəbiyyatına gələn gənclər arasında xüsusi dəstixətti olan Ülvi Bünyadzadənin dünya ədəbiyyatından xeyli tərcümələri (18 müəllifdən 20 tərcümə) məlumdur və bu əsərləri müxtəlif vaxtlarda (1990, 1991, 1993, 2005 və s. illərdə) istər dövrü mətbuatda, istərsə də kitablarında oxuculara təqdim edilmişdir.

Qeyd edim ki, Ülvinin müəlliflə məhəbbətinin qaynağı atası olmuşdu: aralarındakı ədəbi mübahisələr, ədəbi yeniliklərlə tanış olaraq hər söhbətində atasını heyrləndirmək marağı və s. Oxuduğu əsərlərin təsiri, təbii ki, onun yaradıcılığında da özünü göstərilib. Konstantin Simonovun “Gözlə məni” (“Жди меня”) şeirinin təsir dairəsinə düşən şairlərdən biri də Ülvi Bünyadzadə olmuşdur. Bu əsərin təsiri ilə öz “Gözlə məni” (1987) şeirini yazmışdır, yoxsa, elə həmin əsəri tərcümə etmişdir?

Hətta 1993-cü ildə Ülvinin “Gənclik” nəşriyyatında çap olunan kitabını “Bir ölümün acığına” adlandırıldı.

Bir məsələni xüsusilə qeyd etməyi özümə borc bilirəm.

Bu nədir? 1990-cı il hadisələri baş verdi. 20 yaşlı tələbə Ülvi o gecə şəhid oldu. Hadisədən az sonra təskinlik xətinəonun əlyazma şeirlərindən bir neçəsini, o cümlədən “And”ı mətbuatda dərc etdirdim. Bunların içərisində “Anam da, övladlarım da məni qəmgin xatırlasın” sətirləri ilə başlayan bir şeiri diqqətimi xüsusilə cəlb etdi. Bu, şeirdən çox ağrıya bənzəyirdi. Elə ağrı kimi də düşünüb heyrləndim ki, necə olub özünə belə bir şeir həsr edib.

*Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın,
Qoy ən əziz dostlarımsa
Həmişəlik yadırğasın.
Bir ocağın ətrafında
Mənə ehsan paylasınlar.
Qoy lap məni “bəxtsiz” - deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

Şeirin altında yazılma tarixi 1987-ci ilə aid idi. Bu il 20 yaşlı Ülvinin 45. illiyinə bir kitab hədiyyə etmək istədim. Dünya ədəbiyyatından etdiyi tərcümələrindən - şeir və hekayələrdən ibarət “Qəhərlənmiş könlüm” adlı bir kitab hazırlayaraq nəşriyyata təhvil verdim.

Bundan 5-10 gün sonra İctimai TV-nin “Yadigarlar” verilişi üçün bəzi əlyazmaları hazırlamaq üçün Ülvinin arxiv qovluqlarına yenidən nəzər salmalı oldum. Ötən 25 ildə 4, ya 5 – ci dəfə idi ki, həmən qovluqları səhmanlayırdım, amma başa çatdıra bilmirdim, dözməyib yarı-yarımçıq yığışdırmışam. Bu dəfə baxanda təsadüfən rastıma 3-4 vərəqdə “Gözlə məni” şeirinin qaralamaları, sonra makinada rus əlifbası ilə yazılmış nüsxəsi əlimə keçdi. Yuxarıda qeyd etdiyim ağı-şeir misralarının da bu şeirin sonunda görüncə matım-qutum qurudu. Deməli, tərcümə əsərinin bir hissəsini indiyəcən Ülvinin öz əsəri kimi təqdim etmişəm. Düzü utandım, Ülvinin qəlbinə toxunmuşammi? – deyə fikrə-xəyala getdim. Amma o var ki, o zamanlar hadisələr elə cərəyan edirdi ki, adam özü-özünü unudurdu, onda da bu şeirin kimə məxsus olduğunu biləsən. Məni çaşdıran məsələ şeirin Ülvinin öz dəstixətti ilə yazılması və əsil müəllifin adının qeyd edilməməsi idi (adətən o, bütün tərcümələrində müəllifin adını başda yazıbdır). Bir də həmin günlər Ülvi yaman çox ölümdən danışır, şeirlər yazırdı, yəni özündə - sözündə olmaması mənim fikrimi dağınıq etmişdi. Amma ağı adlandırdığım həmin sətirləri oxuduqca ya bir yarımçılıq, ya da haradasa xatırlamağa çalışdı-

ğım nə isə bir şey məni tutqunlaşdırırdı. Budur, düz 25 ildən sonra rastıma çıxdı. Özü də əlimin altında ola-ola. Gec də olsa, səhvimi düzəltməyə ehtiyac duydum, daxilən sakit olmaq üçün. (amma çox-çox üzüldüm ki, bu şeiri onun dünya ədəbiyyatından tərcümələr kitabına daxil edə bilmədim). Həmin tərcüməni tam halda, əlyazma qaralamaları ilə birgə diqqətinizə çatdırıram.

GÖZLƏ MƏNİ!

(Ülvi Bünyadzadənin tərcüməsi)

*Gözlə məni, gözlə, gülüm,
Gəlməliyəm, gələcəm də.
Gözlə məni, gözlə, könlün
Qəm gölündə dincələndə
Gözlə məni, bürküdə də,
Gözlə qarda, dumanda da.
Gözlə məni, gözlə, yenə,
Hamı məni unudanda.
Gözlə məni, gözlə, gözlə,
Təsəllisiz qalsan belə.
Bezdirsə də gözləməyin.
Dost-qohumu yenə gözlə.
Kim ki, sənə unut deyir,
Umma ondan hörmət, gülüm.
Sən həyatın özündən də,
Gözləmə mərhəmət, gülüm.
Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın.
Qoy ən əziz dostlarımsa
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında
Mənə ehsan paylaşınlar.
Qoy lap məni “baxtsiz” - deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.1987*

Qənirə PAŞAYEVA

Şair, publisist

*Azərbaycan Milli Məclisinin deputatı,
Azərbaycan-Gürcüstan Parlamentlərarası
Dostluq Qrupunun rəhbəri*

DOSTLUĞUN VƏ OXŞAR TALEYİN NİŞANƏSİ

Əziz gürcü və azərbaycanlı oxucular! Hər iki dildə – Azərbaycan və gürcü dillərində nəşr olunan kitab üçün ən doğru müraciət, yəqin ki, belə olmalıydı. İnsanların, xalqların və hadisələrin taleyi olduğu kimi, kitabların, bədii əsərlərin də öz taleyi olur. Bəzən kitablar, əsərlər həm müəllifin taleyini, həm onun mənsub olduğu xalqın taleyini və hətta bəşərin taleyini ifadə edir. “Ömür yolu” kitabının müəllifi, Azərbaycanın qəhrəman oğlu, şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin əsəri təkcə azərbaycanlılar üçün deyil, gürcülər üçün də eyni qədər doğmadır, yaxındır.

Allah, onun müəyyənləşdirdiyi tale azərbaycanlıları və gürcüləri qonşu edib. Bizim dövlətlərimiz hələ ötən əsrin əvvəllərində eyni vaxtda müstəqillik qazanıblar. Təxminən eyni vaxtda da bolşevik Rusiyasının işğalı nəticəsində bu müstəqilliyi itiriblər. Amma yenə də SSRİ tərkibində olduqları dövrdə yaxın və qardaş respublikalar kimi yaşayıblar. Tərkib hissələri olduqları siyasi coğrafiyanın taleyini də eyni qədər bölüşüblər. İkinci cahan savaşında azərbaycanlılar və gürcülər çiyin-çiyinə vuruşublar, qurbanlar veriblər. Bu qurbanlara görə indi heç kim təəssüflənmir. Tarix şərə qarşı vuruşda ölənlər qəhrəmanlara bəraətini verib. Amma bəzən başqa müharibələr də olub ki, biz indi həmin savaşlarda həlak olan əsgərlərimizə, oğullarımıza görə təəssüf hissi keçiririk.

Belə mənasız, anlaşılmaz savaşlardan biri də əfqan müharibəsi idi. Yəqin ki, bu aqibəti bizə yaşadanlar uzaq Əfqanıstanda vuruşan azərbaycanlı və gürcüləri heç vaxt düşünməyiblər. Axı bizim övladlarımızın orda nə işi vardı? Bu sualı onlar heç vaxt verməyiblər. Ülvinin əsəri əsas məğzi ilə həmin müharibə haqqın-

dadı. Çox qəribədi, indi bizim xalqlarımız təxminən Əfqanıstan xalqının taleyini yaşayır. Və səbəbkar, o savaşı bizə ürcah edən də dəyişməyib. Bu mənada Ülvinin əsəri həm azərbaycanlılar, həm də gürcülər üçün eyni qədər və iki dəfə aktualdır. Məsələ budur ki, tale və tarix öz dəsti-xəttinə sadıq qalaraq yenə də təxminən eyni vaxtda Azərbaycana və Gürcüstana müstəqillik qazandırdı.

Qurbansız və qansız müstəqillik olmur. Azərbaycanın müstəqilliyi 20 yanvar hadisələrindən keçdi, Gürcüstanınkı 9 aprel hadisələrindən. Ülvi Bünyadzadə həmin qanlı 20 yanvar hadisələrinin qurbanıdır. Şəhiddir. Deməli, elə aparıcı hadisələrdə də qurbanı olan gürcü şəhidinin taleyini bölüşmüş sayılır. Bu mənada da kitab böyük maraq kəsb etməlidir. Xalqlarımız və dövlətlərimiz bu gün də eyni taleyi yaşayır. Bu gün Azərbaycanda hər yeddinci adam qaçqındır, Gürcüstanda da vəziyyət ürəkaçan deyil. Amma hər iki xalq öz haqlarının bərpası, ərazi bütövlüyü uğrunda yorulmaz mübarizə aparır və biz inanırıq ki, gec-tez ədalət bərqərar olacaq, yəni xalqlarımız buna nail olacaqlar.

Biz kitabı iki dildə nəşr etməyi düşünmüşük. Yəqin həm də ona görə ki, Gürcüstan gürcülərin olduğu qədər də tarixən orda yaşamış və yaşamaqda olan azərbaycanlıların da vətənidir. Bu ilin gözəl yaz günlərində, Bakıda Azərbaycan-Gürcüstan Parlamentlərarası Dostluq Qrupu olaraq biz PenGUAM təşkilatı ilə birgə “Gürcü kitabı günləri keçirdik”.

Həmin tədbir çərçivəsində gürcü poeziyasının yeni nəslinin çox istedadlı nümayəndəsi, şair Şota İtaşvilinin Azərbaycan dilində nəşr olunan kitabının təqdimatını keçirdik. Xalqlarımızın yaxınlaşmasında, ədəbiyyatlarımızın təbliği və tərcüməsi işində öz töhfələrini vermiş adamları, hər iki tərəfdən olan şair və yazıçıları mükafatlandırdıq. Və çox yaxşı ki, Ülvinin gürcü dilində kitabının nəşr olunması ideyası və təklifi məhz o günlərin birində, 20 yanvar şəhidlərinin torpağa tapşırıldığı, bu gün bütün dünya azərbaycanlıların and yeri olan Şəhidlər Xiyabanını ziyarət edən gürcü yazarlarından, konkret desəm, Şota İtaşvilidən gəldi. Artıq kitab sizin qarşınızdadı. Onun bədii dəyəri haqqında fikir demək ixtiyarı sizdədi. Biz inanırıq ki, 20 yaşında bizim azadlığımız

uğrunda canını qurban vermiş çox istedadlı bir şairin əsəri çoxlarını hələ uzun müddət və uzun-uzun düşünməyə vadar edəcək.

Ülvi sağ qalsaydı həm şair, həm yazıçı, həm də tərcüməçi kimi böyük işlər görəcək, ölməz əsərlər yaradacaqdı. Amma elə indiyədək yazdıqları da onun bütöv şəxsiyyətindən danışır. Bu şəxsiyyətin doğurduğu, istedadlı və ağırlı misralara köçən fikirləri hələ uzun müddət qəlbləri rıqqətə gətirəcək, mütəəssir edəcək. Əziz dostlar! Bu kitabın daha bir xüsusiyyəti də var. Əslində bu xüsusiyyət bütün ədəbiyyata xasdır. Bir var salnaməçilərin yazdığı tarix, bir də var ədəbiyyatın, poeziyanın yazdığı tarix. Birinci soyuqqanlı faktlara əsaslanırsa, ikinci ruhi təlatümləri qeydə alır. Hamımız yaxşı bilirik ki, torpaqlar işğal olunur, sərhədlər müvəqqəti olsa da dəyişir, amma hələ heç kim şeirin, sözün işğalını görməyib və görə bilməz də. Həm Azərbaycan, həm də Gürcüstan tarixində elə səhifələr var ki, orda xalqı sabaha aparan, yaşadan məhz onun yadındakı misralar, şeir parçaları olub. Bu mənada da “Ömür yolu” kitabı Azərbaycan xalqının ruhi tarixinin səhifələridir. Əvvəldə xalqlarımızın qədim, tarixi dostluğu haqqında danışdım.

Yeni Azərbaycan tarixi üçün də Gürcüstanla, gürcülərlə əlaqə, dostluq münasibətləri böyük önəm daşıyır. Bu bizim üçün, azərbaycanlılar üçün həm də yeni Azərbaycanın qurucusu, Azərbaycan xalqının ümummillə lideri Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi strateji yola sadıqlıq kimi də vacibdir. Heydər Əliyev Gürcüstanla olan dostluğa həm dövlət başçısı kimi, həm öz şəxsi nümunəsi ilə böyük əhəmiyyət verirdi. Çox yaxşı ki, bu dostluq bu gün də davam edir. Bu gün bizim dostluğumuz ilk növbədə xalqlarımız, dövlət başçılarımız səviyyəsində günü-gündən möhkəmlənir, bərkidir. Biz münasibətlərimizin sabahına böyük ümidlərlə baxırıq. Və “Ömür yolu” kitabı xalqlarımızın dostluğunun rəmzi, mədəniyyətlərarası mübadilə faktı kimi də çox uğurlu bir addımdır. Ona görə də mən kitabın nəşri üçün zəhmətini əsirgəməyən bütün insanlara, “Qafqaz evi”nə dərin təşəkkür edirəm. Qoy bu kitab xalqlarımızın dostluğunun, oxşar taleyinin uğurlu bir nişanəsi olaraq həmişə yaşasın.

P.S.Şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin Gürcüstanda “Ömür yolu” adlı kitabı iki dildə nəşr olundu:

Azərbaycan Yazıçılar Birliyində 20 Yanvar şəhidi, şair Ülvi Bünyadzadənin “Ömür yolu” adlı iki kitabının təqdimat mərasimi keçirilib. Tədbiri giriş sözü ilə açan “Dünya ədəbiyyatı” dərgisinin baş redaktoru, şair Səlim Babullaoğlu tədbirin məqsədini qonaqlara açıqladı – hər iki kitab Ü.Bünyadzadənin 40 illik yubileyi münasibəti ilə hazırlanıb. Kitabın hazırlanmasında iştirak edən şəxslərə gəldikdə isə, kitab Tbilisidə Azərbaycan-Gürcüstan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun dəstəyi və PenGUAM təşkilatı ilə əməkdaşlıq çərçivəsində nəşr olunub. Kitabın nəşr olunmasında parlament dostluq qrupunun rəhbəri, millət vəkili Qənirə Paşayevanın da, Yazıçılar Birliyinin də xüsusi rolu olub. Kitabın “Qafqaz evi” tərəfindən nəşr olunduğunu deyən S.Babullaoğlu vurğulayıb ki, kitabın biri 5 dildə – rus, türk, ingilis, gürcü və Azərbaycan dillərində nəşr olunub.

Son illər Azərbaycan-Gürcüstan əlaqələri inkişaf edir, həm Bakıda, həm Tbilisidə çoxsaylı kitablar işıq üzü görür. Belə hadisələrdən biri lap bu günlərdə Tbilisidə şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin “Ömür yolu” adlı kitabının nəşr olunmasıdır.

Azərbaycan-Gürcüstan Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun dəstəyi və PenGUAM təşkilatı ilə əməkdaşlığı çərçivəsində nəşr olunan kitab parlament dostluq qrupunun rəhbəri, millət vəkili Qənirə Paşayevanın “Dostluğun və oxşar taleyin nişanəsi” adlı həm 20 yanvar hadisələrindən, həm də xalqımızın yaxın və keşməkeşli tarixindən bəhs edən müfəssəl giriş yazısı ilə açılır. Sonra oxucular unudulmaz şairimizin irsinin qoruyucusu və bibisi, filologiya elmləri namizədi Almaz Ülvinin “Mənim Ülvi dünyam” başlıqlı yazısı ilə tanış olurlar, ən sonda isə Ülvinin “Ömür yolu” poemasının istedadlı, ağırlı sətirlərinin arasında itib-batırlar. Azərbaycan və gürcü dillərində təqdim olunan bütün materialların arasında Ülvinin məşhur “And”-inin fotokopisi də yer alıb. “Qafqaz evi” tərəfindən nəşr olunan kitabın tərcüməçisi Oqtay Kazımov, redaktoru tanınmış gürcü şairi Şota İlataşvili, məsləhətçisi “Dünya ədəbiyyatı” jurnalının baş redaktoru, PenGUAM

təşkilatının icraçı direktoru Səlim Babulloğlu, rəssamı Kote Sula-beridzedir. Bildiyiniz kimi, sentyabrın 23-də Ülvinin doğum günüdür və unudulmaz şairimizin 40 illiyi ərəfəsində çap olunan kitabın sentyabrın 19-da “Qafqaz evi”ndə gürcü yazıçıları arasında ilkin təqdimatı və müzakirəsi keçirilmişdir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, millət vəkili Qənirə Paşayevanın giriş yazısı hər iki xalqın oxşar taleyindən, minlərlə günahsız qurban verdiklərindən danışmaqla yanaşı, 20 Yanvar hadisələri ilə bağlı arxiv foto-şəkillərindən istifadə olunaraq təqdim edilmişdir ki, bu da kitabı təkcə bədii fakt kimi deyil, həm tariximizlə bağlı vacib sənəd kimi də aktual edir.

Ülvinin əsərləri beş dildə: İkinci kitab da Ülvi Bünyadzadənin 40 illiyi ərəfəsində hazırlanıb və Ülvinin “Ömür yolu” poeması ingilis, rus, Türkiyə türkcəsi və gürcü dillərinə çevrilərək kitaba daxil olunub. Çevirmələr “Dünya ədəbiyyatı” dərgisi və Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin tərcümə bölməsinin sifarişi ilə gerçəkləşdirilib. Rus dilinə görkəmli tərcüməçimiz Siyavuş Məmmədzadə, ingilis dilinə istedadlı tərcüməçi Sevil Gültən, Türkiyə türkcəsinə “Kardeş kalemlər” dərgisinin əməkdaşı, yazar-tərcüməçi İmdat Avşar, gürcü dilinə isə Oqtay Kazımov çeviriblər. Kitab Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunub. 300 tirajla çap olunan kitabda öncə Almaz Ülvinin “Ölümün acığına” adlı giriş məqaləsi yer alıb. Məlumat üçün qeyd edək ki, Ülvinin poemasının rus variantının fraqmentləri yaxın zamanlarda işıq üzü görən rus dilində Azərbaycan poeziyası antologiyasında yer alacaq. Habelə İstanbulda nəşr olunan “Kardeş kalemlər” dərgisi üzümüzə gələn ilin yanvar ayı sayında Ülvinin əsərinin türkcə variantını nəşr edəcəkdir. Rusiyanın “Nova Önostg” jurnalı ilə də əsərin nəşri ilə bağlı yazışmalar gedir. Təqdimat mərasimində çıxış edən Yazıçılar Birliyinin sədr müavini Nazim İbrahimov, Yazıçılar Birliyinin katibləri Arif Əmrahoglu, Rəşad Məcid, Ülvinin bibisi Almaz Ülvi, “Ulduz” dərgisinin baş redaktoru Elçin Hüseynbəyli, şair Elxan Zal, tərcüməçi Sevil Gültən, Fərqanə Mehdiyeva, Əkbər Qoşalı kitablar və Ülvi Bünyadzadənin qələmi haqqında öz fikir və düşüncələrini söyləyiblər. “Xalq qəzeti”, 4 oktyabr 2009

Qədir ASLAN

əməkdar jurnalist

GÖYÇƏNİN ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİSİ

Yoxsa küsdü Ülvi bizdən?

Ayrı düşdük Ülvimizdən.

Neçə qala qurmalıydı?

Ülvi hissədən, Ülvi sözdən.

Əli Vəkil

Ülvi 1969-cu ildə qızıl bir payız günündə aşıqlar yurdu, söz - sənət diyarı olan ulu Göyçənin Kəsəmən kəndində ziyalı ailəsində dünyaya göz açmışdır. Elə bir məkanda ki, dağlar qoynunda yerləşən bu kənd romantikliyi, ab – havası, bağı – bağçası ilə insanlarda xoş ovqat yaradırdı. Ülvi Bünyadzadə qürur hissi duyurdu ki, Kəsəmən kəndində Qəşəm Aslanov kimi görkəmli göyçənilərin ümid çırağına çevrilən bir kənddə böyüyüb pərvazlanmış.

Ülvi bəzən yaşlıları ilə birlikdə yaxınlıqdakı Şışqaya kəndinə gedir, “Sarı nər” dağının atlas yamaclarını seyr edir. Göyçə gölünün nəğməli sahillərini seyr etdikcə, sinəsində poetik misralar yaranır, sanki özünü göyün yeddinci qatında hiss edirdi.

Ülvinin atası Yusif ixtisasca geoloq idi. Zod qızıl mədəninə mühəndis işləyirdi. Mədəndə çalışdığı dövrdə Yusif həmişə erməni xəyanəti ilə üzləşir, onların Türk xalqlarına qarşı düşmənçilik mövqeyində durmalarını aydınca hiss edir, yeri düşəndə daşnak quldurların əməli cavablar verirdi. Şübhəsiz ki, bu da dığalar tərəfindən narazılıqla qarşılanırdı. Yusif bəzən sevimli oğlu Ülvinə özü ilə birlikdə qızıl mədəninə, iş yerinə aparar, bəzən də ata – bala sıldırım qayalıqları, qıy vuran qartalları, əlvan xalını andıran yamacları seyr edə - edə yaxınlıqdakı Kəlbəcərə, İstisuya, Dəlidağa baş çəkər, aşıq məclislərinə baxmaqdan usanmazdılar.

Tələlə gətirdi ki, erməni nankorluğuna dözə bilməyən Yusif geoloqluq peşəsinə əlvida deyib, qəlbinin hökmü ilə “Bolluq uğrunda” rayon qəzetində ədəbi işçi vəzifəsinə qəbul olundu. Tez

– tez mətbuatda onun ilhamla qələmə alınmış və müxtəlif janrlardan olan şeirləri dərc olundu. Yusif erməni xəyanətini rayon qəzetində çalışdığı müddətdə də hiss etdi. Qəlbi göynədi, ürək dö-zə bilmədi. Ailə üzvləri ilə razılaşıb Azərbaycanın Daşkəsən rayo-nuna köç elədi. Ülvi Daşkəsəndə orta məktəbi bitirdi. Bu müd-dətdə musiqi təhsili də aldı. 1987-ci ildə Azərbaycan Dövlət Pe-daqoji Xarici Dillər İnstitutunun ingilis dili fakültəsinə daxil oldu.

Ordu sıralarına çağırıldı, Krasnoyarsk vilayətində hərbi xid-mətini uğurla başa vurdu. Daha sonra Bakıda xalq hərəkatına qo-şuldu. Məktəb illərində mütəmadi olaraq şeirləri rayon qəzetində dərc olunurdu. Bakı ədəbi mühiti isə Ülvinin bədii yaradıcılığında ciddi dönüş yaratdı. Mətbuatda şeirləri, pyesləri, hekayələri, ədəbi – publisist məqalələri, ingilis dilindən tərcümələri dərc olunurdu.

... 20 Yanvar 1990-cı il. İndi həmin adda olan gün, ay, il qanlı bir tarix kimi hamımızın yaddaşına həkk olunub. Amma qorxunc, dəhşətli tarixi heç kəs tez – tez dilinə gətirmək istəmir. “Ötən qaranlıq gecə” deyəndə bilirik ki, söhbət hansı qaranlıq gecədən gedir. O, elə bir gecədir ki, təkcə yaddaşlara yox, tarix kitablarına, ədəbiyyata, şeirə, nəsrə, nəğməyə yazılacaq, tökülən hər qətrə qan bir şahid olacaq, günahsız şəhidlərə şahidlik edəcək. O haqqın ən ədalətli, ən müqəddəs şahidlərindən biri də “Azad Azərbaycan” olacaq. Qarabağ məsələsini ortaya atan, Moskvada-kı havadarlarının köməyi və qurğusu ilə Ermənistanda yaşayan 200 mindən çox azərbaycanlıyı öz ata-baba torpağından vəhşicə-sinə qovan daşnak erməni cəlladları 27 il əvvəl – 20 Yanvarda öz-lərinin Bakı şəhərində daha bir çirkin əməllərini həyata keçirdilər. Həmin dəhşətli gecədə ulu Göyçənin Ülvi adlı qeyrətli oğlu da qana boyandı, şəhid oldu, fani dünyadan azadlıq aşiqi kimi köçdü.

Ülvinin bibisi Almaz xanım özünün neçə-neçə qəlb göynə-dən yazılarını Ülviyə həsr etdi. Onun yolunda şam kimi əridi, saç-larına erkən dən düşdü. Almaz Ülvinin Ülvi haqqında yazdığı xatirəsini nöqtə, vergülünə də əl vurmada oxuculara təqdim edi-rik: “Həmin gecə Ülvimizi, evimizin körpəsini, oğul nəvəmizin ilkini itirdik. Dünyamız qaraldı, hər yan zülmətə döndü. Daha evdə şıltaqlıq edənimiz, boynumu qucaqlayıb saçlarımı sığalla-

yanım, üzümdən- gözümdən sadalaya-sadalaya öpənim olmayacaq. İlahi, belə müsibəti kafirə də göstərmə. Evdən çıxanda “qurban olum, ay cici, qoy gedim, bir azdan gələcəyəm” deyib-sənsə də hələ gəlmirsən. Hər gün hər an gözləyirik, amma... təkcə gözləməklə kifayətlənmirik. Hissi, duyğusu kövrək Ülvim, sən ki heç vaxt bizi, ya bir kimsəni narahat qoymazdın, incitməzdin. Təbiətin belə idi. O körpə təbəssümlü nəvazişlərin üçün darıxmışıq, gözümüz yolda, qulağımız səsdə qalıb. Səhərlər gözlərini ovuşdura-ovuşdura durub demirsən ki, “ay uşaq, Ülvinin şirin çayı hazırdırmı?!” Axşamlar qapını açıb “Əssələmə əleykumə” deyib içəri keçmirsən. Axı nənən narahatdır, baban girib-çıxmaqdan yorulur, bibilərinin qəlbini qana döndərib-sən. Rauf əmin fikr-xəyaldan qopa bilmir. Sən evə gəlmirsən deyə heç kəs ürək edib gecələr qapını bağlamır.

Getdiyın yollarda izini axtarıram, oxuduğın ali məktəbə getmişəm, “əyləncə yerin olan” “Axundova” (milli kitabxana – nəzərdə tutulur – Q.A.) baş çəkmişəm. Hər yerdə izini görsəm də, qaynar nəfəsli Ülvimi tapmıram. Təzə bir ünvan tapmışam. Şəhidlər Xiyabanı. Mən ora “Ülvilər ziyarətgahı” deyirəm. Hər gün ora gedirəm. Şəklini görürəm. “And”-ını oxuyuram. “Bünyadzadə Ülvü Yusif oğlu” adlı bir... ömrüm-günüm nə tez... üç nöqtəyə döndün. Dilim gəlmir deyim səni nə əvəz edir orada. Bundan böyük dərd, əzab varmı... bəs necə dözüürəm bu dərdə, bu ağrıya, bu əzaba (sən dözməzdin buna. Necə ki, torpağına olan zülmlərə dözə bilmədin). Yoxsa səni yaşatmaq üçün, yoxsa sənin qoyub getdiyın nişanələrini-şeyrlərini, nəğmələrini yaşıdlarına, elinə-obana, səni “igid balam”- deyib bağrına basan Azərbaycan xalqına çatdırmaq üçün. Bunu bacara biləcəmmi? Belə bir məsuliyyətli işin öhdəsindən gələ biləcəyəmmi? Nə çətin sınaqlara çəkirsən məni, Ülvim? Candaşım, gündaşım, sənin üzünə dik baxa biləcəyəmmi “görüşəcəyimiz” o gün?” Ülvinin kövrək poetik duyğuları Göyçənin sazlı-sözlü, göyçəl üzlü təbiəti üstə köklənmişdi. Heç vaxt ulu Göyçəni, hər qarışında izi qalan Kəsəmən kəndini unuda bilmirdi... Vətənə, elə, obaya, doğma torpağa ürəkdən bağlı idi. 1990-cı il yanvarın 20-də Sovet qoşunları Bakıda görünməmiş

faciə törətdi. Azadlıq aşiqi kimi Bakının küçələrinə çıxıb sovet ordusunun hərbi birləşmələrinə kəskin etirazını bildirən və qəhrəmanlıqla şəhidlik zirvəsinə ucalanlar arasında Göyçəli Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə də var idi. Ülvi fani dünyada 20 bahar, 20 yay, 20 qış, 21 payız gördü. Ülvi Vətənə, torpağa olan məhəbbətini təzəcə tumurcuqlayan ömrünün poetik anlarına köçürmüşdü. Özü azadlıq, Vətən uğrunda şəhid oldu, 200-dən artıq şeiri, pyesləri, bir poeması, bir povesti, bir neçə hekayəsi, publisistik və tənqidi məqalələri, nəğmələri, lent yazılarından qalan mahnıları, ingilis dilində oxuduğu şeirlər Ülvisiz qaldı. Bir sözlə, yazdığı şeirlər, böyük həvəslə girişdiyi tərcümələr barmaqlarında köklənən nəğmələr, ali məktəbdə aldığı təhsil yarımçıq qaldı... O, 20 Yanvar gecəsində çoxları kimi xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdı.

O, ağır günlərdə, qərənfillər ağlayanda Ülvinin şair atası Yusif Kəsəmənli Şəhidlər Xiyabanında 20 yaşında ömrü yarımçıq qalan, yolu azadlıq yolu olan Ülviləşən Ülvi balasının məzarı üstünə tər qərənfillər düzdü, bir də ki, ürək yanğısı ilə mürəkkəbi qurumamış bir şeirini:

*O, bir ağır elli idi,
O, dəsmalı güllü idi,
Mənim balam dilli idi,
Niyə dilsiz oldu getdi?
O, bir təzə çiçək idi,
O, topqara birçək idi.
Mənim balam göyçək idi,
Niyə rəngi soldu getdi?
O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu,
Ülvi balam şəhid oldu,
El yolunda öldü getdi.*

20 Yanvar faciəsinin qurbanı, Vətənin inqilabçı şair oğlu, millət, torpaq, yurd fədaisi, Göyçə həsrətli Ülvi Bünyadzadənin əziz xatirəsi həmişə qəlblərdə yaşayacaq...

“Respublika” qəzeti, 19 yanvar 2017, səh.7

Səlahəddin XƏLİLOV

AMEA – nın müxbir üzvü,
professor

ÜLVİ HİSSLƏRDƏN ŞƏHİDLİK ZİRVƏSİNƏ

Fəlsəfi düşüncələr

Bu günlərdə “fəlsəfi poeziya” mövzusunda tədqiqat apararkən Azərbaycan poeziyasının nakam nümayəndələrindən biri, Müşfiq aqibətli, parlaq istedad sahibi gənc şair Ülvü Bünyadzadənin yaradıcılığı ilə tanış oldum və 20 yanvarda xalqımızın istiqlal hərəkətçiləri ilə yanaşı, Azərbaycan poeziyasının da necə ağır bir itki verdiyini dərk etdim. Tarixdə çox nadir hallarda şairin və ya filosofun əsas yaradıcılıq ideyası, çağırışları onun şəxsi həyat nümunəsi ilə üst-üstə düşür, real təcəssümlə tamamlanır. Belə olanda ideya hələ kifayət qədər inkişaf edib öz zirvəsinə çatmamış, bir həyat həqiqəti bu zirvəni fəth edir.

Azərbaycan xalqının tarixində iki milli intibah dövrünü xüsusilə qeyd etmək olar. Bunlardan birincisi XIX əsrin axırları – XX əsrin əvvəlləri idisə, digəri 1988-ci ildən başlanan və ancaq oyanış mərhələsini keçə bilən o izdihamlı illər idi. İkinci hadisə, təəssüf ki, hələ də öz elmi-fəlsəfi təhlilini tapmamışdır. Bu elə bir dövr idi ki, bir tərəfdən, qarşıda imperiya buxovlarından azad olmaq şansı, müstəqillik perspektivi görünürdü, digər tərəfdən – milli varlığın rəmzlərindən biri olan Vətən torpağına qəsd edilmişdi. Həmin dövr hamımız üçün ağır, həyəcanlı və eyni zamanda ümidli bir dövr kimi yadda qalmışdır. Bu iki qütbün, əksliklərin vəhdəti dövrün drammatizmini ifadə edir. Qaranlıqlar işıqlara, işıqlar qaranlığa bürünmüşdü. Hamı hər gün, hər saat həm nə isə qorxulu, həm də nə isə sevincli bir şey gözləyirdi. Kimin ki, yeniyetməlik çağı bu dövrə düşmüşdü, onlar gözlərini açıb bu təzadlar içərisində yol seçmək məcburiyyətində idilər. Kim ki, Ülvü kimi hələ gənclik dövründə ikən yetkinlik məqamına çatmışdı, o, hisslərini şeirlərində, düşüncələrini

məqalələrində, iradi əzmini əməllərində ifadə edirdi.

“Sevincin qəm ilə qoşa” olmasından bəhs edən “Təzadlar” şeiri də məhz 1988-ci ildə yazılmışdı:

*Ən dərin dərələr, müdhiş yarğanlar,
Əlçatmaz dağların özülü olur.
Gülüşlər, haraylar, ahlar, amanlar,
Həmişə yan-yana düzülü olur.*

Yaxud başqa bir şeirində ana qəlbindəki təzaddan söhbət açılır. Oğlunu Vətənin müdafiəsinə yola salan ananın keçirdiyi duyğularda sevinc və kədərin təzadı:

*Gözlərindən damcılanan yaz yağışı,
İntizarlı bir könüldən qopub gələn
göz yaşdı, göz yaşdı.
Bir arzudu, bir istəkdi,
Bir umuddu hər kərpic, hər daşı.*

Bəli, bu dövr faciələr dövrü idi. Bu dövr həm də qəhrəmanlıq, cəngavərlik dövrü idi. Yeniyetmə gənclərin elə küçələrdəcə avtobuslara minib birbaşa cəbhəyə, döyüşə tələsdiyi, qanların qaynadığı, hisslərin coşduğu, bəzən on illərlə dərk edilə bilməyən milli mənliliyin bir anda dərk edildiyi hümmət zamanı idi, qeyrət zamanı idi! Amma kimlərsə hələ qabaqcadan özünü bu qeyrət məqamına hazırlamışdı. Damla-damla dolmuş, misra-misra yazılmış bir tale!

*Axtarın elimin nə balasını,
Versin haqsızların haqq bəlasını!*

Bu misralar hələ 1987-ci ildə yazılmışdı. Sanki şair qəlbinin uzaqgörən duyumu, intuisiyası məqamın yaxınlaşmasından xəbər verirdi və 17 yaşlı gənc artıq özünü öncədən bu məqama hazırlayırdı.

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun ağrısından, acısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram!*

Yaxud “Ömür yolu” poemasında ölümdən sonrakı həyatda, qəbirdə də Qarabağ uğrunda mübarizəsindən bəhs edir:

*Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.*

Bəli, şəhidlərin uyuduğu torpaq Qarabağ torpağı ilə eyni rəngə boyanmış, bir tamın ayrılmaz hissəsinə çevrilmişdir:

Qarabağdı mənim dinim, imanım

O torpağın nişanəsi, iziyəm.

Şair üçün bir böyük yol var: son məqsədə, ideala aparan yol! Bu uzaq yolun yolçusu üçün ölüm sanki bir məqam, məntəqədir. Burada bir anlıq dayanıb yenidən yola çıxırlar, ta əbədiyyətə qədər! Bu ideal, bu böyük məqsəd isə milli istiqlal idi. Lakin milli istiqlala gedən yolun üzərində böyük-böyük maneələr var. Sanki üzərinə bir daş qoyulmuşdur. Milli duyğu isə bu kobud qüvvənin qarşısında çox kövrək və zərif görünən çiçəyə bənzəsə də, özünün kökə bağlılığı, yaşamaq əzmi ilə seçilir:

Kökün durur, canın ölür,

Daş altında bitən çiçək.

Bəli, çiçək obrazı təsadüfi deyil, onun ruhani qüdrətini və bir Vətən, bir Azərbaycan timsalı kimi təqdimatını hələ 20 il əvvəl – Ülvinin doğulduğu ildə şair Məmməd Araz vermişdi:

Azərbaycan - qayalarda bitən bir çiçək,

Azərbaycan - çiçəklərin içində qaya.

İmperiya buxovları milli inkişafı məhdudlaşdırdığı bir şəraitdə nə qədər kiçik xalqlar, etnik qruplar sıradan çıxdı... Vaxtilə Fransada mövcud olan qırx etnik qrupdan artıq heç nə qalmamış, hamısı fransızlaşmışdır. Böyük rus imperiyasındakı yüz-lərlə xalqdan əsər-ələmət qalmadı. Hamısı ruslaşdı. Hətta böyük skiflərin, tatarların neçə-neçə imperiyaların yadigarı olan törəmələri də ruslaşmaqdan xilas ola bilmədi. Amma ruslaşmış türklərlə yanaşı, türklüyünü saxlayan, dilini, dinini, mənəviyyatını qoruya bilən xalqlar da oldu. Bu xalqlar içərisində azərbaycanlılar öz milli-mənəvi saflığını yaşatmaq baxımından xüsusilə seçilirlər. Lakin bu milli yaşayış, bu milli həyat çox ağır və təbəddülatlı cığırlardan keçmiş və geniş yola çıxmaq üçün, nəhayət, bir şans yaranmışdı.

Onun 20 yanvara cəmi 10 gün qalmış yazdığı bir məqaləsində oxuyuruq: “Xalqımızın milli müstəqillik və demokratiya uğrunda apardığı mübarizə bu gün özünün tarixə qanla yazılacaq,

əbədi həkk olunacaq günlərini yaşayır. Günü-gündən mövcud hərbi-polis rejiminin iç üzünü açıqlayıb tökülür, onun birdəfəlik dağılması üçün zəmin hazırlanır”. Lev Tolstoyun xırda xalqların öz milli məni qorumaq uğrunda mübarizəsini əks etdirən “Hacı Murad” əsəri tufanlara, küləklərə sinə gərən bir kolun yaşamaq əzminə həsr olunmuş uvertüra ilə başlayır. Ülvi Bünyadzadənin “Daş altında bitən çiçəyi” də qəvi bir düşmənin, başının üstünü almış ağır bir daşın yolu kəsməsinə baxmayaraq, işıq üzünə həsrət qalsa da, boy atmağa macal verilməsə də, təslim olmur, yaşamaq uğrunda hər dəfə yenidən cəhd göstərir... Solur, göyərə bilmir, böyüyə bilmir, amma hər dəfə dönüb yenidən daşa təzyiq edir, qarşısındakı maneəni dəf etməyə çalışır. Cismi ölür, canı ölür, amma kökü sağdır. Və nə qədər ki, kök yaşayır, nə qədər ki, yerin təkindən, min illərin dərinliyindən güc alır, qüvvət alır, bu sonu görünməyən mübarizə davam edəcəkdir. Ümidini itirməyəcək, daşın aşındığı, heydən düşdüyü o böhran məqamını, o tarixi fürsəti böyük səbrlə, inamla gözləyəcəkdir.

*Bir qəm yüklü ürəyəm ki,
Aparammaz karvan məni...
Mən Ülviyəm, kim atsa da,
Atmayacaq inam məni!*

Ülvi Bünyadzadə özünün “Daş altında bitən çiçək” şeirini nəğmə adlandırsa da, o, sadəcə nəğmə deyil, konkret bir tarixi hadisəyə ictimai-siyasi münasibət olmaqla məzmunu və ideyasına görə gözəl bir fəlsəfi poeziya nümunəsidir:

*Daşın adı elə daşdır,
Zəncir ilə həmsirdaşdır.
Səni görən nə yaşadır,
Daş altında bitən çiçək?*

Son bənddə “daş” obrazı daha da konkretləşir; onun zəncir ilə həmsirdaşlığı şairin imperiya qandallarına işarə etdiyinə şübhə yeri qoymur. Lakin şair təkcə bir həyat eşqinin məhdudlaşdırılması, boğulması faktını bədii şəkildə ifadə etməklə kifayətlənmir. O, həm də çiçəyin bu gücü, qüdrəti haradan alması barədə fəlsəfi bir sual qoyur. Bu sualın cavabı onun öz poeziyasında da, kökü

lap qədimlərə gedib çıxan milli fəlsəfi fikrimizdə də tapıla bilər. Lakin Ülvi bu cavabı elə həmin şeirin özündə də verə bilmişdir. “Kök” obrazı özü bir cavabdır. Digər tərəfdən şair bu kiçik həcmli şeirdə milli ruhun nə isə abstrakt bir şey olmadığını, onun hər bir millət nümayəndəsinin qanında, canında yaşamalılı olduğunu vurğulayır. Həm də kiminsə, bir başqasının yox, məhzşairin öz qanında, öz canında:

Bir az mənə oxşayırsan, Daş altında bitən çiçək.

Bu milli ruh yolunda, Vətən yolunda qanımdan, canımdan keçməyə hazır olduğunu şair artıq öz şəhidlik taleyi ilə sübuta yetirmişdir. Amma bunun sübutuna ehtiyacımı var idi? Onun şeirlərinin səmimiyyəti özü bir sübut deyildimi? Lakin şair öz yaşının elə bir dövrünü yaşayırdı ki, burada cəngavərlik duyğusu... rəşional və planlı həyat formulasını üstələyirdi. 1937-də xalqımızın məhz seçilmişlərini, milli ruhun ən parlaq daşıyıcılarını aradan götürməyi qarşısına məqsəd qoyan İmperiya siyasəti, düşmən gülləsi o dərəcədə peşəkar idi ki, 90-da – gecənin qaranlığında izdihamın içində də millətin yenicə pərvazlanan poetik qüdrətini yüzlərin içindən seçə bildi və yenə də milli ruhu nişan aldı.

Onun yazıb imzaladığı “And”ın mətni də bu hazırlıq işinin, bu şəhidlik missiyasının sanki planlaşdırılmış olmasına dəlalət edir. Bu görünür, şairlik təbiətinə xas olan bir cəhətdir. Vaqif Bayatlı Odər “Şeir anddı” adlı şeirində yazır:

*Şeir - anddı mənimçün, Şeir yazmaq - and içmək,
and içib göydə ulduzuna, yerdə şeirinə çəkilir hər şair
yurdunu qoruyan bir əsgər
qılıncına and içibölümünə çəkilən tək.*

Lakin Ülvi Bünyadzadə sadəcə şeirinə çəkilmədi, “ölümünə çəkildi” və torpağına qatışaraq onu yağılara vermədiyinə əminliklə getdi. Bu gedişi ilə nəsilərə örnək oldu. Amma həm də böyük bir könül dəftərini, öz poetik pafosunu, lirik hüznünü də qalıb yaşayanlara ərməğan etdi. Və bu mükəmməl poeziya abidəsi ilə bizimlə qaldı. Və öz milli “mən”ini yaradıcılığında ifadə etməklə millətlə qalmağın, həmişəlik qalmağın da örnəyi oldu.

“Xalq qəzeti”, 20 yanvar 2009,

Əzizxan TANRİVERDİ

*Filologiya elmləri doktoru,
Professor*

ŞƏHİDLİK ZİRVƏSİNƏ UCALAN ŞAİR

Şəhidlik zirvəsinə ucalan Ülvi Bünyadzadə! Şəhid yazıçımız! Bir şeirində deyirsən:

*Arzum budur həyatda,
Nə dərd, nə qəm olaydı.
Məndən sonra dünyada,
Bircə şeirim qalaydı.*

Şəhid qardaşımız! Rahat uyuya bilərsən. Çünki sənin bircə şeirin yox, bütün əsərlərin əsrlər boyu yaşayacaq. İnam və cəsarət lə deyirik ki, Siz unudulmayacaqsınız, adınız Nizami, Füzuli, Vaqif bir də

*Amma əsrimizə yaraşlıq gəldi,
Gəldi Səməd Vurğun, Aşıq Ələsgər*

- deyə sevə-sevə vəsf etdiyiniz Aşıq Ələsgər, Səməd Vurğun kimi böyük sənətkarlar sırasında çəkiləcək. Siz xalqımızın qəlbində 1990-cı ilin 20 Yanvar gecəsində şəhid olmuş 20 yaşlı şəhid-şair kimi əbədi olaraq yaşayacaqsınız.

Filologiya elmləri namizədi Almaz Ülvi şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin əsərlərini, eləcə də haqqında yazılanları “Sənin oxşarın bənövşədi...” başlığı altında çap etdirib. Bəri başdan qeyd edək ki, Ülvinin şair, həm də şəhid kimi böyüklüyü kitabın hər səhifəsində duyulur. Ülvi Bünyadzadə adı 18 ildir ki, dillər əzbəri olub. Xalq yazıçısı Anar “Gənclərimizin həqiqi və ən yüksək timsalı Ülvidir”, - deyə onu yüksək şəkildə qiymətləndirib. Hüseyn Arif, Xəlil Rza Ulutürk, Nəriman Həsənzadə, Hidayət kimi şairlər şəhid Ülviyə şeirlər həsr ediblər. Nizami Cəfərov, Qasım Qasımsadə, Saleh Hacıyev kimi alimlər Ülvinin şəhidliyi və poetik dünyasından bəhs ediblər. Burada Ülvi Bünyadzadə ilə bağlı bir neçə cəhəti xüsusi olaraq vurğulamaq zərurəti yaranır:

Ülvi Bünyadzadə 134 şəhiddən biri, şəhid-şairdir;
Ülvi Bünyadzadə lirik, epik və dramatik növlərdə əsərlər yazdığı üçün M.F.Axundov, C.Cabbarlı kimi sənətkarlarla bir sırada durur;

Ülvi Bünyadzadə tərcüməçidir. A.S.Puşkin, Y.Q.Bayron, M.Tven, O.Henri kimi yazıçılardan tərcümələr edib. Bu mənada onun adı N.Nərimanov, C.Cabbarlı, S.Vurğun kimi yazıçılar cərgəsinə daxil olur;

“Ceyran” şeiri janrına görə dodaqdəyməzdir. O, bu müstəvidə Aşiq Ələsgərin davamçısı kimi görünür; Şeirləri heca vəznə və sərbəst şeir formasındadır.

“Ömür yolu” poeması ədəbiyyat tariximizdə Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə ithaf olunmuş ilk əsərlərdən biridir...

Ülvi Bünyadzadə “Sarı”, “Mənim ağ göyərçinim”, “Qış gəlirdi dünyaya” kimi hekayələrin, “Qansızlar” povestinin, “Uğursuz məhəbbət”, “Dilqəm” kimi pyeslərin müəllifidir. Müqayisə və təhlillər göstərir ki, Ülvinin çoxşaxəli bədii yaradıcılığı daxilində şeirləri xüsusi yer tutur. Bu mənada onun poeziyasındakı fərdi və fərqli cəhətlərdən, şeirlərinin mövzu dairəsindən, dil və üslub xüsusiyyətlərindən ayrıca bəhs etmək lazım gəlir.

Mənəvi qidasını şifahi ədəbiyyatımızdan alan Ülvinin şeirlərində Dədə Qorqud müdrikliyi, Koroğlu nərsəsi, Qurbani və Aşiq Ələsgər hikməti birbaşa duyulur. Məsələn, şairin “Oxuyur Ozan baba”, “Qorqud”u “Koroğlu”nu Qəlblərə yazan baba” misraları “Dədə Qorqud kitabı” və “Koroğlu” dastanı ilə, “Bənövşə boynun əyir” misrası Qurbaninin “Bənövşə” şeiri ilə, “Dağların laylası yadıma düşdü” kimi misraları isə Aşiq Ələsgərin şeirləri ilə səsləşir, onların məntiqi davamı kimi görünür. Şairin “Sən elə bil ölüsən, lap Mirzə Cəlil deyən kimi” misralarında C.Məmmədquluzadənin “Ölülər” əsərinin, “Vurğun, nə tez qocaldın sən” şeirində S.Vurğunun “Şair, nə tez qocaldın sən” şeirinin təsiri açıq-aşkar görünür. Bu da Azərbaycan yazılı ədəbiyyatını dərinləndirən mənimsəyərək bədii təfəkküründən keçirən Ülvi Bünyadzadənin poetik dünyasının zənginliyini təsdiqləyir.

Poeziyamızda ardıcıl olaraq işlənən misralardan birinin şifahi, digərinin isə yazılı ədəbiyyatdan süzülüb gəlməsinə, eyni zamanda bunların təkcə forma yox, həm də semantika baxımından sintez şəklində təzahürünə, demək olar ki, rast gəlinmir. Maraqlıdır ki, bu cəhət Ülvinin “Vətən üçün ölməliyik” şeirinin ikinci bəndində qabarıq şəkildə görünür:

*Bisütunu biz də yaraq,
Çənsiz Çənlibellər quraq.
Sazımızda ağlayaraq,
Biz həyatda gülməliyik.*

Bu parçadakı birinci misranın Nizami Gəncəvinin “Xosrov və Şirin” poeması, ikinci misranın isə “Koroğlu” dastanı ilə səsleşdiyini əlavə arqumentlərlə təsdiqləməyə ehtiyac yoxdur. Burada yalnız bir məsələni xüsusi olaraq qeyd edirik ki, Ülvi Bünyadzadə poeziyasının fərdiliyi və böyüklüyünü həm də bu cür detallarda axtarmaq lazımdır.

Şəhidliyindən səkkiz il əvvəl –
*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

- deyən Ülvi 1990-cı ilin 20 Yanvarında Şəhid olmaya bilərdimi? – heç şübhəsiz ki, yox! Çünki onun şəhidlik zirvəsinə gedən yolu məhz bu ruhlu şeirlər yazmasından, Vətənin, Millətin azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxmasından başlanır. Burada şairin bibisi Almaz Ülvinin fikirlərini xatırlatmaq yerinə düşür: “...hamı bilsin ki, Ülvi təkcə o gecə tankın, topun qabağına əliyalın Kişi kimi gedib deyə igid deyil. Ülvi gözünü dünyaya açandan Millətin Azadlığı yolunda Şəhidliyə hazırlanıb: əməliylə, qəlbiylə. Meydana kor-koranə yox, düşünüb gedib. Şəhid olmağa gedib”.

Savalanı görürəmmi, görmürəmmi?

- deyən şairi parçalanmış Azərbaycanın dərdləri düşündürür. Lakin Arazın qəmli nəğməsi, rus və fars işğalçılarından miras qalan mənfur dirəklər, o tayda küskün olan Təbriz Ülvini sarsıda bilmir, əksinə, o daha məğrur, daha mətin görünür:

*Səttarxan hədəsi, Cavanşir bəhsi,
Koroğlu gərdişi, Nəsimi səsi,*

*Xətai cürəti, Nəbi gülləsi,
Babək qılıncının davasıdı o.*

Şairin “Ömür yolu” poemasında Sovet imperiyasının Əfqanıstanda apardığı ədalətsiz müharibə, işğalçılıq siyasəti kəskin şəkildə tənqid edilir. Hədisələri daha çox ruhlar və əks-sədalar kontekstində təsvir edən şair Əfqanıstan və Qarabağ müharibələrini eyni müstəviyə gətirir. Bəzi məqamlarda isə Əfqan döyüşçüsünün dili ilə əsir düşmüş Azərbaycan oğlunu qınaq obyektinə çevirir:

*Yoxsa
bizi qeyrətsiz,
maymaq millət
bilirsiniz?
Öz torpağın
ona-buna paylanır.
Qeyrətin var,
get al geri...*

Üçüncü ruhun dilindən verilmiş parçada isə Qarabağın qan içində boğulması, tarixinin danılması, məscid və damlarının darmadağın edilməsi ifadə edilir:

*Gecə-gündüz
qan tökülür yurdumda.
Qarabağın tarixini danırlar,
Məscid uçar,
dam sökülür yurdumda...*

Ülvi “Dağlar başı ağ ləçəkdi” misrası ilə başlanan şeirini Göyçənin gözəl vaxtlarında – 1985-ci ildə yazıb. Şeirdə Göyçə və Aşıq Ələsgər eyni kontekstdə, daha doğrusu, Göyçə “Ələsgərin Göyçəsi” kimi təqdim edilir. Şair Göyçənin dağlarını, yaylaqlarını, igidlərini son dərəcə yüksək şəkildə tərənnüm edir. Həmin şeirin poetikliyi ilə bağlı təkəcə onu qeyd edirik ki, “Göyçə gölü nə göyçəkdi, Ələsgərin Göyçəsində” misraları bütün parametrlərinə görə gözəldir. Ülvinin 1989-cu ildə yazdığı “Hələ səbr edirəm” şeiri isə tam başqa ruhludur. Şair erməni quduzlarının tapdağı altında inildəyən Göyçənin azad olunma

yollarını düşünür. Göyçə dərdi, Göyçə həsrəti nə qədər ağır olsa
ola, sarsılmaz, ilhamını qəm üstə kökləmir.

*Bəlkə unudubdu Zori Balayan,
Qanıcan babası qanda boğulub.*

- deyərək qisas, intiqam almaq hissi ilə alışıb-yanır. Bu ruh
“Hələ səbr edirəm” şeirinin son bəndlərində xüsusi olaraq qabar-
dılır:

*Hələ ulu Göyçə bir vaxt gələcək,
Cavab istəyəcək tutub yaxandan.
Haraya qacsan da məzar olacaq,
Qarabağ sənə də, “Hinger Poqosyan”.*

Müasir ədəbiyyatımızda rüşvət və rüşvətخورluqla bağlı olan
şeirlərə tez-tez rast gəlinir. Məsələn, Paşa Qəlbinur rüşvəti kəskin
şəkildə pisləyir: “*Vətənimdə pandemiya, OrtaAsiyadaepidemiya,
Haralardasa virussan*”. Maraqlıdır ki, bu cəhət Ülvinin şeirlə-
rində də müşahidə edilir. Şair ictimai bəlayəçevrilmiş rüşvətخورlu-
ğun son dərəcə yüksək həddə çatdığını təsdiqləmək üçün “Əzra-
yıldən rüşvət alıb canını verən” xəstə obrazını yaradır:

*Bir dəstə pul basıb cibinə, sonra
Əyilib astadan “rüşvətədi” dedi,
- Cibinə bərəkət – xəstəmiz
Rüşvətini alıb, canını verdi.*

Ülvinin “Dilbərim”, “Qocalmaz, sevgi qocalmaz”, “Gözlə-
rin” kimi şeirlərində əsl sevginin əbədiliyi vurğulanır. Şairin lirik
qəhrəmanı bəzən –

*Səndən Leyli olmaz, məndənsə Məcnun,
Rus qızları oğurlayıb aqlımı.*

- deyirsə, əksər hallarda,

*Gözəllərə həmdəm olan könlümü,
Rus gözəli ovudammır, alammır*

- tipli misraların semantikasına uyğun hərəkət edir, ilk məhəb-
bətə xoş anlarını yenidən yaşamaq istəyir.

Ülvi Bünyadzadənin şirin və zəngin olan dili sistemli
şəkildə araşdırılmadığı üçün bəzi məsələlərə aydınlıq gətirmək
lazım gəlir. İlk olaraq qeyd edək ki, Ülvinin şeirlərini musiqili və

ahəngdar edən səslərdir. Şair sanki hər bir səsin işlənmə məqamını nəzərə alıb, səslərin poeziyasını yaratmağa çalışıb. Onun şeirlərində qalın və incə saitlərin assonansına (*Burum-burum duman qalxır başımdan; Özümüz də heç bilmədən, Ömrümüzdən ömür keçir*), samitlərin alliterasiyasına (*Gözümə görünən göz dağın olsun; Könlün kindən kasıbsa*), assonans və alliterasiyanın eyni misra daxilində təzahürünə (Sevməyə, seçməyə, ömür sürməyə) daha çox təsadüf olunur. Ülvinin poetik dilindəki ecazkarlıq da məhz bu cür detallarda təsdiqini tapır.

“Sənin oxşarın bənövşədi...” kitabındakı anaforalar (*İnsanlıq mal deyil pullaalına, İnsanlıq insanın özündə olur...*), epiforalar (*Bağışla, bağışla, bağışla məni...*), zənginqafiyələr (keçərdik, seçərdik, içərdik...), xüsusən də ayrı-ayrı misralarda epifora kimi işlənən sözlərin həm qafiyə olması (Ürək sızlar, ürək sızlar; Ürəksizlər, ürəksizlər) təkcə mətnin poetik mənasını yox, həm də musiqiliyini qüvvətləndirir.

Şair bəzən öz adını apelyativi ilə bərabər işlədir: “Mən Ülviyəm, ülvi sözə aşıqəm”. Bu, poetikliyin yeni bir müstəviyə keçirilməsidir. Ülvinin şeirlərində fikrində daha çox Türk mənşəli sözlər vasitəsilə ifadəsinə rast gəlinir. Hətta bu üstünlük bəzən bir bəndi də əhatə edir. Məsələn, “Gözlərin” şeirinin ikinci bəndindəki sözlərin hamısı Türk mənşəlidir:

*Yanağını don alıb,
Dodaqların qanayıb.
Kimi isə yanayıb,
Küskün baxır gözlərin.*

Şairin şeirlərində işlənən cici, ozan, varmaq, sapand kimi arxaizmlərin hər biri obrazlılığa xidmət edir və bu tip arxaizmləri digər leksik vahidlərlə əvəz etmək mümkün deyil. Məsələn,

*Ən qorxulu silahımız,
Sapand idi, ağac idi.*

misralarındakı “sapand” sözünü başqa bir sözlə əvəz etmək qeyri-mümkündür. Ülvi Bünyadzadənin poetik dilinin zənginliyi və özünəməxsusluğunu təsdiqləyən detallar içərisində məcazlar xüsusilə fərqlənir. Bəzi nümunələrə diqqət yetirək: epitetlər

(büllur üz – *Saf ürəyə, büllur üzə aşıqəm; qönçə məhəbbət – Ay qönçə məhəbbət!*), *təşbehlər (Hürkmüş ceyran gözü tək, Yaman axır gözlərin; Bal kimidir söhbəti), metonimiyalar (Uran alovundan şəhərlər öldü; Damlar səs çıxartdı), metaforalar (Bənövşə dağ döşündə, üşüyər şəh düşəndə; Göylər qəh-qəh çəkir), mübaligələr (Dərdindən daşlar əridi...).*

“Sənin oxşarın bənövşədi...” kitabında qabarıq şəkildə görünən ellipsislər (O birininki *açıq meydan-düzəngah...*), *inversiyalar (Yandırır qəlbimi Kərəmin səsi...), bədii suallar (Bu cahanı görürəmmi, görmürəmmi? Bəs nə üçün?...), antitezalar (ən şirin dərmandı, qatı zəhər...), akrotezalar (Sənə tay deyil Şirin, Qası qara Qaratel...)* və anastrofalar (*Ağlar çağlar, çağlar ağlar*) şairin poetik dilinin ecazkarlığını təsdiqləyən atributlar kimi çıxış edir.

Ülvinin şeirlərində təsadüf olunan müraciətlər tək-cə forma yox, həm də semantika baxımından gözəldir. *Ay gedən yar! Ay qönçə məhəbbətim! Ay gözəl qız! Sevgilim! – kimi müraciətlərin hər biri bədii-estetik dəyəərə malikdir.*

Ümidvaram ki, Ülvi Bünyadzadənin əsərləri geniş və sistemli şəkildə tədqiq olunacaq.

“Poeziyanın dili, dilin poeziyası” kitabında (redaktor və “Ön söz”ün müəllifi: İ. Abbasov) Bakı, “Elm”, 2008, səh 203. səh.94-103

Günəl MƏMMƏDOVA

*AMEA Humanitar Elmlər Bölməsinin
aparıcı mütəxəssisi, Bakı Slavyan
Universitetinin doktorantı*

ONDAN “ÜLVİ” VARLIQ VARMİ DÜNYADA?

İlk dəfə Ülvü Bünyadzadə adını eşidəndə orta məktəbin birinci sinif şagirdi idim. Qanlı Yanvar hadisələrindən çox az zaman keçmişdi.

1990-cı ilin 20 yanvarında vətənimizin azadlığı, müstəqilliyi uğrunda şəhid olan həmvətənlərimizin arasında Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunun 20 yaşlı tələbəsi, şair Ülvü Bünyadzadə də vardı.

Hələ uşaq yaşlarından poeziyanı çox sevən Ülvü özü də, cəmi 20 il davam edən qısa, ancaq şərəfli ömründə neçə-neçə şeirin müəllifi oldu. Onun bütün şeirləri, yazıları xarakteri ilə bir vəhdətdə birləşir, vətəninə, torpağına, elinə, obasına məhəbbət hissiylə əlaqədardır.

Onun sevə-sevə oxuyub yaddaşımıza yazdığımız əvəz-olunmaz şeirlərindən biri “Novruz bayramı gəlir” şeiridir:

*İldən bir gün ayrıldı, əlində yanar məşəl,
İldən bir gün ayrıldı, bütün günlərdən gözəl.
Çiyində yaşıl əba, gözlərində təbəssüm,
Sinəsində çiçəklər düzülüb düzüm-düzüm.
Yeriyir min naz ilə göylərin şamı gəlir,
Ay ellər, pişvaz edin, Novruz bayramı gəlir.
Hanı yaşıl səməni, deyin, pişvaza çıxsın,
Hanı qızıl kəməri, belini bərk-bərk sıxsın.
Deyin, gülün, bu gün, hey, kədər nədi, qəm nədi?!*
*Qarı nənəm aş asıb köz üstündə dəmdədi.
Göylər durulan gündü, sular bulanan gündü,
Tonqallar ulduz kimi bir-bir qalanan gündü.
Bu bayramdan başlayır ilimizin baharı,*

*Arzumuzun baharı, elimizin baharı.
Bu bayramın eşqiylə qoy bəzənsin əsrimiz,
Bu bayramın oduna yansın dərdi-sərimiz.
Bu bayramın gözüylə gələcəyə baxağın,
Bu bayramı gül kimi döşümüzə taxağın.*

İlk dəfə bu şeiri məktəbimizdə keçirilən Novruz bayramı şənliyində söyləyəndə hər kəsin məni necə diqqətlə dinlədiyini və tədbirdən sonra bir neçə nəfərin bu şeirin kimə məxsus olması barədə suallar verməsi indiyədək xatirimdədir.

Bu il yaradılmasının 100-cü ildönümünü qeyd etdiyimiz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə də Novruz bayramı iki dəfə böyük coşqu ilə qeyd edilibdi. Hətta, o zamanlar Bakı milyonçularından Hacı Zeynalabdin Tağıyev, Ağamusa Nağyev və Şəmsi Əsədullayev kimi milyonçular şəhər əhalisinin bu bayramı təmtəraqla qeyd etməsinə böyük yardım edirdilər.

Ancaq Sovet hakimiyyəti qurulduqdan sonra vəziyyət dəyişdi. Radikal bolşeviklər Novruzunu islam dini ilə əlaqələndirərək onun keçirilməsinə qadağa qoymağa çalışırdılar. Hətta “Kommunist” qəzeti yazırdı ki, “Rusiyada olduğu kimi Azərbaycanda da milli və dini bayramları ləğv etmək və onları inqilabi bayramlarla əvəz etmək lazımdır”.

Novruz bayramınının qeyd edilməsi 1937-ci il SSRİ-nin Konstitusiyasının qəbulundan sonra isə ümumiyyətlə qadağan edildi. Ancaq bu illərdə də, hətta İkinci dünya müharibəsi illərində də bütün mərhumiyyətlərə baxmayaraq Novruz bayramı qeyd edilirdi. Nəhayət, 1967-ci ildə Novruzun “Bahar bayramı” adı altında qeyd olunmasına rəsmi icazə verildi.

Mənfur Sovet ordusunun 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar gecəsində törətdikləri vəhşiliklərin qurbanı olan gənc şair Ülvi Bün-yadzadə 1987-ci ildə qələmə aldığı “Novruz bayramı gəlir” şeiri özü-özlüyündə Novruz bayramı ilə bağlı milli adət-ənənələrimizi həm tarixi-etnoqrafik, həm də folklorşünaslıq baxımından çox gözəl təsvir edir.

Cəmi 18 misradan ibarət olan bu şeirdə yazın gəlişi, təbiətin canlanması, torpağın oyanışı ilə yeni-yeni arzuların, ümidlərin

yarınması bolluq-bərəkət rəmzi olan səməninin cücərdilməsi əsrarəngiz formada əks olunubdur. Bu misraları oxuduqca Novruz bayramı öncəsi xüsusi sevinclə, sevgi ilə qeyd olunan ilaxır çərşənbələri, hər evin həyətində qalanan tonqallar, boyanan yumurtalar, ana və nənələrimizin xüsusi bayram eşqi ilə hazırladıkları milli plovumuz hər birisi gözlərimizin önündə canlanır, bizi xüsusi sövqi-təbiiliklə uşaqlıq illərimizə, bayram xatirələrimizə aparır.

Xatırladaq ki, 2009-cu il sentyabrın 30-da Novruz bayramı YUNESKO tərəfindən Dünyanın qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilmiş, BMT-nin Baş Assambleyası isə 2010-cu il fevral ayının 23-də keçirilən 64-cü sessiyasında mart ayının 21-ni “Beynəlxalq Novruz günü” elan etmişdir.

Bu yaxınlarda anam Tahirə müəllimənin şəxsi kitabxanasında 1991-ci ildən bu günədək saxladığı bir tədbirin ssenarisinin əlyazması qarşıma çıxdı. Bu həmin ilin 26 aprelində Ülvi Bün-yadzadənin xatirəsinə həsr olunan ədəbi-bədii gecənin ssenarisi idi.

Almaz xanımın əl yazısı idi, vərəqlərə baxdığım an tanıdım (Almaz Ülvi Binnətova – Ülvinin bibisi və onun yaradıcılığının ən önəmli təbliğatçısı, filologiya elmləri doktoru, Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdiri – müəllif). Xatirimdədir, Almaz xanım və anam, Sumqayıt şəhər fars-İngilis dili təmayüllü orta məktəbin tarix müəllimi, Tahirə müəllimə Ülviyə həsr olunan ədəbi-bədii gecəyə hazırlaşır, tədbirin ssenarisini yazır, bu barədə geniş müzakirələr aparırdılar.

Mən də, kənarında əyləşib diqqətlə onların söhbətlərinə qulaq asırdım. Elə o günlərdən Ülvinin “Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan” şeiri uşaq yaddaşımın bir küncündə hopub qaldı:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun, şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun,*

*acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür,
Dünənimdən,
 bu günümdən, sabahımdan
 ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünki,
 dünyadakı bütün yollar,
Anamın təndir evinin qabağından
 ötür keçir.*

Sonralar da dəfələrlə Ülviyə həsr olunan müxtəlif tədbirlərdə anamla birlikdə mən də iştirak edirdim. Hətta o, da xatirimdədir ki, o zamanlar vətənpərvərlik mövzusunda bəstələnən hərbi marşlar, mahnılarla yanaşı Ülvinin “And”ı da sinif yoldaşlarımızın hər birinin dilində əzbər idi.

Ötən əsrin 80-90-cı illərini milli təfəkkürün oyanışı ilə səciyyələndirmək olar. “Bütöv Azərbaycan” ideologiyası hər kəsin düşüncəsini çulğalamışdı. Bu həyəcan gəncləri, xüsusilə tələbələri öz ağuşuna almışdı. Onlar ayrı-ayrı ziyalıların ətrafında birləşir, milli mövzuda söhbətlər aparılır, müzakirələr keçirilirdi.

Əlbəttə, cəmiyyət arasında milli ruhun, təfəkkürün get-gedə aparıcı qüvvəyə çevrilməsi, ən əsası isə, bu oyanışın, özünəqayıdış prosesinin nəinki baş qaldırması, hətta sürətlə inkişaf etməsi kimlərin isə xoşuna gəlmirdi və ona hər vasitələrlə mane olurdular.

Ülvi Bünyadzadənin 1989-cu ildə Uzaq Sibirdə hərbi xidmətdə olduğu zaman belə bir mövzuda şeir yazması təsadüfi deyildi. O, 1990-cı ilin 10 yanvar tarixində qələmə aldığı bir publisistik məqaləsində isə belə yazırdı: *“Azərbaycan xalqının milli müstəqilliyi və demokratiya uğrunda apardığı mübarizəsi bu gün özünün tarixə qanla yazılacaq, əbədi həkk olunacaq günlərini yaşayır. Mövcud hərbi-polis rejiminin iç üzü gün-gündən açılıb*

tökülür, onun birdəfəlik dağılması üçün zəmin hazırlanır. O, da aydın olur ki, azərilərin indi tam çılpaqlığı ilə görünən milli faciəsi on ilin, iyirmi ilin deyil, bir neçə əsrin bəhrəsidir...”

Bu gün də Şəhidlər Xiyabanında uyuyan vətən oğullarının qəbirlərini hər dəfə ziyarət etdiyimizdə, xatirələrini yad etdiyimizdə Ülvinin vətənpərvərlik mövzusunda yazdığı daha bir şeiri sakit-sədasız qəlbimizdə, beynimizdə səslənir:

*Aman qardaş,
doğrudurmu deyirlər,
Gecə-gündüz
qan tökülür yurdumda.
Qarabağın tarixini
danırlar,
Məscid uçur,
dam sökülür yurdumda.
Qarabağdı mənim
dinim-imanım,
O torpağın nişanəsi,
iziyəm.
Məni belə aciz
görmə qəbirdə,
Qəbirdə də
Qarabağın özüyəm.*

Qanlı yanvar gecəsində əbədiyyətə qovuşan gənc şair Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə həm öz yaşdıllarının, həm də bizim – o zaman yenicə məktəbə qədəm qoyan uşaqların iftixarı, Şəhidlər Xiyabanındakı məzarı isə and yerimiz oldu.

Bir zamanlar valideynlərinin, qohumlarının əzizi olan Ülvi və onun kimi gənc yaşda “Şəhidlik” zirvəsinə ucalan digər oğul və qızlarımız o qanlı gecədən sonra hər bir Azərbaycan vətəndaşının əzizinə, sevimlisinə, doğmasına çevriliblər.

XANƏMİR
Şair, publisist

ÜLVİ BÜNYADZADƏYƏ CAVAB MƏKTUBU!

1991-ci ilin baharında hərbi xidmətdən qayıdan günü qohumlara, tanışlara baş çəkmədən cibimdəki son qəpiyi də verib bir qucaq gül alıb Şəhidlər Xiyabanına gedəndə səni orada gördüm...

Aradan bir neçə ay keçəndən sonra bibin Almaz xanım mənə hərbi xidmətdə olarkən yazdığın məktubu verdi. Biz tanış deyildik, üzünü də görməmişdim. Əksini, üzünü başdaşında gördüm, ilk dəfə?! Amma sən mənim bu dünyada ən köhnə, ən doğma, ulu dostumsan.

Döş cibimdə gəzdirdiyim məktubunu dəfələrlə oxuyuram. Məktubda adımlı çəkirsən birinci. Başqalarının dilindən adımlı eşidəndə, yaxud hardasa oxuyanda heç fərqiñə varmamışdım belə. İlk dəfə sənin məktubunda adımlı mənə necə doğma gəldi, Xudaya! Niyə məktubunun sonunda o balaca dörd misralıq “qar”lı şeirini göndərmisən mənə. Bəlkə o gün də çovğunlu Sibir torpağında dərk eləmədin ki, məktubunun axırındakı dörd misralıq o “balaca soyuq”məni nə vaxtsa üşüdəcək...

Yəqin bilirsən, bu dünyada bahardır, ÜLVİ!

Ağaclarımız yarpaqlayacaq, quşlarımız dil-dil ötəcək, gecələr göyün tale ulduzları sirlili işığıyla güllərin, çiçəklərin tumurcuqlarına bizim bilmədiyimiz ismarıclar göndərəcək.

Bu dünyada deyiləsi başqa xəbərlər də var. Amma ... Amma istəmirəm ruhun darıxsın, ruhuna qada-bala yaxın düşsün. Beynim keyiyib, ürəyim ağrıyır, dünyanın işlərindən baş açma bilmirəm. Daha nə yazım...Ruhumuz görüşənədək, ÜLVİ!

*Hörmətlə: Sənin məktub yazdığın XANƏMİR
“Azərbaycanın səsi” qəzeti,
1992*

P.S. HÖRMƏTLİ XANƏMİR!

Sizin "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetinin 27 yanvar 1989-cu il tarixli nömrəsində çıxan yazınızı burada, hərbi borcumu yerinə yetirdiyim Sibir torpağında oxudum və bu məktubu yazmağı qərara aldım.

Mən birinci dəfədir ki, qabaq-qənşər əyləşmədiyim, söhbət-ləşmədiyim, yəni nəticə etibarilə tanımadığım adama məktub yazıram. Bunun çətinliyini hiss etmiş olarsınız. Ancaq mənə kömək edən bir şey-Sizin mühüm olan bəzi keyfiyyətləriniz mənə çatıb və ən başlıcası da budur ki, həmin keyfiyyətlərin içində mənə çox doğma olanları var.

"Uşaqlıqdan tənha olmağı çox sevmişəm". Bəlkə də buna görədir ki, indinin özündə də adamlarla dil tapıb mehribanlaşa, doğmalaşa bilmirəm. Bu işdə Allah verib qardaşıma. Bizim yerlər aşağıdan Göyçə gölü, yuxarıdan isə Şahdağ sarı dağları ilə əhatə olunub, adı Göyçə mahalıdır.

Evimizin yanında yanı üstə yığılmış böyük bir qüllə var idi. Orada oturub səmədan güclə seçilən gölə baxardım. Və əslində göl barədə yox, özümdən uydurduğum bir şey barədə düşünərdim. Oradan kəndin üst tərəfində yerləşən məşhur "Ağ daş" deyilən yer də yaxşı görünərdi. "Ağ daş" iki nəhəng dümağ qayadan və çoxlu kiçik qayalıqlardan ibarət idi. Kənddə danışdırlar ki, bu yaxın vaxtlar da həmin qayalar bir böyük qaya olub, elə bir qaya ki, kəndin ən uzun kişisi – klub müdiri Əlif əmi onun üstünə çıxanda əli buludlara dəyərmiş. Sonralar...

Təbiətin təbiiliyinə gərək hörmət etməyi bacaraq.

Ən çox sevdiyim oyun "Çağa-çağa" oyunu idi. Qardaşımla birlikdə icad eləmişdik bu oyunu. Oyunun məzmunu Çağanın maraqlı sərgüzəştlərindən ibarət idi. Bizim Çağa Astrid Lindqrenin Karlsonundan igid, qorxmaz idi, onun kimi ancaq eqoist deyildi, təvazökardı.

... Üç otağımızdan hərəsinin öz adı vardı. Birinə "Köhnə otaq" deyərdik.

İndi o yerlərdə heç kimim qalmayıb. Mən o gözəl Göyçəyə, dağlarla əhatə olunan uşaqlıq dünyama Allah bilir bir də qayıda-

cağammi? Ermənistandan Azərbaycana son bir ildə gələn köçkünlərin içində mənim o mahalda yaşayan doğmalarım, tanışlarım da var.

Mənə nə deyirsən de, ancaq Ana Torpağı atdıqlarına görə onları qınaya bilmirəm.

*Yavaş-yavaş qar yağır,
Yerə çökür ağır-ağır
Hər tərəfi qar bürüdü,
Uşaqlar xizəyə yüyürdü.*

.....
.....

İmza: Ülvi

Məktub Ülvinin cib dəftərçəsində yazılmışdı, təbii ki, ünvanına göndərməyib. Məktub yarımçıqdır

Abdulla SUVAR

AzərTAc-ın müxbiri

**ÜLVİ BÜNYADZADƏNİN
ƏFQANİSTAN AĞRILARINDAN
QƏHƏRLƏNMİŞ KÖNLÜ**

O, bütün zamanların ən gənc və istedadlı şairi kimi yaddaşlarda qalacaq. O, bəlkə də xoşbəxtlərdəndir ki, ölümü ilə ölməzliyə yol açdı, adını bir millətin tarix salnaməsinə yazdıra bildi. Onun adı bu gün ən vətənsəvər, mübariz insanların adı ilə birgə, yanaşı çəkilir. Uyuduğu Şəhidlər Xiyabanı isə təkcə mənsub olduğu xalqın yox, həm də Azərbaycana üz tutan ən ali qonaqların ziyarət yerinə çevrilib.

Ömrünün 20-ci qışında, 20 yanvarda bu dünyaya əlvida dedi Ülvi Bünyadzadə. Yaşasaydı 45 yaşını qeyd edəcəkdə. Amma bir xalqın azadlıq dolu sevgisinə qənim kəsilərək Bakıya girən rus əsgərləri neçə-neçə günahsız insanlardan biri kimi ona da rəhm etmədilər, lakin bir yolluq susdura bilmədilər. Düz 25 ildir ki, Bakıdakı Şəhidlər Xiyabanında 40-cı qəbirdə dəfn olunan Ülvi Bünyadzadə hər gün gəlib-gedənə tarix dərsi “deyir”.

Ülvinin ədəbi irsinə 200-dən çox şeiri, “Ömür yolu” poeması və “Qansızlar” povesti (hər iki əsəri Əfqanıstanda döyüşən həmvətənlərimizə həsr olunub), 40-a yaxın hekayəsi, 5 pyesi, 20-yə yaxın dünya ədəbiyyatından orijinal tərcümələri (ingilis və rus dillərindən), 7 ədəbi və ictimai məzmununda məqaləsi, bibisinə, dostlarına yazdığı məktublar və s. yazıları daxildir. Ölümündən 4 ay əvvəl yazdığı “And”ı isə yaşadığı ömrünün məzmunu, qayəsidir.

Ülvi Bünyadzadənin indiyədək 8 kitabı çap olunub, onun haqqında xeyli sayda elmi monoqrafiya və məqalələr yazılıb. Şeirləri türk, ərəb, ingilis, fars, rus, özbək, qazax, tatar, türkmən, qırğız, başqırd, tacik və digər dillərə tərcümə edilib...

20 Yanvar faciəsinin iyirmi beşinci ildönümünü böyük

hüzn və kədər hissi ilə qeyd etdiyimiz bir ərfədə ölməz şəhidimiz Ülvi Bünyadzadənin iki kitabı çap olunub.

“Elm və təhsil” nəşriyyatında çap olunan bu kitablardan biri müəllifin dünya ədəbiyyatından tərcümələrini əks etdirən “Qəhərlənmiş könlüm”, digəri isə poema və povestinin toplandığı “Əfqanıstan ağırları” adlanır.

Kitabların redaktoru və ön sözün müəllifi filologiya elmləri doktoru Almaz Ülvidir (Binnətova).

Redaktor “Qəhərlənmiş könlüm” kitabına yazdığı “Ülvinin tərcümə dünyası” “Ön söz əvəzi” yazısında bildirir ki, Ülvi Bünyadzadənin bütün yaradıcılığı - istər poeziyası, istər nəsr, istərsə də digər əsərləri mübarizlik və ümumbəşəri ideyalar üzərində köklənib. Bu əsərlərin ana xəttini Vətən müqəddəsliyi, milli azadlıq duyğusu və qeyrətli vətəndaş-oğul obrazının tərənnümü təşkil edir.

Almaz Ülvi yazır: “Təqdim etdiyimizi bu kitaba Ülvinin tərcümələri – dünya ədəbiyyatından çevirdiyi əsərlər daxil edilmişdir. Bu əsərlərin əsas özəlliyi ondan ibarətdir ki, müəllif birbaşa orijinala müraciət etmişdir. Ülvinin yaşadığı sovetlər dönmündə, bütövlükdə ötən əsrin son 70 ilində nəşr olunan tərcümə əsərləri orijinaldan yox, rus dili vasitəsilə çevrilirdi... 20 Yanvar hadisələrindən sonra onun əsərlərini toplayıb çap etmək istəyərkən, xeyli tərcümə əsərləri ilə də rastlaşdım. İnstitut illərində öyrəndiyi müəlliflərin ən dəyərləli əsərlərinə müraciət etdiyini gördüm. Orijinaldan olduğuna şəkk-şübhəm yox idi. Çünki institut kitabxanasından götürdüyü kitabların arasından seçib-tərcümə etmişdir, çevirmələr üzərində dəfələrlə işləməsinə heyrətlənməyə bilmədim”.Kitabda Ülvi Bünyadzadənin dünya ədəbiyyatından 17 müəllifdən tərcümə etdiyi 19 əsər oxuculara təqdim edilib.

Həmçinin bir neçə yarımçıq tərcümələr də var.Kitabda ölməz şəhidimiz R.Sauti, J.Q.Bayron, P.B.Şelli, T.Hud, A.S.Puşkin, Ç.Kinqzli, Ş.P.Gillman, R.Kiplinq, İ.Mixayluçenko və Ç.Makkeyinin şeirlərini incə bir poetik zövqlə, dilimizin tükənməz imkanlarından ustalıqla istifadə edərək tərcümə edib. Lakin işini bununla bitmiş hesab etməyib, bacarığını dünya ədəbiyya-

tının tanınmış simalarının nəsr əsərlərində də sınaıyıb. Onun tərcüməsində bu kitabda Mark Tven, O.Henri, J.Bernard Şou, O.Uayld, S.Moem və K.Mensfildin əsərləri yer alıb.

Tərcümə etdiyi əsərlər - hekayələr, şeirlər, pyeslər Ülvi qəlbinin dünya ədəbiyyatına olan sonsuz sevgisinin göstəricisidir.

Ülvi Bünyadzadənin “Əfqanıstan ağrıları” adlı ikinci kitabında yer alan “Ömür yolu” poeması və “Qansızlar” povesti həm ideya-məzmun, həm də baş vermiş tarixi hadisənin dərk edilməsi və obyektiv yanaşma baxımından çox dəyərlidir.

Redaktor Almaz Ülvi “Əfqanlar”ın faciəsi və ya onların naməlum taleyi bədii ədəbiyyatda” başlıqlı “Ön söz əvəzi”ndə yazır: “Hər iki əsərin mövzusu bu gün də canında, ruhunda “əfqan qurşunu” gəzdirən “əfqanlar”ın taleyinə - Əfqanıstanda həlak olmuş azərbaycanlı oğulların (eyni zamanda Türk kökənli SSRİ vətəndaşlarının!) xatirəsinə həsr edilmişdir.

Sovet ordusuna xidmət etmək adı ilə uzaq Əfqanıstana göndərilən, oraya nə üçün gəldiklərindən, nəyə, kimə “xidmət” edəcəklərindən xəbərsiz oğullarımızın acı taleyi faciə mövzusu kimi qələmə alınmışdır...

Bu əsərlərdə - istər “Ömür yolu” poemasında, istərsə də “Qansızlar” povestində Ülvi bir nüansa da diqqət cəmləyir. SSRİ ordusunun baş komandanı Əfqanıstana daha çox türk əsilli xalqları - Azərbaycan, özbək, tatar, türkmən, qazax, qırğız, çuvaş, kumık, qaqauz... gənclərini göndərmiş”.

... Bu kitabları vərəqləyərkən bir daha Ülvi Bünyadzadə istedadı, vətənsəvərliyi zəhməti qarşısında heyrətlənməyə bilmirsən. Dünyadan vaxtsız köçməsinə baxmayaraq o, ətrafındakı hadisələrə biganə qalmamış, Tanrının ona bəxş etdiyi istedadı sayəsində öz qəlbindən keçənləri şeirin, sözün dili ilə geniş kütləyə çatdırmağa çalışmışdır. Qısa, lakin şərəfli bir ömür yaşamış ölməz şəhidimizin yeni kitabları heç şübhəsiz hər bir oxucunun ürəyinə yol tapacaq və böyük maraqla qarşılanaq.

*Bakı, 16 yanvar
2015-ci il, AzərTAc*

Sevinc ƏDALƏTQIZI

Yazıçı, publisist,

*“Qızıl Qələm” mükafatı laureatı,
Əhməd Cavad irsinin araşdırmaçısı*

ÜLVİNİN ÜLVİ ANDI

Şəhidlik! Çoxlarının xəyal etdiyi, arzuladığı, lakin əli çatmadığı müqəddəs, uca bir zirvə! Bu zirvəni fəth etmək hər insana nəsib olmur həyatda. Yalnız Ulu Tanrının istəyi ilə, məsləhəti ilə bu zirvənin ucalığını fəth etmək mümkündür. Şəhidlik cismən ölmək, ruhən yaşamaq deməkdir. Şəhidlik – Vətəni, milləti, xalqı, dili, dini uğrunda şərfə canını fəda etmək və müqəddəs Quranda göstəriləni kimi, Ulu Tanrı tərəfindən haqq-hesab çəkilmədən büllur, dirilik sularının axdığı, rəngarəng, tərəvətli çiçəklərin bihüşedici ətrinin ətrafa yayıldığı cənnət adlı gözəl məkana əbədi olaraq göndərilməkdir. Bu zirvənin ucalığında məskən salmaq istəyən bəndələr ruhən paklaşırlar, ülviləşirlər. Şəhidlik özü də ruhən paklaşmaq, ülviləşmək deməkdir. Vətən uğrunda canını qurban verib, bu yolun – Şəhidlik yolunun əbədi yolçusu olmaq böyük şərfədir.

Həyat üçün doğulub, Vətən üçün ölməyi özünə böyük şərf hesab edən, soyuq, saxtalı, ağırlı, acılı, ölüm qoxulu, ölüm yuxulu uzaq bir yola çıxmaqdan əsla çəkinməyən, ömür telləri çox gənc ikən qırılmış, şəhidlik zirvəsində ülviləşmiş Vətən oğlu-Ülvi Bünyadzadə də şəhidliyə gedən yolun sonsuz, əbədi yolçularından birinə çevrilmişdir. Şeirinin hər bir misrasında ürəyi Vətən eşqi ilə döyünən gənc şairimiz Ülvi Bünyadzadə Vətən uğrunda ölməyi həyatda hər şeydən üstün tutub, azadlıq bayrağını öz canı, qanı bahasına göylərə ucaldanlardan biri oldu. Ölməzlik və Şəhidlik zirvəsinə ucaldı...

Ülvinin özü Vətən uğrunda şəhid olsa da, bənzərsiz şeirləri yaşayır. Hər an fikrimizdə dövr eləyir, xəyalımızda canlanır, ürəyimizdə vurur bu ilham qanadlı şeirlər, bu solmaz, unudulmaz

nişanələr. Ülvinin bir şair hissləri, bir şair istəyi, bir şair həvəsi ilə özünəməxsus tərzdə qələmə aldığı büllur gözyaşları tək dumdurur, adı kimi ülvi şeirlər, əbədi nişanələr!

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 1969-cu il sentyabrın 23- də Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun Kəsəmən kəndində dünyaya gəlmişdir. Qəlbi kövrək idi tər bə-növşə tək, duyğuları romantik idi yaz yağışı tək, hissləri coşqulu idi doya-doya seyr etdiyi Xəzər dənizi tək. Ülvi yaradıcılığı iki əsas məfhumla bağlıdır. Vətən və sevgi məfhumu ilə. Ülviyyəyə qovuşmuş Ü.Bünyadzadənin qismətinə yazılmış 20 illik ömür payında qələmindən məhsuldarlıqla bəhrələnə bilib, görmək istədiyini görə bilib, yazmaq istədiyini yaza bilib. Sanki sirli-sehirli, nəhəng bir yaradıcılıq dünyasını kiçik, kövrək, məsum qəlbinə sığışdırı bilib. Ürəyi ayna tək şəffaf olan şairin gənclik duyğuları bir eşq səmasında qanadlanıb, məhsuldar qələmi vüqarlı dağları aşıb, Vətən bağlarından çiçək dərib, əfsanəvi Göyçə bulaqlarının büllur sularından içib. Onun qaynar ilham mənbəyinin aşıb-daşmasının səbəbkarı olub alovlu gənclik həvəsi, alovlu gənclik duyğuları. Şair qəlbini məşəl edib, müqəddəs hisslərini söz-söz, misra-misra, sətir-sətir şeir atəşinə çevirib. Bu atəş odunda köz-köz alışıb, yanıb, ölməz duyğularının əsiri olub...

Sevgi məfhumu Ülvinin poetik misralarına bir şəffaf su tək çilənib. Bu misralar kök atıb, yetərincə böyüyüb, inkişaf edib və onun qəlbinin dərinliyində baş qaldırmış ilahi bir varlığa çevrilib.

Ülvi bu ilahi varlıqla qanad çalıb, söz dəryasında üzüb, xəyalları pərvaz edib, öz qəlbinin hiss və həyəcanını bəyaz kağıza köçürüb. Ülvi bir şair uzaqgörənliyi ilə özündən sonra dünyada tək-cə şeirinin qalmasını arzulayırdı:

*Arzum budur həyatda,
Nə dərd, nə qəm olaydı.
Məndən sonra dünyada,
Bircə şeirim qalaydı.*

Ülvi yazırdı, yaradırdı. İngilis və rus ədəbiyyatının bir sıra dəyərli incilərini Ana dilimizə böyük ustalıqla tərcümə edirdi. Şairliyi ilə yanaşı, tərcüməçiliyi də əvəzsiz idi. Onun ömrünün

çıxknlmıř ađı, yaradııcılıđının məhsuldar, bhrli illəri idi. Fəqət zalımın gülləsi aılmasaydı... N deyəsən zalımın gülləsinə? O gll lvıy amansızcasına tuřlandı. 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar gecəsi “Qırmızı imperıyanın” qanlı əlləriylə... O gecə Sovet qořunları Bakı küçələrinə yeridilrkn yzllrl igid Vətən ođulları kimi haqq səsini ucaltmaq üçün lvini Salyan kazarmasının nn çəkib aparın istək yalnız Vətən sevgisi, Vətən eřqi oldu. Bu yolda lvi ılđın qaynar, gözəl gəncliyini qurban verdi. Azđınlařmıř “Qırmızı imperiya”nın ađır, zirehli tankları nn

Həyat üçün dođulmuřuđ,

Vətən üçün lmliyiđ!-

- deyə-deyə keçərək zn řhid etdi.lvi hərbi xidmətdən qayıdandan sonra vətənə yazdıđı andına son anınadək sadıq qaldı. 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar gecəsi lvi Bünyadzadə vətənə layiqli ođul olduđunu z řhidliyi ilə sübut etdi. Ülvi xalqın ođlu idi. Bunu sađlıđında z də etiraf edərdi. Həyatda řrfli lm hər řeydn üstün tuturdu lvi. řrfli lm də sonda qıřmti oldu...lvi Bünyadzadənin vaxtilə təhsil aldıđı, lakin bitir bilmədiyi Azərbaycan Dillər Universiteti hər il yzllrl tələbə yetiřdirir. Ülvi bu təhsil ocađının n sayılıb-seçilən tələbələrindən biri idi. Amma çox təəssüf ki, lvi bu təhsil ocađının o zamandan bəri n gənc tələbəsi olaraq qalır. Bu gün onun bütün tələbə yoldařları məzun adını qazanıblar, yařa dolublar. Ülvi isə onların xatirind hmiř gənc olaraq qalmaqdadır. Hər il Azərbaycan Dillər Universitetində Ülvinin ziz xatirəsi tələbə və müəllim kollektivi tərəfindən ehtiramla yad edilir.

Ülvi Bünyadzadə 1990-cı ilin 20 Yanvar gecəsi Vətənə ođul borcunu vermək üçün getdi meydana. Getdi ki, haqq səsini ucaldan qardařlarına qořulsun, sinəsini azđınlařmıř sovet qořunlarının tankları qarřısında sipər etsin. O mdhiř gecənin qaranlıđında lvi namərd gülləsinə tuř glrk qara asfaltın stn srildi. Məsum qanı axdıqca axdı Vətən torpađına... Ülvi lviyytd lvilřdi!lvi Bünyadzadə bənzərsiz řairliyi ilə və řhidliyi ilə Azərbaycan xalqının qəlbində zn əbədi abidə ucaldı bildi.

“Azərbaycan ordusu” qəzeti, 22 yanvar, 2011, səh.3

Vəzufə XUDİYEVA

*BDU-nun Bibliografiyaşünaslıq
kafedrasının əməkdaşı*

*AMEA M.Füzuli adına
Əlyazmalar İnstitutunun Dissertantı*

CƏSARƏTİN HİMNİ

*(Ülvi Bünyadzadənin
“Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan” \
şeirinin işığında)*

ESSE

Bir şeirdən danışacam... . Qalaq-qalaq kitabların daşıya bilməyəcəyi yükü daşıyan şeirdən... . Qorxularım üstümə hücum çəkəndə dodağımın altında zümzümə etdiyim şeirdən... .

Müdhiş 20 Yanvar hadisələri zamanı 15 yaşındaydım. Hadisənin sonrakı günlərində qəzetlərdən öyrəndik kimlərin şəhid olduğunu... . Bir gənc oğlan boylanırdı şəkillərdən... . Zərif çöhrəsində parlayan dərin gözlərindən, o məğrur alnında nəsaləti bəlliydi... . Şeirləri də dərc olunmuşdu.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.

Bu yolunşaxtasından,

soyuğundan mən qorxmuram.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan

Bu yolun

acısından, ağrısından,

“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.

Yollar saysız,

Yollar sonsuz,

Yollar ötür.

*dünənimdən, bu günümdən,
sabahımdan ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünkü
Dünyadakı bütün yollar
Anamın təndir evinin
qabağından ötür keçir.*

Bir gənc şair tanıdım... . O anda tanıdım ki, o artıq “Ölüm” adlı yuxusuna dalıb getmişdi... . Qorxmadığı yuxusuna qovuşmuşdu... . Cəsarətin himnini yazan gənc şair – “Qorxu”nun yenildiyini bayram etmiş, dadını çıxarmışdı... .

Ülviləşmişdi ölüm də... . Yeni calarları ilə, yeni anlamı ilə bədənsəl mövcüdiyyətin tutumunu sıfırlamışdı bu müqəddəs kəlimələr... .

Qalaqlanmış kitablardan, cildlənmiş əsərlərdən gözü doymuş dünyaya yeni mesaj vermişdi bu ruhani fikirlərlə... . Sözləri yormadan, incitmədən... .

Sözün, şeirin fəlsəfəsini anlamaq üçün kamil olmaq gerek deyilmiş... . Uşaq olsam belə şeir dərin bir iz buraxdı yaddaşımda. O gün, bu gündür yaşama şüarına, devizimə, kəliməyi – şəhadətimə çevrildi bu sehirlə kəlimələr... Ölüm düşdü gözümdən... Anlamını itirdi. O zərif, incə vücut sahibi ölümə qalib gəldi... Qələbə aldı. Həyat haqqında ən gözəl fəlsəfəni yaratmışdı Ülvi... Öz ölümsüzlüyü ilə bunu təsdiq etdi, örnək oldu.

“Mən qorxmuram” – deyə-deyə içimdəki qorxunu söküb atdım. Üşümədim... Həyatın bütün cətinlikləri gözümdə bir heç oldu... Cəsarətin himnini zümzümə etdikcə... .

Beləcə, mən böyüdüm, 28 il keçib o vaxtdan... Mən yaşlandı. Şeirin müəllifi isə hələ gənc bir oğlandı, şəkillərindən, şeirlərindən boylan... .

Hələ də o şeiri zümzümə edirəm... Qorxanda, üşüyəndə, ağlayanda, cəsarətim tükənəndə... .

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan... .

Siz də qorxmayın... Əgər ananızın təndir evindən başla-yıbsa o yollar... .

ƏZİZ QARDAŞIM – QƏM DOSTUM YUSİF KƏSƏMƏNLİ

Biz əvvəl qardaş-bacı idik, sonra dost olduq, sonra da Ülvü adlı dərd tonqalında qoşa çatılan alova döndük. 20 yanvardan ötən bu 24 ildə Ülvü haqqında ancaq sakitcə, pıçıltı ilə danışardıq, qorun-qorun yanardıq. Bu dünyadan köçündən iki-üç gün əvvəl də baş-başa verib bir xeyli - 2 saat yarım qədər dərdləşdik.

Yaman çox tapşırıqlar verirdin, araya söz qatsam da, “dayan, hələ sözümlü tamamlayım, sonra sənin dediyinə də mən qulaq asaram”. Sən öləcəyini bilirdin, qardaş, mən isə yox, nə gizlədim, ölümünü heç ağılıma belə gətirmirdim. Ona görə qulaq asmaq istəməirdim, sən isə elə hey “döşədin”. Canım qardaşım Yusif, könlümüzün dərinliklərində gizlədiyimiz ağrılarımızı, yaşantılarımızı bölüşdürə, paylaşdıra bilən dostlar idik. İndi dilim varıb - əlim gəlməz ki, mən sənə Elegiya yazım. Amma nəse yazmasam da ölürəm. Sadəcə səni, 20 yanvarın 20 yaşlı Şəhidi şair - yazıçı, tərcüməçi - dramaturq, publisist - milli azadlıq mücahidi və əxlaqı, intellekti ilə seçilən tələbə Ülvü Bünyadzadənin atasını, əziz qardaşımı – qəm dostumu oxucularıma tanımaq istəyirəm:

Yusif yeddiilliyi doğulduğu Kəsəmən kənd məktəbində, orta məktəbi isə Göygöl (keçmişdə Xanlar rayonu adlanırdı) rayonunda bitirib Azərbaycan Neft Akademiyasında ali təhsilə yiyələnmişdi. İxtisasca dağ mədənləri geoloqu olan qardaşım peşəsinə qəlbən bağlı bir ziyalı idi. Bunu nədən bildim? Çünki, o təbiətə vurğun olduğu bir işin qulpundan ikiəlli tutan adam idi. Bakıda ali təhsilini tamamlayandan sonra Sibirə - mədənlərlə bol olan Berezovski, Sverdlovski şəhərlərinə təyinatla göndərilmişdi. Arzusu aspirantura təhsili alaraq peşəsinin alimi olmaq idi. Lakin o, atası Qasım müəllimin təkidi ilə geriye - Göyçəyə qayıtdı. Məşhur Zod qızıl mədəninə məsul vəzifəyə - baş geoloq-mühəndis vəzifəsinə təyin olundu, onda çox gənc idi. Ailə qurub

bir müddət orada yaşadı. İlk övladı Ülvi Bünyadzadə Kəsəməndə doğulsa da, sonrakı iki övladı Zodda anadan oldular (məhz bu səbəbdən həmin kəsəmənli balalarının (Şövqi və Könül)sənədlərində doğum yeri Zod kəndi göstərilir).

Yusif ali məktəbdə oxuduğu illərdə İnstitut qəzetinin müxbiri vəzifəsində də çalışır. Onun gözəl xətlə yazdığı şeirləri, publisistik yazıları müəllimlərinin ilk vaxtlarda diqqətini cəlb edir, əvvəl fakültəyə aid qeydlər-xəbərlər, sonra isə institut məsələlərini əhatə edən yazıları ilə qəzətdə çap olunur, dərhal da qəzetin baş redaktorunun təklifi ilə orada işə götürülür. Yusif tələbə həyatı dövründə şairlər məclisinə də üz tutur, İnstitutda keçirilən hər hansı bir məclisin, xüsusən ədəbi-bədii məslisələrin aparıcı üzvlərindən biri olur. Bütün bu ictimai işlər onun şeir yazmaq istəyinə yeni bir həvəs gətirir. Və bir də gözünü açır ki, o, geoloqluğundan qabaq sevimli dostları, yoldaşları arasında şair kimi tanınıb. Ali təhsil aldığı illərdə (50-ci illərin axırları 60-cı illərin əvvəli) milli azadlıq təbliğatçısı kimi suçlanıb bir neçə dəfə ciddi tənbehlənmişdi, hətta axırıncı dəfə bu “sevdasından” daşınmayacağı halda institutdan xaric edilməsi haqqında yazılı xəbərdarlıq da edilmişdi.

Amma qeyd etdiyim kimi o, həyat yolunda sənətinin – peşəsinin ardınca gedib. Bir müddət Zod qızıl mədəninə baş geoloq-mühəndis işləyəndən sonra, əvvəllər “Bolluq uğrunda”, sonralar isə “Vardenis” adı ilə dərc olunan rayon qəzetinə müxbirliyə dəvət alır. Onun hadisələri dəqiq şərhətmə qabiliyyəti baş redaktorun diqqətindən yayınmır. Baş redaktor rayonun nüfuzlu ziyalılarından sayılan Yunis Abdullayev idi. Yusifin arasına “Sovet Ermənistanı” qəzetində şeirləri dərc olunardı, bəli, dostlarının əlinə düşən şeirləri həmə mətbuat səhifələrində görünərdi. Heç vaxt özünü təqdim etmək iddiasında olmadı, belə işlər xarakterinə yad idi. Yadımdadır ki, Qəşəm Aslanov 1972-ci ildə “Azərbaycan gəncləri” qəzetinə baş redaktor təyin olunan kimi Yusifin şeirlərini qəzetin şənbə nömrəsində dərc etmişdi. Yeri gəlmişkən, kənd qonşumuz olan Qəşəm Aslanovun sinif müəllimi atam olmuşdu.

Əslində çap olunmaq Yusif üçün problem deyildi, problem onu o ovqata doldurmaq, o həvəsə gətirib çıxarmaq idi. Həmişə də çap olunmaq imkanı olan Yusif şeir yazmasına - söz burulğanından xilas olmaq, mənən onu cəlb edən və ya ondan xilas olmaq üçün bir vasitə kimi baxıb. Yusifin tələbə dövründə yazdığı iki şeir dəftəri məndədir. Oradan ilk vərəqdəki şeirin yazılma tarixi mənim anadan olduğum ilə təsadüf edir. “Göyçə” adlı bir şeirdir:

*Öz səsin var, nəfəsin var,
vurğun könlün yazı Göyçə.
Saf ürəklər anasısan,
ey dağların qızı Göyçə.
Dinlə məni yerin yarı,
göyü dərdə salma bari.
Qoymur yata ulduzları,
baxışının nazı Göyçə.
Yusif səni salıb yada,
ana deyir sənə o da.
Bir ürəksən, köksün altda,
Ələsgərin sazı Göyçə.*

Vərəqin o biri üzündəki “Göyçənin” adlı şeirindən sətirləri oxuyuram:

*Pıçıldayıb Göyçə gölü nə deyir?
Sahilində göyçək güllər titrəyir.
Eh! könlüm yenə Göyçə gülü istəyir,
Deyin gəlsin qonaqları, Göyçənin!*

Ondan sonra yenə Vətən ünvanlı şeirlər, şeirlər... . Kitabçanın titul vərəqində yazılıb: Kəsəmən – Bakı – Moskva – Berezovski - Sverdlovski. Gör, o dəftərdə neçə yurdun həsrəti misralanıb. Yenə o qənaətə gəlirəm ki, Yusif sadəcə coşub – çağlayan şair qəlbini cilovlamaq üçün o misraları köməyinə çağırıb. Yoxsa, şair kimi özünü təqdim etmək həvəsində olsa, çoxdan ora-bura səpələdiyi, yazıb atdığı və ya ən şirin xatirə olan tələbə bloknotlarını arayıb – axtarıb nəfis bir, iki, nə bilim nə qədərsə kitablarını nəşr etdirərdi. Hətta Ülvi oğlunun uca Şəhid adının tonqalında çatılmamışdan da əvvəl. Heç nə onda istədi, nə də indi istədi. Bəlkə də

bu sirrini bilməsəydim heç belə bir yazıya da başlamazdım.

1971-ci il idi. Anam minbir işinin içindən sıyrılib Zoda Yusifgilə - Şövqi oğlu dünyaya gəlmişdi, onu “görməyə”- gedirdi (Kəsəmənle Zod kəndləri bir-birindən azı 30 km aralı idi). Ülvi yenicə dil açırdı və bəzi sözləri deyirdi. Bizi görüb sevinirdi. Otağın o baş - bu başına tələsik – tələsik iməkləyib, dönüb bizə baxırdı ki, onun sevincinə şərik olaq. İlk dediyi sözlərdən yadımda qalanı da var: çay qaşığına “bəy-yə-yə” deyirdi. Qürurla baxırdı ki, baxın, söz də deyə bilirəm. Anam özü ilə Raufla mənə də aparmışdı. Biz ona da sevinirdik ki, başqa bir kəndə, özü də “zdanya” evə gəlmişik. Hər şey bizə qərribə gəlirdi. Ən qərribəsi də o oldu ki, gecə biz yatmağa hazırlaşanda Yusif bir vərəqdə yazılmış şeiri verib dedi ki, bu şeiri sabah evə gedəndə Şəkibəyə verərsən (o vaxtlar ən çox istədiyi bacısı o idi). Birincisi, mənə o qərribə gəldi ki, şeir oxuyub məndən fikir öyrənir (onda 11 yaşımın içindəydim), ikincisi şair nə olduğunu gözümlə gördüm, sonra da dedi ki, bu şeiri bir gün yanında gizlədib sonra verə bilərsənmi, yəni söz saxlaya bilərsənmi? Ona əsil pioner kimi cavab verdim ki, bəli. Biz oraya 6 martda getmişdik. 7-si evə qayıdırdıq, 8-i səhər tezdən **8 Mart** bayramı münasibəti ilə şeiri yiyəsinə verdim. Şəkibə (evdə onu “Şəbə” deyə çağırırdıq) onda 9-cu sinifdə oxuyurdu. Həmin şeir hələ də yadımdadır:

Bu gün sənin bayramınmı?!

Bayramına heyran, Şəbə!

Uçunursan çiçək kimi,

Coşma, coşma külək kimi,

Bir alışan ürək kimi

Yatma, oyan, çırpın, Şəbə!

Xoşbəxtliyin gül yavrusu,

Gül üzündə gülsün arzusu,

Görüm sənə dan ulduzu

Bəxtin olsun hər an, Şəbə!

Yusif rayon qəzetində uzun müddət müxbir işlədi. Rayonda onun imzası oğru, əliyəri vəzifə adamlarının düşməni idi. Gözlə yumor dolu, satirik qələminə söz ola bilməz.

Dağ mühəndisliyi həvəsiylə ailəsini də götürüb Daşkəsənə köçdü. Orada filizsaflaşdırma kombinatında məsul vəzifəyə təyin edildi. İşlərini səhmanlayan kimi, rayon şairlər məclisini - ədəbi birliyini arayıb axtardı, elə onlar da Yusifi axtarırdılar. “İti qələmli bir nəfər var, yaman da şeirlər yazır” – deyə qələm əhli, söz qəhri çəkənlər onu soraqlayırdılar. Görüşdülər, söz məclisi qızıqdı, bu söhbətlərin şirinliyi evdə balaca Ülvisini də çəkdi, o, da getdi həmin məclisə. Şair olmaq iddiasıyla yox, sadəcə kənddən – Kəsəməndən təzə köçüb getmişdilər, bəlkə də yurd kövrəkliyində idilər və sözlə ovunmaq istəyirdilər. “Qoşqar” ədəbi birliyinin üzvləri Yusifin həmsöhbət, təsəlli ocağı oldu.

Bir də gördü ki, rayon qəzetinin səhifələrindən Yusif Kəsəmənlə imzası düşmür. Artıq gec idi – dostları onu mətbuat həlqəsinə salmışdılar. Əslində o, qələmdən ayrı dura bilmir, ona həmsöhbəti kimi yanaşırdı. Onunla dərdləşir, onunla bölüşür, mən biləni sidq ürəkdən dost bildiyi də elə qələm idi.

Ürəyinə qübar endirən 20 yanvara - əziz Ülvi balasına çoxlu – “Ülvisiz günlərim” silsiləsində şeirlər yazdı. İlk şeirini isə 21 yanvarda (1990-cı il) – ağır bir məqamında yazıb mənə verdi ki, o biri otağa (Ülvinin tabutu olan otağa) keçib “yiyəsi”nəoxuyum. Mən də oxudum - indi də oxuyuram:

*O, bir ağır elli idi,
O, dəsmalı güllü idi,
Mənim balam dilli idi,
Niyə dilsiz oldu, getdi.
O, bir təzə çiçək idi,
O, top qara birçək idi.
Mənim balam göyçək idi,
Niyə rəngi soldu, getdi.
O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu.
Ülvi balam şahid oldu
El yolunda öldü, getdi.*

Halbuki, 1974-cü ildə “Azərbaycan gəncləri” qəzetində dərc olunmuş “Hədiyyə” şeirini Ülvi balasının doğulduğuna həsr

edərək sevə-sevə yazmışdı:

*Qızıl güldən dəstə tutcaq səadət,
Qızıl payız heyrət etdi geyindi,
Mən bilmədim gəlişinlə təbiət,
Boxçadakı zər donunu geyindi.
Səyyarələr cılvalənsin qoy bu gün,
Üzündədi, üzlərinin həyası.
Mən günəşdən pay ummuram nur üçün.
Gözlərindi gözlərimin ziyası.
Özün gülsən, anan nazlı bir gözəl,
Bəxtiyardı taleyimin bu çağı.
Sənin totuq əllərindən öpüm gəl,
Əllərindi ümidimin dayağı.
Duzlu balam, unutma ki, illərə,
Vicdanını günəş deyə verirəm.
Ürəyimsən, ürəyimi ellərə
Elə bil ki, mən hədiyyə verirəm.*

Yusif 20 ildən artıq idi ki, Bakıda yaşayırdı. İxtisasına yaxın bir sahədə məsul vəzifədə çalışırdı. Yusif Kəsəmənli imzası ilə yazdığı şeirlərdən - iç dünyası ilə özü arasında körpü bilən qələm adamının sevgi notuna köklənmiş şeirlərindən də yadıma bir şey salıb sizlərə təqdim etmək istədim. O şeirlərdir ki, onların bəlasına düşüb Moskva - Sverdlovskidən kəndə - Göyçəyə qayıtmışdı. İndi xatirələrə dönən o günlər necə də şirin, dadlı-duzlu idi. Həyat elə acılı-şirinli günlərinə görə maraqlıdır. Gərək onun fəlsəfəsinin içinə elə daxil olasan ki, açıyı-şirini sadəcə dünya yollarının enişi-yoxuşu kimi dərk edəsən. Onda da gərək yaşamağın mənasını Allahın qüdrət qələmində anlamaq məqamına dolasan, Allaha tapınanda, çox mözücələrin şahidinə çevrilirsən ...

P.S. Yusifin xoş günlərinin şahidi olan şeirlərindən yox, ağrılı-dərdli günlərini əks etdirən bir ağı-nəğməsini sizlərə təqdim edirəm. O ağı-nəğmədir ki, ki, orada nakam balası Ülvisinə üz tutub deyir ki, “*gün gələcək güləcəyəm, ... mənzilinə gələcəyəm*”. Həmin günü axşamüstü Yusifin vəziyyəti kəskin şəkildə ağırlaşdı, elə o an ölümünü özü də gördü, biz də. Fürsəti əldən verməyən

Yusif qardaşım şeirində dedi ki kimi, gülə-gülə bizlərə - ətrafına toplaşan bütün bacı-qardaşlarına, balalarına-ailəsinə əl edərək vidalaşdı, bizlər də gözüümüzün yaşını gizlədib gülümsəyərək ona əl etdik və beləcə, gülə-gülə oğlu Ülvinin ruhuna qovuşdu. Hər ikinizin ruhuna qurban olum. Yusifin “Ülvisiz günlərim silsiləsi”ndən bir şeirini təqdim edirəm. Bu şeirin son bəndi Yusifin qəbr-sinə daşına yazıldı.

* * *

*Ömrüm boyu ağlayacam
Fikirlərə dala-dala.
Göz yaşımı gizləyəcəm
Ürəyimə sala-sala.
Çəkilməzdi vallah bu yük
Dörd yanına ha bax, döyük.
Nəfəsini boynubükük
Bənövşədən ala-ala.
Torpaq soyuq, əynin çılpaq,
Üşüsən də döz bu sayaq.
Gələcəyəm sənə qonaq,
Gələcəyəm, bala, bala...
Kor olaydım, bu halını
Görməyəydim, bir “xalını”,
Dinləyirəm “Vağzalı”nı
Didələrim dola-dola.
Gün gələcək güləcəyəm,
Göz yaşımı siləcəyəm,
Mənzilinə gələcəyəm,
Tez-tez boylan yola, yola.
Gözlə hər gün, əziz bala.*

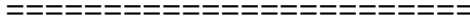
P.S. Yusif Bünyadov 2014-cü ilin 10 fevralında 68 yaşında vəfat etdi. Bakının Masazır kəndində atası Qasım müəllimin, qardaşı Hüseyin həkimin və bacısı nakam Fənarın yanında dəfn olundu. Allah hamısına qəni - qəni rəhmət eləsin.

12 Fevral, 2014

P.S. 2017-ci ilin 05 iyulunda anası Güləbətın xanım da onların yanında dəfn olundu. Məkanınız cənnət, torpağınız yumşaq olsun, əzizlərim.

III HISSƏ

“ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİM” KİTABINDAN SƏHİFƏLƏR

“Ey gənclik! Sənin öhdəndə böyük vəzifə var. Səndən əvvəlki nəsil yoxdan bir bayraq, müqəddəs bir ideal rəmzi yaratdı. Onu min müşkülətlə ucaldaraq dedi ki: Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!

Əlbəttə ki, sən onun bu ümidini qırmayacaq, bu gün parlament binası üzərində Azərbaycan türklərinin yarıq ürəklərinə enmiş bu bayrağı təkrar o bina üzərinə sancacaq və bu yolda ya qazi, ya da şəhid olacaqsan!”

M.Ə.Rəsulzadə

“Mən, Bünyadzadə Ülvü Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim. İmza: B. Ülvü. 10.09.89”.

A n g
Mən, Bünyadzadə Çəbi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanıma qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacağam; öz azərbaycanlı varlığıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacağam, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacağam, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim. İmza: B. - 10.09.89.

ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİM

“Mən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayaçağam; Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm.

Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim.

İmza: B. Ülvi. 10.09.89”.

Bu And təsadüfən yaranmamışdı. İki ildir ki, quduzlaşmış qarğa-quzğunlar doğma torpağımız üstündə fir-fir fırlanır, yararlı tikə kimi Qarabağı caynaqlarına keçirmək istəyirlər. Qarabağın sahibi olan Azərbaycan xalqı isə buna heç vaxt, nəyin bahasına olursa-olsun razı ola bilməz və ola da bilməyəcəkdir. Bu xalqın qeyrətli, namuslu, igid oğul-qızları bir qarış torpaqlarından belə keçməyəcəklər. Ülvinin “And”ı da belə bir qeylü-qallı dövrdə müqəddəs duyğusundan yarandı. O, ürək “And”ını xırdaca bloknota köçürüb, heç kəsə göstərməyib, heç kəsə oxumayıb. Bu onun özünün özünə olan “And”ıdır. Vicdanının səsidir. “Özümlə söhbət” şeirində dediyi kimi:

– İnsan nədir?

– Sınəsində ovuc boyda

Ürək saxlayan bir varlıq...

– *Vicdan nədir?*
– *O ürəyi ürək kimi*
Çırpındıran bir ucalıq.
Vicdan – ucalıq, ucalıq!...
Vicdan – ömür kələfinin
Kövrəkdən kövrək ucudur.
Vicdan – hər kəsin özünə
Olan borcudur, borcudur.

Və əbədiyyət dünyasına Andına sadıq qalıb. 19 yanvar 1990-cı ilin qaranlıq müdhiş gecəsində toplu-tüfəngli quldurların şəhərimizə düşməni kimi girmələrinə dözə bilmədi. Atasının dili ilə desək, –

O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu.
Ülvi balam şahid oldu
El yolunda öldü getdi.

Sən mərd idin. Haqq dediyin sözdən dönən deyildin, arzusu, niyyəti ülvi idin.

Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm
Bu ocağın kor çırağı –
Yanmayacaq işığıyam.
Atam, anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.

Bu misraları mənə pıçıldaıyanda insafsızlıqda qınadım səni. “Yaxşı, biz heç, niyə özünə kor çıraq deyirsən, necə yəni yanmayacaq işığam, – elə demə, bibin sənə qurban olsun” – deyə yalvardım. Öpdün məni, “sən mənim tər-təmiz ürəyimsən”, – dedin. Bəs o ürəyi niyə çiliklədin?

Ülüm mənim, ömrüm mənim – düz iyirmi gündür ki, səni evdə həmişəki kimi ütələk-ütələk dolaşan görmürəm. Hissi-duygusu kövrək Ülüm, sən ki, heç vaxt bizi, ya bir kimsəni narahat qoymazdın, incitməzdin. Təbiətin belə idi. Hər gün evdə hamını öpərdin, əzizlərdin, “qadanızı alaram” – deyə sevələrdin, – o körpə təbəssümlü nəvazişlərin üçün darıxmışdıq, gözümüz yolda, qula-

ğımız səsdə qalıb.

Səhərlər gözlərini ovuşdura-ovuşdura durub demirsən ki, “Ay uşaq, Ülvinin şirin çayı hazırkırmı?” Axşamlar qapını açıb “Ay əssəlam-əleyküm” deyib içəri keçmirsən. Axı, nənən narahatdır, baban girib-çıxmaqdan yorulur, bibilərinin qəlbini qana döndəribəsən. Rauf əmin fikir-xəyalından qopa bilmir. Sən evə gəlmirsən deyə heç kəs ürək edib gecələr qapını bağlamır. Axı evdən çıxanda nənəni qucaqlayıb deyibsən ki, “Qurban olum, ay cici, arxayın ol, tez qayıdıb gələcəm”. Bəs niyə gəlmirsən? Sən ki, yalan danışan deyildin.

...Gözlərimi yumuram ki, xəyalən görüşək. Mənə baxıb gülən görürəm. “Gözucu da olsa sevgili qızlardan birini behləmişəm, amma ürəyimdədir” – deyirsən. Üzündəki bir dalğınlıq isə hələ də ötüb keçməyib.

Əsgərlikdə olanda tez-tez mənə məktub yazdın. Təhsil aldığı institutdan tutmuş, havaların necə keçməsinə qədər narahat dolu suallar verərdin. Cavabını gecikdirən kimi, – “Məni yaddan çıxarmaq üçün məktub yazmamağın düzgün deyil. Sən ürəyinə qulaq asma, o adamı çox vaxt aldadır, beyninlə işlə – yalan sözdür ki, şairlər ürəkləri ilə yazırlar, əksinə, şeir də beynin məhsuludur. Bax, onda görərsən ki, Ülvi unutmamaq o qədər də çətin deyil və görərsən ki, Ülvi unutmamaq lazım da deyil, ən yaxşı yol ona məktub yazmaqdadır, çünki Ülvi də yazıqdır axı, onun da dayağı ancaq sənənin məktublarıdır”, – deyə giley-güzar yazdın. Məni özünə təkcə bibi yox, həm də ürək dostu, sirr yoldaşı, həmyaşıdı sanan igidim, Ülvi ünvanlı məktubları vaxt-axır yazacam. Bu həyatda mənim ən müqəddəs işim olacaqdır.

Qorxmaz balam, nə sənənin sözün-söhbətin tükənəndir, nə də mənim ürək yanğım, Ülvi harayım. Sevgili qəlbini sözünü həm şirin misralarınla deyərdin, həm də titrək barmaqları ilə pianonun dilləri üstə düzərdin, indi üstünə səpələnmiş qərənfillər kimi.

Yazdığı şeirlər yarımçıq, böyük həvəslə girişdiyən tərəcəmələrin yarımçıq, ürəyindən axıb gələrək barmaqlarında köklənən nəğmələrin yarımçıq, ali məktəbdə aldığı təhsilin yarımçıq,

yarımçıq, yarımçıq, cəmi iyirmi illik ömrün yarımçıq. Yarımçıq ömrün nişanəsiz qalan igidim!

Sibirdən əsgərlikdən göndərdiyin bir şeirindəki vətən çırıntısı həmişə ürəyimi coşdurur.

*Bizim yerdə günəş gülümsəyəndə,
Torpaq da öz al rənginə bələnir.
Bizim yerdə qar gözləri üşütmür,
Bizdə qar da çiçək kimi ələnir...*

Bizə təzə bir ünvan tanıtdın. Şəhidlər Xiyabanı. O Xiyabanıneçə-neçə sənin kimi igid ülvilər yaratdı. Öz al-qanlarıyla, müqəddəs duyğularıyla, qəhrəman vüqarlarıyla, dönməz əqidələriylə. Həmişə hansı nəvəmiz bizə qonaq gələrdisə, anam sevincək deyərdi: “Ülvilər gəldi. Onlara yemək hazırlayın”. İndi daha nəvələrə də baxmır, ağlar gözünün yaşı qurumur, hər gün deyir: Gedəyin Ülvilərin ziyarətində, ürəyimizin qanı ilə boyadığımız güllərdən də düzək ülvilər ziyarətəgahına!

İyirmi yaşlı igidim, rahat yat, laylam sənindir.
Arzuları, xəyalları ülviləşən Ülvim!

*“Ədəbiyyat və incəsənət”
16 fevral 1990-cı il*

Namazalı PAŞAYEV

*Şair,
“Qoşqar” ədəbi birliyinin sədri*

ÜLVI

Ülvini lap çoxdan tanıyıram. Tez-tez rayon qəzetində məqalələrini oxuduqca hiss edirdik ki, o, istedadlı oğlandır. Yaxşı yadımdadır, “Qoşqar” ədəbi birliyinin növbəti məşğələlərinin birində bir məktəbli oğlan çıxış etdi. Həmin ciddi şeirlərin müəllifi məlum oldu ki, imzasına tez-tez rast gəldiyimiz Ülvi Bünyadzadədir. Həmin dərnəkdə Ülvi özünün təhlil və mühakimə qabiliyyəti ilə özünü göstərdi.

O vaxtdan da onunla dostlaşdıq. Redaksiyaya birgə gəlib-getdik, tapşırıqlar aldığımız. Qəzetin növbəti nömrələrində onun yazılarını oxuduqca bildirdim ki, bu gün məktəbli olan Ülvi sabah özünə aydın yol seçməyi bacaracaqdır.

O, həmişə arzu edirdi ki, gələcəkdə tərcüməçi olsun. İngilis dilindən tərcümə etdiyi kiçik hekayətlər, yumorlar da həmin arzusunun təsirindən idi. O, həmişə ingilis dili dərslərində fərqlənər, “əla” qiymətlər alardı. Ümumiyyətlə, dil öyrənməyə çox böyük həvəsi vardı. Elə bu arzu ilə də sənədlərini S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinə təqdim etdi. Bütün imtahanlardan “yaxşı” qiymət alsa da müsabiqədən keçə bilmədi. Ancaq bu inadkar gənc ruhdan düşmədi.

Ülvi rayon təmir-tikinti idarəsində rəngsaz kimi işə düzəldi. Burada da özünü çalışqan, bacarıqlı, səmimi bir gənc kimi tanıtdı. Çox keçmədi ki, o, yeni peşəsinin də sirlərinə yiyələndi. Neçə-neçə ailənin rahatlıq tapmasında, evlərin gözəl naxışlarla bəzədilməsində onun da əməyi oldu.

Elə bu müsbət xüsusiyyətlərinə görə də bir ildən sonra idarədə ona gözəl xarakteristika verildi və Ülvi ali məktəb sorağı

ilə yenidən respublikamızın paytaxtına üz tutdu.

Yenə həmin arzu, həmin diləklə. Ancaq bu dəfə sənədlərini başqa bir ali məktəbə – SSRİ-nin 50 illiyi adına Xarici Dillər İnstitutunun ingilis dili fakültəsinə verdi. Bütün imtahanları müvəffəqiyyətlə verib, çoxdan arzuladığı bir ada – tələbə adına layiq görüldü. Ülvi ilə Bakıya yola düşməzdən bir gün qabaq görüşdük. Sevincdən, fərəhdən ürəyi köksünə sığmırdı.

- Arzularımın astanasında yam,- dedi - instituta qəbul olmaq əsas şərt deyil. Əsas şərt deyil. Əsas şərt odur ki, gərək orada da doğma rayonunun, oxuduğun məktəbin, işlədiyin kollektivin, sənə zəmanət verən adamların etimadını doğruldasan. İndi mənim əsas arzum bu etimadı axıradək doğrultmaqdır.

Biz inanırıq ki, Ülvi orta məktəbdə oxuduğu, istehsalatda çalışdığı kimi, ali məktəbdə də həmişə seçiləcək, özünü doğruldacaqdır.

*“Daşkəsən” qəzeti,
15 sentyabr 1987*

P.S. *bu məqalə yazılanda Ülvinin bəxtəvər günləri idi və bu yazıya görə sevinirdi. “Vallah, bu şair mənim boynuma yaman çətin məsuliyyət yükləyib. Sağlıq olsun, görək nə olur” – qımışaraq dediyi sözü unutmamışam.*

Bu, Ülvinin sağlığında haqqında yazılmış ilk və son məqalədir

Zaman HƏSƏNOV

*Ülvinin təhsil aldığı
orta məktəbin direktoru,
dil-ədəbiyyat müəllimi*

ÜLVİLƏRİN ÜLVİSİ

Ürək vadar edir, yazmalıyam. Nədən, kimdən, necə yazmalıyam? Vətəndən, yoxsa Vətən övladlarından, keçmişimdən, bu gündümdən, yoxsa gələcəyimdən? Bəlkə başıma gələn müsibətləri birləşdirim: həm Vətəndən yazım, həm də vətəndaşımdan. Ürəyim yol göstərir: ayırma, həm Vətəndən yaz, həm də vətəndaşımdan. Daşkəsən miqyası ilə bunları birləşdirir. Azərbaycandan - Ülvidən yaz!!! Vətənlə onun qurbanlarını ayırma, birləşdir! Azərbaycan! Sən kimsən, nəçisən, onu mən təqdim etməyəcəyəm. Səni dünyalar, əsil-nəcabəti olan bütün xalqlar, millətlər tanıyır.

Tarix salnaməsində xüsusi çəkin və yerin, adət və ənənən, torpağın, sərhəddin, adın-sanın, alimin, şairin var. Son 70 ildə al-dandın, tələyə düşdün, soy-kökündən uzaqlaşdın, fitvaya uydun, alınıb-satıldın, yüz yerə parçalandın, təsirə düşdün, dilin, dinin başqa dillərə, dinlərə qarışdı, kimliyini unuttun, yad əllərə, yad təsirlərə düşdün. Mənliyini itirmədin.

Doğma Vətən, Ana torpaq! Sənin heç bir günahın yoxdur. Taleyin belə gəlib, ikibaşlı, ikidüşüncəli övladlar böyütməsən, bir tərəfdən Əbdülrəhmanlar, bir tərəfdən Babəklər, Koroğlular, Nəbilər böyütməsən, tərbiyə etmisən. Ananın əkiz övladlarıdır; eyni döşdən süd əmiblər, eyni süfrədə çörək yeyiblər.

Birincilər nankorlar, satqınlar, xainlər, dələduzlar, ikincilər mərdlər, igidlər, ölməzlər, dönməzlər rəmzidir. Əvvəlkilər şöhrət naminə, tayfa xatirinə, var-dövlət hərisliyinə səni satdılar. Hərrac bazarına qoydular. Yedilər, içdilər qumar oynadılar, satdılar, satıldılar, aqibətini bu günə- məhvinə, ölümünə çatdırdılar. Sonrakılar qanı, canı bahasına səni qorudu, yaşatdı, tarix xatirəsindən saxladı. Ana Vətən, sən döz, səbirli ol. İcazə ver, qoy indi övladlarından

söhbət açım. Ülvü, sən kimsən, sən nəçisən? Vətən övladı, qoy indi səndən söhbət açım.

Sən 1969-cu ildə qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində dünyaya göz açmışan, atan zəhmətkeş ziyalı olub. Həyat burulğanında Daşkəsənə düşüb. Sənin uşaqlığın da burada keçib. Orta təhsilin Daşkəsəndə – İmadəddin Nəsimi adına 6 nömrəli orta məktəbdə tamamlanıb. 1986-cı ildə orta məktəbi bitirib sən. Ülvü, bəzən xəyalə dalıram, düşünürəm. Sənin faciəndə özümü də təqsirkar bilirəm.

Niyə? Çünki 8-10-cu siniflərdə insanşünaslıq müəllimin mən olmuşam. Dədə Qorqudu, Xətəini, Babəki, Koroğlunu, Nəbini, Hüseynbalanı sənə mən tanıtmışam. Vətənpərvər olmağı, “Vətən”, “Ana”, “Ana torpaq” sözlərinin müqəddəsliyini sənə mən təlqin etmişəm. Bu yolu tutmağı mənə də müəllimlərim-professor C.Xəndan, F.Qasımzadə, Ə.Dəmirçizadə öyrədib, Ülvü!

Sonra fikirləşirəm ki, düz hərəkət etmişəm səni bu yola sövq etmişəm. Çünki şəərəfsiz yaşamaqdansa, şəərəflə ölmək faydalıdır. Yadındamı, Ülvü, 9-cu sinifdə “Müsibəti-Fəxrəddin”i tədris edərkən mənə sual verdin:

- Müəllim, müasir ədəbiyyatımızda faciə əsərləri üçün dərin konfliktlər, sinfi ziddiyyətlər, barışmaz təzadlar lazımdır. Bizim cəmiyyətdə isə bunları doğuran səbəblər yoxdur. Sən demə, yanılmışam, oğul. Varymış, özü də lap dərinindən, həlli müşkül olunanından. Biz kar olub eşitməmişik, kor olub görməmişik. Aldanmışıq öz evimizdə, öz torpağımızda. Özümüzə düşmən saxlamışıq. Mərkəzin və respublikamızın satqın rəhbərlərinin saxta qərarlarına uyumuş, gecikmişik. Sən hələ orta məktəbdə oxuyarkən vətənpərvər olmusan, Ülvü.

- Bunu onuncu sinfin buraxılış imtahanında ədəbiyyatdan

- “Ən çox sevdiyim ədəbi qəhrəman” mövzusunda yazdığın inşə da sübut edir. Əvvəla, onu deyim ki, 47 nəfərin içərisində bu mövzunu tək cə sən yazmışan, Ülvü.

Haşiyə: Ülvünün inşasından- “Bədii ədəbiyyat ən qədim zamanlardan həyatın güzgüsü, onun bədii inikası olubdur. Lakin ədəbiyyat həyatı hadisələri əks etdirməklə bərabər ona öz münə-

sibətini bildirmək, ona təsir etmək qüvvəsinə də malikdir. Mənim həmişə sevdiyim, xatırladığım ədəbi qəhrəmanlar çox olub. Lakin bir obraz var ki, o, nəinki mənim ən çox sevdiyim, həm də daim oxşamağa çalışdığım ədəbi qəhrəmandır: ingilis yazıçısı E.Voy-niçin “Ovod” əsərindəki Ovod- Artur obrazı”...

Necə də düz tapıb, düz oxşamısan, Ülvi. Gələcək taleyini əvvəlcədən duymusan, igid bala. Artur doğma vətəni İtaliyanı yadellilərdən, müstəmləkəçilərdən qoruduğu kimi, sən də doğma vətəninini qorumağı qarşına məqsəd qoymusan. Artura oxşamamısan, Arturun özü olmusan. Bir neçə gün bundan əvvəl məqsədinə çatmısan: Vətən yolunda, Ana torpaq uğrunda şəhid olmusan. Ölüb əbədi yaşamaq hüququ qazanmısan. Eşq olsun sənə və sənənlə bərabər şəhid olanlara!

Sən bu yolda ölmədin, Ülvi! Ölməzliyə qovuşdun. Ülviləşdin, ancaq dünyanı dəyişdin. Arzuların, amalların yaşayacaq, qalib gələcək. Vaxt gələcək ki, müqəddəs məzarından güllər, çiçəklər baş qaldırılacaq. Adı da olacaq “Ülvilər bağı”. Ülvi, özünü oxşatmaq istədiyi göylər şahini Hüseynbalanı da xatırlayırsanmı? İgid qəhrəmanın ölümünə göz yaşları axıdan xalq şairi Məmməd Rahimin onun haqqındakı ağlar misralarını əzbərdən deyərdin:

*... Ağlama, ağlama, şeirim ağlama,
Başını dik saxla, qara bağlama.
Yetməsin Vətənə ahın, amandı,
Bu da bir qəzadı, hökmü- zamandı!*

Ülvi, yanvarın 20-si səhəri qara xəbərini Daşkəsənə də yayıldı, qara bayraqlar asıldı, uşaqdan böyüyə, qocadan- cavana hamı qara geyindi, üç gün yas saxladı, indi də hamı yas içindədi.

Sənin haqqında çox yazmaq olar igid bala. Lakin xəyalım dolaşır, əllərim əsir, qələmim büdrəyir.

Hələlik sənin nakam məhəbbətinə, bitməz-tükənməz, yarımçıq qalan arzu və amallarına acı göz yaşları axıdaraq haqqındakı yazıya nöqtə qoyuram.

*Acı göz yaşları ilə müəllimin
“Daşkəsən” qəzeti,
30 yanvar 1990*

Qasım QASIMZADƏ
professor,
filologiya elmləri doktoru

ÜLVİ BİR AİLƏNİN HƏYƏTİNDƏN ÇIXIB XALQIN HƏYATINA QƏDƏM BASIB

Bizim Ədəbiyyat İnstitutunun dissertantı, qeyrətli vətəndaş kimi tanıdığım Almaz Binnətovanın “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində “Ülviləşən Ülvim” qeydlərini-ağısını oxuyanda sarsıldım. İstedadlı cavan şairin, öz qardaşı oğlunun, bu vətən fədai-sinin obrazını yana-yana vəsf edən bibinin dərdinə şərik oluruq. Almazın ağısı qəlbimizi parçalayır: “Yazdığın şeirlər yarımçıq, böyük həvəslə girişdiyin tərcümələrin yarımçıq, ürəyindən axıb gələrək barmaqlarında köklənən nəğmələrin yarımçıq, ali məktəbdə aldığı təhsilin yarımçıq, yarımçıq, yarımçıq, cəmi iyirmi illik ömrün yarımçıq. Yarımçıq ömrü nişanəsiz qalan igidim!”

Almaz, qızım, özünü ələ al.

Şəhidlər Xiyabanı qarşısında gələcək nəsllin and mərasiminin miqyası və mahiyyəti daha böyük məna kəsb edəcəkdir. Bu mənanın nədən ibarət olduğunu, bəlkə də, heç kəs də didərgin bir ailənin şəhid övladı, 20 yanvar gecəsinin 20 yaşlı qurbanı Ülvi qədər dürüst ifadə edə bilməz. Həlak olandan sonra bibisi Almaz onun xırdaca bloknotundan tapdığı “And”ın mətnini hər kəs öz adı və soykökü adından Şəhidlər Xiyabanı məbədində desə, öz vətəndaşlıq borcuna sədaqətini ifadə etmiş olar. Bundan Ülvinin də, bütün şəhidlərimizin də ruhu şadlanır

(“Bakı”, 2 mart 1990).

Azərbaycan milli dövlətinin yaradıcısı M.Ə.Rəsulzadə 28 may İstiqlal günü münasibətilə Gəncliyə vəsiyyətinə inamla demişdir: “Ey gənclik! Sənin öhdəndə böyük vəzifə var. Səndən əvvəlki nəsil yoxdan bir bayraq, müqəddəs bir ideal rəmzi yaratdı. Onu min müşkülətlə ucaldaraq dedi ki: Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz!”

Əlbəttə ki, sən onun bu ümidini qırmayacaq, bu gün parlament binası üzərində Azərbaycan türklərinin yanıq ürəklərinə enmiş bu bayrağı təkrar o bina üzərinə sancacaq və bu yolda ya qazi ya da şəhid olacaqsan!”

Milli peyğəmbərimizin gələcək nəslə etimadını cavanlarımız şəhid olub doğrultdu. 20 yanvar gecəsinin 20 yaşlı qurbanı, dedikcə istedadlı bir şair balamızın 1989-cu il sentyabrın 10-nunda bloknotuna yazdığı “And” bu günkü Azərbaycan gəncliyinin Rəsulzadə müraciətinə cavab nidası kimi səslənir: *“A N DMən, Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütünlü ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcəbətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzünü görməyim. İmza: B. ÜLVİ. 10.IX-89”.*

Mən istərdim ki, orta və ixtisas-peşə məktəbini, ali təhsilini başa vuran, yaxud hərbi çağırışa yola düşən hər bir azərbaycanlı gənc bir qayda olaraq bu mətni öz adından milli ideala çağırış sədaqət andı kimi söyləsin....

(“Azərbaycan” qəzeti, 5 aprel 1991)

Ülvi “And”ını həyatı ilə təsdiqlədi. Mən bu “And”ı dönə-dönə oxuyanda, hər dəfə eşidəndə düşünürəm ki, bu “And”ın siqləti, məzmunu, insanı, milli mücahidi necə böyük fədakarlığa yönəldə bilər. Bu mənada ürəyimdən bir arzu keçir ki, o “And”ın mətni bizim müstəqil Azərbaycan Respublikasının Milli Ordusunun Nizamnaməsində əsgəri and kimi qəbul edilsin. Biz bütün şəhidlərimizi əziz tuturuq. 20 yanvarın 20 yaşlı şəhidi Ülvi adıyla xalqımız fəxr edir. Ülvi Bünyadzadə şəhidlik mərtəbəsinə, şəhidlik

ucalığına işıq saldı. İslama görə, elm xadimi, vicdanlı söz ustası, saf niyyətli qələm əhli öz əcəli ilə dünyasını dəyişsə də, o, şəhidlər cərgəsinə daxil olur. İslam dünyasında bu cür alimin, şəhidin nekroloqunda da “şəhid oldu” yazılır. Çünki, o, bütün fəaliyyəti boyu öz ulu tanrısını ana-ana adamları cahillikdən qurtarmaq naminə qələm çalıb. Allah dərgahında da onun savabı, ərzi böyük olan şəhidlərə tay tutulur. Ülvi isə gözəl şeirləri, nəsr əsərləri, pyesləri, səriştəli tərcümələri, publisistik yazıları ilə rus imperiyasının işğalçı qanunlarının qarşısına cahada çıxarmış kimi qalxıb və şəhid olub. Bu mənada Ülvi milli azadlıq, milli istiqlal naminə ikiqat şəhidlik ülviyyətinə qovuşub. Biz Ülvinin simasında gələcəyin böyük bir adamını itirdik.

Ülvi adı ilə Ülvi əməlləri arasında necə də ilahi bir vəhdət var. Milli istiqlal naminə ikiqat şəhidliyə nail olan Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 1969-cu ilin 23 sentyabrında Aşıq Ələsgər diyarında – Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində anadan olmuşdur. Uşaqlıqdan deyilənə görə, çox qeyri-təbii xarakterə malik imiş. Xüsusən Ülvinin həmsöhbəti, onun sirdaşı olan bibisinin – respublikamızın bu ağır günlərində, güllə yağmurlarının ara vermədiyi sərhəd kəndlərinə gedib yazdığı çox təsirli məqalələri ilə, mətbuatda dərc etdiyi yazıları ilə, dəyərli publisistikası ilə özünü vətənpərvər jurnalist kimi təsdiq edən Almaz Ülvinin Ülvi barədəki qeydlərdən, həmçinin şairin ilk, çox çətinliklə bu sözləri deyirəm, son kitabında öyrənirik ki, Ülvi necə Allah vergisinə, fitri istedadla malik imiş.

20 yaşında olasan, 20 yaşında ədəbi irs sahibi olasan. Bu hər şairə, hər sənətkara, hər vətəndaşa nəsib olan tale deyil.

Ülvinin bu kitabı kiçik və qiymətli çapdır. Ancaq Ülvinin hələ bizim əlimizdə olan, orijinaldan tərcümə elədiyi 200 –dən çox şeiri, poeması, povesti, hekayələri, publisistik yazıları, onun ingilis dilindən orijinal tərcümə şeirləri var. Bunlar əyani sübutdur ki, Ülvi necə böyük istedad sahibi imiş. Həm də bir neçə dil bilirmiş. İngiliscə və rusca mükəmməl bilirmiş, ərəbcə və farsca isə özü sərbəst öyrənibmiş. Bundan əlavə onun musiqi istedadı da varmış və milli musiqi alətlərini məharətlə dilləndirirmiş.

Ülvinin bütün bu istedadı bir amala yönəlmişdi. Azərbaycanın həqiqi müstəqilliyə qovuşmasına, milli mənafə idealına xidmətdən ibarət imiş. Hələ əsgəri xidmətdə ikən Krasnoyarski vilayətinin Kansk şəhərində “Xətai” adlı bir dərnək təşkil edibmiş, orada yaşayan azərbaycanlıları dərnəyinə toplayıbmiş. İndi hər yerdə səslənən Ülvi “And”-nin ilk variantı o zaman yazılıbmış (vətəndən uzaqda). “Xətai” dərnəyinin məqsədi, məramı o imiş ki, Azərbaycanda olan hadisələri və yanlış şəkildə yayılmış məlumatları təkzib edərək o ətrafda rusdilli əhaliyə təbliğ etsinlər. Əsgərlikdən qayıdan kimi də - iki həftə keçməmiş o, müxtəlif ali məktəblərə getmiş, yataqxanalarda olmuş və gənclərlə birgə tələbələr – gənclər birliyi yaratmağı qərarlaşdırıblar. Gənclərin Şimali Azərbaycan Azad Tələbələr İttifaqı (ŞAATİ) belə yaranıb. Hamısı bir yerdə yataqxanalaragedərmişlər, tələbələrlə görüşmüşlər.

Ülvi ziyalı bir ailədə dünyaya göz açıb. O, bir ailənin həyə-tindən çıxıb xalqın həyatına qədəm basıb. Bunu o, özü birşeyində gözəl deyib –

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm.
Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam.
Atam-anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.*

O, belə dedi və xalqının dər-dini öz dər-di kimi yaşadı. Şeyrlərinin birində oxuyuruq:

*Bu şanlı torpağın bəxti kəm oldu,
Otura ağlaya, dura, ağlaya.
Qaragöz qızların qisməti buyumuş,
Kətməni bəxtinə vura, ağlaya.
Verirlər yadlara az nemətimi ?!
Payız nemətimi, yaz nemətimi,
Yaltaqlar yurdumun naz-nemətini
Uduzub, istəyir cura, ağlaya.*

Ülvi zəmanənin, imperiya siyasətinin bələlərinə ithaf etdiyi bu şeirinin mənası çox genişdir. Onun Əfqanıstanda həlak olan

azərbaycanlı gənclərin həyatına həsr etdiyi “Ömür yolu” poeması da bu cəhətdən çox əlamətdardır və beynəlmiləl kömək adıyla qazaxları, qırğızları, özbəkləri, tacikləri, tatarları, azərbaycanlıları öz din qardaşlarının üstünə göndərən rus imperiyasına ilhaq aktı kimi səslənir. “*Ədalətin bildim qulu olmuşam*” – deyən Azərbaycan oğullarının inam səsi kimi səslənir. Bu əsər çox vacib və dəyərlidir. İstərdim ki, hər kəs bu poemanı oxusun. Özü də orada yazılıb ki, Kremlin Əfqanıstan siyasəti aşkarlanmamış yazılıb bu əsər. Bu poema Ülvi şəxsiyyətinin bir daha təsdiqidir.

*(bu yazı 1991-cı ildə “Aktyor evii”ndə keçirilmiş
“Ülvi gecəsi”ndə müəllifin çıxışının mətnidir).*

ÜLVİ ADI ÜLVİLƏŞDİ

İnsan göz açıb dünyaya baxan gündən həyatla maraqlanmağa, düşünməyə başlayıb. Müxtəlif hadisələrin, fəlakətlərin mahiyyətini dərk etməyə başlayıb. Dərk edə-edə onun milli təfəkkürünü ibtidai mərhələdən müəyyən mərhələyə kimi qalxır və...

Və bəzən bir ömrün yolu birədəymə meydançası kimi daralır, bəzən isə yazı masamın üstündə bir kitab var. Hər dəfə nəşə yazmaq istəyəndə o kitab bütün varlığımı özünə çəkir. Kövrələ-kövrələ üz qabığına baxıram. “Ülvi Bünyadzadə. Ülvi duyğularım”. Gənc şairin kitabı...

Gənc şair ömür yolunda, cəmiyyət və insanlıq qarşısında öz borcunu verdi: birinci və axırıncı kitabını yazdı. Amma kitabını görmədən həyatdan köçdü.

Üz qabığını çevirib, kirpiklərim arasından göz yaşlarımı sıxa-sıxa Ülvinin “And”ını oxuyuram: “Mən Bünyadzadə Ülvi Yusif oğlu, həyatımda ilk dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm...”

Bəli, öz vicdanı, qarşısında and içdi Ülvi, ülviləşdi.

1969-cu il sentyabrın 23-də Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində dünyaya bir körpə göz açdı. Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə... O, tələbə idi. İngilis dilini öyrənməklə bərabər, ərəb, fars, latın dillərinə də maraq göstərirdi. Cəmi 20 bahar, 20 yay, 20 qış, 21 payız yaşadı.

21 payız yaşayan Ülvinin 200-dən çox şeiri, bir poeması, hekayələri, bir neçə publisistik məqaləsi və ingilis dilindən tərcümələri qalmışdır.

Ülvi şeirinin ülviliyyətinə, özünəməxsusluğuna, qüdrətinə hər şeydən əvvəl ona görə vurulursan ki, təmizdir, tərəvətlidir.

Və gözəl şairimiz Vaqif Səmədoğlunun ifadəsi ilə desək, “onun şeirləri ilə şəxsiyyəti arasında cavan bir “ömür dayanır”. Haçansa Ülvi sağlığının qara tabutunu öz çiyini üzərində aparmış-

dır”, yəni bu fiziki ölüm onun üçün yeni deyildi...

*Anam da övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın.
Qoy ən əziz dostlarımsa,
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında,
Mənə “ehsan” paylaşınlar.*

20 yaşlı gəncə bu misraları yazdıran hansı hiss idi görən! Di gəl, alın yazısına, şair duyumuna inanma.

“Nə yatdı, nə yuxu gördü” deyirlər, Ülvi yaşında dünyadan köçən, şəhid olana. Ancaq Ülvi öz ömründə çox yazdı, çox yaratdı. Şəhidliyi ilə də hamını şeirlərinə, şairliyinə inandırdı.

*Çiyində yaşıl əba, gözlərində təbəssüm,
Sinəsində çiçəklər düzülüb düzüm-düzüm,
Yeriyir min naz ilə göylərin şamı gəlir,
Ay ellər, pişvaz edin, Novruz bayramı gəlir.*

Elimizin, obamızın əziz bayramı olan Novruzunu elimiz, obamız Ülvisiz keçirdi. Onun bayram payını qəbrinin üstünə qoydu analar...

1990-cı ilin yanvarın 20-də, “qanlı şənbə” günü Azərbaycanımızın suveren hüquqları içərisində bir qorxmaz, cəsur, qeyrətli bir şair də var idi: 20 yaşında düşmən gülləsinə tuş gələn şair Ülvi Bünyadzadə.

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.
Bu yolun, şaxtasından,
soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan
Bu yolun acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Şəbi- hicran yetişdikcə,
Ondan qaçır xatirələr.
Vüsal ömrü daraldıqca,
Aşib-daşır xatirələr.*

Bu gəncin kitabında toplanan şeirlər şairin iyirmi illik ömrünün ən dəqiq və məzmunlu tərcümeyi-halıdır – ömürlüyü-

dür. Bəli, indi 21 payızlı bir ömür ancaq aşib-daşan xatirələrlə yaşayar. Bıg yeri yenice tərləmiş bu oğlanın sevgi həsrətli, məhəbbət intizarlı ürəyini parçaladı düşmən gülləsi.

Əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, Ülvinin ömür butasında bir poema da var. Onun bu poeması “Ömür yolu” poemasını Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə ithaf etmişdir. “Başbilənlərimizin” atdığı səhv bir addım neçə-neçə ananın, bacı və qardaşın gözünü yaşlı qoydu. Vətən oğullarımızın yad torpaqlarda qanı axıdıldı.

Qardaşlarım, kəm bəxtiniz

Görün, sizi hara atdı.

Kəmfürsətlər başımızı

Görün harada, necə qatdı.

Ülvi çox tez və yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir dövrdə həyatdan köçdü. Zalım yağdı imkan vermədi ki, gənc şair bu əl boyda olan ilk kitabını görsün. Bizə də qismət deyilmiş Ülviyə yaradıcılıq yolunda uğurlar diləmək.

İnsan gözünü açıb dünyaya baxan gündən taleyinə yazılmış bir ömür yaşayır. Özünün mənəviyyatını yaradır. Yaradır və...

“Mərhəmət” №2, 1991

Camal YUSİFZADƏ

*Yazıçı – dramaturq,
Publisist*

ÜLVİNİN YARIMÇIQ ÖMRÜNƏ ELEGİYA

Ülvi Bünyadzadə həyat duyumunu, məhəbbətini təzəcə tumurcuqlayan ömrünün poetik anlarına da köçürübmiş. Sən demə, bu anlar, bu ali duyğular onun şəhid, 20 yanvar gecəsində tamamlanmış qəhrəman ömrünün şahidi olacaqmış.. 13 yaşında yazdığı

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

- misraları Ülvinin poetik idealının epigrafıdır.

Ülvi, görəsən hansı hiss ömür karvanının bu dünyadan tələsik ötürməsinə sənə duyurmuşdu. Onunçünmü də tələsib yazılarına belə başlıq seçməyə “vaxt”ını itirməmişən. Şeyrlərindəki, poemadakı, povestindəki, tərcümələrindəki, hekayələrindəki, pyeslərindəki, məqalələrindəki, ayrı-ayrı misralarında bir “xətt” Ülvi ömrünə necə də oxşardır. YARIMÇIQLIQ.

Addımını atdığı fəsil kimi: 21 payız gördü, 20 qış, 20 yaz, 20 yay. SSRİ-nin 50 illiyi adına Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutundakı aldığı təhsilini də tamamlamadı.

Əfqanıstanda həlak olmuş azər oğullarına ithaf etdiyi poemanda neçə “ruh” qardaşlarıyla görüşsən, dərdlərinə şərik, amma ömür karvanını tələsdirdiyindən o poemanı da adsız qoymusan. Əsər tamam, adı yox... İndi onlar tamamlansınmı, ya necə qoymusan, eləcəmi qalsın. Yox... Ülvi sənin heç bir yazının da üzərində əl gəzməyəcək. Birdən, birdən Ülvi tərəvəti dağılar...

Ancaq Ülvi yaradıcılığına nəzər salanda, onun hər addımında bir ömür bütövlüyü görünüür.

Bibin Almaz Binnətovanın təqdimatı ilə “Gənclik” nəşriyyatı Ülvinin şeyrləri – ömür səksəkəsinin duyumlarından bir neçəsi oxucularımızla “görüşə” gəlib. Bu görüşdən Ülvinin xəbəri yoxdur. O bunu görmür və görməyəcəkdir. Amma ruhu duyacaqdır.

“Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 11 may, 1990

SEVGİMLƏ TALEYİM QOŞA YAZILDI

*(Qanlı yanvar şəhidlərindən biri – Ülvi Bünyadzadənin
“Ülvi duyğularım” adlı şeirlər kitabı bu günlərdə işıq üzü gördü)*

“Birdəfəlik yadında saxla. Mən heç vaxt şairlik arzusunda olmamışam. Bu çox çətin peşədir, əzizim”.

Nədənsə, Ülvi Bünyadzadənin şeir kitabçasında bu sətirləri oxuyanda mənə elə gəldi ki, sevənlər öz məhəbbətlərini dillərinə gətirməyə çətinlik çəkdiyə kimi, şeirə, sənətə, qəlbən bağlı olanlar da heç zaman özünə “şairəm” demir. Sadəcə sevirilər və yazırlar. Ülvi öz sevgisi və şairliyi ilə qoşa gəlmişdi. Bu dünyası dediyimiz bu ali oduyla, suyuyla, torpağıyla, havasıyla birgə daxil oldu onun taleyinə.

Qocalmaz, sevgi qocalmaz.

Ürək, ümid qocalmasa.

Qocalmaz, sevgi qocalmaz,

Onu qocaldan olmasa.

Dünyaya ulu, qoca dünya deyirik. Amma ağsaqqal, ağbirçək çağlarımızda belə yenə də onu cavanlıq yangısıyla sevirik. Dünya, ona olan sevgimizlə cavandır.

Ürəyin gözləriylə dünyaya baxan Ülvi ən qəmli çağlarında belə şair qəlbinin bədii şəklini iki misrada belə rəsm edirdi:

Neçə səhərlərin qızıl dan yeri,

Neçə axşamların sabahıdı o.

Ömrümüzdən daha uzun yollar var bu dünyada. Bu yolun uzunluğunu sevənlər daha yaxşı bilir. İllah da görüşə tələsəndə:

Qəlb döyünür, yol uzanır,

Bir tutqunluq görcək səndə.

Elə bil ki, yol uzanır.

Mən görüşə tələsəndə.

Görən nəydi Ülvinin bu cür dilləndirən, qəm üstə kökləyib

danışdıran:

*Anam da, övladlarım da,
Məni qəmgin xatırlasın,
Qoy ən əziz dostlarımsa,
Həmişəlik yadırgasın.*

Hamıdan öncə özünə əyan olmuşdu, ölümün ona olan dəli sevgisi. O, misra-misra bu sevgiyə yaxınlaşırdı. Kim bilir, bəlkə də ətrafdakılar bunu şair sentimentallığı kimi qiymətləndirirdilər:

*Göydə qalar əllərini uzatsan,
Neynim axı, ünüm yetmir, uzaqsan,
Qız qalarsan, qarıyarsan, yazıqsan,
Gözləmə, gözləmə, məni gözləmə.*

Kitabını misra-misra oxuduqca mənə əyan oldu ki, sən dünyanın ən nikbin oğluymuşsan, Ülvi! Şeirlərin də eləcə...

*“Aydınlıq”,
2 noyabr, 1990*

Cavanşir MƏMMƏDLİ (ELOĞLU)

şair-publisist

UZAQ YOLLARIN YOLÇUSU

Ən uzun gecənin pəncərələrindən orucağız analar boylanardı yollarımıza. Ağzı dualı qarılar da beşik başında layla çalır-mış kimi şəhid məzarlarına ağı deyirdi. Qurumuş söyüd ağaclarının budaqlarında qumrular yuva tikmək öyrədirdi balalarına.

Səhərin kaşası qırılacağına ümid yoxuydu. Sabahı açılacaq bu müdhiş gecə hələ ki, qanlı yuxular görürdü. Bu qanlı gecə qızılca çıxaran uşaqlar kimi, qeydən dürlü-dürlü sözlər söyləyirdi. “Ana, üşüyürəm, məni qırmızı yorğana bürü”, “Bacı, dağ düşündə mənə qızıl çadır qurarsınız, kəhər atın belində qayıdacam.

Gözlə... gözlə... gözlə...”. Gözlər yollara dikəlmişdi...

Hamı gözləyirdi... Uzaq yolların yolçuları hələ də yol gəlirdi. Kimisi gədik aşırıdı, kimisi də dolaylı yollardan keçirdi... Qarlı- çovğunlu gecəydi deyən, hamının saçı-saqqalı ağarmışdı. Ərgən-ərgən qızlar bəynişan oğlanlara şirin-şirin sözlər pıçıldayırdı. “Saqqalın ağarsın, nə tez unutdun vədini”.

Ağca-ağca çiçəkləyən yaşdım Ülvi.Sən yaşamağı ölümünlə sevdin, sevgini ölümünlə yaşadın. Ölümün haqq olduğunu Vətən üçün ölməyində bildin. Bir gecənin çiçəkləyən qos-qoca, pirani bir Dədəyə dönən, Xocam Ülvi! Sən bu ahıllıq teliyini yaşamalıydın. Çünki yazan belə yazmışdı.Göyçədə doğuldun, Sibir çöllərində hərbi xidmətdə oldun, Bakıda döyüştün...

Bibisinə yazdığı əsgər məktublarının birindən”... Birdəfəlik yadında saxla. Mən heç vaxt şair olmaq arzusunda olmamışam. Bu çox çətin sənətdir, əzizim, bilirdinmi?...” Amma o, şair doğulmuşdu. Qarsiya Lorka kimi, Viktor Xara kimi, Müşfiq kimi... Ülvi, nədənsə sənin haqqında söz düşəndə, yadıma həmişə Evarist Qalua düşür. O da əbədiyyətə bir gecənin içində qovuşdu. Cəmi üçcə saat ərzində yazdığı açılmaz tənliklərlə bəşəri bir övlada döndü. Hamının oldu. Hərdən mənə elə gəlir

ki, sənin də şeirlərinin altındakı tarixlər o hisslərin, duyğuların könlünə düşdüyü tarixdir. Yazılmağı isə şəhidliyindən bircə gün qabaq olmuşdu. Ülvi, sən şəhidliyidlə əbədiyyətə qovuşduğun kimi, yaşasaydın, şairliyidlə də əbədiyyətə qovuşacaqdın...

Davud NƏSİB

şair,

əməkdar incəsənət xadimi

**“ÖMÜR YOLU” POEMASINI “ULDUZ”UN
OXUCULARINATƏQDİM ETMƏYİ
ÖZÜMƏ BÖRC BİLDİM**

Əzizim Ülvi, mən Səninlə həlakından sonra “tanış oldum”. Şair Camal Yusifzadə sənin haqqında “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetinə yazmışdı, şeirlərini oxuculara təqdim eləmişdi. İki misran məni yaman tutdu, sən elə bil ki, ölümünü qabaqcadan görübsən.

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Sənin yaşının azlığı və ömrünün böyüklüyünə təəccüb elədim, heyran oldum. Köksünün altında döyünən ürəyinin susmağına çox ağrıdım. Sən niyə sağlığında bizim redaksiyaya gəlmədin? Eşitdiyimə görə, şeirlərini həmişə gizlədibsən, özünü sənət yoluna hazır bilməyibsən. Misralarına baxanda inandım ki, gələcəyin parlaq olasıydı.

Ancaq bir güllənin hədəfi oldu. Lakin yaşayırsan, özünə ölməzlik qazandın. Bir misal var: “Bir gün varsan, bir gün yoxsan” misalı sənə və digər şəhidlərə aid deyil. Siz yaşadınız, ölümünüzlə əbədilik qazadınız.

“Ömür yolu” poemanı oxudum, xoşuma gəldi. Bu poemanı “Ulduz”un oxucularına təqdim etməyi özümə borc bildim.

Əzizim Ülvi, Sən və sənin kimi günahsız qurban gedənlər ata-ananın, bacı-qardaşın əziziydiniz, indi isə hamının doğmasına çevrildiniz, özü də əbədi olaraq. Şəklinə baxıram, ölümünə inanmıram və inanmayacağam da. Siz əbədiyyətə qovuşdunuz.

“Ulduz” jurnalı, 1990, №8, səh.2-5.

“HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ”...

Ulduzların işığı neçə-neçə minillik yoldan keçib gəlir. Qaranlıqları yara-yara, zülməti boğa-boğa gəlib bizə çatır. Ona görə çata bilir ki, o işıqdır, haqdır, qalibdir.

İşiq ömürlü insanlar da var. Bu qəbildən olanlara xalq vergisi deyirlər. Ülvi kimi...

Tanrı payı idi Ülvi – bu millətə, bu xalqa, bu torpağa. Təbiətin nurlu bir parçası idi, Ülvi. Onun köksündə dəniz təlatümü ilə şələlə zümzüməsi bir-birinə qovuşmuşdu. Onun içində dəli bir şimşək oynar, odlu bir tufan nərə çəkər, hayqırırdı. Onun varlığı Ana təbiətin özünü xatırladırdı.

Ülvi şair idi, dramaturq idi, publisist idi, tərcüməçi idi. Təhsil aldığı Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunda hamı onu tanıyırdı. İngilis dili fakültəsində oxumasına baxmayaraq o , bir neçə dil bilirdi.

Həmişə daxili bir narahatçılıq içində yaşayırdı Ülvi. Bu narahatçılıq kükrəmiş bir dəniz dalğasına dönüb qayalara çırpılar, sahilə dəyib geri dönər, yenidən ümmana qovuşardı. Bu qüdrətli dəniz öz dənizliyinə sığmaz, yenidən şahə qalxardı.

Dözməzdi Ülvi dünyası haqsızlığa, köləliyə, nadanlığa. “Mən niyə yaranmışam”– deyərdi. “Yaranmışam ki, xalqımın oğlu, vətənimin övladı olum. Yaranmışam ki, varlığımı sübut eləyim”.

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

Ülvi ölümünü elə bil qabaqcadan duyurdu. Onun Ana yurdu haqsızlıq girdabında inləyirdi. Bu inilti Ülvinin rahat buraxmırdı. Havada cövlan edən Misri qılıncı onun içindəşimşək çaxırdı. 1989-cu ilin sentyabr ayının 10-da yazdığı “And” da oxuyuruq: “öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcəbətımə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanıma layiq oğul olacaq,

qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm.

Yanan bir ürəyin, coşan bir qanın üsyanıdır bu “And”.

Nəhayət, qüdrətli Azərbaycan oğullarının vətənə məhəbbəti, sabaha inamıdır bu “And”.

İyirmi yaşlı igid bu sətirləri qələmə alanda bilirdi ki, Vətənin bu ağır dərдинə biganə qala bilməyəcək. Bəlkə buna görə də şeirlərinin birində üzünü anasına tutub deyirdi:

Səbirsiz olsa da sənin gül oğlun,

Səbrlə duracaq qəbrim, ay ana.

Rus ordusunun maskalanmış cəlladları onun doğma Bakısına daxil olmaq istəyirdi. Yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Ülvi buna etiraz əlaməti olaraq küçəyə çıxmışdı. O, işğalçıların şəhərə daxil olmasına razılaşa bilmirdi. Amma heç cürə inanmaq istəmirdi ki, əli silahsız, dinc əhalinin üstünə tanklar yerisin, uşağa, qadına, qocaya atəş açılsın. Ülvi amansız düşmənin vəhşiliyini görəndə yanıldığını hiss etdi. Bu rəzalətə dözməyib özünü qabağa verdi.

Həmin gecə Bakı şəhərində qan su yerinə axdı. Yüzlərlə cəsur, qeyrətli oğullarımızdan biri kimi Ülvi də yağı gülləsinə sinəsini sipər elədi. Həmin gecə Azərbaycan bir oğul itirdi.

Göyçə bir şair itirdi.

Kəsəmə bir igid itirdi.

Həmin gecə Azərbaycan xalqı dünyada əbədiyaşar bir şair tapdı – Ülvi Bünyadzadə.

*“Göyçə” qəzeti,
20 yanvar, 1993*

KÖVRƏK DUYĞULAR

Bu ilin 19 yanvarından 20-nə keçən gecə Bakıda baş vermiş faciənin il dönümünə nə qalır ki?

Deyək 1 ay, 5 gün, 1 saat, bir an... Onsuz da həmin gecənin dəhşəti heç vaxt bizi tərk etmir. Ömrümüz durduqca bu dərd bizim özümüzdə getməlidir. Əgər onu arxaya qoyub özümüzə ondan irəli keçsək başı güllə çaxanların yenə də hədəfinə çevriləcəyik. Qanlı yanvar günlərini xatırlayanda yadıma bir bayatımız düşür.

Əzizim, oyan yeri...
Dur sallan, oyan yeri.
Yüz gün sel gəlsə dolmaz
Bir gün qəm oyan yeri.

Elə bil qanlı yanvar hadisələrini öz gözləri ilə görəndən namərd güllələrinin oğul və qızlarımızın sinəsini şadaraya döndərəndən sonra babalarımız bu bayatını deyiblər. Yüz il, ömür çatsa da çox-çox yüzilliklər ağlasaq belə təkcə 1990-cı ilin yanvar ayının 20-nə keçən gecənin sinəmizdə əmələ gətirdiyi qəm şırımını doldura bilməz.

Həmin gün Azərbaycan torpağı yaşı qədər qoca, dumanlı dağları kimi qəmgin, buludları kimi ağlayan idi. Kimlər getdi o günlər? Adlarını sadalamağa vaxtını çatar? Hamısının müqəddəs ruhu qarşısında baş əyirəm.

... Adamlara tanıdıqları adamın ölümü daha çox təsir edir desəm, yəqin ki, məni qınayan az olar. Torpağımız uğrunda şəhid olanlardan Ülvi Bünyadzadəni tanıyırdım. 40 yaşım var. İndiyə kimi 3 dəfə hıçqıra- hıçqıra ağlamışam. (Kaş bir də qismətim olmasın).

Qardaşım Mehmanın, atam Həbibin və Ülvinin ölümündə. Qardaşımdan yadigar qalmadı. Atamın yadigarları övladları, Ülvinin yadigarı “Ülvi duyğular”ı kitabıdır.

Ülvi! Onunla qardaşımıldə Bakıda tanış olmuşdum. Adi birad günündə. Qardaşımıla Ülvinin əmisi qonşu idi. Ad günündə, xudmani məclisimizdə hərə öz sözünü deyirdi. Ülvi, anası, əmisi, əmisinin ailəsi bizimlə birlikdə ad günündə iştirak edirdilər. Kimsə dedi ki, Ülvi pianoda bir xalq havası çalsın. O utancaq-utancaq qalxıb piano arxasına keçdi. Ülvi həmin andan yaddaşında yaşamağa başladı. 18 yaşı var idi. Qonur gözləri, çatılmamış, qartal qanadları kimi gərilmış qara qaşları ağbəniz çöhrəsinə bir qədər kölgə salanda sifəti qəribə, ciddi görkəm alırdı.

Məclis boyu ağzını açıb bir kəlmə kəsməyən bu gəncin sinəsi altında necə sirli xəzinə varmış ilahi. Bizim aşiq musiqisi, əl havacatları pianoda necə səslənirmiş, Allah.

Bayaqdan dillənməyən susub duran bu Ülvi balanın ürəyi nə imiş, Tanrı. Barmaqları nə oyun eləyirdi, İlahi. “Göyçə gölün”dən başladı, “Divanı”dan adladı, “İrəvan çuxuru”nda ayaq saxlamadı. “Sarı tel”ləri bir-bir saydı, ayırdı: “Ayaq Sarıtel”, “Orta Sarıtel”, “Baş Sarıtel”, “Naxçıvani”, “Yanıq Kərəm”... Allah-təala ürəyinə qədər sözü-sovu olarmış. Aşiq havaları dəyişdikcə ovqatımız da dəyişirdi.

O vaxt dəfələrlə kövrəldim. Dağlarımızın, lilparlı, baldırğanlı gözəllərimizin, dodaqlarımıza həsrət qalan bulaqlarımızın xiffəti doldu qəlbimə. Onlarla qovuşmağa cıgır aradım, yol axtardım. Aşiq Alının, Aşiq Ələsgərin sazları Ülvinin əli ilə köynəkləndi. Sarı simə toxunma dedi: xalqımızın qara bəxtinə düşüb, eləcə pianoda çaldı. Ağıl-qaralı şirmayı dillər çox-çox uzaq mətləbləri gecə-gündüz kimi bir-birinə qovuşdurdu. Çalırdı, yorulmaq bilmirdi, qəlbinin həyəcanı tükənmirdi. Ülvi yadımda beləcə qalıb... 18 yaşında, bığ yeri yenicə tərleyən bir cavan, yeniyetmə kimi, bir də xalqımızın istedad sahibi kimi. Bir də sadə görkəmi ilə heç bir azərbaycanlı balasından fərqlənməyən oğul kimi yaşayır qəlbimdə Ülvi Bünyadzadə.

O vaxt məclisdə iştirak edənlərin heç biri bilmədi ki, Ülvi həm də Şairdir. Şair sözünü böyük hərflərlə yazıram. Ülvinin köçündən sonra işiq üzü görəndən kitabını bu günlərdə oxumuşam və heyrlənmişəm. Kitabı oxuyandan sonra ilk sözüm bu oldu:

“Ülvi xalqımızın mənəvi xəzinəsindən itən incidir, hayıf, hayıf Ülvidən”.

İlk kitab, “Ülvi duyğularım”. Ülvinin bibisi Almaz Binnətovanın bu kitaba qədər respublika mətbuatında yazdığı ürək ağrıları və bu kitaba yazdığı ön sözü oxuyanda belə özümü ağlamaqdan saxlaya bilməmişdim. Bir vaxt Ülvinin çaldığı saz havaları daimi yol yoldaşım olacaq. Bu tərəfdən də şeirləri. Birincidən sonuncuya kimi təsirli tale şeirləri.

Bilirəm ki, Ülvinin ilk və son (Bəlkə də son olmayacaq, axı onun tərcümələri, dərc olunmamış yazıları var) şeir kitabı haqqında çox yazılacaq. Mən də ürəyimdən gələnləri deyirəm.

Nəşriyyatlara iradım var. Yox, iradımdan əvvəl “Gənclik” nəşriyyatına dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Sağ olsunlar, qayğı göstəriblər. Ülvinin kitabının ili çıxmamış çap ediblər. Ancaq bir Allah bilir ki, Ülvi yaşasaydı onun kitabını 30-35 yaşında çap edən tapılacaqdı, ya yox? Kaş yaşayaydı, kitabı gec çıxaydı. Bizim millətin aqibətidir. Məmməd Araz demişkən:

Birindən soruşdum şairəmmi mən?

Özümü ki, özümü öyə bilmərəm.

Cavabı astaca qopdu dilindən,-

Hələ ölməmişən, deyə bilmərəm.

Elə bil Ülvi üçün yazılıb bu misralar. Ülvi Vətən şəhidadır. Ülvi canı ilə, qanı ilə şairdir, musiqiçidir. Kitabdakı şeirləri elə bil əvvəlcədən başına gələcək hadisələri bilərəkdən yazıb. Deyirlər, şairlər öz talelərini yazırlar. Ülvi də eləcə yazıb. Şeirlərini də, poemasını da. Xalqına, torpağına bağlılıq, mənəvi saflığa çağırış, adamların qaranlıq tərəfləri ilə barışmazlıq, dövrün, zamanın xarakterlərində əmələ gətirdiyi dəyişikliklərə qarşı mübarizə Ülvinin poeziyasının ana xəttidir. Nə yazıbsa ürəyinin qanı ilə yazılıb. Sevindiyi anlarda yaxşılara arxalandığını bildirib. Kədərini özü çəkib, heç kim ilə bölüşməyib. Ölümün üzünə dik baxmağı bacarıb. Ülvinin şeirlərində qorxaq, bic misra yoxdur. Şeirləri cəsəətli, misraları misri qılınc kimi zağlıdır, taleyi kimi.

Ülvi hansı mövzuya tuş gəlibsə onu özününkü eləyə bilib. Qəlbinin odunda bişməyən misranı ürək kürəsindən çıxarmayıb.

20 yaşlı bir gəncin mövzu rəngarəngliyi adamı heyrləndirir. İstədim bu kiçik yazımda Ülvinin şeirlərindən bəzi bəndləri misal gətirim. Hansını yazım, bilmirəm. Gərək kitabı bütövlükdə köçürüm onda. Ülvi əsgər şeirlərini bu misra ilə bitirir: “Vətənə borcumu verməyə gəldim”, Üliyə desəydilər ki, bir gün Sovet əsgərləri Bakıya girib dinc adamları güllələyəcəklər, inanmazdı. Yox, qətiyyənlə inanmazdı. Ülvi deyir:

*Verirlər yadlara az nemətimi.
Payız nemətimi, yaz nemətimi,
Yaltaqlar yurdumun naz nemətini
Uduzub, istəyir cura, ağlaya.*

Xalqımızın səxavətli başçılarının başımıza gətirdiyi müsibətləri bu bircə bənddə ürək ağrısı ilə ağlaya- ağlaya deyən şair balamız da bu səxavətin qurbanı olub. Xalq ruhundan, el poeziyasından, saz köynəyindən çıxan büllur duyğular Ülvi şeirini cilalayıb. “Olur” adlı qoşmasında Ülvi yazır:

*Doğmaca qardaşdır çaqqal qurd ilə,
Qəsdən el içində gəzirlər elə,
Yalandan quyruğu düşübdür dilə
Hiylələr tülkünün izində olur.*

Şair burada el arasında özünü yaxın göstərən, əslində isə mənəviyyatca çürük, öz mənafeyinin xatirinə doğma qardaşının belə başını arxadan kəsməyə hazır olan, ürəyində ilanlar, əqrəblər qaynaşanların son nöqtədə əməlcə birləşməsinin obrazını yaratmışdır. Yanvar hadisələrində qanı batan şəhidlərin qəsdini təşkil edənlərin izləri bu nöqtədə birləşən kimi. Birləşdilər, kimisi ad-san sahibi oldu, kimisi rütbə. Şəhid olanlar isə xalqımızın sırası adamları, qeyrətli oğul və qızları oldu. Qəbirləri nurla dolsun.

Əfqanıstanda həlak olan azərbaycanlıların xatirəsinə həsr edilmiş “Ömür yolu” poemasını oxuyanda kövrəlməyən tapılmaz, tapılsa həmin oxucudan torpağımızın gələcəyi üçün şəhid olmaz desəm, inanın. Elə bil Ülvi bu poemanı Əfqanıstanda həlak olanlara deyil, Bakıda şəhid olanlara həsr edib. Elə özü haqda yazıb. Poema bu misralarla tamamlanır.

Zəifdir qüdrətim, kütdür qələmim,

*Ürək dolub-daşır yaza bilmirəm.
Mən də sizin kimi həyat yolunda
Azmaq istəyirəm, aza bilmirəm.*

Elə bil, öz ölümündən qabaq nəğmə ötən qu quşları kimi Ülvi də son şərqişini bu dördcə misrada deyib. Qəribədir. Ülvi deyir ki, “Ölüm insanların son heyrətidir”.

Ülvinin kitabını oxuyandan sonra və tanış duyğularım ilə təkbətək qalandan sonra fikirləşirəm və heyrətlənirəm ki, bizim sabahımız hayana gedir. Min dəfə təəssüf edirəm ki, tale deyilən bu oyun niyə başqa millətlərin deyil, məhz Ülvi kimi istedadlı oğul və qızları olan bir millətin başına gətirilir. Bircə təskinliyi onda tapıram ki, gələcəkdə sinəmizə tuşlanan gülləyə sinə gərən oğullarımız indi daha çoxdur. Çünki yanvar hadisələrinin qanlı dərsləri, bir də Ülvi kimi pak və müqəddəs bir şairin “Ülvi duyğularım” kitabı onların yoluna həqiqətin nurunu çiləyir.

Ülvinin ölümünə inanmayan oxucularsa “Ölümün insanların son heyrəti” olduğunu bir daha təsdiqləyir. Heyrətlənirsən ki, ölüm Ülviyə necə qıyıb.

İndi onun ölümünə kimlər ağlayır. Bakıda şəhidlər məzarına gələnlər, babası Qasım kişi, bibisi Almaz, əmisi Hüseyn, Daşkəsəndə atası Yusif, anası Kifayət... Naxçıvanda dayısı Mikayıl, bir də mən...

*“Səs” qəzeti,
1990*

Əsgər ZEYNALOV
Zeynəb QASIMOVA

ULDUZLARIN İŞİĞİ

Azərbaycan gəncliyinin qəhrəmanlıq rəmzinə çevrilmiş Ülvü Bünyadzadə yaşasaydı, bu sentyabrda iyirmi iki yaşı olardı. Xalqını, torpağını canından da artıq sevən bu istedadlı gənc şairi qanlı sovet ordusu qara yanvar gecəsində başqa yurdsevərlərimizlə yanaşı qətlə yetirdi. Ülvü Bünyadzadə Xarici Dillər İnstitutunun sevimli tələbələrindən biri idi. Şeirləri çoxtirajlı “Bilik” qəzetində çap olunardı. Lakin həddindən artıq təvazökar olduğundan onu tanıyan müəllimlər və tələbə yoldaşları bilmirdilər ki, onun neçə kitablıq şeirləri var. Çap etdirməyə isə tələsmədi. Şeirlərinin birində yazmışdı:

*Ancaq gözlə gəlməliyəm
Bir ölümün acığına.*

Bəli, o gəldi. Ölümündən sonra ölümsüz şeirləriylə əbədiyətə qovuşdu. Ülvü duyğularıyla “And”na sadıq qaldı.

Oxuculara təqdim etdiyimiz bu yazının müəllifləri Ülvünü yaxşı tanıdıqlarından onların ürək sözlərinin səmimiliyinə inanır və fikirlərinə şərik çıxırıq...

Yusif Savalan

... 90-cı il, noyabr ayının 23-ü idi. A.M.Şərifzadə adına Aktyor evində məlum hadisələrin qurbanı olmuş yazıçı Fərman Kərimzadə və Hafiz Baxışın xatirə gecəsi keçirilirdi. İlk çıxış edən şair Nəriman Həsənzadə şəhid, tələbə-şair Ülvü Bünyadzadənin və onun yeni nəşr edilmiş “Ülvü duyğularım” kitabının adını çəkdi.

Əlbəttə, bu təsadüfi deyildi. Fərmanın da, Hafizin də, Ülvünün də ölüm fərmanı yaşdı idi. Fərman bayatı yazmışdı:

*Vedinin yanı dağlar,
Ürəyi, canı dağlar,
Siz deyın: hamı dağlar?*

Sonra özü də olmadı.

Ülvi Basarkeçər elinin övladı idi. O, duyğular beşiyinin “Yanıq Kərəmi”, “Misri”, “Cəngi” üstündə yırgalandığı, ürəyi odla, alovla, atəslə dolu, həmişə narahat, səbirsiz, nakam bir diyarda Göyçə mahalında doğulmuşdu.

Dövrən namərdə üz çevirəndə Göyçə Ülvisiz, Ülvi Göyçəsiz qaldı. Ülvinin şeirlərinin birində “And” a dönən misralar yazdı:

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Bu misralar həm Ülvi yaradıcılığı üçün, həm də Azadlıq yolunda həlak olmuş şəhidlərimizin ömür salnamələri üçün bir epiqraf oldu. Vətən haqqında saysız- hesabsız şeirlər yazılsa da, Ülvinin öz Vətən duyumu vardı:

*Bizim yerdə qar gözləri üşütmür.
Bizdə qar da çıxək kimin ələnir.*

Ülvi kimi güclü hissiyata malik Azadlıq fədaisi olan bir şair yarı bölünmüş Azərbaycanın dərdindən kənarında qala bilərdimi?

*O taydan Savalan, bu taydan Qoşqar,
Buludlar yalından körpü salıblar.
Bu mənfur dirəklər, acı tikanlar,
Bilmirəm, heç kimdən miras qalıbdır.*

Yəqin ki, tarix o “dirəkləri” “acı tikanları” salanların qəbirlərini də mühakimə edəcək, Daşkəsənin kəsilib tökülən meşələrindən də, Əfqanıstanda həlak olan Azərbaycan oğullarından da o, eyni ürək yangısıyla danışır. Ülvi rüşvətxorluğa, “pulu alıb canını əzrayılın caynağına verən” rüşvətxorluğa qarşı da amansız idi.

Onun gəldiyi son nəticə:

*Adamın başına nə gəlsə heyhat.
Artıq tamahdan, nəfəsdən gəlir.*

... Ülvi və sevgi... Ülvinin eşq aləmi, eşq dünyası. Onun sevgi poeziyasında Füzuli hicranı yox, Xəyyam vüsali var. Vaqifin gözəllik aləmi var.

*Dedim, tutaq gəl, əl-ələ,
Varaq gedək bizim elə.*

*Məni söydü... gülə-gülə
Belə söyüş görməmişdim.*

Adətdir, deyirlər: “gözəlin “çor” deməyi də “can” kimi səslənir”. Ülvi isə buna yeni məna vermişdi: “Belə söyüş görməmişdim”.

*Qız qalarsan, qarıyarsan, yazıqsan,
Gözləmə, gözləmə, məni gözləmə.*

Bəlkə də, o, vəfalı Ülvinin gözləyir. Dostları da həmçinin. Çünki Ülvinin özü deyir ki:

*Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

Ülvi və ölüm... Ülvi şeirlərini oxuduqca hiss edirsən ki, o, ölümün yaxınlaşdığını hiss edir, dəhşətə gəlir. Azı 20-21 yaş gəncliyin ən güclü romantik çağlarıdır. Ömrün çiçəkləndiyindən insanın ağına ölüm gəlmir, heç yuxusuna da girmir. Ancaq Ülvi duymuşdu. Bəlkə ona görə ki, Ülvinin dediyi kimi:

*Bilin, daşdan deyil mənim ürəyim,
Ələsgər sazının havasıdır o.*

Bəlkə də bu dahilərə verilən ilahi vergidi. Məşhur fransız riyaziyyatçısı Evarist Qalua ölümündən 3 saat əvvəl riyaziyyatla məşğul olur və 21 yaşında – Ülvi yaşında həlak olur.

Bəlkə buna görə daxildən gələn səs diqtə edir ki:

*Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam.*

yaxud:

*... Əlvida demişəm, yenə deyirəm,
Neyləyəcəm daha səni, əlvida.*

daha sonra:

*... Səbirsiz olsa da sənin gül oğlun,
Səbrlə duracaq qəbrim, ay ana.*

Ülvi şeirlərinin birində – əvvəldə “Gəlməşəm son dəfə biz qoşa gəzək, bizdən qalan qoşa izə əlvida” deyərək “Ağ suyunda üzən buza əlvida”, “sevdiyim o ala gözə əlvida” misraları ilə bitir.

Bəlkə Ülvi ona görə “sizə əlvida demirdi ki, bu “əlvidanın” qarşısında onu yaxşı duyan bibisi duracaqdı...

Ülvi və sənətkarlıq. Zəngin Azərbaycan poeziyası kəhkəşanında təzə söz demək olduqca çətindir. Ancaq tale Ülviyə elə bir vəhy bəxş etmişdi ki, özündən asılı olmayaraq bu onun qəlbindən doğmuşdu:

Kirpiklərim milə dönüb hərlənir,

Kirpiklər həmişə oxa bənzədilib. Ancaq kirpiyin milə bənzədilməsi, bu, Ülvi deyimidir.

Dərdə ümid qalandı,

Sevgi yağır gözlərin.

Dərd insanı qucaqlayıbdır. O, dərdin içində itib-batır. Ancaq nə vaxtsa, haradasa, həyata keçəcək bir ümid dərdə dözmək üçün təsəlli verir və sanki deyir: “Döz, axır yaxşı olar. Və buna görə də Ülvi yazır”: Dərdə ümid qalandı”. Ya da Əfqanıstanda həlak olan azərbaycanlı oğullarına həsr etdiyi poemada:

Əcəl sizi qılıqlayıb

Yuvanızdan hara saldı.

Əcəl insanı qılıqlamır. O, birdən gəlir, nə qədər yalvarsan da hələ qarşıda nə qədər arzuların olduğunu söyləəsən də o öz işini görür. Nə cavana baxır, nə qocaya.

Ancaq Ülvinin duyğusu ilə baxsaq, həqiqətən onları “əcəl qılıqlayırdı”. Əcəl onları qılıqlayıb əvvəl Moskvaya, yaxud Orta Asiyaya, oradan isə Əfqanıstana apardı. Bu qılıqlığın axırında 70-80 faiz boş vədlər dururdu. Guya hərbi xidməti qurtardıqdan sonra xüsusi imtiyazlar veriləcək. Çox əfsus ki, açılmağı qadağan edilmiş tabutlar, yarımcan oğullar geri qayıdırdılar...

“Ülvi duyğularım” kitabı azadlıq cəngavəri, Ülvinin namərd gülləsindən süzülüb gələn yaradıcılığının bir hissəsidir. Onun “qaynar təbi”ndə nə qədər deyilməmiş söz qaldı. Ancaq bu kitab həm də Ülvinin yazdıqlarının bir hissəsidir. Onun ingilis ədəbiyyatından gözəl tərcümələri var. Onun yaradıcılıq irsindən bir povesti, 20-dən artıq hekayəsi, 3 dram əsəri qalıb. Əlbəttə, Ülvinin külliyyatını səbirsizliklə gözləyirik.

... Uzaq ulduzların işığı bizə çox sonralar çatır.

“Mədəni-maarif işi”,

№1, 1990.səh.18-20

Əsgər ZEYNALOV
Filologiya elmləri doktoru,
Professor

ÜLVİNİN POETİK DUYUMU

Budur yeni dərs ili başlayır. Dillər İnstitutu əziz Ülvini gözləyir. Axı özü deyib:

*Ancaq gözlə, gəlməliyəm
Bir ölümün acığına.*

Hələ imtahan sessiyalarında tələbə dostları birinci cavab vermək üçün Ülvini gözləyirdi. Çünki özləri bərk həyəcan keçirirdi.

Yalnız Ülvi savadı, Ülvi iradəsi, inamı, cəsarəti bu həyəcanı aradan qaldırıb onların köməyinə gələ bilərdi. Ancaq Ülvi gəlmədi, bəlkə gələ bilmədi...

Müəllimlərinin gözü qarşıda qaldı. Ülvininin cavabı lazım deyildi. Axı kim Ülvini tanımırdı. Onun qiyməti sorğu-sualsız yazılmışdı. Yalnız Ülvinin bir az poetik və siyasi söhbətlərini eşitmək istəyirdilər.

Ancaq Ülvi gəlmədi, bəlkə də gələ bilmədi.

Bibisi Almaz həmişə Ülvi haqqında söhbət edərkən, sözünün sonunda qardaşı oğlunun ölməzliyinə inanaraq deyir:

“Eh, Ülvidir də, nə deyəsən?”

Bəli, Ülvidir də, nə deyəsən, gəlmədi, gəlmədi... Ülvinin “Ülvi duyğularını” oxuyuram dönə-dönə...

Hər dəfə oxuduqca gözlərim önündə yeni poetik deyimlər və çaparlar açılır. Onun yaradıcılıq “mən”i qeydsiz-şertsiz təsdiq edir ki, “Həyat üçün doğulub, Vətən üçün...” 20 yaşında ölən bu şair zamanı vaxtından xeyli əvvəl qabaqlamışdı.

Dahi Füzulinin Vaqif poeziyası vasitəsilə göylərdən, xəyallar aləmindən yerə enmiş məhəbbət poeziyası, eşq dünyası sanki bütövlükdə Ülvi poeziyasına hopmuşdu. Ancaq Ülvi bəzən həm Füzuli hicranını, həm də Vaqif vüsəlini özünə birləşdirir.

Başımı dizinin üstünə qoyub,

Uyuya-uyuya öləydim kaş ki.

Gözəlin dizinin üstünə baş qoyan aşıq əbədiyyətə qovuşur.
Sehrli, nağıllı bir əbədiyyətə.

Bir vaxt xoşbəxt idik necə, ilahi,

Gözlərin gözlərimdə, əlin əlimdə.

- deyən şair sevgilisilə keçirdiyi xoş çağları xatırlayır.
Həqiqi aşıqlər lazım gəldikdə üzr istəməyi bacarır:

Səni incitmişəm dilim qurusun,

Bağışla, bağışla, bağışla məni.

Ancaq bununla belə şair ümitsizliyə qapılmaz. Gəldiyi son nəticə:

Nə qədər küssən də mən dönməyəcəyəm,

Yenə minnətinə, özüm gələcəyəm.

Şair vüsəl işığıyla, vüsəl ümidiylə yaşayır. Çünki yaxşı başa düşür ki, “dərdə ümid qalandır”.

Xalqda qədimdən bəri nə qədər yüksək keyfiyyətlər varsa, hamısı Ülvinin ürəyində birləşib. “Ələsgər sazının havasından tutmuş Şəhriyar şeirinin nəvasına qədər”.

Səttarxan hədəsi, Cavanşir bəhsi,

Koroğlu gərdisi, Nəsimi səsi.

Xətai cürəti, Nəbi gülləsi

Babək qılıncının davasındı o.

Buna görə də cərrahiyyə əməliyyatı aparıb, ürəyi dəyişən həkimlərə müraciət edərək yazır ki:

Özgənin ürəyi nəyimə gərək,

Öz xəstə ürəyim bəs edər mənə.

Onun “xəstə ürəyi” elə incəlikləri duyur ki, bu oxucunu istər-istəməz düşündürür, heyrətləndirir: “Bülbülü şöhrətləndirən, dillər əzbəri edən də səsidir, qənimi də.

Ən ağır böhtanlar görürsən elə,

Ən yaxın bildiyin kəsindən gəlir.

Tarixən qədər belə səhnələrin şahidi olub. Dünyada dostlarının, yaxınlarının əlindən fəlakətə düşənlərin sayı- hesabı yoxdur-astıyaqlar, sezarlar, babəklər, otellolar kimi.

*Sərinlik arama dayaz sular da,
Sərinlik bulağın gözündə olur.*

Bu “xəstə” ürəyin duyumudur. Bəzən həmin “ürək” elə təbiət lövhəsi yaradır ki, insan dünyanın bütün dərd-qəmini unudub yerdə olmaq istəyir.

*Sahilində dayandığım dağ çayı,
Aram-aram səndən nağıl danışır.
Durnaların qaqqıltısı göylərdə,
Ətkələnib qərib-qərib dolaşır.*

Dəfələrlə işlənmiş ifadələrə yeni mənə vermək Ülvü yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərindən biridir.

*Bənövşə boynun əyibdi.
Yoxsa bizlə görüşündən utanır.*

Qurbanı də:

*Ayrılıqımı çəkib boynunu ayırdı,
Heç yerdə görmədim düz bənövşəni.*

Əgər Qurbanıdə bənövşə “hicrandan” boynunu bükübsə, bu, Ülvüdə həyadan, abırdan-ismətdən boynunu büküb. Budur Ülvü sənətkarlığı. Hər sənətkarın özünəməxsus deyim, duyum tərzidir. Bunları birləşdirən oxşar cəhətlər də var. Hər iki şeirdə bənövşənin “boyun əyməsi” sual şəklində qoyulur: “ayrılıqımı?”, “yoxsa?...” Cavab oxucuların mühakiməsinə verilir. Şeirələrin ikisində də ahəngdarlıq (heca) eyni ölçülür.

Ülvünün:

*“Dan yeri sökülür, közərir bulud,
Yaşıl çöllər qırmızıya boyanır”-*

misraları Abbas Səhhətin məşhur “Yay səhəri” şeirindəki-

*“Od tutub qırmızı atəşlə yenə yandı üfüq,
Şəfəqin qırmızı rəngiylə alovlandı üfüq”*

misraları ilə səsləşir. Əgər romantik Səhhətdə günəşlə bağlı hadisə səma fonunda baş verirsə, Ülvü onu torpaqla bağlayır: “Yaşıl çöllər qırmızıya boyanır”.

*Gecə keçir, ay da sönür şam kimi,
Üşüyürəm, yoxdur səndən bir səda.*

misraları isə istər-istəməz yada salır.

Romantik gecənin eşq yolçuları. Bəlkə məşuqələr aşiqləri gözlətməkdən zövq alırlar.

Folklor Göyçə mahalının doğulmuş Ülvinin qanına, canına, iliyinə işləmişdi. Ülvi şeirlərinin çoxu elə bil ki, el tərəfindən qoşmadır, gəraylıdır, bayatıdır.

*Oxuyur "Sarıtel" dən,
"Dübeyti", "Dilqəmi" dən,
Ürəkləri odlayan,
Odlanan "Kərəmi" ndən.*

Bu dördlük bütün tələblərə cavab verən bayatıdır. Saz havaları üstündə "köklənmiş" bayatı! Ülvi təkcə xalq şeiri ruhunda yazmaqla kifayətlənməyib, həm də yaradıcılığında folklorlardan istifadə etmişdir. Onun "Ömür yolu" poeməsindəki el bayatıları bu qəbildəndir.

*Balam mənim gülümdür,
Gülümdür bülbülümdür.
Ölsə, analar ölsün.
Bala ölmək zülümdür.
Al, çax, fələk!
Gülləni al çax fələk!
Namərdə meydan verdin,
Namərddən alçaq fələk!*

Bir misranı da qeyd etmək yerinə düşər:

"Əlvida demişəm, yenə deyirəm". Sanki şair kiminləsə söhbət edir: "Demişəm yenə deyirəm". Xalq ruhuna bu qədər də yaxın olmaq tamam olur. Artıq ikinci ildir ki, Ülvinin ad günü Ülvisiz keçir. Ancaq o, nə zamansa qayıdacaq, heç olmasa ad günlərinin birində...

Bütün dost-tanışları, əzizləri inanırlar ki, Ülvi qayıdacaq. Bir ölümün acığına. Bəlkə əsərlərinin külliyyətiylə... Ya da canından keçdiyi Azadlığın tam əldə edildiyi gündə...

*"20 yanvar" qəzeti,
1992*

ÜLVİLİK

*Al, çax, fələk..
Silahın al, çax fələk.
Namərdə meydan verdin,
Namərddən alçaq fələk.*

Adamın ürəyinə əvvəlcədən sevinc də damır, kədər də! Əlbəttə, hər ürəyə yox. Sevincə, kədərə həssas olan ürəyin qulağı olur, gözü olur.

Ülvinin ürəyi belə ürək idi. Əvvəlcədən görmüşdü gələcəyi, günlərin güzgüsündə, alın yazısında oxumuşdu. “And” içmişdi, qəsəm eləmişdi ki, el-obanın dar günündə onun düşmənlərinə “qarşı duracaq”.

Demişdi ki, “əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun”.

Hələ əsgər ikən Qarabağ hadisələrini eşidən, Vətənə can atan Ülvi qayıdıb gəldi və yurddaşları ilə birgə yalın əllə tankların yürüşünü saxlamaq, əvvəlcədən düşünülmüş, yazılmış bir taleyini pozmaq istəmişdi.

Bayaq dedim. Ülvi əsgər olub. Əsgər içdiyi anda sadıq qalmalıdır. O, adi əsgər deyildi, həm də şair idi.

Deyilənə görə, lap uşaqlığından şeir yazırdı Ülvi. Amma üzə çıxmağa tələsmirdi. Həm də bu xalqın bu saat şairdən çox ər-igidlərə ehtiyacı vardı. Şair çoxdur. Qoy bir az da şeirim bərkisin sonra... Şeiri bərkidicə özü də bərkidi...

Bu dözümlü və səbr mücəssəməsi özü haqda onda belə dedi:

*Deyirlər, səbrlə yaşa dünyanı,
Səbrlə yaşasan dünya sənindi.
Səbrlə dinlədim şirin layları.
Ay ana, səbrsiz olmuşam indi.*

El-obanın səbri daşanda, onun da səbri daşdı. “Ömür yolu” poemasını yazdı. Əfqanıstanda əsir düşüb həlak olmuş bir əsgərin ruhu ilə danışdı:

*Burda (yəni Vətəndə) dərd çəkməkdən
Orda (yəni qürbətdə) yatmaq... yaxşıdı.*

Hər dərdin sonu var. Şair qəlbində bu dərd sonsuz idi. Dərd onu yandırıb-yaxdı, ta “20 yanvarda şəhid olanadək. İndi də qəbri, torpağı-daşı od tutub yanır.

20 illik ömürdə doğmaca kəndlərindən dərbədər düşmüş, isti ocağından ayrılmış, yurdu-torpağı “qonşu” əlində qalmış şair, bir əfqan əsgərinin dili ilə özünə tənə vurur.

*“Beynəlmiləl” deyə-deyə,
Hardan hara gəlibsiniz.
Yoxsa bizi siz qeyrətsiz,
Maymaq millət bilibsiniz.
Öz torpağın ona-buna paylanır,
Qeyrətin var, get al geri”.*

Əsl şair gördüyünü yazandır.

Doğma Ana yurdun, el-obanın əsl oğlu olub, doğma Ana yurdun, el-obanın qeyrətini çəkəndir. Ülvi belə oğul idi!

Bundan o yana mükafat, ad-san, şan-şöhrət yoxdur.

Ülvi, sən qazandın o adı! Odur ki, sənin xatirənə həsr etdiyim bu kiçik yazımın adını “Ülvilik” qoydum. Sənin adında, əməlində, şeirində, həтта deyə bilmədiklərinə belə ülvilik var. Əl-ələ, yarpaq-yarpağa, naxış-naxışa birləşib yadda qalacaq və unudulmayacaq. Bu ülvilik abidəyə çevrilib Şəhidlər Xiyabanında – xalqın yaddaşında qalmaq üçün. Bu yeganə təsəllimiz. Daşlaşmış, gözlə görüləsi, əllə tutulası təsəlli!

Sən, ey canını el-obasına fəda eləyən, tankların tırtılları altında əzilən novruzgülü! Sən demişdin bu sözü:

*Mən Novruzgüliyəm,
Nəğmə dolu ürəyəm.
Sarı sim kimi
Köklənməmişdən kövrəyəm”.*

Sən həmişə bizimləsən!

Ülvi şeir meydanına təzəcə qədəm qoymuşdu. Dünya gör-götür dünyasıdır – deyirlər. Gəncliyinə baxmayaraq görüb-götürmüşdü. Odur ki, yazırdı:

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm,
Bu ocağın kor çıraqtıyam.
Yanmayacaq işığıyam,
Atam-anam Zəmanədir:
Mən zəmanə uşağıyam.*

Doğrudan da Zəmanə uşağı idi Ülvi. Hamını tanıyırdı.

Kişini də, nakişini də, təmiz adamı da, vəzifə düşgünü olan müdiri də, onun qəbuluna gələn fağırı da.

Əzrayıl bir xəstənin canını ala bilmirdi, kimsə kənardan Əzrayılın qulağına pıçıldadı ki, o xəstə məşhur rüşvətxordur. Ona rüşvət təklif olunsay, əvəzində canını da verər. Nəhayət, Əzrayıla da rüşvət verməyi öyrətdilər. O, xəstəyə yaxınlaşıb:

*“Bir dəstə pul basıb cibinə sonra
Əyilib astadan “rüşvətdi” dedi.
- “Cibinə bərəkət”-deyib xəstəmiz,
Rüşvətini alıb canını verdi.*

Yaxud başqa bir şeirini bütöv misal çəkəcəyəm.

*Beş cüt telefonu ağı-qaralı,
Dayanıb qul kimi əmrə müntəzir.
Ayağı altına sərilib xalı,
Üstündə bəy oğlu bəy kimi gəzir.
Girmişdim yanına yüz minnət ilə,
Üzünü hikkəylə çevirdi yana.
Gözünü zilləyib elə baxdı ki,
Elə bil dədəmin borcu var ona.
Hamıya tanışdır onun da üzü.
Ədası şir kimi, özü köstəbək.
Əlimi cibimə salanda gördüm,
Gözləri işardı pişik gözü tək.*

Son rəng. Fırçanın son hərəkəti. Portret çəkildi.

Vəzifə düşgünü müdir. Nə qədərdir görəsən belələri? Ülvi müasir şair idi. Gördüklərinin çoxu ürəyində qaldı. Hələ nələr yazacaqdı. Nə yatmışdı ki, nə yuxu görəydi. Gənc idi, Ülvi. Taleyin gözü kor olsun. Yarpaq açmamış budağı qırdılar.

Selin qarşısını kəsdilər. Gur yanan ocağı söndürdülər. Çayın məcrasını döndərdilər. Ümidinin qanadını qırdılar.

Ürəyə çalın-çarpaz dağ çəkdlər...Şirin sözünü kəsdilər...

Bilmədlər ki, sözü kəsmək olar, amma öldürmək olmaz. Deyilən söz diridir, canlıdır. Sözü deyən dünyadan köçsə də söz qalacaq. Sözün öz ömrü var. Ruh varsa, elə sözdür.

Söz ruh kimi əbədidir.

Həmişə başımızın üstündə, evimizin başında, ocağımızın başında, dilimizin ucundadır. Nə qədər ki, dünyada söz var, deməli şair də var.

“Ülvi duyğularım”ı vərəqlədikcə Ülvinin bibisi Almaz xanımın göz yaşlarını gördüm: zərif şəh damlaları kimi səpilmişdi şeirlərin üstünə.

Kitabın redaktoru Musa Ələkbərlinin qardaş canıyananlığını gördüm, şeirlərin düzümündə, sırasında, səliqə-səhmanında.“Gənclik” nəşriyyatının nəşr elədiyi gənclərə örnək olan, mərdlik öyrədən bu kitabı gördüm, lap vaxtında çıxmışdı dünya işığına.

Qoy indən belə məktəb olsun, adətə çevrilsin – Ülvilik.

*“Ədəbiyyat və incəsənət”,
21 dekabr, 1990*

Flora XƏLİLZADƏ
əməkdar jurnalist

BİR ÖLÜMÜN ACIĞINA

*Bir ocağın ətrafında
Mənə “ehsan” paylaşınlar.
Qoy lap məni “bəxtsiz” deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm
Bir ölümün acığına.*

Ülvinin misralarıdır. O Ülvinin ki, 20 Yanvara – o qanlı günə kimi üzünü belə görməmişdim. Qohum-əqrəbasını da tanımamışdım. O Ülvi ki, 20 yanvar müsibətindən sonra həmişə mənimlədir. Sağlığında gəlmədiyi evimin əzizidir, oğlanlarımın dilinin əzbəridir, gözlərimin yaşıdır, ürəyimin ən yuxa yeridir. O Ülvi ki ölümündən sonra məni neçə yol sarsıdıb, neçə dəfə dəhşətə gətirib. Ürəyimin bir parçasında şəhid nazimlərin dağı var, bir tərəfində də ülvilərin. İndi gəl özünü toxtaq apar görüm.

... Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 1969- cu il sentyabr ayının 23-də indi yadlara qalmış Göyçəmizin Kəsəmən kəndində dünyaya göz açmışdı. İbtidai təhsilini orada, orta məktəbi isə Daşkəsəndə oxumuşdu. 1987-ci ildə APXDİ-nin ingilis dili fakültəsinə daxil olub. Birillik təhsildən sonra əsgərliyə gedib. Bir il üç aydan sonra yenidən Bakıya qayıdıb təhsilini davam etdirirdi. Bu o vaxtlar idi ki, şəhərimizdə mitinqlər keçirilirdi. Dərs əlaçısı idi Ülvi. Və o vaxtlar, yəni sentyabrın 10-u 1989-cu ildə Ülvi məşhur andını yazır:”... Nəyin bahasına olursa olsun, öz “azərbaycanlı “mənimi” təsdiq edəcəyəm. “And”ına sadıq qaldı Ülvi. Və mənim heç zaman dilim gəlməz deyəm ki, Ülvi yoxdur. Ruhların əbədiliyi barədə eşitmişəm, amma ruhun bir insana keçməsi... onun varlığında yaşamasını (qoy qınamasın məni Ülvinin nənəsi, anası, atası, bir sözlə, əzizləri) indi duymuşam. O qanlı, müsibətli günlərdən sonra tanıdığım Almaz məni yerimdə qurudub. Almaz Ülvinin bibisidir, mənim həmkarımdır, “Ədəbiyyat və incəsənət”

qəzetində işləyir. Zahirən çəlimsiz, incə və olduqca kövrək bir xilqətdir. Ülvi onun üçün həyat, yaşamaq, mübarizə deməkdir. Ülvisiz nəinki günü, anı yoxdur, “şəhid ailəsi”, “şəhid ailəsinə kömək”... bu kimi sözləri eşidəndə... od tutub yanır: “Onlar bundan öteri sinələrini topun, tankın gülləsinə söykəməyiblər axı... Şəhidləri unutmamalıyıq. Amma bu bizə o haqqı vermir ki, elədiyimizi dəqiqəbaşı hesaba çəkək. Bu cür mərhəmət və xeyirxahlıq nəyə gərəkdir?”

Dərdin ağırlığından əziləndə, ürəyinə bir çınqı sevinc düşəndə tezcə üz tutduğu yer Şəhidlər Xiyabanıdır Almazın. Ülvinin cismi uyuyan torpağa üz sürtüb onunla dərdləşir, ürəyi gözlərindən sellənir. Və hər cümə axşamı bilirəm ki, Almaz yenə oradadır. Mənə danışblar ki, neçə yol gecə saat 1-2 radələrində şəhidlərin qəbri üstə şam yandıran görüblər onu. Hələ elə bir an, məqam olmayıb ki, yolu təsadüfən həmin xiyabanın yanından düşsün, amma Almaz ora getməmiş olsun.

20 yanvarda 20 yaşlı Ülvi şəhid oldu. Şəhid Ülvinin şeir yazmasını da onda bildik. Bu geniş ürəkli, qeyrətli və mərd balamız necə istedad sahibi idi. Özündən xəbərsiz oxuduq kitabını. Həmin kitabın girişində Almazın yazdığı ön sözü oxuyuruq: “Taleyin işinə bax. Ülvimin ilk kitabı özü ilə adaş oldu: “Ülvi duyğularım”. Heç vaxt ağılıma gəlməzdi ki, balamın ilk kitabının tərtibçisi, ön söz yazanı, üstəlik bu topluya ad seçəni mən olacağam. Doğrudur, özü həmişə deyərdi ki, ... Bir dəfə yenə Ülviyi təzə şeir yazmamaqda, hətta heç olmasa yazdıqları ilə mətbuatda çıxış etməməsi ilə təqsirləndirdim. Bərk mübahisəmiz düşdü. (Adətən ən səmimi söhbətlərimiz nədənsə mübahisəsiz ötüşməzdi). Söhbətimizi başqa səmtə yönəltmək üçün özünəməxsus, qəti tərzdə, ütələk-ütələk dedi:

- Birdəfəlik yadında saxla. Mən heç vaxt şairlik arzusunda olmamışam. Bu, çox çətin sənətdir, əzizim, bildinmi? Nə yazıramsa, əsəblərimi sakitləşdirmək, narahat duyğulardan xilas olmaq naminə yazıram. Görürəm ki, bunlar səni çox maraqlandırır. Onsuz da bunların çap işi, yığıb-yığışdırmaq işi sənənin öhdəndədir. Bütün məsuliyyəti ilə! İstəyirsən indidən başla, istəyirsənsə də...

nə isə öz işindir, bir də bu mövzuya qayıtmayaq, – beləcə dedi, Ülvim”. Ülvinin heyrət doğuracaq həssaslığı şeirlərində də var.

*O dərya səbrində bir zərrə olum,
Necə böyük imiş səbrin, ay ana.
Səbrsiz olsa da sənin gül oğlun,
Səbrlə duracaq qəbrim, ay ana.*

Qanlı Yanvardan sonrakı iki il ərzində Ülvinin oxuduğu ali məktəbdə Xatirə Muzeyi yaradılıb. İnstitut kollektivinin bir istəyi hələ də göyərməyib: Xarici Dillər İnstitutu Ülvü Bünyadzadənin adını daşısın. “Gənclik nəşriyyatında ilk kitabı çapdan çıxdı. A.M.Şərifzadə adına Aktyor evində Ülvinin yaradıcılıq gecəsi keçirildi. Bədii Tərcümə Mərkəzinin orqanı “Xəzər” jurnalının təsis etdiyi “Ülvü” mükafatı üç gənc jurnalistə verildi. Yaşadığı evin yerləşdiyi küçə hələ də Anaşkinin adını daşıyır. Və bütün bunlardan sonra məni ən çox yuxaldan Almazın imzası oldu: Almaz Ülvü. Qəlbən, ruhən bir-birinə qovuşmuş bu qoşa ad ürəyimə köz kimi sıxıldı. Almazın nisgilli baxışlarında Ülvinin dupduru gözlərini gördüm. Bu zərif qızcıqazda o qanlı gecənin qurbanlarının özlərini duydum. Taleyin müdrik qəribəliyindən, sərt hökmlərindən dəhşətə gəldim. Duydum ki, bütün Şəhidlərin ağrısı bu qızın içindən keçir. Şəhidlərin ölümsüzlüyünə, əməllərinin əbədililiyinə bir daha inandım. Yəqin elə o duyğuymuş ki, Almaz Ülvini bu ağır günlərdə ən qaynar nöqtələrə aparırdı. Çaykənd əməliyyatı zamanı oraya gedən ilk jurnalist qız məhz o idi. Yandırılmış, talanmış kəndlərimizdə də çox olub Almaz. Hər dəfə də o ağır səfərlərdən sonra mütləq özünü ziyarətgaha – Şəhidlər Xiyabanına yetirib. Bir-bir oğullarımıza üz tutub:

- Bağışlayın, bizi qardaşlar, bağışlayın, nə qanınızı ala bildik, nə də torpağımızda tökülən qanları dayandırdıq.

Almazın Ülvü ilə bir şəkli keçdi əlimə. Özünün xəbəri olmadan. Və istədim ki, o qoşa imzanın bir qoşa şəkli də dərc edilsin. Ülvünün 15 yaşında yazdığı bir şeiri də var məndə. Oxuduqca heyrətlənirəm. Onu olduğu kimi sizə təqdim edirəm:

*Gecədir...
Saat 12-dir.*

*Bir dəqiqə keçəndən
Sonrayeni günlər gəlir
Bu dəqiqə görəsən-
Kimə ömür verəcək?
Kimi sevindirəcək?
Kimin ömür-gününü
Ömürlük bəzəyəcək?
Bu dəqiqə görəsən
Kimləri qocaldacaq.
Qamətini əyəcək?
Kimləri öldürəcək?
Kimlərdən əl çəkəcək?
Dəqiqədə hökmə bax,
Həyatın hökmdarı
İnsana hökmdardı.*

Ürəyim oyulur ki, bu misraları görəndə hansı qüvvəymiş o körpəcə uşağa yazdıran. Və onda elə bil ki, üzərimdə qınaqlı baxışlar hiss etdim. Bir dəfə yenə də Şəhidlər Xiyabanına getmişdik. Bir qəbrin önündə bir qız diz çökərək için-için ağlayırdı. Qarıbliyi məni sıxdı. Yanında dayanıb göz yaşlarına şərik çıxmaq istədim. Solğun bənizli qız dərhal yerindən qalxıb uzaqlaşdı. Elə bu vaxt bir heysiz qadın məni bu hüznü sükutdan qopardı: Ay Allah, Ay Tanrı, axı o qız kim idi, biləmmədim. Kimsən ay bala, mənim balamı belə yanıqlı-yanıqlı ağlayırsan? Özümü birtəhər ələ alıb bu biçərə ananın qolundan tutdum:

- Nə fərqi var kimdi, ay ana, bizim birimizdir.

Hər gün gəlir ey, hər gün. Bir biləmmirəm, öyrənəmmirəm kimdi o. Bəlkə elə istəklisidi bədbəxtimin...

Yadıma Ülvinin bir şeiri düşdü

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm!
Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq çırağıyam.
Atam-anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.*

Bu “zəmanə uşaq”ları indi bizim hər birimizin ürəyindədir. Ülvinin şeirlərindəki o ümidə söykənirəm ki, “bir ölümün acığına” biz onları həmişə yaşadacağıq. Oğullarımızın istəyi bu idi ki, torpağımız bütövləşsin, Azərbaycan həqiqi mənada azadlığa çıxsın. Onlar bu əqidə uğrunda şəhid olsalar da, azadlığa uzanan yollarda əbədi çırağa döndülər və Ülvinin *“Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik!* - misraları bu gün hər birimizin köksündə yurd salmalıdır.

“Azərbaycan qadını” jurnalı, 1992, №1

TALE PƏRVANƏSİ

Xoş gördük, Ülvi! Üç ildir üz-gözünə həsrətik, amma nə yaxşı ki, sözün qalbmış. Dərdləşə, danışa bilirik. Sən gedəli iki kitabın çap olub. Bəlkə şəhid olmasaydın, hələ heç biri də çıxmamışdı. Nə sən qapı döyəcəkdin, nə səni kimsə axtaracaqdı.

Və yaxşı ki, səndən sonra sənin ruhun qonmuş Almazımız varmış! Zahirən çəlimsiz bu qızcığazın köksündə adicə ürək çırpınırmış, tonqal yanırırmış. “Günəşə qovuşan Ülvim” deyir sənə. Amma unudur ki, o, özü də Günəşdən qopan işıq-tale pərvanəsidir. Özünü necə oda-közə vurur. Ən böyük arzusu da, istəyi də sənsən! Uğuruna sevinib, uğursuzluğuna üzülən Almaz bibin! Səni əbədi diri bilən və yanında görən, içində duyan Almaz Ülvi!

Həyat üçün doğulmuşuq,

Vətən üçün ölməliyik!

Sən bu məşhur misraları yazanda cəmi 13 yaşın olub. Məhz 20 yaşında da dediyini eləmisən, 20 Yanvara da bir neçə gün qalmış bu vəsiyyəti yazmısan:

Atam oğul deyiləm,

Anama oğul deyiləm.

Bu ocağın kor çırağıyam.

Yanmayacaq işığıyam.

Atam- anam zamanədir,

Mən zamanə uşağıyam.

20 illik ömrünə nələri sığışdıra bilibsən! Şəhidliyə beləmi tələsirdin? Hələ sənin məktubların. Bədii əsər qədər təsirli, düşündürücü və qiymətlidir. Xəyalına gələrdimi, Almaz sənin yazılarının üstündə necə əsim-əsim əsəcək, toplayacaq, tərtib edəcək, çapına çalışacaq, istəyinə nail olacaq. Hətta sənin orta məktəbdə buraxılış imtahanı zamanı yazdığın inşanı da üzə çıxaracaq. “Ən çox sevdiyim ədəbi qəhrəman” adlı bu qələm məhsulu öz orijinallığı ilə seçilir. Adi şagirdin heyrətamiz duyğuları, özünəməxsus düşüncəsi adamı valeh edir.

Ağır da olsa, bu fikirlə razılaşıram ki, məqsədini, niyyətini, arzunu elə 20 yaşında da tamamlaya bilmisən. Torpaq, millət uğrunda şəhid olmuş ömür yarımçıq ola bilməz. Toxtaqlıq tapırıq ki, sənin arxivində yenə də çap olunmamış yozmaların var. Səndən sonra sənin Günəş taleyinin əbədi nur saçması xatirinə Almaz gecə-gündüz adınla, odunla çırpınır. Əvvəlcə, “Ülvi duyğularım”ı oxuyuruq (1990), bu il də “Bir ölümün acığına”nı (1993), bəs sonra?... Almaz deyir: “1001 gecə oturub 1001 yarpaq ülviləşən Ülvimdən yazaram, yenə də sinəm od içində çırpınır. Çırpınıb külə dönsəm də, Ülvi ömrünün, Torpaq, Millət uğrunda şəhid olmuş Ülvi taleyinin şairanə mənasını gələcəyimizə tarix üçün yazacağam”.

Nə deyirik, Almaz, Allah imkan versin!

*“Azərbaycan” qəzeti,
5 mart, 1993*

ŞƏHİDİM ÜLVI

Neçə gündür kitabını əlimdən yerə qoya bilmirəm. Sözlərin köz-köz olub sinəmə basılır. Ömrün o yaşında o boyda “qocalmağı”, gözünün qənsərində olanları görə bilməyənlərin içində seçilərək sabahı, o biri günü, gələcəyi görməyi sən necə bacardın, Ülvi?! “İdrakı soyuq başçıların” namərdliyi, xəyanəti torpağımızı bölüm-bölüm, ürəyimizi ovum-ovum etdi. Bəlkə də dünyada elə bir xalq tapılmaz ki, bizim kimi sinəsi dağım-dağım dağılsın. Bir şeirində “Bir ölümün acığına” yaşayacağını vəd etmişdin, amma sinəni tankın, topun od püskürən ağzına söykədin. Bu bütövlüyümüz naminə tikələndin. Yox-yox, dilim gəlməz sənə... Sən yaşayırsan, Ülvi, yaşayırsan. İndi hər qəlbə, hər ürəkdə adın var. Şəhid Ülvi, Şəhid Ülvi, Şair Ülvi!

Şeyrlərindən danışmaq istəyirəm sənə. Dəli elədin məni, qardaş. O zərif duyğuların könlümü şişə taxdı. İlahi, sənə o misraları hansı qüvvə diktə etmişdi?!

Bu şanlı torpağın bəxti kəm oldu,

Otura ağılaya, dura ağılaya.

Qaragöz qızların qisməti buymuş,

Kətməni bəxtinə vura, ağılaya.

Şeyrin nə haray çəkir, Ülvi?! “Yadlara verilən nemətimiz”in müqabilində üzümüzə tənələr çırpılıb, başımıza qapazlar endirilib ki, gözümüz yumulsun, görməyək, anlamayaq. Birdən başımızı dikəldərik... Bu müsibətli taleyimiz duyğularını dara çəkib, Ülvi, gizlətməmişən, yaxşı ki, kağızla, qələmlə dərdləşə bilibsən:

Axtarın elimin nər balasını,

Versin haqsızların haqq bəlasını.

Amma “kəmfürsətlər başımızı yaman qatdılar”, Ülvi! “Qüdrətli” ordu sinəmizə elə yeridi ki... Göz açmağa imkanımız olmadı.

Ağır günlər üstümüzə dərd ələdi. Özün demişkən, atana-anana oğul olammadın, Ülvi! Sən “zəmanə uşağıydın”. Elin dərdi

sənin dərdin idi. Və bu ağır zəmanə idi... ağzını qurd kimiaçmış fəlakətlərə öz balalarını qurban verirdi...

Əzizlərin doğma yurdundan didərgin oldu, sən də ömründən... Yaşın elə eləcə 20-də qaldı. Və sən o yaşından da öncə “Səbr” şeirini yazmısan:

*O dərya səbrində bir zərrə olum,
Necə böyük imiş səbrin, ay ana.
Səbrsiz olsa da sənin gül oğlun,
Səbrlə duracaq qəbrim, ay ana.*

Zərif duyğuların səpələnmiş misralardakı könül çırpıntılarının sıxdı məni, qardaş, sıxdı. Ürəyinə od saldığın gözəlin bəxtinə bu nə “əlvida”ydı eləmişən:

*Səni incitmişəm, dilim qurusun,
Bağışla, bağışla, bağışla məni.
Əgər qıyırsansa, onda, sevgilim,
Yad eylə qadıyla-qarğışla məni.*

Yolların şaxtasından, soyuğundan “ölüm” adlı yuxusundan qorxan deyildin. Mərdliyin, mərdanəliyin yaşından irəli idi. Ürəyin həyat eşqi, yaşamaq eşqi ilə döyünürdü. Bəs bu... ölümün sənin cisminə qonacağını necə duyubsan, necə? Adam sənin hisslərinin, misralarının həssaslığından dəhşətə gəlir, Ülvi?! Qəfil qadalar ürəyinə damırmış ki?! Bununla belə, duyduğun o ağrılar önündəki mərdliyin, qorxmazlığın adamı heyrtləndirir. Sənin o qısa, lakin mənalı həyatın bizi düşündürə-düşündürə uyuduğun Şəhidlər Xiyabanından çağırır, qarşınızda baş əyməyə, diz çökməyə...

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.*

Bu, sənin ən müqəddəs məramın idi. Dedin də, elədin də.

20 yaşında qəhrəman oldun, 20 yaşında kitabın çıxdı. Elə bu yaşda da hamımızın Ülvisi oldun. “Ömür yolu” poeməsindəki misralar bütün şəhidlərimizin dilindən qopur:

*Qarabağdı mənim dinim- imanım,
O torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,*

Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.

Ürəyimin ortasından keçir bu harayın, Ülvi?! Yan- yörəndə özün kimi mərd oğullar uyuyur. Sizin sükutunuzdakı fəryadın önündə...aciz qalmışım.

Bağışlayın bizi, qardaşlar. Eşidirsənmi, Ülvi, bağışla! Sən şəhid oldun, sən ucaldın, bizsə... lap və kar şahidə döndük. Dilimiz açılanda da,.. eşidənimiz olmadı. Ölüm hələ də yol gəlir. Yas yasa calanıb. Ruhun duyurmu bu harayı, Ülvi?! Aman Allah, ömründə eşitmədiyim səsin gəldi qulağıma:

Gözlərindən qəm yaşını sil yaşa,

Yaşa, Vətən, milyon- milyon il yaşa!

Məktubum xoşuna gəlsə də, gəlməsə də bağışla, Ülvi! Bu yuxalan, bu kövrələn halımda sözlərim itik düşüb. Sənin nəgmə dolu ürəyin - “Ülvi duyğularım”da döyünə-döyünə onu oxuyanların sinəsində çırpınır. Və hamımızı sənin məqsədin, amalın yolunda qətiyyətliyə, dönməzliyə, mübarizliyə çağırır.

*“Həqiqət” qəzeti,
11 dekabr 1990*

Fərhad QƏMBƏROĞLU

*Filologiya elmləri doktoru,
Professor*

ŞƏHİD BABANIN ŞƏHİD NƏVƏSİ

*Analar yanar ağlar,
Od tutub yanar, ağlar.
Döniüb ağ göyərçinə,
Yollara qonar ağlar.*

Ülvi Bünyadzadə! Adı və soyadı indi hamı üçün doğma və əziz olan Ülvi! Mərdlik və milli ləyaqət simvoluna çevrilən bu ad mənasını doğrultmaq baxımından necə də çağdaş səslənir. Babamız Nəsimi kimi o da məsləkinin, əqidəsinin qurbanı oldu. Nəsimi kimi ölümün gözünə diri-diri baxdı.

Ölümündən çəkinmədi-pəsinmədi. Canından keçdi, ancaq amalını yaratdı. Qısa müddətdə Nəsimi kimi o da əvvəl şəhid təkii dilə-ağıza düşdü, məşhurlaşdı, sonra şair kimi tanındı. Nəsimi də Ülvi kimi 20 yaşında şəhid olsaydı onun qədər yazıb-yaradardı. Ülvi də Nəsimi yaşında dünyasını öz əliylə dəyişsəydi bu babamız kimi dərin və müdrik yaradardı. Şəksiz, ərmağan qoyub getdikləri onu əbədi yaşadacaq.

Oxşar talelərə baxın, zamanın döngə-dönümlərində, sərt aşırımlarında. Ölümlə üz-üzə, göz-gözə dayanasan və üstün gələsən. Səssiz-səmirsiz, lal-dinməz kölgə kimi səni izləyən ölümün vahiməli gözlərinə baxa-baxa dəli bir nərə çəkib hayqırasan, zəfər çalasan.

Ölümün dəhşəti, vahiməsi önündə çoxları xırdalanır, saxtalanır. Ancaq ölümündən qorxmayanlar, öz ölümünü seçənlər qalib gəlirlər, amal yaradırlar. Sokrat kimi, Babək kimi, Nəsimi kimi, Ülvi kimi.

Ülviyə dərs deməmişəm. Onun hikmətlə dalğalanan ağıllı gözləri, sərrast baxışları indi də yadımdadır. Onun özünə, ağılına, biliyinə, hərəkətlərinə və aşıb-daşan mərdlik səxavətinə-millii

mənlik dünyagörüşünə nəzər yetirəndə fərəhli duyğular adamı öz ağuşuna alıb aparır. Cavabı özündə olan bir sual rahatlıq vermir. Görəsən bu gəncin müəllimə ehtiyacı vardımı? Ömrün çox erkən çağlarında axtarışların cəfakeşliyinə qatlaşan Ülvi!

Könlünü müəllimlik sənətinə bağlayan və ancaq ikinci kursun yarısınaçan təzəcə gəlib çatan Ülvi! Mərdlik mücəssəməsinə çevrilən Ülvi həmişəlik hamımızın müəllimi olaraq qalmırmı?

Vətənin dolanbaclarında, aşırımlarında özünün oğul ləyaqətini tanıdan, doğma torpağı məcnunsayağı sevən, onu Babək, Koroğlu kimi qorumaq üstündə köklənən Ülvi özünü ölümün pəncəsinə atmamışdan çox-çox əvvəl bu yolu seçmişdi. O, ölümlə çox erkən pəncələşməyə başlamışdı. Ülvi şəhidliyin əlçatmaz qəhrəmanlıq səviyyəsini təsdiq etdi. Ülvinin timsalında şəhidlər bəşəriyyətin ən ağır yükdaşıyanlarına çevrildi.

Ülvinin bu il “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən (ölümündən sonra) buraxılan “Ülvi duyğularım” adlı şeirləri də fikrimizi isbata yetirir:

*Anam da, övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın,
Qoy ən əziz dostlarım da
Həmişəlik yadırgasın.
Bir ocağın ətrafında
Mənə “ehsan” paylaşınlar.
Qoy lap məni “bəxtsiz” deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm.
Bir ölümün acığına.*

Şeirlərində ölüm mövzusunə tez-tez toxunması sonralar gördük ki, təbii imiş. Aşib-daşan arzular, böyük amal uğrunda qovğalara can atmaq mənalı ölümlə təsdiqlənir. Ölüm mövzusunə toxunsa da, Ülvi bizi bədbin eləmir, əksinə, həyatsevər düşüncələrlə ruhlandırır. “Ölümün acığına” bizi həyata daha incə tellərlə bağlayır. O, ölümün üzərində çox qələbə çalmışdır. Bir gün şərin dağıdıcı gücü ətrafı viran qoyanda, ölüm mələyinin qara

əli, qara gülüşlərlə örtülmüş boz sifəti Ülvimizi işıqlı dünyamızdan ayıranda Ülvü əbədi qələbə çaldı. Özü öz amalını yaratdı.

Fikrimizi təsdiqləmək üçün onun “Əsgər şeiri” silsiləsindən olan poetik nümunələrinin bir yerini də yada salaq. Onu qarabaqara izləyən ayrılığı, hicranı cismən bizdən aralanması ilədə məğlub edən Ülvünün Vətənə, Anaya olan andının məntiqi davamını görürük. O, bizi hisli-paşlı duyğulardan ayırır arayı, mənən təmizləyir:

*Səndən ayrılısam da, ana, ay ana,
Mən sənə borcumu verməyə gəldim,
Vətənə borcumu verməyə gəldim.*

Ülvü Vətənə olan borcunu igidlərə, qəhrəmanlara məxsus səviyyədə, ləyaqətlə yerinə yetirdi...

Gənclərin qış sessiyasında imtahan verdiyi bəyaz örpəkli yanvar taleyin bizi imtahana çəkdiyi qara yanvara çevrildi. Bu günlərdə nümayiş elətdirdiyin biliyinlə yanaşı, çoxlarına qismət olmayan mərdliyinlə də təsdiqlədin. Bütün imtahanlardan alın-açıq, üzüağ çıxdın. Bir ilə yaxındır ki, xalqın ləyaqətini, qorxaq qəbirlərə sığmayan milli-mənəvi ruhunu həmişə uca tutan say-seçmə adamların əbədi uyuduğu “Şəhidlər Xiyabanı”na - Ölməz-liyə “başçılıq” edirsən.

Ülvünün qələmə aldığı mövzuların rəngarəngliyi diqqətimizi cəlb edir. İlk öncə əlimizdən tutub çox sevdiyi doğma Azərbaycanı gəzdirir. Burada təbiət gözəllikləri ilə Vətən sevgisi, torpaq eşqi qovuşur.

Onun şeirləri də xalqın adət-ənənəsini incələmək ustalığı, bu sərvətlərə hörmət və ehtiram duyuruq.

Ülvünün həyata olan baxışları, dərin müşahidə qabiliyyəti onun ilhamlı və incə qəlblə bir şair olduğuna inandırır. Gördüyü, duyduğu, sevdiyi, nifrət etdiyi həyat hadisələrini sənət həqiqətlərinə çevirməyi bacaran, yenidən itilədiyi qələmi ilə heyranlıq bəxş edən Ülvünün timsalında gələcəyin ulu vətənpərvər bir şairini itirdiyimizə dərinəndən heyf-silənirik. Ömrü tez qırılan bu istedadlı gəncin yığın-yığın şeirləri, ingilis ədəbiyyatından birbaşa etdiyi tərcümələri, pyesləri, povestləri və hekayələri bizə təsəlli verir.

Bunlar onun cəngavər ruhuna həmişəyaşar sevginin odu, alovudur.

Adət-ənənəyə sədaqət baxımından onun şeir gülşənindəki “Novruz bayramı gəlir...” şeirindən bir qom novruzgülü dərək:

*... Hanı yaşıl səməni, deyin, pişvaza çıxsın,
Hanı qızıl kəməri belini möhkəm sıxsın.
Deyin, gülün, bu gün, hey, kədər nədi, qəm nədi?!
Qarı nənəm aş asıb, göz üstündə dəmdədir.
Göylər durulan gündü, sular bulanan gündü,
Tonqallar ulduz kimi bir- bir qalanan gündü,
Bu bayramdan başlanır ilimizin baharı,
Arzumuzun baharı, elimizin baharı...*

Bəli, Ülvi mərdliyinə, Ülvi qeyrətinə söykənən gündən başlandı ilimizin baharı. Ülvinin arzularının həyata can atdığı andan başlandı arzumuzun baharı...

Bir poetik nümunəsində “uzaq yola çıxmaqdan qorxmayan” Ülvi bizə bəlli bu şərəfli yolun “ölüm” adlı yuxusundan qorxmadığını etiraf edir. Bu səmimiyyətlə, bu etirafa inanırıq, Ülvi! Sən bu uzun yolu çox tez, qətiyyətlə, namus, qeyrətlə başa vurdun. Neçə-neçə ürəklərdə bu zor yolu inamla keçməyin odunu-ocağını çatdın, işığını yandırdın. Adını tez-tez xatırladığım ustadın Məmməd Araz demiş: “Kim işığı ürəklərə doğrayar, kim işığı ürəklərdən oğrayar, kim işığı ürəklərə doğrayar...” Sən işığın öz ürəyindən oğurlayıb bizim ürəyimizə doğradın. Vətən qarşısında sənin etirafın bu idi. Sən etiraf edəndə ki, “dünyanın bütün yolları anamın təndir evinin qabağından ötüb keçir”, elə onda anladıq ki, sən demə, göz bəbəyi kimi qədrini bildiyimiz çörəyin ətri gələn torpaqdan hənirini üzməyən isti təndir Vətən özüyümü. Vətənin bərəkət qaynağıymış. Bu odu, bu qoru, bu hərəratı qorumaq haqqında düşündük. Mənəviyyəti oddan yoğrulan, od qoruyan xalqımızın keçdiyi yola yön çevirib bir daha baxdıq, nə baxdıq... həmişə azacıq hirsələnəndə gözəl şairimiz M.Arazın bu sətirlərini söyləyirdin, mahnı kimi zümzümə edirdin: “Görüm ayılmayın gec ayılanlar”. Uzun zaman yatmışları indi sənin misraların, bir də şəhid ruhun bax, beləcə silkələyib ayıldır. Kor olmuş gözləri açır

sənin poetik örnəklərin, bir də ruhumuzu yerindən oynadan şəhid ruhun:

*Həvəsini tanımır nə ölçü, qalib,
Sənin kəm baxışın canımda qordu.
Qoy məsəl deyim, dilimə gəlib
Eşqi kor olanın gözü də kordu.*

Gözümüz açıldı, özümüzü də tanıdıq, eşqimizi də. Elliklə hamımıza Vətən eşqi, xalq məhəbbəti, torpaq qorumaq şücaəti aşılırdı. “Düşüncələrim” şeir ilə əsəblərimizin kamana çəkildiyi bu ağır günlərimizdən də, bizdən də umacağı var: Özünə qayıdış, soykökü üstündə köklənmək, ulu türkçülüyə yön tutmaq. “Neçə səhərlərin qızıl dan yeri” nə qovuşmaq üçün məcrasına sığmayan düşüncələri bir axara yönəltdi. Xalqın başına gələn müsibətlərdən ulu, qəhrəman keçmiş olan xalq özü xilas ola bilər. Ülvinin misralarındakı nida, hayqırtı özünü xilasa tapır:

*Səttarxan hədəsi, Cavanşir bəhşi,
Koroğlu gərdişi, Nəsimi səsi.
Xətai cürəti, Nəbi gülləsi
Babək qılıncının davasıdır o.*

Ülvi poetik nümunələrində gənclərin ülvi eşqini, saf məhəbbətini də mənalandırır. Sevgi dünyasının riyadan, çamırdan, kələkdən uzaq olduğundan söz açır:

*Bircə anlıq baxışında,
Bu dünyanı umuram mən.
Səni görmək istəyəndə,
Gözlərimi yumuram mən.*

Kitabda Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının əziz xatirəsinə həsr olunmuş “Ömür yolu” poeması da getmişdir. Ülvi Bünyadzadə burada gözəl lirik ricaslarla bərabər inandırıcı cizgilərlə, həyatı detallarla bu savaşda axıdılan nahaq qanlara və onun səbəbkarlarına bizdə dərin nifrət oyadır. Mənən həmişə bizimlə olan Ülvi Bünyadzadənin böyük arzularını həyata keçməsinə ülvi andımız torpağa, Vətənə məhəbbət hissləri ilə yoğrulmuş Ülvi amalına ən yaxşı ərmağandır.

“Bilik” qəzeti, 17 yanvar, 1991

GÜNƏŞ NURLU GÖZLƏR

Onu bircə dəfə gördüm həyatda – uzaqdan. İnstitutdakı yığıncaqda çıxış edirdi: məntiqinə, kəskin təfəkkürünə, cəsarətinə heyran oldum. Ağızdolusu danışdırdım ondan-hər yerdə, iftixarla, öyünə-öyünə – “gör necə igidlərimiz var,- deyirdim,- Allah onları saxlasın”. Nadir istedad sahibi, gözəl şair, musiqisevər, publisist, tədqiqatçı, tərcüməçi olduğunu isə sonralar bildim. Qanlı Yanvardan sonra...

Həç kim əbədi qalmır həyatda və gec-tez hamımız dünyamızı dəyişəcəyik. Amma özümü dərk etdiyim vaxtdan yaxşı, ləyaqətli adamların aramızdan çox tez köçdüyünü görəndə sarsılmışam həmişə. O qara gecədə şəhid olanların arasında fəhlə də vardı, mühəndis də, həkim də. Hər dəfə Xiyabanda şəkillərinə baxıram-hamısının gözlərində uşaq məsumluğu, körpə saflığı. Ülvinin gözlərində isə...

Göz ürəyin güzgüsüdür, deyirlər. Ülvi eynək taxırdı və mən onun baxışlarını seçə bilməmişdim. Xəyalımda tez-tez onunla danışırım. Mübahisə edirəm, amma gözlərini görə bilmirəm. Günəş eynəyinin şüşələrində bərq vurur, baxışlarını gizlədir. Günahım böyükdür yanında, Ülvi. Axı mən səni qoruya bilərdim, bəlkə də. O lənətə gəlmiş gecədə sənin belə yaxında olduğunu niyə bilmədim. Bəlkə, yubadardım səni bir az, yolunu dəyişərdin, sənə tuşlanan güllə boşa çıxardı.

Hər gün son dəfə qapısından çıxdığın “Pioner” kinotetarının yanından keçirəm, səninlə yanaşı addımlamağa çalışırım. “Getmə, Ülvi” deyirəm. Eynəyinin şüşələri nurlanır, gözdən itirsən. Baxışlarını gizlədirsən, deməli, etibar etmirsən hələ. Şəkildə əbədiləşmiş gözlərini xatırlayıram. Vətənin gözləridir bu. Mətin, pak, mərdanə baxır hamıya.

Evinizdə gördüyüm şəkillərin hüznü idi. Üzərinə çəkilmiş örtükdənmi idi bu, ya əzizlərinin göz yaşlarından? Xiyabandakı şəklin isə müqəddəslik mücəssəməsidir ki, var. Xatirə gecədə

dostların sənin Vətənə andından danışdılar. Ana torpağına təcavüz olanda, həyatın qasırğaları qarşısında baş əymədin, qalib gəldin. Cavan ömrünü, istedadını, gələcəyini qurban verib Vətən Şəhidi oldun. 20 yaşında müqəddəslik düşüb qismətinə və bu müqəddəsliyin nurudur gözlərində bərq vuran. Yoldaşların and içdilər ki, yolunu davam etdirəcəklər: Səhhət, Yüksəl, Mülayim...

Bibin isə xahiş etdi ki, sənin haqqında keçmiş zamanda danışmayaq. Axı sən bizim bu günümüz və gələcəyimizsən. Vətənə sədaqətimiz, mənəvi təmizliyimiz, saflığımızın. Sənin gözlərinə baxmaq və o gözlərlə özümüzü görmək, etibarını qazanmaq üçün nə etməli, necə etməliyik?

Amma inanıram ki, doğma Vətən torpağında öz müqəddəs bayrağımızın altında dayanıb gözlərinin şəfəqləri ilə nurlanaçağımız günə çox qalmayıb. Sən bizə bunu etibar edəcəksən, Ülvi!

Ülviyyəyindən, mübarizliyindən alovlanan məşəl yurduumuzun hər guşəsinə, saf ürəklərə nur saçacaq, əzəli və əbədi Azərbaycan cənnətlənəcək, insanlar ülviləşəcək.

“Ana sözü”, 1991, №1(3), səh.3

Məmməd ASLAN

şair, publicist

ÜLVİNİN ÜZÜNTÜ DOLU HEKAYƏSİ

Ülvinin əvvəllər incə ruhlu, məlahətli şeirlərini oxumuşduq. O şeirlər ki, hər birisi sanki şəhidliyə gedən yolda cavan şairin ölümün gözlərinin içinə baxa – baxa dünya ilə uğrunda canını qurban verməyə hazır olduğu xalqına, qalan az möhlətdə çin olmayacaq arzularına hesabat verə – verə söyləyəndə dilini pörşülədirib, əlini yandırır.

İnsanların da bir çoxu fillər kimi öləcəkləri günü bilirlər. Yaşamağa imkan tapmayacaqları “ölü gələcəyini” yaddaqalan bir əməllə doldurmağa çalışırlar.

Ülvi əməl yolu olaraq qələmi seçib Qələminin işığı ilə qəlbinin işığını birləşdirib, az ömürdə xeyli poetik “addım” atıb. Güzəştisiz təqdir olunub. Sevilib!

“Mənim ağ göyərçinim” hekayəsini Ülvi Bünyadzadə “sənədli hekayə” adlandırır.

Güclülərin günahsız gücsüzlərə, yaşamağa can atan dupduru göyərçinlərə təcavüz edib, işığını bu zərif canlının əlindən alan məqamında kövrək dünyası ilə həmin qovğa meydanında ağır düşüncələrin altında əzilən cavanca müəllif, bəlkə də, qələmə aldığı hekayəsindəki hadisəni gerçəkdən görüb, o hissən təsiri ilə yaşayıb.

Ola bilər! Elə beləcə, düşüncəsinin ədəbi məhsulu olsa belə, burda həyat çox dolğunluqla təsvir edilib.

Üzüntü dolu bir hekayədir bu.

*“Günəş” jurnalı,
26 avqust 1991*

Məhəmməd NƏBİSOY

*Azərbaycan Xarici Dillər
İnstitutunun baş müəllimi*

İGİD ÖLƏR, ADI QALAR!

*Döyüşlərdə yoğrulmuşuq,
Gələcəyə qaranquşuq!
Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

Ülvi Bünyadzadə

Ustad Aşıq Ələsgər yurdunun qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində 1969-cu il sentyabrın 23-də ziyalı ailəsində dünyaya göz açdın.

Erkən yaşlarından xalqımızın saz-söz yaradıcılığına, incəsənətinə milli musiqisinə heyranlığın, aludəliyin elə o dövrdən də poeziya aləmində ilk qələm təcrübələrinin yaranması üçün zəmin oldu. Orta məktəbdə oxuyarkən 7 illik musiqi təhsili də aldın. Güzəl musiqi duyumun vardı. Ülvi!

Bütün milli musiqi alətlərimizdə odlu bir məhəbbətlə çalmaq səriştənlə, ruhları oxşayan ifalarınla orta məktəbdə keçirilən ayrı-ayrı yığıncaqlarda, görüşlərdə müəllim və şagird kollektivinin dərin rəğbətini qazanmışdır. Sonralar özünün “Gənclik” şeirini ürəyəyatımlı bir ifada notlara köçürdün, Ülvi. Bu, sənin ilk və son musiqi əsərin oldu.

12- 13 yaşlarından başlayaraq mətbuatda şeirlərinlə, müxtəlif səpkili bədii və publisistik yazılarınla vaxtaşırı çıxış etmişən. Orta məktəbi bitirdikdən sonra SSRİ-nin 50 illiyi adına Azərbaycan Pedaqoji Dillər İnstitutunun ingilis dili fakültəsinə daxil oldun. 1-ci kursda oxuduğun müddətdə əla təhsil göstəricilərlərinlə, yüksək, vətənpərvərliyinnlə, cazibədar insani keyfiyyətlərinlə, müəllim və tələbələrin diqqətini cəlb etdin. İnstitut qəzetində dərc edilən bədii yazıların hüsn-rəğbətlə qarşılanırdı.

2-ci kursa keçəndən hərbi xidmətə çağrıldın və 1989-cu ilin sentyabr ayınadək Krasnoyarsk vilayətinin Kansk şəhərində əsgəri xidmətdə oldun. SSRİ Müdafiə Nazirinin o dövrdəki müvafiq əmrinə əsasən, tələbə olduğun üçün vaxtından əvvəl tərxis olundun. Qulluq etdiyən hərbi hissədə “Xətai” təşkilatı yaratdın, onun Proqram və Nizamnaməsini hazırladın və müzakirə zamanı onlar üzvlər tərəfindən bəyənildi. Həmin təşkilata 20-dən artıq üzv cəlb etmişdin, Ülvi.

Səni yekdilliklə təşkilatın sədri seçmişdilər. Təşkilatınızın məqsəd və vəzifələri Azərbaycanda gedən hadisələri İttifaq fonunda dərinlən və hərtərəfli təhlil edərək həmin hərbi hissələrin hərbiçiləri arasında və yeri gəldikcə, yerli əhali arasında kütləvi obyektiv təbliğat apararaq onlara Respublikamız barədə, onun suveren hüquqları uğrunda mübarizəsi haqqında, torpağımıza uzanan qara əllərin təhrikçiləri barədə həqiqətləri aşılamaq, xalqımızın dostcanlı, qonaqpərvər və sülhsevər bir xalq olduğunu anlatmaq, Azərbaycanın və onun ayrılmaz tərkib hissəsi olan qədim Azərbaycan torpağı Dağlıq Qarabağın tarixi barədə müəyyən təsəvvür yaratmaqdan ibarət idi.

Hərbi xidmətdən evə göndərdiyin məktublarında da, onlardakı şeirlərində də Vətən soraqlı, Vətən yangılı ürəyin döyünürdü, Ülvi. Onlardan birində belə yazırdın:

*Bizim yerdə günəş gülümsəyəndə
Torpaq da öz rənginə bələnir.
Bizim yerdə qar gözləri üşütmür,
Bizdə qar da çiçək kimi ələnir.*

Əsgəri xidmətdən qayıdarkən uydurma “Dağlıq Qarabağ” probleminin xalqın üçün yaratdığı sıxıntıların, iztirabların, məşəqqətlərin daha da dərinləşdiyini görərək 1989-cu il sentyabr ayının 10-da Ana torpağın, doğma xalqın qarşısında öz müqəddəs andını yazdın, Ülvi.

AND: *Mən, Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tuta-*

caq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcabətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı "mən"imi təsdiq edəcəyəm.

Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim”.

İmza: Ülvi 10.09.1989.

AXC-nin Nəsimi rayon şöbəsinin İdarə heyəti təşkilatın Məclisinə müraciət qəbul edib ki, sənin bu Andın AXC üzvlüyünə qəbul andı kimi Nizamnaməyə daxil edilsin.

Orta məktəbdə oxuduğun müddətdə və yarımçıq qalmış ali təhsilin dövründə ədəbi yaradıcılığın üzərində ciddi və səylə çalışmısan, Ülvi. 20 yaşlı ömründə bu qədər şeirlərini, müxtəlif janrlı bədii əsərlərini, ingilis dilindən tərcümələrini yazıb-yaratmağa necə vaxt çatdırmısan, Ülvi.

İndi “Gənclik” nəşriyyatının çapa hazırladığı kitabını səbirsizliklə gözləyirik. Bədii və publisistik yazılarında doğma xalqına, torpağına bağlılıq, məhəbbət, onların və qeyrətli Vətən oğlu obrazının tərənnümü başlıca yerlərdən birini tutur. Qeyrətli Vətən oğlu obrazı şeirlərinin birində igidliyi özünün açacağı yeni cığırda gördüyünü inandırıcı bir dillə izah edir:

Bilirəm, qılgılıcım alov tək deyil,

Alovun peşəsi şafəq saçmaqdır.

Düz yolda çarpışmaq igidlik deyil,

İgidlik balaca cığır açmaqdır.

Sən Xarici Dillər İnstitutunda Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin və Şimali Azərbaycan Azad Tələbə İttifaqının dayaq dəstələrinin yaranmasında və onların saflığı uğrunda böyük fəaliyyət göstərdin. AXC-nin institutdakı Dayaq dəstəsinin fəaliyyət Proqramını hazırlayanlardan biri sən oldun. İnstitutda tələbələrin təhsil şəraitinin yaxşılaşdırılmasında və tədris proqramından xalqımızın mənəviyyatına, psixologiyasına yabancı qalıqların, tör-töküntülərin çıxarılması uğrunda

ardıcılı mübarizə aparmısan.

Sən AXC-nin Dayaq dəstəsinin əlaqəçisi və Şimali Azərbaycan Azad Tələbə İttifaqı İdarə heyətinin üzvü idin. Qısa bir vaxt ərzində AXC-nin Nəsimi rayon şöbəsində fəallığın və təşəbbüskarlığıyla İdarə heyətinin, Şura üzvlərinin dərin hörmətini qazanmışdın.

AXC-nin Dayaq dəstəsinin yığıncaqlarında dərin məzmunlu, yüksək məntiqli çıxışların həm tələbələri, həm də müəllimləri heyran edərdi. Fəaliyyətində prinsipial idin, xalqa, Cəbhəyə yabançı ünsürlərə qarşı barışmaz mövqe tuturdun. Həmişə, hər yerdə öndə olmağa can atırdın, Ülvi.

Bütün varlığıyla xalqına, torpağına bağlı idin. Sinəndə döyünən Vətən idi, damarlarında çağlayan xalqının qeyrətiydi, ləyaqətiydi. Ayrı-ayrı milli musiqi alətlərimizi dilləndirəndə də, yüzlərlə bədii əsərlərini yazanda da xalqının, torpağının köksünə sığınar və bu təmasdan doğan məhəbbətlə, ilhamla çalırdın, yazıb-yaradırdın.

Ömrünün çiçəkləndiyi bir vaxtıydı, Ülvi... Ömür qayığını fırtına 20 yanvar sualı qayasına çırpıb parçaladı... Respublika Ali Sovetinin xəbəri olmadan və SSRİ Ali Sovetinin Rəyasət heyəti xalqı piket yerlərindən hürkütməmək məqsədilə bir-iki saat əvvəlcədən Xüsusi Hərbi Vəziyyət elan etməmiş xəlvətcə orduya dinc əhalini kütləvi surətdə gülləbaran etmək əmri verildi. İşgalçı ordu misli görünməmiş bir vəhşiliklə əliyalın xalqı düz altı saat qırmaqda davam etdikdən sonra Moskvanın diliylə və məntiqiylə Bakıda Xüsusi Hərbi Vəziyyət elan olundu.

Qabaqcadan Xüsusi Hərbi Vəziyyət elan etmək görünür, cinayətkarlara öz cinayətlərini əməlli-başlı həyata keçirməyə sərf etməyəcəkmis. Həmin cinayətkarlar hələ də cəzasız qalıb, harın-harın yaşayırlar. Eybi yoxdur. Bircə təsəllimiz var ki, bir çox illərin və ölkələrin təcrübələri göstərir ki, bəzi cinayətkarları cinayətlərinin üstündən bir neçə il keçdikdən sonra it leşi kimi sürüməyə başlayırlar. Gözlərik...

Sənin xatirənə həsr olunmuş ümuminstitut yığıncağı institutumuzda sənin adının verilməsi barədə yekdilliklə qərar qəbul etdi.

Orada iştirak edən Şimali Azərbaycan Azad Tələbə İttifaqı İdarə Heyətinin üzvləri və Bakıdakı bütün ali məktəblərdən gəlmiş tələbələr and içdilər ki, bu qərarın həyata keçirilməsinə mütləq nail olunacaq. Əlbəttə, xalq yüz ölçüb, bir biçib yekdilliklə qərar qəbul edibsə, yuxarılar da hökmən xalqın yekdilliyi ilə razılaşmalıdır.

O ümuminstitut yığıncağında həmin qərar yekdilliklə qəbul olunduğu münasibətilə Şəhidlər Xiyabanında sənə həyan olan bütün şəhidlərin ruhu sükut diliylə sənin ruhunu təbrik etdilər və dedilər ki, sən o instituta veriləcək adında bütün şəhidlərin adları təcəssüm olunacaq, Ülvi. Bu günlərdə AXC-nin İdarə Heyəti, Bakı Şəhər Soveti İcraiyyə Komitəsinə aşağıdakı müraciəti qəbul etmişdir.

“Bakıda Xüsusi Hərbi Vəziyyət elan edilmədən 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə xalqımıza qarşı cinayətkarlıqla törədilmiş və Respublikamızın suveren hüquqlarının qəddarcasına tapdalanmış qanlı müsibətlərdə həlak olanlardan biri də SSRİ-nin 50 illiyi adına APXDİ-nin ingilis dili fakültəsində təhsil alan əlaçı tələbə, qrup nümayəndəsi, yüksək insani keyfiyyətlərə malik qeyrətli vətənpərvər AXC-nin APXDİ-dəki Dayaq dəstəsinin əlaqəçisi, Şimali Azərbaycan Azad Tələbə İttifaqı İdarə Heyətinin üzvü, xeyli ədəbi rus irs müəllifi (iki yüzdən artıq şeiri, bir poeması, üç pyesi, bir povesti, bir heçə hekayəsi və publisistik məqalələri, ingilis dilindən xeyli şeirlər, hekayələr tərcümələri vardır; “Gənclik” nəşriyyatı kitabını çapa hazırlayır), xalqın, torpağının azadlığı uğrunda fəal mübariz Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadədir.

Naməlum qara qüvvələr tərəfindən Bakıda 13-19 yanvar günlərində törədilən qətlər və qarətlər zamanı Ülvi Bünyadzadə AXC-nin Nəsimi rayon şöbəsindən olan cəbhədaşları ilə birlikdə həmin ərazidə yaşayan ermənilərin həyatlarının xilas edilməsində böyük fəallıq və mətinlik göstərmişdir.

Nəsimi rayonunda törədilən qətlərin və qarətlərin qarşısını almaq məqsədilə yanvarın 18-də həmin ərazi, rayon şöbəsinin İdarə Heyəti tərəfindən dayaq dəstələri arasında bölüşdürülmüş və

APXDİ-dəki Dayaq dəstəsinə 4-cü mikrorayondakı “Pioner” kinoteatrı qərargah müəyyənləşdirilib və bu işə rəhbərlik etmək Ülvü Bünyadzadəyə tapşırılmışdı. O, bu tapşırığın öhdəsindən məharətlə gəlirdi və yanvarın 18-də, 19-da bütün küçələri və binaları nəzarət altında saxlanan o ərazidə qətlərə, qarətlərə yol verilməmişdi. Yanvarın 19-da saat 23.30 radələrində Ülvü Bünyadzadə “Pioner” kinoteatrındakı Cəbhə dostlarına demişdir ki, On Birinci Ordu meydanındakı piketə baş çəkib tez də qayıdacaq, lakin o bir daha geriyyə qayıda bilməmiş və həmin meydanda həlak olmuşdur.

1990-cı il mart ayının 17-də Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunda Ülvü Bünyadzadənin xatirəsinə həsr olunmuş ümum İnstitut yığıncağı yekdilliklə qərar qəbul etmişdir ki, həmin İnstituta Ülvü Yusif oğlu Bünyadzadənin adı verilsin.

Ülvü Bünyadzadə özünün bütün göstəriciləri ilə Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutuna onun adının verilməsinə tamamilə layıqdır.

Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin İdarə Heyəti Bakı şəhər Səveti İcraiyyə Komitəsindən xahiş edir ki, APXDİ-yə Ülvü Bünyadzadənin adının verilməsi məsələsinin xalqımızın, torpağımızın azadlığı uğrunda mübarizədə həlak olmuş bütün şəhidlərin ruhuna ehtiram əlaməti kimi qiymətləndirərək həmin məsələni müsbət həll etsin”.

Sənin ölümün təsadüfi ölüm olmayıb, Ülvü. Sən həyatını xalqın, torpağın azadlığı yolunda bilərəkdən qurban vermişən.

*“Azadlıq” qəzeti,
18 oktyabr, 1991*

“ÜLVI DUYĞULARIM”

Ülvi Bünyadzadə haqqında mən onun yoldaşlarından eşitmişdim. Şeirə, sənətə bağlı olduğunu az-çox bilirdim. Ancaq şeirlərini oxumamışdım.

20 yanvar gecəsi Ülvi başqaları kimi Vətən yolunda şəhid oldu. Öz andına qədər sadıq qaldı. Ülvi özünün üviləşən və həmişə yaşayacaq duyğuları ilə geniş oxucu kütləsinin görüşünə gəlib. Kitabın öz sözündən sətirlər:

Bibisi Almaz Binnətova ilə söhbətindən:

- “Birdəfəlik yadımda saxla. Mən heç vaxt şair olmaq arzusunda olmamışam. Əzizim, bildinmi? Nə yazırsansa əsəblərimi sakitləşdirmək naminə, yazıram. Və görürəm ki, bu da səni çox maraqlandırır. Onsuz da bunların çap işi, yığıb-yığışdırmaq işi sənin öhdəndədir, bütün məsuliyyəti ilə. İstəyirsən indidən başla, istəyirsən də... nə isə öz işindir, bir də bu mövzuya qayıtmayaq”.

Təhsil almaqla yanaşı özünün dediyi kimi o, onu narahat edən, düşündürən duyğularını da yazırdı. Budur onun “Ülvi duyğularım” adlı şeirlər toplusu, (“Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən buraxılıb.) İlk vərəqindən sonacan oxuduqca Vətən torpağının ətri, onu bütövlük arzusu, insana-torpağa, xalqa məhəbbət hissləri duyulur misralardan. O misralar saf duyğular üstündə köklənib. Ulularımızın yaddaşlara yazılan el məsəli yada düşür. “Ot kökü üstə bitər”. Ülvinin bizə qoyub getdiyi poeziya nümunələrini bu kökdən ayrı düşünmək qeyri-mümkündür. Özünün dediyi kimi:

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.

Bu yolun,

Şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan

Bu yolun acısından, ağrısından,

“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.

Min könüllə vətəninə vurğun olan Ülvi həmişə vətənin

bütövlüyünü, onun hər qarışının toylu-düyünlü olmasını arzula-yıb. Onun şeirləri bu günümüzün, sabahımızın eşqi ilə qanadlanıb. Xalq ədəbiyyatının qaynaqlarından su içib.

Ülvinin könül duyğuları yerin dərin qatlarından süzülüb gələn damcıları xatırladır. Bu damcılar onun qələmində süzgəcdən keçib misralara çevrilir, ürəklərə yol tapır.

*Olsam da dünyada bir qərib qonaq
Minnətli dil altda mən itməmişəm.
Mal-qoyun alveri görmüşəm, ancaq
Ürək alverini eşitməmişəm.*

“Ey həkim, əl saxla, bir dayan görək”, “Təzadlar”, “Ağla-ya”, “Ana yatan torpağa” şeirləri bu günümüz və sabahımız üçün nigaran, nakam ömrün döyüntüləridir. İnsanları xeyirxah görmək istəyi, təmiz ad, şərəfli, vicdanlı yaşamaq, torpağın sahibi olmaq şeirlərinin əsas motivlərini təşkil edir. Ona görə Ülvi:

*Verirlər, yadlara az nemətimi?!
Payız nemətimi, yaz nemətimi.
Yaltaqlar yurdumun naz-nemətini,
Uduzub, istəyir cura ağlaya*

- deməklə. Özünün etiraz səsinə ucaldır, bu məslək uğrunda yorulmadan çalışacağını poeziyanın poetik dili ilə deyir. “Tüstü-lənməkdənsə yanmağı” üstün tutur. Ülvinin kitabında “Əsgər şeirləri”ndən də nümunələr var. Əsgəri xidməti Vətən qarşısında övladlıq borcu hesab edirdi. Vaxt tapanda isə ürəyindən keçənləri misralara düzər, gah özündə saxlayar, ya da tələbə dostlarına gön-dərmiş:

*Səndən ayrılısam da, ana ay ana,
Mən sənə borcumu verməyə gəldim,
Vətənə borcumu verməyə gəldim.*

Tarix boyu ulularımızdan biz dözümlü, təmkinli, səbrli olmağı öyrənmişik. Xalq ədəbiyyatından gələn bu ənənə müasir şeirimizdə də davam etməkdədir. Ülvinin şeirlərində bu hiss də özünü göstərir. Məhəbbət mövzusu şeirimizin əzəli və əbədi mövzudur. Ülvinin şeirlərindəki məhəbbət əbədidir. Bu əbədiliyi o, xalqına, torpağına, sevgiyə sədaqəti ilə qazanıb. “Mən

novruzgülüyəm”, “Bayaqdan baxıram, baxıram sənə”, “Gənclik”, “Üzümə baxırsan fikrin hardadı?!” “Deyirəm vüsəlin nə azmış ömrü”, “Səni incitmişəm dilim qurusun”, “Mən düşdüyüm oda bir gün”, “Üç gül”, “Mən görüşə tələsəndə”, “Sevgi məktubuna cavab” və başqa bu kimi şeirləri məhəbbət haqqında yazılmış təranələrdir. Özünün dediyi kimi:

*Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Ürək, ümid qocalmaz,
Qocalmaz, sevgi qocalmaz,
Onu qocaldan olmasa.*

Ülvi nədən yazırsa-yazsın, onun şeirlərində insanı düşündürə biləcək sevinc, qəm, həsrət də var. Onun üz tutduğu poetik aləm xalqdır, vətəndir. O xalqının, torpağının, vətəninə mənafeyini hər şeydən üstün tutur. Kitabda Ülvinin “Ömür yolu” adlı poeması da verilmişdir. Poema Əfqanıstanda həlak olmuş Azərbaycan oğullarının yarımçıq qalmış ömrü, hər gün oğul yolu gözləyən anaların yollara dikilib qalmış gözləri, poemanı oxuduqca gözlərin önündə canlanır. Vaxtsız- vədəsiz, günahsız yerə qurban gedənlərimiz nakam talelərini anbaan izləyir. Müəllif öz qəhrəmanlarını əfqanıstanlı ilə qarşılaşdırır:

*Beynəlmiləl deyə- deyə,
Hardan- hara gəlibsiniz.
Yoxsa, bizi siz qeyrətsiz,
maymaq millət bilibsiniz.*

Ona buna paylanır, Qeyrətin varget al geri.

“Dağların əks-sədəsi”, “Qarabağın harayı”nda Ana yurdun harayları eşidilir. O harayları ki, bir vaxt Əfqanıstan torpağından Sovet Ordusunun törətdikləri fəlakətlərdə, indi isə bizim doğmaca ata- baba ocağımızda eşidilir, tükənmək bilmir ki, bilmir. Mən bu yazını “Ülvi duyğularım”a yazılan sözlərlə bitirirəm: “Böyük həyat eşqi olan Ülvinin ömründən qalan izləri “Ülvi duyğularım” oxuculara çatdırır. Ülvidən xəbərsiz olan bu görüş qoy oxuyanın könlünü xoş, Ülvinin, bütün şəhidlərin ruhunu şad etsin”.

“Azərbaycan gəncləri”, 09 oktyabr 1990

AZƏRBAYCANI DA SƏNƏ ÇOX GÖRDÜLƏR...

O gün elə bil havadan qan iyi gəlirdi. O gün torpaq da elə bil qana susamışdı. O gün Bakı daha izdihamlı görünürdü – xeyir iş olacaqdımı, yoxsa?.. Görəsən, Bakıya girən vardımı? Görəsən, Bakıya şər gətirmək istəyənlər tapılandımı?

Yaman arxayın idi. Axı, il də at üstə gəlmişdi. Söz də gəzirdi ki, at muraddır.

Görəsən, Ülvi həmin gün nə fikirləşirdi? Bəlkə əziz valideynlərini sevindirmək üçün toy gününü ürəyində təyin edirmiş. Bəlkə oxuduğu ali məktəbi fərqlənmə diplomu ilə “qurtarırmış”. Nə bilək... Onu bilirik ki, torpağı yaman sevirdi. Daha xoşbəxt yaşamaq arzusunda idi. Amma bunun uğrunda mübarizənin labüdlüyünü də unutmurdu. Belə bir fikri var idi: “Azadlıq bəxşiş deyil ki, verilsin. Azadlığı da qazanmaq gərəkdir. Heyif bizim xalq üçün bütün dövrlərdə azadlıq baha başa gəlib. İndi zamanın bizə borcu var, azadlıq borcu...” Yaman inamla danışdı Ülvi...

Ülvi, inamı da sənə çox gördülər. Ülvi əsgərlikdə müxtəlif maraqlı ağır döyüş maşınları, cürbəcür avtomat silahlar görmüşdü. Görmüşdü ki, kinolarda azadlıq uğrunda tırtıllar döyüşə yollanır, avtomat silahlardan atəş açılır. Sevinmişdi ki, belə qorunur torpağımız, müqəddəsliyimiz. Sevinmişdi ki, xilaskar qorxmaz ordumuz var. Amma belə “xilaskarlığın” qurbanı olacağını təsəvvürünə gətirmirdi, Ülvi.

Ülvi, gümanı da sənə çox gördülər.

1969-cu ildə qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində dünyaya bir oğlan uşağı göz açanda ailə, qohum- əqrəba az sevinməmişdi. “Böyük kişi olsun” deyib “Ülvi” adını bu oğlan uşağına fərəhlə verəndə el də bəyənmişdi.

Ələsgər yurdu, Ülvi tək oğlanı da sənə çox gördülər. Ağır dərddir, ağır yükdür... Qara yel hardan əsdi? Kimyanan ocağın

üstünə su tökdü... necə oldu Ülviğil köçdü Daşkəsənə? Zəmanənin üzü qara olsun. Bir ailənin Azərbaycan torpağı görün əskil-mişdimi? İndi bildim Ülvi, niyə yanırdın torpaq, yurd eşqiylə!

Ələsgər yurdu, halına yananı da sənə çox gördülər. Ali təhsil üçün Bakıya gəldi Ülvi. Tələbələrin gözlərində qaynarlığı ilə, coşqunluğu ilə yüksəldi Ülvi.

Amma inanmaq çətindir ki, tələbələrin arasından yox oldu, əskildi Ülvi!

Əziz Bakı, gəncliyini yolunda qoyanı da sənə çox gördülər. Azadlıq meydanı! Daha ağuşuna gəlməyəcək, daha sinənə ayaq basmayacaq Ülvi! Şəhidlər Xiyabanında ziyarətgaha, and yerinə dönüb Ülvi! Eşidirsənmi, Ülvi? Azadlığı da yenə çox gördülər. Azərbaycanı da sənə çox gördülər. O gün Bakıdakı bütün gün bağlarının da qətl günü idi. Qərənfillər də şəhid olmağı üstün tutdular. Sən addımlayan yollar, küçələr yaratdığı torpaq da beşiyinə döndü qərənfillərin.

Ülvi haqqında yazmaq çətindir. Elə bil Ülviyə layiq söz tapa bilməyəcəyəm. Gücüm ürək sözlərimə çatdı. Özümün xatirəsi: “Bizim redaksiyaya hərdən müraciət edərdi. Ürəyi dolu olardı. Mübahisə etməkdən çəkinməzdi. Həqiqəti dik üzə deyərdi, amma etikanı da gözləyərdi. Mən onun redaksiyamıza mətbuatda dərcinə icazə verilməyən yazdığı mövzular gətirdiyinin şahidi olmuşam. Bu onun ürək sözləri, ürək yağışı idi. Bu onun azadlıq, Vətən, torpaq havası ilə köklənən Ülvi dünyası idi. Düzü, müəyyən səbəblər üzündən Ülvinin yazdıqlarını qəzet səhifəsinə çıxara bilmədik. Bizi “qınasa” da incimirdi. Ülvi sözünü bilən oğul idi. Ülvi yerini bilən qanacaq sahibi idi. Buna görə sevilirdi, buna görə sözü ötürdü. Bəs niyə tale qıydı Ülviyə? Yeri boş, sözü yarımçıq qaldı. Yox, bu yarımçıqlıq, bu boşluq Ülviləşdi bizim üçün.

Ülvi hər şeylə maraqlanırdı. Heyrət, təəccüb doğuran, adamın yadına düşməyən suallar verərdi. Fikrimizi təsdiq etmək üçün “Daşkəsən” qəzetində müəllimi Zaman Həsənovun “Ülvilərin Ülvisi” məqaləsindən bir abzas: “Yadımdamı, Ülvi, 9-cu sinifdə “Müsibəti-Fəxrəddin”i tədris edərkən mənə sual verdin.

- Müəllim, müasir ədəbiyyatımızda faciə əsərləri varmı? Yoxdursa niyə?

Cavab verdim:

- Yoxdur. Ona görə ki, faciə əsərləri üçün dərin konfliktlər, sinfi ziddiyyətlər, bərişmaz təzadlar lazımdır. Bizim cəmiyyətdə isə bunları doğuran səbəblər yoxdur.

Yalanmış. Yanılmışam, oğul. Var imiş, özü də lap dərindən, həlli müşkül olunanından. Biz kor olub görməmişik, kar olub eşitməmişik. Aldanmışıq öz elimizdə, öz torpağımızda. Özümüzə düşmən saxlamışıq”.

Babasının xatirəsindən: “Biz doğmalar Ülvi qoruya bilmədik. Biz babaların nəvə itirməyə haqqı yox idi. Allah mərdimazara lənət eləsin”.

... Azadlıq işığı. Sənə gör Ülvi öz ömrünün işığını əsirgəmədi. Azadlıq işığı. Nur saç Göyçə mahalında, Daşkəsəndə, Bakıda, Şəhidlər Xiyabanında. Nur saç Ülvinin xatirinə. Qəbri od tutmasın Ülvinin.

Ölməzlik qazandı. Ölməz adın şəhid oldu. Məzarın nurla dolsun, Ülvi. Yerin cənnət olsun, Ülvi.

*“Bilik” qəzeti,
2 mart, 1990*

“...MƏN QORXMURAM
UZAQ YOLA ÇIXMAQDAN”

Bu misra şəhid Ülvü Bünyadzadənin bir şeirlik ömründəndir.

Ülvü şair idi. Elə-belə yox, əsl şair idi. İnanmırsız? Sətsiz-hesabsız şeirlərindən öz zövqümə uyğun seçdiyim bir şeiri oxuyun, sonra söhbət eləyək,-

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.
Bu yolunşaxtasından,
soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan
Bu yolun
acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar sətsiz,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür.
dünənimdən, bu günümdən,
sabahımdan ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünki
Dünyadakı bütün yollar
Anamın təndir evinin
qabağından ötür keçir.*

Necə şeirdir? Mənə belə gəlir ki, çox yaxşı şeirdir. Ülvünün həyatını öyrəndim. Ömürlüyünü izlədim, tələbə yoldaşlarını dinlədim, nənəsinə-babasına qulaq asdım, şeirlərini oxudum və atasının gözlərinin içinə baxdım. Atasını da düz gözlərimin içinə baxırdı.

Dedim:

- Ülvü haqqında yazmaq mənə çox çətindir.

Atası qayıtdı ki:

- Çətindir, yazma...

Bu söz məni yaman tutdu. Və bu söz Ülvi haqqında yazmağa mənə güc-qüvvət verdi. Ancaq necə yazım? Hansı formada yazım ki, Ülvi şeirlərinə, Ülvi ömrünə yaraşsın, yamaq olmasın. Belə qərara gəldim ki, Ülvinin bu şeirini yazım üçün əsas, bünövrə götürüm. Və şeirin hər misrası lirik hekayətlərin bir başlığı olsun.

1. Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan

Hardan başlanıb Ülvi adlı bu oğlanın yolu? Hansı bulaqdan? Hansı ocaqdan? 1969-cu ildən. Qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndindən. Ulu Ələsgərin yurdundan. Bu yurddan, bu obadan başlanıb Ülvinin uzaq yolu. Sonra bu yol Daşkəsəndən gəlib keçib. Ağrılı-acılı o günlər sən demə sonrakı uzaq yolların başlanğıcı olub. Yusif kişinin üç uşağı-iki oğlu, bir qızı vardı. Ülvi də onların içində bu uzaq yolun yolçusu olub. Orta məktəbi Daşkəsəndə bitirib Ülvi. Bir gün doqquzuncu sinifdə "Müsibəti-Fəxrəddin" faciəsini öyrənəndən sonra Zaman müəllimə sual verib ki:

- Müəllim müasir ədəbiyyatımızda faciə əsərləri varmı? Yoxdursa niyə?

Müəllim də cavab verib ki:

- Yoxdur. Ona görə də faciə əsərləri üçün dərin konfliktlər, sinfi ziddiyyətlər, barışmaz təzadlar lazımdır. Bizim cəmiyyətdə isə bunları doğuran səbəblər yoxdur.

Üstündən neçə illər keçəndən sonra Zaman müəllim Ülvinin ölümündən sonra etiraf edib ki:

- Dediyim yalanmış! Yalanmış, oğlum!

Ülvi isə artıq Zman müəllimin bu etirafını eşitməyib.

Çünki Ülvi artıq qorxmadığı o uzaq yolla addımlayırdı.

Hara? Əvvəlcə ali təhsil almağa. Xarici Dillər İnstitutuna. İngilis dili fakültəsinə. Bir ildən sonra əsgər getdi. Şairə əsgərlik yaraşmır. Ancaq əsgərliyə şair yaraşır. Çiyində paqonlar, üst-başında ulduzlar irəli addımla, marş! Ülvi bu yolları addımladıqca, topuqları qabar atdıqca şeirinin sözləri də bərkiyir, kişilə-

şirdi. Əsgər yoldaşlarının içində tələbə dostları var idi. Bir qrupda dil öyrənən tələbələr, bir sırada addımlayırdılar. Teyyub Bayramov, Sənan Teymurov, Ülvi Bünyadzadə. Bir şeirin misrası kimi boy sırası ilə düzülüb gedirdilər. Qafiyələr bir, hecalar bir, mənzil uzaq, yol uzaq. Ülvi isə bu uzaq yoldan qorxmurdu. Bilirdi ki, bu uzaq yol bir gün anasının təndir evinin qabağından gəlib keçəcək.

Gəlib keçdi də...

1. Bu yolun şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram

Nəydi Ülvinin bu şaxta, soyuq dediyi. Bəlkə xidmət elədiyi Sibir soyuğunu, Sibir şaxtasını nəzərdə tuturdu? Yox.. Əlbəttə yox... Ülvinin şaxtası, soyuğu bambaşqa tərəfdən əsib gəlirdi. Gəlib günəşli torpağında bu şaxtaya, bu soyuğa düşdü. Odlar yurdunda üşüdü. Sonra gördü ki, üşüyən təkə o deyil. İçində istiqaynar kəlmələri puçurlanıb çıxdı. “Azadlıq bəxşiş deyil ki, verilsin. Azadlığı da qazanmaq lazımdır. Heyif, bizim xalq üçün bütün dövrlərdə azadlıq baha başa gəlir. İndi zamanın bizə borcu var-azadlıq borcu...”

Ülvinin bu sözlərini, bu cümlələrini eşidən nənəsi təəccüblə:

- O boyda xırda uşaq olmağıyla gör nələrdən danışır dedi.

Sənə qurban olaq, ay nənə, Ülvi xırda uşaq deyildi. Sənin gözündə bəlkə xırdadır. Uca dağlara da qar tez düşür, şaxta tez gəlir. Ülvi də belə cavan dağlardan biri idi.

- Gör bircə ata-ana dərdi çəkib? Yox, ancaq Vətən dərdi çəkib.

Bu da ağbirçək nənəsinin sözləridir. Onu düşündürən təkə Azərbaycan torpağı idi. Dili öyrənirəm ki, tariximizi öyrənirəm. Bu, Ülvinin öz dilindən çıxan sözlərdir.

Bəs bu dünyanın sazağı, şaxtası onun üçün nə vaxt gəldi, niyə gəldi. Ay ata, bəlkə sən bilirsən, oğul sənindi.

- Mən yanvarın bütün günlərində Daşkəsənlə Bakı arasında olmuşam.

- Niyə?

- Ülvi bu yollardan çəkəndirmək üçün.

- Çəkindirə bildinmi?

- Yox... Ülvi qulaq asmağı bacarırdı. Danışıqları yığıb razı olmadığını məntiqlə əsaslandırıb etirazını bildirirdi. Adamın sözünü də kəsmirdi. Ancaq sonra elə dinib- danışırdı ki, adam onun qabağında susub dururdu. Bir kəlmə dinə bilmirdin.

Ülvi belə Ülvi idi. Qapıdan çıxanda dedi ki, işdir geciksəm, bu yoldaşım gildə olacağam. Nə oldu bəs?

Kimdən sorursan ay baba, bu dərdi? Ülvi axı özü yazıb ki, mən “ölüm” adlı yuxudan qorxmuram. Bu yuxuya da özü gedib. Güllə dərmanı ilə. Güllə dəyirmanında xırdaca bir buğda kimi ovulub Ülvi. Yox olubmu Ülvi? Yox, yoğrulub torpağa qarışıb. Sevdidi, seçdidi Ana torpağa. Torpaq da Ülviylə ülviləşib.

2. *Bu yolun acısından, ağrısından, “ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.*

“Ölüm” sözü dilinə, ömrünə, taleyinə, şeirinə nə vaxt düşmüşdü? Niyə düşmüşdü?

- Onu düşmənin əlindən alıb gətirən xalqının içində qurban verdik. (Babası bu sözləri Ülvinin Ermənistan torpağından qoparıb gətirdiyi günlərin adına bağlayır.)

Niyə məni bu yoldan çəkindirirsiniz, bir gün doğulan bir gün öləcək.

Bu da Ülvinin doğma torpaqlarında dediyi sözlərdir. Qəribədir, bu torpaqdan birdən-birə ölüm qoxusu çöküb ruhuna, sözünə, dilinə...

- Mən ata- anamın oğlu deyiləm, mən xalqın oğluyam.

Ülvinin sözlərini, dediklərini tez-tez qələmə alıram. Məni qınamayın. Ülvi doğurdan da ölümdən qorxan deyildi. Ölümü yuxu kimi qələmə alsada bilirdi ki, ölüm yuxu deyil. Bilirdi ki, yuxu da ölüm deyil. Bu da başqa bir həyatdır.

“... O günü axşam saat beşə kimi hamımız bir yerdə olmuşuq. “Naxçıvan” mehmanxanasının qabağında. Bütün qrupumuz orada idi. Qızlı-oğlanlı. Arada bizə qayıtdı ki, qızlar, siz gedin evə. Biz dedik ki, yox, sizinlə qalacağıq. Sevindi ki, azərbaycanlı qızları da onunla çiyinbəçiyinə duracaq. Dedik al bir tikə çörək ye. Almadı. Gücnən bir tikə çörək qopartdı. Sonra bir

az hirsləndi də. İmkan verin bildiyimiz kimi yaşayaq, dedi. Bizi qovladı, özü qaldı”.

Ülvi şəhərdə babasıyla nənəsi yanında yaşayırdı. Hər dəfə nənəsi bir söz, babası bir söz deyirdi. Nənəsinin sözü bir qədər yumşaq, həlim, babasının sözü isə xəncər kimi kəsərli olurdu. Bu sözlər də Ülvinin qabağını kəsib saxlaya bilmirdi.

- Hər dəfə çəkindirirdik onu bu yoldan, danlayırdıq. Deyirdi bacarmıram. Hər dəfə də evə gələndə özü ilə tələbə yoldaşlarından birini gətirirdi ki, onun yanında onu pərt eləməyək.

- O gecə də elə gəldi. Gəlib dedi ki, qağa, görürsən, beş almışam. Yanında da bir yoldaşı var idi. Qayıtdı ki, Cavidgilə gedirəm. Dedim, a bala, gündüznən get, gecəyənən qayıt gəl evə. Kimə deyirsən. Üzdə dinmədi. Bəs görəsən, bu bahar Ülvinin ürəyində hansı arzu baş qaldırardı. Demə ömür səltənətinə erkən payız gələcəkmiş. Ömür budağının yamyaşıl yarpaqları töküləcək, çiçəkləri solacaqmış. Arzuları elə donacaqmış ki, isti göz yaşları belə onu əridə bilməzmiş. Çox vaxt bütün qrupu başına yığıb piano arxasında oturardı. “Sənli günlərim” mahnısını dinləməyi çox sevirdi. Pianoda axırıncı dəfə lap çox çaldı. Hələ fonetika dərsinə gecikdik də. Nə biləydik amansız cəllad onu sıramızdan vaxtsız ayıracaq. Ülvili günlər bir daha təkrar olunmayacaq. Ülvi bizə əsl qəhrəmanlığı öyrətdi. Çox təəssüf ki, biz onu qoruya bilmədik. Ülvi, mən sənə ülvi bir insan kimi, ulu Azərbaycan yurdunun vətənpərvər, mərd, qeyrətli oğlu kimi qibtə edirəm. Allah sənə rəhmət eləsin.

148-ci qrup tələbələri.

Yollar saysız, yollar sonsuz, yollar... Bütün bu yollar da ürəyindən gəlib keçirdi. İnstitut auditoriyasından, yazı lövhəsinin qarşısından Ülvi əyləşən stolun hündürlərindən gəlib keçirdi. Biz onunla həmişə fəxr edirdik. Bəlkə də ona görə idi ki, bizim 148-ci qrupumuz institutda ən yaxşı qrup sayılırdı. Başqa qruplar həmişə bizə həsəd aparırdı. Günlərimiz çox xoş, fırvan keçirdi. Qrupumuzla tez-tez gəzintiyə çıxardıq. Çünki Ülvi bizə deyirdi ki, mənim ən çox sevdiyim dənizdir. Hər dəfə dəniz kənarına gələndə çox sevinirəm.

Bir dəfə may ayında, günəşli bir gündə qrupumuzun bütün uşaqları və “nitq praktikası” müəlliməsi Məsumə xanım da bizimlə idi. Biz xeyli gəzdik, şəkil çəkirdik. Sonra karuselə mindik. Uşaqlar isə bizim yanımızda “basketbol” oyunu oynayırdılar. Oyunun gedişi zamanı düyməni kim tez bassa idi o udacaqdı. Ülvi isə məndən xahiş etdi ki, biz də oynayaq. Mən də razılaşdım. Biz şərtləşdik ki, əgər mən udsaydım, Ülvi mənə lüğət kitabı alacaqdı, mən uduzsaydım üç stəkan su içməli idim. Oynadıq və mən uduzdu. Ülvi dedi ki, şərtimizi pozmamalısan. Mən yalvardım ki, təkcə bir stəkan içim. Lakin Ülvi razı olmadı. Mən üç stəkan suyu içdim. Uşaqlar gülüşməyə başladılar. Həmişə onu deyib-gülərdilər.

İnstitutda isə məndən həmişə qələm istəyirdi. Məndə həmişə əlavə qələm olardı. Verərdim. Amma əsəbiləşəndə onu qırıq-qırıq edərdi. Sonra yenə istəyəndə deyirdim ki, verməyəcəyəm. Onda deyirdi ki, gördün hirsələnmişəm, qələmi al. Hirsələnəndə qələmi istəyən kimi onu gülmək tutardı. Hirsə də yadırdan çıxardı.

Həmişə dərstdə məndən konfet istəyərdi. Mən irisi çoxistədiyimdən həmişə sumkamda gəzdirərdim. Konfet istəyəndə mən ona iris verərdim-deyərdi yenə də iris? Bu gündən sənin adını “İris Aida” qoyacam.

Mən onunla həmişə zarafat edərdim. Tez mənə “barışmaq haqqında ultimatum” göndərirdi. Maraqlı sözlər yazırdı. Hamımız onu oxuyub gülərdik. Sonra mən onun ultimatumuna cavab yazıb barışardıq. Artıq o, bizdə adət halını almışdı. İmza isə belə qeyd edərdi:

Daşkəsən Birləşmiş Krallığının Prezidenti Ülvi Bünyadzadə.

Yazdığı bütün qeydləri mən saxlayıram. O, bizə diqqətlə baxanda, bilərdik ki, bizə şeir yazır. Onun mənə yazdığı bir şeir parçasını qeyd etmək istəyirəm:

*Bilmirəm nədəndir dara düşəndə,
Gözlərim bir sənə, sənə dikilir.
Kişmişi gülüşün, sözün-söhbətin,*

Qəlbimə nə doğma, nə yaxın gəlir.

Bütün bunlar əsgərliyə getməzdən qabaq baş vermişdi. Bir gün bizə dedi ki, Sənanla məni əsgərliyə çağırıblar. Biz onlara elə öyrəşmişdik ki, istəmirdik bizdən ayrılısınlar. Biz onlardan həmişə xahiş edirdik ki, indi getməsinlər, institutu qurtarandan sonra getsinlər. Lakin onlar razı olmadılar. Söz verirdi ki, bizi heç vaxt yaddan çıxarmayacaq. O, bizə tez- tez məktub yazardı. Elə o, məktubunun birində yazırdı ki, “Həyatın öz təbii axarı var və bu təbiilikdəki saflıq, müqəddəslik hər bir vicdanlı adam üçün keçilməz, pozulmaz sədd olmalıdır. Həyatda lazım gəldikcə mübarizə aparmaq lazımdır. Ancaq həyatın təbiiliyini və insan vicdanını pozmamalı şerti ilə. Bu necə olardı ki, bizim yaşlılarımız gedib xidmət edəydi, biz qalaydıq, sonra da 25 yaşda gedib 17 yaşlılarla birlikdə xidmət edəydik”. Amma o hardan biləydi ki, 25 yaşına çatmamış o müdhiş gecə onu da özüylə aparacaq. Kaş əsgərlikdən tez gəlməyəydi. Amma nə etmək olar? Olacağa çarə yoxdur. Onunda qisməti, taleyi beləymiş.(Tələbə yoldaşlarının xatirəsindən sonra)

Bu yolları da keçdi Ülvi. Bu yollar da keçdi Ülvidən. Özündən xəbərsiz. Ülvi bilsəydi, eşitsəydi bəlkə də bu yolun axarını dayandırar, sözün qabağını kəsərdi.

Deyərdi:

- Məndən yazmayın... məndən yazmayın. Axı mən neyləmişəm ki, nə iş görmüşəm ki, qələminiz üzün mənə tutub. Saxlayın qələmi, a tələbə dostlar, yoldaşlar! Qarşıdan çətin imtahanlar, sınaqlar gəlir. Gərəyiniz ola bilər. Gərəyiniz ola bilər.

4.Yollar saysız, yollar sonsuz, yollar ötür

Dünənimdən, bu günümdən, sabahımdan ötür keçir.

Ülvinin bu qısa, uzun ömründən nə qədər yollar gəlib keçib. Ürəyindən keçib gedən damarlar qədər ona doğma olan yollar keçib. Bu yolların da hamısından doğma qanı axıb. Ana-ata yolu, baba-nənə yolu, ata-ana damarı, baba-nənə damarı. Şah damarı, Vətən damarı. Tələbə yoldaşlarının, tələbə qardaşlarının yolu, damarı. “Bir qrupda oxuyurduq. Qrupumuz başqalarından seçilirdi – 148-ci qrup. O qədər mehriban idik ki... Necə də

olmaydıq. Axı Ülvi var idi, ülvi bir insan. Bəlkə hansısa bədnəzərin gözü dəydi bu qrupa?

- Əsgərliyə getməzdən əvvəl tez-tez kinoya gedərdik, gəzintiyə çıxardıq. “Qrupumuzla gəzintiyə çıxmaq mənim üçün necə də xoşdur. Dənizi, bir də yaz yağışını çox sevirəm”- deyərdi.

Yolumuz bir idi, çox bir gedib gələrdik. Elmi mövzuda söhbət etməkdən yorulmazdıq. Bəzən qəsdən onu cinnədərdim. Küsməyi bir-iki dəqiqə olardı. Hələ konfet üstə uşaq kimi dalaşardıq da.

İnstitutda Ülvinin iştirak etdiyi son yığıncaq, onun son çıxışı, son cümləsi yaddaşımın silinməz səhifəsidir. “Əgər bu gün, bu auditoriyada məni min nəfər dinləyirsə, on gündən sonra milyonlar olacaq. Mən buna əminəm, çünki öz gücümə bələdəm”. Ülvi qeyri-adi bir insan idi. Böyük inamı, böyük iradəsi vardı. Belələrini həyat nadir hallarda yetirir. Çox təəssüf ki... “Bahar gələndə ürəyim, arzularım təzələnir”- bu onun fikri idi.

5. Çünki dünyadakı bütün yollar anamın təndir evinin qabağından ötür keçir

Bu dünyanın işi belədir, Ülvi. Hara getsən, hara üz tutsan, hara boş qoyub yatsan bir də görəcəksən ki, doğma diyarda, doğma torpaqda, doğma təndirin qırağındasan. Ana qucağındasan. İstər yuxuda, istərsə də...

Ancaq mən istəməzdim ki, səni bu dünyadan başqa bir başqa dünyada təsəvvür edəm. Sən bizim bu günəşin, bu ayın, bu tutqun səmanın altında olası, yaşayası bir oğul idin. Oğul deyildin, ondan da yuxarı durası bir varlıq idin. Ürəyin bizə gərək idi. Diləyin, sözün, qələmin, dəftər-kitabın bizə hava-su kimi lazım idi.

“..Heyif, çox heyif. Heyif ki, sənin Azərbaycan xalqı üçün görəcək olduğun işlər sənin üçün yalnız arzu olaraq qaldı. Ayıq-sayıq keşiyini çəkdiyən “Sovet Ordusu” sənin arzularını əbədi olaraq susdurdu. Hələ də qulağımda səslənir. Sənin tez-tez işlətdiyin kəlmələr: “Elmi işimi yalnız Azərbaycan tarixinə həsr edəcəyəm”.

Bu sözlər Sənan dostunun yazdıqlarıdır, Ülvi. İndi mənim yazdıqlarımı, düşündüyümü və yaza bilmədiklərimi dinlə.

6.Şeir in son nöqtəsi...

Son nöqtə...Sənin son şeirin misralarıyla ömrünü izlədim, addımladım, yan-yana sözlərinin arasından keçdim. Keçmədim qaçdım. Təngnəfəs çapdım. Bilmədim bu tələsiklikdə, bu qaça-qaçda, bu yanmaqda sənin heç olmasa bir misranın qapısını aç bilmədimmi? Bilmirəm. Ola bilər qapısını açıb, əlim yanıb çəkmişəm. İçəri, ürəyinin yuxarı başına keçməyə imkan, vaxt tapmamışam. Mən qapını açmışam. Keçə bilənlər gəlib keçsin. Ülvinin anasının təndiri kimi alışıb yanan ürəyinin içindən demirəm, heç olmasa böyründən, yan-yörəsindən, duyduqlarını yazsınlar. Yaza bilsələr əgər.

Və bu yazının sonunda mən nöqtə qoymuram. Nöqtə qoymaq hələ tezdır. Ümumiyyətlə, bu ömrə nöqtə qoymaq olmaz.

(Makinaçı bacım, birdən çayıb yazının sonuna nöqtə qoyarsan ha. Bu Ülvinin sonu deməkdir. Ehtiyatlı ol). Mən çəşdım. Sən çəşmə, o çəşməsin, heç kim çəşməsin

*“Şəhidlər” kitabından,
Bakı, Gənclik, 1990. səh 301-310*

Saleh HACIYEV

Professor

FƏXRİM, MÜQƏDDƏSİM, ÜMİDİM ÜLVİ!

Sənin şeirin bir də məni bu Xiyabana gətirdi.

Sənin qəbrinin ayaq tərəfində diz çöküb, qoca qamətimi bükdüm, başımı endirib sənin torpağını öpdüm.

Sən bil ki, namərdlər qarşısında heç vaxt əyilməyən qamətim sənin qarşında əyildi.

Bu görüş il yarım bundan əvvəl dəhşətli xərçəng xəstəliyindən ölən oğlumun ürəyimdə qoyub getdiyi yaranı ikilədi.

Sənin Füzuli dühasına müyəssər kələmin – “Bizdən qalan qoşa izə əlvida”- əbədidir.

Sən elə bir iz qoymusan ki, o heç vaxt silinməyəcək, itməyəcək, unudulmayacaqdır.

Azəri anaları oğullarının adını Ülvi qoyacaqlar, bütün oğlan və qızlarımız sənin kimi qeyrətli və rəşadətli olacaqlar.

Sən Ülvinin xalqı, sənin ülvi xalqın məğlubedilməzdir, çünki onun məramı ülvidir.

Sənin, qəhrəman şəhidlərin yatdığı bu Xiyaban Azərbaycanın Məkkəsi, xalqımızın ziyarətgahı olacaqdır.

Zaman keçəcək, siz şəhidləri Ana torpaqda, xalqımızın, bütünTürk xalqlarının qəlbində qoyduğunuz iz qalacaq, yaşayacaqdır.

Qəbriniz Azərbaycan günəşinin nuru ilə dolsun.

Allah sizə rəhmət eləsin.

“Vətən səsi” qəzeti,

15 dekabr, 1990

ŞƏHİDLİK - ƏN UCA ZİRVƏ!

Sabah sənin 23 yaşın tamam olur, mənim Ülvi qardaşım. Həmin gün beli dərdədən bükülmüş bir ata, sinəsinə Ülvi dağı çəkilməmiş bir ana, sağlığında ürəyinin ən yaxın sirdaşı olmuş Almaz bibin, üç ildən bəri sevincini, kədərini sənsiz bölüşən, tələbə dostların, bir də... bir də ürəyində bəslədiyin, lakin... həmişəlik “əlvida” dediyin ala gözlü, sınıq qəlblə bir gözəl gələcək Şəhidlər Xiyabanına, məzarının ziyarətinə... Yenə qərənfillər düzüləcək məzarın üstə, 23 şam yandırılacaq adına.

Bağışla ki, o qanlı günədək səni tanımadım, Ülvi. Bəlkə də nə vaxtsa yanımdan ötüb keçən gənclərdən biri olmusan. Təəssüflənirəm sənin kimi bir oğlu tanıya bilmədiyim üçün. Lakin təəssüflə bərabər qəlbimdə bir qürur hissi də baş qaldırır. Sevini-rəm ki, üzərində yaşadığım torpaq sənin kimi qeyrətli oğullar məkanıdır. Şəklinə baxıram. Nur, məsumluq yağan üzündən uşaqlıq cizgilərinin ifadəsi hələ də itməyib. O məğrur baxışlarında nə qədər dərin məna var. Sanki bu baxışlar xalqımızı neçə illərdən bəri sonsuz əzablara düçar edən namərd düşməni, şəxsi mənafe-yini hər şeydən üstün tutan “Sapı özümüzdən olan baltaları” ittiham edir.

Eşidəndə ki, kitabın çıxıb, elə sevindim ki,.. sevindim ki, sənin sirli-soraqlı, əsrarəngiz ülvi dünyana yaxından bələd olaca-ğam. Şeyrlərinin hər misrası ürəyimi külə döndərdi, Ülvi. Sənin böyüklüyünə, müdrikliyinə, qəlbinin həssaslığına heyran oldum. Görəsən, necə duymuşdun ölümü, Ülvi? Hansı namərd susdurdu azadlığa təşnə olan, kövrəkdən kövrək ürəyini? Axı, necə dilin gəldi özünə “kor çıraq” deməyə. Yox, yox, sən “kor çıraq” deyilsən. Sən qəlblərdə alışan nurdun. Azərbaycan gəncləri içində nadir incilərdəndin. Elə bir inci ki, həyat onu həmişə yetirmir. “Görmək istəmirəm mən ana dağı” misralarını qələmə alanda, bilmirdinmi, sən özün öz ölümünlə ana qəlbinə elə bir dağ çəkəcəksən ki, illər keçsə də bu dağ sağalmayacaq!

Axı sənin kövrək, ülvi qəlbin ana göz yaşını, bala dağını istəmirdi. Sən yalnız bir şey istəyirdin: Vətənin azadlığını, bütövlüyünü. Sənin əqidən saf və müqəddəs idi:

Yoxdur əqidəmdə nə ölüm, nə qan,

Mənim arzu-kamım ona düşməndi.

Məsləki yolunda vuruşan insan,

Şərəfsiz tökülən qana düşməndi.

Ülvi, qardaşım! Sən Vətən yolunda şəhid oldun.

Şəhidlik-ülvilikdir. Şəhidlik-müqəddəslikdir.

Bu fani dünyada arzuların, istəklərin yarımçıq qalsa da, mən kədərlənmirəm. Hələ əqidə dostların Müşfiq Həqqi və Arif Məhərrəmovu dinləyəndə dərk etdim ki, sən ölməzsən, sən milyon-milyon yaşadlarının qəlbində əbədi yaşayacaqsan. Mən sən kimi Vətən övladlarının qeyrəti, böyüklüyü qarşısında baş əyirəm.

İllər ötdükcə, dövrən dəyişəcək. Sən isə həmişə 29 yaşında qalacaqsan. Müşfiqimiz 20 yaşında qaldığı kimi.

*“Meydan” qəzeti,
26 sentyabr, 1992*

ÖLÜM AZADLIQ EŞQİNDƏN AŞAĞIDIR

Bir il də keçdi: acısı-ağrısı, yangısı hələ könlümüzdə ovxarlanmayan, göynərtisi hələ qəlbimizdən çəkilməyən o müdhiş 20 yanvar gecəsindən. Bir il də keçdi. “son şəhidlərimiz olsun” – deyib azadlıq qurbanlarımızı Şəhidlər Xiyabanına yola saldığımızdan. Amma bu gün də Müqəddəs Qıbləgahımız yeni-yeni azadlıq qurbanlarını qoynuna alır. Sərhəd kəndlərimizdə torpaqlarımızı qoruyan, canlarını Vətən yolunda qurban deyən, mərdlik, qeyrət təcəssümü olan Azərbaycan oğullarının məzarları cərgələnir bu gün Şəhidlər Xiyabanında. Adı kimi məsləki, vicdanı, sevgisi də ülviləşən, paklıqdan boy alan Ülvi Bünyadzadə zamanca bir il də uzaqlaşdı bizdən. Əslində uzaqlaşmadığımız ölümün şəhidlik zirvəsinə çəkilib qüdsi bir ucalıqda durdu. Hər dəfə Ülvi yangısı qəlbimdə qövr etdikcə, o müqəddəs ucalığa boylanıram. Və hər dəfə boylandıqca Ülvinin kövrək, təmiz qəlbindən süzülən ilahi bir səs qulaqlarımda səslənir: “*Vətənə borcumu verməyə gəldim*”.

Hə, Vətənə borcunu verib müqəddəs şəhidlik zirvəsinə uçaldın, Ülvi! Varlığını çuğlayan azadlıq eşqi namərd ölümə üstün gəldi. Axı, ölüm azadlıq eşqindən aşağıdır, özü də çox-çox aşağı. Ölüm əyildi, yerə girdi, ölüm dəhşətə gəldi səndəki azadlıq eşqinin gücündən. Hər dəfə Şəhidlər Xiyabanından boylanan nigaran çöhrənlə qarşılaşanda baxışlarından oxuduğum bu misralar dalğa-dalğa içimə yayıldı: “*Arzularım, xəyallarım, İlahi, Pərvazlanıb, qanadların çalamdır*”.

Arzuları, ümidləri yarımçıq Ülvi. Pərvazlanmayan bu arzular, xəyallar ülvi duyğular səltənətində qanad çalacaq, səninlə birgə yarımçıq ömrünü yaşayacaq. Amma sən xəyalımızda, xatirəmizdə böyüməyəcəksən. Həmişə 20 yaşında xatırlayacağıq səni. Həmişə 20 yaşında olacaqsan, bizimlə. İlahidən gələn bir səsin sehrində düşünürəm: *Ancaq gözlə, gəlməliyəm, Bir ölümün açığına*. Qayıt gəl, Ülvi. Dönmə sözündən, dönmə. Nigaran gözləryollara dikilib, qayıt...

“*Bilik*” qəzeti, 4 yanvar, 1992

UZAQ YOLUN YOLÇUSU

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.
Bu yolun,şaxtasından,
soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan
Bu yolun acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.
Yollar saysız,
Yollar sonsuz,
Yollar ötür.
Dünənimdən, bu günümdən,
sabahımdan ötür keçir.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Çünkü
Dünyadakı bütün yollar
Anamın təndir evinin
qabağından ötür keçir.*

Bu sətirlərin arxasında ulu Türk səsinə eşidirsinizmi, Vətənin müqəddəsliyini görürsünüzmü, insanların ömürlərinə sığınmış Bəşər ömrünü duyursunuzmu? Bilmirəm, bəlkə də başqa bir şair bu sətirləri, bu sözləri daha böyük ustalılıqla düzərdi, hətta o şeir gözəl bir şərqiyyə də dönərdi. Amma Ülvinin hələ hardasa bir az naşılıqla dediyi qədər səmimi, inandırıcı çıxmazdı. Çünki o, özünün etiraf etdiyi kimi, şairlik xatirinə yox, Vətəninə, xalqına, türklüyünü dərk etdiyi üçün, onun dərdinə həmdərd olduğu üçün sadəcə özünü türkə məxsus nəzmlə ifadə edirdi.

Ülvinin kitabı haqqında rəy yazmaq fikrindən çox uzağam. Sadəcə kitab mağazalarında başqa şeir kitablarından fərqləndirilməyən qara boyanmış Ülvi kitabının əsl mahiyyətini, amalını oxuculara çatdırmağı özümə borc bilirəm. Yeri gəlmişkən, əgər nəşriyyat işçiləri Ülvi şair kimi yox, məhz Məhəmməd Əmin yolunun davamçısı kimi çap etsəydilər, onda o kitabın rəngi Mə-

həmməd Əmin bayrağının rəngləri ilə boyanardı. (İnciməyin yeri deyil.) Bəs rəhmətlik M.Ə.Rəsulzadə gənclərə xitabən “Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz” deyəndə Ülvi kimi oğulları nəzərdə tutmurdumu?

Həm sualdı, həm cavabdı Ülvi. İnanmırsınızsa, Ülvi kitabını da götürün, gedin Şəhidlər Xiyabanına. Tanışlıq vermək lazım deyil, o, sizin hamınızı tanıyır. İntizarlı gözlərindən əvvəl sualı, sonra isə cavabı oxuyacaqsınız:

*Açmadım gözümü, açmadım ki, mən
Gözümə görünən göz dağım olsun.
Açdım ki, dünyada insanam deyən
Ağır çağlarımda dayağım olsun.*

Ülvi deyəcək ki, min illər uzununu bu torpaqdan yaranan babalarımız bu torpağı qoruya-qoruya bu torpağa da dönüblər. Əlinə götürdüyün bir ovuc torpaq ona elə müqəddəsdir ki, babalarımızın sümüklərindən yoğrulub, oğullar üçün Vətənləşib:

*Bəs biz qorxsaq kədərdən,
Xatirə dolu dərdədən,
Ana yatan torpağı
Kim eləyər güllizər,
Kim eləyər laləzar?
Kim qərq edər güllərə?
Kim tanıdar ellərə?
Ana yatan torpağa-
Ayaq basmaq qanundu.
Yaxşı balalar üçün.
Bu bir şərəfdi, şandı
Yatan analar üçün.*

Ülvi dünyaya qarınının gözüylə baxanları gördükcə, ucuz ölümünü baha qiymətə satan “əmilərin, dayıların” rəsmi məclislərdəki moizələrini dinlədikcə, ürək əvəzinə sinələrində bir parça qara daş gəzdirənləri seyr etdikcə içindən göyərən bağırtını boğa bilmirdi:

*Bilin, daşdan deyil mənim ürəyim,
Ələsgər sazının havasıdı o,*

*Demə nə danışım, demə nə deyim.
Şəhriyar şeirinin nəvasıdır o.
Səttarxan hədəsi, Cavanşir bəhsi,
Koroğlu gərdişi, Nəsimi səsi.
Xətai cürəti, Nəbi gülləsi,
Babək qılıncının davasıdır o.*

Məndən olsa bu kitabı “Ülvi duyğularım” yox, Ülvi kitabı adlandırardım. Və ona görə yox ki, 20 bahar yaşamış Ülvi şəhid olub, ömrü faciəvi sonluqla bitib. Yox! Ona görə ki, anaların təndir evinin qabağından ötüb keçən yola çıxmağı, ölümün acığına ölümün gözüne düz baxmağı öyrətdi. Ən böyük kitabını – “AND” kitabını yazdı:

“AND”: “Mən, Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə, həyatımda ilk və son dəfə öz vicdanım qarşısında and içirəm; bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam; Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyənlər bütünlükdə ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsl-nəcəbətimə, damarlarımda axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı, yaltaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa-olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm. Əgər vədimə xilaf çıxsam, qoy anamın südü, elimin çörəyi mənə haram olsun, Vətən üzü görməyim”.

İmza: Ülvi 10.9.1989

Məndən olsa Ülvi Kitabını, Ülvi Andını orta məktəblərdə birinci sinif şagirdlərinin Əlifba kitabına daxil edərdim. AXI Vətən, xalq, torpaq məhəbbəti bu Anddan başlanır. Və bir də xəyalınıza gətirin ki, kövrək qədəmli balalar yanaqları allana-allana oxuyurlar:

*Mən novruzgüliyəm,
Nəğmə dolu ürəyəm...*

Ülvi “aramızdan getdi” deyənlər yanılırlar. O, uzaq bir yola çıxıb, uzaq yolun yolçusu isə ölə bilməz. Dirilik suyuna dönüb nəsillərin yoluna çilənir.

“Açıq söz” qəzeti, 19 yanvar, 1991

Şurəddin MƏMMƏDLİ
Filologiya elmləri doktoru,
professor

İslam ƏLİYEV
əməkdar jurnalist
Gürcüstan, TBİLİSİ

ÜLVİNİN ÜLVİ DUYĞULARI

Şəhidlər Xiyabanı, And yerimiz!

Şəhidlər Xiyabanı, Əhd-peyman yerimiz!

Şəhidlər Xiyabanı. Qeyrətimizin, Ləyaqətimizin mizan tərəzisi!

Şəhidlər Xiyabanı ona görə And yerimiz, Əhd-peyman yerimiz, Qeyrətimiz, Ləyaqətimizin mizan tərəzisidir ki, orada qeyrətli, ləyaqətli yurddaşlarımız uyuyurlar. Onların uğrunda can qurban elədikləri amallar – Vətənin azadlığı, bütövlüyü amalları ürəyində sevgisi olanlarımızın hamısı üçün müqəddəsdir, ülvidir. Şəhidlərimizin ruhu hamımızın qəlbinə qətrə-qətrə qeyrət duyğusu səpib. Şəhidlərimizin hərəsi bir qeyrət çırağına döndü; bu günümüz, sabahımız, azadlığımız yolunda yanan çırağa.

Bakıdakı Müqəddəs Xiyabanda durnalartək qatarlanan müqəddəs məzarlarda uyuyanlardan biri də qanlı yanvarda 20 yaşında yağı gülləsinə tuş gəlmiş Ülvidir.

Şəhidlər Xiyabanı. Ülvilər uyuyan ülvilik yerimiz!

Ata-ananın, qohum-əqrəbanın, tanış-bilişlərin Ülvisiydi, indi böyük bir xalq, yurd üçün ülviləşdi Ülvü. Müqəddəs ölmüylə çiçəkləndi ürəklərdə, yurd üçün ülviləşdi Ülvü. Heykəlləşdi Ülvü. Və bir də əl boydaca ürək boydaca şeirlər kitabı ilə ömürlüyümüzə daxil oldu. Həyatdaşımıza çevrildi Ülvü. “Gənclik” nəşriyyatının xeyirxahlıq göstərib həyata vəsiqə verdiyi Ülvü şeirləri, Ülvü duyğuları elə beləcə də adlanır: “Ülvü duyğularım”.

Anam da övladlarım da
Məni qəmgin xatırlasın.

*Qoy ən əziz dostlarımsa,
Həmişəlik yadırğasın.
Bir ocağın ətrafında,
Mənə “ehsan” paylaşınlar,
Qoy lap məni “bəxtsiz” - deyə
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq, gözlə, gəlməliyəm
Bir ölümün acığına.*

Bu nədir? Gənc vətəndaşın, gənc şairin müqəddəs ölümü öncədən ölümündən sonrakı ömrünə inamımı, ölümə acığımı, bu işıqlı dünyaya etirazımı?... Kitab bu şeirlə açılır və “Azərbaycan torpağımın qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq bu torpağa ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam; öz azərbaycanlı varlığıma, vicdanıma, məsləkimə, əsil-nəcabətimə, damarlarımdan axan azərbaycanlı qanına layiq oğul olacaq, qorxaqlığı, alçaqlığı özümə yaxın buraxmayacaq, nəyin bahasına olursa- olsun öz azərbaycanlı “mən”imi təsdiq edəcəyəm” andı halallığın, qeyrətin ifadəsidir.

*Könül, sevdiyindən bir az kənar dur.
Didsin varlığını qoy qansız ələm.
Vəfasız gözəllə yaşamaq olmur,
Vəfasız ürəklə neyləyə billəm.*

deyib o. Bəli, vəfasız ürəkdən gileylənən Ülvi bilirdi ki, Vətənin vəfalı ürəyi də onun qeyrətli oğul-qızlarıdır, insan vəfasız ürəklə gücsüz olduğu kimi. Vətən də qeyrətli oğullarsız zəif olur. Ülviləri olan Vətənin nə dərdi?

Ülvi duyğularından:

*Bülbülə xəyanət səmindən gəlir,
 (“Təzadlar”).*

Zülmətin quyusu dərindən-dərin.

Qoymadı əcəl, qoymadı ki, ağ göyərçin sevgilisinin çiyini üstə qonaydı, qılıqladı əcəl bir yeniyetməni, nakam apardı haqq dünyasına onu.

*Görünür beləymiş mənim qismətim,
Söküldüm, uçuldum bütün olmamış.*

*Ürkək ceyran kimi yaraladılar,
İlk eşqim sinəmdə düyün olmamış.*

Bu nədir, İlahi? Ülvinin öz kor taleyindən xəbər tutmasını, yoxsa indi ürəklərimizdə heykəlləşən Ülvinə “bütün olmamış sökülən, uçulan”, “ürkək ceyran kimi yaralanan”, “ilk eşqi sinəsində düyün olmamış” nakam Ülvinin qismət ağsımı, acısını?..Bu da Ülvinin özünə etirafı:

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm.
Bu ocağın kor çırağı,
Yanmayacaq işığıyam.
Atam-anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.*

Bu zəmanə uşağı neyləsin ki, “düşmə qəvi, tale zəbun”dur. Bu qəvilik, bu zəbunluq ülviləri yandırır yaxdı:

*Əskim tüstülənir, yox, daha yetər.
Yanmaq istəyirəm, yanacam gec-tez.*

Yandı, tez yandı. Onu yandıran “yurdun naz nemətini yadlara paylanmasına namərdən alçaq fələyin” namərdə meydan verməsinə dəhşətli etirazı oldu. Vətənə dərin sevgisi oldu. Vətən uğrunda öl bilməyə örnək olmaq arzusu oldu.

Kitabdakı “Ömür yolu” poemasında Ülvinin vətənpərvərlik duyğuları daha qabarıqdır:

*Qarabağdı mənim dinim-imanım.
Bu torpağın nişanəsi, iziyəm.
Məni belə aciz görmə qəbirdə,
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.*

Ülvinin poetik duyumunda Ana yurdun, ulu torpağın hər qarışı ocaq yeridi, belə müqəddəs torpağa göz dikən qarı düşməndir.

*Vətənə namərd çıxılsa,
Babəklər qan-yaş tökər.
Koroğlular kaman çəkər,
oxlar namərdləri.*

Yarımçıq ömrün yarımçıq sətirləri.

Ülvi Yusif oğlu Bünyadzadə 1969-cu il sentyabr ayının 23-də qədim Göyçə mahalının Kəsəmən kəndində göz açmışdı. Beş yaşında yazıb-oxumağı bacarmış. İlk şeirini altı yaşında yazıbmiş. Ülvi poeziyanı çox sevirmiş. Dağlara daha vurğun imiş. İbtidai təhsilini Kəsəmən kəndində, orta təhsilini Daşkəsən şəhərində alıbmiş. 1987-ci ildə APXDİ-nin ingilis dili fakültəsinə daxil olubmuş... 200-dən çox şeiri, bir poeması, bir povesti, bir neçə hekayəsi, nə qədər publisistik məqalələri, ingilis dilindən xeyli tərcümələri qalıb.

“Ülvi duyğularım” Ülvinin ilk və son kitabı. Bununla belə 20 yaşın ölməzlik nəğməsi oldu. “Ülvi duyğularım” barədə sevimli şairimiz Fikrət Sadığın məqaləsində bu sözlər yada düşür: “Yarpaq açmamış budağı qırdılar. Bulağın gözünü tutdular. Selin qarşısını kəsdilər. Gur yanan ocağı söndürdülər. Çayın məcrasını döndərdilər. Ümidinin qanadını qırdılar”.

Ülvinin ürək boydaca kitabı haqqında qeydlərimizi kitabın tərtibçisi, nakam şairin bibisi, jurnalist həmkarımız Almaz Binnətovanın ön sözünün son sözləri ilə bitiririk.

“Böyük həyat eşqi olan Ülvinin ömründən qalan izləri “Ülvi duyğularım” oxuculara çatdırır. Ülvidən xəbərsiz olan bu görüş qoy oxuyanın könlünü xoş, Ülvinin, bütün şəhidlərin ruhunu şad etsin”.

*“Gürcüstan” qəzeti,
15 yanvar, 1991*

Taleh HƏMİD

Şair, publisist

BİR QUMRU PIÇILTISI

Yolumu Şəhidlər Xiyabanından saldığım günlərdən biri idi. Bu yerlərin əbədi sükutu beynimdə nələr dindirib, nələr çaldığını nə onda, nə indi yadıma gətirə bilmirəm. Çünki gücüm- gücsüzlüyüm, təkliyim-tənhalığım, itirdiklərim barədə düşünürəm hər dəfə yolum ora düşəndə.

Bu hüznü, bu ləngəri ağır olan bircə dilim torpağın nələr çəkdiyini nə susuz səhralar, nə də ucsuz- bucaqsız xiyabanlar çəkə bilər. Bütün bu ağırları ilə ağırdır Şəhidlər Xiyabanı. Mənə elə gəlir ki, harda yaralı uyuyub, harda yaralı yatarsa da, elə oradaca əyilir. Və nə qədər ki, müxtəlif cəmiyyətlər, rəngarəng qurumlar bircə belə günahsız şəhid verirsə Dünyanın Pərsəngi Düzəlməyəcək!

Bu pərsəngin bir yönünü də Şəhidlər Xiyabanında uyuyan Ülvi ağırlıqlı, Ülvi çəkili bir şəhid pozur. Hərdən fikirləşirsən, görəsən bu natarazlığı nə düzəldə bilər. Cavabı da elə bil göydən gəlir, yerdən gəlir: Yalnız hərənin, hər qəsd edilən ömrün özü...

Ülvini bizim qonşuluğumuzdan götürdülər. Mən də getmişdim. Ağlamayan- sızlamayan yox idi. İlk dəfə idi ki, ölü yerində hamımız ağlayırdıq. Gücümüzə-gücsüzlüyümüzə, kim bilir, bəlkə elə özümüzdə ağlayırdıq...

Deyirlər, ölüm vaxtında gələndə xoşbəxtlikdir. Bəs onda Ülvinin vaxtsız gələn ölümü nədir? Mən buna qəhrəmanlıq deyirəm. Bu, əbədiyaşarlıqdır. Və bir də əlimə aldığım, mənası sanbalından qat-qat ağır gələn çinar yarpağı boyda bir şeir kitabıdır. Ölümündən sonra işıq üzü görüb. "Ülvi duyğularım". Cəmi 55 səhifədir, 59 şeir, bir poema, bibisi Almaz Binnətova da hüznə dolu ön söz yazıb. Allah bilir, bəlkə də Ülvi öz sağlığında belə bir kitabı çap elətsəydi, bu gün orada oxuduğumuz şeirlərin bir

çoxunu kənara qoyub “hələ işləməliyəm” deyərdi. Ülvi bunu edə bilməyib.

Elə ona görə də kitabındakı şeirlərin hamısı gözəldir, hamısı istidir.

*Mən novruzgüliyəm,
Nəğmə dolu ürəyəm.
Sarı simtək
Köklənməmişdən kövrəyəm.
Bir himə bəndəm elə
Hay salmağa,
Qışdan hayıf almağa.
Arxamca güllərin qatarı gəlir...*

Şəhidlər Xiyabanında heç kəsi eşidə bilmirəm. Özümlə danışırım. Bu sükut içində qulağıma bir səs gəlir, bir qumru pıçılısı...

*“Yeni fikir” qəzeti
4 dekabr, 1990*

20 YAŞIN ÖLMƏZLİK NƏĞMƏSİ

Qarşımda qara cildli bir kitab var: “Ülvi duyğularım”. Kitabın müəllifi cəmi 20 il ömür sürən Ülvi Bünyadzadənin – taleyi, ömrü də belə qara oldu. O, bu şeirlər məcmuəsini sağlığında görə bilmədi. Bəlkə də sağ qalsaydı, kitabının çap olunmasına razı olmazdı.

Kitabın girişində əks olunmuş, onun bibisi Almaz Binnətovaya dediyi sözlər də bunu sübut edir: “Birdəfəlik yadında saxla, mən heç vaxt şairlik arzusunda olmamışam. Bu çox çətin sənətdir, əzizim, bildinmi? Nə yazıramsa əsəblərimi sakitləşdirmək naminə, məni narahat edən duyğulardan xilas olmaq naminə yazıram”.

Şeirə, sənətə məsuliyyətlə yanaşan Ülvi təvazökarlıqla desə də, o, anadan əsl şair doğulmuşdu. Bunu Ülvinin “Gənclik” nəşriyyatı tərəfindən buraxılmış ilk və son kitabı olan “Ülvi duyğularım” bir daha sübut edir. Qanlı yanvarın qurbanlarından olan Ülvinin sinəsində əsl şair ürəyi döyünürdü. Bu ürəyin hərarətini, onun haqqında söhbət açdığımız kitabdakı şeirlərdə görürük. Özünün dediyi kimi:

*Mən novruzgüliyəm,
Nəğmə dolu ürəyəm,
Sarı simtək
Köklənməmişdən kövrəyəm.*

Bəli, bu “köklənməmiş” ürəyin sahibi Azərbaycan Pedaqoji Xarici Dillər İnstitutunda oxuyurdu. Ərəb, fars, latın dillərini mükəmməl bilirdi, ingilis dilindən tərcümələr edirdi.

Bu “köklənmiş” ürəyin sahibi özündən sonra xeyli yazılar, 200-dən artıq şeir, bir poema, bir povest, bir neçə hekayə, publisistik məqalələr qoyub gedib. Elə bil, bu əsərlər Ülvinin adından dilə gəlib deyib:

Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,

*Bu yolun
Şaxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun acısından, ağrısından
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.*

Bəli, bu “köklənmiş” ürəyin sahibi indi Şəhidlər Xiyabənində uyuyur. Elə bil, vaxtsız həyatdan köçəcəyi onun ürəyinə dammışdı. Ülvi yazırdı:

*Anam da, övladlarım da,
Məni qəmgin xatırlasın,
Qoy ən əziz dostlarımsa,
Həmişəlik yadırgasın.*

Yaxud başqa bir şeirində- “Səbr” də bu duyğular, bu kövrək hisslər davam etdirilir:

*O dərya səbrində bir zərrə olum.
Necə böyük imiş səbrin, ay ana!
Səbrsiz olsa da sənin gül oğlun,
Səbrlə duracaq qəbrim ay ana!*

Bu misraları oxuduqca öz-özünə düşünürsən: axı, cəmi iyirmi bahar, iyirmi qış gəncin qəlbinə bu duyğular, dilinə “ölüm” sözü hardan gəlib?

20 yaşlı Ülvinin ömrü təzadlı olsa da, mənalı keçib, zəhmətlə bərkியib. Əsgərlik illəri onun dəmir iradəsini polada döndərib. “Vətənə borcumu verməyə gəldim” deyərək, müqəddəs And içir. “...*Vicdanım qarşısında and içirəm: bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi heç zaman unutmayacağam. Azərbaycan torpağının qürurdan, qeyrətdən yoğrulmuş adını müqəddəs tutacaq, bu ada ləkə vurmaq istəyən bütün ünsürlərə qarşı duracağam...*”

Kitabın girişində verilmiş bu ad necə də qürurla səslənir. Gözlərimin önündə bu günə kimi üzünü görmədiyim bir gəncin məğrur çöhrəsi canlanır.

Kitabda Ülvinin Əfqanıstanda həlak olmuş azərbaycanlı oğulların xatirəsinə həsr edilmiş “Ömür yolu” adlı poeması da verilib. 1989-cu ildə bu əsəri yazarkən Ülvinin xəyalına belə

gəlməzdi ki, özü də məhəbbətlə qələmə aldığı qəhrəmanları kimi həlak olacaq. Elə bil, poemanın epiloqunda verilmiş bu misralar onun özünə də aiddir:

*Bir də yazırdı ki, sizin ömrünüz
Dan yeri görməmiş qüruba endi.
İgid qardaşlarım, vallah, bilmirəm.
Bu necə ömürdü, bu necə gündü.*

Kitabdakı ayrı-ayrı şeirləri oxuduqca hiss edirsən ki, təzadlı ömür sürən Ülvini həmişə həyatın təzadları düşündürmüş, həyəcanlandırmışdır. O, “Qoca təbiətin işinə bir bax, yanan da özüdü, yaman da özü” demişdir. “Təzadlar” adlı şeirini oxuduqca hiss edirsən ki, həyatın fəlsəfəsi Ülvi üçün zəngin bir xəzinə idi. O, bir xəzinədən bəhrələnməyə çalışırdı.

*Ən ağır böhtanlar görürəm elə,
Ən yaxın bildiyim kəsindən gəlir.*

- deyərək göstərir ki:

*Uyma bəd əməllə həyatdan imdad,
Hər şeydən əzizdir bircə təmiz ad.
Adamın başına nə gəlsə, heyhat,
Artıq tamahından, nəfsindən gəlir.*

Kitaba verilmiş “Anam da, övladlarım da”, “Ey həkim, əl saxla, bir dayan görək”, “Pəncərəmi döyür Sibir küləyi”, “Ağlaya”, “Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan”, “Deyirsən vüsəlin nə azmış ömrü” və s. şeirləri oxuduqca hiss edirsən ki, bu poetik nümunələr təvazökar, həssas bir şair qələmindən çıxıb.

*Gen-boluna qanad çalan quşların
İndi sıx-sıx yuva salıb, meşələr.
Bəlkə özün dil açasan, deyəsən,
Nəyin gedib, nəyin qalıb, meşələr?*

Bu misraları oxuduqca adama elə gəlir ki, meşələr gənc şairin sualına cavab verərək deyir ki, qoynumuzda bizi çox sevən Ülvinin özü gedib, ayaq izləri, əziz xatirəsi qalıb. Bəli, təbiət, xüsusən meşələri sevən Ülvi Bünyadzadənin “Ülvi duyğularım” kitabı gözlərimiz önündə zəngin, poetik bir meşəyə çevrilir. Elə bil, burdakı şeirlər bu poetik meşədə yeni pöhrələnən zümrüd

donlu ağaclardır. Xəyalım Ülvinin dəfn olunduğu Şəhidlər Xiyabanına qanadlanır. İndi Ülvi çox sevdiyi yaşıllığın qoynunda uyuyur. Elə bil, o yenə də öz ölməzlik nəğmələrini oxuyur...

*“Azərbaycan müəllimi”,
10 oktyabr 1990*

ÜLVİ ƏMİ – 20 YANVAR

Mən ilk dəfədir ki, əlimə qələm alıb özümə gündəlik yazıram. Məni bu gündəliyi tutmağa məcbur edən yanvarın 15-dən rus ordusunun Bakıya gəlməsi oldu. Şəkər nənəm kənddən bizə gəlmişdi. Biz bir yerdə anamın atasıgilə Bakıya getdik Qağamgilin evinə gələn-gedən çox olurdu. Gələnin hamısı deyirdi ki, ordu Bakıya dolub camaatı qıracaq.

Mən onda üçüncü sinifdə oxuyurdum. Biz həmin günün səhəri evimizə gələ bilmədik -düz yanvarın 17-si axşam saat 7-yə kimi orada qaldıq. Dayılarıma-Raufa Ülviyə anam nə qədər deyirdi ki, siz allah bizi yola salın. Onlarsa deyirdilər, hələ tələsmə,- xalam axşam işdən gəlib dedi ki, ay Şəkibə, bütün hərbiçilərin ailələrini köçürürlər. Niyə köçürürlər? Anam da dedi ki, Sumqayıtdan mənim hərbiçi qonşularım da deyirdi ki, guya ermənilər Sumqayıtı partladacaqlarını deyiblər. Ona görə müvəqqəti öz ata-analarının yanına qayıdacaqlar. Anam əlavə etdi ki, yəqin rusların yenə bir planı var. Mütləq iş edəcəklər, ona görə hamısını seçib göndərirlər. Anamın anası (biz “cici” deyirik) dedi ki, bala, sən allah hələ getmə. Elə bu söhbət zaman atam dedi ki, tez olun, elektrika ilə gedək.

Atam hərbiçi idi.almaz xalam çox narahatçılıqla Sumqayıtdakı vəziyyəti soruşdu. Atam isə xeyli ürək-dirək verdi ki, qorxmayın, heç nə yoxdu.

Sonra biz Sumqayıta gəldik. Anam atamdan sarı narahat olmadığını bildirdi. Dedi ki, onsuzda Qurban evə gəlmir, “kazarma polojeniya”dı. Onları kim evə buraxır? Axı, burada nə var? Ordu Ermənistanla sərhəd rayonlara lazımdır. Bakıya yox.Bakıda kim nə edir? Bu nigarançılıqla yanvarın 20-nə kimi heç bir məlumat öyrənə bilmədik.

Səhər-səhər anam paltar yuyurdu. Elə bu vaxt qonşumuz Minasər xala gəlib dedi ki, nə oturmusan, şəhər qara bayraqlarla bəzənib. Anamın ürəyi getdi. Onu ayıldandan sonra elə inildə-

məyə başladı. Atamda yenicə gəlmişdi. Onlar Minasər xalanı danladılar ki, biz özümüz demirdik. Anam onları kiridib dedi ki, təcili Bakıya gedək. Yoxsa dincələ bilməyəcəm.

Atam gedib çətinliklə də olsa telefonla danışdı. Ancaq düzgün cavab verməmişdilər. Xalam oğlu Əflatun hamının sağ-salamat olduğunu demişdi. Yanvarın 21-i səhər-xalam oğlu Əflatun bizə gəldi. Anam sevindiyindən Əflatunun üzündən öpdü. And verdi ki, mənə hər şeyi düz de: Əflatun hamının sağ-salamat olduğunu dedi. Anam bildirdi ki, Əflatun ürəyim çox narahatdır. Sonra onlar bizi nənəmin yanında qoyub. Bakıya getdilər. Daha anamın ora necə çatmağını mən görmədim.

Ancaq cicimgilin söhbətindən bildim ki, anam Ülvinin qırmızı gərdəkdə görəndə dəli olmaq dərəcəsinə gəlib. Ona iynə vurub qonşuda yatırıdılar. Sonradan özünə gəlib. Sonradan Ülvinin başı üstündə “Ülvim” deyə sızlayıb. Ülvinə dəfn edən günün səhəri Bakıya getdik. Atam gəlib gördü anamı aparıblar. 22 yanvar günü. O, Bakıya gedib görüb ki, artıq dəfndən qayıdırlar. Qardaşım Anarla çox nigaran idik. Elə bil qəsdən nənəmi incidirdik. Nənəmdə hey ağlayırdı ki, məni aldadıb, Şəkibəni tək apardırlar. Anar elə bil ki, hər şeyi bilirdi. Elə hey bəhanə edib ağlayırdı. Biz qağamgilə gedəndə heç kəsi tanımamaq dərəcəsinə gəldik. Anam isə bizə bizə dedi: “hanı sizin Ülviniz”.

Axı Ülvi bizdə çox olurdu. O bizi çox istəyirdi. Həmişə gələn kimi plaşını soyuna-soyuna məndən gündəliyimi soruşurdu. Sonra deyirdi ki, mən gündəliyə sənin kefini açmaq üçün baxıram. Əsl gündəlik sənin başındadır. Anam deyirdi ki, ay Ülvi, gəl əl-üzünü yu, bir stəkan çay iç, sonra sorğu-suala keç. Vüqarla indidən danışsan iştahan küsər, əsəblərində tez korlanır. Ülvi isə həmişə deyirdi: “Yox, canım üçün mütləq Vüqarla Anardan bir şey çıxacaq, çox gözüaçaq, çoxbilmiş, yaşına uyğun olmayan cavablar verirlər. Amma Vüqarı saza qoy. Saz çox gözəldir. Ancaq Anarı məndən çox istəyirdi. Məni candərdi öpərdi. Amma Anarı elə şirin-şirin öpərdi. Paxıllıq edərdim. Bizimlə oynayırdı. Anam deyirdi, ay bala, indicə qonşu gələcək səs salmayın. O isə ayaqlarını yerə vurub deyirdi:

- Ay uşaqlar, gəlin səs salaq.

Qonşu isə gülə-gülə gəlirdi ki, yəqin Ülvi gəlib.

Ülvidən sonra anamın qara günləri başladı. Elə hey ağlayırdı. Ülvi əminin kasetləri qalib: qarmon çalır. İngilis dilində lent danışığı var. Mən isə məcbur olub Ülvi ürəyimi gizlin bu dəftərə köçürürəm. Ülvi əminin çoxlu şeirləri, pyesləri, məqalələri, hətta tərcüməsi də var. Mən Ülvi əminin kiçik cib dəftərçəsində yazdığı “And”ı özümə müqqədəs “And” kimi qəbul etdim. Ülvi əminin tutduğu yolu davam edəcəm. Bunu Ülvi əmi əsgərlikdən gələndə yazmışdı. O bir dəfə anama dedi ki, sentyabrın 23-də ad günüdür. Sən keçir, gəlsənə bu günü bir yaxşı qeyd edəsən. Anam dedi ki, gəl keçirək, mütləq gözləyəcəm.

Ülvi doğrudan da sentyabrın 23-də axşam saat 8-də bizə gəldi. Atamın kefi “yuxarı” idi, Ülvinin ad günü üçün hazırlıq görmüşdü. Atam da gözlədi.

Ülvi gec gəldi. O teztəvlik edib əvvəlcədən yeyib-içib kefləndi. Ülvi gəldi ki, bu nədi, ay Qurban? Atam isə dedi ki, gec gəldiyin üçün sənə acıq edib bu kökə düşdüm. Niyə tez gəlmədin. Ülvi əmi isə dayısı uşaqlarının - Naxçıvandan gələn qatarın qabağına çıxdığını söylədi. Atama dedi ki, sən get yat, Şəkibə, Vüqar və Anar özümüz qeyd edərək, bu gözəl günü. Atam qayıtdı ki, elə şey yoxdur, siz yeyib-içəcəksiniz, mən yatacam. Təzədən durub Ülvi əmi ilə yaxşıca vurdular. Sonra atam yatdı. Ancaq biz dörd nəfər gecə saat 3-ə kimi yeyib-içib kef etdik. Danışdıq, güldük, oynadıq. Ülvi əmi öz hərbi qulluğundan şirin-şirin danışırdı. Anarla mənə tez-tez deyirdi. Heç vaxt qorxmaq lazım deyil. Kişi kimi yaşayın. Mənim anam da çox vətənpərvər qadındır. Anam Ülviyə dedi ki, düz deyirsən, amma onu da yadda saxla ki, heç vaxt tələsməyəsən. Hələ dərslərini yaxşı oxu.

O gecəni ancaq Vəzirovun camaatı arxayın etməsindən, didərginlərdən, biz sözlə camaatımızın tapdanmasından danışırdılar. Doğrudan da Ülvi əmi çox ürək ağrısı çəkirdi ki, bizim rəhbərlər öz xalqına niyə bu qədər qəsd edirlər? Daha yaza bilmirəm.....*Yazı – imla dəftərindən, 1990*

“Ülviləşən Ülvim” kitabı, 1998, səh.93-95

ÜLVİ YOLLARIM

“Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan”.
Ülvi

Ömür kitabımızın ən ağırlı, göynərtili, illər boyu sağalmayacaq yara tək sızıldayan səhifəsi olan 20 yanvar faciəsindən artıq bir ildən çox keçir. Bütün bu müddət ərzində ən yaxın doğmalarımıza çevrilmiş Şəhidlər haqqında yazırıq, yazıb qurtara bilmirik. Yəqin heç qurtara bilməyəcəyik də. Lakin hər dəfə bu barədə yazıları oxuduqca, onun üstündə müəllifin göz yaşlarını görür, qəlbindəki ağrıları hiss edirsən. Rafiq Səməndərin “Şəhidlər” kitabını oxuyursan: Fəxrəddin, Həbil, naməlum qəbir – yox, bundan artıq oxumaq mümkün deyildir. Ürək dözmür. Bütün günü bəs edir sənə. Sabah da belə, o biri gün də belə.

Müəllif kitabın adını qoyarkən yəqin səhv edib, onun adını gərək “Şəhidlər” yox, “Sağ qalanlar üçün həyat kitabı” qoyaydı.

Şəhidlər haqqında hələ ki, heç bir şey yaza bilməmişəm. Lakin dekabr ayının axırlarında Ülvi Bünyadzadənin yaşadığı Daşkəsən rayonuna səfərim könlümü daşdırdı, qəlbimi sökdü, məni həm də Ülvi sənətinin vurğunu etdi.

Daşkəsənə səfər etməyi çoxdan arzu edirdim. Ülvinin oxuduğu məktəbi görmək mənim üçün böyük bir maraq doğururdu. Lakin “Ülvi duyğularım”ın nəşrindən sonra Ülvi dühasından, Ülvi əqidəsinin nə qədər geniş olduğunu duyduqda, Ülvi həyatının hər bir səhifəsinin gələcəkdə ədəbiyyatşünaslıq üçün tədqiqat obyektinə çevriləcəyini açıq-aşkar gördüm və Ülvinin məktəb həyatını tezliklə tədqiq etmək fikrinə düşdüm.

Daşkəsən səfərinə bəhanə, həmin rayonun ictimaiyyətinin dekabr ayının 29-da xalqımızın azadlığı uğrunda şəhid olmuş gənc şair-yazıçı Ülvi Bünyadzadənin xatirəsinə həsr olunmuş gecə keçirmək qərarı oldu.

Beləliklə, Ülvinin bibisi Almaz xanımla, əmisi Rauf bəylə

birlikdə “Ülvi yollarımıza” səfərə çıxdıq, 29-u səhər saat 11-də Gəncə dəmiryol stansiyasına çatdıq. Oradan Daşkəsənə yollandıq. Meşələrlə örtülü dağların arasından salınmış yollarla getdikcə Ülvinin “Daşkəsən meşələrinə” yazdığı misralar xəyalımda Ülvi səsiylə bizi salamlayırdı.

Ülvinin təhsil aldığı Nəsimi adına məktəbdə olduq. Məktəbin girəcəyində bizi Ülvinin fizika müəllimi Qabil müəllim qarşıladı. Gəlişimizin məqsədini bilən kimi, böyük həvəslə, hörmətlə içəri dəvət etdi.

Məktəbin 2-ci mərtəbəsi dəhliz boyu Xətəinin, Füzulinin şəkilləri ilə üzübüz, üzərinə qara çəkilmiş lövhə asılmışdır. Lövhənin ortasında həvəskar rəssamın iri həcmdə işlədiyi Ülvinin şəkli, onun ətrafında isə güllələrin tanınmaz hala saldığı Ülvinin şəhid qardaşlarının böyüdülmüş əksləri asılmışdır. Fizika müəllimi Qabil müəllim ağır hüznə:

- Hadisə barədə xəbər tutan kimi bu sərgi lövhəni təşkil etdik və hələ ki, çıxarmağa əlimiz gəlmir. Uşaqlarımız bu günləri, bu tarixi heç zaman unutmayacaqlar.

Müəllimlərin demək olar ki, hamısı Ülvinin məhz onun fənnini gözəl bildiyini söyləyirdilər. Fizika müəllimi ondan yaxşı fizik çıxacağını, kimya müəllimi isə hətta universitetdən gələn komissiyanın Ülvinə necə bəyəndiklərini və “bu oğlanın gələcəkdə mütləq kimyaçı olacağını” dediklərini söylədi.

Məktəbdə Ülvinin sinif rəhbəri Səmayə xanımın təşkil etdiyi “Ülvi guşəsi” də vardır. Təəssüflər olsun ki, Səmayə xanım Gəncəyə getdiyindən bu guşəni görmək bizə qismət olmadı. Həmin gün axşam “Ülvi gecəsi” başladı. Gecənin təşkilatçısı “Qoşqar” ədəbi birliyinin üzvləri zalı milli-bədii tərtibatla bəzəmişdilər. Çıxış edən rayon aşığı Ülvinin şeirlərini saz üstə oxuyur, aparıcılar böyük bir yangıyla onun şeirlərindən deyirdilər. “Heç vaxt şairlik arzusunda olmayan” Ülvi Bünyadzadə bu gecə insanı dərin düşüncələrə qərq edən şeirləri ilə şairliyin yüksək zirvəsinə qalxmışdı.

Nəsimi adına məktəbin direktoru, vaxtilə Ülviyə Azərbaycan dili və ədəbiyyatından dərs deyən Zaman müəllimin çıxışını

yəqin ki, uzun müddət unutmayacağam. Böyük bir məktəbə yorulmadan rəhbərlik edən, 100-lərlə şagirdə tərbiyə vermiş bu hörmətli şəxsin “Ülvi” deyib için-için ağlamasını gördükdə, Ülvinin bir layiqli şagird tək hansı pillədə durduğunu hiss etmək çətin olmadı.

Ülvinin tələbə yoldaşları adından mənə də söz verildi. İştirakçıların Ülvinin tələbə həyatı barədə xəbərdar olmadıqlarını gördükdə mən görüşün təşkilatçılarna Ülvinin bütün dostları adından minnətdarlığımı bildirdikdən sonra, onun tələbə həyatı, siyasi fəaliyyəti haqqında məlumat verdim, həqiqətən onun Azərbaycan Tələbə Hərəkatının mənəvi bünövrəsi olduğunu söylədim.

Yığıncaq öz ahəngi ilə davam edib başa çatdı. Yığıncaqdan sonra Ülvinin sinif yoldaşları ilə görüşdük. Doğrudur, gecənin həyəcanı, kədəri bizim görüşümüzü bir gün sonraya salmağa vadar etdi.

Səhərişi uşaqlarla görüşdük və söhbət etdik. Gözlərində xatirə dolu həyəcan olan uşaqların dediklərindən:

- Səkkizinci sinfə keçdiyimizin ilk günü idi. Ülvi Puşkin adına məktəbdən gəlmişdi. İçəri daxil olub “Mən Ülvi Bünyadzadəyəm, istəyirəm sizinlə oxuyum”- dedi. Sonra da bizdən özümüzü təqdim etməyimizi xahiş etdi.

- Bütün tədbirlərimizi Ülvi təşkil edərdi. Hər yerdə də başda olardı.

- Tarix dərsinə böyük marağı var idi. Bir 45 dəqiqəni danışardı yorulmazdı.

- Kiminsə könlünə çaşıb dəymiş olsaydı, tez onun könlünü alardı, 100 dəfə üzr istəyərdi.

- Bir dəfə məktəbdə “Vaqif” pyesini səhnələşdirmişdilər. Məktəbin gözü sayılan, səmimiyyəti, mehribançılığı, yüksək insani keyfiyyətləri ilə hamının əzizi olan Ülvinin Vaqif rolunu oynayacağını gözləyirdik. Nədənsə Ülvi Qacar rolunu seçdi və rolu çox böyük məharətlə ifa etdi. Ülvinin, məhz Ülvi kimi sevdiyimiz Ülvinin bu rolu seçməsi hamımızı heyretləndirmişdi. Qacar rolunu nə qədər gözəl və məharətlə oynasa da, hamımız bu

Qacarin ifaçısının Ülvi olduğuna görə, ona nifrət edə bilmədik. Görəsən Ülvini məhz bu rolu seçməyə nə vadar etmişdi? Bəlkə Qacarin mübarizliyi, bəlkə Vaqifin...Əlbəttə ki, buna qəti cavab verməkdə hələ ki, çətinlik çəkirəm.

Səfərimizin ən qiymətli tapıntısı isə Ülvinin kağızları içərisində bizim hissələrimiz ucbatından Ülvi pərəstişkarlarına çatdırılmayan xeyli ədəbi irsi, saysız şeirləri və hekayələri oldu. İnşallah, bunlar hamısı tərtib edilib Ülvi yaradıcılığına solmaz yarpaqlar kimi daxil olacaqdır.

Ülvi dolu arzularla başladığımız yollar bununla başa çatmır, çata da bilməz. Ülvinin ürəyinin döyüntüsünü hiss etmək üçün gərək mütləq Azərbaycanı qarış-qarış gəzəsən, Qarabağı azad edəsən və nəhayət xalqını AZAD edəsən.

*“Bilik” qəzeti,
15 mart 1993*

“DAŞ ALTINDA BİTƏN ÇİÇƏK...”

Biz səninlə tanış deyildik, qardaşım! Əl boyda şəklinə baxıram. Burada sən necə də məsud, xoşbəxt, dünyadan xəbərsizsən! Sənə tuş olacaq o qırmızı güllədən də xəbərin yoxdu. O güllə haradasa, qaranlıq bir dünyada sakit-sakit mürgüləyir. Bəlkə elə yuxusunda kiminsə kürəyinə sancılacağını düşünür. Sənə tuşlanacaq avtomatın yaşı çoxdu, lap çoxdu. Sən dünənki uşaqsan.

Bu yağlanan, zağlanan əldən-ələ keçən, çay daşları kimi işıldayan, şümallaşan qos-qoca avtomatın üzü çox üzlər görüb, lüləsi yüzlərlə sənə kimi qeyrətli oğulun kürəyinə tuşlanıb. Dəniz kimi çağlar gözlü macar balasının, qızın telli çex gözəlinin, ağzı dualı əfqan ağsaqqalının kürəyində “lalə” şəkli çəkib.

- Namərd gülləsinə kürəyini vermə, oğul.

Aman Allah, bu sözləri sümüyü sürmə olmuş dədələrimiz demiş bir vaxtlar. Namərd gülləsi! Bəlkə elə ona görə də kürək-kürəyə dayanmışdınız ki, o namərd gülləsi sinəmizi parçalasın.

Uşaqılıqda milçəklərin qanadını qopartmadı.

Vedrə bağlamadı pişiklərin quyruğuna.

Kibrit qutularında həbs etmədi böcəkləri,

Qarışqa yuvalarını dağıtmadı.

Böyüdü, bütünü bu işləri onun başına gətirdilər...

Sən böyük Nazim Hikmətin bu şeirini dəlicəsinə seviridin. “Kibrit qutusu”nda həbs olunan böcək, qarışqa tək yuvası dağılan məmləkət” mənim yurdumdu, - deyirdin.

İlahi, bu zülmü yerdə qoyma, ilahi!

Nalə çəkən o ananın günahı nəydi görəsən? Tutaş, şəhli kirpiklərindən muncuq-muncuq yaş süzülən o körpə çocuq, ürəyi boyda yumruğunu niyə düyünləməyib? O üzü üstə düşüb qalan bir tay uşaq ayaqqabısı, bir qolu üzülmüş sırıqlı kimindi görəsən? Bəmbəyaz qar işığında baş-başa verən, əriyə-əriyə kiryən şamla-

rın istisinə sığınan qərənfillərin rəngi niyə avazıyıb? Ürəyimə yığılan bu sualları, gözümlə çəkdiyim bu səssiz kadrları susdurmağa, pozmağa o qos-qoca namərd gücü çatarmı?

Bu sənin əl boyda şəklinlə söhbətimdi, qardaş. Yaddaşımızda hörümçək toru qurmuş, varlığınıza hakim kəsilmiş, ağzımıza qıfıl, qolumuza buxov vurmuş illər... Bu illərdə sən bir күncə çəkilib görünməz dalğa kimi bizi içimizdən aşındıran, yalnızca kimi didib-parçalayan dərdlərimizi misra-misra qəlbinə köçürmüşən:

*Bu şanlı torpağın bəxti kəm oldu.
Otura ağlaya, dura ağlaya.
Qaragöz qızların qisməti buymuş,
Kətməni bəxtinə vura, ağlaya.
Zülmətin quyusu dərindən-dərin,
Evləri yıxıldı ev tikənlərin.
Bir azca başları dikələnlərin.
Gözü həsrət qalıb nura, ağlaya.*

Bu misraları oxuya-oxuya yetim qalmış yurd yerlərimiz, kor olmuş bulaqlarımız, üzü üstə düşüb qalan qəbir daşlarımız gözümüzə-könlümüzə göyür-göyür göynəyir. Bir azca başı dikələnler... Dayan, dayan, mən hardasa görmüşəm onu, Anamın gözlərindəki qorxuda, 37-nin sifətlərdən çəkilməyən kölgələrində, əydiyi ağacların donqarında...Başını qaldırma. Qulaqlarımı deşən, beynimi yeyən, vücudumu titrədən bu bayquş səsi nədir belə?

- Qapıları bağlayın! Qapıları bağlayın! Şimal küləyi olacaq! Şimal küləyi olacaq! Azadlıq! Azadlıq!

Dənizin titrəyən sinəsinə dəyib qayıdan səslər burulğanında sənin-kövrək şair Ülvi Bünyadzadənin səsini eşidirəm:

*Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan,
Bu yolun saxtasından, soyuğundan mən qorxmuram.
Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan.
Bu yolun acısından, ağrısından,
“Ölüm” adlı yuxusundan mən qorxmuram.*

Bu sənin səsindi, qardaşım! “Qardaş”, “Qara daş”, “Qaraca daş”... Gözləri yaşlı bir qız boynunu beləcə oxşayar. Axı qardaş,

qara daş, qaraca daş düşmən önündə çəpərdir. O daş dönüb ox da ola bilər, güllə də, mərmə də. Qarı düşmənin qara niyyətini ürəyində qoyar, qardaş, qara daş, qaraca daş.

Əlinlə toxunduğun, gözünlə oxşadığın, nəfəsinlə isindir-diyini şeir dəftərlərinin yarpaqlarını çevirirəm:

*Yansa da göylərdə milyon cüt çıraq,
Qaradır dünyanın daim bir üzü.
Qoca təbiətin işinə bir bax,
Yanan da özüdür, yaman da özü.*

*Yazıb yazısını pozulmaz xətlə,
Sevinci qəm ilə qoşa yazıb o.
Yerimə, yüyürmə, quru, boş cəhdlə
Düz yolun üstündə xəndək qazıb o.*

*Deyirlər səbrlə yaşa dünyanı,
Səbrlə yaşasan dünya sənindir.
Səbrlə dinlədim şirin laylanı,
Ay ana, səbrsiz olmuşam indi.
O dərya səbrində bir zərrə olum.
Necə böyük imiş səbrin ay ana.
Səbrsiz olsa da sənin gül oğlun
Səbrlə duracaq qəbrim ay ana.*

Pıçıltıların taleyini danışır. Aman Allah, belə də ürəyə dammaq olar? Budaqdan düşən yarpaqlar qışın nəfəsini hiss etdiyi kimi sənə də şeirlərin, hənirindən qan-qada yağan iyirmi yanvarın dizin-dizin, sürünə-sürünə yaxınlaşdığını xəbər verir. Bəlkə elə “ölüm haqdı, çıxmaq olmaz əmrədən”- deyəndə ustadlar haqqın uğrunda ölümə gedənləri düşünüblər. Bir şair dostumun “mənə yaşım iyirmi iki, mənə yaşım danışmağa dəyərmə ki,”... misralarını yadıma salıb sənə düşünürəm. Danışmağa dəyər, qardaşım! Sənə iyirmi illik ömrün haqqında danışmağa dəyər. Bu illər yüzlərlə, şeirlər, nağıllar, nəğmələr, tərcümələr, hekayə və povestlər, pyeslər, publisistik düşüncələr, məktublar, unudulmayan xatirələrdir...Qədim yurdumuz Göyçədə doğulmuşdun,

Zərli kəpənək qanadlarının titrəyişindən, çiçəklərin şegli baxışlarından, ağappaq bahar yağışlarında ay nurundan, gün işığından keçibgəlmişdin. Asfalt yolların altında darıxan günəşə, işığa can atan otlara, daş altında bitən çiçəklərə bənzəyirdi, ömrün. Sən bu ömrü misra-misra yaşayırdın.

*Ləçəyinin biri aldır,
Üstündəki sarı xaldır.
Danışmırsan dilin laldır,
Daş altında bitən çiçək.
Çiçək deyil sən çayırsan.
Günlər keçir sən sayırsan.
Bir az mənə oxşayırsan,
Daş altında bitən çiçək.*

37-ci ildə babalarımızın keçdiyi qarlı Sibir çöllərində hərbi xidmətdə olmuşdun. Amma Bakını qan dənizində boğmaq istəyən o namərdlər kimi heç kəsə güllə atmamışdın. Sən belə böyümüşdüün. Girəvə axtaran namərdlər kimi günahsız, əliyalın adamlara əl qaldırmazdın. Axı sənin babaların heç kəsi arxadan vurmamışdılar. Sən də vurmazdın, qardaşım! O qanlı yanvar axşamı evə baş çəkdi. Amma yarı canın küçədəki əl-ələ tutmuş, çiyin-çiyinə çitəmə çiçəklər kimi dayanmış dostlarının, arxadaşlarının yanındaydı. Onları tək qoymaq olmazdı. Bu sənin ürəyinin səsiydi. Gedəndə “qayıdaram” dedin... Qayıtdın, dostlarının çiyində. Köksündən vurulan durna kimi, kökündən baltalanan çinar kimi torpağa düşdün. Amma ötən, itən səs olmadın. Bu gün sənin səsinin, sözünün işığına toplaşmışıq, qardaşım. Və bir “müqəddəs” yalana inanmaq istəyirik ki, sən “qayıdacaqsan”. Qərrib axşamların birində özün dediyin kimi:

*...Bir ocağın ətrafında,
Mənə ehsan paylaşınlar.
Qoy lap məni “baxtsiz” deyə,
Bənzətsinlər bir yazığa.
Ancaq gözlə, gəlməliyəm,
Bir ölümün acığına.*

Ü.Bünyadzadə. “Bir ölümün acığına” kit.a “Ön söz”, s.3-6.

NİŞAN ÜZÜYÜ

Bizdən qalan qoşa izə əlvida.

Ülvi Bünyadzadə

Solmaz iş saatının qurtarmasına baxmayaraq evə tələsmədi. Həmkarları onunla sağollaşıb gedəndən sonra bayaqkı işgüzar, mülayim sifətinə kədərini sarı rəngi çökdü. “İndi istədiyim qədər özüm-özümlə üzbəüz tək otura bilərəm”- azacıq da olsa təskinlik tapdı. Dəhlizdə işçilərin tələsik addım səsləri get-gedə azalırdı. Nəhayət, ətrafı ölü bir sakitlik bürüdü. Solmaz dərindən nəfəs alıb saata baxdı. Divardakı radioqəbuledici yanırdı. Şən bir melodiya otaqda elə bil qanad açıb pərvazlandı. Solmazın könlü açılmadı. Başını əllərinin arasına alıb, acı fikirlərlə əlbəyaxa idi.

Çöldə hava hiss olunmadan dəyişirdi. Göyün üzünü qara buludlar alırdı. Bu vaxt radioqəbuledicidə diktör, Solmazın sərhəd rayonlarından birində yazdığı reportajı təqdim etdi. O, ağırlaşmış başını qaldırıb, qan çəkmiş, nəm gözlərini məchul bir nöqtəyə zillədi.

Ona elə gəldi ki, otaqda tək deyil, haradasa lap yaxında Cəmili qəlbini gözüylə görür, nəfəsini duyur. Ürəyinin döyüntüsü artdı, nəfəsi tıncıxdı. Qeydiyyat bloknotunun arasında Cəmilin şəklini tapıb bir az toxtadı. Cəmillə üz-üzünə oturan adamlar kimi daxilən özünü onunla söhbətə hazırladı. Görəsən Cəmil onun reportajına necə qiymət verərdi? Yaman tələbkar, məsuliyyətli idi. Sərhəd rayonunda evləri dağılmış, əzizlərini itirmiş adamların gileyini, fəryadı güllə səslərinə qarışırdı. Arabir Solmazın verdiyi həyəcanlı suallar cavabsız qalırdı. Qadınlar danışmağı mənasız bilib ağlayırdılar: “Sualları bizə yox, qatillərə verin! Bizim bir sualımız var... Niyə bu namərdləri yerində oturdan yoxdur? Buqədər günahsız qurban olar?”

Cəmil şəkildən inamla, səmimiyyətlə Solmaza baxırdı. Elə bil o da Solmazdan cavab gözləyirdi. ...O qanlı Yanvar gecəsi Cəmilin təşnə qəlbi torpağına öz övladlıq borcunu verməyə tələsdı. Sadələvh, təmiz uşaq qəlbi son ana qədər ədalətə, möcüzəyə inam bəsləyirdi. Xalqının haqq işinə namərdlərin təcavüz etməyəcəyinə inanırdı. “Eh, Cəmil, qulaq asırsan radioya? Düşmənlər qanımızı içməkdən doymayıblar. Bu işıqlı dünyanı gözümdə qara eləyiblər. Bunu sənə deməklə o dünyada da qanını qaraltmaq istəmirəm. Səndən sonra özümə yer tapa bilmirəm. İstəyirdim sənə dəyən güllənin ağrısını mən də duyum, sənın iztirablarına mən də şerik çıxım. Redaktorumuzdan xahiş elədim ki, məni sərhəd rayonlarından birinə, ən qorxulu yerlərə ezam eləsin. O çox tərəddüd eləsə də, mən əl çəkmədim. Nəhayət, öz arzuma çatdım. Düşmən hücumlarına məruz qalan bir kəndə yetişdim. Mən ölümü gözlərimlə görmək istəyirdim. Sənsiz yaşamağım mənim üçün ən böyük xəyanətdir. Gözlərimi yumub güllələrin vıyılısını qulaqlarımda eşidə-eşidə gəzib dolaşdım. Ürəyimdə deyirdim ki, Cəmil, yəqin bu gün zalım dünyadan həmişəlik sənın yanına köçəcəyəm. Nə sən, nə mən darıxmayacağıq. Vaxt ötürdü, sənə uzanan əllərim havada qalırdı. Həyatla ölüm arasında ikən cavan şairin sözlərini xatırlayırdım:

Mən də sizin kimi

həyat yolunda

Azmaq istəyirəm, əza bilmirəm.

Cəmil, bizim xalqımızın günahı nədir? Toydan çox yası var?...” Şəkil həmişə olduğu kimi dərqli-dərqli Solmaza baxırdı. Onun nə cavab verə biləcəyini Solmaz əvvəlcədən bildiyi üçün daha heç nə soruşmadı.

Radiodakı reportaj qurtardı. Otağa yeni sakitlik çökdü. Küçədən keçən maşınların səsi, havanın qaralması Solmazı özünə qayıtardı.

Avtobus dayanacağında bir xeyli dayanmalı oldu. Cəmillə hər gün burada qarşılaşırdılar. İsti baxışlarıyla onu oxşayar, incə barmaqlarını ovcundan buraxmazdı... Axşamın soyuq küləyi Solmazın tənha həyatına dolduqca bədəni əsim-əsim əsirdi. Həyat

öz axarından dönməmişdi. Cavanlar görüşə tələsir... Cavanlar qoşa gəzirdilər. “İşıqlı həyat yaşayanların, sevənlərindir.

- Solmaz həsrətlə öz həmyaşdılarının xoşbəxtliyindən kövrəldi. Cəmil, torpağın oğlusan. Sən məndən də ayıq-sayıqsan. Yuxularıma gəlib mənimlə dərdləşirsən, başımıza gələn bələlardan xəbərin var. Kimə desəm inanmaz...” Solmaz öz-özünü danışa-danışa neçə avtobus yola saldığını hiss eləmədi. Taksiyə oturmağı oldu. Dolubədənli, ağbaş sürücü Solmazın üzündəki qəmi, kədəri duyub maraqlandı.

- Nə olub, qızım, xəstəsən?

- Yox əmi, xəstə deyiləm. Xəstəyə dərman tapmaq asandır.

- Bir hadisə baş verib?

- Bəli...

- Deyə bilmirsənsə demə, qızım. Görürəm ki, yaman kefsizsən. Ən laqeyd adamın da gözündən bu yayınmaz. İndi radioda sənə kimi cavan bir qızın reportajını verirdilər. Orda əziyyət çəkənlərdə nə qədər səbr, iradə var. Hirsimdən bilmirdim maşını necə sürürdüm. Arxada da bir qızla oğlan əyləşib nəsə öz aralarında pıçılşaşib gülürdülər. Vallahi, cin vurdu təpəmə.

- Niyə əmi?

- Necə niyə? Dedim, haram olsun yediyiniz, içdiyiniz. O cür reportajın qabağında, camaatın gözüyaşlı çağında heç nəyi vecinizə almırsınız. O sərhəddə nə qədər qan tökülür, ürəyinizi ağrıtmır?

Solmazın rəngi-rufu daha da ağardı. Ürəyinin ağrısından gözləri yaşardı. Sürücü isə Solmazın əhvalından xəbərsiz aramsız, əsəbi-əsəbi laqeyd adamları biabır eləyirdi.

İyirmi ildir sürücüyəm. Dayı nələr görməmişəm? Amma belə bəla başımıza çoxdandır gəlməmişdi...Halal olsun o qıza güllələrin altında camaatla, hərbcilərlə danışdı... özü də qorxmurdu.

- Əmican, çox şadam ki, mənim reportajımı dinləmişiniz. Ora-sərhəd zonalarına gedib-gələndən sonra gündə yazılan “ədalətli” fərmanlara, qərarlara nifrət eləyirsən. Hərə ayrı-ayrı işin ucundan yapışib. Bir qərar çıxarır, o birisi hücumu keçir, biz dəki,

günahsız müqəssirlər kimi qalmışiq iki cəbhə arasında.

Sürücünün bayaqkı əsəbi bir anda yoxa çıxdı. Səsi mülayimləşdi. Elədir, qızım. Cavanlarımızın nahaqdan qanı töküldü. Yaman belimiz qırıldı...

Maşın beşmərtəbəli evlərin qabağında dayandı. Solmaz sumkasını açıb sürücüyə pul uzatdı. Sürücü onun solğun bənizinə baxıb qayğıyla, mehribanlıqla dedi:

- Səndən pul almaram.

- Niyə əmi? Elə bilirsən kasıbam?

O nə sözdür, qızım? Sənin kimi qeyrətli qızımızı həmişə, hara lazımdır aparmaq borcumdur. Pulun öz yeri var, hörmətin öz yeri.

- Sağ ol, əmi.

- Sən də sağ ol, tez-tez radioda səsini eşidək.

Solmazın bayaqkı bədbin əhval-ruhiyyəsi dəyişildi. Cəmilin gülümsər baxışları sanki onu evlərinədək müşayiət elədi. Solmaz nədənsə özünü əvvəlki kimi tənha saymadı. Kirayədə qaldığı bir otaqlı mənzildə səhərin açılmasını səbirsizliklə qarşılamağa çalışırdı. Televizorda dünyada baş verən hadisələrə baxa-baxa xəyalları onu keçmişə aparmışdı. Beynəlmiləl şəhər kimi ad qazanan Bakının bəzi günləri yaddaşımda oyanırdı. Şəhər o qədər beynəlmiləl olmuşdu ki, Novruz bayramı dədə-baba qaydasıyla keçirilmirdi. Məscidə hamı istədiyi vaxt gedib-gələ bilmirdi. İndi imkanlar, şəraitlər dəyişdikcə elə bil bunların haqq-hesabı çəkilirdi. Nağıllarda əjdahaya bir gözəl qız qurban verən xalqın dərdini Solmaz daha dərindən duyurdu. Cəmil kimi qurbanlar haqqında da nə vaxtsa rəvayətlər yaranacaqdı...Solmaz çarpayısına uzananda şair Ülvinin yazdığı şeiri xatırladı.

Göydə qalar, əllərini uzatsan

Neynim axı ünüm yetmir, uzaqsan,

Qız qalarsan, qarıyarsan, yazıqsan

Gözləmə, gözləmə, məni gözləmə.

Gözləmə demək asandır. Hərdən ağılıma qərribə fikirlər gəlir. Mənə elə gəlir ki, sən ölməmişən, sərhəd rayonunda torpağımızı qoruyursan. Qələbə günü biz səninlə mütləq görüşəcəyik.

Bu inam hardandı məndə heç özüm də bilmirəm. Hər səhər bu ümidin işığına ayılıram. Sənsiz həyat məni qorxutmur. Təki yoxluğuna inanmayım, Cəmil. Yenə sərhəd rayonuna hazırlaşırıdım. Bakıda sakit arxayın otura bilmirəm. Elə bil arxa cəbhədə fəaliyyətsiz, lazımsız adam kimi özümü hiss eləyirəm”. Solmaz Cəmillə qiyabi söhbətdən sonra bir az yüngülləşdi, amma gözlərinə yuxu getmədi. Qanlı yanvardan sonra Solmaz hər gecə qırmızı yuxular görürdü. ..

- Cümə axşamı Solmaz bir dəstə güllə Şəhidlər Xiyabanına gəldi. Gül dəstəsini qəbrinin üstünə qoyub bir anlıq sükut içində başını sinəsinə əydi. Qəbirləri ziyarətə gələnlər anbaan artırdı. Hiçqirtılara, ağlaşmalara ancaq qəbirlərin daş səbri dözə bilirdi. Solmaz həmdərdlərinə ürək ağrısıyla baxırdı. Belə anlarda ən dərdli adamlar belə öz dərdini unudurlar. Solmaz elə bil Cəmillə vidalaşan adamlar kimi onun qəbri önündə diz çökmüşdü. Qəlbinin səsiylə danışdı. “Yadımdadır deyirdin ki, biz ayrılıqda xəyalımla danışırısan... indi isə xəyalınla mən danışmaqdan yorulmuram. Əlim işdən-gücdən soyuyub. Nə ilə məşğul olursam olum, bir an gözlərimin qabağından keçmirsən, Cəmil. O gün anan Rəfiqə xalaya baş çəkmişdim. Sözümlə, söhbətimiz sən idin. Mən özümü anana müxbir kimi təqdim edəndə özünü saxlaya bilmədi. Bir xeyli məni təpədən-dırnağacan süzdü. Dedi: “Cəmilimin nişanı, toyu, torpağın oldu. Sənin kimi jurnalist bir qızı sevirdi. Adı dilindən düşmürdü. Onun da adı Solmaz idi. Aldığı nişan üzüyün mənə göstərəndə özümü saxlaya bilməyib ağladım. Rəfiqə xalayla doğma adamlar kimi bir-birimizə sarıldıq. Qutudakı nişan üzüyü elə bil tabutda idi. Axşam düşünəcəm bir yerdə olduq. Nədənsə anana cəsarətim çatmadı deyəm ki, həmin Solmaz mənəm. Barmağı nişan üzüyünə həsrət Solmazam... Bağışla, Cəmil. Mən sənsiz qaldığım üçün səni qınamıram. Sən qəhrəmansen. Mən isə adi müxbir. Sənə layiq ola biləcəyəmmi, bilmirəm”.

Bu vaxt Cəmilin qəbri üstünə Solmazın tanımadığı naməlum adamlar gül dəstələri qoydular. Kənara çəkilib boynubükük, qəmli dayandılar. Solmaz heç nə soruşmadı. Böyük kədər qarşı-

sında hamı lal idi. Şəhid Ülvinin yazdığı sətirlər xəyalında dolanırdı:

*Məni belə aciz görmə qəbirdə
Qəbirdə də Qarabağın özüyəm.*

Solmaz bədbin fikirləri başından qovmağa çalışaraq Cəmilin ruhunu şad etməyə çalışdı: “Cəmil, Qarabağa gedirəm. Geri qayıtsam, sənin qəbrinin üstünə torpaq gətirəcəyəm. “Qarabağ torpağı...” Solmaz başına bağladığı qara kəlağayının ucuyla gözlərini sildi. Vaxtsız ağaran saçları qara kəlağayının altından aydınca seçilirdi.

İndi Solmazı iki müqəddəs yol gözləyirdi: Cəmilin doğulduğu ocaq və qəbir... Uzaqdan Rəfiqə xala göründü. Qəbirlərə baxa-baxa, salavat çevirə-çevirə Cəmilin qəbrinə tərəf gəlirdi... Solmaz Rəfiqə xalanın gözlərindən yayınmadı. Əziz doğma adasını tapan kimi kövrəldi. Solmaza yaxınlaşıb onun üzündən öpdü.

- Salam, qızım. Cəmilin ruhu şaddır ki, biz burdayıq.

Rəfiqə xala qəbrin önündə diz çökdü. Dodaqlarının altında nəse pıçıldayırdı. Dörd bir yanını görmürdü. Qəlbiylə, varlığıyla Cəmilin yanında idi. Solmaz Rəfiqə xalaya ayağa durmağa kömək elədi. Hər ikisi məlul-müskül sükut içində bir xeyli dayandılar. Nəhayət, Rəfiqə xala köks ötürə-ötürə dedi:

- Cəmil öləsi oğul deyildi, qızım. Cəlladların gözü ovcuna tökülsün. Məni bir balamdan elədilər...

- Rəfiqə xala, mən də sizin qızınız...

Rəfiqə xala başını qaldıraraq Solmazın qızarmış, yorğun gözlərinə diqqətlə baxanda ürkəngiyyətlə soruşdu:

- Solmaz, Şəhidlər Xiyabanında sən kimin var?

Solmaz özünü saxlaya bilməyib başını Rəfiqə xalanın sinəsinə sıxdı. Hiss etdi ki, həqiqəti demək vaxtıdır. Sonra bəlkə də, heç vaxt ürəyini açma bilməyəcək.

- Burada Cəmilimi itirmişəm... Həmin Solmaz mənəm.

Rəfiqə xalanı elə bil ildırım vurdu. Gəlin duvağı görməyən, Cəmilə həsrət zərif ürəyin acı hıçqırtıları Rəfiqə xalanı o qədər sarsıtmışdı ki, gözündə yaşı donmuşdu. Əziz, doğma qızını tapan ana kimi Solmazın üzünü, saçlarını öpür, yalayır. Cəmilin şəh,

gülümsər gözləri şəkildə bu kövrək anlarda elə bil qüssəli, kədərli görünür. Anasının, Solmazın göz yaşları Cəmilin qəbrinə nur çiləyirdi. İki yaralı ürək bir-birini tapmışdı. İndi nə Rəfiqə xala, nə Solmaz Cəmilin dərini, ölüm ayrılığını ayrı-ayrılıqda xiffət eləməyəcəkdi.

- Gedək bizə... evimizə, qızım. Cəmilin ruhu xeyir-dua verir.

Solmaz kirayədə qaldığı rütubətli, balaca otağını xatırladı. Ayağı ora getməsə də Rəfiqə xalaya təklifi üçün təşəkkür elədi:

- Sağ olun, Rəfiqə xala. Sizde qala bilmərəm... Hər gün qonağınız olmağa söz verirəm.

- Niyə axı mənimlə qalmaq istəmirsən? Kirayədə qalmaqdansa bir yerdə baş-başa verib yaşayırıq...

“Eh, Cəmilin yaşamağa haqqı yox idi? -Öz-özünə danışdı. -İndi bilmirik onun yoxluğunu hansı təskinliklə əvəz eləyək. Həqiqəti isə danmaq olmur. O yoxdur... Vəssalam!” Rəfiqə xala Cəmilin sözlərini xatırlayıb kövrəldi:

Balam hərbi xidmətdə olanda mənə tez-tez maraqlı məktublar yazırdı, çətinliklərini gizlədirdi. Əsgər geyimində onu tanımaq olmurdu. Böyüyüb ərsəyə çatmışdı. Başqaları uşaqlarından nigaran qalsalar da mənim ürəyim nədənsə buz kimi idi. Fikirləşirdim ki, axı o Əfqanıstanda vuruşmur. Öz torpağımızda kimin əli ona qıyar?.. İnsanlara inamı itirməkdən böyük itki yoxdur, qızım.

-Rəfiqə xalanın uzun, əzablı yol gələn adam kimi nəfəsi tənğidi. Danışmağa heyi qalmadı. Ana sükutdan sonra sözüne davam elədi. -Cəmil haqqında danışmağa o qədər söz var ki, cavanlığına baxma. Hələ onun yeri bir azdan çox görünəcək. Göynəyəcəyəm.

-Rəfiqə xala Cəmilin hər iki tərəfində düzülmüş farağat yatan, susdurulan şəhidlərin qəbirlərinə baxıb nalə çəkdi. Evlərin çırağı söndü... başıpaqlısı qaldı.

- Rəfiqə xala, belə dövrən çox sürməz... Torpağımız ön cəbhəyə, arxa cəbhəyə döndü. Heyf ki, mənim silahım qələmimdir.

- Qələmin kəsərli olsun, qızım.

- Mənim mürəkkəbim qırmızı qanımdır... Qan qoxusu gələn sərhəd rayonlarından birinə gedirəm. Qayıtmam, yolumu gözləməyin, məni bağışlayın. Qayıda bilsəm qoy Cəmilin ruhu məni bağışlasın.

- Belə cavan, ağıllı bala yaşamalıdır. Bədbinlik vaxtı deyil, bunu sənə şəhidin anası Rəfiqə xala deyir. Mən Cəmilin də əvəzində sənə də yolunu gözləyəcəyəm. Gözümü yolda qoyma, Solmaz. Eşidirsən?

-Rəfiqə xala Solmazı bağrına basdı.

O, Rəfiqə xalanın həyəcandan kürəyində əllərini necə titrədiyini hiss edirdi. Tufana düşən son yarpaq kimi budağından qopub ümidini itirməyinə qorxurdu...

- Qızım, səni tapıb itirmək mənə ikiqat ağır olar. İnşallah sağ-salamat qayıt gəl.Rəfiqə xala ağzıbağlı qutudakı nişan üzüyünü xatırlayıb odlu-odlu “ah” çəkdi. Xəyalında Cəmillə Solmazın “Vağzalı”nın kövrək musiqisi altında kandarında qarşılayaraq, hər ikisini qucaqlayıb öpdü. Xoşbəxt nəzərlərlə onlara baxdı, baxdı, doymadı. Sonra Rəfiqə xala şirin xəyaldan ayrılıb sumkasından Cəmilin qələmini çıxarıb əziz yadigar kimi Solmaza verdi:

- Bu qələm Cəmilin əvəzinə mənə ağıllı məsləhətçi olsun. Əsgərlikdə olanda bu qələmlə mənə çoxlu məktub yazıb. Yaman sevirdi onu...

Solmazdan ayrıldıqdan sonra Rəfiqə xala əhd elədi ki, gəlin üçün alıb yıxdıqlarını ona bağışlasın, bununla ürəyinin nisgilini ovutsun. Təkcə nişan üzüyü bəxti kimi üzüqara idi. Solmazla Cəmili xoşbəxt edə bilməmişdi.Rəfiqə xala baxışlarıyla Solmazı keyli ötürdü. Ana kimi yollarına uğur arzuladı.

Şəhidlər Xiyabanından fikirlərin ağırlığı altında Rəfiqə xala ömrünün sahilinə doğru yol gedirdi. Bu yolda kimi nə gözləyir, bilən yox idi. Rəfiqə xala bütün yolu qəlbində Cəmillə danışdı. Evinə çatanda elə bil dünya başına fırlandı. Vaxtsız gedən şairin sözləri yadına düşdü:

...Səni görmək istəyəndə

Gözlərimi yumuram mən.

“Özgə evin işığı” kitabından, Bakı, Gənclik, 1990

“XALQ ORDUSU” QƏZETİNİN HÖRMƏTLİ YARADICILARINA MƏKTUB

İlk Milli Müdafiə Nazirliyimiz təsis etdiyi ilk orqanının həyata vəsiqə almağı münisibətilə hamınızı, - qəzetin nəşrində zəhmət çəkən bütün əməkdaşlarını, baş redaktoru şair Ramiz Duyğunu ürəkdən təbrik edir və arzulayıram ki, tək “Xalq Ordusu” məqsədi məramıyla xalqımızın qəlbində köklənsin, sevilsin, qorunsun.

“Xalq Ordusu”nun “başı üstə” (qəzetin epigrafi olaraq) Ülvimin hələ 13 yaşındaykən yazdığı

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

- misralarını görəcəm, kədərimin sevinci yerə-göyə sığmadı. Məni göyün min bir qatına, - ta Ülvimin ruhu dolaşdığı müqəddəs zirvəyəcən qaldırdı. O zirvədə körpə Ülvimi könlümə sıxıb öpdüm. Qəlbilə qəlbimizə qiblə olduğuna görə, əhdinə yetdiyinə görə: “Bu dünyanın dəhşətləri içində dolaşırkən torpağıma, xalqıma bircə anlıq da olsa gərək olduğumu hiss etsəm, duysam, bax təkcə o anı ömrümün mənası bilərəm, sən buna inan”. Ülvimin qətiyyətinə inandığımdan inamına da inanmışdım.

Görəsən, Ülvü hansı məqamı ömrünün mənası kimi təsdiqləyib (və ya təsdiqləyəcək). Bu misralarıylamı, ya “əfqanlar”ın dərdindən “Ömür yolu” (poema) və “Qansızlar” (povest) ilə ocaq çatarkən, “Uğursuz məhəbbət” və “Məhəbbətin manifesti” pyesləriyləmi, “Bəla”, “Tale”, “Məktub”, “İnsan”, “Körpü” və s. hekayələriləmi...

*Məni belə aciz görmə
qəbirdə,*

Qəbirdə də

Qarabağın özüyəm.

- bu misralarının səmimiyyətini özünə əyandırmaq üçün “AND” içdi. And içdi, sonra torpağına düşməni ayağı dəyməsin

deyə şəhid oldu. Bu məqamlarıylamı? Yoxsa, bu gün “Xalq Ordusu”na gərək olandamı? Hansı olur-olsun, tək 20 yaşlı Ülvim o məqamını duysun.

Ülvi əməlləriylə ülviləşən Ülvi ömrünü “Xalq Ordusu” dəyərli tutursa, qəlbini başı üstə bayraq edirsə, ömrü uzun, səhifələri işıqlı, xoş xəbərlı, el qəlbınə həyan olsun! Qoy ülvilər müqəddəsliyinin məsuliyyətini daim qorusun. Hamınıza şərəfli, namuslu uğurlar diləyirəm. İstərəm ki, “Xalq Ordusu”nun generalından tutmuş ta sırası əsgərinəcən – hamı Ülvi “And”ına layiq oğul olsunlar. Allah amanında!

*“Xalq Ordusu” qəzeti,
11 fevral 1992*

ÜLVİ ÜNVANLI ŞEİRLƏR

Qasım BİNNƏTOV

ÜLVİM HANI

Maral kimi gəzən gözəl,
Demirsənmi, tayım hanı?
Məlul-məlul baxan gözəl,
Demirsənmi, yarım hanı?

Yarın düşdü yaman oda,
Başına gəlib xata.
Şahid oldu! Bu dünyada
Demirsənmi, qalan hanı?

Kar olaydı qulaqlarım
Eşitməyəydi bu sözləri.
Məzarında yazılı "And"ı,
Demirsənmi, yazan hanı?

Qaş qaraldı yandı çıraq,
Şaqqıldaşır odlu yaraq,
Od tökülür göydən iraq,
Demirsənmi, ÜLVİM hanı?

Naşı sözün deyib belə.
Qan bulaşib körpə belə,
Ağlasan da indən belə,
Kor olan gözlər hanı?

1990, yanvar

Yusif KƏSƏMƏNLİ

HƏDİYYƏ

Oğlum Ülviyə

Qızıl güldən dəstə tutcaq səadət,
Qızıl payız heyrət etdi keyindi.
Mən bilmədim gəlişinlə təbiət,
Boxçadakı zər donunu geyindi.

Səyyarələr cilvələnsin qoy bu gün,
Üzündədi, üzlərinin hayası.
Mən günəşdən pay ummuram nur üçün,
Gözlərindi gözlərimin ziyası.

Özün gülsən, anan nazlı bir gözəl,
Bəxtiyardı taleyimin bu çağı.
Sənin totuq əllərindən ölüm gəl,
Əllərindi ümidimin dayağı.

Duzlu balam, unutma ki, illərə,
Vidcanını günəş deyə verirəm.
Ürəyimsən, ürəyimi ellərə
Elə bil ki, mən hədiyyə verirəm.

*“Azərbaycan gəncləri” qəzeti,
1974-cü il*

GETDİ

O, bir ağır elli idi,
O, dəsmalı güllü idi.
Mənim balam dilli idi,
Niyə dilsiz oldu getdi?

O, bir təzə çiçək idi,
O, top qara birçək idi.
Mənim balam göyçək idi,
Niyə rəngi soldu getdi?

O, bir ərən igid oldu,
O, tarixə şahid oldu.
Ülvi balam şəhid oldu,
El yolunda öldü getdi.

*21 yanvar 1990.
"Daşkəsən" qəzeti,
06 fevral 1990*

“ÜLVİSİZ GÜNLƏRİM SİLSİLƏSİNDƏN”

Elə baxma...

Hər gecə yuxuma niyə girirsən,
Bilmirsən köməyə illacım yoxdur?
Mənə elə baxma, elə baxma sən,
Bilirəm deməyə sözün çox-çoxdur.

Sənin sualların həmin sualdır,
Yenə də deyəcək- ay ata, niyə
Gözlərimiz kordur, dilimiz laldır,
Niyə nəqd haqqımız olubdu niyə?

Bu xalqın qisməti niyə belədir?
Bu xalqa yiyə yox, sahib yoxdumu?
“Qarabağ” harayı vallah tələdir,
Belə tələlərdən görən çoxdumu?

Sənin məzarın da yanır, ay bala,
Vətən deyə-deyə, el deyə-deyə.
El səni yığışıb salanda yola,
Saç yoldu üstündə dil deyə-deyə.

... İndi ki, söhbətə gəlibsən, danış.
Yenə etiraz et, irad tut mənə.
Yenə atəşə dön, yenə yan, alış.
Sakitcə danışmaq yaraşmır sənə.

Anladım, anladım niyə dinmirsən,
Qismətin hökmüylə dilin tutulub.
Anladım, dərdini niyə demirsən,
Dərdin də özüntək bir nağıl olub.

Sən dinə bilmirsən, qoy mən dillənim,

Qorxma, danışmaram yalan bir kəlmə.
Sənin söz bağına girim, dilənim
Dayaz sözlərimə sən Allah gülmə.

... Ülvi, yadımdamı bir gün demişdim:
“Kimə inanırsan?” Ara qatana?!
Sən kimə yanırısan, axı danış, din
Rüşvətxor müdirə, ya gülsatana?

Onlar son məqamda aldadıb səni,
Qorxaq dovşan tək qoyub qaçacaq.
Mən də sınamışam xəmir yeyəni
Başına min hiylə, oyun açacaq.

Onda hirsələnmişdin yamanca mənə,
Gəzirdin ortada belədən-belə.
Deyirdin – ay ata, vallah... eh... yenə...
Elə danışırısan sən bilə-bilə.

Guya bilmirsən ki, Azərbaycanın
Necə dağları var, daşı, düzü var.
Guya bilmirsən ki, Milin, Muğanın
Hələ oxunmamış neçə üzü var.

Hamısı Vətəndir bunlar, ay ata,
Vətən ünvanıyla onlar mənimdir.
Hər dağ bir qaladır, yağya, yada
Daşlarda qızaran qanlar mənimdir.

Xalqın da torpaq tək min hikməti var,
Onun rüşvətxoru, onun nadanı,
Onun qəhrəmanı, onun qananı,
Onun qəddarlığı, ədaləti var.

Hamısı bir yerdə mənim xalqımdır.
Bu xalqın yolunda hazıram öləm.
Onunla öyünmək mənim haqqımdır.
Mən gərək onunla ağlayam, güləm.

Alqış məsləkinə ay igid bala,
Əbəs deməyibsən özünə “Ovod”.
Sənin qeyrətindən dərs ala-ala
Yanacaq sinəmdə bir atəş, bir od.

Sənin gül üzünü deşən güllənin,
Zəhəri bir xalqı yeyir, əridir.
Sənin ölümünə baxıb güllənin
Fitnəsi, ay Ülvi, yeri titrədir.

Neyləyim, gücüm yox, baxıram belə,
Sən də baxışınla məni üzürsən.
Ay Ülvi, mən sənsiz dözüürəm hələ.
Bəs axı sən necə mənsiz dözüürsən.

Hər gecə yuxuma niyə girirsən,
Bilmirsən köməyə illacım yoxdur?!
Mənə elə baxma, elə baxma sən,
Bilirəm sinəndə sualın çoxdur.

16 fevral 1990

Ömrüm boyu ağlayacam,
Fikirlərə dala-dala.
Göz yaşımı gizləyəcəm,
Ürəyimə sala-sala.

Çəkilməzdi vallah bu yük,
Dörd yanına ha bax, döyük.
Nəfəsini boynubükük
Bənövşədən ala-ala.

Torpaq soyuq, əynin çılpaq,
Üşüsən də döz bu sayaq.
Gələcəyəm sənə qonaq,
Gələcəyəm, bala, bala...

Kor olaydım, bu halını
Görməyəydim, bir "xalını".
Dinləyirəm "Vağzalı"nı
Didələrim dola-dola.

Gün gələcək güləcəyəm,
Göz yaşımı siləcəyəm.
Mənzilinə gələcəyəm.
Tez-tez boylan yola, yola.
Gözlə hər gün, əziz bala.

*11 fevral 1990
(Daşkəsən)*

ŞƏNBƏ GÜNÜ

Hər günün pozulmaz öz tarixi var,
Pozdu bu tarixi bir şənbə günü.
Şeytanmı günüdür, haqmqı günüdür?
Qalıbdı hələ də sir şənbə günü.

O gecə Allah da pozdu işini,
Ölümlər, iblislər qıcdı dişini.
O gecə bəxtimin qoşa maşını
Tərsinə çevirdi zər, şənbə günü.

Çəkəmməz bu dərdi milyon qatar fil,
O gəldi nəqafil, getdi nəqafil.
Sən ey yaşlı gözəl, bir cüt qərənfil,
Dərəndə mənə də dər, şənbə günü.

Bir yanımq dənizdi, bir yanımq dağdı,
Dirilər ölüdü, ölülər sağdı.
Kim ki burda yatır, gətirib baxtı,
Bu şənbə olubdu tər şənbə günü.

Yusifin dərdinə tapılmaz çarə,
Mənimki qalıbdı bircə göylərə.
Çıxıram Bakıda ən uca yerə,
Baxıram yollara hər şənbə günü.

1993, yanvar, Bakı

HƏLƏ

Tale məni qəm gölündə,
Yırğalayır yorur hələ.
Dalğaları ac qurd kimi
Ora-bura qovur hələ.
Məndən ötrü nə ay, nə il,
Dolanıram düşkün, səfil.
Başı batmış bu Əzrail
Faciələr qurur hələ.
Dost qohumlar qıraq olub,
Yusif indi soraq olub.
Yarı canım torpaq olub,
Yarı canım durur hələ.

7-9 fevral, 1994, Bakı

OYANMIR

Mənim ərşi-kürşü titrədən səsim,
Gedib Allaha da çatır, oyanmır.
Səhər də, axşam da dərgahındayam
Hər ahım ox olub batır, oyanmır.
Nə deyim bəxtimə düşən tərs zərə,
Ağzımın dadı da dönüb zəhərə.
Mən içən “şərbətdən” gündə yüz kərə
Özü də iştahnan dadır, oyanmır.
Mən indi göylərdə gəzən xəyalam,
Əbədi yatanda bəlkə ayılam.
Mənə dərd çəkməyi öyrədən balam,
Özü dərdsiz-qəmsiz yatır, oyanmır.

Kifayət BİNNƏTOVA

AY, ÜLVİM...

Tanrının şirin payı,
Evimin işığı, ömrümün günəşi, ayı.
Ay Ülvü!..
Ay ətrindən doymadığım, bənövşə gülüm.
Yayınmazdı gözündən nə sevincim, nə qəmim,
Mən dərdimi-odumu innən belə kimə deyim.
Bir yaz günü əsgərliyə getmişdin,
Əsgərlikdən əsgər balam məni təbrik etmişdi –
Mənim “qızıl” toyumu.
Ay camaat, eşidin indi qızıl vayımı,
harayımı, hayımı.
Ülvü, Ülvü...
Mənim bənövşə gülüm,
Sən cavandın, yaraşmır,
Mənim idi o ölüm!

1993

Hüseyn ARİF

Xalq şairi

ÜLVİ

(poema)

*19 yanvar faciəsinin qurbanı, istedadlı
gənc şair Ülvini oxuyandan sonra*

Oxudum “Ömür yolu”nu,
Nə sehrlı yoldu bu yol.
Bərkdən keçən, boşdan keçən,
Enişli, yoxuşlu bu yol.

Bitirməmiş təhsilini
Paqon yapışdı çiyinə.
Alovların içində də
Ölüm gəlmədi eyninə.

Kitabını vərəqlədim,
Şüşə qəlbim çilik-çilik.
“Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik”.

Düşündükcə dərin-dərin;
“Nə oğullar varmış”- dedim.
Bu mərama, bu məqsədə
Dönə-dönə: - Alqış! – dedim.

Ərəbistan – Qəm dastanı,
Enir bəmə, qalxır zilə.
Talandı bağı, bostanı,
Aydan-aya, ildən-ilə.

Qədim binalar dağılıb,
Çöl quşları baxıb keçir.
Yaralanmış ağacları
Külək döyür, dolu biçir.

Qapı bağlı, həyət səssiz,
Əkən, biçən iraq düşüb.
Neçələri xəbərsizdi,
Neçələri uzaq düşüb.

Hərə bir yandan soxulur,
Əllərində odlu silah.
Kimi kimdən qoruyursan
Bu yerlərdə axşam-sabah.

Nə üçündü bu hay-haray,
Vətən harda, de, sən harda?
Yazıq ata, yazıq ana
Gözü yolda, intizarda.

Həssas oğul, həssas bala.
Nə kövrəkdir qəlbin sənin.
Yadıdadır balasına
Çörək verən gəlin sənin.

Yadıdadır o göz yaşı,
O sızıltı, o iztirab,
Nə yerlərdən bir səs çıxır,
Nə göylərdən gəlir cavab.

Dörd yarayla ürəyinə
Naxış çəkdi o qəbirlər.
Ömür boyu unudulmaz
Əli, Səməd, Vaqif, Məhər.

Bir durub, bir oturduğun,
Bir danışib, bir güldüyün,
Dörd Eloğlu yoxdur artıq,
Bu nə həsrət, bu nə düyün.

Allah bilir, bu dörd qəbri
Kimlər gəlib seyr edəcək?
Bakı uzaq, Gəncə uzaq,
Kim gələcək, kim gedəcək?

Qoruyanı kim olacaq,
Axşam-axşam, səhər-səhər.
Hayıf sizə, bir də hayıf
Əli, Səməd, Vaqif, Məhər.

Əfqanıstan – qəm dastanı,
Qədim ölkə, qədim diyar.
Bir torpağın yüz balası,
Bir başın yüz bəlası var.

Az keçmədi başın üstən
Qəfil düşmən güllələri.
Ülvi bala, bu səfərdən
Sağ-salamat döndün geri.

Geri döndün alını açıq,
Anıb doğma ev-eşiyi.
Xatırladın Kəsəməni,
İlk ocağı, ilk beşiyi.

Xatırladın Şişqayanı,
Zodu, Məzrəni, Pəmbəyi,
Keçmək olmaz Ağbulaqdan,
Dağ kəndinin dağ ürəyi.

Göyçə Gölü gömgöy oldu,
Döndü oda, közə Göyçə.
Nə tez pozuldu cəlali,
Nə tez gəldi gözə Göyçə.

Neçə yol çatıldı qaşu,
Dağıldı torpağı, daşu,
Axıtdı sel kimi yaşı,
Dərdə dözə-dözə Göyçə.

Yağılar üstünə düşdü,
Qoca köçdü, cavan köçdü.
Köhnə Göyçə nə görmüşdü,
Nə görəydi təzə Göyçə?!

Neçə dəfə dağıldılar,
Yığıldılar göyçəlilər.
“Dağılmayın” söyləsəm də,
Dağıldılar göyçəlilər.

Qızıl yanaqların dəyişdi rəngi,
Niyə birdən-birə ay kimi axdın.
Mənə elə gəlir, elə gəlir ki,
Göyçə balasını sən yazacaqdın.

Necə baş götürüb çöllərə düşdü,
Yarpızlı, Qızılvəng, Kərkibaş hanı?
Fəğanı, fəryadı dillərə düşdü,
Tanımaq mümkünmü Nərimanlını?

İlk dəfə Cil olub dildə əzbərim,
Müseyyib ötürdü toyda, mağarda.
Mənə elə gəlir ayaq izlərim
Yaxın vaxtlaradək dururdu orda.

Dağlar zirvəsində daş abidələr,
Hayıf çox yazılar pozuldu, getdi.
Ağ Aşiq, Ağayar, Alı, Ələsgər
Bir göz qırpımında yox oldu, getdi.

İçimdə kimsəsiz bir kaman inlər,
Ötən görüşləri salıram yada.
Yunusla, Qəşəmlə gördüyüm günlər
Gözümün önünə gəlir Bakıda.

Yunus dağ cüssəli, cəsur, mehriban,
Nələr yaratmadı Basarkeçərdə.
İşə, bax, yığılıb yaldan, yamacdan,
Kimlərdir kefini çəkən bu yerdə?

Gərək yaşayaydın sən belə gündə,
Sinəni kürsüyə verib qızaydın.
Ələsgər dilində, Alı dilində
Göyçə dastanını özün yazaydın.

Yazaydın, yazaydın... neyləyə billik,
Uzaq ulduzlardan uzaqlardasan
Necə də gedəni əyləyə billik?
Əlçatmaz, ünyetməz bir diyardasan.

Yarıda saxladın məhəbbətini,
Nə məqsədə çatdın, nə kama yetdin.
Bir el gözəlinin səadətini
Özünlə apardın, özünlə getdin.

Bir ata köksündə övlad yarası,
Bir ana gözündə yaş olmayaydı.
Hər fəslin nazını çəkmək asandı,
Həyatda uğursuz qış olmayaydı.

Tutur tutduğunu namərdlər yenə,
Veriblər qol-qola, çiyin-çiyinə.
Bir insan köksündə ürək yerinə
Sayğısız, duyğusuz daş olmayaydı.

Tükənib sinəmdə ahım, amanım,
Qalmayıb kimsəyə artıq gümanım.
Necə alov tutub, yanmasın canım.
Qarşı qış gecəsi kaş olmayaydı.

Ah-aha qoşuldu, fəryad-fəryada,
Şəhər məhvərindən qopdu elə bil.
Aləmə yayılan bu səs, bu səda.
Əsla qulaqlardan silinən deyil...

Axdı yanaqlara isti göz yaşı,
Çiçək dəstə-dəstə, gül dəstə-dəstə.
Əyilməz bir xalqın əyildi başı,
Şəhid balaların məzarı üstə.

Kəsdı aramızı zalım ayrılıq,
Çarpaz sinəmizi dağladın o gün.
Sizin toyunuzda oynamalıydıq,
Sizin vayınızda ağladığ o gün.

Bu başqa müsibət, bu başqa bəla,
Yerlər xəbər tutdu, göylər eşitdi.
Getdi çiyinizdə neçə mərd bala,
Onlara qoşulub Ülvı də getdi.

Sinə qaynar, alın açıq, dil şirin,
Bir söhbəti məzəlini itirdik.
Şəklinə baxıram, kişidən kişi,
Oğulların gözəlini itirdik.

Od nəfəsi yandırıcı, yaxıcı,
Baxışları alıcıdan, alıcı.
Misraları bir-birindən axıcı,
Şeirini, qəzəlini itirdik.

Bir yenilməz qəhrəmandı Bozatda.
Bir sevimli şair idi elatda.
Biz Ülvinin simasında həyatda
Koroğlunu, Füzulini itirdik.

*“Azərbaycan gəncləri”,
27 aprel, 1991-ci il*

Nəriman HƏSƏNZADƏ
Xalq şairi

ALMAZ

*“...bir elin, bir millətin adını təmsil etdiyimi
heç zaman unutmayacağam”.*

“And”. Ülvi Bünyadzadə

*“... 20 yanvar gecəsindən sonra Ülvi adlı bir
şəhid şairin... ruhu mənim qəlbimdədir”.*

Almaz Ülvinin məktubundan.

Ülvi bircə dəfə Almaz deyəydi,
doyunca içəydi bu səsi Almaz.
Bu daş abidənin günahı nəydi, -
daş heykəl Ülvidi, nəfəsi Almaz.

O gecə bir köynək qana boyandı.
Köynəyin qırılan düyməsi, Almaz.
Vətənə and içib, Vətən Qurandı,
Quranın ən ülvi ayəsi, Almaz.

Ülvi yatır deyə Almaz oyaqdı,
Qəbristan yeridi, tək durma, Almaz.
Ülvini gəzirsən – Ülvi çiraqlı, -
çirağı çiraqla axtarma, Almaz.

Millət tabut əkir indi torpağa,
şəhidlər düzülüb iki sırada.
İki qatar – beşaçılan darağı,
millətin çiyindənən düşüb, gör harda?!

Qulaq as, gör kimdi, mahnı oxuyur,
nəğməyə çevrilib hünər yolları.
İndi Ülviləri tək ana doğmur,
indi Vətən doğur mərd oğulları.

Qatil, sən bundan qorx, sevinmə zalım!
canımız qurbandı gedən canlara.
Qəbristan üstündən qəbristan salıb
biz Vətən deyirik qəbristanlara.

Almaz, qarasaçlım, qara geyinmə,
dəyiş əynindəki yas paltarını.
Qəm yükü ağırdı, şax dur, əyilmə,
gizlət düşməninəndən yas paltarını.

Ülvinin “And”ını oxudum, Almaz,
Gördüm ki, danışan bayaq, Ülvidi.
Bəlkə həyatımız yuxudu, Almaz,
bəlkə yatan bizik, oyaq Ülvidi?!

*1991, oktyabr,
“Azərbaycan gəncləri”,
17 yanvar, 1992*

HİDAYƏT

QƏLƏMİNİ QANINA BATIRAN ŞAİR

Sağlığında gəlmədin...
Bilmədim bir şair var –
Qələmini qanına batırıb yazır.
Düzər misralarını “Azad Azərbaycan” adlı
arzuların dağına.
Qəlbində - Azad Azərbaycan boyda ümid.
Başında – Azad Azərbaycan boyda
içi göz-göz
üstü tüstülü olacaq.
Ayağında nimdaş ayaqqabı
And içər ki:
Vətənə oğul olacaq!

Sağlığında gəlmədin...
Bilmədim bir şair var,
Nə şan-şöhrət istəyir,
Nə də qonorar umar.
Gözlərində yetmiş illik
şüarların zilləti
didərginlik əzabı
Ürəyində - Azad Azərbaycan adlı
məmləkətin sətirləri,
Ayağında nimdaş ayaqqabı...

...Qətlin şeirindən tez çatdı cahana
Qətlin meydana oxudu
Yalançı pəhləvantək
Yalan atını minib
Dünyaya meydan “oxuyana”.
Şeirini açdı qapımı –
Ağın qarayla vuruşu,

Bir kəsin min kəslə savaşı...
Hər vərəqində
İlk oxucun – bibin Almazın
Gildir – gildir göz yaşı.
Bibin ayrı söz tapmadı,
Elə “Ülvim! Ülvim!” – dedi,
Bibinin göz yaşları da qanlı idi...

“Ədəbiyyat” qəzeti, 1992,

*“Doxsanıncı il” kitabından,
Bakı, Gənclik, 1993, səh. 16-17.*

Musa ƏLƏKBƏRLİ

ŞƏHİDLƏR XİYABANINDA

Qəbrin üstə, Ülvi balam,
Döndüm ağlara-ağlara.
Necə deyim ah çəkənə,
Ahın dağlara, dağlara.

Ağrı dağın bağı qandı,
Pozulubdur əhdi, andı.
Bir vaxt necə inanardım
O xoş çağlara, çağlara.

Burda şeiri saxlayıram,
Gələcəyi haqlayıram,
“Yazıq” deyib ağlayıram
Bizim çağlara, çağlara.

*“Gözümdə ağlayan bulud”...
kitabından, “Gənclik”, 1992.*

Məmməd NAMAZ

TORPAĞA YAZILAN ŞEİR

*20 yanvar şəhidi, gənc istedadlı
şair Ülvi Bünyadzadənin xatirəsinə.*

Necə dözdük
Biz necə
Bu həsrətə, bu dağa...

Biz kağıza yazdıq
Şeirimizi,
Sən – torpağa...

*“Qırmızı buludlar” kitabından,
“Gənclik”, 1992.*

Sabir MUSTAFA

ÜLVİM

Dözüb bu dünyanın ağır zəhminə,
Gəlmişik dərd yükü daşımaq üçün.
Yaşayır qorxaqlar ölüm naminə,
Ölür mərd igidlər yaşamaq üçün.

Hər dərddən ağırdır torpağın dərdi,
Onu tək çiyində daşımaq olmur.
Mərdlə döyüslərdə ölmək gözəldi.
Namərdlə asudə yaşamaq olmur.

Bu dərd kürəyimdə daş ola bilməz
Ürəyim od saçan günəşdir mənim.
Düşmənlər bu torpaqda çox qala bilməz,
Hər qarış torpağım atəşdir mənim.

Ülvim öz köksündən qan verdi burda,
Arzular gül açsın bir çəmən kimi.
Ülvim bu torpağa can verdi burda,
Bu torpaq yaşasın bir Vətən kimi.

Heyranam mən onun cavan yaşına,
Dönməz bir ər kimi sevdi elini,
Cavanşir əlini çəkib başına,
Böyük şah Xətai sıxıb əlini.

Demə, arzuları qaldı yarımçıq,
Ömrü yaz müjdəli bir nərgiz oldu.
Qəlbə sevinc verdi, gözlərə işıq.
Qardan ilk ucalan qönçəmiz oldu.

Ülvim ülvyyətdə ucalacaqdır,

Ən ülvi hissimiz, duyğumuz kimi.
Daim hürriyyətə nur saçacaqdır,
Qeyrət göylərində bir ulduz kimi.

Ülvim azadlığın ilk haqq səsiydi,
Kim bilir, nə qədər nəğməsi vardı,
Düşmən gülləsinə tuş gəlməsəydi,
Bəlkə də ən böyük şair olardı.

Sənət meydanında, şeir bağında,
Bilirəm, kamildir, mahirdir Ülvim,
Ömrünün-gününün bahar çağında,
Ən böyük vətəndaş şairdir Ülvim.

14.09.1994

Asəf ORUCOĞLU

SƏN

*(Yanvarın 19-20-də Bakıda şəhid olan
Ülvi Yusif oğlunun əziz xatirəsinə)*

Ülvi!... Ülvilərin sultanı, şahı,
Öz Ülvi adına yaraşdırdın sən.
Vətən Ülvilərə ehtiyac ikən,
Vaxtsız bu həyatdan köç eylədin sən.

Cəsarətlə durdun haqqın yolunda,
Mərdlik, mətanətlik vardı qanında.
Azadlıq uğrunda, Vətən uğrunda
Ölümü şərəflə qarşıladın sən.

Təbriz eşidəndə dolardı gözün,
Dağılanda Göyçə saraldı üzün.
Deyirlər “Azadlıq” oldu son sözün,
Xalqın yolunda şam tək söndün sən.

Vətən şəhid deyib qoynuna aldı,
Xəzər ağı dedi, səma qaraldı,
Neçə arzuların qəlbində qaldı,
Neçə ürəkləri alovladın sən.

Ölməzlik qazandın sən ölümünlə,
Qəlblərə səs saldın qısa ömrünlə,
Orucoğlu deyər, hər bir şeirinlə,
Mənə mərdanəlik bağışladın sən.

“Daşkəsən” qəzeti, 1990.

Aygün DİLBƏRİ

ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİ QARDAŞ

Öz andına əməl etdin,
Həyatından nakam getdin.
Axı niyə lap tez getdin?
Ülviləşən Ülvi qardaş.

Sən nə öz arzuna çatdın,
Sabahına hey can atdın.
Neçə ürəyi qanatdın,
Ülviləşən Ülvi qardaş.

Səhərlər sevinclə yatdın,
Axşamlar sevinclə yatdın,
İndi bir günəş tək batdın.
Ülviləşən Ülvi qardaş.

Eldar İSMAYIL

İÇİNDƏ

Hanı mənim tər çiçəyim, tər gülüm?
Qönçə-qönçə çiçəklərin içində?
Gözə dəymir bir pətəyim, bir balım,
Bal ətirli pətəklərin içində.

Ozanların qüdrətiydi canında.
Ərənlərin qeyrətiydi qanında.
Aslan idi aslanların yanında,
Pələng idi pələnglərin yanında!

Ələsgərin ilhamından güc aldı,
Nəğmə qoşdu, şeir dedi, saz çaldı.
Qartal olub zirvələrə uçaldı,
Tərlənlərin – tüləklərin içində!

Bir igidə bir dünyamı darıydı?
Gidi dünya, qulağınımı karıydı?!
Öz arzusu, öz diləyi varıydı,
Arzuların, diləklərin içində!

Ulduzuydu, fələklərdən soruşdum,
Bir sirr idi, mələklərdən soruşdum,
Külək idi, küləklərdən soruşdum,
Tapılmadı küləklərin içində!

Köhlənimi gecə-gündüz çapdım mən,
Ölməzliyi ölümlərdən qapdım mən.
Ülvimizi gəzə-gəzə tapdım mən.
Göyçə dərdli ürəklərin içində!

Əli VƏKİL

“QANLI GECƏ”

(poemadan bir parça)

Qulağımda güllə səsi,
Xəyalımda “Qanlı gecə”.
Dərdimizdən söhbət açıb,
Faciədən yazım necə?

Neçə-neçə yaralanan,
Neçə-neçə ölənlər var.
Bu torpağı özü üçün
Kəbə, Məkkə bilənlər var.

Qeyrətlilər, fədailər
Qovuşdular ölməzliyə.
Bir gecənin şəhidləri
Şöhrət oldu yerə, göyə.

Budur söhbət eləyirəm
Qəhrəmanım – Ülviylə mən.
İstəyirəm söhbət açım
Yaratdığı nəğmələrdən.

... Bilirəm ki, daşıyırdın
Ürəyində Göyçə dərdi.
Nələr gəldi başımıza,
Doğma elin nələr gördü?

O diyara vurğun idin,
O mahalda doğulmuşdun.
Odlar yurdu adlanırdın,
Varlığınla od olmuşdun.
Zirvələrə səsleyirdi

Köksün altda bu od səni.
Azərbaycan! Eşqin, canın –
Yaşadırdı bu ad səni!

Ürəyindən keçənləri
Necə yazsın şair atan?
Bu yuxunu insanlara
Necə yozsun şair atan?

Sənin üçün ağı desə,
Alovlanıb dili yanar.
Qələm tutan barmaqları,
Şeir yazan əli yanar.

Amma birdir, yazmalıdır
Ülvi niyyət nəğməsini.
Ülvisinin ülviləşən
Əbədiyyət nəğməsini:

Ən ətirli çiçək kimi
Tez açılıb solan Ülvim!
Ölümünlə sən dünyanı
Talan etdin, talan, Ülvim!

Varlığında vüqar, qeyrət,
Düşmənlərə sonsuz nifrət,
Bu addımla əbədiyyət
Nəğməsini çalan Ülvim!

Gah alışıq, yanır atan,
Gah həsrətdən donur atan,
Anır səni, anır atan,
Məni dərdə salan Ülvim!

Sənsiz necə dözsün anan,

Çətin oldu bu imtahan,
Eylə Yusif, eylə bəyan:
“Ürəklərdə qalan Ülvim!”

Hünər, cürət yolçusuydun,
Ülvi hissli, Ülvim mənim.
Hansı namərd nişan aldı,
Kimlər sənə oldu qənim?

Şair xalqın şair oğlu!
İyirmi yaş! – Əbədiyyət!
Ürəyində yurd salmışdı
Həm qorxmazlıq, həm ülvyyə!

Tələbəydin, şair bala,
Ali məktəb tələbəsi.
Elim-obam qoy dinləsin,
Öz oğlunu – doğma səsi:

“- İnsan nədir?
- Sənəsində ovuc boyda
Ürək saxlayan bir varlıq...
- Vicdan nədir?
- O ürəyi ürək kimi
Çırpındıran bir ucalıq!..
Vicdan – ucalıq, ucalıq!..
Vicdan – ömür kələfinin
Kövrəkdən kövrək ucudur.
Vicdan hər kəsin özünə
Olan borcudur, borcudur”.

Yerinə yetirdin sən öz borcunu,
Öz doğma yurdunun mərd oğlu kimi.
Vaxt gəldi ellərə söylədin bunu:
- Məşəl eləyirəm mən ürəyimi!
Gecənin qaranlığı,

Ovuc boyda bir ürək.
Susdu Vətən yolunda,
Şölə saçdı günəştək.

Ülvim, sənin şeirini
Xatırladım yenə mən.
Elə məhəbbət duydum
Onun hər kəlməsindən:

“Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm,
Bu ocağın kor çırağı –
Yanmayacaq işığıyam,
Atam, anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam”.

Əvvəl bir yuvanın uşağı oldun,
Od idi köksündə döyünən ürək.
İndi bir obanın uşağı oldun,
Analar həmişə: “Balam!” – deyəcək!

Bütün anaların balası olmaq
Dünyada hər şeydən çətindir, çətin.
Fədai doğulmaq, igid doğulmaq
Yazılmır alınına hər bir millətin!

Şəhidlər Xiyabanı
İsti ana qucağı.
Canın qədər sevdiyin
Bu müqəddəs torpağı!

Əhməd BAĞIROV

**MƏSLƏKİN UĞRUNDA
QURBAN GETMİSƏN**

*Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik!*

B.Ülvi

Bu ölüm səninçün ölüm deyil heç,
Məsləkin uğrunda qurban getmisən.
Vətənə yad ayaq dəyməsin deyə,
Sən şirin canından, qardaş, keçmisən.

“Ülvi duyğularım” həmdəməim oldu,
O qanlı məzarın and yerim oldu.
Vaxtsız ölümünə yansam da, qardaş,
Vətənçün ölməyin təsəllim oldu.

*“Əkinçi” qəzeti,
02 oktyabr, 1990-cı il.*

Gülgəz BABAYEVA

GƏLMƏ ÜLVİSİZ

Həyatda ilk dəfə məyus oluruq,
Bu geniş dünyada yalqız oluruq,
Biz onsuz gah donub, gah boşalırıq,
Novruz, sən də gəlmə! Gəlmə Ülvisiz!

Dünyanın gərdişi belə gəlibsə,
Qarşımı hardasa ölüm kəsibsə.
Bakının küləyi belə əsibsə,
Novruz, sən də gəlmə! Gəlmə Ülvisiz!

Hər şeyi tez duyan əgər ürəksə,
Kiməsə ürəksiz insan gərəksə.
Ülvisiz ağlamaz ürək gərəksə,
Novruz, sən də gəlmə! Gəlmə Ülvisiz!

Həyatda insanlıq izi qalıbsa,
Ülvi! Yoldaşların sənsiz qalıbsa,
Həyatda mərddən çox namərd qalıbsa,
Novruz, sən də gəlmə! Gəlmə Ülvisiz!

Gülnigar RƏHİMLİ

MƏNİM

Qanlı yanvar ayaq saxla,
Qan ağlayır qışım mənim.
Üz döndərdi çərxi-fələk,
Axdı qanlı yaşım mənim.

Bu nə dəhşət boran oldu,
Yerim-göyüm al-qan oldu.
Qardaş, qəfil tufan oldu,
Qəmdən itdi başım mənim.

Atəşlərdə açıldı dan,
Yola düşdü şəhid karvan.
Axtıdılar günahsız qan,
Ağır oldu daşım mənim.

Üzə gülən sabahım yox,
Günahsız günahım yox,
Gülnigaram, pənahım yox,
Ay Ülvi, qardaşım mənim.

1991

TAPŞIRDIN

Bu xiyaban nədir belə,
Ömür verir neçə gülə.
Şəhidləri bilə-bilə
Qara torpağa tapşırdın.

Unutma ömrün çağını,
SİNƏNİN ÇARPAZ DAĞINI,

Ürəyinin yanmağını
Yanar çırağa tapşırdın.

Qəm libası geyə-geyə,
Ah-naləməz qalxdı göyə.
Ülvi qardaş, dərdi niyə
O Ağrı dağa tapşırdın?

Yuyularımı, söylə, bu qan,
Ötsə əsr, keçsə zaman.
Şəhid oldun Azərbaycan,
Bizi torpağa tapşırdın.

Ay Gülnigar, gözlə əmri,
Nəm çürüdər hər dəmiri.
Özündən sonrakı ömrü,
Beş arşın ağa tapşırdın.

1991

İbad DADAŞOĞLU

*Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü,
şair-tərcüməçi, ingilis və fars dili müəllimi*

AZADLIQ ŞƏRBƏTİ

*Ülvi Bünyadzadənin nakam
şair ömrünə ithaf olunmuşdur*

Həyat üçün doğulmuşuq,
Vətən üçün ölməliyik.

Ülvi Bünyadzadə

Vicdanının qarşısında
 məsləkinə and içdin sən,
Vətən, azadlıq uğrunda
 şərəfli bir yol seçdin sən.
Təsdiq etdin millətini,
 layiq oldun ad-sanına,
Qurban verdin həyatını.
 sadiq qaldın öz adına.
O, mıqdhiş yanvar gecəsi
 meydanlara atıldın sən,
Azadlıq eşqiylə yanan
 izdihama qatıldın sən.
Durub tankların önündə
 səs verdin xalqın səsinə,
Tuş gəldi o şair qəlbin
 azğın düşmən gülləsinə.
Kölə kimi yaşamaqdan
 üstün tutdun ölümünü,
Həsr elədin azadlığa
 həyatını, gənc ömrünü.
Ürəyində daşydın sən

azad vətən həsrətini,
Əfsus, Ülvi, içmədin sən
azadlığın şərbətini.
Həyat üçün doğulmuşdun,
Vətən üçün bir mücahid,
Rəzalətə baş əymədin,
haqq yolunda oldun şəhid.
Yaşadın öz həyatının
son iyirmi baharını,
Vətəninə qurban verdin
öz ömrünün qalanını.
Hürriyyətə ithaf etdin,
yazdın neçə şeirini,
İstiqlalın, azadlığın
duyub ecazkar seyrini.
Yaşasaydın yazardın sən
alıb ələ qələmini,
Vəsf edərdin Vətəninin
bu azadlıq dönəmini.
Sağlığında qovuşmadın
öz müqəddəs məramına,
Əvəzində ucaldın sən
bu şəhidlik məqamına,
Seçdin şəhidlik yolunu,
qalxdın onun zirvəsinə,
Öz ömrünü qurban verdin
azadlığın haqq səsinə.
Durdun düşmən qarşısında
əliyalın, qələminlə
Qalib gəldin, zəfər çaldın ,
tarix yazdın ölümünlə.
Daim öndə addımladın,
haqsızlıqla barışmadın,
Azadlıq eşqiylə yandın,
köləliyə alışmadın.

Bu şəhidlik zirvən sənin
bir örnəkdir nəsillərə,
Qəlbi Vətən sevgisiylə
döyünən nər igidlərə.
Böyütmüşdür mərd oğullar
doğma yurdun beşiyində,
Ayıq-sayıq dayanmışlar
onlar Vətən keşiyində.
Yaddaşlarda yaşayacaq
ehtiramın, xoş ülfətin,
Tarixlərdə qalacaqdır
şəhid adın, xoş niyyətin.
Düzülmüşdür məzarına
al-qırmızı qərənfillər,
Yazılmamış şeirinin
misrasıdır qızılgüllər.
Yüz illərlə yaşayacaq,
unudulmaz şair adın,
Zaman-zaman anılacaq
Vətən eşqin, Vətən andın!

Məhəmməd NƏBİSOY

AZADLIQ YOLUNDA

(Şəhid Ülvi Bünyadzadənin əziz xatirəsinə)

Qarabağ çoxdandır inləyir darda.
Gözümüz yollarda, can intizarda.
Bəs qanun, ədalət hardadır, harda?
Bilmişik Moskva iblisdir, Ülvi.
Qorbaçov iblislə əkizdir, Ülvi.

Daşnaklar əl atdı min cürə qəsdə,
Qalxdıq hücum edək dəstəbədəstə
Yurdumuza dolmuş əqrəblər üstə.
Durmuşduq səfərə müntəzir, Ülvi.
Düzəlirdi hər bir kəmkəsir, Ülvi.

Kəsdı qarşımızı o müdhiş gecə,
Qorbaçovla Yazov qol qoydu necə, -
Tutuldu gülləyə hər tin, hər küçə,
Şəhidlər qanına boyandı, Ülvi.
Müsibətlər ərşə dayandı, Ülvi.

On birinci Ordu meydanında sən
Gördün necə qırır xalqını düşmən.
Lənətlər harayı qopdu qəlbindən,
Qalxdı yumruqların havaya, Ülvi.
Bu halın üsyandı dünyaya, Ülvi.

Bir qolu qurumuş gözlərində qan
Səni avtomatla tez aldı nişan.
Açıldı güllələr, yığıldın bu an.
Süzüldü yarandan qızıl qan, Ülvi.
Azadlıq yolundan verdin can, Ülvi.

Gülləyə tuş gəlmiş canına qurban,
Torpağına axmış qanına qurban,
Cəbhədə ucalmış şanına qurban,
Sən bizim dəstənin gözüydün, Ülvi.
Biriydin. Sanırdım yüzüydün, Ülvi.

Qeyrətdən, hünərdən yoğrulmuş ərdin,
Həmişə, hər yerdə öndə gedərdin,
Ağrılı-acılı vətəndi dərdin,
Varlığın bağlıydı Vətənə, Ülvi.
Qəlb bağlı olantək bədənə, Ülvi.

Gözümdə, könlümdə surətin yaşar,
Canımda düşməyə nifrətin coşar.
Əksini nəsillər əzizlər, oxşar.
Xalqına bayraqdır igidlər, Ülvi.
Həmişəyəşərdir şəhidlər, Ülvi.

Atır Azərbaycan azadlığa can,
Yolunda can qoydu nə qədər qurban.
Sən tək şəhidlərin məzarlarından,
Azadlıq günəşi doğacaq, Ülvi.
Zülməti o günəş boğacaq, Ülvi.

*21.01.1990. "Azadlıq" qəzeti,
oktyabr, 1991.*

Məhəbbət İLHAMLI

GƏL, ÜLVİ QARDAŞIM

Gəl, Ülvi qardaşım, gəl ağlayaq biz,
Ağlayaq, bir az da gülüşmək üçün.
Gəl, bir də görüşək ayrılaraq biz,
Gəl, bir də ayrılaraq görüşmək üçün.

Hər qapı döyəni, qapı açanı,
Tələbə dostları qoy Ülvi bilsin.
Qoy salam verilsin hər səhər çağı,
Qoy, hər gün bir “sağ ol” artıq deyilsin.

Kiminsə adını Ülvi çağırmaq,
Eybi yox, yanılaq, hərdən çaşaq biz.
Kiminsə qolundan möhkəm tutaraq,
Başqa bir Ülviylə salamlaşaq biz.

Daşlar da dil açır, qoy Ülvi bilsin,
“Ülvi” kəlməsiylə divar cızılısın.
Qoy hər gün Ülvinin adı çəkilsin,
Hər səhər Ülviyə “qayıb” yazılısın.

Gəl, Ülvi qardaşım, gəl öpüşək biz,
Əl-ələ görüşmək hələ çoxuymuş.
Aşkardan Ülviylə Görüşərək biz,
Yuxuda görək ki, Ülvi yoxuymuş.

Gəl, Ülvi qardaşım, gəl ağlayaq biz,
Ağlayaq, bir az da gülüşmək üçün.
Gəl, bir də görüşək ayrılaraq biz,
Gəl, bir də ayrılaraq görüşmək üçün.

“Bilik” qəzeti, 2 mart, 1990.

Müsahib HƏBİBOĞLU

DUYĞULAR

(Ülvi Bünyadzadənin əziz xatirəsinə)

Adın yazılıbdır mərmər daşlara,
Nə qədər edirəm silə bilmirəm.
Tanrı baxmayacaq axan yaşlara,
Dünyanın sirrini belə bilməyəcək.

Ülvi duyğularla yaşamısan sən?
Namərd gülləsilə vurulmadınmi?..
Torpağın qəlbinə yol açmısan sən
Öz təmiz eşqinlə qovrulmadınmi?

Ülvi, yaşayacaq dillərdə adın,
Ucada duracaq şeirin, sənətin.
Dünya yaşadıqca, yaşayacaqdı,
Torpağa qovuşan bu məhəbbətin.

Nurlana İSMAYILOVA

SƏN NİYƏ AĞLAYIRSAN?

Ülvi Bünyadzadənin atasına

Ağlama, atacan, təklənmə elə,
O, gəncliyi qədər unudur indi.
Azərbaycan adlı şəhid bir elin,
Şəhid tək sevilən oğludur indi.

Min-min bacısı var, mən tək ağlayan,
Üzünü gözünün yaşıyla yuyan...
Təpədən-dırnağa onun Andıyam,
Getdiyim yol onun yoludur indi.

20 yanvar, 1992

Ruhi KÖNÜL

“And”ını oxudum bir həyəcanla,
Sətirlər yazılıb ülvi qəlbindən.
Oyadın gəncləri sən fəryadınla.
Ürəklər titrədi məhəbbətindən.

Vətəndən, namusdan, vicdandan yazıb,
Yatan könülləri oyatmısan sən
Qorxaqdan, alçaqdan, yaltaqdan qaçıb
Azəri “mən”ini ucaltmısan sən.

Kaş, sənin kimi olsun bu gənclər
Unutmasın heç vaxt ana südünü.
Kaş, sənin kimi Vətən uğrunda
Qeyrətlə hər zaman desin sözünü.

Sevil HÜSEYNOVA

ÜLVİNİN XATİRƏ MUZEYİNDƏDİR

Doğranan bədənələr, kəsilən başlar,
Son nəfəsdə “Vətən” deyən qardaşlar.
Torpağı sulayan qanlı göz yaşlar
Ülvinin xatirə muzeyindədir.

Azadlıq eşqiylə coşub-daşanlar,
Bu eşqin yolunda şəhid olanlar,
Qızıl qərənfilə bələşən yollar
Ülvinin xatirə muzeyindədir.

Ülvi arzularla yaşayan gənclər,
Ülvi bir dünyaya qovuşan gənclər,
Ülvi tək eşq ilə alışan gənclər
Ülvinin xatirə muzeyindədir.

Babək əqidəli ölməz igidlər,
Xətai qeyrətli dönməz igidlər,
Göydəki günəş tək sönməz igidlər
Ülvinin xatirə muzeyindədir.

Böyük ümidlərlə sönməz arzular,
Azadlıq yolunda dönməz arzular,
Ülvini axtaran sonsuz arzular
Ülvinin xatirə muzeyindədir.

Hər an “Ülvi” deyə ağlayan könlüm,
Ülviyə şeirlər bağlayan könlüm,
Məni daim didib dağlayan könlüm,
Ülvinin xatirə muzeyindədir

Səmayə ƏLİYEVƏ

tarix elmləri namizədi

ÜLVİLƏŞƏN ÜLVİMƏ

*Atama oğul deyiləm,
Anama oğul deyiləm,
Bir ocağın kor çırağı –
Yanmayacaq işığıyam.
Atam, anam zəmanədir,
Mən zəmanə uşağıyam.*

Ülvi

Mənim Ülvi balam, “And”na qurban
Andının atəşi məni yandırır.

“Ənəlhəqq” söyləyən Nəsimi kimi,
“And”ın ürəkləri qanadlandırır.

O “And” sənindir sə dünən, can bala,
Bu gün milyonların dilində əzbər.
Kiçik dəftərçədə, ürəyi üstə
Məktəbli oğlumun cibində gəzər.

Mənim şair təblim, Müşfiq avazlım.
Bir bahar ömründə qış solmusan.
Bir evin, özü də “kor çırağı” yox,
Bir elin gözünün nuru olmusan.

Özünə “kor çıraq” nahaq söylədin.
“Yanmayacaq ocaq” deyilsən, bala.
Kordurmu günəşi göydə dananlar.
Əgər “kor çıraqam” belə nurlusan,

Uca tut başını, ağlama, elim.
Görən necə olar nurlu çıraqlar?

1990, fevral

Şahin ÜLVİ

ŞAHİN ÜLVİDİR ADIM

“Şəhidlər Xiyabanı”
Asta-asta gedirəm.
Adamların üzündə
Ağrı-acı görürəm.

Burda hamı qüssəli,
Çünki burda uyuyur
Çox qəhrəman qüssəli.
Neçə-neçə igidlər,
Neçə-neçə oğullar,
Şəhidlərlə birlikdə
Dəfn olunubdu burda.

Neçə-neçə arzular,
Neçə-neçə istəklər.
Budur, şəhid qardaşım –
Ülvim, safım, təmizim,
Səninlə birdir yaşım,
Nə tez getdin, əzizim!

Kaş sənə dəyən güllə,
Mənə dəyəydi, qardaş!
Əllərdəki bu güllə.
Bu analar, bacılar,
Bu ağrılar, acılar,
Mənə ağu deyəydi,
Ağ u deyəydi qardaş!

Gözlərindən bəllidir,
Ora kədər qonubdu.
Məhəbbətin oduyla

O alışan qəlbində
Neçə şeir donubdu.
İstəyirəm qəlbimi
Qəlbənlə calaşdıram.

Sənin susmuş qəlbini,
Dindirəm, danışdıram.
Aramızdan tez getdin,
Doğrandım dilim-dilim.

Yaşımız bir olsa da,
Sən oldun müəllimim.
Bütün şeirlərimdə
Həsrətin yaşayacaq,
Şahin hər vaxt, hər zaman
Adını daşıyacaq.

Sənin igidliyindir
Mənim qolum, qanadım.
Məzarın nurla dolsun,
Şahin Ülvidir adım.

Tamilla ŞƏFƏQ

ALMAZ

1.

Ülvi günəşin oduna yandın,
Yandın, yana-yana parladın, Almaz!
Bəzən ağı dedin dərdli bülbül tək,
Bəzən zülüm-zülüm ağladın, Almaz!

Nigarın, Həcərin nəvəsisən sən,
Ülvinin həyata həvəsisən sən.
Daşlaşmış, bütләşmiş nəfəsisən sən,
Ülvi ilhamıtək çağladın, Almaz!

Erməni qəsd etdi Göyçə elinə,
Həcər tək tufəngi aldıñ əlinə,
Nə vaxt “Ülvi” adə gəldi dilinə
Qəlbimi nalənlə dağladın, Almaz!

Keçən il bağlara yağdı qanlı qar,
Bir gündə qocaldı yetim uşaqlar,
Qara çiçək açdı keçən il bahar,
Dərdli anaların fəryadı, Almaz!

Oğlu şəhid olmuş bir həkim ana,
Yemədi, içmədi, qəsd etdi cana,
Dəyişdi dünyasın min rəhmət ona,
Mələklər çatmadı imdada, Almaz!

Hələ şəhidlərin qatili sağdır,
Dağüstü xiyaban gözlərə dağdır,
Qanunlar qüdrətsiz, Allah uzaqdır,
Eşitmir çəkdiyim fəryadı, Almaz!

1991

2.

Aç qəlbini, aç gözünü,
Aç dünyanın iç üzünü,
De dövrəyə öz sözünü,
De mənə dərdini, Almaz.

Ülvisiz Ülvili Almaz,
Bu qədər qəm çəkmək olmaz.
Ülvi ruhu razı qalmaz,
Kədər yükü çəkməyinə.

Gözündə qəm çiçək açıb,
Saçlarında ipək açıb,
Bu oyunu fələk açıb,
Təpəl şeytanın əliylə.

Yaxınlaşır onun sonu,
(Şeytanın var min oyunu).
Ölmərəm görsəm o günü.
Fələk də qurtarmaz onu,
Şəhid qanı yerdə qalmaz.

20 dekabr 1991

V.QƏMBƏROV

QALXIN, QALXIN, AYAĞA!

(Unudulmaz Ülvi Bünyadzadənin nurlu xatirəsinə)

Özünə dön! Ucaldır özünə dönüm səni!
Özünə dön, Türk elim, gözünə dönüm sənini!
Qaytar, qaytar özünə ocaqları, pirləri,
Qalxın, qalxın ayağa, Azərbaycan şirləri!

Bu xalqın düşmənləri dostlarımdan çoxdu, çox...
Sənə özündən savayı hayan olan yoxdu, yox!..
Oyan, məhv et, parçala, quduz mürdəşirlər,
Qalxın, qalxın ayağa, Azərbaycan şirləri!

Oyan, qayıt özünə, birlik olsun məramın,
Haqq yoluna gəlməsən, çörək olar haramın,
Qurtul, qır at qolundan o paslı zəncirləri,
Qalxın, qalxın ayağa, Azərbaycan şirləri!

Sən nurdan doğulmusan, oddan yoğrulub mayan.
Ulu Qorqud yolunda Koroğlu təki dayan,
Od vur, yansın, yıxılsın vicdan möhtəkiqləri,
Qalxın, qalxın ayağa Azərbaycan şirləri!

Gəlin, azğın düşməne göstərməyin dəmir üz,
Bizə uğur deməyə gəlsin ana Tomiris,
Ruhu köməyə gəlsin ulu Cavanşirlərin,
Qalxın, qalxın ayağa Azərbaycan şirləri!

“Bilik”, 17 yanvar, 1991-ci il

XAN Füzuli ASLANOĞLU

ÜLVI, SƏN

Yanan ürək fəryadını eyləyir.
Öz dərđini el-obaya söyləyir.
Mərd igidlər ölüm nədir bilməyir.
Qəlbimizdə yaşayırsan Ülvi, sən!

Ümidini sən Vətənə bağladın,
Özün getdin, neçə ürək dağladın.
Uzun ömrü qısa edib haqladın,
Şah İsmayıl qeyrətlisən Ülvi, sən!

Bir gülləyə yağ tökədü qanını,
Sən Vətənə qurban verdin canını.
Qovuşmadın, sevgin kəssin yanını,
Müşfiq kimi nakam getdin Ülvi, sən!

Sənin kimi mərd oğullar harda var.
Anan-bacın ağlar, çəkər ahu-zar.
Bir nişanən yoxdur, səndən yadigar.
Taleyindən küsməlisən Ülvi, sən!

Xiyabanda mərd igidlər yatırlar,
Məzar üstə gül-çiçəklər atırlar.
Əsrlərlə xalqım sizi xatırlar.
Qibləgahda yaşayırsan Ülvi, sən!

Zəki İSLAM

ÜLVI GÖYÇƏDƏ

Ülvi Bünyadzadənin əziz xatirəsinə

Ülvi məhəbbətim, ülvi diyarım,
Yaratdı bir yeni Ülvi Göyçədə.
Ulu babaların ulu yurdunda,
Qaçqında qəmləndi Ülvi Göyçədə.

On səkkiz bahara, on səkkiz yaşa,
Göyçə həmdəm oldu şair qardaşa.
Didərginlik, qaçqınlıq diz dəydi daşa
Doxsanda ağladı, Ülvi Göyçədə.

Allahverdi Yusif yolu gözləyir,
Qocaman müəllim səslər izləyir.
Haqqı kim unudur, de kim gizləyir,
Dərdə şərik çıxır Ülvi Göyçədə.

Bu Ana Vətənim sənə yas tutur,
Göyçə qan ağlayır, qəlbi pas tutur
Bakı Abşeyrona bir əsas tutur
Cəsəd qoynumdadı, Ülvi Göyçədə.

Beş ilin qurbanı, ahı, amalı
Babam ki, görmüşdü belə tufanı,
Zəki İslam, ömrümüzün hər anı
Ülvi ürəklərdə, Ülvi Göyçədə.

“Əlim Tanrı ətəyində” kitabından, 1995, səh.20.

Zivər ƏZİZQIZI

YARIMÇIQ MƏKTUB

Adın Ülvi idi, amalın ülvi,
Bir ülvi istəyin qurbanı oldun.
Getdin ön cərgədə, ölməzlərlə sən.
Əsdi qara tufan, gül kimi soldun.

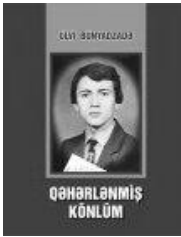
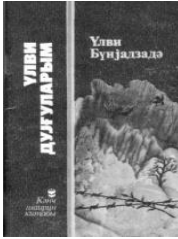
Qoşqar dağı kədərlə əydi başını,
Analar, bacılar qara bağladı.
Kükrədi Xəzərim qəzəb içində,
Gecə sübhə kimi coşub ağladı.

Axı, nə biləydin haqq işi üçün,
Nahaq bir ölümə tuş gələcəksən.
Bu odlar yurduna məhəbbətindən,
Ay Ülvi, günahsız gənc öləcəksən.

Yox, sənə yaraşmır bu ölüm sözü,
Əyilməz qeyrətə, şöhrətə döndün,
Yeddi milyon qəlbə, ürəyə endin,
Elə hey deyirdin ulu Göyçədən.
Arzun kövrək-kövrək misranda qaldı.
Sənin bu sözünü unutmaram mən,
Dedin torpaq sözü şəkərdi, baldı.
Bilsəydim nə keçdi coşğun qəlbindən.
Son dəfə baxanda bəxt ulduzuna,
Cibində yarımçıq sevgi məktubu,
Çatmadı sabaha, sevdiyini qıza.

“Daşkəsən”, 3 fevral, 1990

ƏLAVƏLƏR

KİTABLARI

1. **Ülvi Bünyadzadə.** Ülvi duyğularım (toplayanı, tərtib edəni, redaktoru və ön sözün müəllifi Almaz Binnətova), Bakı, "Gənclik", 1990, 55 səh.
2. **Ülvi Bünyadzadə.** Bir ölümün acığına (tərtib edəni, redaktoru və ön söz müəllifi Almaz Ülvi), Bakı, "Gənclik", 1993, 256 səh.
3. **Ülvi Bünyadzadə.** Ömrüm sənin eşqindi: şeirlər (tərtib edəni, redaktoru və ön söz müəllifi Almaz Ülvi), Bakı, "Mütərcim", 1998, 256 səh.
4. **Ülvi Bünyadzadə.** Sənin oxşarın bənövşədi: seçilmiş əsərləri (tərtib edəni, redaktoru və ön söz müəllifi Almaz Ülvi), Bakı, "CBS" 2005, 495 səh.
5. **Ülvi Bünyadzadə.** Omür yolu (poema), 2 dildə – (redaktoru və ön sözünün müəllifi Almaz Ülvi), Azərbaycan və gürcü dillərində. Tbilisi. 2009. 68 s.
6. **Ülvi Bünyadzadə.** Omür yolu (poema). 5 dildə – Azərbaycan, türk, ingilis, rus və gürcü dillərində (redaktoru və son söz müəllifi Almaz Ülvi. Ön söz: Qənirə Paşayeva), Bakı, "Mütərcim", 2009. 100 səh.
7. **Ульви Буньядзаде.** Жизненный путь. Стихи и поэма. (перевел на русского языка Гия Пачхаташвили) // Баку, "Elmvə təhsil", 2014. 64 стр.
8. **Ülvi Bünyadzadə.** Əfqanıstan ağırları (poema və povest) // Azərbaycan, türk, özbək, qırğız, tatar, ingilis, rus, gürcü dillərində, (redaktoru və ön sözün müəllifi filologiya elmləri doktoru Almaz Ülvi (Binnətova) // Bakı, "Elm və Təhsil", 2015. 192 səh.
9. **Ülvi Bünyadzadə.** Qəhərlənmiş könlüm: dünya ədəbiyyatından tərcümələr / şeirlər, hekayələr, (redaktoru və ön sözün müəllifi Almaz Ülvi (Binnətova) // Bakı, "Elmvə təhsil", 2015. 120 səh.

ÜLVİ BÜNYADZADƏ HAQQINDA YAZILMIŞ MƏQALƏLƏRİN BİBLİOQRAFİYASI

KİTABLARDA

10. Almaz Ülvi. “Poeziyada milli azadlıq duyğuları” (monoqrafiya) // Bakı: “Ağrıdağ”, 1997. 115 səh. (Ülvi Bünyadzadə haqqında səh.48-96)
11. Almaz Ülvi. Ülviləşən Ülvim // Bakı, Ağrıdağ, 1998, 256 s.
12. Almaz Ülvi. Mühəribə ağrılarım (portretlər, düşüncələr, qeydlər, söhbətlər). I kitab // Bakı: “Nurlan”, 2005, 545 səh. (Ülvi Bünyadzadə haqqında səh.37-91)
13. Almaz Ülvi. Ədəbiyyat ömrü yaşayan əbədiyyət memarı: Heydər Əliyevin Azərbaycan ədəbiyyatına qaygısı haqqında // Bakı: “Nurlan”, 2005, 90 səh. (Ülvi Bünyadzadə haqqında səh.76-78).
14. Almaz Ülvi. Ədəbi duyğularım (portretlər, düşüncələr, qeydlər, söhbətlər). II kitab // Bakı: “Nurlan”, 2008, 26,6 ç.v. (Ülvi Bünyadzadə haqqında səh. 196-201)
15. Almaz Ülvi. “Göyçə mahalı: Kəsəmən - bir kəndin tarixindən səhifələr (elmi – tarixi qeydlər, portretlər, publisistik düşüncələr, nəsil - səcərələr)” I kitab // Bakı, CBS, 2011, 592 səhifə.(Ü.Bünyadzadə haqda səh.242-246; səh.351-356; səh.470-484)

MƏQALƏLƏR

16. Almaz Ulvi. “Karabağ Benim Dinim – İmanım” (Ülvi Bünyadzadənin Yaradıcılığında Karabağ Motifi “Karabakh is my religion” (motif of Karabakh in the works of Ulvi Bunyadzadeh), İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Journal Of The Human And Social Science Researches [Cilt/Volume: 2 - Sayı / Issue: 1 (2013)]ss 25-37
17. Almaz Ülvi. Azərbaycan poeziyasında "Ceyran" motivi (Klassik ustadlarımız Aşıq Ələsgərin, Səməd Vurğunun

- və şəhid -şair Ülvi Bünyadzadənin "Ceyran" şeirləri əsasında) // "Respublika gəncliyi", 26 aprel, 2013, səh.4
- 18.almaz Ülvi. Azərbaycan poeziyasında “Ceyran” motivi (Klassik ustadlarımız Aşıq Ələsgərin, Səməd Vurğunun və gənc şəhid-şair Ülvi Bünyadzadənin “Ceyran” şeirləri əsasında). –Əminə Gursoy Naskalının “Ədəbiyyatımızda Keyik Mövzusu” Kitabında . Türkiyə, İstanbul, 2012.
 - 19.almaz Ülvi. Milli bayram eşqinin – adət-ənənələrin, etnoqrafik elementlərin poetik təcəssümü (Mehmet Akif Ərsoyun Bayram”, Hüseyin Cavidin “Novruz bayramı” və Ülvi Bünyadzadənin “Novruz bayramı” şeirləri kontekstində) // Qafqaz Universitetində 16-18 May 2013-cü il tarixində Azərbaycan Təhsil Nazirliyi, Qafqaz Universiteti, AMEA Şərşunaslıq İnstitutu, TİKA və Mehmet Akif Ersoy Fikir və Sanat Vəqfi ilə birlikdə, "Turk Dünyasını İşıqlandıranlar: Memmed Akif Ersoy, Huseyn Cavid" adlı Beynəlxalq Konfrans, Azərbaycan, Bakı, 16-18 may 2013
 - 20.almaz Ülvi. “20 Yanvar hadisəsi və onun Azərbaycan ədəbiyyatına təsiri ” // 1990-cı il 20 Yanvar hadisələrinin 24-cü ildönümü ilə əlaqədar olaraq “Gənclərin Elmi Araşdırmalarına Dəstək” İctimai Birliyinin keçirdiyi elmi seminarda məruzə, Bakı, 18 yanvar 2014-cü il
 - 21.almaz Ülvi. 20 Yanvar hadisələrinin Azərbaycan gəncliyinin milli mənlik şüurunun inkişafındakı rolu... // “Bakı-xəbər” qəzeti, 19 yanvar 2014-cü il // <http://www.anl.az/down/meqale/bakixeber/2014/yanvar/347568.htm>
 - 22.almaz Ülvi. Milli azadlıq aşıqlərinin poetikası // “Xalq qəzeti” 20 yanvar 2010 –ci il
 - 23.almaz Ülvi. “Bugünkü gənclik milli tariximizi yaxşı öyrənməlidir” // “Palitra” qəzeti (müs. hazırladı: N.Abdul-

- layeva) 17 yanvar 2014, <http://palitraneews.az/news.php?id=16846>
24. Almaz Ülvi. Ülvi Bünyadzadənin tərcümə dünyası // “Elm – Hayka”, 09 yanvar, 2015, №1, s.1, 6-7 (davamı növbəti sayında) və 23 yanvar, 2015, №2, s.1, 6-7
 25. Almaz Ülvi. Ülvi Bünyadzadənin tərcümə dünyası // “Ulduz”dərgisi, 2015, №1,
 26. Almaz Ülvi. Göyçə mahalında əhalinin rus – erməni birləşmələrinin tecavuzuna məruz qalması və ədəbiyyat // www.bizimyazi.com
 27. Almaz Ülvi. “Özümü dərk edəndən ədəbiyyat qəlbimə hakim olub” (müsaibə) // Şəfiqə ŞƏFA, “Ədalət” qəzeti, 08 avqust 2015
 28. Almaz Ülvi. “O məktub həyatımı dəyişdi” (müsaibə) // Mələhət Rzayeva, “Şərq qəzeti” 08 avqust 2015.
 29. Almaz Ülvi. “Ədəbiyyat söz silahını yerə qoymamalıdır” // Sevinc Fədai, “Aydın yol” qəzeti, 07 avqust 2015
 30. Almaz Ülvi. “Həsərətə körpü salan yuxular” // Zümrüd Qurbanqızı, “Respublika”, 08 avqust 2015. (<http://www.respublica-news.az/images/pdf/2015.08.08.pdf>)
 31. Almaz Ülvi. Ülvi Bünyadzadənin tərcümə əsərləri və onun tərcümə sənətinə baxışı // “Milli dəyərlər və istiqlal uğrunda mübarizələr: B.Vahabzadə-90” Ümumrespublika Konfransı. Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi, 4 iyun 2015-ci il, Bakı
 32. İmdat Avşar. “Şəhidlər Xiyabanında ömrünün baharında solan bir gənc şair Ülvi Bünyadzadə” (Azərbaycan türkçəsinə uyğunlaşdırın A.Ülvi // 525-ci qəzet, mart. 2012
 33. Almaz Ülvi. Azərbaycan-Türkiyə ədəbi əlaqələri Kontekstində Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığına baxış // I. Millətlərarası Türkiyə-Azərbaycan münasibətləri sempozyumu-

- nun materialları, Türkiyə, Kastamonu, 12-14 Mayıs 2016-cı il, səh.133-138
34. Ülvi Bünyadzadə.Mən necə yazıçı oldum // “Ulduz”, aprel sayı, 2016-cı il (təqdim edəni A.Ülvi)
 35. Almaz Ülvi. “Gözlə məni” Ü.Bünyadzadənin öz şeirimi, yoxsa tərcüməsimi? // “Aydın yol” qəz, 15 yanvar, 2016 il
 36. Almaz Ülvi. Dünyanın bütün qarıları üzümüə açılmışkən, bu fürsətdən düzgün yararlanmalıyıq. (Mü sahibəni Umid apardı). // “Bizim yol” qəzeti, 10 fevral 2016 (KİV DDF müsbiqəsinə təqdim olunub)
 37. Алмаз Ульви (Биннатова). УльвиБуньядзаде: литературная личность и наследие // Государственная политика в сфере охраны здоровья в РФ: сборник трудов Международной научно-практической конференции 25 мая 2017 г. – Симферополь : "КУБ", 2017, 246 с. (ISBN 978-5-906962-07-2) с.187-192; с.203-204.
 38. Almaz Ülvi. Ülvimə bir məktub yazdım...! // “Birlik” dərgisi, №01-02(27), 2017, səh.38-41
 39. Almaz Ülvi. Xatirələr dünyasında ucalan Ülvim // 525-ci qəzet, 20 yanvar, 2017-ci il, səh.8-9.
 40. Almaz Ülvi. Mənəvi ağırlar dünyasında // “Respublika” qəz.,20 yanvar, 2017-ci il, s.11
 41. Almaz Ülvi.Ülvi Bünyadzadə: edebi kişiligi ve irsi // “Telmih” (kultur, senet ve edebiyat dergisi), №3 (5), 2017, “Vatan” sayısı, səh.35-38 (132 səhifəlik dərgi)
 42. Almaz Ülvi. Ülviləşən Ülvim // “Ədəbiyyat və incəsənət”,16 fevral 1990-cı il
 43. Almaz Ülvi. “Ülvi duyğularım”a sözüüm // “Ülvi duyğularım” kitabından, Bakı, Gənclik, 1990. səh. 3-8. ; “Vətən səsi”, 18 yanvar 1991- ci il.
 44. Almaz Ülvi. Ömrüm sənin eşqindi... // “Xalq qəzeti”, 17 yanvar 1999-cu il

45. Almaz Ülvi. “Yanırsan, məni də yandırmaq üçün” // “Meydan” 04,16, 25 may, 06 iyun 1995-ci il
46. Almaz Ülvi. “Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan” // “Gənclik” jurnalı, 1990-cı il, №5.
47. Almaz Ülvi. Yaman darıxıram, Ülvi! // “Həyat” 20 yanvar 1996-cı il
48. Almaz Ülvi. Ölümün acığına // “Naxçıvan” qəzeti, 2 avqust 1995-ci il
49. Almaz Ülvi. “Həyat üçün doğulmuşuq, vətən üçün ölməliyik” // “Müstəqil qəzet”, 19 yanvar 1996-cı il
50. Almaz Ülvi. “Bilin, daşdan deyil ürəyim mənim!” // “Ədəbiyyat qəzeti” 19 yanvar 1997-ci il
51. Almaz Ülvi. Gənc şair Ülvi Bünyadzadənin 26 yaşı... // “Zaman” 23 sentyabr 1995-ci il
52. Almaz Ülvi. Ülvim mənim, gəncliyim mənim //”Azərbaycan mədəniyyəti və incəsənəti”, 20 yanvar 2005-ci il
53. Almaz Ülvi. Ülvinin şeirləri // “Azərbaycan müəllimi”, 17 yanvar 1992-ci il
54. Almaz Ülvi. “Xalq ordusu” qəzetinin yaradıcılarına // “Xalq ordusu”, 11 fevral 1992-ci il
55. Almaz Ülvi. “Səksən dönüb yüz olacaq” // “Panorama”, 1996-cı il
56. Almaz Ülvi. Mənim Ülvi dünyam bir ayrıdır // “Millət”, 1997-ci il
57. Almaz Ülvi. Günəşinə Qovuşan Ülvim // “Azərbaycan” jurnalı, 1995-ci il, №12
58. Namazlı Paşayev. Ülvi // “Daşkəsən” qəzeti, 15 sentyabr 1987-ci il.
59. Zaman Həsənov. Ülvilərin Ülvisi // “Daşkəsən” qəzeti, 30 yanvar, 1990-cı il

60. Anar. Şəhidlər dağı // “Ədəbiyyat və incəsənət”, 18 yanvar, 1991-ci il
61. Qasım Qasımzadə. Gözümün nuru, elimin işığı Ülvi. // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, səh. 40-43
62. Məhəmməd Nəbisoy. İgid ölər, adı qalar // “Azadlıq” qəzeti, 18 oktyabr 1991-ci il.
63. Flora Xəlilzadə. Şəhidim Ülvi // “Həqiqət” qəzeti, 11 dekabr, 1990-cı il
64. Flora Xəlilzadə. Bir ölümün acığına // “Azərbaycan qadını” jurnalı, №1, 1993-cü il
65. Flora Xəlilzadə. Tale pərvanəsi // “Azərbaycan” qəzeti, 5 mart, 1993-cü il
66. Saleh Hacıyev. Fəxrım, müqəddəsim, ümidim Ülvi // “Vətən səsi” qəzeti, 15 dekabr 1990-cı il
67. Rafiq Səməndər. Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan “Şəhidlər” kitabından, 1990, səh.301-310
68. Zülfüqar Şahsevənlı. “Daş altında bitən çiçək” // Ü.Bünyadzadə. “Bir ölümün acığına” kit-da ön söz, 1993, səh.3-6.
69. Tofiq Mütəllibov. 20 yaşın ölməzlik nəğməsi // “Azərbaycan müəllimi” qəz., 10 oktyabr, 1990-cı il
70. Fikrət Sadıq. Ülvilik // “Ədəbiyyat və incəsənət”, 21 dekabr, 1990-cı il
71. Taleh Həmid. Bir qumru pıçılıtsı // “yeni fikir”, 4 dekabr, 1990-cı il.
72. Fərhad Qənberəoğlu. Şəhid babanın şəhid nəvəsi // “Bilik” qəzeti, 17 yanvar, 1991-ci il
73. Əsgər Zeynalov.Ülvinin poetik duyumu // “20 yanvar” qəzeti, 1992-ci il
74. Cavanşir Eloğlu. Sevgimlə taleyim qoşa yazıldı // “Aydınlıq” 2 noyabr, 1990-cı il

75. Vüqar Əliyev. Ülvə əmi – 20 yanvar // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, səh. 93-95
76. Elman Həbib. Kövrək duyğular // “Səs” qəzeti, 1990-cı il
77. Aslan Quluoğlu. Ülvə adı ülviləşdi // “Mərhmət” jurnalı, № 2, 1991-ci il
78. Şurəddin Məmmədli. İslam Əliyev. Ülvinin ülvə duyğuları // “Gürcüstan” qəzeti, 15 yanvar, 1991-ci il
79. Məmməd Aslan. Ülvinin üzüntü dolu hekayəsi // “Günəş” jurnalı, 26 avqust, 1991-ci il
80. Əsgər Zeynalov. Zeynəb Qasımova. Ulduzların işığı // “Mədəni- maarif işi” jurnalı, №1, 1990, səh. 18-20
81. Eldar İsmayıl. “Həyat üçün doğulmuşuq..” // “Göyçə” qəzeti, 20 yanvar 1993-cü il
82. Jalə Mustafayeva. Günəş nurlu gözlər // “Ana sözü”, 1991-ci il, №1(3) səh.3
83. Sevinc Məmmədova. Ölüm azadlıq eşqindən aşağıdır // “Bilik” qəz, 4 yanvar, 1992-ci il
84. Sevdə Sultanova. Şəhidlik ən uca zirvə // “Meydan” qəzeti, 26 sentyabr, 1992-ci il
85. Mayıl Əliyev. Ülvinin “Xətai”si // “Həqiqət” qəzeti, 15 yanvar 1991-ci il
86. Söhbət Səfərli. Uzaq yolun yolçusu // “Açıq söz” qəzeti, 19 yanvar 1991-ci il
87. Qismət Alışoğlu. Azərbaycanı da sənə çox gördülər // “Bilik” qəz, 4 mart, 1990-cı il
88. Yüksəl Rəhimov. Ülvə yollarım // “Bilik” qəz, 15 mart, 1993-cü il
89. Mübariz Musaoğlu. “Ülvə duyğularım” // “Azərbaycan gəncləri” qəz, 9 oktyabr, 1990-cı il
90. Zöhrə Əsgərova. “Nişan üzüyü” (hekayə) // “Özgə evin işığı” kitabında, 1990-cı il

91. Xanəmir. Ülvü Bünyadzadəyə cavab məktubu // “Azərbaycan səsi” qəzeti, 1992-cı il
92. Qasım Binnətov. Ülvim hanı? // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, səh. 143
93. Yusif Kəsəmənli. Ülvüyə həsr olunmuş şeirlər// “Ülviləşən Ülvim” kitabında, səh.144-150
94. Kifayət Binnətova. Ay Ülvim // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998-ci il, səh.151
95. Hüseyn Arif. Ülvü (poema) // “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 27 aprel, 1991-ci il
96. Nəriman Həsənzadə. Almaz // “Azərbaycan gəncləri” qəzeti, 17 yanvar, 1992-ci il
97. Hidayət. Qələmini qanına batıran şair // “Ədəbiyyat qəzeti”, 1992; “90-cı il” kitabında, B., Gənclik, 1993, s.16-17
98. Musa Ələkbərli. Şəhidlər Xiyabanında // “Gözümdə ağlayan bulud” kitabında, Gənclik, 1992-ci il
99. Məmməd Namaz. Torpağa yazılan şeir // “Qırmızı buludlar” kit-dan, Gənclik, 1992
100. Eldar İsmayıl. İçində // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998-ci il, səh.162-163
101. Səmayə Əliyeva. Ülvim mənim // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998-ci il, səh.163
102. Zəki İslam. Ülvü balam // “Əlim tanrı ətəyində” kit-da, 1995-ci il, səh. 20
103. Məhəmməd Nəbisoy. Azadlıq yolunda // “Azadlıq” qəzeti, 1991-ci il, oktyabr
104. Zivər Əzizqızı. Yarımçıq məktub // “Daşkəsən” qəzeti, 3 fevral 1990-cı il
105. Əli Vəkil. Qanlı gecə (poemadan bir parça) // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.168-171

106. Tamella Şəfəq. Almaz // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.171-172
107. Xan Füzuli Aslanoglu. Ülvisən // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.173
108. Məhəbbət İlhamlı. Bu da belə bir ömürdü. Gəl, Ülvi qardaşım // “Bilik” qəzeti, 2 mart, 1993-cü il
109. Sevil Hüseynova. Ülvimin xatirə Muzeyində // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.175
110. Asəf Orucoglu. Sən // “Daşkəsən” qəzeti, 1990
111. Gülgəz Babayeva. Gəlmə Ülvisiz // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.177
112. Əhməd Bağırov. Məsləkin uğrunda qurban getmişən // “Əkinçi” qəzeti, 2 oktyabr, 1990-cı il
113. Aygün Dərbəri. Ülvi qardaşım// “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.178-179
114. Gülnigar Rəhimli. Mənim. Tapşırдың // “Ülviləşən Ülvim” kit-da, 1998, səh.179-80
115. İ.Qəmbərov. Qalxın, qalxın ayağa // “Bilik” qəzeti, 17 yanvar, 1991-ci il
116. Nurlana İsmayılova. Sən niyə ağlayırsan // “20yanvar” qəzeti, 1992-ci il
117. Müsahib Həbiboglu. Duyğular // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.182
118. Şahin Ülvi. Ülvilər adım // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.183-84
119. Sabir Mustafa. Ülvim // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.184-85
120. Ruhi Könül. “And”ını oxudum // “Ülviləşən Ülvim” kitabında, 1998, səh.186
121. Qasım Qasımzadə. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Bakı”, qəzeti, 2 mart, 1990-cı il

122. Qasım Qasımzadə. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Azərbaycan” qəzeti, 5 aprel, 1991-ci il
123. Anar. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 29 mart, 1991-ci il
124. Anar. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Səhər” qəzeti, 25 iyun, 1993-cü il
125. Zemfira Verdiyeva. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Azərbaycan gəncləri”, 19 yanvar 1991; “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 2 mart, 1990; “Gənclik” jurnalı, 1990, №11-12, səh.25; “Bilik” qəzeti, 1 iyun, 1990-cı il
126. Camal Yusifzadə. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ədəbiyyat və incəsənət”, 11 may, 1990-cı il
127. Davud Nəsim. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ulduz” jurnalı, 1990, №8, səh. 2-5
128. Nəriman Həsənzadə. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Yeni Turan” qəzeti, 28 aprel, 1993-cü il
129. Nizami Cəfərov. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, 14 dekabr, 1990-cı il
130. Rüstəm Behrudi. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Azərbaycan” qəzeti, 1991-ci il
131. Xəlil Rza Ulutürk. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Mən Şərqəm” kitabında, səh. 55, 115, 278, 442
132. Rasim Kamalov. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Azərbaycan” jurnalı, 1992-ci il, №4, səh.183
133. Nizaməddin Mustafa. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Ulduz” jurnalı, 1991-ci il, №1, səh. 18
134. Əbülfəz Naxçıvanlı. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Azərbaycan müəllim” qəzeti, 18 yanvar, 1991-ci il
135. Sadiq Elcanlı. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Aydınlıq” qəzeti, 14 avqust, 1992-ci il
136. Qulu Kəngərli. Ülvi işığında bir yarpaq söz // “Qara yanvar şəhidləri” kitabında,

137.Yusif Savalan. Ülvü işığında bir yarpaq söz // “Bilik” qəzeti, 1 oktyabr, 1990-cı il

İNTERNETDƏ

138.<https://www.youtube.com/watch?v=oBXsEOLc8Fs>

139.<https://www.youtube.com/watch?v=v9EPgjdEuAA>

140.<http://1905.az/20-yanvar-%C9%99srin-dordd%C9%99-biri-kecdi/> (20 Yanvar- Əsrin dördüdə biri keçdi)

141.İmdat Avşar. Şəhidlər Xiyabanında ömrünün baharında solan bir cavan şair: Ülvü Bünyadzadə // 525-ci qəzet, 25 may, 2012 ci il, 20.01.2012 <http://old.525.az/view.php?lang=az& menu=7&id=38327&type=1#gsc.tab=0>

142.Almaz Ulvi Binnatova. “Karabağ Benim Dinim – İmanınım” (Ülvü Bünyadzadənin Yaradıcılığında Karabağ Motifi) // <http://www.itobiad.com/download/article-file/92694>

143.Abdulla Suvar, Ülvü Bünyadzadənin Əfqanıstan ağırlarından qəhərlənmiş könlü/<https://azertag.az/xeber/france-825401>

144.Almaz Ulvi. Ülvünün tərcümə dünyası (Ülvü Bünyadzadə. “Qəhərlənmiş könlüm” (dünya ədəbiyyatından tərcümələr) kitabına bir neçə söz) <http://inform.az/index.php?newsid=19783>

145.Almaz Ülvü: “Özümü dərk edəndən ədəbiyyat qəlbimə hakim olub” (Müsahibəni Şəfiqə Şəfa yazdı) //<http://anl.az/down/meqale/adalet/2015/avqust/450775.htm>

146.Almaz Ülvü: "Vətən üçün ölməliyik": Ülvü "and"ını - gənclər unutmayacaqlar // Şərq qəzeti <http://www.sherg.az/2011/08/23/read=40506>

- 147.almaz Ülvı: Milli azadlıq fədaılərinin poetik dünyası // "Xalq qəzeti".-2010.-20 yanvar.-N 14.-S.5. http://www.elibrary.az/docs/qazet/qzt2010_270.pdf
- 148.almaz Ülvı: "Bugünkü gənclik milli tariximizi yaxşı öyrənməlidir" (Müsahibəni Nigar Abdullayeva yazdı)
- 149.Qənirə PAŞAYEVA. Dostluğun və oxşar taleyin nişanəsi // Xalq qəzeti.- 2009.- 4 oktyabr.- S. 6. http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/xalqqazeti_oktyabr2009/91442.htm
- 150.almaz Ülvı. Xatirələr dünyasında ucalan Ülvim // 525-ci qəzet, 23.01.2017 / https://525.az/site/?name=xeberprint&kecid=1&news_id=72107
- 151.almaz Ülvı. "Gözlə məni" - Ülvı Bünyadzadənin öz şeirimi, yoxsa tərcüməsimi? // 525-ci qəzet, 20.01.15. https://525.az/site/?name=xeber&duzelis=0&news_id=31079#gsc.tab=0
- 152.almaz Ülvı. Əziz qardşım – qəm dostum Yusif Kəsəmənli. 525-ci qəzet, 12 fevral, 2014 .2017 https://525.az/site/?name=xeberprint&kecid=1&news_id=16006
- 153.almaz Ülvı. Ülvilərin Ülvisi. - <http://inform.az/index.php?newsid=19800> (20 yanvar, 2016-cı il
- 154.almaz Ülvı. Azərbaycan poeziyasında "Ceyran" motivi // <http://inform.az/index.php?newsid=23539>
- 155.almaz Ülvı. "Pəncərəmi döyür Sibir küləyi..."- Ü.Bünyadzadənin bibisinə məktubu // <http://inform.az/index.php?newsid=23533>
- 156.almaz Ülvı. "Ədəbiyyatın axsaq yeri olmur..." //Faiq Balabəyli ilə müsahibə 13 yanvar 2016 <http://axar.az/news/79198> saytı

- 157.almaz Ülvi. Müstəqillik uğrunda canından keçən gəncin Vətən Andı // <http://www.moderator.az/news/119213.html> (Rumiyyə)
- 158.almaz Ülvi. Pak gəncliyimizi həmişə vətən hənirtisi isindirsin. -<http://www.moderator.az/news/119213.html> (Rumiyyə)
- 159.almaz Ülvi. Nağıl ömürdən bir-iki söz: “Əfqanlar”ın faciəsi və ya onların naməlum taleyi bədii ədəbiyyatda // “Aydın yol”, 16 yanvar 2015, səh.1, 14-15, №2
- 160.Y.Kəsəmənli. Tarixi yaradan bacım – http://525.az/site/?name=xeber&news_id=32126 // 525-ci qəzet, 10.02.2015

*(Bu siyahı – bibliografiya Almaz Ülvinin
Ülvi Bünyadzadə haqqında nəşrdə olan
Kitabında tam halda təqdim olunur)*

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

“20 Yanvar Şəhidi” fəxri adının verilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı.....	4
---	---

I HİSSƏ. KONFRANS MATERİALLARI

Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik – “Ülvi Bünyadzadə: şəxsiyyəti və ədəbi irsi” mövzusunda Beynəlxalq Konfrans.....	5
Ülvi işığında unudulmaz sətirler.....	7
Almaz Ülvi. Ülvi Bünyadzadə: şəxsiyyəti və ədəbi irsi.....	13
Könül Bünyadzadə. Gəncliyin ülvi məqamları.....	30
Afaq Yusifli. Ülvi Bünyadzadənin tərcümələrində əsas motivlər	43
Afaq Şıxlı. Ədəbiyyatımızın şəhid balası.....	52
Aynur Səfərli. Şəhidim göz yaşım (Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığına bir nəzər).....	58
Aynurə Paşayeva, Pəri Həsənli, Töhfə Əmrahlı. 20 yanvar şəhidi Ülvi Bünyadzadə publisistikası: milli istiqlal və milli özünüdərk.....	67
İmdat Avşar. Şəhidlər Xiyabanında ömrünün baharında solan bir gənc şair: Ülvi Bünyadzadə.....	72
İsmayıl Məmmədli. Ülvi Bünyadzadə şeirlərində sözün poetikası.....	78
Günəl Məmmədova. Ülvi Bünyadzadə nəsrində ara söz və söz birləşmələrinin işlənmə tezliyinin araşdırılması problemi	84
Lütviyyə Əsgərzadə. Ülvi Bünyadzadə yaradıcılığında yol və yolçu.....	94
Mərziiyə Nəcəfova. Poeziyada şəhidlik – Şəhid Ülvinin poeziyası.....	106

Mülayim Bağirova. Ülvi Bünyadzadənin məktublarında ictimai məzmun.....	117
Salidə Şərifova. Ülvi Bünyadzadə obrazının Azərbaycan vətənpərvərlik lirikasında əhəmiyyəti və özəllikləri.....	122
Səba Namazova. Ülvi Bünyadzadənin söz dünyası.....	133
Sevil Piriyeva Karaman. Gənc şair, tələbə, 20 Yanvar Fəxri şəhidi Ülvi Bünyadzadə.....	139
Sevinc Ədalətqızı. Şəhidlik və ölməzlik yolunun əbədi yolçusu Ülvi Bünyadzadə.....	146
Solmaz Həyatova. Ülvi Bünyadzadənin yaradıcılığında vətənpərvərlik mövzusu.....	154
Şəhla Məcidova. Gəncliyimizin və poeziyamızın Ülvi səhifəsi.....	163
Yaşar Qasımbəyli. Ülvi Bünyadzadənin həyat və ölməzlik eşqi.....	172
Yeganə Hüseynova. Ülviləşən Ülvimizin “Ömür yolu”.....	177
Zümrüd Mənsimova. Ülvi Bünyadzadə poeziyasında müraciət olunan mövzular.....	188
Олмос Улвий. Sirdaryaxan Utanova (tarjiması). Мустақил Озарбайжон давлати тарихида ворис шахсият: шаҳид-шоир Улвий Бунёдзода.....	200

II HİSSƏ. Ülvi heç unudulmadı, Ülvi unudulmaz da! 213

Anar. Şəhidlər dağı.....	214
Almaz Ülvi. “Əfqanlar”ın faciəsi və ya onların naməlum taleyi bədii ədəbiyyatda.....	218
Almaz Ülvi. Ülvinin tərcümə dünyası.....	227
Almaz Ülvi. “Gözlə məni” Ülvinin öz seirimi, yoxsa tərcüməsimi?.....	240
Qənirə Paşayeva. Dostluğun və oxşar taleyin nişanəsi.....	244
Qədir Aslan. Göyçənin ülviləşən Ülvisi.....	249
Səlahəddin Xəlilov. Ülvi hisslərdən şəhidlik zirvəsinə.....	253

Əzizxan Tanrıverdi. Şəhidlik zirvəsinə ucalan şair.....	258
Günəl Məmmədova. Ondan “Ülvi” varlıq varmı dünyada?.	265
Xanəmir. Ülvi Bünyadzadəyə cavab məktubu!.....	270
(Ülvi Bünyadzadə. Hörmətli Xanəmir (məktub)!.....	271
Abdulla Suvar. Ülvi Bünyadzadənin Əfqanıstan ağırlarından qəhərlənmiş könlü.....	273
Sevinc Ədalətqızı. Ülvinin ülvi andı.....	276
Vəzufə Xudiyeva. Cəsarətin himni - ESSE	279
Almaz Ülvi. Əziz qardaşım – qəm dostum Yusif Kəsəmənli.....	281

III HİSSƏ – “Ülviləşən Ülvim” kitabından səhifələr 288

a) Məqalələr	289
Almaz Ülvi. Ülviləşən Ülvim.....	289
Namazalı Paşayev. Ülvi.....	293
Zaman Həsənov. Ülvilərin Ülvisi.....	295
Qasım Qasımzadə. Ülvi bir ailənin həyatından çıxıb xalqın həyatına qədəm basıb.....	298
Aslan Quluoğlu. Ülvi adı ülviləşdi.....	303
Camal Yusifzadə. Ülvinin yarımçıq ömrünə elegiya.....	306
Cavanşir Eloğlu. Sevgimlə taleyim qoşa tazıldı.....	307
Cavanşir Eloğlu. Uzaq yolların yolçusu.....	309
Davud Nəsib. “Ömür yolu” poemasını “Ulduz”un oxucularına təqdim etməyi özümə borc bildim.....	311
Eldar İsmayil. “Həyat üçün doğulmuşuq”.....	312
Elman Həbib. Kövrək duyğular.....	314
Əsgər Zeynalov. Zeynəb Qasımova. Ulduzların işığı	319
Əsgər Zeynalov. Ülvinin poetik duyumu.....	323
Fikrət Sadıq. Ülvilik.....	327
Flora Xəlilzadə. Bir ölümün acığına.....	331
Flora Xəlilzadə. Tale pərvanəsi.....	336

Flora Xəlilzadə. Şəhidim Ülvi.....	338
Fərhad Qəmbəroğlu. Şəhid babanın şəhid nəvəsi.....	341
Jalə Mustafayeva. Günəş nurlu gözlər.....	346
Məmməd Aslan. Ülvinin üzüntü dolu hekayəsi.....	348
Məhəmməd Nəbisoy. İgid ölər, adı qalar!.....	349
Mübariz Musaoğlu. “Ülvi duyğularım”.....	355
Qismət Alışoğlu. Azərbaycanı da sənə çox gördülər.....	358
Rafiq Səməndər. “...Mən qorxmuram uzaq yola çıxmaqdan”.	361
Saleh Hacıyev. Fəxrım, müqəddəsim, ümidim Ülvi.....	370
Sevda Sultanova. Şəhidlik - ən uca zirvə!.....	371
Sevinc Məmmədova. Ölüm azadlıq eşqindən aşağıdır...	373
Söhbət Səfərli. Uzaq yolun yolçusu.....	374
Şurəddin Məmmədli, İslam Əliyev. Ülvinin ülvi duyğuları	377
Taleh Həmid. Bir qumru pıçıltısı.....	381
Tofiq Mütəllibov. 20 yaşın ölməzlik nəğməsi.....	383
Vüqar Əliyev. Ülvi əmi – 20 yanvar.....	387
Yüksəl Rəhimov. Ülvi yollarım.....	390
Zülfüqar Şahsevənlı. “Daş altında bitən çiçək”.....	394
Zöhrə Əsgərova. Nişan üzüyü.....	398
A.Ülvi. “Xalq Ordusu” qəzetinin hörmətli yaradıcılarına..	406
a) Ülvi ünvanlı şeirlər.....	408
Qasım Binnətov. Ülvim hanı.....	409
Yusif Kəsəmənli. Hədiyyə; Getdi; “Ülvisiz günlərim silsiləsindən” - Elə baxma...; Şənbə günü; Hələ;	
Oyanmır.....	410
Kifayət Binnətova. Ay, Ülvim.....	418
Hüseyn Arif. Ülvi (<i>poema</i>).....	419
Nəriman Həsənzadə. Almaz.....	426
Hidayət. Qələmini qanına batıran şair.....	428
Musa Ələkbərli. Şəhidlər Xiyabanında.....	430
Məmməd Namaz. Torpağa yazılan şeir.....	431

Sabir Mustafa. Ülvim.....	432
Asəf Orucoğlu. Sən.....	434
Aygün Dilbəri. Ülviləşən Ülvi qardaş.....	435
Eldar İsmayil. İçində.....	436
Əli Vəkil. Qanlı gecə (poema).....	437
Əhməd Bağırov. Məsləkin uğrunda qurban getmişən.....	441
Gülgəz Babayeva. Gəlmə Ülvimiz.....	442
Gülnigar Rəhimli. Mənim; Tapşdırdın.....	443
İbad Dadaşoğlu. Azadlıq şərbəti.....	445
Məhəmməd Nəbisoy. Azadlıq yolunda.....	443
Məhəbbət İlhamlı. Gəl, Ülvi qardaşım.....	450
Müsaib Həbiboglu. Duyğular.....	451
Nurlana İsmayilova. Sən niyə ağlayırsan?.....	452
Ruhi Könül. “And”ını oxudum bir həyəcanla.....	453
Sevil Hüseynova. Ülvinin xatirə muzeyindədir	454
Səmayə Əliyeva. Ülviləşən Ülvimə.....	455
Şahin Ülvi. Şahin Ülvidir adım.....	456
Tamilla Şəfəq. Almaz.....	458
V.Qəmbərov. Qalxın, qalxın, ayağa!.....	460
Xan Füzuli Aslanoglu. Ülvi, sən.....	461
Zəki İslam. Ülvi Göyçədə.....	462
Zivər Əzizqızı. Yarımçıq məktub.....	463
ƏLAVƏLƏR.....	464
Ülvi Bünyadzadəvə onun haqqında kitablar.....	465
Ülvi Bünyadzadə haqqında yazılmış məqalələrin bibliografiyası.....	466
Kitabın içindəkilər.....	479

“Həyat üçün doğulmuşuq, Vətən üçün ölməliyik! – Ülvi Bünyadzadə: şəxsiyyəti və ədəbi irsi” adlı Beynəlxalq Konfransın materialları və “Ülviləşən Ülvim” kitabından səhifələr. Elmi redaktor fil.e.d Almaz Ülvi- Bakı, Elm və təhsil, 2018, 484 səh (şəkilli).

Kompyuter dizayni: Atilla SÜLEYMANLI

**Korrektorları: Məsumə NURİYEVA
Zərin VƏLİYEVA**

**HƏYAT ÜÇÜN DOĞULMUŞUQ, VƏTƏN ÜÇÜN ÖLMƏLİYİK!
ÜLVİ BÜNYAZDADƏ: ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏDƏBİ İRSİ**